

УНІВЕРСАЛЬНЫ І ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫ КАМПАНЕНТЫ Ў ПАРЭМІЯЛАГІЧНЫМ СКЛАДЗЕ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Беларуска-іншамоўны слоўнік

Магілёў
МДУ імя А. А. Куляшова
2020

Адна паганая (паршы
увесь гурт (статак, ус
шугава овца цяло ста
коза сичкото (овца в
Jedna owca parszywa c
owca całe stado zaraz
TRZODEŃ • Одна паршы
овца всё стадо потит
všetko stádo nakazí • E
• Одна паршива овечка усю
вівця усе/ всё стадо о
stádo nakazí • Jedna ovc
stádo pokazí) • Viena slik
a: i) Jedna teršia
užkečcia • One scabbe
the whole flock scabbe
steckt die ganze Herde
Una oveja roñosa, infi
CONTAGIA TODA LA MANADA • U
setta • Une brebis gale
ne faut qu'une (Il suffit d'u
troupeau • Égy rühes juh
uyuz keçi bir sürüyü pis
the whole flock scabbe
of soup fishy • One ro
Апетыт прыходзіць
ідва с яденето • Ар
• Apetyt rośnie w miar
во время еды • S JEDLO
під час їди • S jidlem
Valgant ir apetitas ats
Appetite grows by wh
kommt beim (im) Essen
L'APPETITO VIEN MANGIANDO • L'
közben jön még az étv

Могилевский государственный университет имени А. А. Куляшова

*Дэрывацыйнае электроннае выданне
на аснове друкаванага выдання:*

**Універсальны і інтэрнацыянальны кампаненты
ў парэміялагічным складзе беларускай мовы**

аўт.-склад. Ю. А. Петрушэўская

Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2019. – 316 с.

ISBN 978-985-568-638-6

Практыкум падрыхтаваны ў адпаведнасці з тыпавай праграмай па сучаснай беларускай літаратурнай мове, змяшчае практычныя заданні і тэсты для тэматычнага кантролю па сінтаксісе і пунктуацыі і мае на мэце дапамагчы выкладчыку і студэнту не толькі выпрацаваць навыкі сінтаксічнага аналізу словазлучэння, простага і складанага сказа, але і вызначыць ступень засваення кожнай тэмы.

Рэкамендаваны для студэнтаў і выкладчыкаў філалагічных спецыяльнасцей. Можна быць выкарыстаны настаўнікамі і вучнямі пры падрыхтоўцы да цэнтралізаванага тэставання.

У даведніку змешчаны ўніверсальныя і інтэрнацыянальныя адзінкі прыказкавага мінімуму, асноўнага прыказкавага фонду, прыказкавага складу сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Падаюцца іншамоўныя аналагі беларускіх прыказак з славянскіх, раманскіх, германскіх, балтыйскіх, фіна-угорскіх, грэчаскай, лацінскай, арабскай, кітайскай, персідскай, турэцкай, японскай і іншых моў.

Для студэнтаў і выкладчыкаў ВНУ, настаўнікаў і журналістаў, усіх тых, хто цікавіцца парэміялогіяй беларускай мовы.

УДК 811.161.3

ББК 81.411.3

**Універсальны і інтэрнацыянальны кампаненты ў парэміялагічным
складзе беларускай мовы [Электронны рэсурс] : беларуска-іншамоўны**

слоўнік : больш за 950 беларускіх, каля 8600 іншамоўных прыказак / аўт.-
склад. Ю. А. Петрушэўская. – Электрон. даныя. – Магілёў : МДУ імя
А. А. Куляшова, 2020. – Загал. з экрана.

212022, г. Магілёў
вул. Касманаўтаў, 1
тэл. 8-0222-28-31-51
e-mail: alexpzn@mail.ru
<http://www.msu.by>

- © Петрушэўская Ю. А.
складанне, 2020
- © МДУ імя А. А. Куляшова, 2020
- © МДУ імя А. А. Куляшова,
электронны аналаг, 2020

ПРАДМОВА

У сучаснай беларускай літаратурнай мове ўжываецца вялікая колькасць парэміялагічных адзінак, якія маюць аналагічныя (г. зн. тоесныя па зместу і па лексічна-граматычнай арганізацыі) прыказкавыя адзінкі ў іншых мовах. Такія адзінкі адносяцца да іншанацыянальнага кампаненту парэміялагічнага фонду беларускай мовы.

Іншанацыянальны кампанент парэміялагічнага фонду мовы – гэта мноства прыказак, агульных для беларускай і іншых моў, паводле сінхранічнай праекцыі адзінак парэміялагічнага фонду беларускай мовы на аналагічныя (або суадносныя) па сваіх структурных мадэлях прыказкі іншых моў.

Паводле дыяхранічнага пункту погляду адзінкі іншанацыянальнага кампанента парэміялагічнага фонду беларускай мовы падзяляюцца на чатыры якасна і колькасна нераўважныя групы:

1) тыя, што трапілі ў беларускую мову ў выніку дывергенцыі (засталіся і ў беларускай мове, і ў роднасных ёй мовах у выніку іх адасаблення адна ад адной пасля распадання адзінага для іх моўнага кантынуума, што гістарычна існаваў на адной тэрыторыі ў адным моўным асяроддзі, найперш, у сучасных беларускай і ўсходнеславянскіх мовах – рускай, украінскай);

2) тыя, што трапілі ў беларускую мову ў выніку канвергенцыі (сталі агульнымі для беларускай і роднасных ёй моў, якія доўгі час ужываліся на адной тэрыторыі ў адным моўным асяроддзі, найперш, для беларускай і польскай моў, беларускай і рускай моў);

3) тыя, што трапілі ў беларускую мову з іншых моў (як няроднасных, так і роднасных) у выніку моўных кантактаў (былі запазычаны);

4) тыя, што ўтварыліся ў беларускай мове (маюць уласна беларускае паходжанне), але адпавядаюць (блізкія або аналагічныя) па структурных мадэлях адзінкам парэміялагічных фондаў іншых моў, дзякуючы агульнасці маўленча-мысленчых працэсаў абагульнення рэчаіснасці і адлюстравання яго ў прыказкавых адзінках (з'яўляюцца агульнымі для шэрагу моў незалежна ад моўных кантактаў, г.зн. могуць разглядацца як універсальныя).

Трэба адзначыць, што дыяхранічны падыход у вызначэнні аб'ёму нацыянальнага кампанента парэміялагічнага фонду мовы істотна аб'ектыўна абмежаваны адсутнасцю неабходнай фактычнай інфармацыі з прычыны нерэгулярнага характару і нацыянальных асаблівасцей вывучэння прыказак розных моў. Існуючыя этымалагічныя даследаванні беларускіх прыказак вызначаюцца яскрава суб'ектыўным характарам. Менавіта таму, на наш погляд, найбольш мэтазгодна выкарыстоўваць сінхранічны падыход для вызначэння адзінак іншанацыянальнага кампаненту парэміялагічнага фонду беларускай мовы.

Іншанацыянальныя (агульныя з іншымі мовамі) прыказкі – гэта такія прыказкавыя адзінкі, якія складаюць іншанацыянальны кампанент парэміялагічнага фонду мовы, г. зн. паводле сінхранічнай праекцыі маюць у парэміялагічных фондах іншых мовах аналагічныя (або суадносныя) па структурных мадэлях адзінкі (г. зн. такія прыказкі, якія сустракаюцца не толькі ў беларускай, але і ў іншых мовах).

Паводле сінхранічнага падыходу ўсе іншанацыянальныя (агульныя з іншымі мовамі) прыказкі ў беларускай мове размяжоўваюцца на дзве якасна і колькасна нераўважныя групы:

1) інтэрнацыянальныя адзінкі – тыя прыказкі, што сустракаюцца ў беларускай і іншых мовах, адносіны паміж якімі абавязкова маюць характар моўнай роднасці ці моўных кантактаў;

2) універсальныя адзінкі – тыя, што сустракаюцца ў беларускай і іншых мовах, адносіны паміж якімі не абавязкова маюць характар моўнай роднасці ці моўных кантактаў.

Сінхранічны падыход дазваляе адназначна дыферэнцыяваць прыказкі паводле прыметы спецыфічнасці / агульнасці ў адносінах да іншых моў, таму яго можна лічыць цалкам апраўданым пры вызначэнні ў беларускай мове нацыянальных (спецыфічных) і іншанацыянальных (інтэрнацыянальных ці ўніверсальных) адзінак парэміялагічнага фонду.

Шмат еўрапейскіх прыказак інтэрнацыянальнага характару паходзіць з класічных (грэчаскай ці лацінскай) моў, многія з’яўляюцца цытатамі з біблейскіх тэкстаў, шмат паходзіць з сярэднявечнай лацінскамоўнай літаратуры, многія з’яўляюцца сучаснымі парэміямі (пераважна англа-амерыканскага паходжання), якія распаўсюдзіліся ў другой палове XX ст. дзякуючы імклівай глабальнай інфарматызацыі камунікацыйнай прасторы. Пэўная колькасць адзінак паходзіць з вядомых літаратурных твораў або ўзыходзіць да выслоўяў вядомых асоб у галіне палітыкі, культуры, навукі новага часу.

Разам з тым у шэрагу інтэрнацыянальных прыказак няма такіх адзінак, якія ўзніклі ў нацыянальных еўрапейскіх мовах ці іх дыялектах і былі адлюстраваны яшчэ ў сярэднявечных парэміяграфічных крыніцах. Дакладнае паходжанне такіх прыказак вызначыць даволі цяжка, паколькі на працягу стагоддзяў свайго ўжывання і трансляцыі з адной мовы ў іншую, яны набывалі шматлікія варыянты ў розных еўрапейскіх мовах, шмат разоў перафразоўваліся ў творах нацыянальных еўрапейскіх літаратур, змянялі функцыянальную прадуктыўнасць у тых ці іншых мовах (уваходзілі ў склад актыўных адзінак або, наадварот, устарэвалі) і г.д. Такія адзінкі, на першы погляд, нагадваюць універсальныя прыказкі, але адрозніваюцца ад іх тым, што сустракаюцца ў абмежаванай колькасці моў і, як правіла, маюць адну агульную для ўсіх моў, у якіх ужываюцца, крыніцу паходжання (паводле той пісьмовай крыніцы, дзе першы раз згадваюцца, адкуль магчыма прасачыць далейшае распаўсюджванне прыказкі на падставе вядомых фактаў моўных кантактаў і гістарычнага ўзаемадзеяння дадзеных моў). Універсальныя ж прыказкі немагчыма выглумачыць у тэрмінах ні параўнальна-гістарычнага мовнагаўства, ні арэальнай лінгвістыкі, ні лінгвагеаграфіі, ні кантактнай лінгвістыкі.

У прыказкавым складзе сучаснай беларускай літаратурнай мовы зафіксавана больш за 950 прыказак універсальнага і інтэрнацыянальнага характару. Такія адзінкі з’яўляюцца асобным аб’ектам вывучэння ў межах парэміялогіі і павінны апісвацца ў асобных парэміяграфічных даведніках. Такім даведнікам з’яўляецца беларуска-іншамовны слоўнік “Універсальныя і інтэрнацыянальныя кампаненты ў парэміялагічным складзе беларускай мовы”. У слоўніку адлюстраваны

парэміялагічныя адзінкі, якія ўваходзяць у прыказкавы мінімум, асноўны прыказкавы фонд, прыказкавы склад сучаснай беларускай літаратурнай мовы і якія маюць прыказкі-аналагі не менш як у дзвюх іншых мовах. У слоўніку да беларускіх парэміялагічных адзінак падаюцца іншамовныя прыказкі-аналагі з славянскіх, раманскіх, германскіх, балтыйскіх, фіна-вугорскіх, грэчаскай, лацінскай, арабскай, кітайскай персідскай, турэцкай, японскай моў.

Слоўнік складаецца з дзвюх частак – “Універсальныя прыказкі” і “Інтэрнацыянальныя прыказкі”. Будова слоўнікавага артыкула ў даведніку выглядае наступным чынам.

Адзін дурань можа задаць (задасць) столькі пытанняў, што дзесяць (сем) разумных не адкажуць [СБП 40]

Польск.: Co jeden głupi kupi, to dziesięciu mądrych nie sprzeda [NKPP I 5; MC 84]; Jeden głupi zepsuje, a tysiąc mądrych nie naprawi [MC 84]

Руск.: Один дурак больше может вопрошати, нежели десять умных отвещати [БСРП 313]; Один дурак за час спросит больше, чем десять мудрецов сумеют ответить за год [БСРП 313]

Укр.: Один дурень може такого наговорити, що й десять розумних не зможуть поняти [MC 84]; Один дурень камінь у воду кине, а десять розумних не витягне [ПП II]

Англ.: A fool may ask more questions than the wisest can answer [CDP 138]; A fool may ask more questions in an hour than a wise man can answer in seven years [CDP 138]

Ням.: Ein Narr kann meht fragen, als sieben Weise antworten [CDP 138]; Ein Narr fragt viel, worauf kein Kluge antworten [CDP 138; MC 84]

Ісп.: Más fácil es al burro preguntar, que al sabio contestar [CDP 138]; Un loco puede hacer tantas preguntas en una hora, que un sabio no las podría contestar en un año [CDP 138]; Un tonto puede hacer tantas preguntas en una hora, que un sabio no las podría contestar en un año [MC 84]; Más puede preguntar un necio que responder un cuerdo [MC 84]

Іт.: Un matto sa più domandare che sette savi rispondere [CDP 138]

Фр.: Un fou fait plus de questions qu'un sage deraisons [CDP 138]

Слоўнік універсальных і інтэрнацыянальных прыказак у беларускай мове дасць магчымасць не толькі правільна ідэнтыфікаваць паходжанне прыказак, але і дакладна размяжоўваць прыказкавыя і крылатыя адзінкі. Напрыклад, шырока вядомае выслоўе *Адзін за ўсіх <i></i> усе за аднаго* вызначаюць звычайна як крылаты афарызм, які паходзіць з рамана “Тры мушкецёры” (1844) французскага пісьменніка Аляксандра Дзюма-бацькі (1802–1870), дзе ўжываецца ў якасці дэвіза галоўных герояў твора – верных і самаадданных сяброў Атоса, Паргоса, Араміса і Д’Артаньяна (фр. *Tous pour un, un pour tous*). Лічыцца, што ў раман А. Дзюма-бацькі гэты афарызм трапіў з паэмы “Лукрэцыя” (1594) англійскага паэта і драматурга Уільяма Шэкспіра (1564–1616), дзе ўжываецца ў крыху змененай форме англ. *One for all, all for one we gage*. Аднак на самой справе гэты афарызм ужо ў часы Шэкспіра ўжываўся ў англійскай мове як інтэрнацыянальная прыказка (англ. *One for all, all*

for one), што была вядома многім еўрапейскім народам і паралельна функцыянавала ў інверсаванай форме (ням. *Einer für alle, alle für einen; Alle für einen, einer für alle*; польск. *Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego; Wszyscy za jednego, jeden za wszystkich* і інш.).

Слоўнік універсальных і інтэрнацыянальных прыказак у беларускай мове дазволіць таксама ўнікнуць шматлікіх недакладнасцей у вызначэнні нацыянальнага кампанента парэміялагічнага фонду беларускай мовы, які вельмі часта неапраўдана перабольшваецца, што датычыцца найперш вызначэння ўласна беларускага паходжання прыказак, якія кваліфікуюцца як уласна беларускія на падставе ўжывання ў іх лексічных кампанентаў-рэалій, адлюстравання ў прататыпах прыказак гістарычных, географічных, сацыяльных, культурных умоў жыцця беларускага народа, карэляцыі прыказкавага зместу з духоўным светам беларусаў, наяўнасці ў лексічна-фразеалагічным складзе прыказак кампанентаў, якія адсутнічаюць у іншамоўных прыказкавых адпаведніках і г.д. Найбольш яркава такое перабольшванне нацыянальнага кампанента ў прыказкавым фондзе беларускай мовы праяўляецца пры этымалагічным аналізе прыказак.

Трэба заўважыць, што ўніверсальныя і інтэрнацыянальныя прыказкі могуць набываць з цягам часу ў беларускай мове нацыянальна-культурна маркіраваныя кампаненты (рэаліі, лексіку ўласна моўнага паходжання), адлюстроўваць новыя фрагменты рэчаіснасці (спецыфічныя вобразы і паняцці, нацыянальныя прататыпы), унікальныя варыянты ўніверсальных прыказкавых мадэляў і, дзякуючы гэтаму, ужо ўспрымацца носьбітамі беларускай мовы як уласна беларускія. Такі працэс можна кваліфікаваць як акультурацыя формы і зместу іншамоўнай адзінкі, калі яна набывае ў мове-рэцыпіенце нацыянальныя элементы формы і/або зместу. Так, прыказка *Язык Вільні дапытае* ўтрымлівае ў сваім лексічным складзе кампанент-рэалію *Вільня*, таму можа ўспрымацца як адзінка ўласна беларускага паходжання, утвораная на ўзор прыказкі руск. *Язык до Киева доведёт*. Аднак беларуская прыказка з'яўляецца запазычанай і набыла падчас асіміляцыі ў беларускай мове нацыянальна афарбаваны лексічны кампанент-рэалію *Вільня*, дзякуючы якому ўтварыўся нацыянальны варыянт інтэрнацыянальнай прыказкавай мадэлі "Язык дапаможа знайсці вялікі горад" (ісп. *Quien boca ha, a Roma va*, іт. *Chi lingua ha a Roma va*, польск. *Język i do Krakowa (Rzymu) doprowadzi*, укр. *Язык до Киева доведе*, фр. *Qui langue a, à Rome va* і г.д.).

Слоўнік універсальных і інтэрнацыянальных прыказак у беларускай мове можа быць выкарыстаны ў сферы адукацыі пры выкладанні беларускай мовы ў ВНУ і школе, у сацыяльнай сферы пры перакладзе літаратурных і публіцыстычных тэкстаў з беларускай мовы на іншыя мовы свету.

ЛІТАРАТУРА

1. Англа-беларускі парэміялагічны слоўнік = English-Belarusian Paremiological Dictionary / І. С. Дубасова, С. Ф. Іванова, Я. Я. Іваноў, Н. П. Пятрова, С. А. Пушкарэва. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2009. – 240 с.

2. Английские пословицы: из литературы и в литературе : этимология, функционирование, варианты = English Proverbs : from Literary Texts, in Literary Texts : Etymology, Usage, Variability / Е. Е. Иванов, Ю. А. Петрушевская. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2016. – 76 с.

3. Балакова, Д. О переводном словаре наиболее употребительных библеизмов (в английском, белорусском, немецком, русском, словацком, украинском языках) / Д. Балакова, Х. Вальтер, Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко // Даследаванні па германскай і славянскай філалогіі = Acta Germano-Slavica : зб. навук. арт. / пад рэд. Я. Я. Іванова. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2015. – Вып. 6. – С. 154–163.

4. Басава, Г. У. Лінгвістычныя і экстралінгвістычныя адрозненні эквівалентных беларускіх і нямецкіх прыказак / Г. У. Басава // Славянская фразеология в ареальном, историческом и этнокультурном аспектах : материалы IV Междунар. науч. конф., г. Гомель, 5–6 октября 2005 г. / Гомельский гос. ун-т имени Ф. Скорины [и др.] ; редкол.: В. И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель, 2005. – С. 85–88.

5. Беларуская-нямецкі парэміялагічны слоўнік = Belarussisches-Deutsch paremiologisches Wörterbuch / Я. Я. Іваноў, Н. К. Раманава. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2006. – 108 с.

6. Биндасова, О. Ю. Лексико-грамматическая организация французских и белорусских пословиц (сравнительный анализ) / О. Ю. Биндасова, С. Ф. Иванова, И. Ю. Филимонова // Даследаванні па германскай і славянскай філалогіі = Acta Germano-Slavica : зб. навук. арт. / пад рэд. Я. Я. Іванова. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2008. – Вып. 2. – С. 144–159.

7. Вальтер, Х. Белорусские пословицы в контексте европейской паремологии (о русско-немецко-белорусском словаре пословиц с иноязычными параллелями) / Х. Вальтер, Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко // Актуальныя праблемы філалогіі і методыкі выкладання філалагічных дысцыплін : зб. навук. арт. / пад рэд. А. М. Макарэвіча. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2015. – С. 209–214.

8. Венідзіктаў, С. Іншамоўныя крылатыя выразы ў сучаснай беларускай мове / С. Венідзіктаў // Studia slavistyczne. – 2003. – Т. 4. – С. 121–130.

9. Венідзіктаў, С. В. Рускамоўныя запазычаныя крылатыя слоў у сучаснай беларускай мове / С. В. Венідзіктаў, Я. Я. Іваноў // Dziedzictwo przeszłości związków językowych, literackich i kulturowych polsko-bałto-wschodniosłowiańskich. – 2002. – Т. VIII. – С. 210–217.

10. Добровольский, Д. О. Сопоставительная фразеология (на материале германских языков) / Д. О. Добровольский, В. Т. Малыгин, Л. Б. Коканина. – Владимир : ВГПИ, 1990. – 80 с.

11. Зверева, Ю. С. Сравнительная типология фразеологии английского и белорусского языков (актуальность, методология, перспективы исследования) / Ю. С. Зверева, Е. Е. Иванов, А. Н. Шестернева // Восточнославянские языки и ли-

тературы в европейском контексте – 2015 : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2016. – С. 164–168.

12. Иванов, Е. Е. Белорусская паремиология и афористика в общеевропейском контексте (актуальные проблемы изучения) / Е. Е. Иванов // Nationales und Internationales in der slawischen Praseologie = Национальное и интернациональное в славянской фразеологии / Hrsg. N. Walter, V. M. Mokienko. – Greifswald : E. M. A.-Universität, 2013. – S. 111–116.

13. Иванов, Е. Е. Белорусская паремиология и афористика в общеевропейском контексте (актуальные проблемы изучения) / Е. Е. Иванов // XV Міжнародны з'езд славістаў = XV Международный съезд славистов = XV International Congress of Slavists, Мінск, 20–27 жніўня 2013 г. : тэзісы дакладаў : у 2 т. – Т. 1 : Мовазнаўства / рэдкал.: А. А. Лукашанец (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2013. – С. 322–333.

14. Иванов, Е. Е. Восточнославянская идиоматика в европейском языковом контексте / Е. Е. Иванов, С. Ф. Иванова // Итоги научных исследований ученых МГУ им. А. А. Кулешова : сб. науч. ст. / под ред. А. В. Иванова, Е. К. Сычевой. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2012. – С. 208–212.

15. Иванов, Е. Е. Национально-культурная маркированность библейских выражений и афоризмов русского языка (лингвострановедческая зона русско-белорусского словаря библеизмов с соответствиями в немецком языке) / Х. Вальтер, Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко // Но мы сохраним тебя, русский язык! : коллективная монография, посвящ. 90-летию акад. В. Г. Костомарова. – Москва : Флинта, 2019. – С. 134–160.

16. Иванов, Е. Е. О словаре крылатых библейских выражений современного белорусского литературного языка (с историко-этимологическими комментариями и соответствиями в современном русском языке) / Е. Е. Иванов // Славянская историческая лексикология и лексикография. – 2019. – Вып. 2. – С. 185–199.

17. Иванов, Е. Е. Парадоксальные пословицы в русском и белорусском языках / Е. Е. Иванов // Вестник Новгородского гос. ун-та имени Ярослава Мудрого. Серия «Филол. науки». – 2014. – № 77. – С. 21–24.

18. Иванов, Е. Е. Паремиология без границ : монография / Е. Е. Иванов [и др.] ; под ред. М. А. Бредиса, О. В. Ломакиной. – Москва : РУДН, 2020. – 244 с.

19. Иванов, Е. Е. Различия в семантике и структуре белорусских и английских пословиц / Е. Е. Иванов, Ю. А. Петрушевская // Актуальные проблемы преподавания иностранных языков в высшей школе Республики Беларусь : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2011. – С. 213–215.

20. Иванов, Е. Е. Русско-белорусский паремиологический словарь (источники, принципы составления, структура) / Е. Е. Иванов // Восточные славяне: историческая и духовная общность / редкол.: В. И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель : ГГУ имени Ф. Скорины 2008. – С. 154–158.

21. Иванов, Е. Е. Русско-белорусский словарь пословиц = Руска-беларускі слоўнік прыказак : 777 пословиц русского языка, свыше 5000 белорусских паремиологических эквивалентов и соответствий : в 2 ч. / Е. Е. Иванов. – Могилев : Брама, 2001. – Ч. 1 : А–М. – 144 с. ; Ч. 2 : Н–Я. – 164 с.

22. Иванов, Е. Е. Семантические типы русских и белорусских пословиц / Е. Е. Иванов, М. В. Тарасова // Даследаванні па германскай і славянскай філалогіі = Acta Germano-Slavica : зб. навук. арт. / пад рэд. Я. Я. Іванова. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2008. – Вып. 2. – С. 188–212.

23. Иванов, Е. Е. Типы межъязыковых сходств и различий паремиологических единиц (на материале белорусского и немецкого языков) / Е. Е. Иванов, Н. К. Романова // Acta Albaruthenica, Rossica, Polonica : зб. навук. арт. / пад рэд. Г. М. Мезенка. – Віцебск : Выд-ва ВДУ імя П. М. Машэрава, 2006. – С. 161–164.

24. Иванов, Е. Е. Типы эквивалентности устойчивых выражений-библейзмов в русском и белорусском языках / Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко // Религия и общество – 13 : сб. науч. ст. / под ред. В. В. Старостенко, О. В. Дьяченко. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 211–213.

25. Іваноў, Я. Я. Англійскія эквіваленты беларускіх прыказак (лексікаграфічны аспект) / Я. Я. Іваноў, В. А. Максімава // Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте – 2015 : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2016. – С. 191–196.

26. Іваноў, Я. Я. Асноўны парэміялагічны фонд беларускай мовы і “Proverbiorum polonicorum” (1618) С. Рысінскага / Я. Я. Іваноў // Паланістыка – Полоністыка – Polonistyka 2006 / рэд. А. Кіклевіч, С. Важнік. – Мінск : Права і эканоміка, 2006. – С. 79–94.

27. Іваноў, Я. Я. Афарыстычныя адзінкі ў беларускай мове : манаграфія / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2017. – Іваноў, Я. Я. Беларускія прыказкі з біблейных крыніц (матэрыялы да руска-беларуска-англійскага слоўніка біблейскага) / Я. Я. Іваноў // Авраамиевские чтения : сб. науч. ст. / под ред. А. В. Корольковой. – Смоленск : Радопа, 2014. – С. 11–24.

28. Іваноў, Я. Я. Беларускія прыказкі ў «Proverbiorum Polonicorum» (1618) Саламона Рысінскага / Я. Я. Іваноў // Край = Kraj. – 2003. – № 1–2 (9–10). – С. 158–170.

29. Іваноў, Я. Я. Да праблемы тыпалогіі афарыстычных фразавых тэкстаў з кампаратывнай структурай / Я. Я. Іваноў // Устойчивые сравнения в системе фразеологии : коллективная монография / отв. ред. В. М. Мокиенко. – СПб. : СПбГУ : ЛЕМА ; Greifswald : E. M. A.-Universität, 2016. – С. 253–257.

30. Іваноў, Я. Я. Да складання слоўніка “Крылатыя афарызмы ў беларускай мове: з біблейскіх крыніц” (лексікаграфічныя матэрыялы) / Я. Я. Іваноў // Філолагічны часопіс. – 2018. – Вып. 2 (11). – С. 16–33.

31. Іваноў, Я. Я. Другая цэнтура выбраных польскіх прыказак і іх беларускія адпаведнікі (працяг) / Я. Я. Іваноў // Край = Kraj. – 2001. – № 1–2 (2–3). – С. 186–212.

32. Іваноў, Я. Я. Інтэрнацыянальныя парэміялагічныя адзінкі ў беларускай мове (лексікаграфічны аспект) / Я. Я. Іваноў, Ю. А. Петрушэўская // На перекрестке культур : единство языка, литературы и образования – I : сб. науч. ст. / под ред. А. К. Шевцовой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 91–95.

33. Іваноў, Я. Я. Крылатыя афарызмы ў беларускай мове : з іншамовных літаратурных і фальклорных крыніц VIII ст. да н. э. – XX ст. : тлумачальны слоўнік / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2011. – 164 с.

34. Іваноў, Я. Я. Літаратурныя крыніцы фразеалагічных адзінак, запачычаных з нямецкай мовы ў беларускую мову (па-за межамі этымалагічнага слоўніка фразеалагізмаў) / Я. Я. Іваноў, А. Д. Цеплякова // *Немецкі язык – лінгводидактычнае абеспячэнне і методіка преподавання* : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 82–87.

35. Іваноў, Я. Я. Параўнальнае мовазнаўства і нацыянальна-культурная семантыка мовы (на матэрыяле парэміялагічных адзінак) / Я. Я. Іваноў // *Нацыянальная мова і нацыянальная культура : аспекты ўзаемадзеяння* : зб. навук. арт. / рэдкал.: Д. В. Дзятко (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДПУ імя М. Танка, 2009. – С. 54–57.

36. Іваноў, Я. Я. Параўнальны аналіз беларускіх і польскіх прыказак і нацыянальна-культурная семантыка беларускай мовы (лінгвакравізнаўчы аспект) / Я. Я. Іваноў // *Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe = Польска-беларускія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі* : mat-ty IX MieIваноў, Я. Я. Парэміялагічныя сістэмы беларускай і рускай моў : падабенствы і разыходжанні / Я. Я. Іваноў // *Філолагічны студыі : наук. вісник Криворизького держ. пед. ун-ту.* – 2011. – Вып. 6. – Ч. 2. – С. 53–63.

37. Іваноў, Я. Я. Польска-беларускія парэміялагічныя паралелі / Я. Я. Іваноў // *Dziedzictwo przeszłości związków językowych, literackich i kulturowych polsko-ślą-wschodniosłowiańskich.* – 2000. – Т. III. – S. 33–54.

38. Іваноў, Я. Я. Прыказкі і антыпрыказкі ў беларускай і іншых славянскіх і неславянскіх мовах / Я. Я. Іваноў // *Славянскі народы і іх культуры: традыцыя і сучаснасць* : сб. науч. ст. / редкол.: В. И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель : ГГУ имени Ф. Скорины, 2013. – С. 137–139.

39. Іваноў, Я. Я. Прынцыпы супастаўляльнага апісання афарыстычнай парэміялогіі беларускай і рускай моў / Я. Я. Іваноў // *Studia sławistyczne.* – 2003. – Т. 4. – S. 49–55.

40. Іваноў, Я. Я. Прынцыпы ўкладання польска-беларускага парэміялагічнага слоўніка / Я. Я. Іваноў // *Acta Albaruthenica, Rossica, Polonica VII* : зб. навук. арт. / пад рэд. Г. М. Мезенка. – Віцебск : ВДУ імя П. М. Машэрава, 2006. – С. 135–138.

41. Іваноў, Я. Я. Састаў і структура руска-беларускага слоўніка крылатых біблейскіх выразаў і афарызмаў / Я. Я. Іваноў, В. М. Макіенка // *Труды БГТУ. Серия 4, Принт- и медиатехнологии.* – 2019. – № 2 (225). – С. 108–117.

42. Іваноў, Я. Я. 100 выбраных польскіх прыказак і іх адпаведнікі ў беларускай мове / Я. Я. Іваноў // *Край = Крај : дыялог на сумежжы культур* : [зб. арт.] / рэд. А. Р. Агееў, Я. Я. Іваноў. – Магілёў : Магілёўская абл. друкарня, 2000. – С. 116–138.

43. Іваноў, Я. Я. Структура руска-беларускага слоўніка біблейскіх выразаў і афарызмаў (з адпаведнікамі ў нямецкай і польскай мовах) / Я. Я. Іваноў, В. М. Макіенка // *Немецкі язык – лінгводидактычнае абеспячэнне і методіка преподавання* : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 136–141.

44. Іваноў, Я. Я. Універсальнае і нацыянальнае ў фразеалагічнай і парэміялагічнай падсістэмах беларускай мовы ў еўрапейскім моўным кантэксте (актуальнасць, метадалогія, перспектывы даследавання) / Я. Я. Іваноў // *Славянская фразеология в синхронии и диахронии* : сб. науч. ст. / редкол.: В. И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель : ГГУ имени Ф. Скорины, 2016. – Вып. 3. – С. 46–49.

45. Іваноў, Я. Я. Фразеалогія, парэміялогія, афарыстыка беларускай мовы і іх сувязі з іншымі мовамі як напрамак даследаванняў навуковай школы па беларускаму і агульнаму мовазнаўству ў МДУ імя А. А. Куляшова (1995–2015) / Я. Я. Іваноў // Ітогі навуковых ісследований ученых МГУ им. А. А. Кулешова 2015 г. : материалы науч.-метод. конф., 25 января – 4 февраля 2016 г. / под ред. Е. К. Сычовой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2016. – С. 91–93.

46. Котова, М. Ю. Лекции по сопоставительной славянской паремиологии / М. Ю. Котова. – СПб. : Филол. фак. СПбГУ, 2010. – 170 с.

47. Котова, М. Ю. Очерки по славянской паремиологии : монография / М. Ю. Котова. – СПб. : Филол. фак. СПбГУ 2003. – 230 с.

48. Котова, М. Ю. Русско-славянский словарь пословиц (с английскими соответствиями) / М. Ю. Котова. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. – 360 с.

49. Котова, М. Ю. Тетради паремиографа. Вып. 5 : Белорусские пословичные параллели русских пословиц паремиологического минимума / М. Ю. Котова, Н. Е. Боева ; под ред. М. Ю. Котовой. – СПб. : Изд-во ВВМ, 2019. – 304 с.

50. Крылатыя выразы ў беларускай мове : тлумачальны слоўнік. Ч. 1 : 3 іншамоўных (еўрапейскіх і амерыканскіх) крыніц XII–XX стст. / С. В. Венідзіктаў, І. Л. Даніленка, С. Ф. Іванова, Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2004. – 136 с.

51. Крылатыя выразы ў беларускай мове : тлумачальны слоўнік. Ч. 2 : 3 рускамоўных літаратурных і фальклорных крыніц XII–XX стст. / С. В. Венідзіктаў, І. Л. Даніленка, С. Ф. Іванова, Я. Я. Іваноў, В. В. Чэх. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2006. – 208 с.

52. Лепешаў, І. Я. Парэміялогія як асобны раздзел мовазнаўства / І. Я. Лепешаў. – Гродна : ГрДУ імя Янкі Купалы, 2006. – 279 с.

53. Лепешаў, І. Я. Этымалагічны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Вышэйшая школа, 2014. – 139 с.

54. Лепта библейской мудрости : библейские крылатые выражения и афоризмы на русском, английском, белорусском, немецком, словацком и украинском языках / Д. Балакова, Х. Вальтер, Н. Ф. Венжинович, М. С. Готовская, Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2014. – 208 с.

55. Лепта библейской мудрости: русско-славянский словарь библейских выражений и афоризмов с соответствиями в германских, романских, армянском и грузинском языках : в 2 т. / З. К. Адамия [и др.] ; под ред. Е. Е. Иванова [и др.]. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – Т. 1. – 334 с. ; Т. 2. – 308 с.

56. Мокиенко, В. М. Национальное и интернациональное в славянской паремиологии / В. М. Мокиенко // Глобализация – этнизация: этнокультурные и этноязыковые процессы : в 2 кн. / редкол.: Г. П. Нешименко (отв. ред.) [и др.]. – М. : Наука, 2006. – Кн. 1. – С. 219–248.

57. Мокиенко, В. М. Современная паремиология (лингвистические аспекты) / В. М. Мокиенко // Мир русского слова. – 2010. – № 3. – С. 6–20.

58. Мудрость слова сквозь века и народы : десятиязычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под ред. Н. А. Гончаровой. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Беларуская навука, 2015. – 480 с.

59. Петрушевская, Ю. А. Белорусские соответствия английских пословиц (лексикографический аспект) / Ю. А. Петрушевская // Die Phraseologie in Raum und Zeit = Фразеология во времени и пространстве / науч. ред. Х. Вальтер, В. М. Мокиенко, А. В. Савченко. – Greifswald : E.M.A.-Universität ; СПб. : СПбГУ, 2012. – С. 136–137.

60. Петрушевская, Ю. А. Интернациональные, заимствованные и исконно языковые единицы в составе паремиологического фонда современного белорусского языка / Ю. А. Петрушевская // Вестник Новгородского гос. ун-та. Серия “Филол. науки”. – 2014. – № 77. – С. 123–126.

61. Петрушевская, Ю. А. К проблеме исследования универсального и национального в белорусской паремиологии / Ю. А. Петрушевская // Студії з філології та журналістики : зб. наук. праць / редкол.: Н. Ф. Венжинович (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород : Гражда, 2016. – Вип. 4. – С. 143–145.

62. Петрушевская, Ю. А. Принципы лексикографической репрезентации пословиц в англо-белорусском словаре / Ю. А. Петрушевская // Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2012. – С. 155–158.

63. Петрушэўская, Ю. А. Аб дыферэнцыяцыі парэміялагічнага фонду беларускай мовы ў сувязі з вызначэннем яго ўніверсальнага і нацыянальнага кампанентаў / Ю. А. Петрушэўская // Славянская фразеология в синхронии и диахронии : сб. науч. ст. / редкол.: В. И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель : ГГУ имени Ф. Скорины, 2016. – Вип. 3. – С. 106–109.

64. Петрушэўская, Ю. А. Аб’ём і склад універсальных адзінак у парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічны студії : наук. вісник Криворізького держ. пед. ун-ту. – 2018. – Вип. 18. – С. 48–62.

65. Петрушэўская, Ю. А. Вывучэнне нацыянальна-культурнага кампанента ў парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Труды БГТУ. Серия 4, Принт- и медиатехнологии. – 2019. – № 1 (217). – С. 123–129.

66. Петрушэўская, Ю. А. Да праблемы вызначэння нацыянальнай адметнасці прыказкавага фонду беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічний часопис. – 2018. – Вип. 2 (12). – С. 70–75.

67. Петрушэўская, Ю. А. Да праблемы размежавання ўніверсальнага і інтернацыянальнага ў парэміялагічным фондзе мовы / Ю. А. Петрушэўская // Универсальное и национальное в языковой картине мира : материалы II Междунар. науч. конф., 14–15 октября 2016 г. / Минский гос. лингв. ун-т ; редкол.: Н. В. Фурашова (отв. ред.) [и др.]. – Минск, 2017. – С. 193–196.

68. Петрушэўская, Ю. А. Запачычаныя і ўласна беларускія парэміялагічныя адзінкі ў публіцыстычных тэкстах / Ю. А. Петрушэўская // XLV Междунар. филол. науч. конф., 14–21 марта 2016 г. : тез. докл. / Санкт-Петербургский гос. ун-т. – СПб. : Филол. фак-т СПбГУ, 2016. – С. 483.

69. Петрушэўская, Ю. А. Лінгвістычныя ўніверсаліі і парэміялагічны фонд мовы / Ю. А. Петрушэўская // Вестник Полоцкого гос. ун-та. Серия А, Гуманитарные науки. – 2019. – № 2. – С. 115–121.

70. Петрушэўская, Ю. А. Нацыянальна-культурны кампанент у складзе інтэрнацыянальных прыказак сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Ю. А. Пет-

рушэўская // Немецкий язык – лингводидактическое обеспечение и методика преподавания : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 97–104.

71. Петрушэўская, Ю. А. Нацыянальна-культурны кампанент у складзе ўніверсальных (як разнавіднасці інтэрнацыянальных) прыказак сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Романовские чтения – 13 : сб. ст. / под ред. А. С. Мельниковой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 137–139.

72. Петрушэўская, Ю. А. Нацыянальная адметнасць прыказкавага фонду беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Ученые записки Витебского гос. ун-та имени П. М. Машерова. – 2018. – Т. 27. – С. 150–154.

73. Петрушэўская, Ю. А. Паняцце парэміялагічнага фонду мовы і прыніппы яго дыферэнцыяцыі (у сувязі з вызначэннем універсальнага і нацыянальнага кампанентаў у парэміялагічнай сістэме мовы) / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічний часопис. – 2015. – Вып 1 (6). – С. 100–106.

74. Петрушэўская, Ю. А. Параўнальна-гістарычны аналіз прыказак і выяўленне іншамоўных адзінак ў парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте – 2015 : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2016. – С. 157–160.

75. Петрушэўская, Ю. А. Паходжанне і тэкставыя крыніцы некаторых універсальных прыказак у сучаснай беларускай мове / Ю. А. Петрушэўская // Текст. Язык. Человек : сб. науч. тр. : в 2 ч. / редкол.: С. Б. Кураш (отв. ред.) [и др.]. – Мозырь : МГПУ имени И. П. Шамякина, 2015. – Ч. 2. – С. 120–122.

76. Петрушэўская, Ю. А. Пра сферу ўжывання і паходжанне прыказкі *Адна галава добра, а дзве лепш* / Ю. А. Петрушэўская // Вестник Минского гос. лингв. ун-та. Серия 1, Филология. – 2015. – № 5 (78). – С. 84–96.

77. Петрушэўская, Ю. А. Пра сферу ўжывання і паходжанне прыказкі *З вялікага грому малы дождж* / Ю. А. Петрушэўская // Роднае слова. – 2016. – № 1. – С. 44–47.

78. Петрушэўская, Ю. А. Пра сферу ўжывання і паходжанне прыказкі *Хто мажа, той і едзе* / Ю. А. Петрушэўская // Вестник Полоцкого гос. ун-та. Серия А, Гуманитар. науки. – 2016. – № 2. – С. 138–144.

79. Петрушэўская, Ю. А. Праблемы вывучэння ўніверсальнага і нацыянальнага ў беларускай парэміялогіі / Ю. А. Петрушэўская // Актуальныя праблемы філалогіі і метадыкі выкладання філалагічных дысцыплін : зб. навук. арт. / пад рэд. А. М. Макарэвіча. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2015. – С. 243–249.

80. Петрушэўская, Ю. А. Универсальное и национальное в паремнологической системе языка (на материале английского и белорусского языков) / Ю. А. Петрушэўская // Даследаванні па германскай і славянскай філалогіі = Acta Germano-Slavica : зб. навук. арт. / пад рэд. Я. Я. Иванова. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2015. – Вып. 6. – С. 213–216.

81. Петрушэўская, Ю. А. Універсальны, інтэрнацыянальны і нацыянальны кампаненты парэміялагічнага фонду сучаснай беларускай літаратурнай мовы (на матэрыяле публіцыстычных тэкстаў) / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічны студыі : наук. вісник Криворізького держ. пед. ун-ту. – 2017. – Вып. 16. – С. 195–201.

82. Петрушэўская, Ю. А. Універсальныя прыказкі ў беларускай мове (лексікаграфічны аспект) / Ю. А. Петрушэўская // Усходнеславянскія мовы ў сучаснай лексікаграфіі : зб. навук. арт. / рэдкал.: Д. В. Дзятко [і інш.] ; навук. рэд. Д. В. Дзятко ; адк. рэд. В. В. Урбан. – Мінск : БДПУ імя М. Танка, 2015. – С. 84–87.

83. Польшка-беларускі парэміялагічны слоўнік = Polsko-białoruski słownik paremiologiczny / С. Ф. Іванова, Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2007. – 192 с.

84. Происхождение и история английских пословиц = The Etymology and History of English Proverbs / Е. Е. Иванов, Ю. А. Петрушевская. – Могилев ; МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – 80 с.

85. Русско-белорусский паремиологический словарь / Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2007. – 242 с.

86. Садоўская, А. Л. Адлюстраванне гендэрных адносін у беларускай, рускай і арабскай парэміялогіі / А. Л. Садоўская, Дз. С. Суслаў // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы : зб. навук. прац / пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мінск : РІВШ, 2007. – Вып. 6. – С. 116–121.

87. Санько, З. Ф. Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем / З. Ф. Санько. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 218 с.

88. Слоўнік беларускіх прыказак, прымавак і крылатых выразаў / С. Ф. Іванова, Я. Я. Іваноў. – Мінск : БФС, 1997. – 262 с.

89. Солодухо, Э. М. Вопросы сопоставительного изучения заимствованной фразеологии : монография / Э. М. Солодухо. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1977. – 160 с.

90. Солодухо, Э. М. Проблемы интернационализации фразеологии (на материале языков славянской, германской и романской групп) : монография / Э. М. Солодухо. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1982. – 168 с.

91. Солодухо, Э. М. Теория фразеологического сближения : на материале языков славянской, германской и романской групп : монография / Э. М. Солодухо ; Н. М. Солодухо. – 2-е изд., доп. – М. : URSS, 2008. – VIII, 296 с.

92. Теплякова, А. Д. Иноязычные заимствования крылатых слов в белорусском и немецком языках / А. Д. Теплякова // Материалы VI Междунар. науч. конф. «Язык, культура, общество», Москва, 22–25 сентября 2011 г. / науч. ред. Э. Ф. Володарская. – М. : Московский ин-т иностр. языков, 2011. – С. 125–126.

93. Теплякова, А. Д. Источники крылатых выражений в белорусском языке / А. Д. Теплякова // Фразеология и языковая динамика : сб. науч. тр. / науч. ред. В. М. Мокиенко, А. В. Савченко. – Greifswald : E.-M.-A. Universität ; СПб. : СПбГУ, 2011. – С. 67–69.

94. Федуленкова, Т. Н. Фразеология и типология : к типологической релевантности фразеологии / Т. Н. Федуленкова // Филологические науки. – 2005. – № 1. – С. 74–80.

95. Цеплякова, А. Д. Англамоўныя запазычаныя крылатыя слоў у сучаснай беларускай літаратурнай мове (колькасны склад і крыніцы паходжання) / А. Д. Цеплякова // Веснік Мазырскага дзярж. пед. ун-та імя І. П. Шамякіна. – 2009. – № 2 (23). – С. 162–166.

96. Цеплякова, А. Д. Запазычаныя крылатыя выразы ў сучаснай беларускай мове / А. Д. Цеплякова, С. Ф. Иванова // Фразеология германских, романских и славянских языков: = Phraseology of Germanic, Romanic and Slavic Languages = Phraséologie germanique, romane et slave: сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев: МГУ им. А. А. Кулешова, 2009. – Вып. 1. – С. 98–112.

97. Цеплякова, А. Д. Крылатыя словы са старажытнагрэчаскіх крыніц у сучаснай беларускай літаратурнай мове / А. Д. Цеплякова, С. Ф. Иванова // Славянская фразеология и паремиялогия в XXI веке: сб. науч. ст. / под ред. Е.Е. Иванова, В.М. Мокиенко. – Минск: Змицер Колас, 2010. – С. 184–192.

98. Цеплякова, А. Д. Лацінскія запазычанні крылатых слоў у сучаснай беларускай літаратурнай мове (колькасны склад, формы ўжывання і крыніцы паходжання) / А. Д. Цеплякова, С. Ф. Иванова // Веснік Мазырскага дзярж. пед. ун-та імя І. П. Шамякіна. – 2010. – № 1 (26). – С. 88–93.

99. Цеплякова, А. Д. Нямецкамоўныя запазычанні крылатых слоў у сучаснай беларускай літаратурнай мове (колькасны склад і крыніцы паходжання) / А. Д. Цеплякова // Веснік МДУ імя А. А. Куляшова. – 2009. – № 1 (32). – С. 137–143.

100. Цеплякова, А. Д. Старажытнагрэчаскія запазычанні крылатых слоў у сучаснай беларускай літаратурнай мове (колькасны склад, формы ўжывання і крыніцы паходжання) / А. Д. Цеплякова, С. Ф. Иванова // Веснік Полацкага дзярж. ун-та. Серыя А, Гуманітарныя навукі. – 2010. – № 7. – С. 176–179.

101. Цеплякова, А. Д. Суадносiны агульнага i спецыфічнага ў фразеалогii i парэміялогii беларускай мовы / А. Д. Цеплякова // Итоги научных исследований ученых МГУ имени А. А. Кулешова 2018 г.: материалы науч.-метод. конф., 25 января – 7 февраля 2019 г. / под ред. Е. К. Сычовой. – Могилев: МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 266–268.

102. Цеплякова, А. Д. Франкамоўныя запазычанні крылатых слоў у сучаснай беларускай літаратурнай мове (колькасны склад і крыніцы паходжання) / А. Д. Цеплякова // Веснік Брэстскага дзярж. ун-та імя А. С. Пушкіна. Серыя філал. навук. – 2009. – № 2 (12). – С. 109–116.

103. Bindasova, O. Structure lexicale et grammaticale des proverbes français et biélorusses / O. Bindasova // Фразеология германских, романских и славянских языков = Phraseology of Germanic, Romanic and Slavic Languages = Phraséologie germanique, romane et slave: сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев: МГУ имени А.А. Кулешова, 2009. – Вып. 1. – С. 236–238.

104. Ivanov, E. Etymology of English Proverbs / E. Ivanov, Ju. Petrushevskaja // Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. – 2015. – Vol. 8, No 5. – Pp. 864–872.

105. Ivanov, E. Paremiological Minimum and Basic Paremiological Stock (Belarusian and Russian) / E. Ivanov. – Prague: RSS, 2002. – 136 p.

106. Ivanov, E. Principles of the Contrastive Description of Aphoristic Paremiology (in Belarusian and Russian Languages) / E. Ivanov, V. Feldman // Даследаванні па германскай і славянскай філалогіі = Acta Germano-Slavica: зб. навук. арт. / пад рэд. Я. Я. Іванова. – Магілёў: МДУ імя А. А. Куляшова, 2007. – Вып. 1: Фразеалогія. – С. 85–97.

107. Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich : т. 1–3. – Opole : Wyd-wo UO, 2008. – Т. 3 : Frazeologia / red. nauk. W. Mokijenko, H. Walter. – 530 s.

108. Paczolay, G. European Proverbs in 55 Languages, with Equivalents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese, and Japanese / G. Paczolay. – Veszprém (Hungary) : Veszprémi Nyomda, 1997. – 528 p.

109. Petruševskaja, Ju. Универсальное и национальное в составе пословиц современного белорусского литературного языка / Ju. Petruševskaja // Wort – Text – Zeit XII. Die Phraseologie im Idiolekt und im System der slawischen Sprachen. Szczecin – Greifswald, 14.–17.11.2013. / E. M. A.-Universität Greifswald, Institut für Slawistik ; Hrsg. v. H. Walter und M. Hordy. – Greifswald, 2013. – S. 79–80.

110. Proverbia et dicta : шасцімоўны слоўнік прыказак, прымавак і крылатых слоў) / Н. А. Ганчарова, Л. Г. Калядка, Ш. М. Шчарбакова [і інш.] ; пад рэд. Н. А. Ганчаровай. – Мінск : Універсітэцкае, 1993. – 255 с.

111. Strauss, E. Dictionary of European proverbs : 3 vol. / E. Strauss. – London & New York : Routledge, 1994. – Vol 2. – 789 p.

112. Tepljakowa, A. Die deutschen entlehnungen geflügelter Worte in der modernen belarussischen Schriftsprache (quantitativer Bestand und Ursprungsquellen) / A. Tepljakowa // Філологічний часопис. – 2019. – Вип. 1 (13). – С. 122–129.

СПІС СКАРАЧЭННЯЎ МОЎНЫХ КРЫНЦ

Англ. — англійская мова

Араб. — арабская мова

Балг. — балгарская мова

Бірма. — бірманская мова

Венг. — венгерская мова

Ісп. — іспанская мова

Іт. — італьянская мова

Кіт. — кітайская мова

Лат. — латышская мова

Літ. — літоўская мова

Ням. — нямецкая мова

Перс. — персідская мова

Польск. — польская мова

Руск. — руская мова

Санск. — санскрыт

Слав. — славацкая мова

Славен. — славенская мова

Тур. — турэцкая мова

Угр. — уйгурская мова

Укр. — украінская мова

Фін. — фінская мова

Фр. — французская мова

Чэш. — чэшская мова

Яп. — японская мова

СЛОЎНІК

УНІВЕРСАЛЬНЫЯ ПРЫКАЗКІ

1. Адна бяда не ідзе, другую за сабой вядзе [КС 26, 43; СБП 46; ТСП 63; ВПС/АПФ+] або Адна бяда не ходзіць <другую за сабою водзіць> [КС 26, 43; СБП 46; ТСП 63; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ+] або Бяда адна не ходзіць <за сабою другую водзіць> [КС 26, 43; СБП 46; ТСП 63; РМ; ВПС/АПФ+] або Бяда бяду родзіць [РССП 274+] або Бяда з бядою ходзіць [РССП 274+] або Бяда ідзе і бяду вядзе [РССП 274+] або Бяда на бядзе едзе ды бядою паганяе [КС 44] або Бяда не ходзіць адна [РССП 274+] або Бяда па бядзе як па нітачцы ідзе [СБП 77; ВПС/АПФ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Misfortunes seldom / never come alone (v1) ('Няшчасці рэдка прыходзяць па аднаму / ніколі не прыходзяць па аднаму'); One misfortune follows / leads the other (v2) ('Адно няшчасце ідзе за / прыводзіць да іншым(-ага)'); From one misfortune many / another follow(s) (v3) ('З аднаго няшчасця шмат / яшчэ вынікае) [EP 59]

Балг.: Нешастието никога ни едва само ('Няшчасце ніколі па аднаму не ходзіць') [РССП 18]; Една беда води друга ('Адна бяда прыводзіць другую') [EP 59]

Польск.: Nieszczęście nigdy samo nie chodzi ('Няшчасце ніколі па аднаму не ходзіць') [EP 61]; Bieda nigdy sama jedna nie przychodzi ('Бяда ніколі адна не прыходзіць') [Wójcik 2001 224]

Руск.: Одна беда не ходит <всегда другую водит> [БСРП 41]; Беда беду родит [БСРП 39]; Беда на беде едет, бедой погоняет [БСРП 39]; Беда едет, беду везёт, а третья погоняет [БСРП 39]

Слав.: Jedna bieda nechodí sama ('Адна бяда не ідзе без другой') [EP 62]; Nešťastie samo nechodí ('Няшчасце адно не ходзіць') [EP 62]

Славен.: Nesreča prīde redko sama ('Няшчасце прыходзіць рэдка адно') [EP 62]

Укр.: Біда ніколи не ходить одна [EP 62]; Біда біду родить [ПП III]

Чэш.: Neštěstí nikdy nechodí samo ('Няшчасце нідзе не ходзіць адно') [РССП 18]

Лат.: Nelaime nekad nenāk viena ('Няшчасце ніколі не прыходзіць адно') [EP 61]

Літ.: Viena bėda nevaikščioja ('Адна бяда не прыходзіць') [EP 61]

Англ.: Misfortunes / Hardships / Troubles never / seldom come alone / single / singly ('Няшчасці / Нягоды / Непрыемнасці ніколі / рэдка прыходзяць асобна / адны / самастойна') [EP 59]; One misfortune is the eve of another one ('Адно няшчасце напярэдадні іншага') [CDP]; Sorrow brings sorrows ('Смутак прыносіць смуткі') [CDP]; Troubles never come alone ('Непрыемнасці ніколі не прыходзяць адны') [CDP]; Troubles never come singly ('Непрыемнасці ніколі не прыходзяць асобна') [CDP]

Ням.: Ein Unglück zieht das andere nach sich ('Адно няшчасце прыводзіць іншае') [DSL I 1443]; Ein Unglück kommt selten allein ('Няшчасце рэдка прыходзіць у адзіночку') [SRD 20]

Ісп.: Un mal no / nunca viene solo ('Дрэннае не ходзіць адно / ніколі не прыходзіць адно') [EP 62]

It.: Un malanno non vien mai solo ('Хвароба ніколі не прыходзіць адна') [EP 61]
Фр.: Un malheur ne vient / n'arrive jamais seul ('Няшчасце не прыходзіць / не адбываецца ніколі адно') [EP 60]

Венг.: A baj / széréncsétlenség ném / ritkán jár égyedül ('Праблемы / Няшчасці не ходзяць у адзіночку / рэдка ходзяць у адзіночку') [EP 60]

Фін.: Onnettomuus ei tule yksin ('Аварыя не прыходзіць адна') [EP 60]

Тур.: Bela bela getirir ('Бізун бізуна прыносіць') [EP 62]; Dert derdi açar ('Турбота адчыняе турботы') [EP 62]

Араб.: "Troubles seldom / never come alone" ('Непрыемнасці рэдка прыходзяць асобна / ніколі не прыходзяць асобна') [EP 62]

Кім.: «Misfortunes do not come alone» ('Няшчасці не прыходзяць па аднаму') [EP 63]

Яп.: «One misfortune goes, another comes» ('Адно няшчасце ідзе, другое прыходзіць') [EP 63]

2. Адна галава добра, а дзве <яшчэ> лепш (лепей) [КС 26; СБП 47; ТСП 64; ЭСП 18] або <Адна> галава добра, а дзве <яшчэ> лепш (лепей) [РССП 274+; РМ/ ПМ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: Two / Four / More eyes see more / father / better than one / two (v1) ('Два / Чатыры вочы / Шмат вачэй бачаць больш / далей / лепш, чым адно / два'); Two heads / brains are better than one (v2) ('Дзве галавы / Два розумы лепш, чым адна / адзін'); (v2) + even if they are two sheep's head ('+ нават калі гэта дзве авечыя галавы') [EP 72]

Балг.: Два ума са по-добри от един ('Два розумы лепш, чым адзін') [EP 72]; Две очи по-добре виждат от едно ('Два вочы бачаць лепш, чым адно') [EP 72]; Четири очи от две по-добре видят/ виждат ('Чатыры вочы бачаць / глядзяць лепш, чым два') [EP 72]

Польск.: Jedna głowa dobra, druga jeszcze lepsza ('Адна галава добра, дзве яшчэ лепш') [НКРР I 644]; Lepiej dwie głowy rozumieją, niżli jedna ('Лепш дзве галавы разумныя, чым адна') [КРР 140]; Co dwie głowy, to nie jedna ('Што дзве галавы, то не адна') [МКРР 63]; Cztery oczy więcej widzą aniżeli dwa ('Чатыры вочы бачаць больш, чым два') [СПНР 27]; Cztery oczy lepiej widzą niż dwa ('Чатыры вочы лепш бачаць чым два') [EP 74]

Руск.: Одна голова хорошо, а две лучше [БСРП 188]; Одна голова хорошо, а две еще лучше [EP 74]; Ум хорошо, а два лучше <того> [БСРП 927; EP 74]

Слав.: Mnogo / Viac oči mnoho / viac vidí ('Шмат / Больш вачэй шмат / больш бачаць') [EP 74]

Славен.: Več oči več vidí ('Больш вачэй бачаць больш') [EP 74]

Укр.: Одна голова добре, а дві ще краще [РССП 162]; Одна (розумна) голова добре, а дві (ще) ліпше / краще! [EP 75]; Чотири ока ліпше видять, як двоє [EP 74]

Чэш.: Čtyři oči více vidí (nežli dvě) ('Чатыры вочы бачаць больш (, чым два)') [EP 72]; Více oči více vidí ('Больш вачэй бачаць больш') [Schmelz 83]

Лат.: Ćetras acis aizvien redz labāk nekā divas ('Чатыры вoкi па-ранейшаму бачаць лепш, чым два') [EP 73]; Ćetras acis vairāk redz / ierauga nekā divi ('Чатыры вoкi бачаць больш за два') [EP 74]

Лiт.: Dvi akys daugiau mato nei viena ('Два вoкi бачаць больш, чым адно') [EP 73]; Keturius akys daugiau mato, negu viena ('Чатыры вoкi бачаць больш, чым адно') [EP 73]

Англ.: Two / Three heads are better than one ('Дзве / Тры галавы лепш, чым адна') [EP 73; CDP]; Two heads are better than one, even if one's only a cabbagehead ('Дзве галавы лепш, чым адна, нават калi адна з iх толькi капушта / тупень') [EP 73]; Four heads are better than two ('Чатыры галавы лепш, чым дзве') [CDP]; Two / Four eyes see more (are better) than one / two ('Два / Чатыры вoкi бачаць больш (лепей), чым адно / два') [EP 73]; Many eyes see more than one ('Шмат вачэй бачаць больш за адно') [EP 73; CDP]

Ням.: Zwei sehen mehr als einer ('Два бачаць больш, чым адно') [SL 679]; Zwei / Vier Augen sehen mehr als eins / zwei ('Два / Чатыры вoкi бачаць больш, чым адно / два') [EP 73]; Vier Augen sehen mehr (besser) als zwei ('Чатыры вoкi бачаць больш (лепш), чым два') [DSA 66]

Исп.: Más ven cuatro ojos que dos ('Больш пабачаць чатыры вoкi, чым два') [EP 74]; Más ven dos ojos que uno ('Больш пабачаць два вoкi, чым адно') [EP 74]

Ит.: Vedono più quattr'occhi che due ('Чатыры вoкi бачаць больш, чым два') [EP 73]; Sanno più un savio e un matto, che un savio solo ('Яны ведаюць больш мудрых i вар'ятаў, чым адзiн вырагавальнiк') [EP 73]

Фр.: Deux têtes valent mieux qu'une ('Дзве галавы лепш, чым адна') [Bulman 138]; Deux yeux voient mieux (plus clair) qu'un ('Два вoкi бачаць лепш (больш дакладна)') [EP 73]; Quatre yeux voient mieux / plus que deux ('Чатыры вoкi бачаць лепш / больш, чым два') [EP 73]

Венг.: Több szem többet lát ('Больш вачэй бачаць больш') [EP 73]

Фiн.: Kaksi silmäperia näkee enemmän kuin yksi ('Два вoкi бачаць больш, чым адно') [EP 73]

Тур.: Çok göz çok görür ('Шмат вачэй шмат пабачаць') [EP 74]

Араб.: «Two opinions are better than one» ('Два меркаваннi лепш, чым адно') [EP 75]

Кiм.: «One man is not so wise as two together» ('Адзiн чалавек не такi мудры, як два разам') [EP 75]

Яп.: «Three persons together equal the wisdom of Monju» ('Тры чалавекi разам роўныя па мудрасцi Монжу') [EP 75]

3. Адна ластаўка вясны не робiць [СБП 48; ТСП 65; КАБМ 21; ЭСП 18; РМ; ВРS/АПФ+] або Гракi цяпла не прыносяць [СБП 106; ТСП 143] або Першая ластаўка (Першы шпак) вясны не робiць [РССП 280]

Унiверсальная прыказкавая мадэль: One swallow / starling / cuckoo does not make / bring a spring / summer ('Адна ластаўка / шпак / зязюля не робiць / прынясе вясны / лета')

Балг.: Една ластовица пролет не прави ('Адна ластаўка вясны не робіць') [РССП 80; EP 49]; С една ластовица пролет не бива ('З одной ластаўкі вясны не можа быць') [РССП 80]

Польск.: Jedna jaskółka nie czyni wiosny ('Адна ластаўка не чыніць вясны') [NKPP I 833; CDP 1338]; Jedna jaskółka nie czyni lata [, nie czyni miasta jedna chata] ('Адна ластаўка не робіць лета [не робяць горада з одной хаты]') [SPRP 583; 584; EP 51]

Руск.: Одна ласточка весны не делает [БСПП 473]; Едина ласточка весну не сотворит, едина часточка за все (за всё) не говорит [БСПП 473]; Один цветок весны не делает [БСПП 473]

Слав.: Jedna lastovička nerobi leto / jar ('Адна ластаўка не робіць лета / вясны') [EP 52]; Jedna lastovička leto nespravi ('Адна ластаўка лета не чыніць') [РССП 80]

Славен.: Ena lastovka ne naredi poletja/ pomladi ('Адна ластаўка не робіць лета / вясны') [EP 52]

Укр.: Одна ластівка весни не робить [РССП 80; EP 52]; Одна ластівка, то ще не весна [РССП 80; EP 52]

Чэш.: Jedna vlaštovka jaro nedělá ('Адна ластаўка не стварае вясну') [РССП 80 CDP 1338]; Bez jedné lastovičky léto bude ('Без одной ластаўкі лета будзе') [CDP 1338]

Лат.: Viena bezdelīga pavasari nenes ('Адна ластаўка не нясе вясны') [CDP 1338]; Viena bezdelīga nav vasaras neseja ('Адна ластаўка не нясе лета') [EP 51]

Літ.: Viena kregždė – ne pavasaris ('Адна ластаўка – не вясна') [EP 51]

Англ.: One swallow does not make (makes no) summer / spring ('Адна ластаўка не робіць лета / вясны') [РССП 80; ODP 484; EP 49]; One swallow does not make a summer ('Адна ластаўка не робіць лета') [CDP 1338]; It is not one swallow that bringeth in summer ('Не адна ластаўка прыносіць лета') [CDP 1338]; One cuckoo does not make a spring ('Адна зязюля не робіць вясны') [EP 49]; One crow does not make a winter ('Адна варона не робіць зімы') [CDP 1338]; One swallow makes not a spring nor one woodcock a winter ('Адна ластаўка не робіць вясны, а лясны кулік зімы') [CDP 1338]

Ням.: Eine Schwalbe macht (bringt) [noch] keinen Sommer (Frühling) ('Адна ластаўка не робіць (не прынясе) ніякага лета (вясны)') [EP 50]; Eine Schwalbe macht noch keinen Frühling ('Адна ластаўка яшчэ не робіць вясны') [CDP 1338]; Eine Schwalbe macht noch keinen Sommer ('Адна ластаўка яшчэ не робіць лета') [CDP 1338]; Eine Schwalbe macht keinen Sommer, wenn sie gleich die erste ist, und ein Mädchen keinen Kummer, wenn es gleich die schönste ist ('Адна ластаўка не робіць лета, калі яна першая, і ў дзяўчыны няма душэўнай болі, калі яна самая прыгожая') [DSL IV 413]; Eine Krähe macht noch keinen Winter ('Крумкач яшчэ не робіць зімы') [CDP 1338]

Ісп.: Una golondrina no hace verano ('Адна ластаўка не робіць лета') [EP 52]; Una sola golondrina no hace (el) verano ('Адна ластаўка не робіць лета') [EP 52]; Ni un dedo hace mano, ni una golondrina verano ('Адзін палец не робіць рукі або ластаўка лета') [CDP 1338]

Іт.: Una rondine non fa primavera / l'estate ('Адна ластаўка не робіць вясны / лета') [EP 51]; Una rondine non fa primavera ('Адна ластаўка не робіць вясны') [CDP 1338]

Фр.: Une hirondelle ne fait pas le printemps ('Адна ластаўка не стварае вясну') [EP 50; CDP 1338]

Венг.: Égy fecske ném csinál / hoz nyarat / tavaszt ('Адна ластаўка яшчэ не робіць / не прынясе лета / вясны') [EP 50]; Égy fecske ném csinál nyarat ('Адна ластаўка яшчэ не робіць вясны') [CDP 1338]

Фін.: Ei yksi pääsky kesää tee ('Адна ластаўка яшчэ не робіць вясны') [CDP 1338]; Ei yksi pääsky pääskynen kesää tee ('Адна ластаўка яшчэ не зробіць лета') [EP 50]

Тур.: Bir kirlangıçla yaz gelmez ('Лета не прыходзіць хутка') [EP 52]; Bir çiçekle bahar / yaz olmaz ('Няма вясны / лета без кветкі') [EP 52]

Перс.: «One flower does not make a spring» ('Адна кветка не робіць вясны') [EP 52]

Кім.: «A single leaf can show that autumn is near» ('Адзін ліст можа паказаць, што восень блізка') [EP 53]

Яп.: «One swallow does not make a spring / summer» ('Адна ластаўка не робіць вясны / лета') [EP 53]

4. <Адна> паганая (паршывая, шалудзівая) авечка (аўца) увесь гурт (статак, усю чараду) псуе (сапсуе) [СБП 48; ТСП 67; ЭСП 19; РССП 273+; РМ; ВПС/АПФ] або Праз аднаго барана ўвесь статак паганы [РССП 280]

Універсальная прыказкавая мадэль: One scabbed sheep / calf / cow / goat / lamb / pig will mar / spoil a (whole) flock ('Адна(-о) паршывая(-е) авечка / цяля / карова / каза / ягня / свіння пашкодзіць / сапсуе (увесь) статак') [EP 292]

Балг.: Една шугава овца цяло стадо ошугавява ('Адна паршывая авечка ўвесь статак псуе') [РССП 104]; Една крастава коза сичкото (овца всичкото) стадо окроставява ('Адна паршывая каза ўвесь статак (усіх авечак) пашкодзіць') [EP 292]

Польск.: Jedna owca parszywa całe stado zarazi ('Адна авечка паршывая ўвесь статак заражае') [НКРР II 756; EP 293]; Jedna parszywa owca całe stado zarazi ('Адна паршывая авечка ўвесь статак заражае') [РССП 104]; Jedna parszywa owca zepsuje całą trzodę ('Адна паршывая авечка псуе ўвесь статак') [EP 293]

Руск.: Одна паршивая / своробливая / шелудивая овца всё стадо портит (испортит) [БСРП 617]

Слав.: Jedna prašivá ovca všetko stádo nakazí ('Адна паршывая авечка ўвесь статак заразіць') [РССП 104; EP 293]

Славен.: Epa garjeva ovce vso čredo oskruni ('Адна карослівая авечка ўвесь статак вышмаруе') [EP 294]

Укр.: Одна паршива овечка усю отару поганить [РССП 104; EP 294]; (Одна) паршива віця усе/ все стадо спакудить [EP 294]

Чэш.: Jedna ovce prašivá celé stádo nakazí ('Адна авечка паршывая ўвесь статак заразіць') [РССП 104]; Jedna ovce prašivá nakazí celé stádo (celé stádo nakazí) ('Адна авечка паршывая заразіць увесь статак (увесь статак заразіць)') [EP 292]

Лат.: Viena slikta aita visu baru maitā ('Адна дрэнная авечка ўвесь статак знішчыць') [EP 293]

Літ.: Viena nešvari avis visą pulką teršia ('Адна брудная авечка забрудзіць цэлы статак') [EP 293]; Nuparkus avis visą kaimenę užkėčia ('Паршывая авечка заразіць увесь статак') [EP 293]

Англ.: One scabbed sheep will mar a whole flock ('Адна паршывая авечка пашкодзіць увесь статак') [РССП 104; EP 292]; One black sheep will mar a whole flock ('Адна чорная авечка пашкодзіць увесь статак') [CDP]; It is a small flock that has not a black sheep ('Невялікі статак, калі ў ім няма чорнай авечкі') [CDP]

Ням.: Ein räudiges Schaf steckt die ganze Herde an (verdirbt die ganze Herde) ('Адна паршывая авечка заражае ўвесь статак (псуе ўвесь статак)') [EP 293]

Ісп.: Una oveja roñosa, inficiona todo un hato ('Адна авечка паршывая заражае ўвесь статак') [EP 294]; Oveja roñosa contagia toda la manada ('Авечка паршывая заражае ўвесь статак') [EP 294]

Іт.: Una pecora infetta n'ammorba una setta ('Адна паршывая авечка заражае ўвесь статак') [EP 293]

Фр.: Une brebis galeuse gâte tout le / un troupeau ('Адна шалудзівая авечка псуе ўсё / статак') [EP 292]; Il ne faut qu'une (Il suffit d'une) brebis galeuse pour gâter (tout) un troupeau ('Гэта павінна быць адна (Толькі адна) шалудзівая авечка, якая псуе (увесь) статак') [EP 292]

Венг.: Égy rühes juh az egész nyáját mégrontja ('Паршывая авечка, увесь статак псуе') [EP 292]

Тур.: Bir uyuz keçi bir sürüyü pisler ('Карослівая каза ўвесь статак заразіць') [EP 294]

Перс.: «One scabbed goat will make the whole flock scabbed» ('Адзін паршывы казёл зробіць увесь статак паршывым') [EP 294]

Кіт.: «One smelly fish makes a pan of soup fishy» ('Адна смярдзючая рыбіна робіць рондаль супу смярдзючым') [EP 294]

Яп.: «One rotten peach will spoil a hundred» ('Адзін гнілы персік сапсуе сто') [EP 294]

5. Апетыт прыходзіць у час(-е) яды [КС 29; СБП 53; ТСП 74; КАБМ 22; ЭСП 20; РССП 273+; РМ/ПМ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: Appetite comes / increases with eating ('Апетыт прыходзіць / павялічваецца у час яды') [EP 447]

Балг.: Апетитът идва с яденето ('Апетыт прыходзіць у час яды') [РССП 15; EP 447]

Польск.: Apetyt wzrasta w miarę jedzenia ('Апетыт павялічваецца па меры ежы') [НКРР I 24]; Apetyt rośnie w miarę jedzenia ('Апетыт расце па меры ежы') [РССП 15]

Руск.: Аппетит приходит во время еды [БСРП 20]

Слав.: S jedlom rastie chut' ('У час яды расце густ') [РССП 15]

Укр.: Апетит приходит під час їди [РССП 15]

Чэш.: S jídlem roste chut' ('У час яды расце густ') [РССП 15; EP 447]

Лат.: Ēdot ēstgriba aug ('У час яды апетыт расце') [PP 126]

Літ.: Valgant ir apetitas atsiranda ('Дзе ежа, там і апетыт') [EP 447]

Англ.: Appetite comes with eating ('Апетыт прыходзіць у час яды') [РССП 15; ODP 27; CDP; EP 447]; Appetite grows by what it feeds on ('Апетыт расце тым, чым яго кормяць') [EP 447]

Ням.: (Der) Appetit kommt beim (im) Essen ('Апетыт приходзіць у час яды') [EP 447]; Im Essen kommt der Appetit ('У час яды апетыт приходзіць') [DSL I 887]

Іт.: L'appetito vien mangiando ('Апетыт приходзіць у час яды') [EP 447]

Фр.: L'appétit vient en mangeant ('Апетыт приходзіць у час яды') [EP 447]

Венг.: Évés közben jön még az étvágy ('Пакуль апетыт приходзіць у час яды') [EP 447]

Фін.: Nälkä / Ruokahalu kasvas syödessä ('Голад / Апетыт у час яды') [EP 447]

6. Бачым сучок у воку брата свайго, а бервяна ў сваім не заўважаем [СБП 394; ТСП 536; ЭСП 122] *або* У чужым воку бачым пылінку (сучок), а ў сваім не заўважаем бервяна [КС 237] *або* У чужым воку <i> саломінку (сучок, парушінку) бачым (угледзім), а ў сваім <i> бервяна (калоды) не заўважаем (не пабачым) [РССП 282; РМ/ПМ] *або* У чужым воку саломку (саломінку) бачым, а ў сваім <i> бервяна не заўважаем [СБП 394; ТСП 536; ЭСП 122]

Універсальная прыказкавая мадэль: You see the mote / hair / needle / shaving / splinter / straw in another's (or in your brother's) eye but fail to see the beam in your own ('Бачым сучок / валасы / іголку / стружку / аскепак / саломінку ў чужым воку (або ў воку брата), але не бачым бервяна ў сваім') [EP 131]

Балг.: Види косъма / сламката в окото на брата си, а не види грядата / гредата в своего ('Бачым валасы / саломінку ў воку брата, але не бачым бервяна / прорвы ў сваім') [EP 132]; Вижда сламката в окото на другите, а вижда гредата в своего ('Бачым саломінку ў чужым воку, але не бачым бервяна ў сваім') [EP 132]

Польск.: W cudzym oku źdźbło, a w swoim belki nie widzi ('У чужым воку саломку бачым, а ў сваім бервяна не бачым') [НКРР II 726; EP 134]; W cudzym oku źdźbło upatrujemy, a w swoim (naszym) [i] belki nie widzimy ('У чужым воку саломку разгледзім, а ў сваім (нашым) бервяна не бачым') [SPRP 824]; W cudzym oku źdźbło upatrujemy, a w swoim i belki nie widzimy ('У чужым воку саломку разгледзім, а ў сваім бервяна не бачым') [CDP 1114]

Руск.: В чужом глазу соломинку видеть, [а в своем и бревна не замечать] [БСРП 177]; В чужом глазу порушинку видишь, а в своём пенька не видишь [БСРП 177]; В чужом глазу соринку видим, а в своём сучка не замечаем [БСРП 177]; В чужих глазах зрим сук, не зрим в своих бревно [БСРП 177]

Слав.: V cudzom oku smietku vidí, a vo svojom brvno nezbadá ('У чужым воку смецце пабачым, а ў сваім бервяна не бачым') [РССП 39]; V cuydom oku vidí smet', a vo svojom brvno nevidí ('У чужым воку смецце пабачым, а ў сваім бервяна не бачым') [EP 134]

Славен.: V očeh drugih vidimo smet, v svojih pa bruna ne ('У чужым воку смецце пабачым, а ў сваім бервяна не бачым') [EP 134]; Smet vidiš v očeh drugega, bruna v lastnem ne ('Смецце бачым у чужым воку, бервяна ў сваім не') [EP 135]

Укр.: У чужім оці й порошину бачиш, а в своєму колоди (пенька) не примічаєш [РССП 39]; В чужім оці порошинку бачиш, а в своїм і полина не примічаєш [EP 135]

Чэш.: Viděti mrvu v oku bližního svého a neviděti břevna ne svém ('Бачым пляму ў воку свайго суседа, а ў сваім не бачым бервяна') [EP 132]; V cizím oku vidíš mrvu,

a ve svém břevna nevidíš ('У чужым воку бачым пляму, а ў сваім бервяна не бачым') [EP 132]; Mrvu v cizím oku vidí a ve svém břevna nevidí ('Пляму ў чужым воку бачым, а ў сваім бервяна не бачым') [CDP 1114]

Лат.: Otram skabargu redz, pats sev baļķi neredz ('У чужым воку бачым сучок, а ў сваім бервяна не бачым') [EP 134]; Otra acī skabargu ierauga, pats savā baļķi neramana ('У чужым воку бачым сучок, а ў сваім бервяна не бачым') [CDP 1114]

Лит.: Kito akuje ir šara matai, o savoje nē rašto ('Бачым сучок у чужым воку, але не бачым бервяна ў сваім') [EP 133]; Kito akuje ir šara matai, o savoje – nē rašto ('Бачым сучок у чужым воку, але не бачым бервяна ў сваім') [CDP 1114]

Агл.: You can see a mote in another's eye but cannot see a beam in your own ('Можам пабачыць сучок у чужым воку, але не можам пабачыць бервяна ў сваім') [PССП 39; EP 132; CDP 1114]; You see the mote in another's eye and not the beam in your own ('Можам пабачыць сучок у чужым воку і не можам пабачыць бервяна ў сваім') [CDP 1114]; You see the splinter in your brother's eyebut not the beam in your own ('Можам пабачыць аскепак у чужым воку, але не можам пабачыць бервяна ў сваім') [CDP 1114]

Ням.: Man sieht (wohl) den Splitter im fremden Auge (aber) im Eigenen den Balken nicht ('Бачым (добра) аскепак у чужым воку, (але) не ў сваім бервяна') [EP 133]; Den Balken im eigenen Auge nicht sehen, aber den Splitter in fremden ('Бервяна ў сваім воку не бачым, але аскепак у чужым') [CDP 1114]

Ісп.: En el ojo de su vecina ve/ ven una paja y en el suyo no ve/ ven una viga / tranca ('У вачах суседа бачым саломінку, але не бачым бервяна ў сваім') [EP 135]; Veo una rajuela en el ojo del vecino, y no una tranca en el mío ('Бачу саломінку ў чужым воку, а не ў сваім бервяна') [EP 135]; El que ve la mota en el ojo ajeno, vea la viga en el suyo ('Той, хто бачыць сучок у чужым воку, не бачыць бервяна ў сваім') [CDP 1114]

Іт.: Si vede la paglia / scheggia (il bruscolo) nell'occhio altrui e non si vede la trave nel proprio ('Бачым саломінку / аскепак у чужым воку, і не бачым бервяна ў сваім') [EP 133]; Notare il fuscello nell'occhio altrui e non veder la trave nel proprio ('Заўважаем галінку ў чужым воку, і не бачым пучок у сваім') [CDP 1114]

Фр.: On voit (souvent) une paille dans l'oeil de son prochain/ voisin et (on ne voit) pas une poutre/ bûche dans le sien ('Бачым (часта) саломіну ў воку суседа, і не бачым пучок / бервяно ў сваім') [EP 133]; On voit une paille dans l'oeil de son prochain et on ne voit pas une poutre dans le sien ('Бачым саломіну ў воку суседа, і не бачым пучок / бервяно ў сваім') [CDP 1114]

Венг.: Más szémében a szálkát is meglátja, (a) magáéban a géréndát sém ('У чужым воку бачым галінку, але ў сваім не бачым пучок') [EP 133]

Фін.: Ota ensin malka omasta silmästä ja ota sit vasta toisen silmästä raiska ('Спа-чатку паглядзіце ў свае вочы, потым у вочы іншага') [EP 132]

Тур.: Kendi gözündeki diken / direği görmez elin gözündeki çöpü görür ('У сваіх вачах не бачым смецце, а ў чужых руках бачым') [EP 135]

Араб.: «He sees the straw in somebody else eye as a camel but the beam in his own eye he sees not» ('Можам пабачыць саломінку ў чужым воку, як вярблюд, але бервяна ў сваім не бачым') [EP 136]

Перс.: «He sees the mote in his brother's eye and not the timber in his own eye» ('Бачым сучок у воку брата і не бачым бервяна ў сваім') [EP 136]

Бірма.: «In another's yes, but in his own eye he sees no dirt» ('У чужым воку, а не ў сваім бачым бруд') [EP 136]

Яп.: «A needle of other people is seen, but a stick / club of ours is not seen» ('Іголка іншых людзей бачна, але не бачна свая палка / дубінка') [EP 136]

7. Благая тая птушка, што свайго гнязда не пільнуецца [ТСП 89; BPS/АПФ]
Універсальная прыказкавая мадэль: It's an ill / stupid bird that soils its own nest ('Хворая / Дурная птушка, якая пэцкае ўласнае гняздо') [EP 466]

Балг.: Птицата е лома, ако замърсява гнездото си ('Ліхая птушка, калі забруджвае сваё гняздо') [EP 466]

Польск.: Zły / Brzydki to ptak, co swe/ swoje gniazdo plugawi/ szpeci ('Дрэнная / Гадкая тая птушка, што сваё гняздо робіць агідным / псеу') [EP 467]

Руск.: Худая та птица, которая гнездо свое (свое гнездо) марает [БСРП 730; EP 467]

Слав.: Mrcha vták, čo do vlastneho hniezda nečistí ('Ліхая птушка, у якой уласнае гняздо нячыстае') [EP 467]

Укр.: Погана птиця, що своє гніздо паскудить [EP 467]

Чэш.: Každý pták zlý, který do svého hnízda trouší ('Кожная птушка ліхая, якая ў сваё гняздо трусіць') [EP 466]

Лат.: Dumjš tas putns, kam sava lizda nav mīla ('Дурная птушка, якой не міла ўласнае гняздо') [EP 467]

Літ.: Blogas paukštis, kurs savo lizdą teršia ('Дрэнная птушка, якая сваё ўласнае гняздо забруджвае') [EP 467]

Англ.: It's an ill / dirty / foul / foolish bird that fouls / bewrays / defiles / soils its own nest ('Хворая / Брудная / Кепская / Дурная птушка, якая апаганьвае / здраджвае / забруджвае / пэцкае ўласнае(-му) гняздо(-у)') [EP 466]; It's a foolish bird that fouls its own nest ('Дурная птушка, якая апаганьвае ўласнае гняздо') [CDP]

Ням.: Ein garstiger / schlechter Vogel, der sein eigenes Nest beschmutzt ('Злая / Дрэнная птушка, якая ўласнае гняздо робіць брудным') [EP 466]; Es muss ein garstiger Vogel sein, der sein eigen Nest beschmeisst ('Павінна быць злая птушка, якая ўласнае гняздо пакідае') [EP 466]; Es ist ein böser Vogel, der in sein eigen Nest hofiert ('Дрэнная птушка, якая ўласнае гняздо абходжвае') [EP 466]

Ісп.: Pájaro mal nacido es el que ensucia su ('Няправільная птушка нараджаецца, якая пэцкае сваё гняздо') [EP 467]

Іт.: Cattivo quell'uccello che sporca il suo nido ('Дрэнна той птушцы, якая сваё гняздо забруджвае') [EP 467]

Фр.: C'est un villain oiseau que celui qui salit son nid ('Дрэнная птушка, якая сваё гняздо забруджвае') [EP 466]

Венг.: Rossz / Csunya / (Ném jó) madár az, (a) mélyik (a) (saját / maga) fészkébe piszkít / piszkol ('Дрэнная / Агрутная / Нядобрая) птушка, якая (сваё / яе) гняздо апаганьвае / пэцкае') [EP 467]

Фін.: Paha linto peskäänsä paskantaa ('Ліхая птушка гняздо апаганьвае') [EP 466]
Тур.: Kötü kuş kendi yuvasını güler ('Дрэнная птушка смяецца над уласным гняздом') [EP 467]

Яп.: «Even if the bird flies off, she does make disorderly what is left behind» ('Нават калі птушка ўлятае, яна пакідае ў бязладзіцы тое, што засталася ззаду') [EP 467]

8. Вада <i>камень точыць [КАБМ 63] або Вада і каменні варочае або Вада і камень рушыць [РССП 274] або Кропля дзяўбе камень [КС 121] або Кропля дзяўбе (крышыць) камень [РМ/ПМ] або Кропля камень дзяўбе (крышыць, точыць) [СБП 208; ТСП 286; КАБМ 62; ЭСП 66]

Універсальная прыказкавая мадэль: Constant / Long dropping (or Many drops or Drop by drop) wear(s) away the stone [or make(s) a hole in the stone] ('Сталае / Працяглае капанне (або Шмат кропель або Кропля па кропле) сцірае камень [робіць дзірку ў камені]') [EP 349]

Балг.: Капка камька копае ('Кропля камень крышыць') [РССП 30; EP 349]; Вода и камък дълбае ('Вада і камень сцірае') [РССП 30]

Польск.: Kropla często kamień zdziurawi ('Сталае капанне камень крышыць') [EP 351]; Kropla za kroplą najtwardszy kamień wygładzie ('Кропля па кропле найцвярдзейшы камень крышыць') [EP 351]; Kropla draży skałę ('Кропля робіць дзірку ў камені') [РССП 30]

Руск.: Капля [и] камень долбит [БСРП 400]; Капля [и] камень точит [БСРП 400]; Капля по капле и камень долбит [БСРП 400]

Слав.: Častá kropaj i kameň prerazi ('Сталае капанне і камень прарывае') [EP 351]; Častá kvapka i skalu prerazi ('Сталае капанне і скалу прарывае') [EP 351]

Славен.: S časom tudi voda razje kamen ('З часам нават вада раздзірае камень') [EP 351]

Укр.: Копа камінь довбає [EP 351]; Капля води і камінь довба [EP 351]; Вода й камінь довба (довбе, пробиває) [РССП 30; EP 351]

Чэш.: Častá krupěj kámen prorazí ('Частае капанне камень прабівае') [РССП 30; EP 350]

Лат.: Poliens pie / pēc piliena akmeni izdobina ('Сталае капанне сцірае камень') [EP 351]; Maza pilīte izdeldē akmenī lielu dobumu ('Маленькая кропля робіць у камені вялікую дзірку') [EP 351]

Літ.: Lašas po lašo ir akmenį pratašo / prakala ('Кропля па кропле і камень змешвае / перасыпае') [EP 351]

Англ.: Constant dripping (Water constantly dripping) wears (will wear) (away) a / the stone ('Сталае капанне (Вада, што ўвесь час капае,) сцірае (сагрэ) камень') [EP 350]; Costant dripping wears away the stone ('Сталае капанне сцірае камень') [РССП 30]

Ням.: Stetes Tropfen höhlt den Stein aus ('Сталае капанне выдзёўвае камень') [DSL I 1337]; Das Wasser, welches tropfenweise fällt, höhlt den Stein aus ('Вада, якая валяцца кроплямі, выдзёўвае камень') [DSL IV 1803]

Ісп.: La gotera cava la piedra ('Кропля камень крышыць') [EP 351]; Continua gotera horada / cava la piedra ('Сталае капанне пратыкае / выкопвае камень') [EP 351];

El agua blanda y la piedra dure, gota a gota hace cavadura (‘Мяккая вада і камень апошні, кропля па кропле абвальвае’) [EP 351]

Іт.: A goccia a goccia saïncava la pietra (‘Кропля па кропле камень крышыць’) [EP 351]

Фр.: La goutte creuse la pierre (‘Кропля камень крышыць’) [EP 350]; La goutte d’eau cave la pierre (‘Кропля вады робіць дзірку ў камені’) [EP 350]

Венг.: Sok csépp kivájja a követ (‘Сталае капанне робіць дзірку ў камені’) [EP 350]; Sok csépp a követ is kivájja (‘Сталае капанне высільвае камень’) [EP 350]

Фін.: Pisara kovertaa kiven (‘Капанне камень крышыць’) [EP 350]; Tulee kiveenkin kol, kun kauan vesi tippuu (‘У камені будзе дзірка, калі вада капае’) [EP 350]

Тур.: Çok damla taşı oyar (‘Шмат кропель выдзёўбае камень’) [EP 351]

Араб.: «Continuous dripping wears away a rock» (‘Бесперапыннае капанне зношвае камень’) [EP 352]

Кім.: «Drops of water wear through a stone» (‘Кроплі вады зношваюць камень’) [EP 352]

Яп.: «The dropping of water will wear through a stone» (‘Капанне вады зносіць камень’) [EP 352]

9. Вады не засіліш не паварушыўшыся, рыбкі не зловіш не памачыўшыся [СБП 78; ТСП 108; ВПС/АПФ+] або Каб рыбу есці, трэба ў ваду лезці [ТСП 246; РССП 276]

Універсальная прыказкавая мадэль: The cat would eat fish but would not wet her feet / claws / tail (or but is reluctant to go into the water or go fishing) (v1) (‘Кот будзе есці рыбу, але не будзе мачыць ногі / кіпцюры / хвост (або неахвотна ідзе ў ваду або лавіць рыбу)’); He who intends to fish (or to eat fish) has to wet himself (or his nails) (v2) (‘Хто мае намер лавіць рыбу (або есці рыбу), павінен намачыць сябе (або кіпцюры)’) [EP 346]

Балг.: И мачката би ловила риба, ама нече си мокри краката (‘І кот лавіў бы рыбу, але не хоча намачыць ногі’) [EP 346]; Яде и се на котката риба, но я е страх от водата (‘Есць і котка рыбу, але баіцца вады’) [EP 346]

Польск.: Bez zmoczenie się rebe nie złowisz (‘Не намачыўшыся, рыбу не зловіш’) [НКРР III 99]; Jadły kot ryby, ale nie chce ogona maczać (ale mu się nie chce nóg zmoczyć / ale nóżek nie chce zamaczać (‘Ядуць рыбу коткі, але не хочуць акунаць хвост (але не хочуць змокнуць / але ногі не хочуць акунаць)’)) [EP 347]; Kto chce ryby jeść, musi się zmoczyć (‘Хто хоча рыбу есці, павінен змокнуць’) [DEP 1650]; Trzeba się zmaczać, kto chce ryby łowić (‘Трэба намачыцца, хто хоча рыбу лавіць’) [НКРР III 99]

Руск.: Чтобы рыбку съесть, надо в воду лезть [БСРП 778]; Лакомка кошка до рыбки, да лапки мочить не хочется [БСРП 446; EP 348]; Не намочившись, рыбки не поймашь [БСРП 778]; Кошке хочется съесть рыбы, но не хочется замочить лапы [EP 348]

Слав.: Машка рада ryby je, ale Nerada lapá (‘Кот рыбу есці рады, але не рада лапа’) [EP 348]; Rád kocúr ryby jedá, ale z animi do vody sa nedá (‘Рада котка рыбу есці, але да вады не хоча’) [EP 348]

Славен.: Tudi mačka ima rada ribo, toda ogiblje se vode ('Котка таксама рыбу любіць, але воду абыходзіць') [EP 348]

Укр.: Не обмочившись, риби не вліямати [ПП I]; Щоб рибку їсти, треба в воду лізти [ПП I]; Хочеш рибку їсти, треба в воду лізти [ПП I]; Коли хочеш рибку їсти, треба до води лізти [ПП I]; Любить кіт рибку, та в воду лізти не хоче [EP 348]

Чэш.: Ráda kočka ryby jí, než do vody (se jí) nechce ('Рада котка рыбу есці, але ў ваду (за ней) не хоча') [EP 346]; Ráda kočka ryby jí, než do vody nechce ('Рада котка рыбу есці, але ў ваду не хоча') [CDP 54]

Лат.: Kaķim gribas zivtinu ēst, bet negribas kājiņas slapināt ('Котка хоча есці рыбу, але не хоча намачыць ногі') [EP 347]

Літ.: Nebridęs į vandenį žuvies nevalgysi ('Не трапляючы ў ваду, не будзеце есці рыбу') [EP 347]

Англ.: He who would catch fish must not be mind getting wet ('Хто хоча злавіць рыбу, не павінен быць супраць намачыцца') [CDP 54]; The cat would eat fish but would not wet her feet ('Кот хацеў бы есці рыбу, але не хацеў бы мачыць ногі') [EP 346]; The cat loves fish, but is loath to wet her feet ('Кот любіць рыбу, але не хоча мачыць ногі') [CDP 54]; The cat loves fish but hates water ('Кот любіць рыбу, але ненавідзіць ваду') [EP 346]

Ням.: Die Katze frisst gern Fische, sie will aber nicht ins Wasser [sie mag sich die Füße (den Schwanz) nicht benässen] ('Котка любіць есці рыбу, але не хоча ўваходзіць у ваду [ёй не падабаецца мачыць лапы (хвост)']) [EP 347; CDP 54]; Die Katze frisst gern Fische, sie will aber nicht ins Wasser ('Котка любіць есці рыбу, але не хоча ўваходзіць у ваду') [CDP 54]

Ісп.: El que quiere comer pescado, que se moje los pies ('Хто хоча есці рыбу, намочыць ногі') [CDP 54; DEP 1650; RE 272]; El que quiere pescar, que se moje el culo ('Хто хоча есці рыбу, намочыцца') [CDP 54; DEP 1650]

Іт.: La gatta vorrebbe mangiare pesci, ma non pescare ('Котка хацела б есці рыбу, але не лавіць') [EP 347; CDP 54]; Chi vuol pescare, si bagni il sedere ('Хто хоча лавіць рыбу, намочыцца') [RE 272]

Фр.: Le chat aime le poisson, mais n'aime pas à mouiller les pattes ('Котка любіць рыбу, але не любіць мачыць ногі') [EP 347; CDP 54]

Венг.: A macska is szereti a halat, de kerüli a vizet ('Котка рыбу любіць, але воду абыходзіць') [EP 347]

Фін.: Söisi kissakin kalaa muttei kastaisi kynsiään ('З'елі б рыбы, але не хочацца намачыць ногі') [EP 346]

Тур.: Kedi de balığı seviyor, ama suyu dolaniyor ('Котка рыбу любіць, але не лезці ў ваду') [EP 348]

10. Век жыві – век вучыся <а дурнем памрэш> [КС 48; СБП 82; ТСП 113; ЭСП 29] або Век жыві, век вучыся [РССП 27+; РМ/ПМ+] або Век жывеш, век вучыся [РССП 27+; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ] або Што жывем, то вучымся [РССП 284]

Універсальная прыказкавая мадэль: One learns until one lives (or until death) (v1) ('Кожны вучыцца пакуль жыве (або да смерці)'); One is never too old (or It is never

too late) to learn (v2) ('Ніхто ніколи не быває занадта старым (ці ніколи не позна, каб вучыцца'); A good priest learns until death ('Добры святар вучыцца да смерці') (v3); – ...and still remains stupid ('і ўсё адно застаецца дурным') [EP 182]

Балг.: Човек се учи дорде е жив ('Чалавек вучыцца, пакуль ён жывы') [PССП 28]; Човек доде е жив, все се учи ('Чалавек пакуль жывы, усё яшчэ вучыцца') [PССП 28]

Польск.: Człowiek całe życie się uczy ('Чалавек усё сваё жыццё вучыцца') [PССП 28]; Człowiek całe życie się uczy [, a durniem (głupim) umiera] ('Чалавек вучыцца ўсё жыццё [і дурнем (дурным) памірае]') [SPRP 48; 50]

Руск.: Век живи – век учишь [БСРП 108]; Век живи – век учишь [, а дураком помрёшь] [БСРП 108]

Слав.: Človek sa musí do smrti učit' a ešte sa nedoučí ('Чалавек павінен да смерці вучыцца і яшчэ не навучыцца') [EP 184]; Človek sa do smrti učí ('Чалавек да смерці вучыцца') [PССП 28]

Славен.: Človek se učí, dokler živi ('Чалавек вучыцца, пакуль жыве') [EP 184]

Укр.: Вік живи та дурнем умри [PССП 28]; Вік живи, вік учишь [PССП 28; EP 184]

Чэш.: Věčně žítí, věčně se učití ('Вечна жыць, вечна вучыцца') [EP 182]

Лат.: Kamēr dzīvo, tikām mācies ('Пакуль жывем, давайце вучыцца') [PP 164]; Kamēr dzīvo – jā mācās ('Пакуль жывем – павінны вучыцца') [PP 164]; Mūžu dzīvo, mūžu mācies ('Жыць вечна, вучыцца вечна') [EP 184; PP 164]

Літ.: Gyveni ir mokais ('Жывіце і вучыцеся') [EP 183]; Kol gyvi esame, tol mokomės ('Пакуль мы жывём, мы вучымся') [PP 164]

Англ.: Live and learn ('Жыць і вучыцца') [ODP 304; PССП 28; CDP]; One learns until one lives (until death) ('Кожны вучыцца пакуль жыве (або да смерці)') [EP 182]; One is always learning ('Кожны заўсёды вучыцца') [PССП 28]; We are to learn as long as we live ('Мы павінны вучыцца пакуль жывём') [PP 164; CDP]

Ням.: So lange man lebt, so lange man lernt ('Колькі чалавек жыве, столькі чалавек вучыцца') [PP 164]; Man muss lernen, so lange man lebt ('Чалавек павінен вучыцца, колькі чалавек жыве') [PP 164]; Der Mensch lernt nie aus ('Чалавек ніколі не перастае вучыцца') [Schmelz 43]; Man muss lernen (Man lernt) so lange man lebt ('Чалавек павінен вучыцца (Чалавек вучыцца), колькі жыве') [EP 183]

Ісп.: Para aprender, nunca es tarde ('Каб даведацца, ніколі не бывае позна') [EP 184]

Іт.: Sinchè si vive, sempre s'impara ('Пакуль жывеш, заўсёды вучышся') [EP 183]; Più se vive e più se ne impara ('Чым больш жывеш, тым больш вучышся') [EP 183]

Фр.: On apprend à tout âge ('Мы вучымся ў любым узросце') [EP 183]

Венг.: Holtig tanul az embér ('Вучыцца да смерці чалавек') [EP 183]; Az embér holtig tanul ('Чалавек вучыцца да смерці') [EP 183]

Фін.: Oppia ikä kaikki ('Вучыцца ў кожным веку') [EP 183]

Тур.: Öğrenme nın yaşı olmaz ('Навучанню няма ўзросту') [EP 184]; İyü hoca ölünceye dek öğrenir ('Добры настаўнік вучыцца, пакуль не памрэ') [EP 184]

Кім.: «Live to an old age, learn to an old age» ('Жыць да старасці, вучыцца да старасці') [EP 182]

Яп.: «To study penmanship at sixty / seventy / eighty» ('Вучыцца чыстапісанню ў шэсцьдзесят / семдзесят / восемдзесят') [EP 182]

11. Вока за вока, зуб за зуб [КС 49] або Вока за вока <, зуб за зуб> [PM/ПМ+]
Універсальная прыказкавая мадэль: An eye for an eye and a tooth for a tooth ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 356]

Балг.: Око за око, зъб за зъб ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 356]

Польск.: Око за око, ząb za ząb ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Руск.: Око за око, зуб за зуб [БСПП 623; EP 357]

Слав.: Око за око, zub za zub ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Славен.: Око за око, zob za zob ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Укр.: Око за око, зуб за зуб ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Чэш.: Око за око (, zub za zub) ('Вока за вока (, зуб за зуб)') [EP 356]

Лат.: Acs pret aci, zobs pret zobu ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Лит.: Akis už akį, dantis už dantį ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Англ.: An eye for an eye and a tooth for a tooth ('Вока за вока і зуб за зуб') [EP 356]; Eye for eye, tooth for tooth ('Вока за вока, зуб за зуб') [CDP 430]

Ням.: Auge um Auge, Zahn um Zahn ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Ісп.: Ojo por ojo, diente por diente ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Іт.: Occhio per occhio, dente per dente ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Фр.: Oeil pour oeil, dent pour dent ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 356]

Венг.: Szémét szémét, fogat fogért ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Фін.: Silmä silmästä, hammas hampaasta ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 356]

Тур.: Göze göz, dişe diş ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 357]

Араб.: «(We have written them that) a life for a life, an eye for an eye, a nose for a nose, an ear for an ear, tooth for a tooth, and revenge for injury» ('(Мы напісалі ім) Жыццё за жыццё, вока за вока, нос за нос, вуха за вуха, зуб за зуб, і помста за пашкоджанне') [EP 357]

Кіт.: «To return eye with eye, return tooth with tooth» ('Вярнуць вока за вока, вярнуць зуб за зуб') [EP 357]

Яп.: «Eye for eye, tooth for tooth» ('Вока за вока, зуб за зуб') [EP 276]

12. Воран ворану (Груган гругану, Крумкач крумкачу) вачэй (вока) не выдзеўбе (не выклоне, не дзяўбе, не клоне) [СБП 107; ТСП 145; ЭСП 37; РССП 274; PM; BPS/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: Ravens / Crows / Hawks / Eagles / Jackdaws / Magpies / will not / never pick out ravens' / crows' etc. eyes ('Крумкачы / Вароны / Каршакі / Арлы / Галкі / Сарокі не выдзеўбуць / ніколі не выдзеўбуць вочы крумкачам / варонам і г.д. '); or One raven / crow etc. will not pick out another raven's / crow's etc. eyes ('Крумкач / Варона і г.д. не выдзеўбе вока іншага(-ай) крумкача / вароны і г.д. ') [EP 96]

Балг.: Гарван гарвану око не вади ('Варона вароне вока не выцягне') [РССП 35; EP 96]; Гарван на гарван очите не вади / кълве ('Воран ворану вочы не выцягне / не выдзеўбе') [EP 96]

Польск.: Wrona wronie oka nie wykluje ('Варона вароне вока не выклюе') [EP 98]; Kruk krukowi oka nie wykole (wydziobie/ wykluje) ('Крумкач крумкачу вока не выкале (не выдзеўбе / не выклюе)') [НКРР II 216; РССП 35; EP 98]

Руск.: Ворон ворону глаз не выклѣвывает (выклюет) [БСПП 154]

Слав.: Vrana vrane oko nevykole / nevydlbe / nevyd'be / nevykl'uje ('Варона вароне вока не выкале / не выдзеўбе / не выб'е / не выклюе') [РССП 35; EP 98]

Славен.: Vrana vrani oči ne izkljuje ('Варона вароне вочы не выклюе') [EP 98]

Укр.: Ворон ворону око не выклюе [РССП 35]; Крук крукові очі не відзьобав [EP 99]; Собака собаці хвоста не відкусить [РССП 35]

Чэш.: Vrána vráné oči nevyklove ('Варона вароне вочы не выклюе') [РССП 35; EP 96]

Лат.: Vārna vārnai acīs neknābs (acīs ārā neknābs) ('Варона вароне вочы не выдзеўбе (вока не выдзеўбе)') [EP 97]; Krauklis krauklim acīs neknābj / necērt (acī neiecirtīs) ('Крумкач крумкачу вочы не выдзеўбе / не высячэ (вока не высячэ)') [EP 97]

Лит.: Varnas varnui akies nekirs (į akį nekerta) ('Варона вароне вочы не выдзеўбе (вока не выдзеўбе)') [EP 97]

Агл.: Hawks / Crows will not pick out ravens' / crows' eyes ('Каршаки / Вароны не выдзеўбуць вочы каршакам / варонам') [EP 96]; Hawk will not pick out hawk's eyes ('Каршаки не выдзеўбуць вочы каршакам') [РССП 35; ODP 246]; Hawk will not pick hawk's eyes out ('Каршаки не выдзеўбуць вочы каршакам') [CDP]; A dog does not eat dogs ('Сабака не есць сабаку') [CDP]

Ням.: Eine Krähe hackt der anderen kein Auge aus ('Адна варона не выймае вока іншай') [EP 96]; Ein Rabe hackt dem andern die Augen nicht (kein Auge) aus ('Адна варона не выймае вочы (вока) іншай') [EP 97]

Ісп.: Un cuervo a otro no se sacan los ojos ('Адзін крумкач другому не выцягне вачэй') [EP 98]

Іт.: Corvi con corvi non si cavano (non si cavano mai) gli occhi ('Вароны з варонамі не вынішчаюць адна адной вочы (ніколі не вынішчаюць)') [EP 97]

Фр.: Le / Un corbeau n'attaque point l'oeil qu corbeau (à l autre) ('Крумкач не адарве вока крумкачу (іншаму)') [EP 97]; Les corbeaux ne crèvent pas les yeux aux corbeaux ('Крумкачы не выдзеруць вочы крумкачам') [EP 97]

Венг.: Holló a hollónak ném vágja/ vágja / szédi ki a szémét ('Крумкач крумкачу не выцягне / не выража / не выклюе вока') [EP 97]; Egyik holló a másiknak ném vágja / ássa / ki a szémét ('Адзін крумкач іншаму (з іншым) не выража вока / не выкапае вока') [EP 97]

Фін.: Ei korppi korpin silmää kaiva / puhkaise / noki ('Варона вароне вока не выкапае / не выкале / не закурзе') [EP 97]

Тур.: Karga karganın gözünü oymaz / çıkarmaz ('Варона вароне вока не выносіць / не падаляе') [EP 99]

Кім.: «Officials protect officials» ('Службоўцы бароняць службоўцаў') [EP 99]; «A teacher will not speak against a teacher [or a doctor against a doctor]» ('Настаўнік не будзе казаць супраць настаўніка [або доктар супраць доктара]') [EP 99]

13. Воўк ліняе, ды нораву не мяняе [СБП 86; ТСП 118]

Універсальная прыказкавая мадэль: The wolf / fox/ dog/ may change its hair (or may lose its teeth) but not its nature / skin ('Воўк / Ліса / Сабака / можа змяніць поўсць (або можа страціць зубы), але не сваю прыроду / шкуру') or [The snake may throw off its skin but retains its nature / poison ('Змяя можа скінуць шкуру, але захоўвае сваю прыроду / свой яд')] [EP 186]

Балг.: Вълкът козината си менява; търсата си не менява ('Воўк поўсць мяняе; яго пошук не мяняецца') [EP 186]

Польск.: Wilk (Liszka) sierść (włos) tylko odmienia, a nie obyczaje ('Воўк (Лісіца) поўсць (валасы) толькі змяняе, а не звычай') [SPRP 56]; Z sierści wilk się leni, a nie z myśli ('З поўсці воўк ліняе, а не з думкамі') [EP 188]

Руск.: Волк и каждый год линяет, да обычай (обычая) не меняет [БСРП 138]; Волк и каждый год линяет, а всё сер бывает [БСРП 138]

Слав.: Vlk premeni srst', ale nie nature ('Воўк мяняе поўсць, але не прыроду') [EP 188]

Славен.: Volk dlako menja, čudi ne (a narave nikdar) ('Воўк поўсць мяняе, не манеры (прыроду ніколі)') [EP 188]

Укр.: Вовк линяє, а вдача не міняє [EP 189]

Чэш.: Vlk změní srst, ale ne rovuahu ('Воўк мяняе поўсць, але не прыроду') [EP 186]

Лат.: Vilks / Suns spalvu met, bet ne tikumu ('Воўк / Сабака поўсць змяняе, але не манеры') [EP 188]

Літ.: Vilkas pavasarį permaito gaurus, ne prigimimą ('Воўк памяняў поўсць вясной, а не прыроду') [EP 188]

Англ.: The wolf may lose his teeth, but never his nature/ memory ('Воўк можа страціць зубы, але не сваю прыроду / памяць') [EP 187; DEP 769]; The fox changes his skin but not its habits ('Ліса змяняе шкуру, але не свае звычкі') [EP 187]

Ням.: Der Wolf ändert wohl sein Haar, aber er bleibt wie er war ('Воўк, верагодна, змяняе поўсць, але ён застаецца так, як быў') [EP 187; DEP 769]; Der Wolf läßt wohl seine Haare, aber nicht seine Nicken ('Воўк, верагодна, змяняе поўсць, але не кіў') [DEP 769]

Ісп.: El lobo muda el pelo (la lana), mas no el vezo ('Воўк мяняе валасы (поўсць), але не натуру') [EP 189]

Іт.: La volpe (Il lupo) perde il pelo, ma il vizio mai (ma non il vizio) ('Ліса (Воўк) губляе поўсць, але загану ніколі (але не загану)') [EP 187]

Фр.: Le loup / renard change de poil, mais non de naturel ('Воўк / Лісіца мяняе поўсць, але не натуру') [EP 187]

Венг.: A farkas (Kutyá) a szőret elhánuja, de a szokását soha ('Воўк (Сабака) поўсць мяняе, але звычкі ніколі') [EP 187]

Тур.: Kurt tüyünü değiştirir, huyunu değiştirmez ('Воўк мяняе поўсць, не мяняе звычкі') [EP 189]

Перс.: «The serpent casts off its skin, but doesn't throw off its habit» ('Змяя скідае шкуру, але не скідае звычкі') [EP 189]

Кім.: «The fox changes his skin but not his habits» ('Лісіца мяняе шкуру, але не звычкі') [EP 189]

Яп.: «Even if the fox changes its skin, its nature will not change» («Нават кали лісіца мяняе шкуру, яе прырода не зменіцца») [EP 190]

14. Высока лятаеш, але нізка сядзеш [СБП 90; ТСП 125; ЭСП 31]

Універсальная прыказкавая мадэль: He that climbs / flies / rises / sits high, falls deep or High rising, deep fall (v1) («Хто ўзбіраецца / лятае / падымаецца / сядзіць высока, падае глыбока або Высокі ўздым, глыбокае падзенне»); The higher one climbs / flies/ is / lies / rises, the deeper is the fall (v2) («Вышэй узбіраешся / лятаеш / знаходзішся / падымаешся, глыбей валішся»); He who climbs higher than he should, will fall deeper than he would (v3) («Хто падымаецца вышэй, чым павінен, зваліцца глыбей, чым мог бы»)

Балг.: Високо вярка, а ниско каца / пада («Высока лятае, нізка сядзе / зваліцца») [EP 236]; Който фърка високо, той ниско пада / кацна («Хто падымаецца высока, нізка падае / прызямляецца») [EP 236]

Польск.: Kto wysoko lata, ten nisko spada (upada, siada) («Хто высока лятае, той нізка падае (зваліцца, садзіцца)») [EP 238]

Руск.: Высоко летаешь, да низко садишься [БСРП 481]; Высоко летишь, да низко сядешь [БСРП 481]

Слав.: Čo vysoko letí, nízko padá («Хто высока лятае, нізка падае») [EP 239]

Славен.: Kdor visoko leta, nizko pada / useda («Хто высока лятае, нізка падае / садзіцца») [EP 239]

Укр.: Високо літає – (літає, той) низько сідає [EP 239]; Хто вище злізе, дужче падає [EP 239]

Чэш.: Kdo vysoko létá, nízko sedá («Хто высока лятае, нізка садзіцца») [EP 237]

Лат.: Jo augstāk kāpj, to zemāk krīt («Чым вышэй уздым, тым ніжэй падзенне») [EP 238]; Kas augstu kāpj, tas zemu krīt («Тое, што ідзе ўгору, павінна спуціцца ўніз») [EP 238]

Літ.: Kas aukštai lipinėja, tas skaudžiai puola («Хто высока падымаецца, балюча падае») [EP 238]

Англ.: The higher standing the lower fall («Хто вышэй стаіць, ніжэй валіцца») [EP 237; DEP]; The highest tree has the greatest fall («Самае высокае дрэва гучней усіх падае») [DEP]

Ням.: Wer hoch steigt, fällt tief («Хто высока падымаецца, валіцца глыбока») [EP 237]; Wer höher steigt, als er sollte, fällt tiefer als er wollte («Хто падымаецца вышэй, чым павінен, валіцца глыбей, чым хацеў бы») [EP 237]

Ісп.: A gran subida, gran caída («Вялікі пад'ём, вялікае падзенне») [EP 239]; Cuanto mayor es la subida, tanto mayor la descendida («Чым вышэй уздым, тым больш спуск») [EP 239]

Іт.: A cader va chi troppo in alto sale («Падае той, хто занадта высока паднімаецца») [EP 238]; A gran salita, gran discesa («З вялікім пад'ёмам, вялікі спуск») [EP 238]

Фр.: Bien bas choit, qui trop haut monte («Добра нізка, хто таксама высока падымаецца») [EP 237]; Qui plus haut monte, de plus haut tombe («Хто больш высокі ўзровень мае, падае ніжэй») [EP 237]

Венг.: (A)ki nagyra / magasra hág, nagyot esik ('Хто падымаецца моцна / высока, моцна падае') [EP 237]; Magasról nagyobbat léhet esni ('Высока падымаешся, можаш зваліцца') [EP 238]

Фін.: Kuta ylempiäks hyppee, sen alemmas puttoo ('Хто скача ўверх, нізка падае') [EP 237]

Тур.: Yüksek uçan alçak konar ('Высока лятаеш, нізка падаеш') [EP 239]

Кит.: «The higher the climb, the heavier the fall» ('Чым вышэй уздым, тым цяжэй падзенне') [EP 240]

Яп.: «He that rises will wane» ('Хто падымаецца, будзе слабець') [EP 240]

15. Выцягвай ножкі паводле адзёжкі [ТСП 125; BPS/АПФ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Stretch your legs (or yourself) according to the cover (or until the cover reaches) (v1) ('Выцягвай ногі (сябе) у адпаведнасці з поцілкай (або пакуль поцілка хапае'); Do not stretch your legs (or yourself) father than the cover reaches (v2) ('Не працягвай ногі (сябе) далей, чым поцілка хапае'); Stretch your arm no further than your sleeve will reach (v3) ('Працягвай руку не далей, чым рукава хапае'); He who stretches father than the cover, uncovers his feet (v4) ('Хто цягнецца далей, чым поцілка, адкрывае ногі'); Cut your coat according to your cloth (s1) ('Рэз сваё паліто ў адпаведнасці з тканінай') [EP 267]

Балг.: Простирай са, додето стига чергата ('Выцягвайся па даўжыне дывана') [EP 267]; Простирай си краката, колкото ти чергата стига ('Выцягвай ногі па даўжыне дывана') [EP 267]

Польск.: Tak krawiec kraje, jak materii staje ('Так кравец раскройвае, як тканіна ляжыць') [CDP 388]; Jak się nie ma co się lubi, to się lubi, co się ma ('Калі няма таго, каго любіш, то любі таго, хто ёсць') [CDP 388]

Руск.: По одёжке и ножки протягай [БСРП 621]; По одёжке протягивай [и] ножки [БСРП 621]

Слав.: Dotial' sa vystierak, kým ti pokrovec / perina stačí ('Дагуль выцягвай, пакуль ёсць поцілка / коўдра') [EP 270]

Укр.: По своєму ліжку простягай ніжки [РССП 106; EP 270]

Чэш.: Víc se nenatuhaj, než se můžeš přikryti ('Больш не выцягвай, чым можаш схаваць') [EP 268]

Лат.: Tā jāsedzas / sedzies, kā villaine sniedz ('Ён павінен быць пакрыты / ахопліваць ваўняны шаль') [EP 269]; Tā sedzies, kā sega sniedz ('Выцягвай па даўжыні коўдры') [EP 269]

Літ.: Tol tieskis, kol kaldra ilga ('Выцягвай па даўжыні коўдры') [EP 269]

Англ.: Stretch your leg(s) according to your coverlet(s) ('Працягвай нагу (ногі) у адпаведнасці з коўдрай') [EP 268]; Stretch your legs according to your coverlet ('Працягвай ногі ў адпаведнасці з коўдрай') [CDP 388]; Everyone stretches his legs according to the length of his coverlet ('Усе працягваюць ногі ў адпаведнасці з даўжынёй коўдры') [EP 268]; Put your hand no further than you sleeve will reach ('Кладзі руку недалей, чым даўжыня вашага рукава') [CDP 388]

Ням.: Strecke dich nach der Decke (Streck dich nach der Deck') ('Выцягвай сябе па даўжыні коўдры (Працягвай сябе па даўжыні коўдры)') [EP 268]; Jeder strecke sich nach seiner decke ('Кожны выцягвай сябе па сваёй коўдры') [EP 268; CDP 388]; Man muß sich nach der Decke strecken ('Трэба выцягвацца па коўдры') [CDP 388]

Ісп.: Cada uno extiende la pierna como tiene la cubierta ('Кожны выцягвай нагу па вокладцы') [EP 270; CDP 388]; No estirara la pierna mas de lo que alcanza la manta ('Не выцягвай нагу далей коўдры') [EP 270]; Cada uno se extiende hasta donde puede ('Кожны выцягвай наколькі вы можаце') [CDP 388]

Іт.: Non bisogna distendersi più che 'l lenzuol sia lungo ('Не трэба выцягвацца больш, чым даўжыня ложка') [EP 269]; Bisogna fare il passo secondo la gamba ('Трэба рабіць крок у адпаведнасці з нагамі') [CDP 388]; Bisogna regolarsi secondo il proprio braccio ('Трэба кіраваць сабой у адпаведнасці з уласнай рукой') [CDP 388]

Фр.: Il faut étendre ses pieds selon ses draps ('Трэба выцягваць ногі ў адпаведнасці са сваёй прасцінай') [EP 268]; Il faut tailler le manteau selon le drap ('Трэба абрэзаць паліто ў адпаведнасці з тканінай') [CDP 388]; Selon le drap la robe ('Па тканіны сукенкі') [CDP 388]; Tailler la robe selon le corps ('Выразаць кашулю па целе') [CDP 388]

Венг.: Csak addig nyújtózzál ameddig a lepedőd ér ('Выцягвай толькі па даўжыне вашага ложка') [EP 269]; (Csak) addig nyújtózz / nyújtózkodj / nyújtózkodjál, amíg / ameddig a takaró / takaród ér ('(Толькі) працягвай / выцягвай / расцягвай пакуль ёсць / па даўжыне коўдра(-ы) / коўдра дасягае') [EP 269]

Фін.: Ei pie ojentaa jalkoja enempä kuin peite riittää ('Не выцягвай ногі далей, чым вокладкі хапае') [EP 268]

Тур.: Ayagını yorganına göre uzat ('Выцягвай ногі па коўдры') [EP 270]; Yorganına göre ayagını uzat ('Паводле коўдры працягвай нагу') [EP 270]

Араб.: «Stretch your leg according to (the size of) your carpet / blanket» ('Выцягвай ногі ў адпаведнасці (па даўжыні) вашага дывана / коўдры') [EP 271]

Перс.: «Stretch your legs according to the length of your carpet» ('Выцягвай ногі ў адпаведнасці з даўжынёй вашага дывана') [EP 271]

Яп.: «The crab digs the hole according to its shell» ('Краб раскопвае яму ў адпаведнасці з ракавінай') [EP 271]

16. Ганчар гаршкі лепіць, а сам у чарапку <есці> варыць [СБП 97; ТСП 132] *або* Каваль без сякеры, а шавец без ботаў [РССП 276] *або* Шавец заўсёды <ходзіць> без ботаў [СБП 438; ТСП 595] *або* Шавец у падзёртых ботах ходзіць [СБП 439; ТСП 596; РССП 284] *або* Шавец ходзіць без ботаў [СБП 438; ТСП 595]

Універсальная прыказкавая мадэль: The shoemaker has (often/ always) bad / (the worst) / no shoes (goes barefoot) (v1) ('Шавец (часта / заўсёды) мае дрэнны / горшы абутак / не мае абутка'); The shoemaker's wife and the smith's horse have no shoes (or walk barefoot) (v1a) ('Жонка шаўца і конь каваля не маюць абутку (або ідуць басанож)'); The tailor has bad / no clothes (v2) ('Кравец мае дрэннае адзенне /

не мае адзення’); The Smith has bad / no knife / axe (or has a wooden spoon) (v3) (‘Каваль мае дрэнны нож / сякеру / не мае нажа / сякеры (або мае драўляную лыжку)’) [EP 65]

Балг.: Обушарят ходи с вети обувки (‘Шавец ходзіць у дзіравым абутку’) [EP 65]; Обушарят все със ськсани обуца ходи (‘Шаўцы заўсёды ходзяць у падзёртым абутку’) [PССП 135]

Польск.: [Krawiec bez spodni] Szewc bez butów (w dziurawych butach) chodzi (‘[Кравец без адзення] Шавец без ботаў (у дзіравым абутку) ходзіць’) [PССП 135; EP 68]

Руск.: Сапожник без сапог [БСРП 784]; Сапожник без сапог, портной без порток [БСРП 784]

Слав.: Obuvníkova žena chodí bosá (‘Жонка шаўца ходзіць без ботаў’) [PССП 135]; U ševca najhoršie boty (‘У шаўца самы горшы абутак’) [EP 69]; Krajčír chodi otrhaný, obuvník bosý, a kuchár hladný (‘Кравец ходзіць у дзіравым адзенні, а шавец босы, кухар галодны’) [PССП 135]

Славен.: Čevljarjeva baba in kovačeva kobila sta vedno bosí (‘Жонка шаўца і конь каваля ідуць басанож’) [EP 69]

Укр.: Чоботар без чобіт [EP 70]; Швець без чобіт, а тесля без воріт [EP 70]

Чэш.: Nejhorší boty u ševce (‘Горшыя боты ў шаўца’) [EP 66]; Ševcovy boty nejhorší (‘Боты шаўца самыя горшыя’) [EP 66]

Лат.: Ne kurpniekam labs zābaks, ne skroderim labas bikses (‘У шаўца няма добрага абутка, няма ў краўца добрых штаноў’) [EP 68]

Літ.: Šiaučius visuomet basas (‘Шавец ходзіць босы’) [EP 68]; Šiaučius be batų, kriaučius be apsiausto (‘Шавец без абутка, кравец без плашча’) [EP 68]

Англ.: The cobbler’s wife is the worst shod (‘Жонка шаўца горш за ўсіх абута’) [EP 66]; None more bare (worst shod) than the shoemaker’s wife and the Smith’s mare (‘Ніхто не больш басаногі (горш абуты), чым жонка шаўца і кабыла каваля’) [EP 66]

Ням.: Der Schuster (Schuhmacher) hat die schlechtesten (schlimmsten) Schuhe (‘Шавец мае горшы абутак’) [EP 67]; Der Schuster trägt [immer] die schlechtesten Stiefel (‘Шавец носіць [заўсёды] горшы абутак’) [GBS 147]; Schmieds Pferd und Schusters Weiber gehen meistens barfuß (‘Конь каваля і жонка шаўца ходзяць галоўным чынам басанож’) [EP 67]

Ісп.: No hay zapatero bien calzado (‘Няма шаўца з добрым абуткам’) [EP 69]; Sastre, mal vestido; zapatero, mal calzado (‘Кравец, дрэнна апрануты; шавец, дрэнна абуты’) [EP 69]

Іт.: In casa di calzolaio non si hanno scarpe (‘У хаце шаўца няма абутку’) [EP 67]; I sartori hanno sempre gli abiti scuciti e i calzolari le scarpe rotte (‘Кравец мае неахайнае адзенне, і шавец мае дзіравы абутак’) [EP 68]

Фр.: Les cordonniers sont toujours ordinairement les plus mal chaussés (‘Шавец звычайна абуты горш за ўсіх’) [EP 66]; La femme du cordonnier est toujours mal chaussés (‘Жонка шаўца звычайна абута горш за ўсіх’) [EP 66]

Венг.: Ritka csizmadíanak jó csizmája (‘Шавец рэдка добра абуты’) [EP 67]

Фин.: Suutari rajakengässä, räätäli paikka housuissa, ja seppä nykäpuukossa ('Шавец без абутку, кравец без штаноў, каваль без меры') [EP 66]; Suutarin lapsilla ei ole kenkis ('Дзеці шаўца без абутку') [EP 66]

Тур.: Terzi kendi dikişimi söküğünü dikemez ('Кравец не можа абрэзаць сабе паліто') [EP 70]

Араб.: «The shoemaker goes barefoot, and the weaver goes naked» ('Сапожник ідзе басанож, а кравец голы') [EP 71]

Перс.: «The cobbler's shoes have no heels» ('Абутак шаўца не мае пят') [EP 71]

Кит.: «The girls selling flowers wear bamboo leaves» ('Дзяўчыны, якія прадаюць кветкі, носяць бамбукавае лісце') [EP 71]

Ян.: «The dyer has white trousers» ('Фарбоўнік мае белыя штаны') [EP 71]; «The doctor neglects his own health» ('Доктар грэбуе сваім здароўем') [EP 71]

17. Гара з гарой не сходзіцца, а чалавек з чалавекам заўсёды [КС 58; СБП 97; ТСП 132; ВПС/АПФ] або Гара з гарою не сходзіцца, а чалавек з чалавекам заўсёды <судзецца> [РССП 274+; РМ/ПМ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: A mountain never meets a mountain, but a man meets a man or Mountains never meet mountains but men meet men (v1) ('Гара з гарой ніколі не сустракаецца, а чалавек сустракаецца з чалавекам або Горы з гарамі ніколі не сустракаюцца, а людзі сустракаюцца з людзьмі'); Mountains and valleys do not meet but men do (v2) ('Горы і даліны не сустракаюцца, а людзі сустракаюцца'); A stone does not meet a stone but man always meets man (v3) ('Камень не сустракаецца з камнем, а чалавек заўсёды сустракаецца з чалавекам'); (Only) mountains do not meet (v4) ('Толькі горы не сустракаюцца') [EP 213]

Балг.: Гора с гора се не събира, а човек с човек се събира ('Гара з гарой не збіраецца, а чалавек з чалавекам збіраецца') [РССП 42; EP 213]

Польск.: Góra z górą się nie zejdzie, ale człowiek z człowiekiem zejść się może ('Гара з гарой не сходзіцца, але чалавек з чалавекам могуць аб'яднацца') [НКРР I 721; EP 215]; Góra z górą się nie zejdzie, ale człowiek z człowiekiem zawsze (często) ('Гара з гарой не сходзіцца, але чалавек з чалавекам заўсёды (часта)') [РССП 42]

Руск.: Гора с горой (с горою) не сойдётся (не сходится, не сдвинется), а человек с человеком [всегда] сойдётся (сойдутся) [БСРП 197]

Слав.: Hory s horami sa neschádzajú, ale ľudia s ľuďmi ('Горы з гарамі не сходзяцца, але людзі з людзьмі могуць') [EP 215]; Hory s dolami sa nezídu, ale ľudia s ľuďmi sa zídu ('Горы з далінамі не збіраюцца, але людзі з людзьмі збіраюцца') [РССП 42]

Славен.: Človek s človekom se spravi, gora y goro nikdar ('Чалавек з чалавекам прымірацца, гара з гарой ніколі') [EP 215]

Укр.: Гора с горою не зійдеться, а чоловік з чоловіком зійдеться [РССП 42]; Гора с горою не зійдеться / сходиться, а людина з людиною (чоловік з чоловіком) зійдеться [EP 215]

Чэш.: Nescházejí se hory s horami, ale lidé s lidmi ('Не сустрэнуцца горы з гарамі, але людзі з людзьмі') [РССП 42; EP 214]

Лат.: Kalns ar kalnu nesatiekas, cilvēks ar cilvēku satiekas ('Горы з гарамі не сустракаюцца, людзі з людзьмі сустракаюцца') [EP 214]

Літ.: Kalnas su kalnu nesueina, a žmogus su žmogumi susitinka ('Гара з гарой не злучаецца, а людзі з людзьмі сустракаюцца') [EP 214]

Англ.: A mountain never meets a mountain, but a man meets a man ('Гара ніколі не сустракаецца з гарой, а чалавек сустракаецца з чалавекам') [EP 213]; Friends may meet, but mountains never greet ('Сябры могуць сустрэцца, але горы ніколі не вітаюцца') [PCCP 42; EP 214]

Ням.: Bergen kommen nicht zusammen, aber Menschen wohl ('Горы не прыходзяць разам, але людзі могуць') [EP 214]; Berg und Tal kommen nicht zusammen, aber / doch Menschen / Leute wohl (aber gute Freunde wohl) ('Горы і даліны не збліжаюцца, але / аднак людзі / народ верагодна (але добрыя сябры верагодна)') [EP 214]

Ісп.: Tópanse los hombres y no los montes ('Знаёмся з людзьмі, а не з гарамі') [EP 215]

Іт.: Si rincontrano / scontrano gli uomini e non le montagne ('Людзі зноў сустракаюцца, але не горы') [EP 214]

Фр.: Deux montagnes ne se rencontrent point / pas, mais deux hommes se rencontrent ('Дзве гары самі не сустракаюцца, але двое людзей сустрэнуцца адзін з адным') [EP 214]

Венг.: Hégy (a) heggyel nem találkozik, de ember (az) emberrel egén ('Гара з гарой не сустракаецца, але людзі з людзьмі могуць') [EP 214]

Тур.: Dağ dağa / dagla kavuşmaz insan insana (Adam Adamlı) kavuşur ('Гара гару не можа дасягнуць, чалавек чалавека (Адам Адама) зноў набывае') [EP 215]

Араб.: «A mountain meets not another mountain, but a man may meet another man» ('Гара не сустракаецца з яшчэ адной гарой, але чалавек сутракаецца з чалавекам') [EP 216]

Перс.: «It is the mountains that do not move to help one another; but one man surely comes to the help of another» ('Горы не рухаюцца, каб дапамагчы адна адной; але адзін чалавек, несумненна, прыйдзе на дапамогу іншаму') [EP 216]

18. Да пары збан (збанок, жбан) ваду носіць <вушка (ручка) адарвецца – збан паб'ецца> [КС 67; СБПКВ 61; СБП 116; ТСП 157] *або* Да пары збан (збанок) ваду носіць <вушка (ручка) адарвецца – збан паб'ецца> [BPS/АПФ+] *або* Да пары збан (збанок) ваду носіць [PCCP 275+; РМ/ПМ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: The pitcher goes so long to the water / well / fountain until it breaks (or until its handle / neck breaks) ('Збан так доўга даходзіць да вады / студні / фантана, пакуль ён не разаб'ецца (ці пакуль яго ручка / горлячка не адаб'ецца)'); The pitcher carries water for some time only (v1) ('Збан носіць ваду толькі некаторы час') [EP 287]

Балг.: Еднаж гърне на вода, дважд гърне на вода, дор се гърне разбие и останеш без вода ('Адзін раз збан з вадай, два разы збан з вадай, збан разаб'ецца і застнешся без вады') [EP 287]

Польск.: Dopóty dzban wodę nosi, dopóki się ucho nie urwie ('Да пары збан ваду носіць, пакуль вуха не адарвецца') [NKPP I 522; PCCP 78; EP 289]

Руск.: До поры жбан воду носит [БСРП 698]

Слав.: Dotial' chodí křeah do studne, kým sa nezabije / nerozbije ('Датуль збан ходзіць да студні, пакуль ён не пабіты / не разаб'ецца') [EP 290]

Славен.: Vrč hodi tako dolgo po vodo (k vodnjaku), dokler se ne razbije ('Збан праходзіць так доўга да вады (да студні), пакуль ён не разаб'ецца') [EP 290]

Укр.: До часу дзбан / глек воду носить [РССП 78; EP 290]

Чэш.: Tak dlouho žbán do studně chodí, až se roztluče / rozbije ('Так доўга збан да студні ходзіць, пакуль не паб'ецца / не разаб'ецца') [EP 288]; Dotud se žbánekem na vodu chodí, až se ucho ethne ('Датуль збан ходзіць да вады, пакуль вуха не адаб'ецца') [EP 288]

Лат.: Krūzei jāceļo (Krūze ceļo) pēc ūdens, kāmer tā saplīst ('Кубак носіць (Кубкі носяць) ваду, пакуль не разаб'ецца (разаб'юцца')') [EP 289]

Літ.: Lig laiko puodas vandenį nešioja / neša ('Датуль збан ваду носіць, пакуль не зношваецца') [EP 289]

Англ.: The pitcher / pot which / that goes (too) often to the well will be (gets) broken at last ('Збан / Гаршчок, які / каторы ходзіць (занадта) часта да студні, нарэшце разаб'ецца') [EP 288; CDP]

Ням.: Der Krug geht so ange zu Wasser (zum Brunnen) bis er bricht ('Збан ідзе да вады (да студні), пакуль ён не разаб'ецца') [EP 288]; Der Krug geht so ange zu Wasser, bis er den Boden verliert ('Збан ідзе да вады, пакуль дно не страціць') [EP 288]

Ісп.: Tantas veces va el cántaro a la fuente que alguna (que al fin) se quiebra (dexe / deja) el asa ó la frente ('Так шмат разоў збан ідзе да крыніцы, пакуль (нарэшце) не зломіць ручку ці фасад') [EP 290]

Іт.: Tante va la brocca al pozzo che vi lascia il manico ('Так доўга збан да крыніцы ходзіць, пакуль ручка не адаб'ецца') [EP 289]; Tante volte al pozzo va la secchia, ch'ella vi lascia l'orecchia ('Так доўга вядро да крыніцы ходзіць, пакуль вуха не адарвецца') [EP 289]

Фр.: Tant va la cruche à l'eau qu'à la fin elle se brise / casse ('Так доўга збан да вады ходзіць, пакуль урэшце не зломіцца / не паб'ецца') [EP 288]

Венг.: Addig jár a kórsó a kútra, míg / amíg el ném törik ('Збан ідзе да студні, пакуль не разаб'ецца') [EP 288]

Фін.: Niin kauvan astiaa käytetään, kun se rikki menee ('Так доўга кантейнер выкарыстоўваецца, пакуль ён не разаб'ецца') [EP 288]

Тур.: Su testisi su yolunda kirilir ('Вада выпрабоўвае збан, пакуль ён не разаб'ецца') [EP 290]

Перс.: «The bucket does not always come safely out of the well» ('Вядро не заўсёды шчасна выходзіць са студні') [EP 291]

19. Дараванаму (Дармавому, Дарованаму) каню ў зубы не глядзяць [КС 67; СБП 117; ТСП 158; ЭСП 39; РССП 275+; РМ; ВПС/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: Look not a gift horse / donkey in the mouth (or at the teeth / bridle / shoe) ('Не глядзіце дараванаму каню / аслу ў рот (або ў зубы / на аброць / на падкову') [EP 54]

Балг.: На харизан кон зъбите не се гледат (броят) ('Дармавому каню ў зубы не глядзяць') [PCCП 74; EP 54]; На подарено / харизано магаре зъбите / петалата / петалите се не гледат ('Дарованаму / Дармавому аслу ў зубы /на капыт / на капыты не глядзяць') [EP 54]

Польск.: Darowanemu koniowi nie patrzą w zęby ('Дарованаму каню не глядзяць у зубы') [NKPP II 118; PCCП 74; EP 56]; Darowanemu koniowi nie zagląda się (nie patrzą) w zęby ('Дарованаму каню не заглядаюць (не глядзяць) у зубы') [SPRP 90; 512]

Руск.: Дарёному (Даровому) коню в зубы не глядят [БСРП 429]; Дарёному коню в зубы не смотрят [БСРП 429]; Даровому коню, скать, не смотрят на зубы, и шапочка в дар лучше купленной шубы [БСРП 429]

Слав.: Darovanej kobyle na zuby nehl'adia ('Дарованай кабыле на зубы не глядзяць') [PCCП 74; EP 57]

Славен.: Darovanemu konju ne glej na zobe ('Дарованаму каню не глядзяць у зубы') [EP 57]

Укр.: Дарованому коневі в зуби не дивляться [PCCП 74]; Дарованому коневі / коню у / в зуби не дивляться / заглядають (зубів не лічать) [EP 57]

Чэш.: Darovánému koni na zuby se nedivej ('Дарованаму каню ў зубы не глядзяць') [PCCП 74; EP 55]

Лат.: Dāvātām zirgam zobos neskatās ('Дарованаму каню ў зубы не глядзяць') [EP 56]

Лит.: Dovanotam arkliui i dantis nežiūri ('Дарованаму каню не глядзяць у зубы') [EP 56]

Англ.: Don't look a gift horse in the mouth ('Не глядзіце дарованаму каню ў рот') [PCCП 74]; Never look a gift horse in the mouth ('Ніколі не глядзіце дарованаму каню ў рот') [ODP 211]; Never look (Do not look / Look not / You must not look / There is no use looking) a gift horse in the mouth ('Ніколі не глядзіце (Не глядзіце / Не трэба глядзець / Няма сэнсу глядзець) дарованаму каню ў рот') [EP 54]

Ням.: Einem ('nem) geschenkten Gaul schaut (sieht) man nicht ins Maul ('Дарованаму каню не зазірайце / не глядзіце ў рот') [DSA 27; DSR 10; SRD 31]; Einem geschenkten Gaul guckt / sieht man nicht ins Maul ('Дарованаму каню не зазірайце / не глядзіце ў рот') [EP 55]

Ісп.: A caballo regalado / presentado no le mires (no hay que mirarle) el diente ('Дарованаму каню не глядзіце (не трэба глядзець) у зубы') [EP 57]

Іт.: A caval donato non (gli) si guarda in bocca ('Ахвяраванаму каню не глядзіце ў рот') [EP 56]

Фр.: À cheval donné, ne lui regarde pas en la bouche ('Дарованаму каню не глядзіце ў рот') [EP 55]; À cheval donné on ne regarde pas / point (à) la dent / bouch / bride ('Дарованаму каню не глядзіце ў (на) зубы / рот / аброць') [EP 55]

Венг.: Ajándék lónak / csikónak né nézd a fogát / kötőfékjét / szémét / szívét / száját ('Дарованаму каню / жарабяці не глядзіце ў зубы / на шчачінне / на нагу / у сэрца / у рот') [EP 55]

Фін.: Lahjahevosta ei katsota suuhun ('Дарованаму каню не глядзіце ў рот') [EP 55]; Ei kenkkihevosen hampaasen katsota ('На зубы дарованаму каню не глядзіце') [EP 55]

Тур.: Bahşış atın nalına / dızginlerine bakılmaz ('Нельга дарованаму каню глядзець на падкову / на лейцы') [EP 57]; Beleş / Bahşış atın dişine bakılmaz ('Не глядзіце / Нельга глядзець дарованаму каню ў зубы') [EP 57]

Перс.: «One does not look at the teeth of a gift horse» ('Не глядзіце ў зубы дарованаму каню') [EP 58]

20. Двойчы дае той, хто зараз дае [СБП 122; ТСП 165]

Універсальная прыказкавая мадэль: He who gives / helps quickly / (in time) gives / helps twice (v1) ('Хто дае / дапамагае хутка / (у час) дае / дапамагае двойчы'); A quick / timely help is a double help (v2) ('Хуткая / Учасная дапамога – гэта падвойная дамога') [EP 452]

Балг.: Който дава на време, двойно дава ('Хто дае ў час, два разы дае') [EP 452]

Польск.: Dwa razy daje, kto prędko daje ('Двойчы дае, хто хутка дае') [EP 453]

Руск.: Дважды дает, кто скоро / быстро дает [БСРП 232; EP 453]; Кто скоро помог, тот дважды помог [EP 453]

Слав.: Kto rýchle pomahá – pomahá dvakrát ('Хто хутка дапамагае – дапамагае двойчы') [EP 453]

Славен.: Dvakrat da, kdor hitro da ('Двойчы дае, хто хутка дае') [EP 453]

Укр.: Хто зразу дав, той два рази дав [EP 453]

Чэш.: Dvakrát dává, kdo rychle dává ('Двойчы дае той, хто хутка дае') [EP 452]

Літ.: Kas greit duoda, dukart duoda ('Хто хутка дае, двойчы дае') [EP 453]

Англ.: He gives twice who gives quickly ('Дае двойчы, хто дае хутка') [EP 452; DEP 1112]

Ням.: Wer bald gibt, (der) gibt doppelt ('Хто хутка дае, (той) дае двойчы') [EP 453]

Ісп.: Quien presto da, dos veces da (da dos veces) ('Хто дае хутка, двойчы дае (дае двойчы)') [EP 453]

Іт.: Chi dà presto, dà due volte ('Хто хутка дае, дае двойчы') [EP 453]

Фр.: Qui tôt donne, deux fois donne ('Хто дае рана, двойчы дае') [EP 452]

Венг.: Kétszer ad, aki / ki gyorsan / jókor ad ('Двойчы дае, хто хутка / добра дае') [EP 453]

Тур.: Çabuk veren iki (kere) verir ('Хутка дае, двойчы (два разы) дае') [EP 453]

Араб.: «To give quickly is to give twice» ('Даваць хутка – даваць двойчы') [EP 454]

Яп.: «He doubles his gift who gives in time» ('Хто дае ў час, падвойвае свой падарунак') [EP 454]

21. <Добра> смяецца той, хто смяецца апошні(-ім) [КС 216; СБП 132; ТСП 178; КАБМ 41; ЭСП 42; РССП 275+; РМ/ПМ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: He laughs (well / best / really) who laughs last (v1) ('Смяецца (добра / лепш / сапраўды), хто смяецца апошнім'); The last smile is better than the first (v2) ('Апошняя ўсмешка лепш, чым першая') [EP 395]

Балг.: Смее се добре, който се смее последен ('Смяецца добра, хто смяецца апошнім') [EP 395]; Най-добре се смее оня, който се смее последен ('Найлепей смяецца той, хто смяецца апошнім') [РССП 119]

Польск.: Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni ('Той смяецца, хто смяецца апошнім') [РССП 119; EP 396]; Dobrze się śmieje (Ten się śmieje szczerze), kto się śmieje ostatni ('Добра смяецца (Той смяецца шчыра), хто смяецца апошнім') [EP 396]

Руск.: Смеется тот, кто смеётся последним [БСРП 836]

Слав.: Ten sa smeje najlepšie, kto sa smeje naposiedy ('Той смяецца лепш, хто смяецца апошнім') [РССП 119]; Ten sa smeje najliep, chto sa naposledy smeje ('Той смяецца лепш, хто смяецца апошнім') [EP 396]

Славен.: Najbolj se smeje, kdor se zadnji smeje ('Найбольш смяецца, хто апошнім смяецца') [EP 396]; Kdor se / poslednji smeje, se najslajše/ najbolje smeje ('Хто апошнім смяецца, салодзей / найбольш смяецца') [EP 396]

Укр.: Гарно / Добре сміється той, хто сміється останній [EP 396]

Чэш.: Kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe ('Хто смяецца апошнім, той смяецца лепш') [РССП 119; EP 395]

Лат.: Kas pēdējais smeļ, tas smeļ visgardāk ('Хто апошні смяецца, ён смяецца даўжэй') [EP 396]

Лит.: Gerai juokiasi, kas juokiasi paskutinis ('Добры смех, хто смяецца апошнім') [EP 396]

Англ.: He laughs best (longest, loudest) who laughs last ('Той смяецца лепш (даўжэй / гучней), хто смяецца апошнім') [РССП 119; ODP 287]; He laughs best who laughs last ('Той смяецца лепш, хто смяецца апошнім') [EP 395; CDP 675]; Better the last smile than the first laughter ('Лепш апошняя ўсмішка, чым першы смех') [CDP 675]

Ням.: Wer zu letzt lacht, lacht am besten ('Хто смяецца апошнім, смяецца лепш') [EP 395]

Ісп.: Ríe bien el que ríe último ('Смяецца добра той, хто смяецца апошнім') [EP 396]; El último que ríe, ríe mejor ('Апошнім смяецца, смяецца лепш') [EP 396]

Іт.: Ride bene chi ride l'ultimo ('Смяецца добра, хто смяецца апошнім') [EP 396]

Фр.: Rira bien qui rira le dernier ('Смяецца добра, хто смяецца апошнім') [EP 395]

Венг.: Az nevet / kacag igazán / legjobban, aki utoljára nevet / kacag ('Добра смяецца / Смех на самой справе / Смех лепшы, хто смяецца апошнім') [EP 395]; Aki utoljára nevet, az nevet legjobbat ('Апошнім смяецца – самае лепшае') [EP 396]

Фін.: Se parhaiten nauraa, joka viimeksi nauraa ('Лепш смяецца, хто апошнім смяецца') [EP 395]

Тур.: Son gülen, iyi güler ('Апошні смех – лепшы смех') [EP 396]; En son gülen, en iyi güler ('Апошні смех – найлепшы смех') [EP 396]

Араб.: «He laughs much, who laughs last» ('Той смяецца шмат, хто смяецца апошнім') [EP 397]

22. Добры пачатак – палавіна справы [КС 75; СБП 135; ТСП 182; РМ; BPS/АПФ] або Добры пачатак – блізкі канчатак [РССП 275]

Універсальная прыказкавая мадэль: (Well) begun [or A (good) start / beginning] is half the work [or half done / success/ victory / won] (v1) ('Добра) пачалось [або (Добры) пачатак] – палова працы [або палова дзела / поспеху / перамогі (выйгрышу)]; A courageous initiative is half success (v2) ('Адважная ініцыятыва – гэта палова поспеху') [EP 228]

Балг.: Доброто начало е наполовина свършена работа ('Добры пачатак – напалову зробленая праца') [EP 228]

Польск.: Dobry początek – połowa roboty ('Добры пачатак – палова работы') [EP 230; CDP 13]; Początek dobry, połowa roboty ('Пачатак добры, палова работы') [EP 230]

Руск.: Доброе начало – половина дела [БСПП 585]

Слав.: Dobrý ročiatak – polovica práce ('Добры пачатак – палова работы') [EP 230]

Славен.: Dober začatek / ročitek je pol dela ('Добры пачын / пачатак – палова справы') [EP 230]

Укр.: Добрий початок – половина діла [EP 230]; Добре начало половину діла вкачало [EP 230]

Чэш.: Dobry začátek / počátek polovice díla ('Добры пачын / пачатак – палова справы') [EP 228]; Dobry počátek, půl práce ('Добры пачатак, палова працы') [EP 228]

Лат.: Labi iesākts darbs – pa pusei padarīts ('Добры пачатак – палова выкананай працы') [EP 230]

Літ.: Gera pradžia – pusė darbo ('Добры пачатак – палова работы') [EP 230]

Англ.: Well begun is half done ('Добры пачатак – палова справы') [EP 229; CDP 13]; A good beginning is half the battle ('Добры пачатак – палова бітвы') [CDP 13]; The first blow (A good beginning) is half the battle ('Першы ўдар (Добры пачатак) – палова бітвы') [EP 229; CDP 13]

Ням.: Guter Anfang ist halbe Arbeit ('Добры пачатак – палова работы') [EP 229; CDP 13]; Guter Anfang macht guten Ausgang ('Добры пачатак робіць добры канец') [CDP 13]; Wohl begonnen ist halb gewonnen ('Добра пачатае напалову выйгранна') [EP 229; CDP 13]

Ісп.: Buen principio, la mitad está hecha (és hecho) ('Добры пачатак, палова зроблена (выканана)') [EP 230]; Buen principio, la mitad está hecha ('Добры пачатак, палова зроблена') [CDP 13]

Іт.: Buon principio è la metà dell'opera ('Добры пачатак – палова работы') [CDP 13]; Chi ben comincia, è alla metà dell'opera / opera ('Хто пачынае добра, напалову выканаў работу') [EP 229]

Фр.: Chose bien commencée est à moitié faite (est à demi achevée) ('Рэч добра пачатая – напалову зроблена (напалову завершана)') [EP 229]; Chose bien commencée est à demi achevée ('Рэч добра пачатая – напалову завершана') [CDP 13]; Besogne commencée est à moitié terminée ('Пачатае заданне – напалову скончана') [CDP 13]

Венг.: Jó kezdet, fél siker ('Добры пачатак, палова поспеха') [EP 229]

Фін.: Hyvin alettu on puoliksi tehty ('Добры пачатак – палова зроблена') [EP 229]

Тур.: İyi başlamak yarısı bitirmekdir ('Добры пачатак – палова зроблена') [EP 230]

Кім.: «The first blow is half the battle» ('Першы ўдар – палова бітвы') [EP 232]

Ян.: «Beginning is a great thing» ('Пачатак – вялікая рэч') [EP 232]

23. Дружба (Прыяцель) пазнаецца ў няшчасці [СБП 137; ТСП 186; ЭСП 43; BPS/АПФ+] або Прыяцеля ў няшчасці пазнаеш [РССП 280+] або Сябры пазнаюцца ў бядзе [ТСП 500; РССП 282+]

Універсальная прыказкавая мадэль: A true friend is known in need / adversity (v1) ('Сапраўдны сябар пазнаецца ў патрэбе / нягодах'); A friend is known in adversity like / and gold is known in fire (v1+) ('Сябар пазнаецца ў нягодах як / або золата пазнаецца ў агні'); Prosperity makes friends, adversity tries them (v2) ('Росквіт заводзіць сяброў, нягоды выпрабавуюць іх') [EP 159]

Балг.: Приятел в нужда се познава ('Прыяцель у патрэбе пазнаецца') [РССП 55]; Приятел се познава само в нужда ('Прыяцель пазнаецца толькі ў патрэбе') [EP 159]; Приятел се познава в неволя, като златото в огъня ('Прыяцель пазнаецца ў бядзе, як золата пазнаецца ў агні') [РССП 55; EP 160]

Польск.: W potrzebie / nieszczęściu / przygodzie przyjacielea poznać ('У патрэбе / няшчасці / прыгодах прыяцеля пазнаеш') [EP 162]; Przyjaciół poznaje się (poznasz) w biedzie ('Прыяцель(-я) пазнаецца (пазнаеш) у бядзе') [SPRP 768]; Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie ('Сапраўднага прыяцеля пазнаем у бядзе') [РССП 55]

Руск.: Друг познаётся в несчастье (в несчастии) [БСРП 300]; Истинный друг познаётся в нужде [БСРП 300]

Слав.: V núdzi poznáš priateľ'a ('У нудзе пазнаеш прыяцеля') [РССП 55]; V potrebe priateľ'a poznáš ('У патрэбе прыяцеля пазнаеш') [EP 163]

Славен.: Prijatelja spoznaš v nesreči ('Прыяцеля пазнаеш у няшчасці') [EP 163]; Prijatelja spoznaš v nadlogi, zlato pa v ognju ('Прыяцеля пазнаеш у нягодзе, золата ў агні') [EP 163]

Укр.: Друзі пізнаються в біді [РССП 55]; В біді пізнавай приятеля [EP 163]; У пригоді пізнавай приятеля [РССП 55; EP 163]

Чэш.: V nouzi poznáš přítele ('У нудзе пазнаеш прыяцеля') [РССП 55]; V nouzi a potřebě přítele poznáš ('У нудзе і патрэбе прыяцеля пазнаеш') [EP 161]

Лат.: Draugu pazīst tikai nelaimē ('Сябра пазнаеш толькі ў няшчасці') [EP 162]; Draugus vislabāk pazīst bēdās ('Сябры найлепш пазнаюцца ў бядзе') [EP 162]

Лит.: Draugą pažįsi nelaimėje ('Сябар пазнаецца ў бядзе') [EP 162]

Англ.: A true friend is known in need / adversity ('Сапраўдны сябар пазнаецца ў патрэбе / нягодах') [EP 159]; The (A) friend in need is a friend indeed ('Сябар у патрэбе – сапраўдны сябар') [РССП 55; ODP 205; EP 161; CDP]

Ням.: Freunde erkennt man in der Not ('Сябра пазнаеш у патрэбе') [EP 161]; Freundschaft bewährt sich in der Not ('Сяброўства выяўляе сябе ў патрэбе') [DSR-13]

Ісп.: En la necesidad se prueban los amigos ('У патрэбе правяраюцца сябры') [EP 163]; En el peligro se conoce al amigo ('У небяспецы пазнаецца сябар') [EP 163]

Іт.: Gli amici si conoscono nelle avversità ('Сябры пазнаюць адзін аднаго ў нягодах') [EP 162]

Фр.: Au besoin on connaît l'ami ('У патрэбе мы пазнаем сябра') [EP 161]; C'est dans le besoin qu'on connaît ses vrais amis ('У патрэбе мы пазнаем сапраўдных сяброў') [EP 161]

Венг.: Szükségben ismeréd még a jó barátot ('У патрэбе пазнаем добрых сяброў') [EP 161]; Szükségben látod, ki igaz barátod ('У патрэбе пазнаем сапраўдных сяброў') [EP 161]

Фін.: Hädässä ystävä tunnetaan ('У бядзе сябар пазнаецца') [EP 161]

Тур.: Dost kara günde belli olur ('Сябар у чорны дзень пазнаецца') [EP 163]

Араб.: «A friend is known if we are in need» ('Сябар пазнаецца, калі мы ў патрэбе') [EP 163]

Перс.: «A friend is he who gives a helping hand to his friend in distress» ('Сябар – той, хто працягвае руку помачы свайму сябру ў бядзе') [EP 164]

Кит.: «A friendship tried by distress and difficulties» ('Сяброўства выпрабавуецца нягодамі і цяжкасцямі') [EP 164]

Ян.: «Friends are known first in hardships» ('Сябры пазнаюцца спачатку ў цяжкасцях') [EP 164]

24. Дыму без агню не бывае [КС 78; СБП 141; ТСН 190; РМ/ПМ+] або Дзе дым, там і полымя [РССП 275+]

Універсальная прыказкавая мадэль: (There is) no smoke without (some) fire or If there is (no) smoke, there is (no) fire (v1) ('Няма дыму без (невялікага) агню або Калі ёсць (няма) дым(-у), ёсць (няма) агонь(-ю)'); There is no fire without (some) smoke or If there is (no) fire, there is (no) smoke (v2) ('Няма агню без (невялікага) дыму або Калі ёсць (няма) агонь(-ю), ёсць (няма) дым(-у)') [EP 35]

Балг.: Доде няма огън, дим се не пуш ('Пакуль няма агню, дыму не будзе') [РССП 58; EP 33]

Польск.: Nie ma dymu bez ognia ('Няма дыму без агню') [НКРР I 520; РССП 103; EP 35]; Gdzie jest dym, tam musi być i ogień ('Дзе ёсць дым, там павінен быць і агонь') [EP 35]

Руск.: Дыма (Дыму) без огня не бывает [БСРП 322; РССП 58]; Нет дыма (дыму) без огня [БСРП 322]

Слав.: Kde je dym, tam i oheň byt' musi ('Дзе ёсць дым, там і агонь павінен быць') [РССП 58; EP 36]

Славен.: Kjer se kadi, se ogenj dobi ('Дзе ёсць дым, там агонь атрымваецца') [EP 36]

Укр.: Нема диму без вогню [РССП 58; EP 36]; Де дим, там і вогонь [EP 36]

Чэш.: Plamen nebývá daleko od dýmu ('Агонь знаходзіцца недалёка ад дыму') [РССП 58; EP 33]

Лат.: Nav dūmu bez uguns ('Няма дыму без агню') [EP 35]; Kur dūmi, tur uguns / siltums ('Дзе дым, там ёсць агонь / цяпло') [EP 35]

Лит.: Kur dūmai, ten ir ugnis ('Дзе дым, там ёсць агонь') [EP 35]; Nėra dūmu be ugnies ('Няма дыму без агню') [EP 35]

Англ.: There is no smoke without fire ('Няма дыму без агню') [РССП 58; EP 33]; No smoke without fire ('Няма дыму без агню') [DEP; EP 33]; No fire no / without smoke ('Няма агню няма / без дыму') [EP 33]

Ням.: Kein Rauch ohne Feuer ('Няма диму без агню') [EP 34]; Kein Feuer Ohne Rauch ('Няма агню без диму') [EP 34]; Wo Rauch ist, da ist auch Feuer ('Дзе дым, там ёсць агонь') [LSZ 264]; Wo Rauch ist, muss auch Feuer sein ('Дзе дым, там павінен быць агонь') [EP 34]

Ісп.: No hay humo sin fuego ('Няма диму без агню') [EP 36]; Donde fuego se hace, humo sale ('Там, дзе агонь, дым выходзіць') [EP 36]

Іт.: Non si dà fumo senza fuoco ('Няма диму без агню') [EP 35]

Фр.: Point (or Il ny' a pas) de fume sans feu ('Няма диму без агню') [EP 34]; Il n'est jamais (or Il n'y a point de) feu sans fume ('Няма агню без диму') [EP 34]

Венг.: Közel a füst a lánghoz ('Блізка дым да агню') [EP 33]; Ahol füst van, ott tűz is van ('Дзе дым, там ёсць агонь') [EP 33]; Hol tűz nincs, ott füst sincs ('Там, дзе няма диму, там няма агоню') [EP 33]

Фін.: Ei savua ilman tulta ('Няма диму без агню') [EP 34]; Tuli siin, josta savu nousee ('Агонь там, дзе дым падымаецца') [EP 34]; Ei savu nouse, jöhnei valkiaan ('Няма диму, няма агню') [EP 34]

Тур.: Ates olmayan yerden duman çıkmaz ('Не ад зямлі дым выходзіць') [EP 36]

Араб.: «No smoke without fire» ('Няма диму без агню') [EP 37]; «There can be no smoke without fire» ('Не можа быць дым без агню') [EP 37]

Перс.: «There is no smoke without fire» ('Няма диму без агню') [EP 34]

Кіт.: «If there is no fire, no smoke will be produced» ('Калі няма агню, дым не будзе выраблены') [EP 34]; «If there is no wind there will be no waves» ('Калі няма ветру, хваль не будзе') [EP 34]

Яп.: «If there is smoke, there is fire» ('Калі ёсць дым, ёсць агонь') [EP 34]; «Where there is no fire no smoke will arise» ('Дзе няма агню, дым не з'явіцца') [EP 34]

25. За двумя зайцамі пагоніцца, ні аднаго (ніводнага) не зловіш [КС 85; СБП 152; ТСП 204; ЭСП 46; РССП 276+, РМ/ПМ+] або Хто два зайцы гоніць, ніводнага не дагоніць [РССП 283+]

Універсальная прыказкавая мадэль: If one (or He who) runs after two hares, will catch neither (v1) ('Калі хто (або Той, хто) бяжыць за двумя зайцамі, не зловіць ніводнага'); One should not run (or Do not run) after two hares (at the same time) (as none will be caught) (v2) ('Нельга бегчы (або Не бяжыце) за двумя зайцамі (адначасова) (бо ніхто не будзе злоўлены)') [EP 334]

Балг.: Който гони два заека, и два а изпуща (не стига ни един / той остава без един) ('Хто гоніць два зайцы, і два выпускаць (не дагоніць ніводнага / застаецца без аднаго)') [EP 334]; Който гони два заека, и двата изпуща ('Хто гоніць два зайцы, і два выпускаць') [РССП 62]

Польск.: Kto dwa zajęce goni, żadnego nie uchwyci (Хто два зайцы гоніць, ніводнага не зловіць) [НКРР III 818; EP 336]; Kto dwa zajęce goni, żadnego nie złapie ('Хто два зайцы гоніць, ніводнага не зловіць') [РССП 62; EP 336]

Руск.: За двумя зайцами погонишься – [а] ни одного не поймаешь [БСРП 366]; За двумя зайцами гнать (гонять, гоняться, погнаться) – ни одного не поймают [БСРП 366]

Слав.: Kto dvoch zajcov naháňa, ani jedného nechytí ('Хто два зайці гоніть, ніводнага не зловіць') [РССП 62; EP 336]

Славен.: Kdor goni dva zajca, ne ulovi nobenega ('Хто гоніть два зайці, ніводнага не зловіць') [EP 336]; Kdor dva zajca lovi, nobenega ne dobi / ujamе ('Хто два зайці ловіть, ніводнага не атрымае / не схопіць') [EP 336]

Укр.: Не женися за двома зайцями (За двома зайцями не гонись), бо й одного не піймаєш / зловиш [EP 336 – 337]; Хто два зайці гонить, жодного не догонить [РССП 62]

Чэш.: Kto dva zajíce honí, žádného nechytí ('Хто два зайці гоніть, ніводнага не зловіць') [РССП 62; EP 334]

Лат.: Kas diviem zaķiem pakaļ dzenas, neviena nedabū ('Хто два зайці гоніть, ніводнага не зловіць') [EP 336]

Лит.: Du zuikiu vydamas, nè vieno neraugausi ('Два зайці гоніть, ніводнага не зловіць') [EP 336]

Англ.: If you run after two hares, you'll catch none (neither) ('Калі бегчы за двума зайцамі, не зловіце ніводнага') [РССП 62; ODP 431; EP 335]; Never chase two hares at the same time ('Ніколі не праследуйце два зайці адначасова') [EP 335]

Ням.: Wer zwei Hasen zugleich hetzt, kriegt (fängt) keinen ('Хто палюе за двума зайцамі ў адзін і той жа час, не можа зловіць ніводнага') [DSR 14]; Wer zwei Hasen zugleich jagt, fängt (gar) keinen ('Хто палюе за двума зайцамі адначасова, не зловіць ніводнага') [EP 335]

Ісп.: El que dos liebres sigue / caza, a veces toma la una (tal vez caza una), y muchas veces ninguna ('Хто ідзе / палюе за двума зайцамі, часам аднаго ловіць (верагодна зловіць аднаго), часта ніводнага не зловіць') [EP 336]; Quien sigue dos liebres ambas pierde (ninguna prende) ('Хто ідзе за двума зайцамі, абодвух губляе (не мае ўлову)') [EP 336]

Іт.: Chi due lepri caccia, l'una non piglia (l'una perde), e l'altra lascia ('Хто палюе за двума зайцамі, аднаго не бярэ (аднаго губляе), а другі ўцякае') [EP 335]

Фр.: Qui court deux lièvres (à la fois) n'en prend aucun ('Хто бяжыць за двума зайцамі (адначасова), не зловіць ніводнага') [EP 335]; Il ne faut pas courir / chasser deux lièvres à la fois ('Не павінен бегчы / паляваць за двума рэчамі адначасова') [EP 335]

Венг.: (A)ki két nyulat hajt, égyet sém ér el (égyet sé fog) ('Хто гоніць два зайцы, ніводнага не зловіць') [EP 335]; Ki sok nyúl után fut, égyet sém fog (égyet sém ér el / keveset fog) ('Хто бяжыць за некалькімі зайцамі, іх не зловіць (ніводнага не зловіць / нічога не зловіць)') [EP 335]

Фін.: Joka kahte jänistä yhtaikaa ajaa, jää ilman kumpraakin ('Хто гоніць два зайцы, застанецца без іх') [EP 335]

Тур.: İki tavşanı birden kovalayan hiç birini tutamaz ('За двума зайцамі нельга ганяцца, ніводнага не ўтрымаеш') [EP 336]

Перс.: «You cannot lift two water-melon with one hand» ('Нельга падняць два кавуны адной рукой') [EP 337]

Ян.: «He who chases two hares will not catch even one» ('Хто праследуе два зайцы, не зловіць ніводнага') [EP 337]

26. За дурной галавой нагам небалазе (неспакой, няма спакою) [СБП 152; ТСП 206; ВПС/АПФ] або За дурной галавой <i>нагам неспакой [РССП 276+; РМ/ ПМ+] або За дурною галавою і нагам спакою няма [РССП 276+]

Універсальная прыказкавая мадэль: He that has not (in his) head, should have (in his) feet (v1) ('Той, у каго няма (у яго) галаве, павінен мець у (у яго) нагах'); A stupid head makes much work to the feet (v2) ('Дурная галава робіць шмат працы нагам') [EP 280]

Балг.: Който е слаб в главата, трябва да е здрав в краката ('Хто слаб у галаве, павінен быць моцным у нагах') [РССП 41]

Польск.: Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach ('Хто не мае ў галаве, мае ў нагах') [РССП 41]; Kto nie ma w głowie, musi mieć (ten ma) w nogach ('Хто не мае ў галаве, павінен мець (мае) ў нагах') [EP 281]

Руск.: За дурной головой и ногам непокой [БСРП 190]; За дурацкой головой и ногам неупокой [БСРП 190]

Слав.: Kto nemá v hlavě, má v pátách / nohách ('Хто не мае ў галаве, мае ў пятах / ў нагах') [РССП 41; EP 282]

Славен.: Kdor nima v glavi, ima (mora imeti) v peti ('Хто не мае ў галаве, мае (павінен мець) ў пятах') [EP 282]

Укр.: За дурною головою ногам лихо (і ногам нема спокою) [РССП 41; EP 282]

Чэш.: Co není v hlavě, musí být v nohou ('Хто не мае ў галаве, павінен мець у нагах') [РССП 41; EP 280]

Лат.: Ja nav gudras galvas, turi vieglas kājas ('Калі няма мудрай галавы, май лёгкія ногі') [EP 281]

Лит.: Durna galva – kojoms klapatas / vargas ('Дурная галава – ногі ў клопатах / у бядзе') [EP 281]

Англ.: Little wit in the head makes much work for the heel / feet ('Маленькі розум у галаве робіць шмат працы для пят / ног') [EP 280; CDP]; A forgetful / witless head makes a weary pair of heels ('Галава, якая забывае / без мазгоў стамляе пару пят') [CDP]; A spur in the head is worth two in the heel / heels ('Шпора ў галаве варта двух у пяце / пятах') [EP 280; CDP]

Ням.: Was der Kopf vergisst, müssen die Füße entgelten ('Што галава забывае, ногі павінны плаціць') [EP 281]; Was man nicht im Kopf hat, muss man in den Beinen haben ('Чаго чалавек не мае ў галаве, чалавек павінен мець у нагах') [EP 281]

Ісп.: El que (Quien) no tiene cabeza, tiene que tener pies ('Той, хто (У каго) не мае (няма) ў галаве, той павінен мець ногі') [EP 282]; Quien no tiene cabeza, debe tener piernas ('У каго няма галавы, павінен мець ногі') [EP 282]

Іт.: Chi non ha testa / cervello / giudizio, abbia gambe ('У каго няма галавы / мозгу / меркаванняў, ёсць ногі') [EP 281]

Фр.: Quand on n'a pas une bonne tête il faut avoir de bonnes jambes ('Калі ў вас няма добрай галавы, у вас павінны быць добрыя ногі') [EP 281]

Венг.: Ahol nincs fej, jaj a lábaknak ('Там, дзе няма галавы, бедныя ногі') [EP 281]

Фин.: Tyhmän pään takii kärsii koko ruumis ('3-за дурной галавы пакутуе ўсё цела') [EP 281]; Kun on tyhmä knuppi, niin siitä kärsii koko knuppi ('Калі ёсць глупая галава, пакутуюць ногі') [EP 281];

Тур.: Akilsiz basin cesasini / zahmetini ayak çeker ('Дурная галава праблема для ног') [EP 282]

Араб.: «Lightness of the head makes the feet tired» ('Лёгкасць галавы прымушае ногі стамляцца') [EP 282]

27. З ваўкамі (З воўкам) жыць – па-ваўчынаму (па-воўчаму, па-воўчы) выць [КС 90; СБП 159; ТСП 215; РССП 276+; РМ/ПМ+] або Сярод ваўкоў жыць – па-воўчы і выць [РССП 282]

Універсальная прыказкавая мадэль: One must howl with the wolves (v1) ('Павінен выць з ваўкамі'); You will be a wolf with the wolves (v2) ('Будзь ваўком з ваўкамі'); With the wolves one learns to howl (v3) ('З ваўкамі вучыцца выць'); If one is (or wants to be) with the wolves, he has to howl as a wolf (v4) ('Калі (хочаш) быць з ваўкамі, давадзецца па-воўчы выць'); To howl with the wolves (v5) ('Выць з ваўкамі') [EP 359]

Балг.: С вълците трябва по вълчи да вие ('З ваўкамі трэба па-воўчы выць') [РССП 32]; С вълците трябва някой по вълчешки да вие ('З ваўкамі патрэбен той, хто па-воўчы вые') [EP 359]

Польск.: Między wilkami potrzeba wyc ('Сярод ваўкоў трэба выць') [EP 360]; Kto chce z wilkami przestawać, musi wyc jak one ('Хто хоча да ваўкоў прыстаць, павінен выць як яны') [EP 360]

Руск.: С волками жить – по-волчиному выть [БСРП 142]; С волками жить – по-волчьему выть [БСРП 142]; С волками жить – по-волчьи выть [БСРП 142]; С волками жить – волком выть [БСРП 142]

Слав.: Kto chce s vlkami žit', musí s nimi vyt' ('Хто хоча з ваўкамі жыць, мусіць з імі выць') [РССП 32; EP 362]

Славен.: Med volkovi moraš tuliti ('Сярод ваўкоў павінны выць') [EP 362]; Kdor se z volkom družī, mora tudi z njim tuliti ('Хто з ваўкамі сябруе, мусіць з імі выць') [EP 362]

Укр.: З вовками жити – по-вовчому вити [РССП 32; EP 362]; З вовками по-вовчи вий [EP 362]

Чэш.: Kdo chce s vilky býti, musí s nimi výt ('Хто хоча з ваўкамі быць, мусіць з імі выць'); Kdo chce s vilky býti / žiti, musí s nimi (vlcky) výt ('Хто хоча з ваўкамі быць / жыць, мусіць з імі (па-воўчы) выць') [EP 359]

Лат.: Vilkos būdams, kauc kā vilks ('З ваўкамі быць, па-воўчы выць') [EP 360]; Kad esi vilku bara iegājis, tad jākauc līdz ('Калі з воўкам ходзіце, тады як ён выйце') [EP 360]

Лит.: Tarp vilkų ir žmogus turi kaukti ('Сярод ваўкоў чалавек павінен выць') [EP 360]

Англ.: One must howl with the wolves ('Павінен выць з ваўкамі') [EP 359; CDP 775]; Who keeps company with the wolf, will learn to howl ('Хто сябруе з ваўком, навучыцца выць') [EP 359]

Ням.: Mit den Wölfen muss man heulen ('З ваўкамі чалавек павінен выць') [EP 360]; Wer unter den Wölfen ist, muss mit ihnen heulen ('Хто сярод ваўкоў, павінен выць з імі') [EP 360]

Ісп.: Quien con lobos anda, a aullar se enseña ('Хто ходзіць з ваўкамі, вучыцца выць') [EP 362]; Si entre lobos has de morar, aprende a aullar ('Калі трэба жыць сярод ваўкоў, навучыцеся выць') [EP 362]

Іт.: Chi pratica col lupo, impara a urlare ('Хто практыкуецца з ваўкамі, навучыцца выць') [EP 360]; Chi vive tra lupi, impara a urlare ('Хто жыве сярод ваўкоў, вучыцца выць') [EP 360]

Фр.: On apprend à hurler avec les loups ('Мы вучымся па-воўчы выць') [EP 360]; Hurler avec les loups ('Выць з ваўкамі') [EP 360]; Il faut (savoir) hurler avec les loups ('Неабходна (Ведаць як) па-воўчы выць') [EP 360]

Венг.: Ki farkassal tart, annak vonitni kell ('Хто ходзіць з ваўкамі, павінен выць') [EP 360]; Aki farkasok közé kerül, velük kell ordítson ('Любы, хто блукае з ваўкамі, вые з імі') [EP 360]

Фін.: Suttien joukossa täytyy ulvoa suttien lailla ('Сярод ваўкоў павінен выць як яны') [EP 360]

Тур.: Kurtta duran olumasini bilmeli ('Стоячы з ваўкамі, вы павінны ведаць як выць') [EP 362]

28. З вачэй (3 воч) далоў і з сэрца вон (прэч) [КС 91; СБП 159; ТСП 215; ЭСП 48; РССП 284+; РМ; ВПС/АПФ+] *або* Вочы не бачаць, душа не баліць [ТСП 121] *або* З вачэй сышоў, і з памяці зваліўся [РССП 276] *або* Як з вачэй, так і з думкі [РССП 284]

Універсальная прыказкавая мадэль: Far from the eye, far from the heart or Out of sight, out of mind (v1) ('Далёка ад вачэй, далёка ад сэрца або Па-за полем зроку, па-за думкамі'); What the eye does not see, the heart does not grieve over (v2) ('Што вока не бачыць, пра гэта сэрца не смуткуе') [EP 165]

Балг.: Далеч от очите, далеч от сърцето ('Далёка ад вачэй, далёка ад сэрца') [РССП 38; EP 165]

Польск.: Co z oczu, to z myśli (z serca) ('З вачэй, то з думак (з сэрца)') [НКРР II 709; РССП 38; EP 167]; Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal ('Чаго вочы не бачаць, сэрца гэтага не шкадуе') [РССП 38; EP 167]

Руск.: С глаз долой – из сердца вон [БСРП 173]; С глаз долой – из памяти вон [БСРП 173]; Глаза не видят – душа не болит [БСРП 175]

Слав.: Co oko nevidi, to srdce nežiada ('Што вока не бачыць, не патрабуе сэрца') [EP 167]; Zide z oči, zide z mysle ('Ідзі з вачэй, ідзі з памяці') [РССП 38]

Славен.: Daleč od oči – daleč od srca ('Далёка ад вачэй, далёка ад сэрца') [EP 167]

Укр.: Далі очі – далі серце [EP 168]; Що з очей, то і з мислі [EP 168]; Як з очей, так і з думки [РССП 38; EP 168]

Чэш.: Sejde z oči, sejde z myslí ('Пайдзі з вачэй, пайдзі з памяці') [РССП 38; EP 166]; Jak dlouho na očích, tak dlouho na myslí ('Колькі на вачах, столькі і ў думках') [EP 165]

Лат.: Kad acis neredz, tad sirds nesāp ('Калі вочы не бачаць, сэрца не баліць') [EP 167]

Літ.: Iš akių, ir iš minčių ('З вачэй, і з думак') [EP 167]; Kas is akių, tas ir iš minčių ('Хто з вачэй, той і з думак') [EP 167]

Англ.: Out of sight, out of mind ('Па-за полем зроку, па-за думкамі') [ODP 384; EP 166]; Far from eye, far from heart ('Далёка ад вачэй, далёка ад сэрца') [PCCP 38; EP 166; DEP]

Ням.: Aus den Augen, aus dem Sinn ('Па-за полем зроку, па-за сэрцам') [EP 166]; Was das Auge nicht sieht (die Augen nicht sehen) bekümmert / beschwert das Herz nicht ('Што вока не бачыць (вочы не бачаць), не хвалюе сэрца / сэрца не жаліцца') [EP 166]

Ісп.: Lejos de los ojos, lejos del corazón ('Далёка ад вачэй, далёка ад сэрца') [EP 167]; Ojos que no ven, corazón que no siente / duele / llora ('Вочы не бачаць, сэрца не адчувае / не баліць / не плача') [EP 167]

Іт.: Lontan dagli occhi, lontan dal cuore ('Далёка ад вачэй, далёка ад сэрца') [EP 167]

Фр.: Loin des yeux (de l'oeil), loin du coeur ('Далёка ад вачэй (ад вока), далёка ад сэрца') [EP 166]; Le coeur ne peut douloir, ce que l'oeil ne peut voir ('Сэрцу не можа пашкодзіць тое, што вока не можа бачыць') [EP 166]

Венг.: Szém ném látja, szív felejtí ('Што не можаце бачыць, сэрца забывае') [EP 166]

Фін.: Poissa silmistä, poissa sydäimestä / mielestä ('З вачэй, то з думак (з сэрца)') [EP 166]

Тур.: Gözden irak olan, gönülden de (dahı) irak olur ('Хто па-за полем зроку, вызваляе сэрца') [EP 168]

Араб.: «Out of sight, out of heart» ('Па-за полем зроку, па-за думкамі') [EP 168]

Кім.: «When the eyes do not see it, the heart will not feel disturbed» ('Калі вочы не бачаць, сэрца не будзе турбавацца') [EP 168]

Яп.: «One being far away is forgotten daily» ('Хто знаходзіцца далёка, забываецца за дзень') [EP 168]

29. З пустой бочкі многа шуму [ТСП 229]

Універсальная прыказкавая мадэль: Empty vessels make the most (greatest) sound ('Пустыя пасудзіны робяць самы вялікі гук') [EP 146]

Балг.: Празна кратура, се гърми ('Пустая бочка грыміць') [EP 146]

Польск.: Próżna (Pusta) beczka głośniej dzwoni (głośnie brzmi) ('Пустая бочка гучней звоніць (гучней грукоча)') [SPRP 42]; Brzmi głośno próżna beczka ('Гучней грукоча пустая бочка') [EP 148]

Руск.: В пустой бочке больше звона [БСРП 88]; В пустой бочке грому больше [БСРП 88]; В пустой бочке звону много [БСРП 88]

Укр.: Порожня бочка голосніше дзвенить [EP 148]

Слав.: Prázdny kotál / sud najviac / najväčšmi hučí ('Пусты кацёл / Пустая бочка больш / больш за ўсё шуміць') [EP 148]

Славен.: Prazen sod bobni ('Пустое больш шуміць') [EP 148]

Чэш.: Prázdný sud nejvíce duní ('Пустая бочка больш за ўсё шуміць') [EP 146]; Prázdný sud nejvíce se ozývá ('Пустая бочка гучней грукоча') [EP 146]

Лат.: Tukšs trauks vienmēr tālu skan ('Пустую пасудзіну заўсёды далёка чуваць') [EP 147]; Tukša muca tālu skan ('Пустую бочку далёка чуваць') [EP 147]

Літ.: Tuščia bačka toli skamba ('Пустую бочку далёка чуваць') [EP 147]; Kuo tuštesnis kubilas, tuo smarkiau dunda ('Чым пусцей бочка, тым больш шуму') [EP 147]

Англ.: Empty vessels make the most (greatest) sound ('Пустыя пасудзіны выдаюць самы вялікі шум') [EP 146]

Ням.: Leere Fässer machen das meiste Geräusch (am meisten Krach) ('Пустыя бочкі больш за ўсё шумяць') [DSL I 931]

Ісп.: El tonel vacío mete más ruido ('Пустая бочка гучней шуміць') [EP 148]

Іт.: Sono le botti vuote quelle che cantano ('Пустыя бочкі тыя, якія спяваюць') [EP 147]; Vaso vuoto suona meglio ('Пустая шклянка лепш гучыць') [EP 147]

Фр.: Les tonneaux vides sont (toujours) ceux (Ce sont les tonneaux vides) qui font le plus de bruit ('Пустыя бочкі (заўсёды) – тыя, (гэта пустыя бочкі) якія робяць больш за ўсё шуму') [EP 147]; Un vaisseau vide sonne (bien) plus haut que le plein ('Пустая пасудзіна гучыць (добра) лепш за поўную') [EP 147]

Венг.: Üres hordó jobban kong ('Пустая бочка лепш шуміць') [EP 147]

Фін.: Tuhjät tynnyrit eniten kolisevat ('Пустыя бочкі робяць больш за ўсё грука-ту') [EP 147]

Тур.: Bos fiçi çok langırdar / konuşur ('Пустая бочачка шмат шуміць / кажа') [EP 148]

Араб.: «Among the walnuts only the empty one speaks» ('Сярод грэцкіх арэхаў размаўляе толькі пусты') [EP 149]

Перс.: «Empty vessels make the most noise» ('Пустыя пасудзіны выдаюць сам вялікі шум') [EP 149]

Кіт.: «Full vessels keep quiet, half-filled ones clang» ('Поўныя пасудзіны маўчаць, напалову запоўненыя грукочаць') [EP 149]

Яп.: «Empty vessels make the most noise» ('Пустыя пасудзіны выдаюць сам вялікі шум') [EP 149]

30. I сцены маюць вушы [КС 101; СБП 177; ТСП 240; КАБМ 51; ЭСП 55; РССП 276+; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ] або I ў сцен ёсць вушы [СБП 177; ТСП 240; КАБМ 51; РМ; ВПС/АПФ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Walls / Corners / Fences / Posts have ears (v1) ('Сцены / Куткі / Платы / Слупы маюць вушы'); Walls / Corners / Fences / Posts listen (v2) ('Сцены / Куткі / Платы / Слупы слухаюць') [EP 142]

Балг.: И стена уши има, и плет очи има ('I сцены маюць вушы, і плот вочы мае') [РССП 151; EP 142]

Польск.: I ściany mają uszy ('I сцены маюць вушы') [НКРР III 428; РССП 151; EP 144]

Руск.: И стены имеют уши [БСРП 874]; [И] у стен есть (бывают) уши [БСРП 874]

Слав.: Ај стени мају уши ('Нават сцены маюць вушы') [РССП 151; EP 144]

Славен.: Stene imajo ušesa ('Сцены маюць вушы') [EP 144]

- Укр.:* І стіни вуха мають [РССП 151; EP 145]
Чеш.: I stěny mají uši ('І сцени маюць вушы') [РССП 151]; Stěny / Zdi mají uši ('Сцены маюць вушы') [EP 142]
Лат.: Sienām ir ausis ('Сцены маюць вушы') [EP 143]
Лит.: Ir sienos turi ausis ('І сцены маюць вушы') [EP 143]; Kartais ir sienos girdi ('Часам сцены чуюць') [EP 143]
Агл.: Walls have ears ('Сцены маюць вушы') [РССП 151; ODP 529; EP 142; CDP]
Ням.: (Auch) die Wände/ Mauern haben Ohren ('Таксама Сценкі / Сцены маюць вушы') [EP 143]
Ісп.: Las paredes oyen ('Сцены маюць вушы') [EP 144]; En tal caso, las paredes han oídos ('У такіх выпадках, сцены маюць вушы') [EP 144]
Іт.: (Anche) i muri (le siepe) hanno orecchi ('Таксама) І сцены (платы) маюць вушы') [EP 143]
Фр.: Les murs / murailles ont des oreilles ('Сценкі / Сцены маюць вушы') [EP 143]; Les murs ont des oreilles / yeux ('Сцены маюць вушы / вочы') [EP 143]
Венг.: (Még) a falnak / falaknak is füle van ('Нават) сцяна / сцены маюць вушы') [EP 143]; Az ablaknak széme, az ajtóknak / falnak füle van ('Акно мае край, дзверы / сцены маюць вушы') [EP 143]
Фін.: Seinillä (kin) on korvat ('У сценах (таксама) ёсць вушы') [EP 143]; Seinilläkin on korvat ja metsillä silmät ('У сценах ёсць вушы і лес мае вочы') [EP 143]
Тур.: Duvarın kulağı var ('У сцяны ёсць вуха') [EP 144]; Yerin kulağı vardır ('У гэтым месцы ёсць вуха') [EP 144]
Араб.: «Walls have ears» ('Сцены маюць вушы') [EP 145]
Перс.: «The wall has mice and the mice have ears» ('Сцяна мае мышэй і мышы маюць вушы') [EP 145]
Кім.: «Walls have ears» ('Сцены маюць вушы') [EP 145]
Яп.: «The wall has an ear» ('Сцяна мае вуха') [EP 145]

31. Калі (Як) топішся, дык (то) <i> за брытву (за саломінку) ўхопішся (хапаешся, хопішся) [КС П10, 285; СБП 191, 372; ТСП 261; ЭСП 60; ВРС/АПФ+] або Калі (Як) топішся, дык (то) і за брытву (за саломінку) хапаешся (хопішся) (+) [РССП 277; РМ/ПМ] або Тапелец і за саломінку хапаецца [КС 224; СБП 372; ТСП 504] або <Той> хто топіцца, <i> за саломінку (за саломку) хопіцца [СБП 372; ТСП 504] або Хто топіцца, той за брытву хопіцца [СБП 191; ТСП 504; ЭСП 60; ВРС/АПФ+] або Хто топіцца, той і за вострую касу хопіцца [РССП 283]

Універсальная прыказкавая мадэль: A / The man drowning (in the sea) will catch at a straw / razor / snake / (hot nail) / branch / foam / rush etc. (v1) ('Тапелец ухопіцца за саломінку / брытву / змяну / (гарачы цвік) / галінку / пену / прыліў'); To catch / clutch at a / every straw (v2) ('Ухапіцца / Чапляцца за (кожную) саломінку') [EP 384]

Балг.: Кога падне човек в морето, той и за сламката се улавя (той и за сламка са улавя) ('Калі чалавек падае ў мора, ён і за саломінку ўхопіцца (то і за саломінку ўхопіцца)') [EP 384]; Който падне човек в морето, той и за сламката се улавя ('Хто падае ў мора, той і за саломінку хватаецца') [EP 384]

Польск.: Człowiek tonący w rozbiściu chwyta się każdej słomki ('Тапелец хапаецца за кожную саломінку') [EP 386]; Tonący brzytwy się chwyta ('Тапелец хапаецца за брытву') [PCCP 148; EP 385]

Руск.: Утопающий [и] за соломинку хватается [БСРП 855]; Кто тонет, и за соломинку хватается [БСРП 855]

Слав.: Kto sa topí, slamy / britvy sa (sa aj slamky) chytá ('Хто топицца, той за салому / брытву (саломінку) хватае') [EP 386]; Topiaci sa aj slamky chytá ('Тапелец за саломінку ўхопіцца') [PCCP 148; EP 386]

Славен.: Utopljenec / Topljenec se za slamko lovi ('Тапелец за саломінку хапае') [EP 386]

Укр.: Потопающий і за салому ловит си [EP 386]; Хто топиться, той за соломинку вхопиться [EP 386]; I за соломину хопиться, хто топиться [PCCP 148]

Чэш.: Tonoucí I slámy / stébla chytá ('Тапелец і за салому / сцябло ўхопіцца') [EP 384]; Kdo se topí, I břitvy se chytá ('Хто топицца, і за брытву хапае') [EP 385]

Лат.: Slīcējs ķeras pie salmiņa ('Тапелец за саломінку хапае') [EP 385]; Slīkonis ķeras pie salma ('Тапелец за салому хапае') [EP 385]

Літ.: Skęstantis ir už šiaudo griebias ('Тапелец за салому хапае') [EP 385]; Skęstantis ir už britvos griebiasi ('Тапелец за брытву хапае') [EP 385]

Англ.: A drowning man catches at (will clutch at) a straw ('Тапелец ухопіцца (учэпіцца) за саломінку') [PCCP 148; ODP 149]; A drowning man will clutch / catch at a straw / rush ('Тапелец ухопіцца / учэпіцца за саломінку / прыліў') [EP 385]; A drowning man plucks at a straw ('Тапелец чапляецца за саломінку') [CDP]

Ням.: Wer am Ertrinken ist, ergreift jeden Strohalm ('Хто топицца, хапае за кожную саломінку') [EP 385]; Der Ertrinkende hält sich an einen Strohalm ('Тапелец трымаецца за саломінку') [DSL II 487]; Der Ertrinkende klammert sich [auch] an einen Strohalm ('Тапелец чапляецца за саломінку') [EP 385]

Ісп.: El que (Quien) se ahoga, se agarra a un clavo ardiendo ('Хто топицца, чапляецца за гарачы цвік') [EP 386]

Іт.: Chi affoga s'attaccherebbe ai rasio ('Хто топицца, ухопіцца за брытву') [EP 385]; Chi affoga s'attaccherebbe alle funi del cielo ('Хто топицца, чапляецца вяроўкамі за неба') [EP 385]

Фр.: Un homme qui noie, s'accroche toute (brauche) (s'attache à un brin d'herbe) ('Хто топицца, чапляецца за ўсё (брытву) (хапаецца за травінку') [EP 385]; Un noyé s'accroche à un brin de paille ('Тапелец чапляецца за саломінку') [EP 385]

Венг.: A fuldokló (embér) (A vízbe fúló) a szalmaszálhoz is kap / kapkod ('Тапелец (Хто трапляе ў ваду) чапляецца за салому / саломінку') [EP 385]

Фін.: Hij klemt zich vast aan een strohalm ('Хто топицца, чапляецца за саломінку') [EP 385]; Hukkuva tarttuu oljenkorteen ('Тапелец чапляецца за саломінку') [EP 385]

Тур.: Denizе düşen saman / uylana sarılır ('Хто трапляе ў мора, чапляецца за салому / змяю') [EP 386]

Араб.: «A drowning man catches even at a straw» ('Тапелец ухопіцца нават за саломінку') [EP 387]

Перс.: «A drowning man will catch at any straw» ('Тапелец ухопіцца за кожную саломінку') [EP 387]

Яп.: «A drowning man will catch even at a straw» («Тапелец ухопіцца нават за саломінку») [EP 387]

32. Канец – дзелу вянец [СБП 195; ТСП 267; ЭСП 62; ВРС/АПФ] або Канец – дзелу (усёй справе) вянец [РССП 277]

Універсальная прыказкавая мадэль: (If the End (is) good (then) everything (is) good or All is well that / if ends well (v1) («Калі) Канец (ёсць) добры, (тады) усё добра або Усё добра, што / калі канчаецца добра»); The end praises / crowns all (or the work) («Канец хваліць / карануе ўсё (або працу)») or The end is the crown / wreath of all (or the work) («Канец – гэта карона / вянок усяму (або працы)») (v2) [EP 277]

Балг.: Краят увенчава делото («Канец карануе працу») [РССП 72]; Добър край, добра работа («Добры канец, добрая работа») [EP 277]

Польск.: Koniec wieńczy dzieło («Канец карануе працу») [НКРР II 113; РССП 72]; Koniec wieńczy / chwali dzieło («Канец карануе / хваліць працу») [EP 278]

Руск.: Конец – делу венец [БСРП 424]; Конец – всему делу венец [БСРП 424]; Конец венчает дело [БСРП 424]

Слав.: Koniec dielo chváli («Канец працу хваліць») [РССП 72]

Славен.: Konec – delo hvali («Канец – працу хваліць») [EP 279]

Укр.: Кінець – ділу винець [РССП 72; EP 279]; Кінець діло вінчає/ хвалить [EP 279]

Чэш.: Konec dílo chváli («Канец працу хваліць») [РССП 72]; Konec dílo chváli / krásí («Канец працу хваліць / упрыгожвае») [EP 277]

Лат.: Beigas – darba kronis («Канец – карона працы») [EP 278]

Літ.: Viskas gerai, kas gerai baigiasi («Усё добра, што добра канчаецца») [EP 278]

Англ.: The end crowns the work («Канец карануе работу») [РССП 72; ODP 158; EP 277; CDP]

Ням.: [Nur] Das Ende krönt das Werk («[Толькі] Канец завяршае працу») [EP 278]

Ісп.: El fin corona la obra («Канец завяршае працу») [EP 279]

Іт.: La fine corona l'opera («Канец завяршае працу») [EP 278]

Фр.: C'est la fin qui couronne l'oeuvre («Гэта канец, які карануе працу») [EP 278]

Венг.: A végé koronázza a művet («Канец завяршае працу») [EP 278]; Mindén jó, ha (a) vége jó («Усё добра, калі канец добры») [EP 278]

Фін.: Loppu hyvä, kaikki hyvin («Канец добры, усё добра») [EP 278]

Тур.: Son iyi her iyi («Канец добры, усё добра») [EP 279]

Араб.: «Anything is good if it can be praised in the end» («Усё добра, калі можна пахваліць у канцы») [EP 277]

Яп.: «The end of the work is the most important» («Канец работы самы важны») [EP 279]

33. Ката ў мяшку не купляюць [КС 114; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: To buy / sell (or He buys / sells) a cat / hare / pig in a poke (v1) («Купіць / Прадаць (або Купляць / Прадаваць) ката / зайца / свінню

ў мяшку’); – Do not (or One should / does not) buy / sell a cat / hare / pig in a poke (v2) (‘Не трэба Не купляй(-ць) / прадавай(-ць) ката / зайца / свінню ў мяшку’) [EP 342]

Балг.: Агне в чувал не се купува (‘Бараніну ў мяшку не купляюць’) [PССП 76]

Польск.: Kota w worku się nie kuruje (‘Ката ў мяшку не купляй’) [NKPP II 47; PССП 76]; Kupić kota w worku (‘Купіць ката ў мяшку’) [EP 343]

Руск.: Не покупай kota в мешке [БСРП 444]; Купить/ Покупать kota в мешке [EP 344]; Кота в мешке не покупают [БСРП 444]; Кота в мешке покупать нельзя [БСРП 444]

Укр.: Кота в мішку не купують [УПП 350; PССП 76]; Купити kota в мішку у торбі [EP 344]

Слав.: Kupit’ mašku vo vreci (‘Купіць ката ў мяшку’) [EP 344]

Славен.: Mašku vo vreci nekurij (‘Ката ў мяшку не купляй’) [PССП 76]; Kupil sem maška v vreči (‘Купіць ката ў мяшку’) [EP 344]

Чэш.: Kurovati zajíce v ruti (‘Купіць зайца ў мяшку’) [EP 342]; Nekurij zajíce v ruti (‘Не купляй зайца ў мяшку’) [PССП 76]; Nekurij / Neprodávej zajíce v ruti (‘Не купляй / Не прадавай зайца ў мяшку’) [EP 342]

Лат.: Sūku / Kaķi maisā nerērk (‘Свінню / Ката ў мяшку не купляй’) [EP 343]

Лит.: Katiną maiše pirkti (‘Ката ў мяшку купіць’) [EP 343]

Англ.: To buy a pig / cat in a poke (‘Купіць свінню / ката ў мяшку’) [EP 342]; Never buy a pig in a poke (‘Ніколі не купляй свінню ў мяшку’) [CDP 1487]; Never buy a dog in a blanket (‘Ніколі не купляй сабаку ў коўдры’) [CDP 1487]

Ням.: Eine Katze (Das Ferkel / Der Hasen) im Sack kaufen (‘Купіць ката (свінню / зайца) у мяшку’) [EP 343]

Ісп.: Comprar gato en saco (‘Купіць ката ў мяшку’) [EP 344]

Іт.: Comprare la gatta nel sacco (‘Купіць ката ў торбе’) [EP 343]

Фр.: Acheter chat en poche (‘Купіць ката ў мяшку’) [EP 342]

Венг.: Zsákbamacskát árul / vész (‘Ката ў мяшку прадаваць / купляць’) [EP 343]

Фін.: Ei sikaa säkissä osteta (‘Не купляй свінню ў мяшку’) [EP 342]

Кім.: «To buy a cat in a bag» (‘Купіць ката ў торбе’) [EP 344]

34. Кожны (чалавек) <сам> каваль свайго лёсу [КАБМ 60] або Кожны свайго лёсу каваль [PССП 277] або <Разумны> чалавек сам каваль свайго лёсу (шчасця) [КАБМ 93]

Універсальная прыказкавая мадэль: Every man is the architect / marker / master / Smith of his own fortune (‘Кожны чалавек – архітэктар / паказальнік / майстар / каваль свайго лёсу’) [EP 388]

Балг.: Всеки е ковач на собственото си щастие (‘Кожны – каваль свайго шчасця’) [PССП 155]; Всеки сам е ковач на съдбата си (‘Кожны сам каваль свайго лёсу’) [EP 388]

Польск.: Człowiek swego szczęścia jest mistrzem (‘Чалавек свайго шчасця майстар’) [EP 389]

Руск.: Всяк кузнец своего счастья [БСРП 457]; Всяк человек своего счастья кузнец [EP 389]

Слав.: Každý je sám szdǫho št'astia kováč ('Кожны сам свайго шчасця каваль') [РССП 155; EP 389]

Славен.: Vsakdo / Vsak je svoje sreče kovač ('Усе / Любы свайго шчасця каваль') [EP 389]

Укр.: Усяк свого шастя коваль [РССП 155]; Всякий / Усяк / Людина свого шастя коваль [EP 390]

Чэш.: Každý je svého štěstí strůjcem ('Кожны сам свайго шчасця стваральнік') [РССП 155]; Každý je strůjcem svého štěstí ('Кожны з'яўляецца стваральнікам свайго шчасця') [EP 388]

Лат.: Kiekvienas savo laimės kalvis ('Кожны сам свайго шчасця каваль') [EP 389]

Літ.: Katrs (ir) pats savas laimes kalėjs ('Кожны сам свайго шчасця каваль') [EP 389]

Англ.: Every man is the architect / master of his own fortune ('Кожны чалавек – архітэктар / майстар свайго лёсу') [EP 388]; Every man is the architect of his own fortune ('Кожны чалавек – архітэктар свайго лёсу') [CDP]; Every man is the founder of his own fortune ('Кожны чалавек – заснавальнік свайго лёсу') [CDP]

Ням.: Jeder ist seines Glückes Schmied ('Кожны сам каваль свайго шчасця') [EP 389]

Ісп.: Cada uno es forjador de su fortuna / suerte ('Кожны сам заснавальнік свайго лёсу / шчасця') [EP 389]

Іт.: Ognuno / Ciascuno è (l')artifice della propria fortuna ('Усе / Кожны – каваль (яго) уласнага шчасця') [EP 389]

Фр.: Chacun est (l')artisan de sa fortune ('Кожны майстар (яго) свайго лёсу') [EP 389]

Венг.: Mindenki / ki-ki (Minden ember) (a) maga/saját szerémscéjének kovácsa ('Кожны / Хто (Усе людзі) майстар (майстры) уласнага / свайго лёсу') [EP 389]

Фін.: Jokainen on oma onnensa seppä ('Усе ўласнага шчасця кавалі') [EP 389]

Тур.: Herkes kendi yıldızinin demircisi ('Кожны ўласнай звязды каваль') [EP 389]

Перс.: «Every man is the architect of his own honour» ('Кожны чалавек – архітэктар уласнага гонару') [EP 390]

Кім.: «Things are done by man» ('Усё робіцца чалавекам') [EP 276]

Яп.: «There is no gate of fortune and misfortune but man calls at it» ('Няма ніякай брамы поспеху і няшчасця, але чалавек стукае ў яе') [EP 276]

35. Конь на чатырох нагах <і то> спатыкаецца [КС 120, 231; СБП 206; ТСП 283; РССП 277+; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ+] або У каня чатыры нагі, і то (той) спатыкаецца [КС 120, 231; СБП 206; ТСП 283; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: A horse has four legs and still it stumbles (or it may stumble) (v1) ('У каня чатыры нагі і ўсё яшчэ ён спатыкаецца (або ён можа спатыкнуцца)'); v1 + man on two legs can be expected to err (or why man should not err on two / word) (v1+) ('+ чалавек на дзвюх нагах можа памыліцца (або чаму чалавек не павінен памыліцца на дзвюх / у слове)'); Even a good (or the best) horse stumbles (v2) ('Нават добры (або лепшы) конь спатыкаецца') [EP 155]

Балг.: Конят на четири крака и пак ца срепъва, а то не челяк ('Конь на чатырох нагах і то спатыкаецца, не тое, што чалавек') [EP 155]; Конят има четири крака и пак се препъва, та камо ли човек ('Конь мае чатыры нагі і то спатыкаецца, не кажучы пра чалавека') [PCCP 73; EP 155]

Польск.: Koń ma cztery nogi, a potknie się ('Конь мае чатыры нагі і спатыкаецца') [NKPP II 128; EP 157]; Koń, co ma cztery nogi, spotknie się, a sóz dopiero człowiek, który ma tylko dwie ('Конь, які мае чатыры нагі, спатыкаецца, што казаць пра чалавека, у якога ёсць толькі дзве') [EP 157]

Руск.: Конь на четырёх ногах – и тот спотыкается [БСРП 427]; Конь [и] на четырёх ногах, да [и тот] спотыкается [БСРП 427]

Слав.: Kobzla má štzri nohy a potkne sa ('Кабыла мае чатыры нагі і спатыкаецца') [PCCP 73; EP 157]

Славен.: Še konj se spotika četveronog ('Конь спатыкаецца, хоць мае чатыры нагі') [EP 157]

Укр.: Кінь на чотирьох (і то) спотикається [EP 158]; Кінь на чотирьох (ногах), та й спотикається [PCCP 73; EP 157]

Чэш.: Někdy i kůň dobrý na čtyřech nohách se potkne / podklesne ('Часам добры конь на чатырох нагах спатыкаецца / крывіцца') [EP 155]; Kůň má čtyři nohy, každý člověk rochybí ('Конь мае чатыры нагі, кожны чалавек памыляецца') [EP 155]

Лат.: Zigram četras kājas, un tomēr klūr ('Конь мае чатыры нагі і ўсё роўна спатыкаецца') [EP 157]; Zirgs klūr uz četrām, kur pu vēl cilvēks uz divām ('Конь спатыкаецца на чатырох, дзе чалавек спатыкаецца на дзвюх') [EP 157]

Лит.: Arklys ir keturiomis kojomis suklumpa ('Конь з чатырма нагамі спатыкаецца') [EP 157]; Arklys paklumpa su keturiomis kojomis, o žmogus su dviem kojom dar veikiaus ('Конь спатыкаецца з чатырма нагамі, чалавек з дзвюма нагамі ўсё роўна працуе') [EP 157]

Англ.: A horse stumbles (may stumble) that has four legs ('Конь, які мае чатыры нагі, спатыкаецца (можа спатыкнуцца)') [EP 156; CDP]

Ням.: Stolpert / Strauchelt doch auch ein Pferd mit vier Beinen (und hat vier Bein; / auf vier Eisen) ('Натыкаецца / Спатыкаецца конь з чатырма нагамі (і мае чатыры нагі / на чатырох падковах)') [EP 156]; Das Ross hat vier Füße und stolpert doch ('Конь мае чатыры нагі і спатыкаецца') [EP 156]

Ісп.: No hay caballo tan bueno que no tropiece ('Няма такога каня, які не спатыкаецца') [EP 157]; No hay caballo, por bueno que sea, que no tropiece ('Няма каня, якім бы добрым ён ні быў, які не спатыкаецца') [EP 157]

Іт.: (E) cade anche un cavallo che ha quattro gambe / zampe ('Конь падае з чатырма нагамі') [EP 156]

Фр.: Il n'est (Il n'y a) si bon cheval qui ne bronche ('Не такі добры конь, які не здрыгваецца') [EP 156]

Венг.: A lónak négy lába van, mégis (még)botlik ('У каня чатыры нагі, спатыкаецца / б'ецца') [EP 156]; A lónak négy lába van, mégis (még)botlik, hát akinek kettő ('У каня чатыры нагі, спатыкаецца / б'ецца, не тое, што на дзвюх') [EP 156]

Фін.: Erehtyy hevonenkin neljältä jalalta ('Спатыкаецца конь на чатырох нагах') [EP 156]; Hairahtuuhan se hevonenkin neljältä jalalta, saati ihminen yhdeltä kieleltä

(‘Спатыкаецца конь з чатырма нагамі, не кажучы ўжо пра чалавека з адной мовай’) [EP 156]

Тур.: Atın dõrt ayađı var o da bazan tõkerler (‘У каня чатыры нагі, якія часам цягнуцца’) [EP 157]

Кит.: «Even a horse’s hoof may slip» (‘Нават капыта каня можа слізгаць’) [EP 158]

Яп.: «Even a monkey falls from tree» (‘Нават малпа падае з дрэва’) [EP 158]

36. Куй жалеза, пакуль гарачае (не астыла) [КС 124; СБП 212; ТСП 292; РССП 277+; РМ; ВРС/АПФ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Strike while the iron is hot (v1) (‘Куй, пакуль жалеза гарачае’); One should strike the iron while it is hot (v2) (‘Трэба кавец жалеза, пакуль гарачае’); The smith strikes (the iron) while it is hot (v3) (‘Каваль кве (жалеза), пакуль гарачае’) [EP 109]

Балг.: Кови желязото, доде е горешо (светнало) (‘Куй жалеза, пакуль яно гарачае (гарыць’) [РССП 60; EP 109]; Желязото се кове (чука), докато е горешо (‘Жалеза куй (стукай), пакуль яно гарачае’) [РССП 60; EP 109]

Польск.: Kuj żelazo, póki gorące (‘Куй жалеза, пакуль гарачае’) [НКРР III 940; РССП 60; EP 111]; Trzeba kuć żelazo, póki (jest) gorące (‘Трэба кавец жалеза, пакуль гарачае’) [EP 111]

Руск.: Куй железо, пока (поколе) горячо [РССП 60; БСРП 334]; Куй железо, покуля горит [БСРП 334]

Слав.: Kuj železo za horúca (‘Куй жалеза, пакуль гарачае’) [РССП 60]; Kuj železo, kým je horúce (‘Куй жалеза, пакуль яно гарачае’) [РССП 60; EP 112]

Славен.: Kuj železo, dokler je vroče (‘Куй жалеза, пакуль яно гарачае’) [EP 112]; Kovač kuje železo, dokler je vroče (‘Каваль кве жалеза, пакуль яно гарачае’) [EP 112]

Укр.: Куй залізо, поки / доки гаряче [EP 112]

Чэш.: Kuj železo, dokud je žhavé (‘Куй жалеза, пакуль гарачае’) [РССП 60; EP 109]

Лат.: Kal dzelzi, kamēr karsta (‘Куй жалеза, пакуль гарачае’) [EP 111]

Лит.: Kalk geležį, kol karšta (‘Куй жалеза, пакуль гарачае’) [EP 111]; Kalk geležį, kol karšta, kaip atvės, bus per vėlu (‘Куй жалеза, пакуль гарачае, як астыне, будзе занадта позна’) [EP 111]

Англ.: Strike while the iron is hot (‘Куй, пакуль жалеза гарачае’) [ODP 478; РССП 60; EP 110]; It is good / best striking while the iron is hot (‘Добра / Лепш кавец, пакуль жалеза гарачае’) [EP 110]

Ням.: Schmieden das Eisen, solange es glüht (‘Куй жалеза, пакуль яно свеціцца’) [EP 110]; Man muss das Eisen schmieden, solange es glüht (heiß ist) (‘Трэба кавец жалеза, пакуль яно свеціцца (гарачае’) [DSA 50; GBS 92; EP 110]

Ісп.: Al hierro caliente batir da repente (‘Куй жалеза, пакуль яно гарачае’) [EP 112]; A hierro caliente martillazo fuerte (‘Гарачае жалеза, бі малатком моцна’) [EP 112]

Іт.: Batti il ferro / chiodi quando è caldo (‘Куй жалеза / цвікі, пакуль яно / яны гарачае(-ыя’) [EP 111]; Bisogna battere il ferro (Il ferro va battuto) (quando è) / (mentre è) caldo (‘Трэба кавец жалеза (жалеза павінна кавецца) (калі яно) / (пакуль яно) гарачае’) [EP 111]

Фр.: Battre le fer il faut, tandis qu'il est bien chaud ('Куйце жалеза, пакуль яно гарачае') [EP 110]; Il faut battre le fer tandis qu'il (quand il / pendant qu'il) est chaud ('Неабходна каваць жалеза пакуль яно (калі яно / у той час як яно) гарачае') [EP 110]

Венг.: Addig üsd / verd a vasat, míg / amíg meleg / tűzes / forró / vörös / piros ('Датуль / Да таго куй жалеза, і / пакуль яно цёплае / у агні / гарачае / чырвонае / палымянае') [EP 110]; Addig kéll ütni a vasat, amíg meleg ('Датуль куй жалеза, пакуль яно гарачае') [EP 110]

Фін.: Tao silloin, kun rauta on kuuma ('Куй у той час, калі жалеза гарачае') [EP 110]; Silloin on taottava (On taottava silloin), kun rauta on kuuma ('Тады яно пластычнае (Яно пластычнае ў той час), пакуль жалеза гарачае') [EP 110]

Тур.: Demir tavinda dövülür ('Жалеза гарачае, куй') [EP 112]; Demir kızgın iken döğmeldir ('Куй жалеза, пакуль яно гарачае') [EP 112]

Араб.: «Strike the iron until it is hot» ('Куй жалеза, пакуль яно гарачае') [EP 112]

Перс.: «One must bake bread while the oven is hot» ('Трэба пячы хлеб, пакуль печка гарачая') [EP 113]

Кім.: «Strike the iron while it is hot» ('Куй жалеза, пакуль яно гарачае') [EP 113]

Яп.: «While the iron is hot strike it» ('Пакуль жалеза гарачае, куй яго') [EP 113]

37. Лепей (Лепш) пазней (позна), чым (як) ніколі [КС 128; СБП 219; ТСП 301; КАБМ 66; ЭСП 70 РССП 277+; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Better late / later than never ('Лепей позна / пазней, чым ніколі') [EP 191]

Балг.: По-добре къясно, отколкото никога ('Лепей позна, чым ніколі') [РССП85; EP 191]

Польск.: Lepiej późno, niż wcale (nigdy) ('Лепш позна, чым зусім нічога (ніколі)') [РССП 85; EP 193]

Руск.: Лучше поздно, чем никогда [РССП 85; БСРП 497]

Слав.: Lepšie neskoro, ako nikdy ('Лепш позна, чым ніколі') [РССП 85]; Lepšie pozde / niekedy, ako nikdy ('Лепш позна / калі-небудзь, чым ніколі') [EP 193]

Славен.: Bolje / Boljše kadarkoli kot / kakor nikoli ('Лепш / Лепей у любы час, чым / як ніколі') [EP 193]

Укр.: Краще пізно, ніж ніколи [РССП 85; EP 193]

Чэш.: Lepě (Lepši) pozdě nežli nikdy ('Лепш (Лепей) позна, чым ніколі') [РССП 85; EP 191]

Лат.: Labāk vēlū kā nekad ('Лепш позна, чым ніколі') [EP 192]

Лит.: Geriau vėliau, negu niekad (kaip niekad) ('Лепш позна, чым калі-небудзь (чым ніколі)') [EP 192]

Англ.: Better late than never ('Лепей позна, чым ніколі') [ODP 49; РССП 85; EP 191; CDP]

Ням.: Lieber (Besser) spät als nie ('Лепш (Лепей) позна, чым ніколі') [EP 191]

Ісп.: Más vale tarde que nunca ('Лепей позна, чым ніколі') [EP 193]

Іт.: Meglio tardi che mai ('Лепей позна, чым ніколі') [EP 192]

Фр.: Il vaut mieux tard que jamais ('Лепей позна, чым ніколі') [EP 191]

Венг.: Jobb későn / később, mint soha ('Лепей позна / пазней, чым кали-небудзь') [EP 192]

Фін.: Parempi myöhään kui ei milloinkaan ('Лепей позна, чым кали-небудзь') [EP 191]

Тур.: Niçten geç iyü ('Лепей позна, чым кали-небудзь') [EP 193]

Ян.: «It is better to do late than not to do» ('Лепей позна зрабіць, чым не зрабіць') [EP 193]

38. Лепш верабей (сініца) у руцэ (у жмені), чым жораў (журавель) у небе [КС 128; СБП 220; ТСП 302; ЭСП 70; РССП 277+; РМ/ПМ+] або Лепш мець вераб'я ў руцэ, чым арла на суку [СБП 220; ТСП 301]

Універсальная прыказкавая мадэль: Better one bird / pigeon / sparrow / in the hand / plate than two / ten / hundred in the air [or on the branch / fence / roof etc.] (v1) ('Лепш адна птушка / голуб / верабей у руцэ / у талерцы, чым дзве (два) / дзесяць / сто ў паветры [або на галінцы / на плоце / на даху і г.д.]'); Better a small bird (blue tit, magpie, sparrow etc.) in the hand than a larger bird [capercaillie (great grouse), crane, falcon, partridge, pigeon, stock etc.] in the air / skies / forest etc. (v2) ('Лепш маленькая птушка (сіняя сініца, сарока, верабей і г.д.) у руцэ, чым вялікая птушка [глушэц (вялікі цецярук), журавель, сокал, курапатка, верабей, бусел і г.д.] у паветры / небе / лесе і г.д. '); Better a chicken / sparrow / thrush today than a bustard / capercaillie / gander tomorrow (v3) ('Лепш кураня / верабей / дрозд сёння, чым дрофа / глушэц / гусак заўтра'); Better an egg today than a hen tomorrow (v4) ('Лепш яйка сёння, чым курыца заўтра') [EP 194]

Балг.: По-добре сврака в р'ка, а не сокол в гора ('Лепш сарока ў руцэ, чым сокал на гары') [РССП 140; EP 195]

Польск.: Lepszy wróbel w ręku, niż sokół na sęku ('Лепш верабей у руцэ, чым сокал на суку') [CDP 21]; Lepszy wróbel (gołąb) w ręku niż sokół (cietrzew, bażant) na sęku ('Лепш верабей (голуб) у руцэ, чым сокал (цецярук, фазан) на суку') [EP 198]; Lepszy wróbel w garści niż gołąb / kanarek na dachu) ('Лепш верабей у руцэ, чым голуб / канарка на даху') [НКРР III 775]; Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu ('Лепш верабей у руцэ, чым голуб на даху') [SPRP 650]; Lepszy wróbel w garści niż kanarek na dachu ('Лепш верабей у руцэ, чым канарка на даху') [CDP 21]

Руск.: Лучше воробей в руке, чем петух на кровле [БСРП 152]; Лучше синица в руках (в руки), чем журавль в небе [РССП 140; БСРП 810]

Слав.: Lepši vrabec v hrsti ako holub ha streche ('Лепш верабей у руцэ, чым голуб на даху') [РССП 140]; Lepši vrabec v hube, ako / než holub na dube ('Лепш верабей у жменьцы, чым голуб на дубе') [EP 200]

Славен.: Bolje / Boljši je vrabec v roki kakor golob na strehi ('Лепш / Лепей верабей у руцэ, чым голуб на даху') [EP 200]

Укр.: Лучче синиця в жмени, ніж журавель у небі [РССП 140; EP 201]

Чэш.: Lepši vrabec v hrsti, než holub na střeše ('Лепш верабей у руцэ, чым голуб на даху') [РССП 140; CDP 21]; Lepší holub v ruce než je jeřábek na střeše ('Лепш верабей у руцэ, чым журавель на даху') [EP 195]; Lepši vrána v ruti jedna, než na vrbě tři ('Лепш адна варона ў мяшку, чым на вярбе тры') [CDP 21]

Лат.: Labāk viens zvirbulis rokā nekā desmit uz jumta ('Лепш адзін верабей у руцэ, чым дзесяць на даху') [EP 198]; Labāk zīle / zvirbulis rokā nekā mednis kokā ('Лепш сiнiца / верабей у руцэ, чым глушэц на дрэве') [EP 198]; Labāk zīle rokā nekā mednis kokā ('Лепш сiнiца ў руцэ, чым глушэц на дрэве') [CDP 21]

Лiт.: Geriau žvirblis rankoj negu balandis ant stogo ('Лепш верабей у руцэ, чым голуб на даху') [EP 198]; Verčiau vienas žvirblis saučioj neką dešimt ant stogo ('Лепш адзін верабей у руцэ, чым дзесяць на даху') [EP 197]; Geriau žvirblis rankoj negu briedis girioj ('Лепш верабей у руцэ, чым лось у лесе') [EP 198]; Geresnis žvirblis rankoj, nekaip elnis girioje ('Лепш верабей у руцэ, чым алень у лесе') [CDP 21]

Англ.: A sparrow in the hand is better than the pigeon in the sky ('Верабей у руцэ лепш, чым голуб у небе') [CDP 21]; A sparrow in the hand is worth a pheasant that flies by ('Верабей у руцэ варта фазана, які ляціць') [CDP 21]; A sparrow in the hand is better than a pigeon on the roof ('Верабей у руцэ лепш, чым голуб на даху') [CDP 21]; A bird in the hand is worth two in the bush / wood ('Лепш птушка ў руцэ, чым дзве ў кустце / лесе') [EP 195; CDP 21]; A feather in the hand is better than a bird in the air ('Пяро ў руцэ лепш, чым птушка ў паветры') [CDP 21]

Ням.: Lieber (Besser) ein Spatz (den [ein] Sperling) in der Hand als die Taube auf dem Dach ('Хутчэй (Лепш) верабей (верабей) у руцэ, чым голуб на даху') [EP 196; CDP 21]; Besser ein Spatz in der Hand, als ein Kranich, der fliegt, über Land ('Лепш верабей у руцэ, чым журавель, што ляціць над зямлёй') [DSL I 330]; Besser ein Vogel in der Hand als zehn über Land ('Лепш птушка ў руцэ, чым дзесяць над зямлёй') [CDP 21]; Eine Meise in der Hand ist besser als ein Kranich in der Luft ('Сiнiца ў руцэ лепш, чым журавель у небе') [DSL III 577]

Исп.: Más vale pájaro en mano que dos / ciento / (ver tres) volando ('Лепш птушка ў руцэ, чым дзве / сто / (тры) у небе') [EP 200]; Más vale pájaro en mano que buitre volando ('Лепш птушка ў руцэ, чым грыф у небе') [EP 200; CDP 21]; Más vale el hueso de hoy, que no el pollo de mañana ('Лепш сёння костка, чым курыца заўтра') [CDP 21]

Ит.: È meglio un uccello in gabbia che cento fuori ('Птушка ў руцэ варта двух у лесе') [CDP 21]; Un uccello in mano ne val due nel bosco ('Лепш птушка ў клетцы, чым сто ў лесе') [EP 197]

Фр.: Le moineau en la main vaut mieux que l'oie qui vole ('Верабей у руцэ лепш, чым гусак, што ляціць') [CDP 21]; Un oiseau dans la main vaut mieux que deux dans la haie ('Птушка ў руцэ варта двух на плоце') [EP 196; CDP 21]

Венг.: Jobb egy veréb a kézben, mint egy galamb a háztetőn ('Лепш верабей у руцэ, чым голуб на даху') [EP 197]; Jobb ma egy veréb mint sem holnap egy túzok ('Лепш верабей сёння, чым дроф заўтра') [CDP 21]

Фiн.: Parempi puu pivossa kuin kaksi oksalla ('Лепш адзін рабчык, чым два на суку') [CDP 21]; Parempi puu pivossa kuin metso metsässä ('Лепш рабчык, чым глушэц у лесе') [EP 196]; Parempi puu pivossa kuin kymmenen / kaks oksalla ('Лепш рабчык, чым дзесяць / два на суку') [EP 196]

Тур.: Bugünkü tavuk yarınki kazdan iyidir / yeğdir ('Лепш кураня сёння, чым курыца заўтра') [EP 201]

Араб.: «One sparrow in the hand is of more value than a flying crane» ('Верабей у руцэ мае большую каштоўнасць, чым журавель у небе') [EP 201]

Перс.: «A sparrow in the hand is better than a hawk in the air» ('Верабей у руцэ лепш, чым каршак у паветры') [EP 201]

Яп.: «Rather a sparrow at hand than a wild goose in the distance» ('Лепей верабей пад рукой, чым дзікі гусак на адлегласці') [EP 202]

39. Лес усё чуе, а поле ўсё бачыць [СБП 223; ТСП 305] *або* Поле бачыць, а лес чуе [КС 190; СБПКВ 120]

Універсальная прыказкавая мадэль: Fields have eyes (or see) and wood / bush has ears (or listen) (v1) ('Палі маюць вочы (або бачаць), а лес / куст мае вушы (або слухае)'); The day has eyes and the night has ears (v2) ('Дзень мае вочы, а ноч мае вушы'); The sea listens (or has ears) and the wood sees (v3) ('Мора слухае (або мае вушы), а лес бачыць') [EP 120]

Балг.: Гора уши има, а поле очи има ('Лес мае вушы, а поле мае вочы') [EP 120]; Гора очи има, поле уши носи ('Лес мае вушы, поле вочы носіць') [РССП 151; EP 120]

Польск.: Pole ma oczy, a las uszy ('Поле мае вочы, а лес – вушы') [НКРР II 998; EP 123]

Руск.: Лес видит, а поле слышит [БСПП 478; EP 123]

Слав.: Pole má oči a hora uši ('Поле мае вочы, а гара мае вушы') [EP 123]; Pole má oči, les uši; chovaj (sa) všade, ako sa sluší ('Поле мае вочы, лес – вушы; паводзь сябе ўсюды прыстойна') [EP 123]

Славен.: Vsak grm ima oči in vsak list ušesa ('Кожны куст мае вочы і кожны лес мае вушы') [EP 123]; Vsak vogel sliši, vsak grm vidi ('Кожны кут чуе, кожны куст мае вочы') [EP 123]

Укр.: Поле мае вуха, а ліс очі [EP 123]

Чэш.: Les má uši, pole oči ('Лес мае вушы, а поле – вочы') [EP 121]; Pole má oči, les uši, chovej se všude, jak se sluší ('Поле мае вочы, лес – вушы, паводзь сябе ўсюды прыстойна') [EP 121]

Лат.: Mežs ar ausīm, lauks ar acīm ('Лес з вушамі, поле з вачамі') [EP 122]

Літ.: Laukas akylas, miškas ausulas ('Поле – вочы, лес – вушы') [EP 122]

Англ.: Fields / Hedges have eyes and woods / walls have ears ('Палі / Агароджы маюць вочы, а лясы / сцены маюць вушы') [EP 121]; Fields have eyes and woods have ears ('Палі маюць вочы і лясы маюць вушы') [CDP]

Ням.: Das Feld hat (Felder haben) Augen, der Wald hat (Wälder haben) Ohren ('Поле мае (Палі маюць) вочы, лес мае (лясы маюць) вушы') [EP 121]; Der Tag hat Augen, die Nacht hat Ohren ('Дзень мае вочы, а ноч мае вушы') [EP 121]

Ісп.: (Los) montes ven, (y las) paredes oyen ('Гара бачыць, (і) сцены чуюць') [EP 123]; Las paredes han oídos y los montes ojos ('Сцены маюць вушы і горы – вочы') [EP 123]

Іт.: Il piano ha occhi, e li bosco orecchi ('Дрэва мае вушы і ў леса ёсць вушы') [EP 121]

Фр.: Le bois a des oreilles et le champ des yeux ('Сцены маюць вушы і поле – вочы') [EP 121]

Венг.: Az erdőnek (nagy) füle (van), a mezőnek (nagy) széme van ('Лес мае (вялікія) вушы, поле – (вялікія) вочы') [EP 121]

Фін.: Metällä silmät, järvelä korvat ('Лес мае вочы, возера – вушы') [EP 121];
Merelle silmät, metällä korvat ('Мора – вочы, лес – вушы') [EP 121]

Тур.: Yerin kulağı var (dır) ('Месца мае вуха') [EP 123]

40. Маўчанне азначае згоду [КС 137; КАБМ 71; РМ/ПМ] або Маўчанне – знак згоды [СБП 234; ТСП 320; КАБМ 70; ЭСП 74; РССП 278+; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Silence is / means / gives consent (or is the sign of agreement) (v1) ('Маўчанне ёсць / азначае / дае згода(-у) (або з'яўляецца прыкметай пагаднення)'); He that is silent, agrees (v2) ('Хто маўчыць, згаджаецца') [EP 431]

Балг.: Мълчанието е знак за съгласие ('Маўчанне – знак згоды') [РССП 97];
Мълчание то показва съгласие ('Маўчанне паказвае на згоду') [EP 430]

Польск.: Milczenie jest oznaką zgody ('Маўчанне – знак згоды') [РССП 97];
Milczenie stoi za pozwolenie ('Маўчанне стаіць за згодай') [EP 431]

Руск.: Молчание – знак согласия [РССП 97; БСРП 550]

Слав.: Kto mlčí, ten svedčí ('Хто маўчыць, той згаджаецца') [РССП 97; EP 431]

Славен.: Molč je znak priznanja ('Маўчанне – знак згоды') [EP 431]

Укр.: Мовчання – знак згоди [РССП 97; EP 431]

Чэш.: Mlčení znamená souhlas ('Маўчанне – знак згоды') [РССП 97]; Kdo mlčí, souhlasí ('Хто маўчыць, той згаджаецца') [РССП 97; EP 430]

Лат.: Klusēšana ir piekrišana ('Маўчанне – згода') [EP 431]

Лит.: Tylėjimas – sutikimas ('Маўчанне – згода') [EP 431]

Англ.: Silence gives consent ('Маўчанне дае згоду') [РССП 97; EP 430]; Silence means consent ('Маўчанне азначае згоду') [ODP 451; EP 430]

Ням.: Wer schweigt, stimmt zu (willigt ein) ('Хто маўчыць, згаджаецца (згаджаецца з гэтым)') [DSR 20]; Wer schweigt, bejaht (sagt Ja) ('Хто маўчыць, згаджаецца (кажа "так")') [EP 431]; Schweigst du still, so ist's dein Will ('Калі вы маўчыце, то гэта ваша воля') [DSR 20]

Ісп.: Quien calla, otorga ('Хто маўчыць, згаджаецца') [EP 431]

Іт.: Chi tace, acconsente ('Хто маўчыць, згаджаецца') [EP 431]

Фр.: Qui ne dit mot (Qui se tait) consent ('Хто не кажа ні слова (Хто маўчыць, згаджаецца') [EP 430]

Венг.: A hallgatáa beleégyezés ('Маўчанне – згода') [EP 431]

Фін.: Vaikenemine on myöntymisen merkki ('Маўчанне – знак згоды') [EP 430]

Тур.: Süküt ikrardan gelir ('Маўчанне азначае згоду') [EP 431]

Араб.: «Silence is the brother of acceptance» ('Маўчанне – гэта брат прыняцця'); [EP 431]

Перс.: «Silence gives consent» ('Маўчанне дае згоду') [EP 431]

Санск.: «Silence is half consent» ('Маўчанне – палова згоды') [EP 431]

Яп.: «Silence is a part of consent» ('Маўчанне – частка згоды') [EP 431]

41. Меней (Менш) гавары – больш (больш) пачуеш [СБП 236; ТСП 322]

Універсальная прыказкавая мадэль: Rather hear / see than speak ('Хутчэй чуць / бачыць, чым казаць'); Hear much / more, say little / less (v1) ('Слухай шмат / больш, кажы мала / менш'); Hear and be silent (v2) ('Слухай і маўчы'); Hear and see (much) and speak little / nothing (or be silent) (v3) ('Слухай і глядзі (шмат) і кажы мала / нічога (або маўчы)'); + if you want to live in peace (or be free from trouble) ('+ калі хочаш жыць у згодзе (або быць вольным ад непрыемнасцяў)') [EP 245]

Балг.: Малко говори, а много слушай ('Мала гавары – шмат пачуеш') [EP 245]

Польск.: Wiele słuchaj, mało mów ('Шмат слухай – мала гавары ') [EP 247]

Руск.: Мало говори – больше услышишь [БСРП 181]; Меньше говори, да больше слушай [БСРП 181]

Слав.: Mnogo šuj, а málo hovor ('Шмат слухай – мала гавары') [EP 247]

Славен.: Mnogo glej, poslušaj, malo govori ('Шмат глядзі, слухай, мала гавары') [EP 247]

Укр.: Більше слухай, а менше говори [EP 247]; Слухай багато, а мало говори [EP 247]

Чэш.: Mnoho slyšeti – věc bezpečná; mnoho mluvíti – věc nešťastná ('Шмат слухаць – бяспечна; шмат размаўляць – небяспечна') [EP 245]

Лат.: Mazāk runā, vairāk klausies ('Менш гавары – больш пачуеш') [EP 246]; Vairāk dzirdi, mazāk runā ('Больш слухай, менш гавары') [EP 246]

Літ.: Daug klausyk, mažai kalbėk ('Больш слухай, мала гавары') [EP 246]; Klausyk daug, kalbėk mažai ('Слухай больш, гавары менш') [EP 246]

Англ.: Hear and see and say nothing / little ('Слухай і глядзі, і не кажы нічога / кажы мала') [EP 246]; [CDP]; Be swift to hear and slow to speak ('Хутка слухай і павольна кажы') [EP 246; CDP]; Keep your mouth shut and your eyes open ('Трымай рот зачыненым, а вочы адчыненымі') [CDP]

Ням.: Rede wenig, höre viel ('Кажы мала, шмат слухай') [EP 246]

Ісп.: Habla poco, escucha mucho / asaz, у no egrarás ('Кажы мала, слухай шмат / уважліва, і не памылся') [EP 247]

Іт.: Parla poco e ascolta assai; e giammai non fallaùirai ('Мала кажы і слухай шмат; і ніколі не памыліся') [EP 246]

Фр.: Écoute beaucoup et parle peu ('Слухай шмат і мала кажы') [EP 246]

Венг.: Sokat hallj, láss (Sokat láss, hallj), de keveset szólj ('Слухай шмат, глядзі (пабачыш шмат, пачуеш), але кажы мала') [EP 246]

Фін.: Puhu vähän, kuuntele paljon ('Кажы мала, шмат слухай') [EP 246]

Тур.: Bin işit, bir söyle ('Слухай тысячу разоў, кажы адзін') [EP 247]

Ян.: «The ear should be large, the mouth small» ('Вуха павінна быць вялікім, рот павінен быць маленькім') [EP 248]

42. На адным месцы і (нават) камень <мохам> абрастае [СБП 240; ТСП 330; BPS/АПФ+] або На адным месцы <i> камень мохам абрастае [PM/PM]

Універсальная прыказкавая мадэль: A rolling stone gathers (will gather) no moss (v1) ('Камень, які коціцца, не збірае (не збярэ) мох'); A standing stone is (will be) overgrown with moss (v2) ('Нерухомы камень абрастае (абрасце) мохам') [EP 100]

Балг.: Камък, който се търкаля, мъх не лови ('Камень, які коціцца, не збірае мох') [EP 100]

Польск.: Kamień na miejscu obrasta ('Камень на месце абрастае') [НКРР II 15; EP 102]; Kamień często poruszany mchem nie obroście ('Камень, які часта перасоўваецца, мохам не абрастае') [EP 102];

Руск.: На одном месте [и] камень мохом обрастает (обрастёт) [БСРП 398]; И камень лёжа мохом (мхом) обрастает [БСРП 398]; Лёжа и камень мохом обрастает [БСРП 398]

Слав.: Čím dlhšie kameň na jednom mieste leží, tým väčšmi machom zarastie ('Чым даўжэй камень на адным месцы ляжыць, тым больш ён мохам зарасце') [EP 102]; Kameň čo sa moc obracia machom neobracie ('Камень, які круціцца, мохам не абрастае') [EP 102]

Славен.: Tudi kamen se z mahom obraste na enem mestu ('Тады камень мохам абрастае, калі на адным месцы') [EP 102]; Kamna, ki se obrača, se ne prīme mah ('Камень, які круціцца, не прымае мох') [EP 102]

Укр.: На однім місці й камінь мохом обростає [EP 103]; Лежачий камінь поухом / мохом обростає [EP 103]

Чэш.: Kámen, který se často hýbe, neobroste ('Камень, які часта перасоўваецца, не абрастае') [EP 100]

Лат.: Kurš akmens uz vietas stāv – apsūno ('Камень, які знаходзіцца на адным месцы – абрастае') [EP 102]; Akmens, kas rit, nesūno ('Камень, які круціцца, не абрастае') [EP 102]

Літ.: Kurs akmuo ant vietos, – oja, apsamano kurį mėto, – plikas ('Камень, які на адным месцы – абрастае, камень, які рухаецца – лысы') [EP 102]; Akmuo, vis ritamas, neapželia ('Камень, які круціцца, не абрастае') [EP 102]

Англ.: A rolling stone gathers (will gather) no moss ('Камень, які коціцца, не збірае (не зьбярэ) мох') [EP 101; CDP]; A rolling stone gathers no moss, but it acquires polish ('Камень, які коціцца, не збірае мох, але паліруецца') [EP 101]

Ням.: Auf dem rollenden Stein wächst kein Moos ('Камень, які коціцца, не абрастае мохам') [EP 101]

Ісп.: Piedra movediza no cría (non la cubra) moño ('Камень, які коціцца, не спаджае мох (не пакрываецца мохам)') [EP 102]; Piedra que rueda ni cige musgo ('Камень, які коціцца, не абрастае мохам') [EP 103]

Іт.: Pietra mossa non fa muschio ('Камень, які часта рухаецца, не абрастае мохам') [EP 102]; Sasso che non sta fermo (che rotola), non fa muschio ('Камень, які не знаходзіцца на месцы (не коціцца), не абрастае мохам') [EP 102]

Фр.: Pierre qui roule n'amasse pas mousse ('Камень, які коціцца, не пакрываецца мохам') [EP 101]

Венг.: Ném mohosodik az a kő még, melyet gyakran mozgatnak ('Камень, які часта рухаецца, не пакрываецца мохам') [EP 101]; Gördülő kővön ném nő moha ('Камень, які коціцца, не абрастае мохам') [EP 101]

Фін.: Vierivä kivi ei sammaloidu / sammaloiju ('Камень, які коціцца, не абрастае мохам / не імшысты') [EP 101]

Тур.: Tekerlenen / Yuvarlanan tas yosun tutmaz ('Камень, які коціцца / круціцца, не абрастае мохам') [EP 103]

Яп.: «Moss does not grow on a rolling stone» ('Мохам не абрастае камень, які коціцца') [EP 103]; «A rolling stone will not be mossy» ('Камень, які коціцца, не будзе імшыстым') [EP 103]

43. На Бога спадзявайся, а (ды) сам не агінайся (не давайся, не зявай) [СБП 242; ТСП 332; ЭСП 77; ВРС/АПФ] або На Бога (На чужога) спадзявайся, а (але, ды) <i> сам не агінайся (не давайся) [КС 143, 151; СБПКВ 97] або На Бога (На чужога) спадзявайся, а (але, ды) <i> сам не агінайся (не давайся, не зявай, старайся) [РССП 278+; РМ/ПМ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: God / Heaven helps those who help themselves or He who helps himself, will be helped by God (v1) ('Бог / Нябёсы дапамагае(-юць) тым, хто дапамагае сабе, або Таму, хто дапамагае сабе, будзе дапамагаць Бог'); Help yourself and God / Heaven will help you (v2) ('Дапамажыце сабе, і Бог / Нябёсы дапамогуць вам'); God tells: Help yourself and I shall help you (v3) ('Бог кажа: дапамажыце сабе, і я дапамагу вам'); Rely on (or Pray to) God but be active yourself (v4) ('Спадзявайцеся на Бога (або Маліцеся Богу), але будзьце актыўнымі самі') [EP 150]

Балг.: Помогни си, да ти помогне и господ ('Дапамажы сабе, тады дапаможа і Бог') [РССП 22; EP 150]; Човек, до(р)де се пази, и бог го пази ('Чалавека, які сцеражэцца, і Бог захоўвае') [EP 150]

Польск.: Pomagaј sam sobie, a Bóg ci dorozе ('Дапамажы сабе і Бог табе дапаможа ') [РССП 22]; Kto sobie sam pomoga, temu i Bóg pomozе ('Хто сабе дапамагае, таму і Бог дапаможа') [EP 154]

Руск.: На Бога надейся, а сам не плошай [БСРП 71; EP 153]; На Бога надейся, а сам не плоши [БСРП 71]; Кто сам себя стережет, того и Бог бережет [EP 153]

Слав.: Pomôž si, človeče, i Pán Boh ti pomôže ('Дапамажы сабе, чалавек, і Бог табе дапаможа ') [РССП 22]; Človeče, varuj sa, a Bôh ti pomôže ('Чалавек, сцеражыся, і Бог табе дапаможа') [EP 153]

Славен.: Pomagaј si sam in bog ti bo pomagal ('Дапамажы сабе, і Бог табе дапаможа') [EP 153]

Укр.: На Бога надійся, а сам не зівай [РССП 22; EP 154]; Тоді бог дасть, як сам заробиш [EP 154]

Чэш.: Pomoz si sám a Bůh ti pomůže ('Дапамажы сабе, і Бог табе дапаможа') [РССП 22]; Bůh praví: Pomáhej si sám, pomohu tobě i já ('Бог кажа: дапамажыце сабе, і я дапамагу вам') [EP 150]

Лат.: Sargies pats, tad arī Dievs tevī sargās ('Сцеражыцеся, тады таксама і Бог будзе вас захоўваць') [EP 153]

Лит.: Kas dirba, tam ir Dievas padeda ('Хто працуе, таму Бог таксама дапамагае') [EP 153]

Агл.: God helps those who help themselves ('Бог дапамагае таму, хто дапамагае сабе') [РССП 22; DEP 866]; God / Heaven / (The Lord) helps them that (helps those who) help themselves ('Бог / Нябёсы / Божа дапамагае(-юць) тым, хто дапамагае сабе') [EP 150; ODP 216]; God protects him who protects himself ('Бог бароніць тых, хто бароніць сябе') [DEP 866]

Ням.: Hilf dir selbst, dann hilft dir Gott ('Дапамажы сабе, тады Бог дапаможа') [SRD 51]; Gott hilft denen, die sich selber helfen ('Бог дапамагае тым, хто дапамагае сабе') [EP 151]

Ісп.: Dios ayuda a los que se ayudan ('Бог дапамагае тым, хто дапамагае сабе') [EP 153]

Іт.: Chi s'aiuta, Dio / Iddio l'aiuta ('Таму, хто сабе дапамагае, Бог дапамагае') [EP 151]

Фр.: Aide-toi, Dieu te aidera ('Дапамажы сабе, Бог дапаможа') [EP 151]; Aide-toi, (et) le Ciel t'aidera ('Дапамажы сабе, (і) Нябёсы дапамогуць') [EP 151]

Венг.: Segits magadon, (az) Isten is mégsegít ('Дапамажыце сабе, (і) Бог дапаможа') [EP 151]

Фін.: Kun itsekin koettaa, niin Jumalakin auttaa ('Калі вы спрабуеце, Бог дапамагае вам') [EP 150]

Тур.: Sen kendine yardım et, Allah da sana yardım eder ('Дапамажыце сабе, і Алах дапаможа вам') [EP 154]

Араб.: «Help each other and God will help you» ('Дапамагае адзін аднаму і Бог дапаможа вам') [EP 154]

Яп.: «Heaven helps those who help themselves» ('Нябёсы дапамагаюць тым, хто дапамагае сабе') [EP 154]

44. Нага нагу падпірае, рука руку абмывае [СБП 244; ТСП 335; ЭСП 79; РССП 278] або Рука руку мые [СБП 339; ТСП 459; ЭСП 105; РМ; ВРС/АПФ+] або Рука руку мые <каб абедзве белыя былі> [РССП 281; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: (One) hand washes (the other) hand (v1) ('(Адна) рука мые (іншую) руку'); One hand washes the other (v2) ('Адна рука мые іншую руку'); v2 – and both (hands) the face (v2a) ('і абедзве (рукі) твар'); v2 – and both will be white / clean (v2b) ('і абедзве будуць белымі / чыстымі'); v2 – and leg assists leg (v2c) ('і нага дапамагае назе') [EP 174]

Балг.: Едната ръка мие другата ('Адна рука мые другую') [EP 174]; Ръка ръка мие, да бъдат и двете бели ('Рука руку мые, каб белымі абедзве былі') [РССП 132]

Польск.: Ręka rękę myje ('Рука руку мые') [РССП 132; EP 176]; Ręka rękę umywa, noga nogę wspiera ('Рука руку мые, нага нагу падтрымлівае) [НКРР III 36; EP 176]

Руск.: Рука руку моет [БСРП 770]; Рука руку моет / и обе белы бывают/ [РССП 132]; Рука руку моет, [а] вор вора (плут плута) кроет (покроет, покрывает) [БСРП 770]

Слав.: Ruka ruku myje ('Рука руку мые') [РССП 132; EP 177]

Славен.: Roka rook umiva ('Рука руку мые') [EP 177]

Укр.: Рука руку мие [EP 177]; Рука руку мие /, щоб білі були/ [РССП 132; EP 177]

Чэш.: Ruka ruku myje ('Рука руку мые') [РССП 132; EP 175]

Лат.: Roka roku mazgā ('Рука руку мые') [EP 176]

Літ.: Ranka ranką mazgoja / prausia ('Рука руку мые / сцірае') [EP 176]

Англ.: One hand washes another ('Адна рука мые другую') [РССП 132; CDP 550]; One hand washes the other ('Адна рука мые іншую') [ODP 238; EP 175]; The right hand helps the left and the left the right ('Правая рука дапамагае левай і левая правай') [CDP 550]

Ням.: Eine Hand wäscht (reibt) die andere ('Адна рука мые (трэ) другую') [EP 175; CDP 550]; Eine Hand wäscht die andere, beide waschen das Gesicht ('Адна рука мые другую, абедзве мыюць твар') [EP 175]

Исп.: Una mano lava la otra ('Адна рука мые другую') [EP 177]

Ит.: Una mano lava l'altra ('Адна рука мые другую') [EP 176]

Фр.: Une main lave / frotte l'autre ('Адна рука мые / трэ другую') [EP 175]; Une main lave l'autre et les deux le visage ('Адна рука мые другую, абедзве твар') [EP 175]

Венг.: Kéz kezet mos ('Рука руку мые') [EP 176]

Фін.: Käsi käden / kättä pesee ('Рука руку мые / Рука аб руку змывае') [EP 175]

Тур.: El eli yur iki el yüzü yur ('Рука руку мые, абедзве твар') [EP 177]

Араб.: «Hand washes hand» ('Рука мые руку') [EP 177]

Перс.: «When one hand washes the other hand, the latter in turn washes the face» ('Калі рука мые іншую руку, далей, у сваю чаргу, яны мыюць твар') [EP 177]

45. Не адзежа здобіць (харашыць) чалавека, а чалавек адзежу [PCCSP 278]

Універсальная прыказкавая мадэль: Clothes do not make the man (v1) ('Адзежа не робіць чалавекам'); The cowl / hood / habit does not make the monk / priest (v2) ('Рыза / Каптур / Звычайка не робіць манахам / святаром') [EP 380]

Балг.: Дрехата не прави човека ('Сукенка не робіць чалавекам') [EP 380]

Польск.: Suknia nie robi człowieka ('Сукенка не робіць чалавекам') [EP 381]; Suknia człowieka nie robi ('Сукенка чалавекам не робіць') [CDP 41]

Руск.: Не всяк монах, на ком клобук [БСРП 551; EP 382]

Слав.: Šaty nerobia človeka ('Сукенка не робіць чалавекам') [EP 382; CDP 41]

Славен.: Obleka (še) ne dela človeka ('Сукенка (пакуль) не робіць чалавекам') [EP 382]

Укр.: Чорний клобук святості не придає [EP 383]

Чэш.: Šat nedělá muže ('Адзежа не робіць чалавекам') [EP 380; CDP 41]

Лат.: Neskati vīru no cerures ('Не глядзіце на капялюш мужчыны') [EP 381]

Літ.: Ne drabužiai ruošia žmogų ('Адзежа не ўпрыгожвае чалавека') [EP 381]

Англ.: Clothes do not make the man ('Адзежа не робіць чалавекам') [EP 380; CDP 41]; The cowl / habit / hood does not make the monk ('Рыза / Каптур / Звычайка не робіць манахам') [EP 380]; The frock doesn't make the monk ('Сукенка не робіць манахам') [CDP 41]; The hood does not make a monk ('Каптур не робіць манахам') [CDP 41]

Ням.: Das Kleid macht nicht den Mann ('Сукенка не робіць чалавекам') [EP 381; CDP 41]; Das Kleid macht nicht den Mönch ('Рыза не робіць манахам') [CDP 41]

Исп.: El hábito no hace al monje ('Звычайка не робіць манахам') [EP 382; CDP 41]

Ит.: L'abito non fa il monaco ('Рыза не робіць манахам') [EP 381; CDP 41]

Фр.: L'habit ne fait pas le moine ('Сукенка не робіць манахам') [EP 381]; L'habit ne fait pas (point) le moine ('Сукенка не робіць манахам') [CDP 41]

Венг.: Ném a ruha teszi az embért ('Не сукенка робіць чалавекам') [EP 381]

Фін.: Eivät vaatteet miestä tee ('Не адзежа робіць чалавекам') [EP 381]

Тур.: İhram dervışı etmez ('Традыцыя не сцвярджае') [EP 383]

Перс.: «An ass is an ass though clothed in satin» ('Асёл – гэта асёл, хоць апрануты ў атлас') [EP 383]

Кит.: «To dress up a monkey» ('Апрануць малпу') [EP 276]

Яп.: «Just by having a priestley robe – or a (Buddhist) rosary – one cannot become a priest / bonze» ('Проста валодаючы адзеннем святара – або (будыйскімі) ружанцамі – нельга стаць святаром / бонзам') [EP 276]

46. Не адразу Масква будавалася [СБП 260; ТСП 357; ЭСП 85] або Не адразу Вільню пабудавалі [РССП 278] або Не адразу Вільня (Масква) будавалася [PM; BPS/АПФ+] або Не за дзень Вільня становілася [РССП 279]

Універсальная прыказкавая мадэль: Rome / Moscow / Krakov / Prague / Zagreb, etc. was not built / made in a / one day (in a day) ('Рым / Масква / Вільня / Кракаў / Прага / Заграб і г.д. не быў(-ла) пабудаваны(-а) / зроблены(-а) у адзін дзень (за дзень)') [EP 449]

Польск.: Nie w jednym dniu (Nie zaraz) Rzym zbudowano ('Не ў адзін дзень (Не адразу) Рым быў пабудаваны') [EP 450]; Nie od razu (Nie za jeden dzień) Kraków zbudowano ('Не адразу (Не за адзін дзень) Кракаў быў пабудаваны') [EP 450]

Руск.: Не вдруг Москва строилась [БСРП 556]; Не враз Москва строилась [БСРП 556]; Не разом Москва построена [БСРП 556]; Не в день Москва построена [БСРП 258]; Не в сутки Москва построена [БСРП 888]

Слав.: Prahu za rok nepostaviš ('Прагу не за год пабудавалі') [EP 451]

Славен.: Ni na en dan sezidan Zagreb ('Не за адзін дзень Заграб пабудавалі') [EP 451]

Укр.: Київ не відразу збудований [EP 451; РССП 98]; Не відразу Львів збудовано [EP 451]; Не сразу / Не відразу Москва будувалася / будувалася [EP 451]

Чэш.: Řím za rok nevystavěn ('Рым не за год пабудаваны') [EP 450]; Praha neza jeden rok ustavena ('Прага не за год пабудавана') [EP 450]

Літ.: Už sykió Rymo nepastatė ('Не адразу Рым быў пабудаваны') [EP 450]

Англ.: Rome was not built in a / one day (in a day) ('Рым не быў пабудаваны ў адзін дзень (за дзень)') [EP 450; РССП 98]; Rome was not built in a day ('Рым не быў пабудаваны за дзень') [CDP; ODP 276]; Washington city was not built in a day, any more than Rome ('Вашынгтон не быў пабудаваны за дзень, як і Рым') [EP 450]; Soho was not built / made in a day ('Соха не быў пабудаваны / зроблены за дзень') [EP 450]

Ням.: Rom ist (auch) nicht in / an einem Tag gebaut / erbaut (worden) ('Рым (нават) у / за адзін дзень не пабудаваны / не быў пабудаваны') [EP 450]; Rom ist nicht an einem Tag gebaut ('Рым не пабудаваны за адзін дзень') [MC 337]

Ісп.: No se hizo Roma en un día ('Не быў зроблены Рым за адзін дзень') [EP 451]; No se fundó Roma en una hora ('Рым не быў заснаваны за гадзіну') [EP 451]; Roma no fue construida en un día ('Рым не быў пабудаваны адзін дзень') [EP 451]

Іт.: Roma non fu fatta / fabbricata in un giorno ('Рым не быў зроблены / пабудаваны за адзін дзень') [EP 450]; Roma non fu fatta in un giorno giorno ('Рым не быў зроблены за адзін дзень') [MC 337]; Il mondo non fu fatto in un giorno ('Мір не быў зроблены за адзін дзень') [EP 450]

Фр.: Rome / Paris ne s'est pas fait en un jour ('Рым / Парыж не быў зроблены за адзін дзень') [EP 450]; Paris n'a pas été bâti en un jour ('Парыж не быў пабудаваны адзін дзень') [MC 337]

Венг.: Nem egy nap alatt épült fel Róma ('Не за адзін дзень быў пабудаваны Рым') [EP 450]; Nem egy nap alatt épült Buda / Eger vára ('Не за адзін дзень замак Буды / Эгера быў пабудаваны') [EP 450]

Фін.: Ei Roomakaan päivässä rakennettu ('Рым не быў пабудаваны за адзін дзень') [EP 450]

Тур.: Kayseri bir günde yapılmadı ('Кайсеры не за адзін дзень быў зроблены') [EP 451]

47. Не бойся таго сабакі, што брэша, а бойся таго, што лашчыцца [СБП 261; ТСП 358; РМ; ВПС/АПФ]

Універсальная прыказкавая мадэль: A dog barking (much) does not bite (or never / seldom / little bites) (v1) ('Сабака, які (шмат) брэша, не кусае (або ніколі не / рэдка / мала кусае)'); A dog that barks most, bites least (v2) ('Сабака, які брэша больш, кусае менш'); Do not fear a dog that barks or Fear a dog that does not bark (v3) ('Не бойцеся сабаку, які брэша або Бойцеся сабакі, які не брэша'); A non-barking dog bites (v4) ('Сабака, які не брэша, кусае') [EP 44]

Балг.: Куче, което лае, то не хапе ('Сабакі, які брэша, не кусае') [EP 44]

Польск.: Pies, co wiele łaje, nikogo nie kąsa ('Сабака, які шмат брэша, ніколі не кусае') [EP 46]; Psy szczekliwie nie kąsają ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 46]; Pies co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa ('Сабака, які шмат брэша, не вельмі кусае') [CDP 11]; Najgorszy to pies, co milczkiem gryzie ('Горш усяго сабака, які моўчкі грызе') [CDP 11]; Najgorszy to pies, co milczkiem kąsa ('Горш усяго сабака, які моўчкі кусае') [CDP 11]

Руск.: Не бойся собаки, что лает, а бойся той, что молчит да хвостом виляет [EP 46]; Не бойся [той] собаки, которая лает, а бойся [той, тую], которая исподтишка кусает [БСРП 843]; Которая собака много лает, та мало кусает [EP 46]

Слав.: Nekuše každý pes, ktorý štéká ('Не кусае кожны сабака, які брэша') [EP 46]; Pes, ktorý štéká, nehryzie ('Сабака, які брэша, не грызе') [EP 46; CDP 11]

Славен.: Ne boj se psa, ki laja, ampak tistega, ki molči ('Не бойся таго сабакі, што брэша, а таго, хто маўчыць') [EP 46]; Pes, ki (veliko) laja, ne ugrizne / grize ('Сабака, які (шмат) брэша, не кусае / не грызе') [EP 46]

Укр.: Не бійся собаки, який гавкає [EP 48]; Которий пес багато бреше, той мало кусає [EP 47]

Чэш.: Pes, který štéká nerad kouše ('Сабаку, які брэша, не падабаецца кусаць') [EP 44]; Pes, který štéká, nekouše ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 44; CDP 11]; Pes který velmi štéká, nerad kouše ('Сабаку, які шмат брэша, не падабаецца кусаць') [CDP 11]

Лат.: Sun, kas rej, (tik ātri) nekož ('Сабака, які брэша, (так хутка) не кусае') [EP 46; CDP 11]; Sunī, kuri daudz rej, nekož ('Сабака, які шмат брэша, не кусае') [EP 46]

Лит.: Ne to šunio bijok, kuris garsiai loja, tik to, kuris iš pasaju kanda ('Не бойся таго сабакі, што гучна брэша, а таго, хто маўчыць') [EP 46]; Šuo, kuris daug loja, nekanda ('Сабака, які шмат брэша, не кусае') [EP 46]

Англ.: A barking dog never bites ('Сабака, які брэша, ніколі не кусае') [EP 45]; Barking dogs seldom bite ('Сабака, які брэша, рэдка кусае') [EP 45]; A still dog bites sore ('Спакойны сабака балюча кусае') [CDP 11]; Barking dogs bite not ('Сабака, які брэша, не кусае') [CDP 11]; Barking dogs bite not the sorest ('Сабака, які брэша, не балюча кусае') [CDP 11]

Ням.: Bellende Hunde (Hunde die bellen) beissen nicht ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 45; CDP 11]; Hunde die viel (am meisten) bellen, beissen selten (am wenigsten) ('Сабака, які шмат брэша, рэдка (менш) кусае') [EP 45]; Stumme Hunde beißen gern ('Нямья сабакі кусаюць ахвотна (любяць кусаць') [CDP 11]

Ісп.: Perro / Can que ladra no muerda ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 47]; Perro che mucho ladra, roso muerde ('Сабака, які шмат брэша, мала кусае') [EP 47]; Perro ladrador, nunca buen mordedor ('Сабака, які брэша, ніколі моцна не кусае') [CDP 11]; Guardate de hombre que no habla, y de can que no ladra ('Сцеражыцеся чалавека, які не размаўляе, і сабакі, які не брэша') [CDP 11]

Іт.: Can che abbaia non morde ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 45; CDP 11]; Cane ch'abbaia, morde roso ('Сабака, які брэша, крыху кусае') [CDP 11]

Фр.: Chien qui aboie ne mord pas ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 45]; Chien qui aboie ne veut mordre ('Сабака, які брэша, не хоча кусаць') [EP 45]; Chaque chien qui aboie ne mord pas ('Не кожны сабака, які брэша, кусае') [CDP 11]; D'un homme qui ne parle, d'un chien qui n'aboie garde-toi ('Сцеражыцеся чалавека, які не размаўляе, і сабакі, які не брэша') [CDP 11]

Венг.: Amélyik kutya (sokat) ugat, (az) nēm harag ('Сабака, які (шмат) брэша, не кусае') [EP 45]; Amélyik kutya ugat, az nēm harag ('Сабака, які брэша, не кусае') [CDP 11]

Фін.: Ei se koira pure, joka murisee ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 45]; Ei Naukkuva koira pure ('Сабака, які не брэша, кусае') [CDP 11]

Тур.: Çok havlayan köpek isirmaz ('Сабака, які шмат брэша, не кусае') [EP 47]

Араб.: «The dog that barks does not bite» ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 48]; «Barking dogs seldom bite» ('Сабака, які брэша, рэдка кусае') [EP 48]

Перс.: «Barking dogs don't bite» ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 48]

Кіт.: «A noiseless dog bites one to death» ('Ціхі сабака кусае да смерці') [EP 48]

Яп.: «A barking dog does not bite» ('Сабака, які брэша, не кусае') [EP 43]

48. Незапрошаны (Нязваны, Няпрошаны) госьць горш за татарына [СБП 299; ТСП 408; ЭСП 964; РССП 280+; РМ/ПМ] або Няпрошанаму госьцю лыжкі няма [РССП 280]

Універсальная прыказкавая мадэль: An unbidden guest knows not where to sit (v0) ('Няпрошаны госьць не ведае, дзе сядзець'); The place of a unbidden guest is behind the door (v1) ('Месца няпрошанага госьця знаходзіцца за дзвярамі'); An unbidden guest must bring his chair with him (or is not served, or is not given a chair / meals / spoon etc.)

(v2) ('Няпрошаны госьць павінен прынесці сваё крэсла (або яго не абслугоўваюць, або яму не даюць крэсла / ежу / лыжку)'); He that attends a wedding / baptism without invitation will return ashamed (or without being served, or should take a chair with him) (v3) ('Хто наведвае вяселле / хрышчэнне без запрашэння, вернецца прысаромленым (або не абслужаным, або павінен прынесці сваё крэсла)')

Балг.: Некалесан гост, зад врата му пост ('Няпрошаны госьць за плотам пастаіць') [EP 224]; Без време гост – от турчин полош ('Няпрошаны госьць горш за турка') [EP 224]

Польск.: Gościa nieproszonego za drzwi wynoszą ('Няпрошаны госьць знаходзіцца за дзвярыма') [EP 226]; Gość na bankiet nie proszony nie bardzo bywa uczczony ('Няпрошаны госьць на банкете не вельмі шануецца') [EP 226; DEP 1723]; Nieproszonego gość gorszy od Tatarzyna ('Няпрошаны госьць горш за татарына') [SPRP 272; 724]; Gość nie w porę gorszy Tatarą ('Госьць не ў час горш за татарына') [EP 226]; Gość nie w porę gorszy od Tatarzyna ('Госьць не ў час горш за татарына') [NKPP I 717]

Руск.: Незваному гостю место за дверью [БСРП 216; EP 226]; Непрошеному гостю места нет [БСРП 216; EP 226]; Не вовремя (Не в пору / Незваный / Непрошенный) гость хуже татарина [EP 226]

Слав.: Nevolaný host' má miesto ya dvermu ('Няпрошанаму гостю месца за дзвярыма') [EP 226]; Nevolaných hostí pod stól usádujú ('Няпрошаны госьць садзіцца пад стол') [EP 226]; Nezvaných hosti pod stól hádžu ('Нязваны госьць пад стол ідзе') [РССП 44]

Славен.: Nepozvanemu gostu je kloj za dvermi ('Няпрошанаму гостю месца за дзвярыма') [EP 226]; Nezvanemu gostu je mesto za vrati ('Нязванаму гостю месца за плотам') [EP 226]; Za nepovabljenega (Nepovabljenemu gostu) je mesto pred vrati ('Нязванаму (Няпрошанаму) гостю месца перад плотам') [EP 226]

Укр.: Незваному гостю місце за дверима / дверми [EP 227]; Непроханий / Незваний гість гірше татарина [РССП 44; EP 227]

Чэш.: Nezvanému hostu místo za vraty ('Нязванаму гостю месца за плотам') [EP 224]; Hosté nezvaní nebývají rádi vidáni ('Няпрошанаму гостю не бываюць рады') [EP 224]; Nezvaný host není radost ('Нязваны госьць – не радасць') [РССП 44; DEP 1723]

Лат.: Nelāgts viesis – aizdurvē ('Нязваны госьць – не радасць') [EP 226]; Napraseitam gostam krāsls aiz durvom ('Няпрошанаму гостю месца за дзвярыма') [EP 226]

Літ.: Neprašytam šveciui vieta pas duris ('Няпрошанаму гостю месца поруч з дзвярыма') [EP 226]; Neprašytam šveciui nėra kėdės (suolo nėra) ('Няпрошанаму гостю няма крэсла (няма лавы)') [EP 226]

Англ.: An unbidden guest knows not where to sit (must bring his stool with him) ('Няпрошаны госьць не ведае, дзе прысесці (павінен прынесці сваё крэсла)') [EP 225]; An unbidden guest is ever a pest ('Няпрошаны госьць заўсёды шкоднік') [DEP 1723]

Ням.: Ungeladenem Gäste ist nicht gestuhlt ('Няпрошаны госьць не сязіць') [EP 225]; Ungebetene Gäste setzt man hinter die Tür ('Няпрошанаму гостю месца за дзвярыма') [EP 225]; Ungeladene / Ungebetene Gäste gehören hinter die Tür ('Няпрошанаму / Нязванаму гостю месца за дзвярыма') [EP 225]; Ungebetener Gast findet keinen Stuhl ('Нязваны госьць не можа знайсці крэсла') [DEP 1723]

Исп.: A boda / bodas ni a (niño) baptismo / bautismo / bautizado no voyas sin ser llamado ('На вяселле / вяселле і хрышчэнне дзіцяці / хрышчэнне не ідуць няпрошанымі') [EP 226]

Ит.: Chi va alla nozze / festa e non è invitato, se ne torna (torna a casa) svergognato (se n'è scacciato) ('Хто наведвае вяселле / свята без запрашэння, вернецца (дамоў) прысаромленым (або не абслужаным') [EP 225]; Chi va alla festa e non è invitato – torna a casa e non ha ballato ('Хто наведвае свята без запрашэння – вернецца дамоў не патанчыўшы') [EP 226]

Фр.: Qui va a noce sans prier s'en revient sans dîner ('Хто наведвае вяселле без запрашэння, вернецца без абеду') [EP 225]

Венг.: Hívatlan vendégnek ajtó mögött / mégétt a helye ('Нязваны(-аму) госць(-ю) за / месца за дзвярыма') [EP 225]

Фін.: Joka kuhtumatua työlle, se lusikata ruuvalla ('Няпрошанаму госцю не даюць лыжку') [EP 225]

Тур.: Davetsiz düğüne giden, minderini beraber götürür ('Хто наведвае вяселле без запрашэння, вернецца без яды') [EP 227]; Davetsiz gelen / giden mindersiz / döşeksiz oturur ('Нязваны госць без яды / без ложка') [EP 227]

Араб.: «You, who come / go to a party without being invited, shall sit / sleep outside the mat» ('Хто прыходзіць / ідзе на вечарыну без запрашэння, не павінен сядзець / спаць на падсцілцы') [EP 227]

Кім.: «He that comes uncalled sits unserved» ('Хто прыйшоў нязваны, сядзіць не абслужаным') [EP 227]

49. Не капай другому яму, сам у яе ўвалішся [КС 160; СБП 272; ТСП 373; ЭСП 88; ВПС/АПФ+] або Не капай другому (нікому) яму, сам у яе ўвалішся [РМ/ПМ] або Хто на другога яму капае, сам часта ў яе ўпадае [РССП 283] або Хто пад кім яму капае, часта сам у яе ўпадае [СБП 272; ТСП 373; ВПС/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: He who digs a pit / grave (or sets a snare) for another, will fall into it himself (v1) ('Хто выкопвае іншаму яму / магілу (або ўсталёўвае пастку), сам трапляе ў яе'); If you dig a pit / grave (or set a snare) for another, you will fall into it himself (v2) ('Калі выкопваеш іншаму яму / магілу (або ўсталёўваеш пастку), сам трапіш у яе'); Do not dig a grave / pit (or set a snare) for another, you will fall into it himself (v3) ('Не выкопвай іншаму яму / магілу (або ўсталёўвай пастку), сам трапіш у яе') [EP 77]

Балг.: Който копае другому яма, сам пада в нея ('Хто капае другому яму, сам трапляе ў яе') [EP 78]; Който копае гроб другімі, сам пада в него ('Хто капае другому магілу, сам трапляе ў яе') [РССП 181; EP 78]

Польск.: Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada ('Хто капае іншаму яму, сам трапляе ў яе') [РССП 181; EP 79]; Kto na kogo sidła zakłada, sam [czasem] w nie prędzej wrada ('Хто на каго пастку закладвае, сам (часам) хутчэй у яе ўваліцца') [SPRP 178; 625; 628]

Руск.: Не копай другому яму – сам в неё попадешь (ввалишься) [БСРП 1017]; Не рой другому яму – сам в неё ввалишься [БСРП 1017]

Слав.: Kto druhému jamu kope, sám do nej padá ('Хто другому яму капае, сам трапляе ў яе') [РССП 181; ЕР 80]

Серб.: Ко другоме јаму копа, сам у њу пада ('Хто другому яму капае, сам трапляе ў яе') [РССП 181]

Славен.: Kdor drugemu (drugim) jamu koplje, sam vanjo pade ('Хто другому (другім) яму капае, сам трапляе ў яе') [ЕР 80]

Укр.: Не копай іншому ями, бо сам упадеш [РССП 181; ЕР, 80]; Хто другому яму капае, (той) сам до неї упаде/ падає [ЕР 80]

Чэш.: Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá ('Хто другому яму капае, сам трапляе ў яе') [РССП 181; ЕР 78]; Kopaš družci hrob, sám se ven vložíš ('Капаеце другому магілу, самі трапіце ў яе') [ЕР 78]

Лат.: Kas sīfem / otram bedri rok, (tas) pats iekrīt ('Хто капае другому яму, (ён) сам трапляе ў яе') [ЕР 79]

Лит.: Nekask duobės kitam, nes pats jon įkrisi / įgriūsi ('Не выкопвайце другому яму, самі трапіце / зваліцца ў яе') [ЕР 79]

Англ.: He that diggeth a pit shall fall into it ('Хто выкопвае яму, трапляе ў яе') [РССП 181]; He who digs a pit (makes snare) for others, falls in himself ('Хто выкопвае іншаму яму (робіць пастку), сам трапляе ў яе') [ЕР 78]; He who digs a pit for others, falls in himself ('Хто выкопвае іншаму яму, сам трапляе ў яе') [DEP]

Ням.: Wer andern eine Grube gräbt, fällt [meistens] selbst hinein ('Хто выкопвае іншаму яму, сам [галоўным чынам] трапляе ў яе') [DSA 75; ЕР 78]; Wer andern Fallstricke legt, sich selbst darin zu fangen pflegt ('Хто робіць іншаму пастку, сам сабе ў яе зловіць') [DSR 26]

Ісп.: Quien hoyo para otro hace, en el cae ('Хто выкопвае другому яму, трапляе ў яе') [ЕР 80]

Іт.: Chi scava la fossa agli altri, vi cade dentro egli stesso ('Хто выкопвае другому яму, сам трапляе ў яе') [ЕР 79]

Фр.: Tel qui creuse une fosse à un autre, y tombe souvent lui-même ('Хто капае другому яму, сам трапляе ў яе') [ЕР 78]

Венг.: Aki másnak vermét ás, maga esik bele ('Хто капае другому яму, сам трапляе ў яе') [ЕР 78]

Фін.: Joka toiselle kuoraa kaivaa, se itse siihen lankeaa ('Хто капае другому яму, сам трапляе ў яе') [ЕР 78]

Тур.: Kazma kuuyu kendin düşersin ('Хто капае студню, сам трапляе ў яе') [ЕР 80]

Араб.: «Oh, you who dig a trap, you shall fall into it» ('О, вы, хто капае яму, трапіце ў яе') [ЕР 81]

Перс.: «Do not dig a pit for another, lest you fall into it first» (Не выкопвай іншаму яму, каб самому спачатку ў яе зваліцца) [ЕР 81]

Санск.: «He who makes a pit for another, surely will fall into it himself» ('Хто выкопвае іншаму яму, пэўна сам трапіць ў яе') [ЕР 81]

50. Не так (Не такі) чорт страшны, як яго малююць [КС 168; СБП 281; ТСП 386; РССП 279+; РМ/ПМ+; ВРS/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: The devil / lion / wolf is not so black / ugly / fierce / big / dreadful as he / it is painted / told (‘Д’ябал / Леў / Воўк не такі чорны / выродлівы / бязлігасны / вялікі / жудасны, як яго малююць / пра яго кажуць’) [EP 424]

Балг.: Дьволът не е толкова чер, колкото / какъвто го пишат (‘Д’ябал не такі чорны, як яго апісваюць’) [РССП 174; EP 424]; Дьволът не е какъвто го пишат, грозен (‘Д’ябал не такі грозны, як яго апісваюць’) [EP 424]

Польск.: Nie tak diabeł straszny, jak go malują (‘Не такі д’ябал страшны, як яго малююць’) [РССП 174]; Nie taki diabeł (wilk) straszny, jak go malują (‘Не такі д’ябал (воўк) страшны, як яго малююць’) [EP 425]

Руск.: Не так страшен чёрт, как его малюют [БСРП 989]

Слав.: Ani čert je nie taký čierny ako ho mal’ujú (‘Нават чорт не такі чорны, як яго малююць’) [EP 426]

Славен.: Vrag ni takšen, kakor ga kažejo (‘Д’ябал не такі, як яго паказваюць’) [EP 426]

Укр.: Не такий чорт страшний (Не такий страшний чорт/вовк) як його малюють [EP 426]

Чэш.: Čert není tak hrozný (Není tak hrozný čert), jak / si ho (lidé) malují (‘Чорт не такі чорны (Не такі чорт чорны), як яго (людзі) малююць’) [EP 424]

Лат.: Velns nemaz nav tik melns, kā vinu rāda (‘Д’ябал не такі чорны, як яго малююць’) [EP 425]

Лит.: Ne toks velnias juodas, kaip ji maliavoja (‘Не такі д’ябал чорны, як яго малююць’) [EP 425]; Ne toks velnias baisus, kaip pamaliavotas / nušnekamas (‘Не такі д’ябал жудасны, як яго малююць / пра яго кажуць’) [EP 425]

Англ.: The devil is not so black as he is painted (‘Д’ябал не такі чорны, як яго малююць’) [EP 424; DEP]

Ням.: Der Teufel ist nicht so schwarz, wie man ihn malt (‘Д’ябал не такі чорны, як яго малююць’) [EP 425]; Der Teufel ist nicht so schwarz, wie ihn die Leute machen (‘Д’ябал не такі чорны, як людзі яго робяць’) [DSL IV 1068-1069]

Ісп.: No es el diablo tan feo (No es tan feo el diablo) como lo pinta el miedo (‘Не такі д’ябал выродлівы (Не так выродлівы д’ябал), як яго малююць (як жах яго малюе)’) [EP 426]

Іт.: Il diavolo non è (poi tanto) brutto quanto / come si dipinge (‘Д’ябал не з’яўляецца (урэшце) выродлівым, як яго малююць’) [EP 425]; Il diavolo non è così negro come lo si dipinge (‘Д’ябал не такі чорны, як яго малююць’) [EP 425]

Фр.: Le diable n’est pas si noir, qu’on le fait (‘Д’ябал не такі чорны, як яго малююць’) [EP 425]

Венг.: Ném olyan fekete az ördög, mint amilyenek / ahogyan féstik (‘Д’ябал не такі чорны, як яго ўяўляюць / яго малююць’) [EP 425]

Фін.: Ei susi niin suuri ei ole kun sitä sanotaan (‘Не такі воўк вялікі, як пра яго кажуць’) [EP 425]

Тур.: Şeytan anlatıldığı gibi kara değildir (‘Сатана не такі чорны, як пра яго кажуць’) [EP 426]

51. Не ўсё тое золата, што блішчыць (свеціць) [СБП 284; ТСП 390; РССП 279+; РМ/ПМ+] або Не ўсё тое золата, што блішчыць [BPS/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: All that glitters is not gold / silver / diamond (v1) ('Усё, што блішчыць, не золата / срэбра / брыльянт'); All is not flour that is white (s1) ('Усё не мука, што белага колеру'); We do not eat everything (or every bird) that is flying (s2) ('Мы не ядзім усё (або кожную птушку), што ляціць'); All is not whalebone that is white (s3) ('Усё не костка кіта, што белае') [EP 125]

Балг.: Не всичко, което лъще, е злато ('Не ўсё, што блішчыць, золата') [РССП 65]; Сичко, що свети, не е злато ('Усё, што свеціць, не золата') [EP 125]; Сяко нешто шчо лъшчи не е злато ('Усё, што блішчыць, не золата') [EP 125]

Польск.: Nie wszystko złoto, co się [z wierchu] świeci ('Не ўсё золата, што [зверху] свеціць') [РССП 65]; Nie wszystko (to) złoto, co się świeci / błyszczy ('Не ўсё (то) золата, што свеціць / блішчыць') [EP 127]

Руск.: Не всё то золото, что блестит [БСРП 381]; Не то золото, что блестит [БСРП 381]

Слав.: Nie je všetko zlato, čo sa blyští ('Не ўсё золата, што блішчыць') [РССП 65; EP 129]

Славен.: Ni zlato vse svetlo ('Не золата, што свеціць') [EP 129]; Ni vse zlato, kar sve sveti / lešči (kar sije); pa tudi ni vsakdo prijatelj, ki se ti smeje ('Не ўсё золата, што свеціць / блішчыць (ззяе); не кожны – прыяцель, з якім смяешся') [EP 129]

Укр.: Не все те золото, що блищить / світиться [РССП 65; EP 129]

Чэш.: Není všechno / všechno zlato, co se třpytí ('Не ўсё золата, што блішчыць') [РССП 65; EP 125]

Лат.: Viss nav (Ne viss ir) zelts, kas spīd ('Не ўсё (Не ўсё з'ўляецца) золата(-ам), што свеціць') [EP 127]; Ne viss ir zelts, kas spīd; ne viss ir ļauns, ko nīd ('Не ўсё золата, што свеціць; не ўсё зло, што здарылася') [EP 127]

Літ.: Ne viskas auksas, kas auksu žiba ('Не ўсё золата, што золатам свеціць') [EP 127]; Ne viskas auksas, kas žiba, ne viskas smala, kas kiba ('Не ўсё золата, што свеціць; не ўсё смала, што трымаецца') [EP 127]

Англ.: All is not gold that glitters / glitters ('Не ўсё золата, што зіхаціць / блішчыць') [EP 126; CDP]

Ням.: Es ist nicht alles Gold, was glänzt ('Не ўсё золата, што блішчыць') [DSA 31; SRD 57; EP 126]; Nicht alles, was glänzt, ist Gold ('Не ўсё, што блішчыць, золата') [EP 126]

Ісп.: No es oro todo (todo oro) lo que reluce ('Не золата (усё золата), што свеціць') [EP 129]; No es oro todo lo que reluce, ni harina (todo) lo que blanquea ('Не ўсё золата, што свеціць, не (усё) мука, што белае') [EP 129]

Іт.: Non è oro tutto quel che luce ('Не ўсё золата, што свеціць') [EP 127]; Non è tutto oro chello che luce, non è tutto vero chello che si dice ('Не ўсё золата, што свеціць, не ўсё так, як мы кажам') [EP 127]

Фр.: Ce n'est pas tout or ce qui reluit; ni farine ce qui blanchit ('Не ўсё золата, што свеціць; не (усё) мука, што белае') [EP 126]; Tout ce qui brille / reluit n'est pas or ('Усё, што зіхаціць / свеціць, не золата') [EP 126]

Венг.: Ném mind arany, ami fénylik / fényés / fémlik ('Не ўсё золата, што блішчыць / свеціць / зіхаціць') [EP 127]; Ném mind ezüst, ami fénylik ('Не ўсё срэбра, што блішчыць') [EP 127]

Фін.: Ei kaikki (ole) kultaa mikä kiiltää ('Не ўсё золата, што блішчыць') [EP 126]

Тур.: Her kar beyazdırö ama her beyaz kar değıldir ('Увесь снег белы, але не ўсё, што белае, снег') [EP 129]

Араб.: «All that glitters is not gold» ('Усё, што блішчыць, не золата') [EP 130]

Перс.: «All is not gold that is yellow» ('Не ўсё тое золата, што жоўтае') [EP 130]

Яп.: «It is not necessarily gold what glitters» ('Не абавязкова золата, што блішчыць') [EP 130]

52. Не хвалі дзень з раніцы, а дзіця – змалку (жонку змоладу) [СБП 285; ТСП 391] або Хвалі дзень вечарам, а дзяўчыну замужам [ТСП 541]

Універсальная прыказкавая мадэль: Praise the (or a good) day at sunset / night (v1) ('Хвалі (або добры) дзень на заходзе / уначы'); v1 + and life at the end (or at death) (v1+) ('+ і жыццё ў канцы (або перад смерцю)'); Do not praise the day until sunset / evening / night (v2) ('Не хвалі дзень да заходу / вечара / ночы'); v2 + and life before death (v2+) ('+ і жыццё перад смерцю'); v1,2 + wife before her death or a girl before morning / married (v1,2a) ('+ і жонку перад смерцю або дзяўчыну да раніцы / жаніцьбы'); Evening crowns the day (v3) ('Вечар карануе дзень') [EP 323]

Польск.: Nie chwal dnia przed wieczorem, dziewczyny przed rankiem ('Не хвалі дзень да вечара, дзяўчыну да раніцы') [EP 325]; Nie chwal dnia przed wieczorem (przed zachodem słońca) ('Не хвалі дзень да вечара (да заходу сонца)') [EP 325]; Dzień chwali się po zachodzie słońca, żonę po śmierci ('Дзень хвалі на заходзе сонца, жонку пасля смерці') [EP 325]; Żywot się chwali po śmierci, jak dzień po zachodzie słońca ('Жыццё хвалі пасля смерці, таксама як, дзень пасля заходу сонца') [EP 325]

Руск.: Не надо хвалить утро, пока не наступил (не наступит) вечер [БСРП 937; EP 325]

Слав.: Nechvál' deň, pokiaľ' slnce nezájde (pred večerom / zapadom) ('Не хвалі дзень пакуль сонца не зайдзе (да вечара / заходу)') [EP 325]

Славен.: Ne chvali dneva pred večerom ('Не хвалі дзень да вечара') [EP 325]

Укр.: Хвали день вечером, а дівчину замужем [EP 326]; Хвали день увечері, а жінку рано [EP 326]; Не хвали день до вечора [EP 326]

Чэш.: Nechval dne před večerem ('Не хвалі дзень да вечара') [EP 323]; Nechval den na východu slunce ('Не хвалі дзень на ўзыходзе сонца') [EP 323]

Лат.: Dienu var slavēt tikai vakarā ('Дзень хвалі толькі ўвечары') [EP 325]; Slavēt gūti dienā, bet dienu vakarā ('Хвалі раніцу ўдзень, дзень ўвечары') [EP 325]

Літ.: Negrik dienos be vakaro / pabaigos ('Не хвалі дзень да вечара / канца') [EP 324]; Negrik mergos be ryto, dienos be vakaro ('Не хвалі дзяўчыну да раніцы, дзень да вечара') [EP 324]

Агл.: Praise not the day before evening ('Не хвалі дзень да вечара') [EP 324]; Praise a fair day at night ('Хвалі выдатны дзень уначы') [EP 324; CDP]; Praise day at night, and life at the end ('Хвалі дзень уначы, і жыццё ў канцы') [CDP]

Ням.: Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben ('Не трэба хваліць дзень да вечара') [EP 324]; Den guten (Einen schönen) Tag muss man erst am Abend loben ('Добры (Выдатны) дзень трэба хваліць толькі ўвечары') [EP 324]

Ісп.: Al (A la) fin loa la vida у a la tarde loa el día ('Жыццё хвалі ў канцы, дзень увечары') [EP 326]

Іт.: Non lodar il bel giorno innanzi sera ('Не хвалі выдатны дзень да вечара') [EP 324]; Non bisogna lodare il giorno prima della sera ('Не трэба хваліць дзень да вечара') [EP 324]

Фр.: Il ne faut pas juger d'une journée qu'auprès le coucher du soleil ('Не судзі дзень да заходу сонца') [EP 324]; Loue le beau jour au soir, et la vie à la / ta mort ('Хвалі выдатны дзень увечары, і жыццё да / перад смерці(-цю)') [EP 324]

Венг.: Nyugtával / Nyugtán dicsérd a napot ('На заходзе / Калі адпачываеш, хвалі дзень') [EP 324]; Nyugta után dicsérd a napot ('Калі адпачываеш, хвалі дзень') [EP 324]

Фін.: Alä päivää ennen kiitä, ennenkun on ehtoo ('Не хвалі дзень дачасна') [EP 324]

Тур.: Günü batınca / bitince öv ('Хвалі дзень на заходзе / калі ён скончыўся') [EP 326]

Араб.: «Neither blame nor praise until a year and four / six months later» ('Ні вініваць, ні хвалі, пакуль не пройдзе год і чатыры / шэсць месяцы(-аў)') [EP 326]

53. Ніколі не адкладвай на заўтра <тое>, што можна зрабіць сёння [КС 173; СБП 373; ТСП 505] *або* <Ніколі> не адкладвай на заўтра <тое>, што можна зрабіць сёння [РМ/ПМ] *або* Тое, што можна зрабіць сёння, не трэба адкладваць на заўтра *або* Тое, што можна зрабіць сёння, ніколі не адкладвай на заўтра [СБП 373; ТСП 505]

Універсальная прыказкавая мадэль: Never (or Do not) put off till tomorrow, what (or the work that) may / can / should be done (or what you can / should do) today (or today's work) (v1) ('Ніколі не (або Не) адкладвай на заўтра, што (або работу, якая (-ую)) можа быць / можна / трэба зрабіць (зроблена) (або што вы можна / трэба зрабіць) сёння'); Reserve bread / food / idleness / money for tomorrow but no work (v2) ('Адкладай хлеб / ежу / ляноту / грошы на заўтра, але не работу'); Do not put off [anything] till tomorrow (v3) ('Не адкладвай [нічога] на заўтра') [EP 87]

Балг.: Което можеш да направіш днес, не го отлагай за утре ('Тое, што можна зрабіць сёння, не адкладвай на раніцу') [РССП 61; EP 87]; Днешната работа не я оставяй за утре ('Сённяшнюю работу не пакідай на раніцу') [EP 87]

Польск.: Co masz zrobić dziś, nie odkładaj do jutra ('Што можаш зрабіць сёння, не адкладвай на раніцу') [Wójcik 2001 93]; Co masz dziś uczynić, nie odkładaj na jutro ('Што можаш сёння зрабіць, не адкладвай на раніцу') [SPRP 487]; Co dziś możesz zrobić, do jutra nie odkładaj ('Што сёння можна зрабіць, на раніцу не адкладвай') [EP 89]

Руск.: Что можно сделать сегодня, не откладывай на завтра [БСРП 797]; Не откладывай до завтра, что можешь сделать сегодня [БСРП 356]; Никогда не откладывай на завтра то, что можно сделать послезавтра [БСРП 356]

Слав.: Šo možeš urobit' dnes, neodkladaj na zajtra ('Што можаш зрабіць сёння, не адкладвай на заўтра') [РССП 61]; Šo máš urobit' dnes, neodkladaj na uajtra ('Што можаш зрабіць сёння, не адкладвай на раніцу') [EP 90]

Славен.: Kar lahko danes storiš, ne odlašaj na jutri ('Што можна зрабіць сёння, не адкладвай на раніцу') [EP 90]

Укр.: Не відкладай на завтра того, що можна зробити сьогодні [РССП 61; EP 90]; Зроби сьогодні те, що хочеш відкласти на завтра [EP 90]

Чэш.: Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítek! ('Што можаш зрабіць сёння, не адкладвай на раніцу!') [РССП 61]

Лат.: Ko šodien vari padarīt, to netaupī / neatstāj uz rītu ('Тое, што можна зрабіць сёння, не адкладвай / не захоўвай на раніцу') [EP 89]

Літ.: Ką gali padaryti šiandien, neatidėk rytojui ('Тое, што можна зрабіць сёння, не адкладвай на заўтра') [EP 89]; Ką gali atlikti tuoj, niekad nesakyk: rytoj ('Тое, што можна зрабіць зараз, ніколі не кажыце: заўтра') [EP 89]

Англ.: Never put off till tomorrow, what you can do (what can be done) today ('Ніколі не адкладвай на заўтра, што можна зрабіць (што можа быць зроблена) сёння') [EP 87]; Never put off till tomorrow, what may be done today ('Ніколі не адкладвай на заўтра, што можа быць зроблена сёння') [CDP]

Ням.: Was du heute tun kannst, verschiebe nicht bis morgen ('Што можна зрабіць сёння, не адкладвай на раніцу') [EP 88]; Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen ('Што можна атрымаць сёння, не адкладвай на раніцу') [EP 88]

Ісп.: No dejes / guardes para mañana lo que puedes hacer hoy ('Не адкладвай / Не захоўвай на заўтра тое, што можна зрабіць сёння') [EP 90]

Іт.: Quel che puoi far oggi, non rimandare a domani ('Што можна зрабіць сёння, не адкладвай на заўтра') [EP 89]

Фр.: Ne remets pas au lendemain (à demain) ce que tu peux faire le jour (aujourd'hui) ('Не рабіце пасля (заўтра), што можна зрабіць удзень (сёння)') [EP 88]

Венг.: Amit mégéhetsz ma (ma mégéhetsz), né halaszd holnapra ('Тое, што можна зрабіць сёння, не адкладвай на заўтра') [EP 88]

Фін.: Elä jätä huomiseen, miltä tänäpäivänä tehdä voit ('Не адкладвай на заўтра, што можна зрабіць сёння') [EP 88]

Тур.: Bugünkü işini yarına / erteye bırakma ('Не адкладвай сённяшнюю работу на заўтра') [EP 90]

Араб.: «Do not put off the work of this day till tomorrow» ('Не адкладвай сённяшнюю работу на заўтра') [EP 91]

Перс.: «Do not put off today's work till tomorrow» ('Не адкладвай сённяшнюю работу на заўтра') [EP 91]

Сацк.: «Do already today what should be done tomorrow, do in the forenoon what should be done in the afternoon, as death does not wait [care] whether one's work is done or not» ('Зрабі ўжо сёння тое, што трэба зрабіць заўтра, зрабі на пярэдадні тое, што павінна быць зроблена ў другой палове дня, бо смерць не чакае (не турбуе), выконваецца работа або не') [EP 91]

Кіт.: «Today's work should be done today» ('Сённяшняя работа павінна быць зроблена сёння') [EP 91]

Яп.: «Do not postpone today's work to tomorrow» ('Не адкладвай сённяшнюю работу на заўтра') [EP 91]

54. Новая мятла па-новому мяце [СБП 292; ТСП 399; РМ/ПМ] або Новы венік па-новому (чыста) мяце [РССП 279]

Універсальная прыказкавая мадэль: New brooms sweep (or A new broom sweeps) clean / well / better / best ('Новыя мётлы (або Новая мятла) чыста / добра / лепш / найлепей мятуць(-це)') [EP 92]

Балг.: Нова метла чисто мете ('Новая мятла чыста мяце') [РССП 93; EP 92]

Польск.: [Kaźda] Nowa miotła dobrze zamiata (miecie) ('[Кожная] Новая мятла чыста падмятае (мяце)') [РССП 93; EP 94]; Nowa miotła czysto zamiata ('Новая мятла чыста падмятае') [EP 92]

Руск.: Новая метла по-новому метёт [БСРП 532]; Новая метла хлёстко (всегда чисто) метёт [БСРП 532]

Слав.: Nová metla dobre metie (zametá) ('Новая мятла добра мяце (падмятае)') [РССП 93; EP 94]; Nová metla dobre metie a stará necháva ('Новая мятла добра мяце, а старая не хоча') [EP 94]

Славен.: Nova metla dobro pometa / mete ('Новая мятла добра падмятае / мяце') [EP 94]; Vsaka nova metla rada (po)meta ('Кожная новая мятла рада падмятаць') [EP 94]

Укр.: Нова мітла по-новому мете [РССП 93]; Нова мітла (Нов віник) чисто замітає [РССП 93]

Чэш.: Nové koště dobře mete ('Новая мятла добра мяце') [РССП 93; EP 92]

Лат.: Jauna slota tīri / skaidri slauka ('Новая мятла чыста / добра мяце') [EP 94]

Лит.: Nauja sluota gražiai šluoja ('Новая мятла добра мяце') [EP 94]

Англ.: A new broom sweeps clean ('Новая мятла чыста мяце') [РССП 93; EP 92]; A new broom sweeps clean but the old one finds the corners ('Новая мятла чыста мяце, але старая знаходзіць куты') [EP 92]

Ням.: Neue Besen kehren gut ('Новая мятла добра мяце') [EP 93]; Neue Besen kehren gut, aber die alten fegen die Ecken rein ('Новая мятла чыста мяце, але старая куты чыста падмятае') [GBS 38]

Ісп.: Escoba nueva barre bien (bien barre) ('Новая мятла мяце добра (добра мяце)') [EP 94]

Іт.: Scopa nuova scopa bene ('Новая мятла добра мяце') [EP 93]; Spazzatoio nuovo spazza ben la casa ('Новая мятла добра дом мяце') [EP 93]

Фр.: Un balai neuf nettoie toujours bien ('Новая мятла заўсёды добра мяце') [EP 93]

Венг.: Új seprű jól seprér ('Новая мятла добра мяце') [EP 93]

Фін.: Uusi luuta puhtaasti lakaisee ('Новая мятла чыста мяце') [EP 93]; Uudet luudat lakaisevat parhaiten ('Новыя мётлы лепш мятуць') [EP 93]

Тур.: Yeni süpürge iyi / temiz süpürür ('Новая мятла чыста / добра мяце') [EP 95]

Ян.: «A newly made broom is good for three days only» ('Нядаўна зробленая мятла добрая толькі тры дні') [EP 95]

55. Ноччу (Поначы) усе каты (кошкі) шэрыя [СБП 293; ТСП 400] або Ноччу (Поначы, Уначы) усе каты (кошкі) шэрыя [РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: All cats / cows / pigs / sheep are alike / gray / black in the dark (or at night) ('У цемры (або Ноччу) усе каты / каровы / свінні / авечкі аднолькавыя / шэрыя / чорныя') [EP 377]

Балг.: Б тъмнината всички крави са черни ('У цемры ўсе каровы чорныя') [EP 377]

Польск.: W nocy wszystkie koty (są) szare (bure, czarne) ('Ноччу ўсе каты шэрыя (бурыя, чорныя') [EP 378; SPRP 281; 828]

Руск.: Ночью все кошки серы [БСРП 447]; Ночью все кошки черны [БСРП 447]

Слав.: V noci (Potme) (je) každá krava čierna ('Ноччу / У цемры кожная карова чорная') [EP 378]

Славен.: Ponoči je vsaka krava / mavra / mačka srona ('Ноччу кожная карова / кабыла / котка чорная') [EP 379]

Укр.: Вночі всі коти чорні, а корови сірі [EP 379]

Чэш.: Potmě každá kráva černá ('У цемры кожная карова чорная') [EP 377]

Лат.: Tumsā / Nakī visi kaķi pelēki / melni / raibi ('У цемры / Ноччу ўсе каты шэрыя / чорныя / рабыя') [EP 378]

Літ.: Naktį visos katės pilkos ('Ноччу ўсе каты шэрыя') [EP 378]

Англ.: All cats are (alike) gray in the night / dark ('Ноччу / У цемры ўсе каты (ад-нолькавыя) шэрыя') [EP 377; CDP]

Ням.: Bei Nacht (nachts) sind alle Katzen grau ('У цемры / Ноччу ўсе каты шэрыя') [EP 378]; Bei Nacht sind alle Kühe schwarz ('Ноччу ўсе каровы чорныя') [EP 378]

Ісп.: De noche todos los gatos son pardos ('Ноччу ўсе каты карычневыя') [EP 379]

Іт.: Al buio tutte le gatte son(o) bigie ('У цемры ўсе каты шэрыя') [EP 378]; Do notte tutti i gatti sono neri ('Ноччу ўсе каты чорныя') [EP 378]

Фр.: La nuit tous les chats sont gris ('Ноччу ўсе каты шэрыя') [EP 377]

Венг.: Sötétben / Este mindén téhén fekete ('У цемры / Увечары ўсе каровы чорныя') [EP 378]; Mindén színű macska fekete éjszaka ('Уначы шматкаляровы кот чорны') [EP 378]

Фін.: Kaikki siat ovat mustia pimeässä ('У цемры ўсе свінні чорныя') [EP 377]

Тур.: Karanlıkta bütün kediler / inekler karadır ('У цемры ўсе вядзьмаркі / каты чорныя') [EP 379]

56. Няма прарока(-ў) у сваёй айчыне [КС 177; СБП 296; ТСП 405; ЭСП 95]

Універсальная прыказкавая мадэль: A prophet is not (or No prophet is) honoured / famous in his own country / town / house (v1) ('Прарок(-а) не (або Няма прарока) шануюць / вядомы ў сваёй(-ім) краіне / горадзе / доме'); Nobody is a prophet in his own country / town / house (v2) ('Ніхто не прарок у сваёй(-ім) краіне / горадзе / доме') [EP 327]

Балг.: Пророкът не бива без почит освен в своята родина ('Прарок не бывае без пашаны, апроч сваёй краіны') [EP 327]

Польск.: Nikt nie jest prorokiem we własnym kraju ('Ніхто не прарок у сваёй краіне') [SPRP 279]; Nikt nie jest prorokiem między swymi (we własnym kraju) ('Ніхто не прарок сярод сваіх (у сваёй краіне)') [EP 328]

Руск.: Никто не пророк в своём отечестве [БСРП 726]

Слав.: Nikto nie je doma prorokom ('Ніхто не прарок у сваім доме') [EP 329]

Славен.: Nihče ni prerok v svoji domovini ('Ніхто не прарок у сваім доме') [EP 329]

Укр.: Нема пророка в своїй країні [EP 329]

Чэш.: Žádný prorok nrní vzácn / vzácn ve vlasti své ('Няма прарока, які шануецца / каштуецца ў сваёй краіне') [EP 327]

Лат.: Pravietis tēvu zemē netiek cienīts ('Прарок не мае пашаны ў сваёй краіне') [EP 328]

Літ.: Pranašas nelaikomas pagarboje savo tėvynėje ('Прарок не шануецца ў сваёй краіне') [EP 328]

Англ.: A prophet is without honour (has no honour) in his own country ('Прарок без пашаны (не мае пашаны) у сваёй краіне') [EP 328]; A prophet has no honour in his own country ('Прарок не мае пашаны ў сваёй краіне') [CDP 485]

Ням.: Der Prophet gilt nichts in seinem [eigenen] Vaterlande ('Прарок не шануецца ў сваёй (уласнай) краіне') [EP 328]

Ісп.: Nadie es profeta en su tierra / patria ('Ніхто не прарок на сваёй зямлі / радзіме') [EP 329]

Іт.: Niuno è profeta in patria ('Няма прарока на сваёй радзіме') [EP 328]; Nessun profeta è onorato nella sua patria ('Няма прарока, які шануецца на сваёй радзіме') [EP 328]

Фр.: Nul n'est prophète en son pays ('Ніхто не прарок у сваёй краіне') [EP 328]; Personne n'est prophète dans son pays ('Чалавек не з'яўляецца прарокам у сваёй краіне') [EP 328]

Венг.: Sényi sém (léhet) próféta a saját / maga hazájában ('Ніхто не (можа быць) прарок(-ам) у сваёй краіне / на сваёй радзіме') [EP 328]

Фін.: Ei kukaan ole profetta omalla maallaan ('Ніхто не прарок на сваёй зямлі') [EP 328]

Тур.: Kimse kendi yurdunda peygamber olmadı ('Ніхто не прарок у сваёй краіне') [EP 329]

Араб.: «The prophet is not honoured in his own country» ('Прарока не шануюць у сваёй краіне') [EP 329]

Яп.: «A prophet is not accepted at home» ('Прарока не прымаюць дома') [EP 329]

57. Няма ружы без калючак [ЭСП 104] *або* Ружы без калючак не бывае [СБП 338; ТСП 458; ЭСП 104]

Універсальная прыказкавая мадэль: No rose without a thorn (v1) ('Няма ружы без калючкі'); All roses have their thorns (v2) ('Усе ружы маюць калючкі') [EP 330]

Балг.: Нито роза без тръни, нито обич без свада ('Няма ружы без калючкі, няма каханья без бойкі') [РССП 129; EP 330]; Ружа без тръни, либе без пречка не бива ('Ружы без калючак, каханья без спрэчак не бывае') [EP 330]

Польск.: Nie ma rózy bez sierne (kolców) ('Няма ружы без церняў (без калючкі)') [НКРР III 95; РССП 129; EP 331]

Руск.: Розы без шипов не бывает [БСРП 763]; Нет розы без шипов [РССП 129; БСРП 763]

Слав.: Niet ruže bez trńia ('Няма ружы без калючкі') [РССП 129]; Žiadna ruža bez trńia ('Ніводнай ружы без калючкі') [РССП 129; EP 332]

Славен.: Vsaka roža ima (svoje) trnje ('Усе ружы маюць (свае) калючкі') [EP 332]
Укр.: Рози без колючок не буває [EP 332]; Нема троянди без колючок [PCCSP 129]
Чэш.: Není růže bez trní ('Няма ружы без калючкі') [PCCSP 129; EP 330]; Žádná růže bez trní ('Ніводнай ружы без калючкі') [PCCSP 129]

Лат.: Rozes nav bez ērkškie, nedz prieki bez bēdām ('Ружы не бувае без калючак, няма радасці без праблем') [EP 331]

Літ.: Nėra rožės be dyglių ('Няма ружы без калючкі') [EP 331]; Nėra rožės be dyglių nėra meilės be kančių ('Няма ружы без калючкі, каханння без пакут') [EP 331]

Англ.: No rose without a thorn ('Няма ружы без калючкі') [ODP 428]; (There is) no rose without a thorn (thorns) ('Няма ружы без калючкі (калючак)') [EP 330; PCCSP 129]; Never the rose without a thorn ('Ніколі не бувае ружы без калючкі') [CDP]

Ням.: Keine Rose ohne Dornen ('Няма ружы без калючак') [EP 331]

Ісп.: No hay rosa sin espinas ('Няма ружы без калючак') [EP 332]; No hay rosas sin espinas ('Няма руж без калючак') [EP 332]

Іт.: Non c'è (Non vi è) rosa senza spine ('Няма ружы без калючак') [EP 331]; Ogni rosa ha le sue spine ('Кожная ружа мае свае калючкі') [EP 331]

Фр.: Nulle rose sans épines ('Няма ружы без калючак') [EP 330]; Il n'y a pas de rose sans épine ('Не існуе ружы без калючак') [EP 330]

Венг.: Nincsen rózsra tövis nélkül ('Няма ружы без калючак') [EP 331]

Фін.: Ei ruusua ilman piikkiä ('Няма ружы без калючкі') [EP 330]

Тур.: Gül dikensiz olmaz ('Няма ружы без калючак') [EP 332]

Араб.: «Flowers grow from thorns, thorns grow from flowers» ('Кветкі растуць з калючак, калючкі растуць з кветак') [EP 332]

Перс.: «There is no rose without a thorn» ('Няма ружы без калючкі') [EP 332]

Яп.: «On the roses there are thorns» ('На ружах ёсць калючкі') [EP 332]

Угр.: «There is garden without wild pigeon, no rose without thorn» ('Няма саду без дзікага голуба, няма ружы без калючкі') [EP 333]

58. Памалу едучы, далей будзеш [КС 255; СБП 422; ТСП 573; РМ/ПМ+; BPS/АПФ+] або Паволі едзеш – далёка станеш [PCCSP 280] або Памалу едзеш (едучы) – далей будзеш [PCCSP 280+; РМ/ПМ+] або Паціху (Цішэй) едзеш – далей будзеш [КС 255; СБП 422; ТСП 573; РМ/ПМ+; BPS/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: Make haste slowly (v1) ('Спяшайцеся павольна'); (If you) go slowly, you get far / farther (or go safely, or arrive sooner) (v2) ('(Калі) ісці павольна, будзеце далёка / далей (або будзеце ў бяспецы, або прыйдзеце раней') [EP 241]

Балг.: Който иде полека, той отива далеко ('Хто ідзе павольна, той ідзе далёка') [PCCSP 59]; Който върви полека, той отива надалеч ('Хто ідзе павольна, той ідзе далей') [EP 241]

Польск.: Kto pomalu jedzie, ten dalej zajedzie ('Хто памалу едзе, той далей заедзе') [PCCSP 59]; Pomalu (Powoli) (naj)dalej zajdziesz (zajedziesz) ('Памалу (Павольна) далей зайдзеш (заедзеш)') [SPRP 390]; Śpiesz się powoli ('Спяшайся павольна') [EP 243]

Руск.: Тише едешь, дальше (дале) будешь [БСРП 331]
Слав.: Pomalu dálej ujdeš / zájdes ('Памалу далей дайdzеш / зайдзеш') [РССП 59; EP 243]

Славен.: Počasí se (tudi) daleč pride ('Павольна (нават) далей усяго зайдзеш') [EP 243]

Укр.: Помалу їди, далі зайдеш [EP 243]; Помало їдеш – далеко зайдеш [EP 243]

Чеш.: Pomalu dále ujdeš / dojdeš ('Памалу далей зайдзеш / дайdzеш') [EP 241];
Spěchej pomalu ('Спяшайся павольна') [EP 241]

Лат.: Lēnāk iesi / brauksi, tālāk tiksi ('Павольна ісці / рухацца, далей будзец') [EP 243];
Jo lēnāk brauc, jo tālāk tiek ('Чым павольней ідзеш, тым далей будзеш') [EP 243]

Лит.: Palengva jodamas, toliau nujosi ('Павольна едзеш, далей едзеш') [EP 242];
Pamažu eidamas, toliau nueisi ('Павольна ідзеш, далей ідзеш') [EP 242]

Англ.: (The) more haste, (the) less / worse speed ('Большы паспех, менш / горш хуткасць') [EP 242]; Make haste slowly ('Спяшайся павольна') [EP 241; CDP]

Ням.: Mit langsam gehen kompt man das fernest ('Павольна ідзі, прыйдзеш далей') [EP 242];
Wer langsam fährt, kommt sicher ans Ziel ('Хто павольна едзе, прыедзе далей') [CDP 438]

Ісп.: Date prisa lentamente ('Спяшайся павольна') [EP 243]

Іт.: Se vuoi andar lontano, devi andar piano ('Калі хочаш прайсці далей, трэба ісці павольна') [EP 242]; Chi va piano, va sano (e va lontano) ('Хто ідзе павольна, ідзе здаровым (ідзе далёка)') [EP 242; CDP 438]

Фр.: Qui va doucement, va sûrement / loin ('Хто ідзе павольна, ідзе далей / далёка') [EP 242];
Hâtez vous lentement ('Спяшайся павольна') [EP 242]

Венг.: Lassan járj, tovább érsz ('Павольна ідзі, далей зайдзеш') [EP 242];
Lassan mész / haladj / siess, tovább érsz ('Павольна ідзі / рухайся / спяшайся, далей будзеш') [EP 242]

Фін.: Hiljaa kauas mennään ('Павольна далей прыйдзеш') [EP 242]

Тур.: Acele yürüyen yolda kalır ('Хто спяшаецца, застаецца на дарозе') [EP 243]

Араб.: «He who goes slowly, will be happy, he who hurries will regret it» ('Хто ідзе павольна, будзе шчаслівы, хто спяшаецца, пашкадуе') [EP 244]

Перс.: «Go along slowly and you can keep on going» ('Ідзі павольна і працягнеш ісці') [EP 244]

Ян.: «Make haste slowly» ('Спяшайся павольна') [EP 244]

59. Панскае вока каня гадуе (тучыць) [СБП 311; ТСП 424; ЭСП 98; BPS/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: The master's eye makes the horse / cattle / ox / donkey fat (v1) ('Вока гаспадара робіць каня / статак / быка / асла тоўстым');
The master's eye makes more than his two hands (v2) ('Вока гаспадара робіць больш, чым яго дзве рукі') [EP 312]

Балг.: Господарското око коньеге гои ('Гаспадарскае вока каня гадуе') [EP 312]

Польск.: Око pańskie (Pańskie oko) konia tuczy ('Вока пана (Панскае вока) каня тучыць') [EP 313]

Руск.: От хозяйского глаза скотина жиреет (и конь добрее) [БСРП 176; EP 314]

Слав.: Panské oko kone tuči ('Панскае вока каня тучыць') [EP 314]

Славен.: Gospodarjeve oči konjem kladajo ('Гападарскае вока каня гадуе') [EP 314]

Укр.: Хазяйське око товар живить [EP 314]; Хазяйське око худобу тучить [EP 314]

Чэш.: Око páně koně nejlépe (nejlépe koně) vyobročí ('Вока пана для каня най-лепш (найлепш для каня)') [EP 312]

Лат.: Saimnieka / Saimnieces acs dara vairāk nekā rokas ('Панскае / Гападарскае вока робіць больш, чым яго дзве рукі') [EP 313]

Лит.: Šeimnininko akis arklį šeria ('Панскае вока каня гадуе') [EP 313]; Akis gaspadoriaus gyvulį tukina ('Вока гападара каня гадуе') [EP 313]

Англ.: The master's eye makes the horse fat ('Вока гападара робіць каня тоўстым') [EP 313; CDP 200]

Ням.: Das Auge des Herrn (des Herren / Herrn Auge) macht das Pferd / Vieh fett fat ('Вока гападара (Гападарскае / Панскае вока) робіць каня / статак тоўстым') [EP 313]; Das Auge des Herrn (des Herren/ Herrn Auge) füttert das Pferd (wohl) ('Вока гападара (Гападарскае / Панскае вока) каня гадуе') [EP 313]

Ісп.: El ojo del amo / señor (La vista del dueño / amo) engorda al caballo / ganado ('Вока майстра / сеньёра (Фігура гападара / майстра) каня / статак гадуе') [EP 314]

Іт.: L'occhio del padrone ingrassa (fa ingrassare) il cavallo ('Вока майстра робіць каня тоўстым (прымушае расці)') [EP 313]

Фр.: L'oeil du maître engraisse le cheval ('Вока майстра робіць каня тоўстым') [EP 313]

Венг.: (A) gazda széme hízlalja a jószágot / marhát / nyújat / ökröt ('Вока гападара жывёлу / быка / статак / вала гадуе') [EP 313]

Фін.: Isännän silmä hevosen lihottaa ('Вока гападара робіць каня тоўстым') [EP 313]

Тур.: Ağanın gözü öküzü meği semiz eder ('Насцярожаны погляд сабакі адкармливае вала') [EP 314]

60. Першы дзень госьць – золата, другі – срэбра, трэці – медзь, дадому (даха-ты) едзь [СБП 320; ТСП 435; ВПС/АПФ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Fish and guest smell in three days (v1) ('Рыба і госьць смярдзяць праз тры дні'); A three-day guest is a burden (v2) ('Трохдзённы госьць – гэта цяжкая ноша'); On the first day the guest is gold, on the second silver, on the third copper and should leave (v3) ('Першы дзень госьць – золата, другі – серабро, трэці – медзь і павінен з'ехаць') [EP 300]

Балг.: За госта два дни са доста ('Для госьця два дні досыць') [EP 300]; Гост бива (най-много) за три дни ('Госьць бывае (самае вялікае) тры дні') [EP 300]

Польск.: Gość na pierwszy dzień złoto, na drugi srebro, na trzeci miedź i z domu wujedź ('Госьць на першы дзень – золата, на другі – серабро, на трэці – медзь і з дому едзь') [EP 302]

Руск.: Первый день гости – золото, второй – серебро, третий – медь [БСРП 258];
Гость первый день – золото, на другой – олово [БСРП 215]

Слав.: Host' a ryba na tretí deň smrdí ('Госць і рыба смярдзяць на трэці дзень') [EP 302]

Славен.: Gost je kakor riba, po treh dneh smrdi ('Госць і рыба смярдзяць праз тры дні') [EP 302]

Укр.: Гості першого дня – золото, другого – срібло, а третього – мідь, хоч додому їдь [EP 302]

Чэш.: Host první den zlato, druhý den stříbro, a třetí měď: honem domů jed' ('Першы дзень госць – золата, другі дзень – серабро, трэці – медзь: давай дахаты едзь') [EP 300]

Лат.: Zivs un ciemiņš trešajā dienā smird ('Рыба і госць на трэці дзень смярдзяць') [EP 301]

Літ.: Žuvis ir svečių trečią dieną dvokia ('Рыба і госць на трэці дзень смярдзяць') [EP 301]; I trečią dieną svečių ir žuvis pasmirsta ('На трэці дзень рыба і госць забыты') [EP 301]

Англ.: On the first day the guest is gold, on the second silver, on the third copper and should leave ('На першы дзень госць – золата, на другі – серабро, на трэці – медзь і павінен з'ехаць') [EP 300]; A guest after three days becomes unwelcome ('Госць пасля трох дзён нежаданы') [CDP 71]

Ням.: Der Gast ist am ersten Tage Gold, am zweiten Silber, am dritten kommt Kupfer raus, am vierten packt er sich nach Haus ('Госць на першы дзень – золата, на другі – серабро, на трэці – медзь, на чацьвёрты – дахаты едзь') [EP 301]; Ein dreitägiger Gast ist eine Last ('Трохдзённы госць – гэта цяжкая ноша') [CDP 71]; Den ersten Tag ein Gast, den zweiten eine Last, den dritten stinkt er fast ('Першы дзень – госць, другі – цяжкая ноша, трэці – ён амаль смярдзяць') [EP 301; CDP 71]

Ісп.: El huesped y el pez, a (los) tres días hiede ('Госць і рыба смярдзяць праз тры дні') [EP 302]; El huesped y el pez a tres días huele ('Госць і рыба пахнуць праз тры дні') [EP 302]

Іт.: L'ospite e il pesce, dopo tre di rincesce (or in tre giorni puzza) ('Госць і рыба праз тры дні прабацце (або праз тры дні смярдзяць') [EP 301]

Фр.: L'hôte et le poisson après trois jours puient (puants sont) ('Госць і рыба праз тры дні смярдзяць (робяцца смярдзючымі)') [EP 302]; L'hôte et le poisson, en trois jours sont poisson ('Госць і рыба праз тры дні – гэта яд') [EP 302]; Après trois jours, sa femme, un hôte et de la pluie sont trois choses dont on s'ennuie ('Праз тры дні, жонка, госць і дождж – тры рэчы, якія надакучваюць') [CDP 71]; L'hôte et la pluie après trois jours ennuient ('Госць і дождж праз тры дні надакучваюць') [CDP 71]

Венг.: Harmadnapra mind a hal, mind a vendég budos ('На трэці дзень рыба і госць смярдзяць') [EP 301]; Akármilyen kedves vendég, három napig untig élég ('Незалежна ад таго, наколькі вы жаданы госць, трох дзён дастаткова') [EP 301]

Тур.: Misafirlik üç gündür ('Госць – тры дні') [EP 302]; Misafirlik üç gün misafirdir ('Госць – госць на тры дні') [EP 302]

Перс.: «A guest is welcome up to three days» ('Госцю рады да трох дзён') [EP 303]

Кім.: «Only having seen three or five days, the meeting is not the first» ('Сустрэча не здаецца першай толькі пасля трох або пяці дзён') [EP 303]

Ян.: «Even a welcome guest is disliked if stays for a long time» ('Нават жаданы госьц не падабаецца, калі гасцюе доўгі час') [EP 303]

61. Рыба з галавы гніе (загніваецца, пачынае гніць, псуецца) [СБП 339; ТСП 460] *або* Рыба з галавы гніе (загніваецца, псуецца) [РССП 281; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Fish always begin(s) to stink / decay at the head (or stink(s) first at the head) ('Рыба заўсёды пачынае смярдзець / распадацца з галавы (або смярдзіць спачатку з галавы)') [EP 441]

Балг.: Рибата от главата вонее (се / всмърдява) ('Рыба з галавы пахне (смярдзіць)') [EP 440]

Польск.: Ryba psuje się (cuchnie) od głowy ('Рыба псуецца / смярдзіць з галавы') [РССП 133; EP 441]; Ryba psuje się od głowy ('Рыба псуецца з галавы') [DEP 996]; Od głowy ryba cuchnie ('З галавы рыба смярдзіць') [SPRP 340; 777; DEP 996]; Od głowy ryba śmierdzi ('З галавы рыба смярдзіць') [EP 441]

Руск.: Рыба с головы гниёт [БСРП 776]; Рыба загнивает (гниёт, воняет, тухнет) [всегда] с головы [БСРП 776]

Слав.: Od hlavy ryba smrdí ('З галавы рыба смярдзіць') [РССП 133; EP 431]; Ryba smrdí od hlavy głowy ('Рыба смярдзіць з галавы') [DEP 996]

Славен.: Iz glave riba smrdi ('З галавы рыба смярдзіць') [EP 431]

Укр.: Рыба від голови смердит [EP 431]; Від голови риба смердіть (починає) [EP 431]

Чэш.: Od hlavy ryba smrdí ('З галавы рыба смярдзіць') [EP 440; DEP 996]

Лат.: Zivs sāk pūt no galvas ('Рыба пачынае распадацца з галавы') [EP 441]

Літ.: Žuvis nuo galvos pradeda dvokti ('Рыба з галавы пачынае смярдзець') [EP 441]

Англ.: Fish begins to stink at the head ('Рыба пачынае смярдзець з галавы') [EP 440; DEP 996]

Ням.: Der Fisch fängt am Kopf an zu stinken ('Рыба пачынае з галавы смярдзець') [EP 441; DEP 996]; Der Fisch stinkt am Kopf zuerst ('Рыба пачынае смярдзець з галавы') [EP 441; DEP 996]

Ісп.: El pez, por la cabeza hiede ('Рыба з галавы смярдзіць') [EP 431; DEP 996]

Іт.: Il pesce comincia a puzzare dal capo (dalla testa) ('Рыба пачынае смярдзець з галавы (ад галавы)') [DEP 996]; Il pesce comincia / incomincia a putir / puzzar dal capo ('Рыба пачынае з галавы распадацца / смярдзець') [EP 441]

Фр.: Le poisson commence toujours à sentir par la tête ('Рыба заўсёды пачынае смярдзець з галавы') [EP 440; DEP 996]

Венг.: A hal is a fejétől bűdösödik ('З галавы рыба смярдзіць') [EP 441]; Fej(é)től bűzlik / bűdösödik a hal ('Рыба распадаецца / смярдзіць з галавы') [EP 441]

Тур.: Balık baştan kokar ('Рыба пахне цалкам (з галавы да хваста)') [EP 441]

Перс.: «A fish begins to stink at the head, not at the tail» ('Рыба заўсёды пачынае смярдзець з галавы, не ад хваста') [EP 442]

62. Свая кашуля (сарочка, рубашка) бліжэй да цела (к целу) [КС 208; СБП 347; ТСП 470; ЭСП 108; ВПС/АПФ] *або* Свая кашуля (сарочка) бліжэй да цела [РССП 281+; РМ/ПМ+]

Универсальная прыказкавая мадэль: One's shirt is nearer (to the body) than the coat or Near is my coat but nearer is my shirt (v1) ('Свая кашуля бліжэй (да цела), чым паліто або Маё паліто блізка, але бліжэй мая кашуля'); One's skin / flesh is nearer than the shirt or Near is my shirt but nearer is my skin (v2) ('Скура / Цела бліжэй, чым кашуля або Мая кашуля блізка, але бліжэй мая скура'); One's own shirt / coat is the nearest (or is closer to one's own body) (v3) ('Уласная кашуля / паліто бліжэйшая(-е) (або бліжэй да цела)'); [The teeth are closer than the relatives] ('Зубы бліжэй, чым сваякі') [EP 249]

Балг.: Своя риза по-близо е до свое месо ('Свая кашуля бліжэй да цела') [РССП 130]; Ризата е по-близо от гащите (до тялото) ('Свая кашуля бліжэй, чым штаны (да цела)') [EP 249]

Польск.: Bliższa koszula ciała niż suknia (kaftan i in.) ('Бліжэй кашуля да цела, чым сукенка (каптан і іншае)') [NKPP II 151; EP 250]; Bliższa koszula ciała ('Бліжэй кашуля да цела') [EP 250; РССП 130]

Руск.: Своя рубашка ближе к телу (к телу ближе) [БСРП 767]; Рубашка к телу ближе [БСРП 767]

Слав.: Bližšia košel'a ako kabát ('Бліжэй кашуля, чым паліто') [РССП 130; EP 251]

Славен.: Srajca je bliže od suknje ('Кашуля бліжэй, чым сукенка') [EP 251]; Srajca je bližja kot klobuk ('Кашуля бліжэй, чым паліто') [EP 251]

Укр.: Своя сорочка до тіла ближче [РССП 130]; Своя сорочка ближче до тіла [EP 251]

Чэш.: Bližši košile než kabát ('Бліжэй кашуля, чым паліто') [РССП 130; EP 249]; Bližši jest těla košile než sukně ('Бліжэй да цела кашуля, чым паліто') [EP 249]

Лат.: Paša kreklis vistuvākais ('Свая кашуля бліжэй') [EP 250]

Літ.: Artimesni marškiniai, negu sermėga ('Бліжэй кашуля, чым сярмяга') [EP 250]

Англ.: One's shirt is nearer (to the body) than the coat ('Свая кашуля бліжэй (да цела), чым паліто') [EP 249]; Near is my coat / doublet / petticoat but nearer is my shirt / smock ('Маё паліто / Мой касцюм / Мая ніжняя спадніца блізка, але бліжэй мая скура / халат') [EP 249]

Ням.: Das Hemd ist mir (einem) näher als der Rock ('Кашуля бліжэй, чым паліто') [EP 250]; Das Hemd ist mir näher als der Rock, das Fleisch aber näher als das Hemde ('Кашуля бліжэй, чым паліто, але цела бліжэй, чым кашуля') [DSL II 500]

Ісп.: Más cerca está la camisa (de la carne) que el jubón ('Кашуля бліжэй да цела, чым касцюм') [EP 251]; Primero es la camisa que el sayo / jubón ('Бліжэй кашуля да цела, чым паліто / касцюм') [EP 251]

Іт.: Stringe più la camicia che la gonnella (il giubbone) ('Бліжэй кашуля, чым спадніца (паліто)') [EP 250]

Фр.: La chemise est plus proche que le pourpoint ('Кашуля бліжэй, чым касцюм') [EP 250]; La peau / chair est plus proche que la chemise ('Скура / Цела бліжэй, чым кашуля') [EP 250]

Венг.: Közlebb az ing, mint a mente / guba / suba / kabát ('Бліжэй кашуля, чым футравая куртка / бурка / кажух / паліто') [EP 250]; Közlebb az ing a subánál ('Бліжэй кашуля, чым падэшва') [EP 250]

63. Сем раз(-оў) адмерай (прымер), а (адзін) раз адрэж [КС 211; СБП 352; ТСП 476; РССП 281+, 275+; РМ/ПМ+] або Дзесяць (Сем) разоў мер і то не вер [РССП 275, 281]

Універсальная прыказкавая мадэль: Measure / Think two / three / seven / ten / hundred / many times (before you) cut once ('Мерай / Думай два / тры / сем / дзесяць / сто / шмат разы(-оў) (перад тым як) адзін раз адрэзаць') [EP 315]

Балг.: Дваж мери, веднѣж режи ('Два разы мерай, адзін рэж') [РССП 126; EP 315]; Девет примери, едно одрежи ('Дзевяць раз мерай, адзін адрэж') [EP 315]

Польск.: Niech siedem razy odmierzy, nim raz odetnie ('Сем разоў адмерай, перад тым, як адрэжаш') [EP 316]; Dziesięć razy mierz, a raz utnij / krajaj ('Дзесяць раз мерай, а раз адрэж / абрэж') [EP 316]

Руск.: Сем раз отмерь, один раз отрежь [БСРП 745]; Семь раз отмеряй, однаво отрежь [БСРП 745]

Слав.: Dva razy meraj, raz strihaj ('Два разы мер, адзін рэж') [РССП 126; EP 317]; Desat'krát meraj a potom strihaj ('Дзесяць раз адмерай, а потым адразаі') [EP 317]

Славен.: Petkrat meri, enkrat reži ('Пяць разоў мерай, адзін адразаі') [EP 317]

Укр.: Сім / Десять раз відмір / одмір(яй), а раз відріж / одріж [EP 317]

Чэш.: Dvakrát / Desetkrát měř, (a) jednou řež ('Двойчы / Дзесяць раз адмерай, (але) адзін адразаі') [РССП 126; EP 315]

Лат.: Septīgas / Desmit reizes nomērti, (bet) vienreiz nogriez ('Сем / Дзесяць раз мерай, (але) адзін адразаі') [EP 316]

Літ.: Devynis kartus atmatuok, dešimtą nupjauk ('Дзевяць раз мерай, на дзясцят адразаі') [EP 316]; Dešimtį kartų mieruok, vieną kartą pjauk ('Дзесяць раз мерай, адзін раз адразаі') [EP 316]

Англ.: Score twice before you cut once ('Лічы два разы, перш чым адрэжаш адзін раз') [EP 315; CDP]; Measure thrice before you cut once ('Мерай тройчы перад тым, як раз адрэжаш') [CDP]; Measure thrice what you buyest, and cut but once ('Мерайце тройчы тое, што купляеш, але рэж раз') [EP 315]

Ням.: Ehe man einmal abschneidet, muss man zweimal messen ('Перад тым, як адрэзаць, трэба двойчы мераць') [EP 315]; Man muss dreimal messen, eh' man einmal schneidet ('Трэба тройчы мераць, перш чым адрэзаць адзін раз') [EP 315]

Ісп.: Contar muchas veces, y pagar una ('Лічы шмат разоў, плаці адзін раз') [EP 317]

Іт.: Tre / Dieci misure e un taglio ('Тры / Дзесяць раз мерай, адразаі адзін раз') [EP 316]

Фр.: Mesuré avant ou coupé ('Спачатку мерай, потым адразаі') [EP 315]

Венг.: Kétszer / Háromszor mérz, égszér vágj / szabj ('Мерай два / тры разы, рэж / адразаі адзін') [EP 316]

Фін.: Leikkaa kerta, mittaa kahdesti ('Адразаі адзін раз, мерай два') [EP 315]

Тур.: İki ölç, bir bıç ('Два разы мерай, адразаі адзін') [EP 317]

Араб.: «Measure before you cut» ('Мерай перад тым, як адрэзаць') [EP 317]

Перс.: «Measure a hudred times before you cut once» ('Мерай сто раз перад тым, як раз адрэзаць') [EP 317]

Яп.: «Seven times compare, once cut» ('Сем раз параўнай, адзін раз рэж') [EP 317]

64. Слова – серабро (срэбра), маўчанне – золата [КС 213; СБП 358; ТСП 484; РССП 281+; РМ/ПМ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: Silence is gold(en) (v1) ('Маўчанне – золата (залатое)'); Speech is silver, silence is gold (v2) ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 366]

Балг.: Думането – сребро, мълчането – злато ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [РССП 143]; Думан(ь)ето сребро, мълчан(ь)ето злато ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 366]; Мълчанието е злато ('Маўчанне – золата') [РССП 143]

Польск.: Mowa [jest] srebrem, a milczenie złotem ('Слова – [з'яўляецца] серабро(-м), і маўчанне – золата(-м)') [EP 367]; Mowa srebro, a milczenie zloto ('Слова – серабро, і маўчанне – золата') [EP 367]

Руск.: Слово – серебро, молчание – золото [БСРП 827]

Слав.: Novorit' – striebro, mlčat' – zlato ('Размаўляць – серабро, маўчаць – золата') [РССП 143]; Novorit' je striebro, mlčat' (je) zlato ('Размаўляць – серабро, маўчаць – золата') [EP 367]; Mlčanlivost' zlato donaša ('Маўчанне – залатая хага') [EP 367]

Славен.: Govoriti je srebro, molčati pa zlato ('Размаўляць – серабро, маўчаць – золата') [EP 367]; Molčati / Molčanje je zlato ('Маўчаць / Маўчанне – золата') [EP 367]

Укр.: Слово – срібло, мовчання – золото [EP 368]; Сказане слово – срібло, а мовчання – золото [EP 368]; Мовчання золото [EP 368]

Чэш.: Mluvití stříbro, mlčeti zlato ('Размаўляць – серабро, маўчаць – золата') [РССП 143; EP 366]

Лат.: Runāt sudrabs, klusēt (klusu ciest) – zelts ('Размаўляць – серабро, маўчаць (маўчанне) – золата') [EP 367]; Klušēšana ir zelts ('Маўчанне – золата') [EP 367]

Лит.: Kalbėjimas yra sidabrinis, tylėjimas – auksinis ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 367]

Англ.: Speech is silver, (but) silence is gold(en) ('Слова – серабро, (але) маўчанне – золата (залатое)') [EP 366]; Speech is silver, silence is gold ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [CDP]; Silence is gold(en) ('Маўчанне – золата (залатое)') [EP 366]

Ням.: Reden ist Silber, Schweigen ist Gold ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 366]; Reden sind Silber, Gespräche sind Gold ('Словы – серабро, маўчанне – золата') [KSB 63]

Ісп.: La palabra es de plata, el silencio es de oro ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 367]; Las palabras son de plata, el silencio de oro ('Словы – серабро, маўчанне – золата') [EP 367]

Іт.: La parola è d'argento, il silenzio (è) d'/di oro ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 367]

Фр.: La parole est d'argent, le silence est d'or ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 366]; Le silence est d'or, la parole est d'argent ('Маўчанне – золата, слова – грошы') [EP 366]

Венг.: Hallgatni arany, beszélni ezüst ('Слухаць – золата, размаўляць – серабро') [EP 367]; Hallgatni arany ('Слухаць – золата') [EP 367]

Фін.: Puhuminen on hopeeta, mutta vaitiolo kultaa ('Слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 366]; Vaikeneminen kultaa, puhuminen hopeeta ('Маўчанне – золата, слова – серабро') [EP 366]

Тур.: Söylemek gümüş ise, söylemek altındır ('Размаўляць – серабро, размаўляць – золата') [EP 365]

Араб.: «If speech is silver, silence is gold» ('Калі слова – серабро, маўчанне – золата') [EP 368]

Перс.: «Speech is gold but silence is jewels» ('Слова – серабро, але маўчанне – каштоўнасць') [EP 368]

Яп.: «Eloquence is silver, silence is gold» ('Красамоўства – серабро, маўчанне – золата') [EP 368]

65. У бабы валасы доўгія (волас доўгі), а памяць кароткая (а розум кароткі) [СБП 376; ТСП 511; ЭСП 116; РМ; ВРС/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: Long hair and short brain / reason / wit (v1) ('Доўгія валасы і кароткі мозг / розум / досціп'); Women have long hair and short wit (v2) ('У жанчыны валасы доўгія і кароткі розум'); (Women have) long clothes and short wit (v3) ('У жанчын ёсць доўгае адзенне і кароткі розум') [EP 413]

Балг.: Дългокоса, плиткоумна ('Доўгія валасы, кароткі розум') [EP 413]

Польск.: U białych głów / kobiety długie włosy (ale) rozum krótki ('У белай галавы / У жанчыны доўгія валасы, (але) кароткі розум') [EP 415]; Długie włosy, krótki rozum ('Доўгія валасы, кароткі розум') [EP 415]

Руск.: У бабы волос долог, да ум короток [БСРП 29]; У бабы волосы долги, а (да) ум короток [БСРП 29]

Слав.: Dlhé vlasy, krátky rozum ('Доўгія валасы, кароткі розум') [EP 415]

Славен.: Ženske imajo dolge lase, pa kratko pamet ('У жанчыны валасы доўгія, але кароткая памяць') [EP 415]; Dolge lasje – kratka pamet ('Доўгія валасы – кароткая памяць') [EP 415]

Укр.: Коса довга, а розуму – й пальця не обернеш [EP 415]

Чэш.: Dlouhé vlasy, krátký rozum ('Доўгія валасы, кароткі розум') [EP 413]

Лат.: Sievām garī mati, īss padoms ('У жанчыны валасы доўгія, кароткая памяць') [EP 415]; Gari mati, īss padoms ('Доўгія валасы, кароткая памяць') [EP 415]

Літ.: Bobos / Moteriškų ilgas plaukas, trumpas razumas ('У бабы / жанчыны валасы доўгія, кароткі розум') [EP 415]; Ilgas plaukas – trumpas protas ('Доўгія валасы – кароткі розум') [EP 415]

Англ.: Long hair and short wit ('Доўгія валасы і кароткі розум') [EP 413; CDP 20]

Ням.: Frauen / Weiber haben langes Haar und kurzer Sinn / Verstand ('У жанчыны валасы доўгія і кароткі розум / мазгі') [EP 415]; Langes Haar (Lange Haare) kurzer Sinn / Verstand ('Доўгія валасы, кароткі розум / мазгі') [EP 414]; Langes Haar kurzer Sinn ('Доўгія валасы, кароткі розум') [CDP 20]

Ісп.: La mujer tiene largo el cabello y corto el entendimiento ('У жанчыны валасы доўгія і кароткі розум') [EP 415]; Cabello luengo, y corto el seso ('Доўгія валасы і кароткі розум') [EP 415; CDP 20]

Іт.: Le donne hanno lunghi a capelli e corti i cervelli (e corto il cervello) ('У жанчыны валасы доўгія і кароткія мазгі (кароткі розум)') [EP 415]; I capelli lunghi, i cervelli corti ('Доўгія валасы, але кароткі розум') [EP 415]; Capo grasso, cervello magro ('Доўгія валасы, тонкі розум') [CDP 20]

Фр.: Longs cheveux, corte cervelle (‘Доўгія валасы, кароткі розум’) [EP 414; CDP 20]

Венг.: Hosszú haj, rövid ész (‘Доўгія валасы, кароткі розум’) [EP 415]; Az asszonyembérnek hosszú a haja, rövid az esze (‘У жанчыны валасы доўгія, кароткі розум’) [EP 415]

Фін.: Hius pitkä, mieli lyhyt (‘Доўгія валасы, кароткі розум’) [EP 413]; Kell on hiukset pirkät, sill on mieli lyhyt (‘Валасы павінны быць доўгімі, розум кароткім’) [EP 413]

Тур.: Kadının saçı uzun, akli kısadır (‘У жанчыны валасы доўгія, кароткі розум’) [EP 415]

Ян.: «The short wit of the woman» (‘У жанчын кароткі розум’) [EP 416]

66. Хто мажа, той і едзе [КС 247; ТСП 555; ЭСП 126; BPS/АПФ+] або Хто мажа (шмаруе), той і едзе [РССП 283; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: He that greases, travels or Grease the wheel if you intend the cart shall go (v1) (‘Хто змазвае, едзе або Змазвай кола, калі хочаш, каб калёсы ехалі’); A greased wheel / cart runs easily / faster (or does not creak) (v3) (‘Змазанае(-я) кола / калёсы працуе(-юць) лёгка / хутчэй (або не рыпае(-юць))’); Greasing a cart is like adding a third horse (v5) (‘Змазка калёс падобна на даданне трэцяга каня’); He that greases his cart, helps his oxen (v6) (‘Хто змазвае свае калёсы, дапамагае сваім быкам’) [EP 304]

Балг.: Да подмажеш (да се подмажат) колата да вървят (‘Хто мажа (Падмазаўшы) калёсы, той і едзе’) [EP 304]; Намажи колелата, да не скърчат колата (‘Вышмаруйце колы, каб машына не рыпела’) [EP 304]; Който по-добре подмаже телсията баницата му ще се изпече по-добре (‘Хто добра падмажа пірог, той лепш спячэцца’) [EP 304]

Польск.: Kto smaruje, ten jedzie (‘Хто шмаруе, той едзе’) [EP 306]

Руск.: Хорошо смазал, хорошо і поехал [БСРП 676; EP 306]

Слав.: Kto masti, ten sa vezie (‘Хто мажа, той вязе’) [EP 306]

Славен.: Kdor maže, ta vozi (‘Хто мажа, той возіць’) [EP 306]

Укр.: Хто маже, той і їде [РССП 116; EP 307]

Чэш.: Kdo maže, ten jede (‘Хто мажа, той едзе’) [РССП 116; EP 304]

Лат.: Vairāk smērē, vieglāk brauc (‘Лепш нашмаруеш, лягчэй едзеш’) [EP 306]; Kas labi smērē, tas labi brauc (‘Што добра змазана, то добра едзе’) [EP 306]

Літ.: Nepatepęs / Nešmeruosi nevažiuosi (‘Не падмажаш / Не вышмаруеш, не паедзеш’) [EP 306]

Англ.: Who greases the way travels easily (‘Хто змазвае дарогу, лёгка едзе’) [РССП 116]; He that greases, travels (‘Хто змазвае, едзе’) [EP 304]; If you grease well you speed well (‘Калі добра змазваеш, хутка рухаешся’) [DEP 1222]

Ням.: Wer gut schmiert, der gut fährt (‘Хто добра змазвае, добра едзе’) [EP 305]; Schmierer und salben hilft allenthalben (‘Змазваць і падмазваць дапамагае ўсюды’) [DEP 1222]

Ісп.: La rueda mal untada, siempre anda querellosa (‘Кола, якое дрэнна змазана, заўсёды гуляе’) [EP 306]

It.: La ruota più ch'è unta e meglio gira ('Кола, яке добра змазана, лепш працуе') [EP 305]

Фр.: Qui grasse bien, va loin ('Хто добра мажа, той далёка едзе') [EP 305]

Венг.: A kerék is úgy / jobban forog, ha kenik ('Кола паварочваецца / круціцца лепш, калі змазана') [EP 305]; Jobban forog a kerék, ha mégkenik ('Кола круціцца лепш, калі добра змазана') [EP 305]

Тур.: Araba yağlanmazınca yürümez ('Калі калёсы не змазаны, не могуць ехаць') [EP 307]

Кит.: «Money makes all things smooth» ('Грошы робяць усё гладкім') [EP 307]

67. Хто не працуе (не робіць), той не есць [СБП 409; ТСП 558; ЭСП 126; РССП 283+; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль.: He that will not work, shall not eat or He that does not work, does not eat, or Without work one cannot eat ('Хто не будзе працаваць, не будзе есць або Хто не працуе, той не есць, або Без працы немагчыма есці') [EP 256]

Балг.: Който не работи, не трябва да яде ('Хто не працуе, не павінен есць') [РССП 126]; Който не работи, не бива да яде ('Хто не працуе, той не мае яды') [EP 256]

Польск.: Kto nie pracuje, ten / niech / nie je ('Хто не працуе, той / нічога не есць') [РССП 126; EP 257]

Руск.: Кто не работает, тот не ест [БСРП 741; РССП 126]

Слав.: Кто непрацује, неч неје ('Хто не працуе, нічога не есць') [РССП 126; EP 258]

Славен.: Kdor ne dela, naj ne je ('Хто не працуе, не павінен есць') [EP 258]; Kdor ne dela, je brez jela ('Хто не працуе, той без яды') [EP 258]

Укр.: Хто не працує, той не їсть [РССП 126; EP 258]; Хто не робить, той не їсть [EP 258]

Чэш.: Kdo nepracuje, at' nejí ('Хто не працуе, не есць') [РССП 126; EP 256]

Лат.: Kas nestrādā, tam nav jāēd (nav ko ēst) ('Хто не працуе, не павінен есць / нічога не есць') [EP 257]

Літ.: Kas nedirba, tas nevalgo ('Хто не працуе, той не есць') [EP 257]; Jeigu nenori dirbti, tai nenorėk ir valgyti ('Калі не хочаш працаваць, то не хочаш есць') [EP 257]

Англ.: He that will not work, shall not eat ('Хто не будзе працаваць, не будзе есць') [РССП 126; EP 256; CDP]; If you won't / don't work, you shan't eat ('Калі не будзеш працаваць / не працуеш, не будзеш есць') [EP 257]; He that will not labour must not eat ('Хто не будзе працаваць, не будзе есць') [CDP]

Ням.: Wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen ('Хто не працуе, не павінен таксама есць') [EP 257]

Ісп.: El que (Quien) no trabaja, no come ('Хто (Хто) не працуе, не есць') [EP 258]; En esta vida caduca, el que no trabaja, no manduca ('У гэтым няшчасным жыцці, той, хто не працуе, не есць') [EP 258]

Іта.: Chi non lavora, non mangia ('Хто не працуе, не есць') [EP 257]

Фр.: Il faut travailler, qui veut manger ('Трэба працаваць, хто хоча есць') [EP 257]; Pour manger, il faut travailler ('Каб есці, трэба працаваць') [EP 257]

Венг.: Aki ném dolgozik, né iségyék ('Хто не працуе, не есць') [EP 257]

Фін.: Joka ei työta, sen ei syömäkään pidä ('Хто не працуе, той не будзе есць') [EP 257]

Тур.: Emeksiz yemek olmaz ('Хто не працуе, не есць') [EP 258]

Кит.: « (If) one does not work, he gets no food » ('(Калі) не працуеш, не маеш яды') [EP 258]

Яп.: «If the hands are empty then the mouth is (also) empty» ('Калі рукі пустыя, тады і рот (таксама) пусты') [EP 258]

68. Хто пасее (сее) вецер, той пажне буру [СБП 414; ТСП 564; ЭСП 127; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: They that sow (or He that sow) the wind shall reap the whirlwind ('Тыя, хто сеюць (Хто сее) вецер, пажнуць(-не) буру') [EP 459]

Балг.: Който сее ветрове, ще жъне бури ('Хто сее вецер, пажне буру') [EP 459]

Польск.: Kto sieje wiatr, ten burzę (pioguny) zbiera ('Хто сее вецер, той буру (маланку) пажне') [РНПС 73]; Kto wiatr sieje, zbiera burzę ('Хто вецер сее, пажне буру') [EP 460]

Руск.: Кто посеет ветер, пожнёт бурю [БСРП 118]

Слав.: Kto seje vjeter, búrku vyvoláya (žne dážď / búrku) ('Хто сее вецер, буру падыме (пажне дождж / буру)') [EP 460]

Славен.: Kdo seje veter, žanje vihar ('Хто вецер сее, пажне буру') [EP 460]

Укр.: Хто сіє вітер, пожне бурю [EP 460]

Чэш.: Kdo seje vítr, sklízi / sklídí bouři ('Хто сее вецер, падыме / супакоіць буру') [EP 459]

Лат.: Kas vēju sēj, tas vēju / aukas / vētru pļauj ('Хто вецер сее, той буру / ахвяры / шторм пажне') [EP 460]

Лит.: Kas vėja sėja, tas audrą renka ('Хто вецер сее, той пажне буру') [EP 460]

Англ.: They that sow the wind shall reap the whirlwind ('Тыя, хто сеюць вецер, пажнуць буру') [EP 459]; He that sow the wind will reap the whirlwind ('Хто сее вецер, пажне буру') [CDP]; To sow the wind and reap the whirlwind ('Пасей вецер, пажні буру') [EP 459]

Ням.: Wer Wind sät, wird Sturm ernten ('Хто вецер сее, буру пажне') [EP 460]

Ісп.: Quien (El que) siembra vientos, recoge tempestades ('Хто (Той, хто) вятры сее, пажне буры') [EP 460]

Іт.: Chi semina vento, raccoglie tempesta ('Хто вецер сее, пажне буру') [EP 460]

Фр.: (Celui) qui sème le vent récol la tempête ('(Той), Хто вецер сее, пажне буру') [EP 459]

Венг.: Aki / Ki szelet vet, vihart arat ('Хто вецер сее, пажне буру') [EP 460]

Фін.: Joka tuulta kylvää, se myrsky niittää ('Кожны, хто вецер сее, той пажне буру') [EP 459]

Тур.: Rüzgar eken, fırtına biçer ('Хто пасеяў вецер, пажне буру') [EP 460]

69. Ціхая вада берагі мые [СБП 421; ТСП 572] або Ціхая вада берагі мые (грэблю рве) [BPS/АПФ+] або Ціхая вада грэблю рве [СБП 421; ТСП 572; ЭСП 128]

Універсальная прыказкавая мадэль: Still waters are / run deep / deepest or have a deep bottom (v1) ('Ціхія воды глыбокія / бягуць глыбока / самыя глыбокія або маюць глыбокае дно'); Still waters wash away the bank (v2) ('Ціхія воды берагі мыюць'); Keep away from still water or Still water is dangerous (v3) ('Абыходзь бокам ціхія воды або Ціхія воды небяспечныя') [EP 373]

Балг.: Тихата вода бряг / брега рони / ломи ('Ціхая вада бераг / берагі крышыць / мые') [EP 373]; Тихата вода по-дълбоко копае ('Ціхая вада глыбока капае') [EP 373]

Польск.: Cicha woda brzegi rwie ('Ціхая вада берагі рве') [PССП 107; EP 375]; Cicha woda brzegi podrywa ('Ціхая вада берагі падрывае') [EP 375]; Ciche wody brzegi podmywają ('Ціхая вада берагі падмывае') [DSL IV 1813]

Руск.: Тихая вода берега подмывает [БСРП 130]; Тихая вода берега подмывает [и плотины рвёт] [БСРП 130]

Слав.: Tichá voda brehy myje ('Ціхая вада берагі мые') [PССП 107]; Tichá voda breh podmýva (brehy myje / podmýva) ('Ціхая вада бераг падмывае (берагі мые / падмывае') [EP 375]

Славен.: Tiha voda breg izpodjeda ('Ціхая вада бераг падмывае') [EP 375]; Tiha voda bregova / obrove podjeda / dere ('Ціхая вада бераг / узгорак падмывае / рве') [EP 375]

Укр.: Тиха вода греблю рве [PССП 107]; Тиха вода греблі / греблю / береги рве [EP 376]; Тиха вода береги ламає / лупає [EP 376]

Чэш.: Tichá voda břehy ruje / bere / mele ('Ціхая вада бераг рые / забірае / здрабняе') [EP 373]; Tichá voda břehy ruje / podmilá / podrývá, prudká přece běží ('Ціхая вада берагі рые / падмывае / падрывае, далей бяжыць') [EP 373]

Лат.: Klusi / Lēni ūdeņi (ir) dziļi ('Ціхая / Павольная вада глыбокая') [EP 374]; Rams ūdens allaž dziļš ('Павольная вада заўсёды глыбокая') [EP 375]

Літ.: Tūkys vanduo krantūs plėšia ('Ціхая вада берагі падмывае') [EP 374]; Ramus vanduo pakrantes išneša ('Павольная вада бераг падрывае') [EP 374]

Англ.: Still waters run deep ('Ціхія воды бягуць глыбока') [EP 374]

Ням.: Stille Wasser wäscht die Ufer aus ('Ціхая вада берагі падмывае') [EP 374]; Stille Wasser sind tief [und schmutzig] ('Ціхія воды глыбокія [і брудныя]') [EP 374]

Ісп.: Agua quieta, pozo profundo ('Ціхая вада вельмі глыбокая') [EP 375]; Do más fondo el río, hace menos ruido ('Чым глыбей дно ракі, тым менш шуму') [EP 375]

Іт.: Acqua cheta rovina i ponti ('Вада, якая падрывае масты, ціхая') [EP 374]; L'acqua chete le rovinano e' ponti ('Вада, якая падрывае масты, ціхая') [EP 374]

Фр.: Il n'est (Il n'y a) pire eau que l'eau (que celle) qui dort ('Няма (Не існуе) горш вады, чым вада (тая), якая спіць') [EP 374]

Венг.: Lassú víz partot mos ('Ціхая вада бераг мые') [EP 374]; Lassú víz partot mos, a gyors még árkot sém ('Ціхая вада бераг мые, але па-ранейшаму застаецца бераг') [EP 374]

Фін.: Tuynessä vedessä ne suuret kalat kutevat ('У ціхай вадзе вялікая рыба плавае') [EP 374]

Тур.: Durgun akan su kiyiyi oyar ('Ціхая вада бераг рве') [EP 375]

70. Чалавек марыць, а Бог уладарыць [СБП 426; ТСП 579; BPS/АПФ+] *або* Чалавек думае, а Бог робіць [РССП 283] *або* Чалавек думае так, а выйдзе зусім іначай [РССП 283] *або* Чалавек мяркуе, а Бог не чуе (распараджаецца) [СБП 426; ТСП 579; ЭСП 130] *або* Чалавек мяркуе, а Бог размяркуе (распараджаецца, распарадкуе, не чуе) [BPS/АПФ+] *або* Чалавек плануе, а бог выракуе [BPS/АПФ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Man proposes, God disposes (v1) ('Чалавек мяркуе, Бог распараджаецца'); Man should, but God directs the bullet (s1) ('Чалавек павінен, але Бог скіроўвае кулю') [EP 308]

Балг.: Човек предполага, а Бог разполага ('Чалавек мяркуе, а Бог распараджаецца') [РССП 173]; Челяк / Човек предполага, господ (а бог) разполага ('Чалавек мяркуе, (а) Бог распараджаецца') [EP 308]

Польск.: Człowiek zmierza, Bóg rozmierza ('Чалавек мяркуе, Бог распараджаецца') [EP 309]

Руск.: Человек предполагает, а Бог располагает [БСРП 984; EP 310]

Слав.: Človek miení, Pán Boh mení ('Чалавек мае на ўвазе, Бог мяняе') [РССП 173; EP 310]

Славен.: Človek obrača, bog obrne ('Чалавек мяркуе, Бог распараджаецца') [EP 310]

Укр.: Чоловік так, а Бог інак [EP 310]

Чэш.: Člověk míní, Pánbůh mění ('Чалавек мае на ўвазе, Бог мяняе') [РССП 173; EP 308]

Лат.: Colvēks domā, dievs dara ('Чалавек мяркуе, Бог робіць') [EP 309]

Літ.: Žmogus taip, o Dievas kitaip ('Чалавек так, а Бог інакш') [EP 309]

Англ.: Man proposes (and / but) God disposes ('Чалавек мяркуе, (а / але) Бог распараджаецца') [EP 308]; Man proposes and God disposes ('Чалавек мяркуе, а Бог распараджаецца') [CDP]

Ням.: Der Mensch denkt, Gott lenkt ('Чалавек думае, Бог вядзе') [EP 309; CDP]

Ісп.: El hombre propone y Dios dispone ('Чалавек мяркуе, і Бог распараджаецца') [EP 310]

Іт.: L'uomo propone e Dio dispone ('Чалавек мяркуе, і Бог распараджаецца') [EP 309]

Фр.: L'homme propose et Dieu dispose ('Чалавек мяркуе, і Бог распараджаецца') [EP 309]

Венг.: Embér tervezt, Isten végez ('Чалавек мяркуе, Бог робіць') [EP 309]

Фін.: Ihminen päättää, Jumala säätää ('Чалавек мяркуе, Бог настойвае') [EP 309]

Тур.: Murat insandan takdir Allah'tan ('Чалавек мяркуе, Аллах распараджаецца') [EP 310]

Араб.: «Man thinks, God provides» ('Чалавек думае, Бог падае') [EP 310]

Перс.: «Man makes the plan, and God predestinates» ('Чалавек плануе, Бог распарадкуе') [EP 310]

Кім.: «The plans of man are not equal to those of Heaven» ('Планы чалавека не аднолькавыя з Нябёсамі') [EP 310]; «Planning a matter depends on man, completing the matter depends on Heaven» ('Планаванне залежыць ад чалавека, выкананне залежыць ад Нябёс') [EP 310]

Ян.: «Fate is with Heaven» ('Лёс ад Нябёс') [EP 310]

71. Што <ні> галава (чалавек), то <і> розум [КС 275; СБП 444; ТСП 604; ЭСП 134; РМ; ВРС/АПФ+] або Колькі галоў – столькі і розумаў [РССП 277+]

Універсальная прыказкавая мадэль: So many men / heads, so many minds / opinions (v1) ('Колькі людзей / галоў – столькі і розумаў / поглядаў'); In the forest the trees are not alike, men are not alike either (v2) ('У лесе дрэвы не аднолькавыя, людзі таксама не падобныя') [EP 83]

Балг.: Колкото глави, толкова и умове ('Колькі галоў, столькі розумаў') [EP 83]; Всяка глава свой ум носи ('Кожная галава свой розум мае') [EP 83]

Польск.: Co głowa, to rozum ('Што галава, то розум') [РССП 40; EP 85]

Руск.: Что голова, то разум [БРСП 189]; Сколько голов – столько умов [РССП 40]

Слав.: Čo hlava, to rozum ('Што галава, то розум') [РССП 40]; Kol'ko hláv, tol'ko rozumov ('Колькі галоў, столькі розумаў') [РССП 40; EP 85]

Славен.: Kolikor glav, toliko misli / pameti ('Колькі галоў, столькі і поглядаў / розумаў'); [EP 85]; Kolkor ljudi, toliko pameti / misli ('Колькі людзей, столькі і розумаў / поглядаў') [EP 85]

Укр.: Що голова, то й розум [РССП 40]; Скільки голів, стільки й умів [РССП 40; EP 86]

Чэш.: Co hlava, to rozum ('Што галава, то розум') [РССП 40; EP 83]; Kolik hlav, tolik i rozumu ('Колькі галоў, столькі і розумаў') [РССП 40]

Лат.: Cik galvu, tik prātu/ padomu ('Колькі галоў, столькі розумаў / поглядаў') [EP 84]; Daudz galvu, daudz prātu ('Шмат галоў, шмат розумаў') [EP 84]

Літ.: Kas galva, tai ir protas ('Што галава, то і розум') [EP 84]; Daug galvų, daug smarų ('Шмат галоў, шмат розумаў') [EP 84]

Англ.: As many heads, as many wits ('Колькі галоў, столькі поглядаў') [CDP]; As many men, so many minds / opinions ('Колькі людзей, столькі і розумаў / поглядаў') [CDP]; So many men / heads, so many minds / wits ('Шмат людзей / галоў, шмат розумаў / поглядаў') [РССП 40; EP 83]; So many men, so many opinions ('Шмат людзей, шмат поглядаў') [ODP 334]

Ням.: Viel / Soviel Köpfe, viel /soviel Sinne ('Шмат / Колькі галоў, шмат / столькі розумаў') [EP 84]; Soviel Menschen, soviel Köpfe ('Колькі людзей, столькі галоў') [EP 84]

Ісп.: Cuantas cabezas, tantos pareceres ('Колькі галоў, столькі поглядаў') [EP 85]; Cuantos / Tantos hombres, tantos pareceres ('Колькі / Шмат людзей, столькі / шмат поглядаў') [EP 86]; A diez cabezas, diez monteraz ('Дзесяць галоў, дзесяць розумаў') [EP 86]

Іт.: Tante teste, tanti cervelli ('Колькі галоў, столькі розумаў') [EP 84]; Tanti uomini, tanti pareri ('Колькі людзей, столькі поглядаў') [EP 84]

Фр.: Autant de gens, autant de sens ('Колькі людзей, столькі поглядаў') [EP 84]

Венг.: Ahány fej, annyi gondolat ('Колькі галоў, столькі поглядаў') [EP 84]; Ahány ember, annyi vélemény/ természet ('Колькі людзей, столькі розумаў / поглядаў'); [EP 84]

Фін.: Yhtä monta mieltä kuin miestä ('Колькі поглядаў, столькі людзей') [EP 84]

Араб.: «Every one has a different opinion» ('У кожнага свой погляд') [EP 86]

Кім.: «Many people many opinions» ('Шмат людзей, шмат поглядаў') [EP 86]

Яп.: «Ten men, ten colours» ('Дзесяць людзей, дзесяць колераў') [EP 86]

72. Што посееш, тоє і пажнеш [КС 273; СБП 446; ТСП 605; ЭСП 135] *або* Што посееш, то (тоє) і пажнеш [РССП 284+; РМ/ПМ+] *або* Як узарэш, так і збярэш [РССП 284]

Універсальная прыказкавая мадэль: As you sow, so (will) you reap or As one sows so one reaps (v1) ('Як сееш, так жнеш (пажнеш) або Як хто сеє, так той жне'); What you sow that will you reap (too) or What one sows that will be reaped too (v2) ('Што сееш, тоє пажнеш або Што хто сеє, тоє той пажне'); Like sowing, like reaping (v3) ('Як посееш, так пажнеш'); He who does not sow does / will not reap (v4) ('Хто не сеє, не жне / не пажне') [EP 38]

Балг.: Каквото сеє, това и жъне ('Як сеє, так і жне') [РССП 119]; Що̀то є сеял, това ще жъне ('Што сееш, тоє пажнеш') [EP 38]; Каквото си сеял, таквот ще жънеш ('Што пасеялі, тоє пажнеце') [РССП 119; EP 38];

Польск.: Co kto sije, tak będzie żął ('Што хто сеє, тоє той жне') [EP 41]; Co człowiek sije, to żąć będzie ('Што чалавек сеє, так тоє жне') [SPRP 436; 495; 572]; Kto nie sije, nie zbiera (nic nie zbierze) ('Хто не сеє, не збірає (нічога не збірає)') [EP 41]; Jak zasiejesz, tak będziesz żął ('Як засеяў, так пажнеш') [EP 41]

Руск.: Что посеешь, то и пожнёшь [БСРП 701]; Как посеешь, так и пожнёшь [БСРП 401]; Что (Чё) посеешь, то взойдёт [БСРП 701; РССП 118]

Слав.: Ćo si zaseješ, to budeš žat' ('Што хто сеє, тоє той пажне') [РССП 119]; Ćo seješ to veješ ('Як сеє, так жне') [EP 41]; Ako seješ, tak budeš žat' ('Як сееш, так пажнеш') [РССП 119]; Ako kto seje, tak (i) žne (tak bude žat') ('Як хто сеє, так (і) жне (пажне)') [EP 41]

Славен.: Kar seješ, boš žel ('Як сееш, так пажнеш') [EP 42]

Укр.: Що посеєш, те й пожнеш [РССП 119; EP 42]; Як(е) посеєш, так(е) (й) збереш / пожнеш / зожнеш [EP 42]; Як посіяв, так і зібрав [РССП 119]

Чэш.: Co si naseješ, to žiti budeš ('Як хто пасее, так пажне') [EP 39]

Лат.: Kā sēsi, tā plausi ('Што сееш, тоє пажнеш') [EP 40]; Ko sēsi, to plausi ('Хто сеє, той жне') [EP 40]

Літ.: Kaip pasėsi, taip ir pjausi ('Як пасееш, так і пажнеш') [EP 40]; Ką pasėsi, tą ir pjausi ('Што пасееш, тоє пажнеш') [EP 40]

Англ.: As you sow, so you (will) reap ('Як сееш, так жнеш (пажнеш)') [РССП 119; ODP 462; EP 39]; As one (or a man) sows, so shall he reap ('Як хто (або чалавек) сеє, так той пажне') [EP 39]; He who sows well reap well ('Хто добра сеє, той добра пажне') [DEP]

Ням.: Wie die Saat, so die Ernte ('Як пасеяў, такі ўраджай') [EP 39]; Wie / Was du säest (or der Mensch sät) so/das wirst (or wird er) ernten / scheiden ('Як / Што пасееш (або Чалавек пасее), так / той ураджай пажнеш') [EP 39]

Ісп.: Como sembrares / sembrares,ogerás / segarás ('Што сееш / пасееш, жнеш / пажнеш') [EP 42]; Lo que sembrares / siembre,ogerás ('Што сееш / пасееш, жнеш') [EP 42]

Іт.: Come si semina, così si raccoglie ('Што мы сеем, тоє мы пажнем') [EP 40]; Si raccoglie quel che si semina ('Мы збіраем тоє, што пасеялі') [EP 40]

Фр.: Comme vous semez; vous récolterez ('Што вы пасеяце, тоє пажнеце') [EP 39]; Chacun recueillera ce qu'il a semé ('Кожны збірае тоє, што пасеяў') [EP 39]

Венг.: Ki mint vet, úgy arat ('Як сееш, так жнеш') [EP 40]; Ki mit vet, azt arat ('Што сееш, тоє жнеш') [EP 40]

Фін.: Sitä kun ihminen kylvää, sitä hän niittää ('Што чалавек пасее, тое пажне') [EP 39]; Mitä ihminen kylvää, sitä hän myös niittää ('Тое, што чалавек сее, тое таксама пажне') [EP 39]

Тур.: Ne ekersen onu biçersin ('Што пасееце, тое пажнеш') [EP 42]; Herkes ektiğini biçer ('Кожны збірае тое, што пасее') [EP 42]

Араб.: «As you sow, so you will reap» ('Як сееш, так пажнеш') [EP 43]; «He who sows not, reaps not» ('Хто не сее, не пажне') [EP 43]

Перс.: «In the field of time, you will reap what you have sown» ('З цягам часу, пажнеце тое, што пасеялі') [EP 43]; «Every one will in the end reap what he has sown» ('Урэшце кожны пажне тое, што пасеяў') [EP 43]

Кім.: «If you plant melon / plum / beans, you will reap melon / plum / beans» ('Калі пасеялі дыню / сліву / бабы, пажнеце дыню / сліву / бабы') [EP 43]

Яп.: «You will reap the harvest from seed sown» ('Пажнеце ўраджай з насення, якое пасадзілі') [EP 43]

73. Яблык ад яблыні далёка не адкоціцца [СБП 451; ТСП 611; РМ/ПМ] *або* Яблык ад яблыні далёка не адкоціцца (не коціцца) [BPS/АПФ+] *або* Яблыка ад яблыні далёка не падае (недалёка падае) [КС 278] *або* Яблык(-а) ад яблыні далёка не адкоціцца (не коціцца, не падае) [РМ/ПМ] *або* Яблык(-а) ад яблыні недалёка коціцца (падае) [РССП 284+; РМ/ПМ+] *або* Яблык ад яблыні недалёка коціцца (падае) [СБП 451; ТСП 611; РМ; BPS/АПФ+]

Універсальная прыказкавая мадэль: The apple / pear / fruit / cone does not fall (or never falls) far from the tree / trunk / root (or falls below the tree) ('Яблык / Груша / Садавіна / Шышка не падае (або ніколі не падае) далёка ад дрэва / ствала / кораня (або падае пад дрэва)') [EP 259]

Балг.: Ябълката не пада далеч от дънера си ('Яблык не падае далёка ад дрэва') [РССП 178; EP 259]

Польск.: Niedaleko jabłko pada od jabłoni ('Недалёка яблык падае ад дрэва') [NKPP I 810; EP 261]; Niedaleko pada jabłko od jabłoni ('Недалёка падае яблык ад дрэва') [РССП 178; EP 261]

Руск.: Яблоко от яблони недалеко падает [БСРП 1011]

Слав.: Jablko od stromu d'aleko nepadá ('Яблык ад дрэва далёка не падае') [EP 261]; Jablko d'aleko od stromu nepadá ('Яблык далёка ад дрэва не падае') [РССП 178; EP 261]

Славен.: Jabolko ne pade daleč od drevesa ('Яблык не падае далёка ад дрэва') [EP 261]; Vsaka jabolka padejo blizu stebła ('Кожны яблык падае блізка ад дрэва') [EP 261]

Укр.: Яблуко / Яблучко від яблуньки не далеко (від)котиться [EP 261]

Чэш.: Jablko nepadá daleko od stromu ('Яблык не падае далёка ад дрэва') [РССП 178]; Jablko nepadne daleko od stromu ('Яблык не ўпадзе далёка ад дрэва') [EP 259]

Лат.: Ābols nekrīt tālu no ābeles ('Яблык не падае далёка ад яблыні') [EP 261]

Літ.: Obuolys nuo obels netoli krinta ('Яблык падае недалёка ад яблыні') [EP 260]; Netoli nuo obels obuoliukai krinta ('Недалёка яблык ад яблыні падае') [EP 260]

Англ.: The apple never falls (does not fall) far from the tree ('Яблык ніколі не падае (не падае) далёка ад дрэва') [EP 259]; The apple doesn't roll far from the apple tree ('Яблык не коціцца далёка ад яблыні') [CDP 61]

Ням.: Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm ('Яблык не падае далёка ад дрэва') [EP 260; CDP 61]

Ісп.: El fruto no cae lejos del árbol ('Плод не падае далёка ад дрэва') [EP 261]

Іт.: Il frutto cade non (non cade mai) lontano dall'albero ('Плод не падае (ніколі не падае) далёка ад дрэва') [EP 260]

Фр.: La pomme ne tombe jamais / pas loin de l'arbre (du tronc) ('Яблык ніколі не / не падае далёка ад дрэва (ад ствала)') [EP 260]; Le fruit ne tombe jamais loin de l'arbre ('Плод ніколі не падае далёка ад дрэва') [CDP 61]

Венг.: Ném esik messze az alma a fájától ('Недалёка яблык падае ад дрэва') [EP 260]; Az alma ném esik messze a fájától ('Яблык не падае далёка ад дрэва') [EP 260]

Фін.: Ei omena kauas puusta putoa ('Яблык недалёка ад дрэва падае') [EP 260]; Omena ei kauaksi puusta putoa ('Яблык не падае далёка ад дрэва') [EP 260]

Тур.: Elma kendi ağacından irak düşmez ('Яблык не падае далёка ад дрэва') [EP 261]

Яп.: «The fruit of a tree falls to its root» ('Плод дрэва падае да караня') [EP 262]

74. Якая матка, такое і дзіцятка [РССП 284+]

Універсальная прыказкавая мадэль: Like mother like daughter (v1) ('Якая маці, такая дачка'); Have a look at the mother and then marry her daughter (v2) ('Паглядзі на маці, потым жаніся на яе даччэ'); Take a vine of a good soil and the daughter of a good mother (v3) ('Вазьмі вінаградную лазу з добрай зямлі і дачку добрай маці'); Daughters like to wear their mother's shirt / coat (v4) ('Дочкі любяць насіць кашулю / паліто сваёй маткі') [EP 137]

Балг.: Каквото майката, такваз и дъщерята ('Якая матка, такое і дзіцятка') [РССП 178; EP 137]

Польск.: Jaka matka, taka córka ('Якая маці, такая дачка') [EP 139]

Руск.: Какова матка, таковы и детки [БСРП 519; EP 139]; Какова матка, таково и ягнятко [БСРП 5199]; Какова мать, таковы и дочери [EP 139]

Слав.: Aká matka, taká Katka [taká celá jej čeliadka] ('Якая матка, такая Кацька [такая і ўся яе сям'я]') [EP 139]; Aká matka, taká Katka ('Якая матка, такая Кацька') [РССП 178]

Славен.: Kakršna mati, taka / takšna hči ('Якая маці, такая / таксама дачка') [EP 140]; Kakršna matka, taka Katka ('Якая матка, такая Кацька') [EP 140]

Укр.: Яка мама, такі дітки [EP 140]

Чэш.: Jaká matka, taková Katka / dcerka ('Якая матка, такая Кацька / дачка') [EP 142]; Jaká matka, taková Katka ('Якая матка, такая Кацька') [РССП 178]

Лат.: Kāda māte, tāda meita ('Якая маці, такая дачка') [EP 139]

Літ.: Kokia motina, tokia ir dukė ('Якая маці, такая дачка') [EP 139]

Англ.: Like mother, like daughter ('Якая маці, такая дачка') [EP 138; DEP 1406]

Ням.: Wie die Mutter, so die Tochter ('Якая маці, такая дачка') [EP 138]
Исп.: De buena planta: planta la viña y de buena madre toma la hija ('Ад добрага парастка: пасадзіць вінаграднік, і ўзяць дачку добрай маці') [EP 140]
Іт.: Tal madre, tal figlio ('Якая маці, такое дзіця') [EP 138]
Фр.: Telle mère, telle fille ('Якая маці, такая дачка') [EP 138]
Венг.: Amilyen az anya, olyan a lánya ('Якая маці, такая дачка') [EP 138]
Фін.: Millane emo, sellane tytär ('Якая маці, такая дачка') [EP 138]; Mitä emä edellä, sitä penikat perässä ('Якая маці, такія пасля яе дзеці') [EP 138]
Тур.: Anasına bak, kizini al ('Паглядзі на маці, потым вазьмі дачку') [EP 140]
Перс.: «You may know the daughter by the mother, the quality of canvas by its width» ('Можна пазнаць дачку па матцы, якасьць палатна па палатніне') [EP 140].
Санск.: «Like mother, like daughter» ('Якая маці, такая дачка') [EP 140]
Яп.: «Rather than looking at the daughter, look at the mother» ('Замест таго, каб глядзець на дачку, паглядзіце на маці') [EP 140]

75. Які дуб, такі і тын, які бацька, такі і сын *або* Якое дрэва, такі <i> клін, які бацька, такі <i> сын [КС 283; СБП 460; ТСП 625; ВПС/АПФ] *або* <Якое дрэва, такі і клін>, які бацька, такі <i> сын [РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: Like father, like son (v1) ('Які бацька, такі сын'); Like trunk / tree, like shoot / branch (v2) ('Які ствол / дрэва, такі пабег / галінка') [EP 170]

Балг.: По бащата са познава синът/ сина, а по майката дъщерята ('Па бацьку пазнаеш сына, і па матцы дачку') [РССП 178; EP 170]

Польск.: Jakie drzewo, taki kiln; jaki ojciec, taki syn ('Якое дрэва, такі клін, які бацька, такі сын') [EP 172]; Jaki ojciec, taki syn ('Які бацька, такі сын') [НКРР II 700; EP 172]

Руск.: Каков дуб, таков и клин, каков батька, таков и сын [БСРП 307]

Слав.: Aký otec, taký syn, aké drevo, taký klin / dym ('Які бацька, такі сын, якое дрэва, такі клін / дым') [EP 172]; Aký otec, taký syn ('Які бацька, такі сын') [EP 172]

Славен.: Kakršen oče, tak / takšen sin ('Які бацька, такі / такі ж сын') [EP 172]

Укр.: Яке дерево, такий клин, (Який дуб, такий тин), який батько, такий син [EP 172]

Чэш.: Jaký ptec, taký syný; jaká voda, taký mlýn; jaké drevo, taký klin ('Які бацька, такі сын; якая вада, такі млын; якое дрэва, такі клін') [EP 170]; Aký ptec, taký syn ('Які бацька, такі сын') [РССП 178; EP 170]

Лат.: Kāds tēvs, tāds dēls ('Які бацька, такі сын') [EP 171]; Kāds tēvs, tāds dēls; kāda māte, tāda meita ('Які бацька, такі сын; якая маці, такая дачка') [EP 171]

Літ.: Koks tėvas, toks sūnus / vaikas ('Які бацька, такі сын / дзіця') [EP 171]; Koks tėvas, toks sūnus, kokia motina, tokia ir dukytė ('Які бацька, такі сын; якая маці, такая дачка') [EP 171]

Англ.: Like father, like son ('Які бацька, такі сын') [EP 170; DEP 1406]; Like father, like daughter ('Які бацька, такая дачка') [EP 170]

Ням.: Wie der Vater, so der Sohn ('Які бацька, такі сын') [EP 171]; Wie der Vater, so der Sohn; wie die Mutter, so die Tochter ('Які бацька, такі сын; якая маці, такая дачка') [EP 171]

Исп.: Tal hijo, tal padre ('Які сын, такі бацька') [EP 172]; De tal padre, tal hijo ('Ад такога бацькі, такі сын') [CDP 1406]; Cuales fueron los padres, los hijos serán ('Якія былі бацькі, такімі дзеці будуць') [EP 172]

Ит.: Quale il padre tale il figlio ('Які бацька, такі сын') [EP 171]; Il figlio al padre s'assomiglia, alla madre la figlia ('Сын напамінае бацьку, дачка маці') [EP 171]

Фр.: Tel père, tel fils ('Які бацька, такі сын') [EP 171]; Tel père, tel fils; telle mère, telle fille ('Які бацька, такі сын; якая маці, такая дачка') [EP 171]

Венг.: Amilyen az apja, olyan a fia ('Які бацька, такі сын') [EP 171]; Amilyen az embér, olyan a fia is ('Які чалавек, такі сын') [EP 171]

Фін.: Minkäläinen isä, sen lainen poikakin ('Які бацька, такі сын') [EP 171]

Тур.: Barban nasılsa oğlu da öyledir ('Які бацька, такі сын') [EP 172]

Араб.: «Every boy resembles his father» ('Кожны хлопц нагадвае свайго бацьку') [EP 173]

Санск.: «Sons are like their fathers, daughters are like their mothers» ('Сыны падобныя на бацькоў, дочки падобныя на матак') [EP 173]

Кіт.: «Having such a father there must be such a son» ('Маючы такога бацьку, сын павінен быць такім') [EP 173]

Яп.: «With such parents / father there is such a child» ('З такімі бацькамі / З такім бацькам, такое дзіця') [EP 173]

76. Як пасцелешся, так і выпішся [КС 284; СБП 462; ТСП 627; BPS/АПФ+] або Як пасцелеш (пасцелешся), так і выпішся [РССП 284; РМ/ПМ]

Універсальная прыказкавая мадэль: As you make your bed (or As one makes one's bed), so you / one will lie / sleep / dream upon / on / in it (or so you / one will dream) ('Як пасцелеце ложка (або Як пасцелеш ложка), так ляжаце (ляжаш) / будзеце (будзеш) спаць / выпіцеся (выпішся) у / на ёй (або выпіцеся / выпішся)') [EP 401]

Балг.: Каквото си постелеш, на такава ще легнеш ('Як пасцелеш, так ляжаш') [EP 401]; Както си послал, так още си легнеш ('Як пасцяліў, так ляжаш') [EP 401]

Польск.: Jak sobie pościelisz, tak się wyśpisz ('Як сабе пасцелеш, так выпішся') [РССП 119; EP 402]

Руск.: Как постелешся, так и выспишься [БСРП 705]; Кто как постелется, так и выпится [БСРП 705]

Слав.: Ako si usteliš / posteš, takš budeš ležať ('Як засцелеш / пасцелеш, так табе ляжаць!') [EP 402]; Ako si usteliš, tak budeš spať ('Як засцелеш, так будзеш спаць') [EP 402]

Славен.: Kakor si človek postelje, tako leži ('Як чалавек пасцеле, так ляжа') [EP 402]; Kakor si si postlal, tako boš ležal ('Як сабе паслаў, так будзеш ляжаць') [EP 402]

Укр.: Як собі постелеш, так і виспишся [РССП 119]; Хто як постеле, так і спати ме [EP 403]; Як хто собі постелить, так і вигріється [EP 403]

Чэш.: Jak si kdo ustele, tak si lehne ('Як хто засцеле, так ляжа') [EP 401]; Jak kdo si postylá, tak spí ('Як хто пасцяліў, так спі') [EP 401]

Лат.: Kā gultu paklāsi, tā izgulēsies ('Як зробиш ложак, так выпішся') [EP 402];
Kā gultu taisīsi, tādā gultā gulēsi ('Як зробиш ложак, так будзеш спаць у ім') [EP 402]

Лит.: Kaip pasiklosi, taip ir išmiegosi ('Як зробиш ложак, так выпішся') [EP 402]

Англ.: As you make your bed, so you must lie upon / on / in it ('Як пасцелеш ложак, так павінен легчы у / на яго') [EP 401; CDP]

Ням.: Wie man sich bettet, so liegt / schläft man ('Як чалавек пасцеле ложак, так ляжа / павінен легчы') [EP 402]

Исп.: Como haces tu cama, así la encuentras ('Як пасцелеш ложак, так ляжаш') [EP 402]; Quien mala cama hace, en ella duerme (se hace) ('Як робиш свой ложак, так спіш') [EP 402]

Ит.: Come uno si fa il letto, così dorme ('Як робиш свой ложак, так спіш') [EP 402]; Come uno fa il suo letto, così si corica ('Як робиш свой ложак, так у яго ляжаш') [EP 402]

Фр.: Comme on fait son lit on se couche ('Як пасцелеш, так выпішся') [EP 401];
Tel on fait son lit, tel on se couche ('Як зробиш свой ложак, так выпішся') [EP 401]

Венг.: Ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát ('Як зробиш свой ложак, так выпішся') [EP 402]

Фін.: Niin makaaa, kuinka sijan tekee ('Як месца зробиш, так выпішся') [EP 401]

Тур.: Yatağı nasıl yaparsan öyle düş göürsün ('Як зробиш свой ложак, так выпішся') [EP 403]

Могилевский государственный университет имени Р.А. Кулешова

ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ПРЫКАЗКІ

1. Аб воўку (На воўка, Пра воўка) памоўка, а ён <і сам> тут [СБП 324; ТСП 440] або Аб воўку (Пра воўка) памоўка, а ён <і сам> тут [BPS/АПФ+] або Пра воўка памоўка, а воўк на парог [BPS/АПФ] або Пра воўка памоўка (размова), а воўк <і сам> тут (у хатку) [КС 190; СБПКВ 121]

Польск.: O wilku mowa, a wilk tu ('Пра воўка кажучь і ён тут') [НКРР III 82; РР 541]; O wilku mowa, a wilk we drzwiach ('Пра воўка кажучь і воўк у дзверы') [НКРР III 82; РР 541]; O wilku mowa, wilk idzie ('Пра воўка кажучь і воўк ідзе') [НКРР III 82; РР 541]

Руск.: Помяни волка, а волк тут [БСРП 142]; Помянули волка, а он и тут [БСРП 142]; Про волка вспомнил, а он тут как тут [БСРП 142]; Про волка речь, а волк навстречь [БСРП 142]; Про волка речь, а он навстречь [БСРП 142]

Укр.: О вовку помовка, а вовк і єсть [ПП I]; Про вовка помовка, а вовк у хату лізе [ПП I]; Про вовка річ, а вовк навстріч [ПП I]; Про вовка помовка, а ведмідь назустріч [ПП I]; Про вовка помовка, а вовк у хату лізе [ПП I]

Лат.: Te vilku piemin, te vilks klāt ('Пра воўка ўспомні і воўк тут') [РР 541]; Vilku sauc, vilks klāt ('Воўка клічуць, воўк тут') [РР 541]

Літ.: Vilką mini, vilkas čia ('Воўка клічуць, воўк тут') [РР 541]

Англ.: Speak of the Wolf and see his tail ('Кажы пра воўка і пабачыш яго хвост') [РР 541]

Ням.: Warum man den wolf nennt, so kommt er genannt ('Навошта клікаць воўка, ён і так прыбяжыць') [РР 541]

Ісп.: Háblate del lobo, у veréis su pelleja ('Пагаварыце пра воўка і пабачыце яго шкуру') [РР 541]

2. Абы (Была б) шыя, <a> хамут знойдзеца [КС 41; СБП 74; ТСП 103; РМ/ПМ]

Польск.: Byłe był kark, to chomąto się znajdzie ('Была б шыя, а хамут знойдзеца') [РССП 176]

Руск.: Была бы шея, а хомут найдётся (найдем) [БСРП 1001]; Была бы шея, а хомут будет [БСРП 1001]; Был бы хомут, шея найдётся [БСРП 964]

Укр.: Була б шыя, а хомут буде [ПП I]

3. Абы спіна – пуга знойдзеца [РССП 273]

Руск.: Была бы спина, а кнут найдётся [БСРП 864]; Была б спина – дубинка будет [БСРП 864]

Укр.: Була б спина, так і вина знайдеться [ПП III]

4. Абяцанага тры гады (сем год) чакаюць [КС 23; СБП 37; ТСП 49; ЭСП 14; РМ/ПМ]

Польск.: Czekać całe wieki ('Чакаць цэлае стагоддзе') [НКРР I 364]

Руск.: Обещанного три года ждут [БСРП 184; РССП 103]

Укр.: Обіцяного три роки ждуть [ПП III]

Ням.: Auf versprochenen Kuchen muss man lange warten ('Абяцанага торта трэба доўга чакаць') [SL 654]

5. Абяцанка-цацанка (Абяцанкі-цацанкі), а дурному (дурню) радасць [КС 24; СБПКВ 30; СБП 37; ТСП 50; РССП 273+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ] або Цацанкі-абяцанкі, а дурному радасць [КС 253; СБПКВ 30]

Польск.: Obiecanki sasanki [, a głupiemu radość] ('Абяцанкі-цацанкі [, а дурному радасць]') [РССП 103]; Obiecanka sasanka, a głupiemu radość ('Абяцанка-цацанка, а дурному радасць') [НКРР I 667]; Obietnica nie nakarmi (nie napoi) ('Абяцанне не накорміць (на напоіць)') [НКРР I 668]

Руск.: Абицанки – цацанки, а другому радость [БСРП 13]; Обещанки – цацанки, а другому радость [БСРП 612]

Укр.: Обіцянка – цяцянка, а дурневі радість [РССП 103]; Обіцянка – цяцянка, глупому – радість [ПП III]; Обіцянка, а не данка – дурному радість [ПП III]; Обіцянка – ганка, а дурному радість Обіцянка-цяцянка, глупому – радість [ПП III]

6. Авечку стрыгуць, а баран дрыжыць [СБП 38; ТСП 51; ВРС/АПФ]

Польск.: Drży baran, gdy owce strzygą ('Дрыжыць баран, калі авечку стрыгуць') [НКРР I 59]; Drży na baranie wełna, kiedy owce strzygą ('Дрыжыць на баране поўсць, калі авечку стрыгуць') [НКРР I 59]

Руск.: Овцу стригут – баран дрожит [БСРП 618]

Укр.: Вівцю стрижуть, баран дрижить [ПП I]

Літ.: Vieną avį kerpant, ir kitoms kinkos dreba ('Адно авечку стрыгуць, другія авечкі дрыжаць') [PP 143]

7. Авось ды нябось да добра не давядуць [РССП 273]

Польск.: Na „jakoś tam będzie” daleko nie zajdziesz ('На "неяк там будзе" далёка не заедзеш') [SPRP 9]

Руск.: Авось да небось до добра не доведёт (не доведут) [БСРП 14]; Авось да небось к добру не доведут [БСРП 14]; Авось да (и) как-нибудь до добра не доведут [БСРП 14]; Авось до добра не доведёт [БСРП 14]

Укр.: Шалость до добра не доводит [ПП II]

Англ.: "Maybe"s don't pay off ('Авось не адкупішся') [РАНСП 10]

Ням.: Auf's Geratewohl ist kühn, aber nicht klug ('На авось – адважна, але не разумна') [DSL I 1562]

8. Агонь (Пажар) агнём не гасяць (не тушаць) [СБП 303; ТСП 413]
Укр.: Вогонь вогнем не загасиш [ПП I]; Вогонь вогнем не потушиш [ПП I];
Вогню вогнем не потушиш, а шукай води [ПП I]
Англ.: Fight fire with fire ('Агонь агнём тушаць') [DEP 797]

9. Адальюцца воўку авечыя слёзкі (слёзы) [СБП 38; ТСП 51; РССП 273; ЭСП 15; ВПС/АПФ] або Адальюцца (Адрыгнуцца) воўку авечыя (каровіны) слёзкі (слёзы) [РССП 273+; РМ/ПМ+]
Руск.: Отольются волку овечьи слёзки [БСРП 143]; Отольются волку овечьи слёзы [БСРП 143]
Укр.: Одізвуться (Оділлуться) вовков коров'ячі (овечі, кобилячі) слізки [РССП 33]

10. Ад бяды кіем не абаронішся (не адаб'ешся) [СБП 39; ТСП 52]
Руск.: От беды не спрячешься [БСРП 45]; От беды не уйдёшь [БСРП 45]; От беды не уйти [БСРП 45]; От беды не упасёшься [БСРП 45]; От беды ни откреститься, ни отмолиться [БСРП 45]
Укр.: Від біди не остережешся і не спасешся [ПП III]; Від біди не втечеш [ПП II]

11. Адвага альбо мёд п'е, альбо кайданы трэ [ТСП 52; ЭСП 15; ВПС/АПФ]
Польск.: Wola i odwaga albo miód pije, albo kajdany wyciera ('Воля і адвага альбо мёд п'е, альбо кайданы трэ') [NKPP III 16]; Śmiałość miód pije, a dumka wodę ('Адвага альбо мёд п'е, думка воду') [NKPP III 443]
Руск.: Отвага мёд пьёт [да] и кандалы трёт (рвёт) [БСРП 631]; Отвага мёд пьёт, отвага и кандалы трёт [БСРП 631]; Отвага мёд пьёт [БСРП 631]
Укр.: Одвага мед п'є або кайдани тре [ПП II]

12. Адвага (Смеласць, Храбрасць) гарады бярэ [КС 214; СБП 360; ТСП 487; РССП 273+; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ] або Адвагаю і пекла пяройдзеш [РССП 273]
Руск.: Отвага города берёт [БСРП 631]; Смелость города берёт [БСРП 831]; Отвагою и горе перейдёшь [БСРП 631];
Укр.: Сміливість города бере [ПП II]; Сміливість бере города і кріпості [ПП II]; Сміливість кріпості бере [ПП II]; Сміливість бере міста й кріпості [УПП 309]; Хоробрість міста здобуває [ПП II]

13. Ад вялікага да смешнага адзін крок [СБП 39; ТСП 53; КАБМ 18; ЭСП 16]
Руск.: От великого до смешного один шаг [БСРП 111]
Укр.: Від великого до смішного один крок [ПП I]
Англ.: From the sublime to the ridiculous is only a step ('Ад вялікага да смешнага адзін крок') [ODP 479]

Фр.: Du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas ('Ад вялікага да смешнага адзін крок') [КАБМ 18]

14. Ад добра добра не шукаюць [КС 24; СБП 39; ТСП 53] *або* Ад добра добра (Ад добрага лепшага) не шукаюць [РССП 273+; РМ/ПМ+] *або* Ад хлеба не шукаюць хлеба [КС 28; СБПКВ 35]

Польск.: Nie jest temu najlepiej, kto szuka lepszego ('Не мае той найлепшага, хто шукае лепшага') [РССП 52]

Руск.: От добра добра не ищут [БСРП 278; РССП 52]; От добра добра, от хлеба хлеба не ищут [БСРП 278]; От хлеба хлеба не ищут [БСРП 958]; От покоя покоя не ищут [, от добра добра, от хлеба хлеба] [БСРП 681]

Укр.: Від добра добра не шукають [ПП II]; Від добра добра не шукай [ПП II]; Добра добувши, кращого не шукай [РССП 52]; Від добра добра не шукають [МС 100]

Англ.: Let the man who has enough for his wants, desire nothing more ('Хай той, хто мае ўсё, што хоча, не жадае нічога больш') [МС 100]

Ням.: Wenn es einem gut geht, muß man sich nicht verbessern wollen ('Калі добрае прыходзіць, нельга хацець лепшага') [CDP 669]

Ісп.: El que bien esta, no se mueva ('Калі ўсё добра, не рухайцеся') [CDP 669]

Іт.: Chi sta bene non si muove ('Калі ўсё добра, не рухайцеся') [CDP 669; МС 100]

Фр.: Quand on est bien il faut s'y tenir ('Калі ўсё добра, трэба гэтага прытрымлівацца') [CDP 669; МС 100]

15. Аддай рукамі, а хадзі нагамі [СБП 40; ТСП 54; ЭСП 16; ВПС/АПФ]

Руск.: Берут рукамі, а отдают ногами [БСРП 771]; Берёт рукамі, а отдаёт ногами [БСРП 771]; Отдай рукамі, а не выходишь и ногами [БСРП 771]

Укр.: Давай рукамі та й ходи тоді ногами [ПП III]; Давши рукамі, да ходи ногами [ПП III]

16. Адзін дасужы, ды нядужы [СБП 40; ТСП 54; РССП 273; ВПС/АПФ]

Англ.: One body is nobody ('Адзін чалавек – ніводнага') [CDP 1546]; One man is deemed none ('Адзін чалавек лічыцца ніводнага') [CDP 1546]

Ням.: Einer ist keiner ('Адзін – ніводнага') [CDP 1546]; Ein Mann ist kein Mann ('Адзін чалавек – ніводнага чалавека') [CDP 1546]

Фр.: Un homme, nul homme ('Адзін чалавек – ніводнага чалавека') [CDP 1546]

17. Адзін дуб у полі – то не лес [РССП 273]

Польск.: Jedno drzewo nie las ('Адно дрэва не лес') [НКРР I 31]

Укр.: Один дуб у полі не ліс [ПП III]; Одно дрэво – то ще не ліс [ПП I]

18. Адзін дурань можа задаць (задасць) столькі пытанняў, што дзесяць (сем) разумных не адкажуць [СБП 40; ТСП 55] або Адзін дурань задасць (можа задаць) столькі пытанняў, што дзесяць (сем) разумных не адкажуць [BPS/АПФ+]

Польск.: Co jeden głupi kupi, to dziesięciu mądrych nie sprzeda ('Што адзін дурны купіць, дзесяць разумных не будуць прадаваць') [NKPP I 5; MC 84]; Jeden głupi zepsuje, a tysiąc mądrych nie naprawi ('Адзін дурны сапсуе, а тысяча мудрых не паправіць') [MC 84]

Руск.: Один дурак больше может вопрошати, нежели десять умных отвечать [БСРП 313]; Один дурак за час спросит больше, чем десять мудрецов сумеют ответить за год [БСРП 313]

Укр.: Один дурень може такого наговорити, що й десять розумних не зможуть поняти [MC 84]; Один дурень камінь у воду кине, а десять розумних не витягне [ПП ІІ]

Англ.: A fool may ask more questions than the wisest can answer ('Адзін дурань задасць больш пытанняў, чым разумны зможа адказаць') [CDP 138]; A fool may ask more questions in an hour than a wise man can answer in seven years ('Адзін дурань можа задаць столькі пытанняў у гадзіну, што мудры чалавек не адкажа за сем гадоў') [CDP 138]

Ням.: Ein Narr kann mehr fragen, als sieben Weise antworten ('Адзін дурань можа задаць столькі пытанняў, што сем разумных не адкажуць') [CDP 138]; Ein Narr fragt viel, worauf kein Kluge antworten ('Адзін дурань спытае шмат, што не адкажа і разумны') [CDP 138; MC 84]

Ісп.: Más fácil es al burro preguntar, que al sabio contestar ('Дурню лягчэй спытаць, чым мудраму адказаць') [CDP 138]; Un loco puede hacer tantas preguntas en una hora, que un sabio no las podría contestar en un año ('Адзін дурны можа задаць столькі пытанняў у гадзіну, што мудры чалавек не адкажа за год') [CDP 138]; Más puede preguntar un necio que responder un cuerdo ('Дурны можа столькі спытаць, што разумны не адкажа') [MC 84]

Іт.: Un matto sa più domandare che sette savi rispondere ('Адзін дурань можа задаць столькі пытанняў, што сем мудрых не адкажуць') [CDP 138]

Фр.: Un fou fait plus de questions qu'un sage deraisons ('Адзін дурны задасць столькі пытанняў, што мудры не адкажа') [CDP 138]

19. Адзін за ўсіх <i>у</i>се за аднаго [СБП 41; ТСП 55; КАБМ 19; ЭСП 16; РССП 273+; РМ/ПМ+] або Усе за аднаго і адзін за ўсіх [КС 233; СБП 41; ТСП 55; КАБМ 19; ЭСП 16; РМ/ПМ]

Польск.: Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego ('Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго') [РССП 107]; Wszyscy za jednego, jeden za wszystkich ('Усе за аднаго і адзін за ўсіх') [РССП 107]

Руск.: Один за всех, все за одного [БСРП 621]; Все за одного [и] один за всех [БСРП 117]

Укр.: Один за всіх, всі – за одного [РССП 107]

Англ.: One for all, all for one ('Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго') [РССП 107]
Ням.: Einer für alle, alle für einen ('Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго') [LSZ 9]; Alle für einen, einer für alle ('Усе за аднаго і адзін за ўсіх') [РНПС 366]
Фр.: Tous pour un, un pour tous ('Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго') [КАБМ 19]

20. Адзін з сошкай, а пяць (сямёра) з ложкай [ТСП 57; ВРС/АПФ]
Польск.: Jeden przy plugu, a siedmioro z łyżką ('Адзін з плугам, а сямёра з ложкай') [SPRP 285]
Руск.: Один с сошкой, [а] семеро с ложкой [БСРП 861]

21. Адзін у полі не воін [СБП 43; ТСП 59; ЭСП 17; РМ/ПМ+]
Руск.: Один в поле не воин [БСРП 685]
Укр.: Один у полі не воїн [РССП 117]; Один солдат у полі не воїн [ПП ІІІ]
Лат.: Viens nav karotājs ('Адзін не воін') [CDP 1546]
Ням.: Einer im Felde ist noch kein Krieger ('Адзін у полі не воін') [CDP 1546]; Ein Mann allein kann das Feld nicht behaupten ('Адзін чалавек не можа трымаць поле') [GDRW II, 56]
Ісп.: Un solo hombre en el campo no libra batalla ('Адзін чалавек у полі не ваюе') [CDP 1546]
Іт.: Un uomo solo non può fare il soldato ('Адзін чалавек не можа быць салдатам') [CDP 1546]
Фр.: Un soldat ne peut tenir lieu d'une armée ('Адзін салдат не можа замяніць войска') [МС 317]

22. Адзін усім не дагодзіць (не ўласціць) [РССП 273]
Польск.: Podobać się wszystkim trudno ('Дагодзіць усім цяжка') [НКРР І 9; SPRP 589]
Руск.: Один всем не послужишь [БСРП 935]
Укр.: Всім не догодиш [ПП ІІ]
Англ.: One cannot please all the world and his wife ('Адзін не можа дагодзіць усяму свету і жонцы') [CDP 1116]
Ням.: Allen Menschen recht getan ist eine Kunst, die niemand kann ('Зрабіць добра для ўсіх – гэта мастацтва, ніхто не зможа') [DSL III 590]
Ісп.: No se puede satisfacer y agradar a todos ('Нельга ўсім дагодзіць і ўласціць') [RE 229]
Іт.: Nessuno può piacere a tutti ('Ніхто не можа ўсім дагодзіць') [CDP 1116]
Фр.: On ne peut contenter tout le monde ('Адзін не можа ўсім дагодзіць') [CDP 1116]; On ne peut (pas) à tous complaire ('Адзін не можа ўсім уласціць') [CDP 1116]; On ne peut contenter tout le monde et son père ('Адзін не можа дагодзіць усім і бацьку') [CDP 1116]

23. Ад (3) напасці не прапасці [КС 26, 95; СБПКВ 34; СБП 44; ТСП 60; РМ; ВРС/АПФ]

Руск.: От напасти не пропасти [БСРП 580]; С напасти можно пропасти [БСРП 580]

Укр.: Від напасти не пропасти [ПП III]; Од напасці не пропасти [ПП III]; Від напасти не пропасти, а від біди не втекти [ПП III]

24. Ад (3) работы валы (коні)дохнуть [КС 27; СБП 44; ТСП 60] або Ад работы конідохнуть [РМ/ПМ]

Польск.: Od roboty konie i woły zdychają ('Ад работы коні і валыдохнуть') [НКРР III 30]

Руск.: От работы конидохнут [БСРП 741]; С работы конидохнут [БСРП 741]

Укр.: Від роботи конідохнуть [ПП IV]

25. Адклад не ідзе на (ў)лад [КС 25; СБП 44; ТСП 60; ЭСП 17; РССП 273+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ] або З адкладу няма ладу [СБП 152; ТСП 205; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ]

Руск.: Отклад не идёт влад [МС 295]

Укр.: З откладу не буде ладу [МС 295]

26. Ад крывога дрэва не бывае прамога ценю [СБП 45; ТСП 61]

Польск.: Drzewo złe dobrego owocu nie dawa ('Дрэннае дрэва, добрага плоду не дае') [НКРР I 489]

Руск.: От сухого дерева не живёт отростельца [БСРП 268]

Укр.: З кривого дерева крива й тіль [ПП I]

27. Ад лёсу не ўцячэш [СБП 45; ТСП 62] або Ад лёсу нікуды не дзенешся [РССП 273] або Свайго лёсу не аб'едзеш (не мінеш) [РССП 281+; РМ/ПМ+] або Свайго лёсу не мінеш (не мінём) [СБП 346; ТСП 469]

Польск.: Od losu nie uciekniesz ('Ад лёсу не ўцячэш') [МС 193]; Losu koniem nie przesadzisz ('Лёсу канём не аб'едзеш') [НКРР I 5]

Руск.: От судьбы не уйдёшь [БСРП 885]; От судьбы никуда не денешся [БСРП 885]; От своей судьбы не уйдёшь [БСРП 885]

Укр.: Від долі не втечеш [МС 193]; Від лихої долі не сховаєшся [ПП III]

Ням.: Seinem Schicksal kann niemand entgehen ('Свайго лёсу ніхто не можа абысці') [DEP 881; МС 193]

Іт.: Non si può sfuggire al destino ('Ніхто не можа мінуць свайго лёсу') [МС 193]

Фр.: On ne peut éviter sa destinée ('Свайго лёсу не мінуць') [DEP 881]; Nul ne peut éviter sa destinée ('Ніхто не можа мінуць свайго лёсу') [МС 193]

28. Адна бяда – не бяда [СБП 46; ТСП 63; ВРС/АПФ]

Польск.: Jedna bieda, to nie bieda ('Адна бяда, то не бяда') [НКРР I 80]

Руск.: Одна беда – не беда [БСРП 41]; Одна беда – не беда, только б больше не пришло [БСРП 41]

Укр.: Одна біда – не біда [ПП III]

Лат.: Viena bēda ne bēda ('Адна бяда – не бяда') [PP 157]

Лит.: Viena bēda – ne bēda ('Адна бяда – не бяда') [PP 157]

Ням.: Ein Unglück, kein Unglück ('Адно няшчасце – не няшчасце') [PP 157; CDP]

29. Адна галавешка і ў печы не гарыць (тлее) <а дзве і ў полі не гаснуць (не тухнуць)> [СБП 47; ТСП 64; ЭСП 18] *або* Адна галавешка і ў печы не гарыць (не тлее) [ВРС/АПФ]

Руск.: Одна головешка и в печи не горит, а две – и в поле разгораются [БСРП 192]

Укр.: Одна головня і в печі гасне, а дві і в полі горять [УПП 56]

30. <Адна> ложка дзёгцю псуе бочку мёду [СБП 48; ТСП 66] *або* <Адна> ложка дзёгцю псуе бочку (гарнец) меду [РССП 273+; РМ/ПМ+]

Польск.: Łyżka dziegciu w beczce miodu cały smak porsuje ('Лыжка дзёгцю бочку мёду псуе') [МС 313]

Руск.: Ложка дёгтя испортит (портит) бочку мёда [БСРП 490]; Одна ложка дёгтя портит бочку мёда [БСРП 490]

Укр.: Ложка дьогтю зіпсує бочку меду [МС 313]

Англ.: One spoonful of tar spoils a barrel of honey ('Адна ложка смалы бочку мёду псуе') [CDP 47]; One drop of poison infects the whole tun of wine ('Кропля яду заражае ўсю бочку віна') [МС 313]

Ням.: Ein Löffel Galle kann einen Topf voll Honig vergällen ('Адна лыжка жоўці бочку мёду псуе') [CDP 47]; Ein faules Ei verdirbt den ganzen Brei ('Адно тухлае яйка ўсё пурэ сапсуе') [МС 313]

Ісп.: Una cucharada de hiel en un barril de miel ('Адна лыжка жоўці ў бочцы мёду') [МС 313]; Poca hiel hace amarga mucha miel ('Няшмат жоўці псуе шмат мёду') [CDP 47]

Іт.: Poca fiele fa amoro molto miele ('Няшмат жоўці псуе шмат мёду') [МС 313]

Фр.: Un peu fiel gâte beaucoup de miel ('Няшмат жоўці псуе шмат мёду') [МС 313]

31. Аднаму густа, а другому пуста [КС 26; СБПКВ 33; СБП 48; ТСП 66; ЭСП 19; РМ; ВРС/АПФ+] *або* Каму густа, <а> каму пуста [СБП 48; ВРС/АПФ+] *або* Каму густа, а каму пуста [КС 111; СБПКВ 33; СБП 48; ТСП 66; РМ/ПМ]

Польск.: Jednym gudz, drugim nic ('Адным – кавалак, іншым – нічога') [МС 265]

Руск.: У кого густо, а у нас пусто [БСРП 231]

Укр.: Один му густо, а другому пусто [ПП III]

32. Адна толькі курыца грабе ад сябе [СБП 49; ТСП 67]
Руск.: Одна курица под себя гребёт [БСРП 465]; Курица гребёт себе на хребет [БСРП 465]

Укр.: Курка тільки від себе гребе [ПП I]; То лиш курка від себе гребе [ПП I]; Всяка курка не дурна: не од себе, а все до себе гребе [ПП I]; Кожна курка собі гребе [ПП I]

33. Адно дзіця – не дзіця, двое дзяцей – паўдзіцяці, трое дзяцей – гэта дзіця або Адно дзіця – няма дзяцей, двое дзяцей – што адно, а трое – сям’я або Адзін сын – не сын, два сыны – палова сына (паўсына), тры сыны – сын [СБП 42; ТСП 58; ВРС/АПФ]

Польск.: Jedno dziecię – nie ma dziecięcia, dwoje dzieci – pół dziecięcia, a troje dzieci – to już jedno dziecię (‘Адно дзіця – няма дзяцей, двое дзяцей – паўдзіцяці, трое дзяцей – гэта дзіця’) [НКРР I 56]

Руск.: Один сын – не сын, два сына – полсына, три сына – сын [БСРП 895]; Один сын – не сын, два сына – полсына, три сына – целый сын [БСРП 895]; Одно дитя – не дитя [БСРП 275]

Укр.: Один син – не син, два сини – півсина, три сини – один син [ПП II]; Один син – то не син, два сини – півсина, а три сини – ото тільки син [ПП II]

34. Адною рукой і вузла не зав’яжаш [СБП 49; ТСП 68]

Руск.: Одной рукой [и] узла (узел) не завяжешь [БСРП 773]; Одной рукой в ладони не хлопнешь [БСРП 773]

Укр.: Одною рукою вузла не зав’яжеш [ПП III]; Одним пальцем вузла не зав’яжеш [ПП III]

35. Ад прыбытку галава не баліць [КС 26; СБП 50; ТСП 69; РМ; ВРС/АПФ+]

Польск.: Od chleba i soli głowa nie boli (‘Ад хлеба і солі галава не баліць’) [НКРР I 255]

Руск.: От прибыли голова не болит [БСРП 717]

Укр.: З прибутку голова не болить [ПП III]

Англ.: Plenty is no plague (‘Лішак не турбуе’) [RE 181]

Ням.: Überfluss ist besser als Mangel (‘Лішак лепш, чым нястача’) [RE 181]

Ісп.: Lo que abunda no daña (‘З-за лішка не баліць’) [RE 181]

Іт.: Abbondanza di bene non nuoce (‘Лішак добра не баліць’) [RE 181]

Фр.: Abondance de biens ne nuit pas (‘Лішак добра не баліць’) [RE 181]

36. Адрэзанае (-ай) лусты не прыклеіш (не прылепіш) [КС 27; СБП 50; ТСП 69; РМ/ПМ]

Польск.: Raz lùsta adkròjena, drugi raz da bòchana ni przykleiè ('Калі луста адрэзана, другі раз да бохана не прыклеіш') [PP 431]

Руск.: Отрезанную скибу не приклеешь [БСРП 813]; Отрезанная скибка к краюшке не пристанет [БСРП 813]

Укр.: Відрізана скиба від хліба – вже її не притулиш [ПП I]; Відрізана скибка до хліба не пристане [ПП I]; Відрізану скибку хліба не зліпиш докупи [ПП I]; Одрізану скибу до хліба не притулиш [ПП I]; Одкромлений кавал хліба не держиться [ПП I]; Відрізаної скибки до хліба не приставиш [ПП I]

Лат.: Atgriezts riecieni vairs nepielī ('Адрэзанай лусты не прылепіш') [PP 431]

Лит.: Atriakta riekė neprilips ('Адрэзанай лусты не прылепіш') [PP 431]; Atriakta duonos riekė neprilimpa ('Адрэзаны кавалачак хлеба не прыліпае') [PP 431]

37. Ад <самога> сябе не ўцячэш [СБП 50; ТСП 70] або Ад сябе не ўцячэш [РССП 273+]

Руск.: От своей тени не уйдёшь [БСРП 903]; От своей тени не убежишь [БСРП 903]

Укр.: Від себе не втечеш [ПП II]; Від своєї тіні не втечеш [ПП II]

38. Ад смерці не адкупішся [СБП 51; ТСП 70]

Польск.: Od śmierci nikt się nie wykupi ('Ад смерці ніхто не адкупіцца') [MC 62]

Руск.: От смерти не отличишься [БСРП 832]; От смерти не отмолишься, не открестишься [БСРП 832]; От смерти не увидишь [БСРП 832]

Укр.: Від смерті не втечеш [ПП II]; Від смерті ані відмолитись, ані відкупитись [MC 62]

Ням.: Niemand kann dem Tod entlaufen ('Нельга ўцячы ад смерці') [MC 62]

Ісп.: De la muerte no se escapa ni el rico, ni el rey, ni el Papa ('Ад смерці не ўцячэ ні багацей, ні кароль, ні Папа') [MC 62]

Іт.: Dalla morte nè la croce nè la barretta ('Ад смерці ні крыжам, ні пярэсцёнкам') [MC 62]

Фр.: Contre la mort il n'y a pas de forteresse ('Супраць смерці няма крэпасці') [MC 62]

39. Ад старасці ды ад смерці няма лекаў на свеце [СБП 51; ТСП 71] BPS/АПФ) або Ад смерці доктара няма [ТСП 70]

Польск.: Od starości i śmierci nie ma lekarstwa ('Ад старасці і ад смерці няма лекаў') [НКРР III 33]; Nie ma lekarstwa na śmierć ('Няма лекаў ад смерці') [НКРР III 33]

Руск.: От смерти нет лекарства [БСРП 832]

Укр.: Від старості і смерці нема ліків на світі [ПП II]; Від смерці ліків нема [ПП II]

Лат.: Pret vecumu un nāvi zāļu nav ('Супраць веку і смерці няма лекаў') [PP 446]; Priekš nāves nav zāles ('Ад смерці няма лекаў') [PP 446]; Pret nāvi zāle neaug ('Супраць смерці няма зеля') [PP 446]

Лит.: Nuo smertelės nėra žolėlės ('Ад смерці няма лекаў') [PP 446]; Pro smertį žolė neišrado ('Ад смерці няма зеля') [PP 446]

Англ.: There is no medicine against death ('Ад смерці няма лекаў') [PP 449]; There is a remedy for all things (everything) but death ('Існуюць лекі ад усяго, апроч смерці') [PP 446]

Ням.: Wider den Tod ist kein Kraut gewachsen ('Супраць смерці няма зеля') [DSL IV 1244]; Das einzige Kraut gegen das Alter ist das Grab ('Адзіныя лекі ад веку гэта магіла') [CDP 444]

Ісп.: Todo tiene remedio menos la muerte ('Ад усяго ёсць лекі апроч смерці') [PP 446]; A le muerto no ay cosa fuerte ('Няма нічога мацней смерці') [PP 446]; Para enfermedad de años, no hay medicina ('Ад узроставай хваробы няма лекаў') [RE 239]

Іт.: A tutto c'è rimedio fuorché/ fuor che alla morte ('Ад усяго ёсць лекі апроч смерці') [RE 239]; La vecchiaia è una malattia che non si guarisce ('Старасць – гэта хвароба, якая не гоіцца') [RE 239]

Фр.: À la vieillesse, point de remède ('Ад старасці няма лекаў') [RE 239]; Rencontre la mort n'a nul ressort ('Ад смерці няма сродкаў') [PP 446]; Il y a remède à tout, sauf à la mort ('Ад усяго ёсць лекі апроч смерці') [RE 239]

40. Ад сумы (Ад торбы) ды (і) ад турмы не адракайся (не заракайся) [КС 28; СБП 52; ТСП 72]

Руск.: Ни от сумы, ни от тюрьмы не зарекайся [БСРП 887]

Укр.: Від тюрми та від суми не зарікайся [УПП 31]

41. Ажаницца – не ўпасці, не ўстанеш, не атрасешся [СБП 53; ТСП 73; ЭСП 19]

Руск.: Жениться – не напасть, да кабы женатому не пропасть [БСРП 342]

Укр.: Ожениться – не напасть, да щоб, женившись, не пропасть [ПП II]

42. Апёкся на малацэ, дык і на халодную ваду дзьмуць будзеш [СБП 54; ЭСП 21; ВПС/АПФ+] або Апарыўшыся малаком і на воду падзьмухаеш [РССП 273] або Апёкшыся малаком, ваду студзяць [СБП 54; ЭСП 21; ВПС/АПФ+] або Апёкшыся малаком (на малацэ), і на ваду дзьмеш (дзьмухаеш) [РМ/ПМ] або Апёкшыся на малацэ, <і> на ваду дзьмеш (дзьмухаеш) [КС 29; СБП 54; ЭСП 21; ВПС/АПФ+] або Апёкшыся на малацэ, і на ваду дзьмухаеш [РССП 273]; або Апёкшыся на малацэ, дык і на халодную ваду дзьмуць будзеш [СБП 54] або Малаком (На малацэ) апёкся, дык і на ваду дзьмеш [РМ/ПМ] або На малацэ апёкся, дык і на ваду дзьмеш [КС 148] або Хто апарыцца (апёкся) на малацэ, той і ваду студзіць [РМ/ПМ] або Хто апарыцца на малацэ, той і на ваду дзьмухае [СБП 54; ТСП 75; ЭСП 21; ВПС/АПФ+] або Хто апёкся на малацэ, той і ваду студзіць [КС 245]

Польск.: Kto się (raz) na gorącym sparzu (sparzył), ten na zimne dmucha ('Хто (адзін раз) на гарачым атрымаў апёк (апёкся), на халоднае дзьме') [РССП 96]

Руск.: Обжѣгся на молоке, дуєт [и] на воду [БСРП 549]; Обожджѣшься (ожжѣшься) на молоке – дуєшь (будешь, станешь дуть) [и] на воду (водицу) [БСРП 549]

Укр.: Ошпарився (Обпікся) на молоці, та й на воду дує (воду студить) [РССП 97]

Лат.: Kas piē piena sadedzinas, tas pusan uz ūdeni ('Хто апарыцца на малацэ, той на ваду дзьме') [PP 368]

Лит.: Kas pienu nudega, tas ir vandeni pučia ('Хто апарыцца на малацэ, той на ваду дзьме') [PP 368]

Англ.: A scalded cat (dog) fears cold water ('Апараны кот (сабака) баіцца халоднай вады') [PP 368]

Ням.: Wer mit heisser Milch sich weh gethan, blast auch kaltes Wasser an ('Хто нанес сабе шкоду гарачым малаком, той дзьме на халодную ваду') [PP 368]; Gebriūhte Katze scheut auch kaltes Wasser ('Апараны кот баіцца халоднай вады') [МС 99]

Ісп.: El que se quemó con la leche hasta las cuajadas sopla ('Хто апарыўся на малацэ, той нават на тварог дзьме') [МС 99]; Gato escaldado del agua fría huye ('Апараны кот бяжыць ад халоднай вады') [МС 99] Gato escaldado del agua fría a miedo ('Апараны кот баіцца халоднай вады') [PP 368]

Іт.: Chi è scottato dall'acqua calda, ha paura anche della fredda ('Хто апарыўся на малацэ, той нават халоднай вады баіцца') [МС 99]; Cane scottato teme l'acqua fredda ('Апараны сабака баіцца халоднай вады') [МС 99]

Фр.: Qui s'est brûlé avec du lait soufflé sur la crème ('Хто апарыўся на малацэ, той нават на [халодную] смятану дзьме') [МС 99]; Le chat échaudé craint l'eau froide ('Апараны кот баіцца халоднай вады') [МС 99]

43. Аржаная каша сама сябе хваліць [СБП 55; ТСП 76; ЭСП 21] або Любіць аржаная каша сама сябе хваліць [КС 132; СБП 55; ТСП 76]

Руск.: Всякая каша сама себя хвалит [БСРП 403]; Гречневая каша сама себя хвалит [БСРП 403]; Овсяная каша сама себя хвалит [БСРП 403]; Ржаная каша сама себя хвалит [БСРП 403]; Ячная каша сама себя хвалит [БСРП 404]

Укр.: Вівсяна каша сама себе хвалить, а гречану люди хвалять [УПП 290]

44. Ахвота горш за няволю [КС 30; СБП 56; ТСП 77; ЭСП 21; РМ; ВРС/АПФ+]

Польск.: Ochota gorsza niż niewola ('Ахвота горш за няволю') [PP 123]

Руск.: Охота пуше неволи [БСРП 636; РССП 108]; Охота хуже неволи [БСРП 636]; Своя охота пуше неволи [БСРП 636]

Укр.: Охота гірше неволі [РССП 108]

Лит.: Noras aršiau nevalios ('Ахвота горш за няволю') [PP 123]

Англ.: Desire has no rest ('Жаданне не мае адпачынку') [РССП 108]

45. Ашуканствам можна свет прайсці, але назад не вернешся [СБП 232; ТСП 317; ВРС/АПФ] або З няпраўдай (Круцельствам, Круцячы, Маной, Няпраўдай, Хітрасцю) свет пройдзеш (пяройдзеш), а (але, ды) назад не вернешся [КС 95, 122, 240; СБП 232; ТСП 317] або <З> няпраўдай (Круцячы, Хітрасцю) свет пройдзеш,

а (але) назад не вернешся [РМ/ПМ] або Круцельствам (Круцячы, Маной, Няпраўдай, Хітрасцю) свет пройдзеш (пяройдзеш), а (але, ды) назад не вернешся [BPS/АПФ] або Няпраўдай пройдзеш свет, а назад не вернешся [КС 177]

Польск.: Kłamstwem świat przejdiesz, ale się nie wrócisz ('Няпраўдай, свет пройдзеш, але не вернешся') [НКРР II 3]; Kłamstwem świat obieżysz, ale do dom nie wrócisz ('Няпраўдай, свет пройдзеш, але да хаты не вернешся') [НКРР II 3]

Руск.: Кривдой свет пройдёшь, да назад не вернёшься [БСРП 452]

Укр.: З неправдою світ пройдеш, а назад не вернешся [ПП III]; Світ неправдою перейдеш, а назад не вернешся [ПП III]

46. Баба з воза – кабыле (каню) лягчэй [КС 30; СБП 56; ТСП 78; ЭСП 22; РССП 274+; РМ/ПМ+; BPS/АПФ+] або Баба з воза – возу (кабыле, каню) лягчэй [РССП 274+; РМ/ПМ+] або Баба з калёс – калёсам (каню) лягчэй [СБП 56; ТСП 78; ЭСП 22; РМ/ПМ+; BPS/АПФ+]

Польск.: Baba z woza, koniom lżej ('Баба з воза – каню лягчэй') [НКРР I 32; РССП 16]

Руск.: Баба с возу – кабыле легче [БСРП 25]; Баба с возу – колёсам легче [БСРП 25]; Баба с колёс – колёсам легче [БСРП 25]

Укр.: Баба з воза – кобилі легше [РССП 16]

Літ.: Boba iš vežimo – kumelei lengviau ('Баба з возу – кабыле лягчэй') [РР 160]; Boba iš ratų – ratams lengviau ('Баба з калёс – калёсам лягчэй') [РР 160]

Ням.: Wenn das Weib von der Fuhrē absteigt, hat es das Pferd leichter ('Калі баба злезе з воза, каню лягчэй') [МС 304]

47. Баба і чорта звядзе [СБП 57; ТСП 79]

Польск.: Baba i diabła oszuka ('Баба і д'ябла ашукае') [НКРР I 34]; Diabła baba oszukała ('Баба д'ябла ашукала') [НКРР I 34]

Руск.: Баба и чёрта перехитрит [БСРП 25]

Укр.: Баба й чорта зведе [ПП II]; Баба й чорта обдурить [ПП II]; Бабу й чорт не змудрує [ПП II]

48. Баба трымае тры вуглы гаспадаркі, а мужык – адзін вугал [ТСП 194] або Баба (Жонка) у хаце тры вуглы трымае, а мужчына (мужык) адзін [СБП 144; ТСП 194]

Польск.: Gospodyni dobra trzy węgły domu utrzymuje, a gospodarz czwarty ('Гаспадыня тры вуглы дома трымае, а гаспадар чацьвёрты') [НКРР I 16; РР 228]; Baba trzyma trzy węgły, a chłop ledwo jeden ('Баба трымае тры вуглы, а мужык ледзь адзін') [НКРР I 16; РР 228]

Укр.: Жінка три кути держить у хаті, а муж один [ПП II]; Господиня три вугли в хаті тримає, а господар лиш один [ПП I]; Жінка за три угли хату держить, а чоловік – за один [ПП II]

Lit.: Boba laiko tris kerčias trobos, vyras tik vieną ('Баба трымае ў хаце тры вуглы, а мужык адзін') [PP 228]; Gaspadorius tik vieną sąsparaž valdo, o gaspadinė – tris ('Гаспадар кіруе толькі аднім вуглом, а гаспадыня – трыма') [PP 228]

49. Бабе (Бабіна, У бабы) <адна> дарога – ад печы да парога [КС 228; СБП 57; ТСП 79]

Польск.: Babska droga od pieca do proga ('Бабіна дарога – ад печы да парога') [NKPP I 49]

Руск.: Бабыя дарога – от печи до порога [БСРП 293]

Укр.: Жіноча дарога – від печі до порога [ПП II]

50. Багатаму і чорт у кашу дбае [СБП 57; ТСП 79; ВПС/АПФ] або Багатаму (Багатым) чорт дзяцей калыша [КС 32; СБПКВ 39; СБП 57; ТСП 79] або Багатаму чорт дзяцей калыша [ВПС/АПФ]

Польск.: Bogatemu diabeł dzieci kołysze ('Багатаму чорт дзяцей калыша') [NKPP I 10; PP 522]

Руск.: Богатаму и чёрт ребенка качает [БСРП 988]; У богатаго чёрт детей качает [БСРП 990]; У богатаго мужика чёрт детей колышет, а у бедного кричат, да не слышит [БСРП 569]

Укр.: Багатаму й чорт дітей колише [ПП III]; Багатаму й чорт гроші носить [ПП III]; Багатаму й чорт яйце несе [ПП III]

Лат.: Bagātam ij velns bērnu šūrojot ('Багатаму чорт дзяцей калыша') [PP 522]

Lit.: Bagotam velnias vaikus supa ('Багатаму чорт дзяцей калыша') [PP 522]; Turtingam pats velnias sviestą į košę krauna ('Багатаму чорт у кашу масла кладзе') [PP 527]

51. Багатаму шкада (шкода) карабля, а беднаму – кашаля [КС 32; СБПКВ 38; СБП 58; ТСП 80; ВПС/АПФ]

Руск.: Богатаму жаль корабли, бедному кошеля [БСРП 434]; Богачу жаль корабли, убогому – костыля [БСРП 80]; Богатаму жаль корабли, [а] убогому кошеля [БСРП 434]

Укр.: Жаль багатаму корабли, бідному кошеля [ПП III]

52. Бадлівай карове Бог рог не дае [КС 32; СБП 58; ТСП 81; РССП 274; РМ/ПМ]

Руск.: Бодливой корове Бог рог не даёт (не дал) [БСРП 438; РССП 75]; Бодливому быку Бог рога не дал [БСРП 102]

Укр.: Бодливій корові бог рогів не дав [УПП 270]

53. Бачыць вока далёка, а розум яшчэ далей [ТСП 82]

Руск.: Видит око далёко, а ум – ещё дальше [БСРП 623]; Видит око далёко, а думка – ещё дальше [БСРП 623]; Око видит далёко, а мысль ещё дальше [БСРП 623]

Укр.: Бачить око далеко, а розум ще далі [УПП 241]

54. Бачыць вока, ды зуб найме [ТСП 82; ЭСП 23] *або* Бачыць вока, ды ляжыць
высока [РССП 274]

Руск.: Видит око, да зуб неймёт [БСРП 623]

Укр.: Бачить око, та зуб не йме [ПП ІІ]

Іт.: L'occhio vede ma il dente non mastica ('Вока бачыць, але зуб не жуе')
[CDP 685]

55. Баязліваму і заяц – воўк [КС 34; СБПКВ 42; СБП 59; ТСП 83] *або*
Баязліваму (Баязліўцу) і корч мядзведзь [КС 34; СБПКВ 42; СБП 59; ТСП 83]

Руск.: Пуганный медведем и пня боится [БСРП 524]; Трусливому зайке и пене-
к – волк [БСРП 359]

Укр.: Боязливому і миш ведмідь [ПП ІІ]; Боязливому і копа здається стогом
[ПП ІІ]; Полоханий заєць і пенька боїться [ПП ІІ]

56. Бег сабака за возам (за калёсамі), мусіць бегчы і за санямі [СБП 60;
ТСП 83]

Руск.: Привыкла собака за возом бежать – бежит и за санями (саньми) [БСРП
840]; Привыкла собака за возом – и за санями побежит [БСРП 840]

Укр.: Біг пес за возом, біжить і за саньми [ПП І]; Звикла собака за возом бігти –
побіжить і за саньми [ПП І]; Привик собака бігти за возом, то й за саньми побіжить
[ПП І]

57. Беднаму (Няшчаснаму) Івану няма нідзе талану [СБП 60; ТСП 84]

Руск.: Нашему Ивану нигде нет талану [БСРП 384]

Укр.: Нашому Івану нема талану [ПП І]

58. Беднасць не адбярэ ні чэсці, ні розуму [РССП 274]

Польск.: Ubóstwo nikogo nie krzywdzi ('Беднасць нікога не крыўдзіць') [НКРР ІІ 10]

Руск.: Нищета не отнимает ни ума, ни чести [БСРП 597]; Нищета не отнимает
ни чести, ни ума [БСРП 597]; Нищета не отымет ума, ни чести [БСРП 597]

Укр.: Бідність не тратить чэсті [МС 219]

Англ.: Poverty is pain but not disgrace ('Беднасць – гэта боль, не ганьба') [CDP 1337]

Ням.: Armut ist keine Schande, aber eine Ehre auch nicht ('Беднасць – не ганьба,
і таксама не гонар') [CDP 1337]

Іт.: Povertà non guasta gentilezza ('Беднасць не псуе дабрыню') [CDP 1337]

Ісп.: El ser pobre no es deshonor ('Беднасць – гэта не ганьба') [CDP 1337]

59. Беднасць не загана [ТСП 84]

Польск.: Ubóstwo nie jest występkiem ('Беднасць не знявага') [МС 219]; Ubóstwo
nie hańbi ('Беднасць не ганьба') [МС 219]

Руск.: Бедность не порок [БСРП 46]; Бедность не стыд (не порок) [БСРП 46]; Бедность не порок [, но хуже порока] [БСРП 46]; Бедность не порок, а большое свинство [БСРП 46]; Бедность не порок, а вдвое хуже [БСРП 46]; Бедность не порок, а несчастье [БСРП 46]; Бедность не порок, да без шубы холодно [БСРП 46]; Бедность не порок, ко всем лезет через порог [БСРП 46]

Укр.: Бідність не гріх [УПП 16]

Англ.: Poverty is no sin ('Беднасць не грэх') [МС 219]

Ням.: Armut ist keine Schande ('Беднасць не ганьба') [МС 219]; Armut ist keine Sünde ('Беднасць не грэх') [МС 219]

Исп.: La pobreza no es vileza / deshonra / delito ('Беднасць не брыдота / ганьба / злачынства') [МС 219]

Ит.: Povertà non è vizio ('Беднасць не знявага') [МС 219]

Фр.: La pauvreté n'est pas vice ('Беднасць не знявага') [МС 219]

60. Без Бога ні да парога [КС 34; СБП 60; ТСП 84; ВРС/АПФ]

Польск.: Bez Boga ani do proga ('Без Бога ні да парога') [НКРР I 7]

Руск.: Без Бога не до порога [БСРП 70]

Укр.: Без бога ані до порога [ПП III]

61. Без ветру і дуб не шуміць [СБП 60; ТСП 84]

Польск.: Nie rusza się trzcina bez wiatru ('Не рухаецца трысцінка без ветру') [НКРР III 4]

Руск.: Без ветра и дерево не шатается [БСРП 118]; Без ветра камыш не качается [БСРП 118]

Укр.: Без вітру і билинка не ворухнутья [ПП I]; Без вітру і лістя не ворушиться [ПП I]

62. Без гаспадара (Без мужчыны) <i> дом сирата [КС 35; СБП 61; ТСП 85] або Хата без гаспадара плача [СБП 397; ТСП 540]

Польск.: Bez gospodarza chata płacze ('Без гаспадара хата плача') [НКРР I 2]

Руск.: Без хозяина дом – сирота [БСРП 961]; Без хозяина дом – сиротинка [БСРП 961]

Укр.: Без хазяїна – дім сиротина [ПП I]; Без хазяїна і хата сиротина [ПП I]

63. Без гаспадара гумно плача, а без гаспадыні хата [СБП 61; ТСП 85]

Польск.: Bez gospodarza dom płacze, przy gospodarzu zaś skacze ('Без гаспадара хата плача, а з гаспадаром скача') [НКРР I 2]

Руск.: Без хозяина двор плачет, а без хозяйки – хата [БСРП 961]

Укр.: Без господаря двір плаче, а без хазяйки хата [ПП I]

64. Без глыбокага караня дуба не бывае [СБП 61; ТСП 85]
Руск.: Без корня и полынь не растёт [БСРП 435]; Без корня и трава не растёт [БСРП 435]

Укр.: Без кореня і трава не росте [ПП I]

65. Без муки няма навукі [СБП 61; ТСП 85]

Польск.: Bez muki nyma nauky ('Без муки няма навукі') [НКРР II 31]

Руск.: Без муки нет [и] науки [БСРП 570]

Укр.: Без муки нема науки [ПП I]

66. Без навук як без рук [КС 36; СБПКВ 44; РССП 274+; РМ/ПМ+]

Руск.: Без ремесла как без рук [БСРП 752]

Укр.: Без науки – як без рук [ПП II]

67. Без начиння і лапця не спляцеш [СБП 62; ТСП 86]

Польск.: [Bez] Przez nauki i łapciów nie upleciesz ('Без навукі і лапцеў не спляцеш') [НКРР II 2]

Руск.: Без снаряда и лаптя не сплести (не сплетёшь) [БСРП 837]; Без меры и лаптя не сплетёшь [БСРП 529];

68. Без падпалу дровы не гараць [СБП 62; ТСП 86; ВРС/АПФ]

Руск.: И дрова без поджогу (без подтопки) не горят [БСРП 298]

Укр.: Без підпалу і дрова не горять [ПП I]; Без піджоги дрова не горять [ПП I]

69. Без працы не будзеш есці калачы (коляцы) [СБП 62; ТСП 87; ЭСП 24; ВРС/АПФ+]

Польск.: Bez pracy nie budzie kolaczy ('Без працы не будзе калачоў') [РР 366]; Kto ma ręce do pracy, ten się ma je kolaczy ('Хто мае рукі да працы, той мае калачы') [РР 366]

Літ.: Nespaudes norago, nerjausi ryrago ('Без намаганняў не будзеш есці пірог') [РР 366]

Ням.: Arbeit gibt Brot, Faulheit gibt Not ('Праца дае хлеб, лянота дае непрыемнасці') [RE 221]

Ісп.: No hay pan sin afán ('Няма хлеба без працы') [RE 221]

Іт.: Non c'è pane senza pena ('Няма хлеба без працы') [RE 221]

70. Без сонейка свету не быць, без мілага нельга жыць [РССП 274]

Руск.: Без солнышка нельзя пробыть, без милого нельзя прожить [БСРП 853]; Без солнышка нельзя пробыть, без любви нельзя прожить [БСРП 853]

Укр.: Без сонця не можна бути, без милого не можна жити [ПП ІІ]

71. Беражонага <i> Бог беражэ *або* Сцеражонага <i> Бог сцеражэ [КС 36, 220; СБП 63; ТСП 88; РССП 274+, 281+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ+]

Польск.: Strzeżonego Pan Bog strzeże ('Сцеражонага Бог сцеражэ') [НКРР І 184; РССП 20]

Руск.: Бережённаго [и] Бог бережёт [БСРП 58; РССП 20]; Кто сам себя стережёт, того и Бог бережёт [БСРП 66]

Укр.: Береженого й Бог береже [РССП 20]

Ням.: Den Behutsamen behütet auch Gott ('Асцярожнага Бог беражэ') [МС 110]

Ісп.: Guárdate y Dios te guardará ('Асцярожнага Бог беражэ') [МС 110]

Іт.: Chi ben si guarda, ben si salva ('Хто добра сабе беражэ, той захоўваецца') [МС 110]

72. Бі сваіх каб чужыя баяліся [СБП 64; ТСП 89] *або* Бі свой свайго, каб чужы баяўся (чужыя баяліся) [СБП 64; ТСП 89]

Польск.: Bij swoich, aby obcy się bali ('Бі сваіх, каб чужыя баяліся') [МС 76, 97]

Руск.: Бей своих, чтобы чужие боялись [БСРП 997]; Бей своих – чужие бояться будут (будут бояться) [БСРП 997]

Укр.: Бий своїх – чужі боятися будуть [ПП ІІІ]; Бий своїх, щоб чужі боялись! [МС 97]

73. Блізка відаць, але (ды) далёка дыбаць [КС 36; СБПКВ 45; СБП 65; ТСП 90; РМ/ПМ+] *або* Блізка відаць, ды далёка дыбаць [ВРС/АПФ] *або* Лёгка сказаць, ды далёка дыбаць [КС 130; СБПКВ 88] *або* Хоць і відаць, але (ды) далёка дыбаць [СБП 65; ТСП 90; ВРС/АПФ]

Польск.: Blisko widać, daleko dybać ('Блізка відаць, далёка дыбаць') [НКРР ІІІ 3]

Руск.: Близко видать, да далеко дыбать [БСРП 122]; Близко видать, да далеко мигать (кивать) (*Мигать* – иди; бежать) [БСРП 122]; Близко видать, да далеко шагать [БСРП 122]

Укр.: Близько видати, та далеко дибати [ПП І]

74. Блізка(-і) локаць, а (ды) не ўкусіш [КС 37; СБП 64; ТСП 90; РМ/ПМ]

Польск.: Choć blisko łokieć, ale go nie ugryziesz ('Хоць блізка локаць, але яго не ўкусіш') [РССП 84]

Руск.: Близко локоть (Локоть близко), да не укусишь [БСРП 492]; Близок локоть (Локоть близок), да не укусишь [БСРП 492; РССП 84]

Укр.: Близько лікоть – та не вкусиш [РССП 84]

Англ.: You cannot touch your eye with your elbow ('Нельга дакрануцца локцем да вока') [РССП 84]; You should never touch your eye but with your elbow ('Ніколі не дакрануцца локцем да вока') [CDP]

Ням.: Es ist so nah und doch [so] unerreichbar (fern) ('Так блізка, і ўсё ж [такі] па-за дасягальнасцю') [РНПС 296]; Die Augen darf man mit dem Ellbogen rühren ('Да вачэй локцем не дакранешся') [CDP]

75. Бога любі, але і чорта не гняві [ТСП 233; ВПС/АПФ] або <І> Бога хвалі і чорта не гняві [СБП 173; ТСП 233; ВПС/АПФ+]

Польск.: Pana Boga chwalić i diabła nie gniewać ('Бога хвалі і чорта не гняві') [НКРР I 32; РР 190]; Bogu służ, a diabła nie gniewaj ('Богу службы, а д'ябла не гняві') [НКРР I 32; РР 190]; Pana Boga nie gniewaj, a diabła nie drażń ('Бога не гняві, а чорта не дразні') [НКРР I 32; РР 190]

Руск.: Бога зови, а чërта не гневи [БСРП 70]; Богу молись, а [и] чërта не гневи [БСРП 70]

Укр.: Бога бійся, а чорта не гніви [ПП III]; Бога не гніви, а чорта не дразни [ПП III]; І бога не гніви, і чорта не дразни [ПП III]

Літ.: Garbink dievą, neniekink ir velnio ('Бога шануй, а чорта не гняві') [РР 190]

76. Бог дасць дзень, Бог дасць і харч [ТСП 161] або Дасць Бог дзень, дасць і ежу (пажытак, полудзень, хлеб) [КС 68; СБП 119; ТСП 161; ВПС/АПФ]

Польск.: Bóg dał zęby, Bóg da chleb ('Бог даў зубы, Бог дасць хлеб') [РР 184]; Dał Pan Bóg zęby, da i chleb do gęby ('Доў Бог даў зубы, да і хлеб да зубоў') [РР 184]

Руск.: Даст Бог день, даст Бог и пищу [БСРП 65]

Укр.: Дасть бог хліба, дасть і до хліба [ПП I]; Дав бог роток, дасть і кусок [ПП III]

Лат.: Dievs deva zobus, dievs dos maizi ('Бог даў зубы, Бог дасць хлеб') [РР 184]

Літ.: Gims diena, gims dienai maistas ('Дасць дзень, дасць ежу на дзень') [РР 180]; Dievas davė dantis, dievas duos ir duonos ('Бог даў зубы, Бог дасць хлеб') [РР 184]; Jeiigu dievas davė dantis, tai duos ir duonos ('Калі Бог даў зубы, Бог дасць і хлеб') [РР 184]

Англ.: Let the morning come and the meat with it ('Прыйдзе раніца і ежа з ім') [РР 180]; Every day brings its bread with it ('Кожны дзень прыносіць хлеб') [РР 180]

Ням.: Jeder Tag bringt sein Brot ('Кожны дзень прыносіць хлеб') [РР 180; DSL IV 1005]; Gibt Gott Zähne, so gibt er auch Brot ('Бог даў зубы, Бог дасць і хлеб') [РР 180; DSL II 10]

77. Бог даў, Бог і ўзяў [КС 37; СБП 65; ТСП 91; ЭСП 24; ВПС/АПФ] або Бог даў, Бог <і> ўзяў [РССП 274+; РМ/ПМ]

Польск.: Bóg dał, Bóg wziął ('Бог даў, Бог узяў') [НКРР I 148; РССП 21]

Руск.: Бог дал, Бог [и] взял [БСРП 58]; Бог дал, Бог взял, да ещë нам дал Бог неполно [БСРП 58]

Укр.: Бог дав, Бог і взяв [РССП 21]

78. Бог не без літасці, казак не без шчасця *або* Гасподзь не без міласці, а казак не без долі [СБП 66; ТСП 92]

Руск.: Бог не без милости, а казак не без доли: то худая, то хорошая – всё будет [БСРП 60]; Бог не без милости, казак (козак) не без счастья [БСРП 60]

Укр.: Бог не без милості, козак не без щастя [ПП III]

79. Бог не выдасць (не дасць, не папусціць, не прадасць), свіння не з’есць [КС 38; СБП 66; РМ; ВРС/АПФ] *або* Бог не дасць, свіння не з’есць [СБП 67] *або* Бог не папусціць, свіння не з’есць [СБП 67] *або* Бог не прадасць, свіння не з’есць [СБП 67]

Руск.: Бог не выдаст, сви́нья не съест [БСРП 60]; Господь не выдаст, [и] сви́нья не съест [БСРП 211]

Укр.: Бог не допустить – сви́ня не з’їсть [УПП 355]

80. Бог не цяля, бачыць (пазнае) круцяля [СБП 68; ТСП 94; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Bóg nie cielę, zna kręciele (‘Бог не цяля, пазнае круцяля’) [НКРР I 77]

Руск.: Бог не теля – видит праведника и крутеля [БСРП 60]

81. Бог тройцу любіць [СБП 68; ТСП 95; ЭСП 25; РССП 274+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ+]

Польск.: Bóg Trócę lubi (‘Бог тройцу любіць’) [НКРР I 152; РССП 21]

Руск.: Бог троицу любит [БСРП 62]; Бог любит Троицу [БСРП 60]; Бог любит Троицу, а четвертую Богородицу [БСРП 60]

Укр.: Бог трійцю любить [РССП 21]

Лат.: Dievam trīs lietas patīkamas (‘Бог тры рэчы любіць’) [CDP 310]

Англ.: All good things are three (‘Усіх добрых рэчаў па тры’) [CDP 310]; All things thrive at thrice (‘Усё квітнее ўтройчы’) [CDP 310]; Number three is always fortunate (‘Нумар тры заўсёды ўдалы’) [CDP 310]

Ням.: Aller guten Dinge sind drei (‘Усё добрае прыходзіць па тры’) [CDP 310]

Ісп.: La tercera es buena y verdadera (‘Трэці добра і дакладна’) [CDP 310]

Іт.: Ogni trino è perfetto (‘Кожны трэці дасканалы’) [CDP 310]

Фр.: Le nombre impair plaît a Dieu (‘Няцотны лік цешыць Бога’) [CDP 310]

82. Бог (Хрыстос) цяпеў і нам вялеў [СБП 69; ТСП 95; ЭСП 25]

Руск.: Бог терпел да и нам велел [БСРП 62]; Бог терпел и нам велел [БСРП 62]; Господь терпел и нам велел [БСРП 211]

Укр.: Бог терпів і нам велів [ПП III]

83. Божа памажы, але і сам падбяжы [РССП 274]

Руск.: Боже, поможи, а ты на боку не лежи [БСРП 75]

Укр.: Боже, поможи, а сам не лежи! [ПП III]; Боже, поможи, а ти, небоже, не лежи [ПП II]

Исп.: A Dios rogando y con el mazo dando ('Бога прасі, а сам молатам бі') [МС 116]

84. Бойся быка спереду, каня ззаду, а дурня – з усіх чатырох бакоў [СБП 69; ТСП 96]

Польск.: Kozla strzez sie z przodu, konia z tyhi, a zlego czlowieka z kazdej strony ('Бойся казла спереду, каня – ззаду, а злога чалавека з усіх бакоў') [PP 466]

Руск.: Козла спереди бойся, коня – сзади, а злого человека – со всех сторон [БСРП 419]; Берегись козла спереди, лошадей (лошади) – сзади, а лихого человека – со всех сторон [БСРП 419];

Укр.: Бережись кози спереду, коня ззаду, а лихого чоловіка з усіх боків [ПП II]; Бійся цапа спереду, коня: сзаду, а лихої людини навкруги [ПП II]

Лат.: Bisties azi no prieksas, zirgu – no pakajas, bet Jaunu cilveku po visam pusem ('Бойся казла спереду, каня – ззаду, а новага чалавека з усіх бакоў') [PP 466]

Лит.: Arklio saugokis is uzpakalio, jaucio is priekio, o pikto zmogaus is visij pusij ('Сцеражыся каня ззаду, быка – спереду, а злога чалавека з усіх бакоў') [PP 466]; Arklio saugokis is uzpakalio, jaucio is priekio ('Сцеражыся каня ззаду, быка – спереду') [PP 128]

Агл.: Take heed of an ox before, of a horse behind, of a monk on all sides ('Сцеражыся быка спереду, каня – ззаду, манаха з усіх бакоў') [PP 466]; Beware of the forepart of a woman, the hind part of a mule, and all sides of a priest ('Сцеражыся жанчыны спереду, мула – ззаду, манаха з усіх бакоў') [CDP]

Ням.: Nehmt euch vor einem Ochsen vorn, vor einem Esel hinten und vor einem Monch auf alien Seiten in Acht ('Сцеражыся быка спереду, асла – ззаду, манаха з усіх бакоў') [PP 466]

Фр.: Il faut se garder du devant d'une femme, du derriere d'une mule, et d'un moine de tous cotes ('Сцеражыся жанчыны спереду, мула – ззаду, манаха з усіх бакоў') [PP 466]

85. Бойся Усявышняга і не гавары лішняга [КС 39; СБП 70; ТСП 97; ЭСП 25]
Польск.: Bój się Pana Boga ('Бойцеся Бога') [НКРР I 154]; Bóście się Boga ('Бойцеся Бога') [НКРР I 154]

Руск.: Бойся вышнего [и] не говори лишнего [БСРП 170]; Бойся Всевышняго, а не говори лишняго [БСРП 165]

86. Брат любіць сястру багатую, а муж (мужык) жонку здаровую [СБП 70; ТСП 97; ВПС/АПФ] або Мужык жонку любіць здаровую, а брат сястру багатую [РССП 278]

Польск.: Mąż lubi żonę zdrową, a brat siostrę bogatą ('Муж любіць жонку здаровую, а брат сястру багатую') [НКРР II 21]

Руск.: Брат любит сестру богатую, а муж жену здоровую [БСРП 91]; Брат сестру любит богатую, муж жену здоровую [БСРП 92]; Любит муж жену здоровую, а брат сестру богатую [БСРП 560]

Укр.: Брат любить сестру багату, а чоловік – жінку здорову [ПП II]; Любить брат сестру багату, а чоловік жінку здорову [ПП II]

Лат.: Brālam māsa bagāta, vīram sieva vesela ('Брату сястра багата, мужу жонка здаровая') [PP 162]

Лит.: Sveika žmona vygūi miela, turtinga sesuo – broliui miela ('Здаровая жонка мужу міла, багатая сястра – брату міла') [PP 162]

Англ.: The brother had rather see the sister rich than make her so ('Брат леші пабацьчыць сястру багатую, чым зробіць яе такой') [PP 162]

87. Брат мой, але хлеб еш свой [СБП 71; ТСП 98]

Польск.: Brat mój, a chleb swój ('Брат мой, але хлеб свой') [PP 161]

Руск.: Брат мой, а хлеб ешь свой [БСРП 91]

Укр.: Брат мій, а хліб їж свій [ПП II]; Брат мій, а кури табак свій [ПП II]

Лит.: Brolis mano, valgyk duoną savo ('Брат мой, хлеб еш свой') [PP 161]

88. Брахаць – не цэпам махаць [КС 40; СБП 71; ТСП 98]

Руск.: Брехать – не цепом махать [БСРП 975]; Брехать (врать) – не цепом мотать [БСРП 975]; Языком брехать – не цепом махать [БСРП 1015]

Укр.: Брехати – не ціпом махати [ПП II]; Брехать – не ціпом махать [ПП II]; Дурному брехати – не ціпом махати [ПП II]; Старому брехать – не ціпом махать [ПП II]

89. Будзем жывы – не памром [СБП 72; ТСП 100]

Польск.: Żyć, nie umierać ('Жыць, не паміраць') [НКРР III 976]

Руск.: Живы будем – не помрём, а помрём – с собой возьмём [БСРП 345]; Живы будем – не помрём, а помрём, так не воскреснем [БСРП 345]

90. Будзе (Прыйдзе) і на крапіву мароз [КС 40, 193; СБПКВ 123; СБП 72; ТСП 100]

Руск.: Если бы на крапиви да не мороз [БСРП 448]; И на крапиви есть морозы, и (а) на грозителей [есть] грозы [БСРП 448]; На жалючую крапиви есть лютые морозы [БСРП 448]; На жгучу крапиви жгуч мороз [БСРП 448]

Укр.: Буде і на кропиви мороз [ПП I]; І на жалку кропиви мороз буває [ПП I]

91. Будзеш многа (усё) ведаць, рана (скора, хутка) пастарэеш (састарышся, стары зробішся) [КС 41; СБП 73; ТСП 101; ЭСП 26] або Будзеш многа (усё) ве-

даць – рана (скора, хутка) пастарэеш (стары зробішся, састарышся) [РМ/ПМ] або Меней будзеш ведаць – даўжэй будзеш жыць [РССП 278+] або Скура састарышся, як усё будзеш ведаць [СБП 73; ТСП 101; РМ/ПМ] або Шмат будзеш ведаць – хутка пастарэеш [РССП 284+]

Польск.: Jak za duzo będziesz wiedział, to się szybko zestarzejesz ('Калі будзеце шмат ведаць, хутка пастарэеце') [РССП 64]

Руск.: Будешь все знать, скоро состаришься [БСРП 379]; Всё будешь знать, скоро состаришься [БСРП 379]; Много будешь знать – (так) скоро состаришься [БСРП 379]; Много будешь знать, скоро состаришься (состареешься) [БСРП 379]

Укр.: Як багато будеш знати, то скоро зостарієшся [РССП 64]

Англ.: Too much knowledge makes the head bald ('Зашмат ведаў робіць галаву лысай') [РССП 64]

Ням.: Viel Wissen macht Kopfweh ('Шмат ведаў выклікаюць болі ў галаве') [РНПС 329; DSR 20]

92. Бывае на вяку <што> і па спіне і па баку [СБП 74; ТСП 102]

Руск.: На веку – не на боку: всего будет [БСРП 111]; На веку чего не бывает? [БСРП 111]; На веку как на волоку: всяко наживёшься [БСРП 111]

Укр.: Усього буває на віку – і по спині й по боку [ПП ІІ]

93. Былі бы косці, а мяса нарасце [РССП 274+]

Руск.: Были бы кости, а мясо нарастёт [БСРП 442]; Были б кости, а [на костях] мясо будет [БСРП 442]; Были бы кости, а мясо будет [БСРП 442]; Были бы кости, [а] на костях мясо будет [БСРП 442]

Укр.: Були б кості, а м'ясо буде [ПП ІІ]; Були б кістки, м'ясо буде [ПП ІІ]

94. Было б балота, а жабы (чэрці) знойдуцца [КС 42; СБП 75; ТСП 103] або Было б балота, а чэрці знойдуцца [BPS/АПФ]

Польск.: Aby błoto było, to czart będzie ('Абы было балота, то чэрці будуць') [НКРР І 1; РР 147]; Każde błoto ma swego diabła ('Кожнае балота мае свайго д'ябла') [НКРР І 1; РР 147]

Руск.: Было бы болото, а черти найдутся [БСРП 83]; Было бы болото, а чёрт будет [БСРП 83]; Было бы болото, а черти будут [БСРП 83]; Было бы болото, а за лягушками дело не станет [БСРП 83]

Укр.: Було б болото, а чорти будуть [ПП І]

Лат.: Kad tik būtu purvs, gan velns radīsies ('Калі будзе балота, то д'ябал прыйдзе') [РР 147]

Літ.: Yra bala, bus ir velnias ('Будзе балота, будзе д'ябал') [РР 147]

95. Было, ды сплыло [КС 43; РМ/ПМ] або Што было, бьльнягом зарасло [КС 269] або Што было, даўно на мора сплыло [РССП 284] або Што было, то (тое)

сплыло [КС 269; СБП 440; ТСП 597; РМ; ВРС/АПФ] або Што прайшло, таго не вернеш [РССП 284+]

Польск.: Co minęło, to zginęło ('Што прайшло, тое згинула') [НКРР II 1; МС 299]; Co minęło, to przypało ('Што прайшло, тое прайшло') [НКРР II 1]

Руск.: Что было, то сплыло [БСРП 103; МС 299]; Что минуло, то сгнуло [МС 299]; Что было, то прошло и бильём поросло [БСРП 102]; Мало ли что было, да бильём поросло [БСРП 102]

Укр.: Що було, то сплило [ПП I]; Було та сплило [ПП I]; Було та з водою сплило [ПП I]; Було, та загуло [МС 299]; Було та за водою пішло [ПП I]

Англ.: Let bygones be bygones ('Што было, тое было') [МС 299]

Ням.: Vorbei ist vorbei ('Мінулае – гэта мінулае') [СДР 858; МС 299]

Ісп.: Lo pasado, pasado está ('Што прайшло, то прайшло') [МС 299]

96. Быў бы хлеб, а мышы знойдуцца [СБП 76; ТСП 105]

Руск.: Был бы хлеб, а мыши (мышки) будут [БСРП 950]; Был бы хлеб, а мыши найдутся [БСРП 950]

Укр.: Аби хліб, а зуби найдуться [ПП I]

97. Быўшы ля мукі, запылішся [СБП 192; ТСП 262] або Каля вады намочышся, каля агню апячэшся [КС 110] або Каля (Ля) вады намочышся <, каля агню апячэшся> [РМ/ПМ] або Каля (Ля) вады <ходзячы> намочышся [СБП 193; ТСП 262; ВРС/АПФ] або Каля мукі ходзячы, запылішся [КС 110; СБП 193; ТСП 262; РМ/ПМ] або Пры вадзе быўшы – намочышся [КС 193; РМ/ПМ]

Руск.: Около воды ходишь – обмочишься [БСРП 133]; Около воды не намочиться [БСРП 133]

Укр.: Коло вогню обпалишся, коло води обмочишся [ПП I]

98. Быць бычку на вярвачцы (на лычку) [СБП 77; ТСП 106; ВРС/АПФ]

Руск.: Быть бычку на верёвочке [БСРП 104]; Быть бычку на лычку [БСРП 104]

Укр.: Бути бичу на вірвовці [ПП I]; Бути бичку на личку, а коровці на вірвовці [ПП I]

99. Бяда не па лесе, а па людзях ходзіць [СБП 77; ТСП 106; ВРС/АПФ+]

Польск.: Bieda nie po lesie lecz po ludziach chodz ('Бяда не па лесе, па людзях ходзіць') [НКРР I 22]

Руск.: Беда не по лесу ходит, [а] по людям [БСРП 39]

Укр.: Біда не по лісу ходить, а по людях [ПП I]

Літ.: Bėda neina medžiiais, bet žmonėmis ('Бяда не па лесе ходзіць, а па людзях') [РР 155]

Ням.: Das Unglück geht auf der Erde herum, besucht aber nur die Menschen ('Няшчасце ідзе па зямлі, але наведвае толькі людзей') [РР 155]

100. Бяда хочь мучыць, ды жыць вучыць [ТСП 107; BPS/АПФ] або Гора ўсяму навучыць [КС 62]

Польск.: Szkoda uczy ('Шкода вучыць') [НКРР III 19; МС 197]; То, co szkodi, uczy ('Што шкодзіць, то вучыць') [НКРР III 19; МС 197]

Руск.: Беда вымучит, беда и выучит [БСРП 39]; Что вымучит, то и выучит [БСРП 168]

Укр.: Біда вимучить, біда й виучить [УПП 35]

Англ.: Adversity makes the man wise ('Бяда робіць чалавека мудрым') [МС 197]

Ням.: Unglück zehrt, Unglück lehrt ('Гора падточвае, гора вучыць') [МС 197]

Ісп.: Nada enseña tanto como el llorar y el sufrir ('Нішто так не вучыць, як плач і пакуты') [МС 197]

Іт.: La disgrazia apprende a vivere ('Няшчасце вучыць жыць') [МС 197]

Фр.: Le malheur apprend à vivre ('Няшчасце вучыць жыць') [МС 197]

101. Бяздоннай бочкі (Бяздонную кадушку) не напоўніш [СБП 78; ТСП 107] або Дзіравага меха (мяшка) не напоўніш (не напхаеш) [СБП 129; ТСП 174; BPS/АПФ+]

Польск.: Bezki bezdenne, żebyś nie wiem jak pchał, nie napełnisz ('Бяздонную бочку, як у яе не пхай, не напоўніш') [НКРР I 1]; Bezkę dziurawą trudno napełnić ('Дзіравую бочку цяжка напоўніць') [НКРР I 1]; Bezkę, która dna nie ma, trudno napełnić ('Бочку, якая не мае дна, цяжка напоўніць') [НКРР I 1]

Руск.: Бездонную бочку не нападніш [БСРП 89]; Бездонную бочку водой не нападніш [БСРП 89]; Дыраваго (Діроваго) меха не надуть, а безумнаго (безумнаго) не научить [БСРП 533]

Укр.: Бездонну бочку водою не нападніш [ПП I]; Бездонної бочки не наллеш [ПП I]

Ісп.: No se puede llenar un barril sin fondo ('Нельга напоўніць бяздонную бочку') [МС 231]

Іт.: Essere una botte che non s'empie ('Бочка, якую нельга запоўніць') [МС 231]

Фр.: Remplir de l'eau le panier percé ('Напаўняць вадой бяздонную бочку') [МС 231]

102. Варона з кала – сем на кол [СБП 79; ТСП 109; РМ/ПМ] або Варона з куста, а пяць на куст [КС 46; СБПКВ 50; СБП 79; ТСП 109; РМ/ПМ] або Сарока з кола – дзесяць на кол [КС 205; СБПКС 132; СБП 79; ТСП 109; РМ/ПМ] або Сарока з куста – сорок на куст [СБП 79; ТСП 109; РМ/ПМ]

Польск.: Jedna wrona zleci z drzewa, to dziesięć siędzie ('Адна варона зляціць з дрэва, дзесяць сядзе') [НКРР III 771]

Руск.: Одна сорока с плоту, а десять на плот [БСРП 858]; Сорока с плоту, а десять на плот [БСРП 859]; Сорока с тыну, а десять на тын [БСРП 859]

Укр.: Сорока з плоту, а десять на її місце [ПП I]; Одна сорока з плота, а десять на пліт [ПП I]; Сорока з тину, а десять на тин [ПП I]

103. Ваўка (Воўка) ногі кормяць [СБП 80; ТСП 110; ЭСП 28; ВПС/АПФ] або Ваўка (Ваўкоў, Воўка) ногі кормяць [РМ/ПМ] або Воўка кормяць ногі [КС 51]

Польск.: Wilka nogi karmią ('Воўка ногі кормяць') [НКРР III 702]

Руск.: Волка ноги кормят [БСРП 141]; Волка ноги кормят: хочешь есть – ищи и добывай [БСРП 141]

Укр.: Вовка ноги годують [ПП I]; Зайця ноги носять, вовка ноги годують [МС 126]

Лат.: Vilku kājas baro ('Воўка ногі кормяць') [PP 540]

Лит.: Vilką kojoms reni ('Воўка ногі кормяць') [PP 540]

Англ.: The dog that trots about finds a bone ('Сабака, які шукае, знаходзіць косць') [МС 126]

Ням.: Ein Wolf im Schlaf fängt nie ein Schaf ('Воўк у сне ніколі не зловіць авечку') [SRD 26]

Ісп.: Oveja que anda, bocado halla ('Авечка, якая ходзіць, знаходзіць корм') [МС 126]

104. Ваўка(-оў) (Воўка) баяцца – у лес не хадзіць [КС 46; СБП 81; ТСП 111; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ+] або Баючыся ваўкоў, застанешся без грыбоў [РССП 274] або Баючыся воўка, у лес не ісці [РССП 274+]

Польск.: Kto się wilka boi, niech do lasu nie chodzi ('Хто воўка баіцца, ніколі ў лес не ходзіць') [РССП 33]; Bojąc się wilka, do lasa nie iść ('Баючыся воўка, у лес не ісці') [PP 534]

Руск.: Волков бояться – в лес не ходить [РССП 33]; Волка бояться, так [и] в лес не ходит [БСРП 140]; Волка боятся, [и] в лес не ходит [БСРП 140]; Бояться волков – быть без грибов [БСРП 140]

Укр.: Вовків боятися – в ліс не ходити [ПП I]; Вовка боятися – в ліс не йти [ПП I]

Лат.: Ja vilku baidies – neej mežā ('Баючыся воўка – не хадзіце ў лес') [PP 534];

Ka vulka beitiis, i mežā nevar it ('Хто баіцца воўка, у лес не можа хадзіць') [PP 534]

Лит.: Bijai vilko, – neik į girią ('Баючыся воўка – не хадзі ў лес') [PP 534]; Jei

vilko bijai, tai po girią nevaikščiok ('Калі баіцеся ваўкоў, то ў лес не хадзіце') [PP 534]

Англ.: He that fears every bush must never go abirding ('Хто баіцца кожнага куста, не павінен ніколі хадзіць на лоўлю птушак') [РССП 33]

Ням.: Wer sich vor dem Busch fürchtet, kommt nie in den Wald (Хто баіцца куста, не павінен хадзіць у лес') [SRD 26]

Ісп.: Al bosque no vaya quien de las hojas miedo haya ('Не хадзіце ў лес, калі баіцеся кожнага ліста') [RE 55]

Іт.: Chi ha paura d'ogni foglia, non vada al bosco ('Хто баіцца кожнага ліста, не ходзіць у лес') [RE 55]

Фр.: Qui craint les feuilles n'aille point au bois ('Хто баіцца лісця, не ходзіць у лес') [RE 55]

105. Ведае (Знае, Чуе) кошка, чыё сала з'ела [КС 47, 95, 262; СБП 81; ТСП 112; ВПС/АПФ+] або Ведае (Знае, Чуе) кошка, чыё мяса (сала) з'ела [РССП 274+; РМ/ПМ+]

Польск.: Wie kot (pies), czyje (komu) sadło zjadł ('Ведае кот (сабака), чыё сало з'еў(-ла)') [SPRP 135; 832]

Руск.: Знает кошка, чьё сало съела [БСРП 446]; Знает кошка, чьё мясо съело [РССП 77]; Знает и кошка, чью сметану съела [БСРП 446]

Укр.: Знає кіт, чие сало з'їв [РССП 77]

Англ.: The cat knows whose butter he has eaten ('Кот ведае, чыё масла з'еў') [МС 358]

Ням.: Die Katze weiß wohl, wessen Bart sie leckt ('Кот добра ведае, чью баряду аблізвае') [МС 358]

Фр.: Oh chat! Tu connais bien celui à qui tu lèches la barbe ('Котка! Ты добра ведаеш, чью баряду аблізваеш') [МС 358]

106. Ведаў Бог, каму не даў рог [СБП 82; ТСП 113; ЭСП 28; ВПС/АПФ]

Польск.: Wiedział (co robi) Bóg, że świni rogów nie dał ('Ведаў (што робіць) Бог, што не даў свінні рог') [НКРП III 25]

Руск.: Ведал Бог, что не дал свинье рог [БСРП 62]; Видел Бог, что не дал свинье рог [БСРП 62]

Укр.: Видів Біг, що не дав свині ріг [РССП 75]

Ням.: Gott weiß wohl, warum er dem Esel keine Hörner gibt ('Бог ведае, чаму ён не дае аслу пара') [SRD 21]; Gott weiß, warum er dem Pferde (dem Esel) keine Hörner (oder: dem Frosche keinen Schwanz) gegeben hat ('Бог ведае, чаму ён каню (аслу) не дае рогі (або: не даў жабе хваста)') [DSL II 49]

107. Век жыві, век будуйся [СБП 82; ТСП 113]

Руск.: Век живи – век трудись [БСРП 108]; Век живи – век трудись и, трудяся, век учись [БСРП 108]

Укр.: Вік живи, вік учись – вік трудися [ПП II]

108. Век звекаваць – усяго пазнаць [СБП 82; ТСП 114]

Руск.: Век проживёшь – всяко переживёшь [БСРП 109]; Век проживёшь – всячины хватишь: и скуки, и муки, и нужи [БСРП 109]; Век – не неделя: всяко наживёшься [БСРП 109]

Укр.: Вік ізвікувати – усього повидати [ПП I]

109. Век зжыць – не мех шшыць [СБП 83; ТСП 114; РМ; ВПС/АПФ] або Век (Жыщэ) пражыць – не лапці сплесці (не поле перайсці) [КС 83; СБП 147; ТСП 199; РССП 276; ВПС/АПФ] або Жыщэ пражыць – не люльку выкурыць (не песенку спець, не поле перайсці) [РССП 276+; РМ/ПМ+]

Руск.: Век сжить – не мех сшить [БСРП 109]; Век жить (прожить, сжить) – не мех шить [БСРП 108]; Жизнь прожить (изжить) – не лапоть (не лапти) сплести

(сплесть) [БСРП 347]; Жизнь прожить – не поле перейти [БСРП 347; РССП 60]; Жизнь прожить (пережить) – не поле перейти (переехать) [БСРП 347]

Укр.: Вік прожити – не поле перейти [РССП 60]; Життя прожити – не лапті сплести [ПП ІІ]; Життя прожити – не поле перейти [ПП ІІ]

Англ.: Life isn't all beer and skittles ('Жыццё – не ўсё піва і кегелі') [ODP 297; РССП 60]; Life is not a bed of roses ('Жыццё – гэта не ложка з руж') [DEP]

Ням.: Das Leben ist eine Gebirgsreise ('Жыццё – гэта горнае вандраванне') [DSL ІІ 1837]; Das Leben ist kein Kinderspiel ('Жыццё – не цацкі') [SRD 37]

Ісп.: La vida no es un camino de rosas ('Жыццё – гэта не шлях з руж') [RE 175]

Фр.: Tout n'est pas rose dans la vie ('У жыцці – не ўсё ружы') [RE 175]

110. Верабейка па зярнятку клые – і сыты, а воўк авечак цягае – і галодны [ТСП 114]

Руск.: Медведь по корове съедает, да голоден бывает; а кура по зёрнышку клюёт – да (и) сыта живёт [БСРП 525]; Медведь по корове съедает, да голоден бывает; а кура по зерну клюёт, да сыта живёт [БСРП 525]

Укр.: Курочка по зярнятку збирає і то сита буває [УІП 94]

111. Відаць (Відно, Знаць) пана па халявах (па халяўках) [КС 49; СБПКВ 51; РМ/ПМ+]

Польск.: Poznać [Znać] pana po cholewach ('Пазнаць [Знаць] пана па халявах') [SPNP 350; SPRP 52]

Руск.: Видно пана по халяве [БСРП 640]

112. Відаць сокала па палёту, а саву па погляду [РССП 274]

Польск.: Ptaka (Orła) można z lotu poznać ('Птушку (Арла) можна пазнаць па палёту') [SPNP 194; SPRP 52; 755]

Руск.: Значь сокола по полёту, сову по подъёму [БСРП 849]; Видать сокола по полёту [БСРП 849]; Видать сокола по полёту, а доброго молодца по походке [БСРП 849]; Видно сокола по полёту, а добра молодца по поступи [БСРП 849]

Укр.: Видно сокола по польоту, а сову по погляду [ПП І]; Знати сокола по польоту, а доброго молодця по походці [ПП І]; Пізнати сокола по його польоту [ПП І]

Англ.: A bird is known by its flight ('Птушка вядома па палёту') [CDP 22]

Ісп.: Al pajarero se le conoce por su vuelo ('Птушка вядома па палёту') [CDP 22]

Фр.: Au chant on connaît l'oiseau ('Птушка вядома па палёту') [CDP 22]

113. Волас сівее, розум слабее [КС 49; СБП 84; ТСП 116]

Руск.: Волосом сед, а ума нет [БСРП 144]

Укр.: Як волосся сивіє, то чоловік дуріє [ПП ІІ]

114. Вольнаму – воля [КС 50] або Вольнаму воля, <a> уратаванаму рай (шалёнаму поле) [СБПКВ 52; СБП 84; ТСП 116; ЭСП 30; ВРС/АПФ] або Вольнаму – воля <a шалёнаму поле (уратаванаму рай)> [РССП 274+; РМ/ПМ+] або Вольнаму воля, шалёнаму поле, а спасёнаму рай [СБП 84; ТСП 116; ВРС/АПФ]

Польск.: Wolnemu wola [zbawionemu raj] ('Вольнаму воля, [уратаванаму рай]') [SPRP 58]

Руск.: Вольному воля, [а] спасённому рай [БСРП 146]; Вольному воля, спасённому рай, бешеному поле, чёрту болото [БСРП 146]; Вольному воля [БСРП 146]

Укр.: Вольному – воля, спасенному – рай [РССП 33]; Скаженому поле, а ходячому путь [РССП 33]

115. Воўк і лічанае бярэ [СБП 85; ТСП 117; ВРС/АПФ+]

Польск.: Bierz wilk i liczone ('Бярэ воўк і лічанае') [PP 543]

Руск.: Волк и считанное берёт [БСРП 138]; Волк берёт и из счётки [БСРП 138]; Волк и считанных овец крадёт [БСРП 138]

Укр.: Вовк і лічене бере [ПП I]; Бере вовк і лічені віви [ПП I]

Лат.: Vilks ņem ari no izskaitītā ('Воўк таксама лічанае бярэ') [PP 543]

Літ.: Vilkas ir per skaičių ima ('Воўк і лічанае бярэ') [PP 543]; Vilkas ir suskaiitytas avis ima ('Воўк і лічаных авечак бярэ') [PP 543]

Англ.: The wolf eats counted sheep ('Воўк есць лічаных авечак') [RE 103]; The wolf eats counted and uncounted sheeps ('Воўк есць лічаных і нялічаных авечак') [DEP 738]

Ням.: Der Wolf frißt auch die gezählten Schafe ('Воўк есць лічаных авечак') [DEP 738]; Der Wolf raubt auch die gezählten Schafe ('Воўк бярэ лічаных авечак') [DEP 738]

Ісп.: De lo contado come el lobo y anda gordo ('Воўк лічанае бярэ і таўсцее') [DEP 738]

Іт.: Pecore contate, il lupo se le mangia ('Воўк есць лічаных авечак') [DEP 738]

Фр.: Brebis comptées, le loup les mange ('Воўк есць лічаных авечак') [DEP 738]

116. Воўк казе не таварыш [СБП 85; ТСП 117; РМ/ПМ] або Гусь свінні не таварыш [СБП 110; ТСП 149; РССП 274+; РМ/ПМ+] або Мядзведзь карове не брат [РССП 278] або Пешы коннаму не таварыш (у 2 знач.) [СБП 321; ТСП 435; РМ; ВРС/АПФ] або Свіння каню не таварыш [РССП 281]

Польск.: Baran wilkowi nie towarzysz ('Баран воўку не таварыш') [SPRP 56]; Byle sobie przyjaciołmi jak wilk z owcą ('Былі прыяцелямі, як воўк з авечкай') [НКРР II 1116]

Руск.: Волк коню не товарищ [БСРП 138]; Волк овце не товарищ [БСРП 139]; Гусь свинье не товарищ [БСРП 231]; Козёл коню не товарищ [БСРП 418]

Укр.: Вовк віви не товариш [ПП III]; Вовк коневі не товариш [ПП III]; Горщок котлу не товариш [ПП III]; Гусь свині не товариш [ПП I]; Кінь воліві не товариш [ПП I]; Медвідь корові не брат [УПП 332]

117. Воўк каля (паблізу) свайго логавы не бярэ (не шкодзіць) [СБП 86; ТСП 118; ВРС/АПФ]

Польск.: Wilk w tej dziedzinie nie szkodzi, na której wilczęta splodzi ('Воўк там не шкодзіць, дзе будзе ваўчанят выводзіць') [PP 537]

Лат.: Vilks aitas neplēs, kur viņam mīteklis ('Воўк не будзе авечку лавіць, дзе яго нара') [PP 537]

Літ.: Kur vilkas vaikus veda, ten blėdies nedaro ('Дзе воўк ваўчанят вядзе, там не чыніць бяды') [PP 537]

Англ.: The fox preys furthest from his hole ('Ліса палюе далёка ад сваёй нары') [RE 131]

Ням.: Der Wolf raubt nicht da, wo er wohnt ('Воўк не крадзе, дзе жыве') [PP 537]; Wo der Fuchs liegt, da tut er keinen Schaden ('Дзе ліса знаходзіцца, там яна не шкодзіць') [PP 537]

Ісп.: El lobo, do mane [permanece], daño no hace ('Дзе воўк знаходзіцца, там не шкодзіць') [PP 537]

Іт.: La volpe in vicinato non fa mai danno ('Лісіца па суседстве ніколі не шкодзіць') [RE 131]

Фр.: Un bon renard ne mange jamais les poules de son voisin ('Добрая лісіца па суседстве ніколі не есць курэй') [PP 537]

118. Воўк не пастух, а казёл не агароднік [СБП 86; ТСП 119]

Польск.: Gdzie koziel ogroda, wilk owiec dozoruje, tam zagrody puste, a ranom pieniedzy brakuje ('Дзе казёл агароднік, воўк авечак ахоўвае, там агароджы пустыя, панам бракуе грошай') [PP 374; НКРР II 12]

Руск.: Волк – не пастух, а козёл – не огорожник [БСРП 139]; Волк – не пастух, свинья – не огородница [БСРП 139]

Укр.: Вовк не пастух, а свиня – не огорожник [ПП I]

Лат.: Ne azis der par darznieku, ne vista par puķi ('Казёл не агароднік, курыца не кветачнік') [PP 374]

Літ.: Nei velnias bus kunigu, nei ozys agrodninku ('Чорт не святар, казёл не агароднік') [PP 374]

119. Воўк сабакі не баіцца, але звягі не любіць [КС 52; СБПКВ 53; СБП 86; ТСП 119; ВРС/АПФ] або Не сабака страшны воўку, а яго звяга [СБПКВ 107]

Польск.: Wilk psa się nie boi, tylko nie lubi jego szczekania ('Воўк сабакі не баіцца, толькі не любіць яго брэху') [PP 545]

Руск.: Волк собаки не боится, да брюзги не любит [БСРП 139];

Укр.: Не боїться вовк собаки, але його зв'язки [ПП I]; Вовк не боїться пса, тільки не хоче його голос чути [ПП I]; Вовк собаки не боїться, але не любить, як він гавкає [ПП I]

Лат.: Vulkarn suņa nav bais, tikai zvaga neparateik ('Воўк сабакі не баіцца, толькі звягі не любіць') [PP 545]

Літ.: Vilkas šunio nebijo, o tik nekenčia, kai loja ('Воўк сабакі не баіцца, толькі не любіць, як ён брэша') [PP 545]

120. Воўна не воўна (Хоць воўна), абы кішка поўна [КС 243; ТСП 120]
Руск.: Солома да вовна, абы кишка повна [БСРП 855]
Укр.: Хоч і вовна, аби кишка повна [УПП 134]; Чи хліб, чи вовна, аби була кишка повна [УПП 129]

121. Воўчае насенне (Воўчы дух) да лесу цягне [СБП 87; ТСП 120; РМ; ВР/АПФ+]
Польск.: Natura ciągnie wilka do lasu ('Натура цягне воўка да лесу') [НКРР III 692; РССП 31]

Руск.: Натура волка к лесу гонит [БСРП 583]

Укр.: Вовча натура в ліс тягне [РССП 31]

Літ.: Vilkas iš girios, in girią ir žiūri ('Воўк з лесу, на лес і глядзіць') [РР 532]; Vilkas vis miškan žiūri ('Воўк увесь час на лес глядзіць') [РР 532]

122. Вочы баяцца (страшацца), а рукі робяць [СБП 88; ТСП 122] або Вочы баяцца, а рукі робяць [РССП 274+]

Руск.: Глаза страшат, а руки делают [БСРП 175]; Глаза страшатся, а руки делают [БСРП 175]; Глаза страшатся, а руки шевелятся [БСРП 175]; Глаза страшают, а руки делают [БСРП 175]

Укр.: Очі бояться, а руки зроблять [ПП I]; Очам страшно, а руки зроблять [ПП I]

Лат.: Acs nobīnās, goka padara ('Вочы баяцца, рукі робяць') [РР 111]; Prāts arbaida, gokas padara ('Розум баіцца, рукі робяць') [РР 111]

Літ.: Akys baisininkės, rankos darbininkės ('Вочы баяцца, рукі робяць') [РР 111]

123. Вочы – люстра (люстэрка) душы [СБП 87; ТСП 120; ЭСП 30]

Польск.: Oczy są zwierciadłem duszy (umysłu) ('Вочы – люстэрка душы (дум)') [НКРР II 720; РССП 38]

Руск.: Глаза – зеркало души [БСРП 175; РССП 38]

Укр.: Очі – дзеркало душі [РССП 38]

Англ.: The eyes are the windows of the soul ('Вочы – вокна душы') [ОДР 176]; The face is the index of the heart ('Твар – паказальнік сэрца') [РССП 38]

Ням.: Die Augen sind der Spiegel der Seele ('Вочы – люстэрка душы') [RE 164]

Ісп.: La cara es el espejo del alma ('Твар – люстэрка душы') [RE 164]

Іт.: Il viso è lo specchio dell'anima ('Твар – люстэрка душы') [RE 164]

Фр.: Les yeux sont le miroir de l'âme ('Вочы – люстэрка душы') [RE 164]

124. Вуснамі дзіцяці гаворыць ісціна [СБП 88; ТСП 122; ЭСП 30]

Польск.: Z ust nie dziecka poznasz prawdę ('З вуснаў дзіцяці пазнаецца праўду') [МС 200]

Руск.: Устами младенцев глаголет истина [БСРП 936; РССП 164]; Устами младенцев да юродивых глаголет истина [БСРП 936]

Укр.: У слові дитини – правда людини [МС 200]

Англ.: Truth comes out of the mouths of babes and sucklings ('Праўда выходзіць з ратоў дзяцей і немаўлят') [CDP 19; МС 200]

Ням.: Durch Kindermund wird Wahrheit kund ('З вуснаў дзіцяці выходзіць праўда') [CDP 19]

Ісп.: En boca de los niños está la verdad ('У вуснах дзіцяці праўда') [CDP 19; МС 200]

Іт.: Chi vuol sapere la verità la domandi alla purità ('Калі хочаш ведаць праўду, спытай у дзяцей') [CDP 19; МС 200]

Фр.: Les paroles de l'enfant correspondent à la vérité ('Словы дзіцяці адпавядаюць праўдзе') [МС 200]

125. Вусы – чэсьць, а барада і ў казла ёсьць [ТСП 123]

Руск.: Усы – в честь, а борода и у козла есть [БСРП 935]

Укр.: Вуси – честь, а борода й у цапа есть [УПП 160]; Борода – честь, а вуси й у ката есть [УПП 160]

126. Вучыцца ніколі не позна [КС 52; СБП 89; ТСП 123; РМ/ПМ+]

Польск.: Na naukę nigdy nie jest za późno ('Для навукі ніколі не позна') [НКРР II 581]

Руск.: Учиться никогда не поздно [БСРП 941]

Укр.: Вчитись ніколи не пізно [МС 72]

Англ.: It is never too late to learn ('Вучыцца ніколі не позна') [ODP 358]

Ням.: Zum Lernen man nie zu alt ('Вучыцца чалавеку не позна') [МС 72]

Ісп.: Mientras vivas, aprende пока живёшь – учись ('Пакуль жывеш – вучысь') [МС 72]

Іт.: Non si è mai troppo vecchi per imparare ('Ніколі не позна вучыцца') [МС 72]

Фр.: Il n'est jamais tard apprende ('Ніколі не позна вучыцца') [МС 72]

127. Вышэй галавы (пупа, пят) не падскочыш (не скочыш) [КС 54; ТСП 125] або Вышэй ад сваіх пят не падскочыш [РССП 274] або Вышэй галавы не перапрыгнеш [РССП 274+] або Вышэй галавы (лба, носа, пупа, пят, самога сябе) не падскочыш (не скочыш) [РМ/ПМ+] або Вышэй <самога> сябе не падскочыш (не скочыш) [СБП 91; ТСП 126; ЭСП 31]

Польск.: Sam siebie nie przeskoczysz ('Сам сабе не пераскочыш') [РССП 41]

Руск.: Выше головы не прыгнешь [БСРП 191]; Выше своей головы не прыгнешь [БСРП 191]; Выше своего носа не прыгнешь [БСРП 604]; Выше себя не прыгнешь [БСРП 728]

Укр.: Вище головы не стрибнеш [РССП 41]

Лит.: Aukščiau bambos neiššoksi (‘Вышэй пупа не падскочыш’) [PP 149]

Ням.: Man kann nicht über den [seinen] eigenen Schatten springen (‘Вышэй свайго ценю нельга падскочыць’) [DSR 8]; Niemand kann über [seinen] eigenen Schatten springen (‘Ніхто не можа падскочыць вышэй свайго ценю’) [DSL IV 106]

128. Вялікаму караблю – вялікае <i> плаванне [КС 54; СБП 92; ТСП 127; ЭСП 32; РССП 274+; РМ/ПМ+]

Польск.: Wielcy ludzie rodzą się (są stworzeni) do wielkich rzeczy (‘Вялікія людзі нараджаюцца (яны створаны) для вялікіх спраў’) [SPRP 27]

Руск.: Большому кораблю – большое [и] плавание [БСРП 434]; Большому кораблю – дальнее плавание [БСРП 434]; Великому кораблю – велико и плавание [БСРП 434]

Укр.: Великому кораблеві велика й дорога [ПП II; МС 272]

Агл.: A great ship asks deep waters (‘Вялікі карабель патрабуе глыбокай вады’) [РССП 74]

Ням.: Ein großes Schiff braucht großes Fahrwasser (‘Вялікаму караблю патрэбен вялікі фарватар’) [МС 273]

Ісп.: A gran barco, grandes espacios (‘Вялікаму караблю – вялікая прастора’) [МС 273]

Іт.: Gran nave, gran pensiero (‘Вялікаму караблю – вялікая прастора’) [МС 273]

129. Вясенні (Вясновы) дзень год корміць [СБП 93; ТСП 128] *або або* Лета (Летні дзень) год корміць [СБП 223; ТСП 306]

Польск.: Na wiosnę dzień karmi rok (‘Увесну дзень корміць год’) [НКРР III 5]

Руск.: Весенний день год кормит [БСРП 256]; Вешний день целый год кормит [БСРП 256]; Летом день год кормит [БСРП 258]

Укр.: Весняний день рік кормить [ПП II]; Весняний день рік годує [ПП II]; Літній день рік годує [ПП I]

130. Вясною ядро (кораб, цэбар) вады, а ложка гразі, а восенню лыжка вады, а ядро (кораб, цэбар) гразі [СБП 94; ВРС/АПФ]

Польск.: Na wiosnę ceber deszczu – łyżka błota; na jesień łyżka deszczu – ceber błota (‘Вясной ядро дажджу – лыжка гразі; восенню лыжка дажджу – ядро гразі’) [НКРР III 4]

Руск.: Весной ведро дождя – ложка грязи, осенью ложка воды – ведро грязи [БСРП 107]

Укр.: Навесні корець дощу ложку болота дає, восени ложка дощу — корець болота [УПП 57]

131. Гавары, ды не <усё> дагары [КС 56; СБПКВ 56; СБП 94; ТСП 129; РМ/ПМ+] *або* Гавары, гавары, ды меру знай [РМ/ПМ]

Руск.: Говори, да не заговаривайся [БСРП 181]; Говори, да не проговаривайся [БСРП 181]; Врать ври, да знай же меру [БСРП 528]; Ври, да знай меру [БСРП 528]
Укр.: Говори до гори [ПП II]; Говори, говори, до чогось договоришся [ПП II]

132. Галавою (Лбом) мур (муру, сцяну, сцяны) не праб'еш [КС 56, 100; СБП 95; ТСП 131; ВПС/АПФ+] або Галавою сцяну(-ы) не праб'еш або Лбом мур(-у) не праб'еш [РМ/ПМ+] або Лобам сценку не праб'еш [РССП 277+]

Польск.: Głową muru nie przebijesz ('Галавой муру не праб'еш') [НКРР I 641]

Руск.: Лбом стену не перешибёшь [БСРП 489]; Лбом стену (стенку, стены) не прошибёшь [БСРП 489]; Стены лбом не прошибёшь [БСРП 874]; Лбом муры не расшибёшь [БСРП 489]

Укр.: Головою муру не проб'еш [ПП I]

Лат.: Ar pieri caur sienu neizskriesi ('Лбом сцяну не праб'еш') [РР 260]

Лит.: Su galva per sieną neis ('Галавой сцяну не праб'еш') [РР 260]

Англ.: To run one's head against a stone wall ('Прабегчы галавой праз сцяну') [РР 260]

Ням.: Mit der Stirn kommt man nicht durch die Wand ('Лбом праз сцяну не прайсці') [РР 260; DSL IV 867]

133. Галоднае бруха да працы глуха [СБП 95; ТСП 131]

Польск.: Głodny brzuch uszów nie ma ('Галоднае бруха не мае вушэй') [НКРР I 17]; Głodny brzuch nie chce słuchać ('Галоднае бруха не хоча слухаць') [НКРР I 17]

Руск.: Голодное брюхо к учению глухо [БСРП 97]; Голодное брюхо к учению глухо [БСРП 97]

Англ.: A hungry belly has no ears ('Галодны живот не мае вушэй') [МС 222]; The full belly hates thinking as well as acting ('Поўны живот ненавідзіць думаць, а таксама дзеяць') [СДР 18]

Ням.: Der hungrige Bauch hat keine Ohren ('Галодны живот не мае вушэй') [МС 222]; Ein hungriger Magen hat keine Ohren ('Галодны страўнік не мае вушэй') [СДР 257]

Ісп.: El vientre ayuno no oye a ninguno ('Галодны живот да ўсяго глухі') [СДР 257]

Іт.: Ventre digiuno non ode nessuno ('Галодны живот да ўсяго глухі') [МС 222]

Фр.: Ventre affamé n'a pas d'oreilles ('Галодны живот не мае вушэй') [МС 222]

134. Галоднай куме (Галоднаму) сыр (хлеб) наўме [КС 57; СБП 95; ТСП 131; ВПС/АПФ+] або Галоднай куме сала (сыр, хлеб) наўме [РМ/ПМ]

Польск.: Głodnej kumie chleb na umie ('Галоднай куме хлеб на ўме') [РР 206; НКРР I 631]

Руск.: Голодной куме [всё] хлеб на уме [БСРП 461]

Укр.: Голодній кумі лиш хліб на умі [ПП III]

Лит.: Alkanas kūma apie duoną dūmo ('Галодная кума думае пра хлеб') [РР 206]

135. Галоднаму не спіцца, калі хлеб сніцца [СБП 96; ТСП 132]
Польск.: Głodnemu chleb na myśli ('Галоднаму хлеб у думках') [PP 206; NKPP I 5]
Руск.: Голодному хлеб на уме [БСРП 950]
Укр.: Голодному не спиться, а хліб сниться [ПП I]
Літ.: Alkanam duona sarnuojas ('Галодны марыць пра хлеб') [PP 206]
Ісп.: Quien hambre tiene, con pan sueña ('Галодны марыць пра хлеб') [RE 264]

136. Галота (Голь) на выдумкі(-у) вострая (хітрая) [СБП 101; ТСП 138; BPS/АПФ] або Голь на выдумку хітра [РССП 274]
Руск.: Голь на выдумки (выдумку) хитра [БСРП 196]
Англ.: Necessity sharpens industry ('Галота абастрае працавітасць') [CDP 1484]; Necessity is the mother of invention ('Галота – маці вынаходства') [CDP 1483, 1484]; Poverty is the mother of all art ('Галота – маці ўсіх уменняў') [CDP 1485]
Ням.: Not macht erfinderisch ('Галота вынаходліва') [CDP 1484]
Ісп.: Es la necesidad grande inventora ('Галота – самы вялікі вынаходнік') [CDP 1484]; La necesidad es madre de la inventiva ('Галота – маці вынаходства') [CDP 1484]
Іт.: Il bisogno aguzza l'ingegno ('Галота павялічвае вастрыню вынаходлівасці') [CDP 1484]; La necessità è madre dell'invenzione ('Галота – маці вынаходства') [CDP 1484]; La povertà insegna tutte le arti ('Галота – маці ўсіх уменняў') [CDP 1485]
Фр.: Nécessité est mère de l'invention ('Галота – маці вынаходства') [CDP 1484]; Le besoin rend l'homme hardi ('Галота дае чалавеку адвагі') [CDP 1483]

137. Гарбатага магіла выправіць (выпрастае) [КС 59; СБП 98; ТСП 134; BPS/АПФ] або Гарбатага не выраўняеш [КС 59] або Гарбатага <хіба> магіла (труна) выправіць (выпрастае, паправіць) [РССП 274+; РМ/ПМ+]
Польск.: Kulawego grób wyleczy ('Кульгавата труна вылечыць') [SPRP 84; 640]
Руск.: Горбатого могила исправит [БСРП 542]; Горбатого [одна] могила исправит [БСРП 542]; Горбатого могила исправит [а упрямого – дубина] [БСРП 542]
Укр.: Горбатого могила виправить [РССП 43]
Лат.: Kupri tikai nāve izlabo ('Гарбатага смерць выпрастае') [PP 264]
Літ.: Kuprotą tik kapas ištaiso ('Гарбатага магіла выправіць') [PP 264]
Ням.: Was krumm geboren ist, das macht kein Winkelmaß gerade ('Што народжа на крывым, не выпрастаецца') [DSL I 1385]

138. Гарэлка да добра не давядзе [СБП 99; ТСП 135]
Польск.: Dobra wódka nie jest nigdy zła ('Добрая гарэлка не бывае дрэннай') [NKPP III 4]
Руск.: Винцо да игра не доводят до добра [БСРП 127]
Укр.: Хмільна вода до добра не доведе [ПП II]; Чарка та сварка до добра не доведуть [ПП II]

Англ.: More men die of drink than of thirst ('Больш людзей памерла ад выпіўкі, чым ад смагі') [CDP 605]; Wine has drowned more than the sea ('Віно патапіла больш людзей, чым мора') [CDP 605]

Ням.: Der Wein bringt manchen ins Grab und manchen an den Bettelstab ('Віно прыносіць некаторых у магілу, а некаторых у жабрацтва') [CDP 605]; In Wein und Bier ertrinken mehr als im Meer ('Віно і піва патапіла больш людзей, чым мора') [CDP 605]

Фр.: Bacchus a noyé plus de gens que Neptune ('Вахх патапіў больш людзей, чым Нептун') [CDP 605]

139. Гаспадар (Муж) і жонка – найлепшая сполка [КС 140; СБПКВ 94; СБП 238; ТСП 327] *або* Муж (Мужык) і жонка – найлепшая сполка [РМ/ПМ]

Руск.: Муж да жена – одна душа [БСРП 561]; Муж и жена – из одного кремня искры [БСРП 561]

Укр.: Чоловік і жінка – найліпша спілка [ПП II]; Чоловік і жінка – то одна спілка [ПП II]; Найкраща спілка – чоловік і жінка [ПП II]

140. Гаспадарку весці – не лапці плесці [СБП 99; ТСП 135]

Руск.: Хозяйство вести – не лапоть сплести [БСРП 963]

Укр.: Господарство вести – не лапті плести [ПП I]

141. Глухім два разы ў касцёле не звоняць [СБП 99; ТСП 136] *або* Глухому дзве абедні не служаць *або* Для глухога дзвюх абедзень не служаць [СБП 99; ТСП 136]

Польск.: Książd dwa razy kazania nie mówi ('Святар дзве абедні не служыць') [PP 311; NKPP II 49]

Руск.: Глухим два раза в колокол не звонят [БСРП 745]; Глухому двух обедней не служат [БСРП 612]; Глухим две обедни не служат [БСРП 612]

Укр.: Для глухого дві обідні не правлять [ПП II]

Літ.: Kunigas dukart ramokslu nesako ('Святар дзве абедні не служыць') [PP 311]; Kunigas antrą ramokslą nesako ('Святар другі раз абедні не служыць') [PP 311]

142. Год на год не выпадае (не прыходзіцца) [КС 60; СБП 100; ТСП 136; РССП 274+; РМ/ПМ+] *або* Дзень на дзень не прыходзіцца [РССП 275+]

Польск.: Nie każdego roku bywa tak samo ('Не кожны год адзін і той жа') [РССП 40]

Руск.: Год на год не приходится [БСРП 183]; Год на год (День на день) не приходится [РССП 40]

143. Голад – найлепшы кухар [РССП 274]

Польск.: Głód najlepszy kucharz ('Голад – лепшы кухар') [NKPP I 17; PP 144]

Руск.: Голод – лучший повар [БСРП 193]; Голод – лучший повар, но ему варить нечего [БСРП 193]; Голод – лучшая приправа [БСРП 193]

Укр.: Голод – найліпший кухар [ПП I]; Голод – найкращий кухар [ПП I]

Чэш.: Hlad je nejlepši kuchař ('Голад – найлепшы кухар') [DSL II 909]

Лат.: Bads – vislabākais pavārs ('Голад – лепшы кухар') [PP 144]

Лит.: Badas – geriausias kukorius ('Голад – лепшы кухар') [PP 144]

Англ.: Hunger is the best sauce ('Голад – лепшы соўс') [PP 144; ODP 260]

Ням.: Der hunger ist ein guter koch ('Голад – лепшы кухар') [DSL II 909; PP 144];

Der Hunger ist ihr Küchenmeister ('Голад – галоўны кухар') [DSL II 917; PP 144]

Исп.: La mayor salsa del mundo es la hambre ('Голад – лепшы соўс у свеце') [CDP 187]

Ит.: La fame è il miglior intingolo ('Голад – лепшы соўс') [DSL II 909]; La fame è il miglior condimento ('Голад – лепшы соўс') [CDP 187]

Нідэрл.: Honger is de beste kok ('Голад – лепшы кухар') [DSL II 909]

144. Голад не дзядзіна <з'ясі і крадзена> [СБПКВ 59] *або* Голад не цётка [КС 61; СБП 100; ТСП 136; ЭСП 34; ВПС/АПФ] *або* Голад не цётка <з'есць што патрапіць> [РССП 274+; РМ/ПМ+]

Польск.: Głód nie ciotka (nie brat) ('Голад не цётка (не брат)') [НКРР I 664]

Руск.: Голод не тётка [БСРП 193]; Голод не тётка, а брюхо не лукошко [БСРП 193]; Голод не тётка, душа не сосед [БСРП 93]; Голод не тётка: калачика не подложит [БСРП 193]; Голод не тётка – не терпит [БСРП 193]; Голод не тётка (не тёща, не кума): пирога не подсунет [БСРП 193]

Укр.: Голод не тітка [РССП 42]; Голод – не тітка, пиріжка не дасть [УПП 43]; Голод – не тітка, найми – не спій брат [УПП 43]; Голод – не тітка, а лютої мачухи лютіший [УПП 43]

145. Голаму разбой не страшан(-ны) *або* Голы разбою не баіцца [КС 61, 62; СБП 100; ТСП 137; ВПС/АПФ+]

Руск.: Голому разбой не страшен [БСРП 195]

Укр.: Голому й розбій не страшний [ПП II]

146. Голаму сабрацца – толькі падперазацца [СБП 101; ТСП 137; ЭСП 34]

Руск.: Голому одеться – только подпоясаться [БСРП 195]; Недолго голому одеться – только подпоясаться [БСРП 195]

Укр.: Голому зібратися, лиш підперезагися [ПП II]

147. Гора толькі рака(-аў) красіць [СБП 102; ТСП 139; ЭСП 35]

Руск.: Горе только одного рака красит [БСРП 201]; Горе одного только рака красит [БСРП 201]; Горе человека не красит [БСРП 201]

Укр.: Одногo рака горе красить [ПП I 353]

148. Гора <ўсяму> навучыць [PM/ПМ]

Польск.: Potrzeba rozumu uczy (jest matka wynalazków) ('Беднасць розуму навучыць (маці вынаходстваў)') [SPRP 281]

Руск.: Беда докучит – разуму научит [БСРП 264]

Укр.: Біда навчить калачі їсти [УПП 35]; Біда навчить і шилом кашу їсти [УПП 35]

149. Горка часам праца, ды хлеб ад яе салодкі [СБП 103; ЭСП 35]

Руск.: Горька работа, да хлеб сладок [ТСД 1075]

Укр.: Гірка праця – солодкий спочинок [УПП 103]

150. Горш, калі баішся, і ліха не мінеш, і надрыжышся [СБП 103; ТСП 140; BPS/АПФ]

Руск.: Хуже, когда боишься – лиха не минуешь (не минешь), а только надрожишься [БСРП 486]

Укр.: Погано, хто боїться: лиха не мине, ще й натремтється [ПП II]

151. Госць мала бывае (гасцное), ды багата (многа, шмат) бачыць [СБП 104; ТСП 141; BPS/АПФ+]

Руск.: Гость [и] недолго (немного, не много) гостит, да много видит [БСРП 215]

Укр.: Гість недовго гостить, та багата бачить [ПП III]; Гість рідко буває, та багата бачить [ПП III]

152. Госць – нявольнік [СБП 104; ТСП 141; BPS/АПФ] або Госць як нявольнік: ляжа, хоць і ў пярыну паложачь [СБП 104; ТСП 142; BPS/АПФ]

Руск.: Гость невольный человек: где посадят, там и сядет [МС 266]; Гость – невольник [БСРП 215]; Гость – невольный человек: где находят, тут и сядет [БСРП 215]; Гость – невольный человек: где посадят, тут и сиди [БСРП 215]

Укр.: Гість – невольник: де посадять, там і сидить [ПП III]

153. Госць у дом, бог у дом [СБП 104; ТСП 142; BPS/АПФ+]

Польск.: Gość w dom, Bóg w dom ('Госць у дом, бог у дом') [NKPP I 33]

Руск.: Гость в доме – Бог в доме [БСРП 214]

154. Госцю двойчы рады: калі ён прыязджае і калі ён ад'яджае [СБП 105; ТСП 143]

Польск.: Gościom dwa razy radzi: gdy ich witają I gdy ich żegnają ('Гасцям два разы рады: калі іх вітаюць і калі з імі развітваюцца') [МС 308]

Руск.: Гостям два раза рады: когда они приходят и когда уходят [БСРП 217]; Гостям два раза радуются: встречая и провожая [БСРП 217]; Гостю дважды рады: когда он приезжает и когда уезжает [МС 308]

Укр.: Два рази гостям рад: раз, що приїхали, а раз, що відїхали [ПП ІІІ]

155. Грошы – вада [ТСП 144]

Руск.: Деньги – вода в решете: не заметишь, как утекут [БСРП 263]

Укр.: Гроші – як вода: крізь пальці протікають [УПП 348]

156. Грошы ідуць да грошай [РССП 274]

Польск.: Pieniądz robi pieniądz ('Грошы робяць грошы') [CDP 333]

Руск.: Деньги [идут] к деньгам [БСРП 264]; Деньги к деньгам идут [БСРП 264]

Укр.: Гроші гроші родять [МС 217]

Англ.: Money gets money ('Грошы ідуць да грошай') [CDP 333]; Money makes money ('Грошы робяць грошы') [CDP 333]

Ням.: Geld kommt zu Geld ('Грошы ідуць да грошай') [CDP 333]

Исп.: Dinero busca dinero ('Грошы шукаюць грошы') [CDP 333]

Ит.: Denari fanno denari ('Грошы робяць грошы') [CDP 333]

Фр.: L'argent appelle l'argent ('Грошы робяць грошы') [CDP 333]; L'argent attire l'argent ('Грошы прыцягваюць грошы') [CDP 333]

157. Грошы не пахнуць [СБП 106; ТСП 144; КАБМ 36; ЭСП 36]

Польск.: Pieniądze nie śmierdzi ('Грошы не смярдзяць') [НКРР ІІ 873]

Руск.: Деньги не пахнут [МС 220]

Укр.: Гроші не пахнуть [МС 220]

Англ.: Money has no smell ('Грошы не пахнуць') [ODP 340; МС 220]

Ням.: Geld stinkt nicht ('Грошы не пахнуць') [МС 220]

Исп.: El dinero no tiene olor ('Грошы не пахнуць') [МС 220]

Ит.: Soldi non puzzano, il denaro non ha odore ('Грошы не смярдзяць, грошы не пахнуць') [МС 220]

Фр.: L'argent n'a pas d'odeur ('Грошы не пахнуць') [МС 220]

Латц.: Non olet pecunia ('Грошы не пахнуць') [КАБМ 36]

158. Грэх у мех, грашаняты ў торбу [КС 63; СБП 108; ТСП 146; ЭСП 37; ВРС/АПФ] або Грэх у мех, а спасенне ў торбу [ТСП 146; ЭСП 37; ВРС/АПФ]

Руск.: Грех в мех, а сам вверх (наверх) [БСРП 220]; Грех [в мех, да] в мешок, [да в лубок,] да под лавку [БСРП 220]

Укр.: Гріх у міх, а зверху буком [ПП ІІІ]; Гріх у міх та й до води [ПП ІІІ]; Гріх у міх, зав'язавши да об землю [ПП ІІІ]

159. Гулі не аднога ў лапці абулі [СБП 108; ТСП 147; ВРС/АПФ]
Руск.: Гули да гули, да и (ан) в лапотки обули [БСРП 230]; Гули да гули, да и (ан) в лапти обули [БСРП 230]; Гули-то в лапти и обули [БСРП 230]
Укр.: Горілка і гулі не одного в постолі, взули [ПІІ]

160. Да Бога висока, да пана (да цара) далёка [СБП 111; ТСП 150; ВРС/АПФ+] або Да неба висока, да цара далёка [РССП 275] або Да цара далёка, а да Бога висока [КС 68; СБП 111; ТСП 150; ВРС/АПФ+]

Польск.: Do nieba wysoko, a do króla daleko ('Да неба висока, да цара далёка') [PP 183]; Bóg wysoko, pan daleko ('Бог висока, пан далёка') [PP 183; НКРР I 153]; Król daleko, Bóg wysoko ('Цар далёка, Бог висока') [PP 183]

Руск.: До Бога високо, [а] до цара далеко [БСРП 70]; До цара далеко, до Бога високо [БСРП 973]

Укр.: До бога високо, а до цара далеко [ПІІІ]; Бог високо, а цар далеко [ПІІІ]; До бога високо, до цара далеко, а пани як хочять, так вертять [ПІІІ]

Лат.: Dievs augstu, ķeizars tālu ('Бог висока, цар далёка') [PP 183]

Лит.: Dievas aukštai, o karalius toli ('Бог висока, цар далёка') [PP 183]

Ням.: Gott ist hoch und der König weit ('Бог висока, цар далёка') [PP 183; DSL II 33]; Der Himmel ist hoch und der Kaiser weit ('Неба висока, цар далёка') [PP 183; DSL II 646]

161. Давярай, але (ды) правярай [СБП 112; ТСП 151; ЭСП 38] або Давяраць – давярай, але і правярай [РССП 275+]

Польск.: Pierwej zmierz, potem wierz ('Спачатку правер, потым вер') [РССП 53]; Wierz, ale lepiej zmierz ('Вер, але лепш правер') [SPRP 48]

Руск.: Доверяй и проверяй [БСРП 284]; Доверяй, но проверяй [БСРП 284]; Доверяй – доверяй, но проверяй [РССП 53]

Укр.: Довіряй, але перевіряй [РССП 53]

Англ.: Try before you trust (buy) ('Правер, потым вер (пакупай)') [DEP 994; РССП 53]; First try then trust ('Спачатку правер, потым вер') [DEP 994]

Ням.: Trau, schau, wem ('Правер, каму давяраеш') [DEP 994]

Ісп.: Ni fia ni porfia, ni entres en cofradía ('Ні давяраць, ні зацінацца, ні ўступаць у братэрства') [DEP 994]; Si no quieres ser engañado, no seas confiado ('Калі не хочае, каб вас ашуквалі, не трэба верыць') [DEP 994]

Іт.: Guarda com'entri e di cui tu ti fidi ('Паглядзі, што робіш і каму давяраеш') [DEP 994]; Di chi ti fidi, non ti fidare in tutto ('Каму давяраеш, не давярай усім') [DEP 994]

Фр.: Qui bien se défie, bien se fie ('Хто добра правярае, добра давярае') [DEP 994]; Il faut prendre garde à qui l'on se fie ('Трэба быць асцярожным у тым, каму давяраеш') [DEP 994]

162. Даганяючы не нацалавацца (не нацалуешся) [СБП 112; ТСП 152; ВРС/АПФ]

Руск.: Догоняючы не нацелуешся [БСРП 284]

Укр.: Ганяючы не націлуватися [ПП ІІ]; Навздогінці не націлуешся [ПП ІІ]

163. Дай бабе (жонцы) волю – завядзе ў няволю [СБП 116; ТСП 156]

Польск.: Daj chłoru wolę, a sam wleż w niewolę ('Дай халопу волю, а сам трапіш у няволю') [НКРР І 115]; Daj komu po woli, to sam będziesz w niewoli ('Дайце каму-небудзь волю, будзеш у няволі') [НКРР ІІІ 5]

Руск.: Дай бабе волю – сам будеш в неволе [БСРП 28]

Укр.: Дай жінці волю, сам попадеш у неволю [ПП ІІ]

164. Дай Божа <дзіцяці> той розум наперад, што да мужыка прыходзіць потым [ТСП 155] або Каб той розум наперад, што пазней прыходзіць [ТСП 248]

Руск.: Кабы мне тот разум наперёд, что приходит опосля [БСРП 746]

Укр.: Коли б той розум наперед, що потому [УПП 242]; Коли б той розум наперед, що потім [УПП 242]

165. Дай Божа (Добра) ўсё ўмець, ды не ўсё рабіць [КС 66, 74; СБП 133; ТСП 179; ВРС/АПФ]

Польск.: Dobrze wszystko umieć, a nie wszystko robić ('Дай Божа ўсё ўмець, ды не ўсё рабіць') [НКРР ІІІ 491; РР 190]

Руск.: Дай, Боже, всё уметь, да не всё делать [БСРП 75]

Укр.: Добре все вміти, та не все робити [ПП І]

Літ.: Duok, dieve, visa mokėti, tik ne visa dirbti ('Дай Божа, усё апаціць, але не працаваць') [РР 190]

166. Дай Божа, каб усё было гожа, а што нягожа – не дай божа [СБП 114; ТСП 154; ЭСП 38] або Дай Божа, каб усё было гожа, а што нягожа – не давядзі (не дай) Божа [РМ/ПМ]

Руск.: Дай-то, Боже, чтоб всё было гоже [БСРП 75]

Укр.: Дай, боже, щоб усе було гоже! [ПП ІІІ]

167. Дай Божа ў добры час сказаць, а ў ліхі (ў нядобры) памаўчаць [СБП 115; ТСП 155; ЭСП 39; ВРС/АПФ+] або У добры час сказаць, у ліхі памаўчаць [ТСП 155]

Польск.: Daj Boże w dobry czas mówić, a we zły milczeć ('Дай Божа ў добры час сказаць, а ў ліхі памаўчаць') [НКРР І 5; КРР 319]

Руск.: В добрый (В доброй) час молвить, а в худой (лихой) – помолчать (про-молчать) [БСРП 978]; В добрый час сказать, а в лихой промовчать [БСРП 978]; Дай Бог в час сказать, в худой промолчать [БСРП 63]

Укр.: В добрий час сказать, а в лихий помовчать! [ПП III]; В добрий час говорити, в лихий мовчати [ПП III]; В добрий час сказати, а в лихий замовчати [ПП III]

Англ.: There is a time to speak and a time to be silent (‘Єсть час сказаць і єсть час маўчаць’) [CDP 637]

Ням.: In guter Stunde soll man sprechen, in böser soll man schweigen (‘У добры час сказаць, а ў ліхі памаўчаць’) [SRD 23]; Reden hat seine Zeit, und Schweigen hat seine Zeit (‘У свой час сказаць і ў свой час памаўчаць’) [DPGR 144]; Schweigen und Reden hat seine Zeit (‘Маўчанне і мова маюць свой час’) [CDP 637]

Ісп.: Hay tiempos de hablar, y tiempos de callar (‘У свой час сказаць і ў свой час памаўчаць’) [CDP 637; SP 159]

Іт.: Vi è tempo di parlare, e tempo di tacere (‘У свой час сказаць і ў свой час памаўчаць’) [SP 159]; Il y a un temps de parler et un temps de se taire (‘У свой час сказаць і ў свой час памаўчаць’) [RE 124]

Фр.: Il y a un temps de parler et un temps de se taire (‘У свой час сказаць і ў свой час памаўчаць’) [CDP 637; SP 159]

168. Дай душы (сэрцу) волю – завядзе ў няволю [СБП 115; ТСП 156] або Дай душы волю, то сам будзеш у няволі [РССП 275]

Польск.: Daj serce wole, a sam wlez w niewole (‘Дай сэрцу волю, а сам трапіш у няволю’) [PP 502]; Daj komu po woli, to sam będziesz w niewoli (‘Дай каму-небудзь волю, будзеш у няволі’) [НКРР III 5]; Zbytnia wolność w niewolę się obraca (‘Празмерная воля завядзе ў няволю’) [МС 307]; Jak dasz dzieciom wolę, sam wleziesz w niewole (‘Калі даць дзецям волю, самі трапіце ў няволю’) [PP 502]

Руск.: Дай сэрцу волю, заведёт [тебя] в неволю [БСРП 804]; Дай душе волю – попадеш в неволю [БСРП 321]; Дай сэрцу волю – заведёт в неволю [МС 307]

Укр.: Дай сэрцу волю, а сам підеш у неволю [ПП II]; Дай сэрцу волю – заведе в неволю [МС 307]; Дай дітям волю – сам влізай у неволю [ПП II]; Дай кому волю, а собі неволю [ПП II]

Лат.: Ja tu dosi bernam varu, pats paliksi nevaja (‘Калі дадзіце дзецям волю, самі трапіце ў няволю’) [PP 502]

Літ.: Neduok kitam valios, nes pats paliksi nevalioj (‘Аздайце іншаму волю, самі трапіце ў няволю’) [PP 502]

Англ.: Too much freedom is only too much slavery (‘Празмерная воля – завялікая няволя’) [МС 307]

Ням.: Übermut tut selten gut (‘Празмерная воля рэдка даводзіць да добра’) [МС 307]

Ісп.: La libertad sin límite conduce a la esclavitud (‘Празмерная воля завядзе ў няволю’) [МС 307]

Іт.: Con la più alta liberta abita la più bassa servitù (‘Празмерная воля суседнічае з вялікай няволяй’) [МС 307]

Фр.: Abondance en liberté engendre l’esclavage (‘Празмерная воля – завядзе ў няволю’) [МС 307]

169. Далей у лес – болей дроў [КС 67, 265; СБП 435; РМ; ВРС/АПФ+] або Чым далей у лес, тым болей (больш) дроў [КС 67, 265; СБП 435; РССП 284; РМ; ВРС/АПФ+] або Чым у лес далей, тым гусцей [РССП 284]

Польск.: Im dalej w las, tym więcej drzew ('Чым далей у лес, тым болей дроў') [НКРР II 6; РР 356]

Руск.: Чем (Что) дальше в лес, тем (то) больше дров [БСРП 479]; Дальше в лес – больше дров [БСРП 479]

Укр.: Чим дальше в ліс, тим більше дров [ПП I]; Дальше в ліс – більше дров [ПП I]; Чим більше в ліс, тим більше дров [ПП I]

Лат.: Jo dziļāk mežā, jo vairāk malkas ('Чым далей у лес, тым больш дроў') [РР 356]

Лит.: Ko miškan giliau, to malkos daugiau ('Чым глыбей у лес, тым больш дроў') [РР 356]; Giliau į mišką, daugiau medžių ('Чым глыбей у лес, тым больш дрэваў') [РР 356]

Ням.: Je tiefer in den Wald, je mehr Bäume ('Чым далей у лес, тым больш дрэваў') [РР 356; DSL IV 1768]

170. Дарагая (Дорага) лыжка к абеду [КС 76; СБП 117; ТСП 158; ВРС/АПФ+] або Дарагая (дорага) лыжка к абеду (у абед) [РССП 275; РМ/ПМ] або Не ў час лыжка па абедзе [РССП 279]

Польск.: Do obiadu łyżka droższa ('К абеду лыжка дарагая') [SPRP 106]

Руск.: Дорога ложка к обеду [БСРП 490]; Дорога ложка за обедом [БСРП 490]; Дорога ложка за обедом [, коли нечего есть] [БСРП 490]

Укр.: Дорога ложка до обіда [РССП 84; ПП I]; Дорога ложка під час обіду [ПП I]; Дорога ложка до обіда, а пообідавши, то й під лавку [ПП I]

171. Дарагое яечка да Вялікадня [РССП 275]

Руск.: Дорого яичко к Велику дню (дни) [БСРП 1016]; Дорого яичко к Светлому дню (Велику дню, Великодню) [БСРП 1016]

Укр.: Дороге яечко до великодня [ПП II]; Дороге яечко к великому дню [ПП II]

172. Дарма (Задарма) і каза <ваўку> не скача [СБП 118; ТСП 159; РМ; ВРС/АПФ] або Дарма (Задарам) і скула (скулка) не сядзе [СБП 151; ТСП 204; РМ; ВРС/АПФ]

Руск.: Даром и гирей не сядет [БСРП 172]; Даром и чирей (чирий) не сядет [БСРП 994]

Укр.: І чиряк даремне не сяде – хіба почешеш [ПП II]

173. Даюць – бяры, б'юць – уцякай [КС 69, 282; СБП 121; ТСП 163; РССП 275+] або Як даюць, то бяры, а як б'юць, то ўцякай [КС 69, 282; СБП 121; ТСП 163]

Польск.: Jak dają, to bierz; jak biją, to usiekaј ('Як даюць – бяры, як б'юць – уцякай') [НКРР I 66; РР 210]

Руск.: Дают – так бери, бьют – так беги [БСРП 232]; Дают – бери, бьют (бранят) – беги [БСРП 232]; Дают – бери; бранят – беги [БСРП 232]

Лат.: Kad dod, tad ēd, kad sit, tad bēdz ('Калі даюць, еш, калі б'юць, тады ўцякай') [РР 210]

Лит.: Duodamas imk, mušamas bėk ('Даюць – бяры, б'юць – уцякай') [РР 210]; Duoda – imk, muša – bėk ('Даюць – бяры, б'юць – уцякай') [РР 210]

174. Два боты – пара [РССП 275+]

Руск.: Два сапога – пара [БСРП 783]; Два сапога – пара, и оба на левую ногу [БСРП 783]; Сапог сапогу пара [БСРП 783]

Укр.: Два чоботи – пара [УП]

Ит.: Una coppia è un paio ('Адна пара – гэта пара') [МС 318]

Фр.: Les deux font la paire ('Двое ўтвараюць пару') [МС 318]

175. Два вякі жыць не будзеш (не збірайся) [СБП 121; ТСП 163; ВПС/АПФ] або Ніхто два разы не жыве [СБП 290; ТСП 397]

Польск.: Dwa wieki żyć nie będziemy ('Два стагоддзі жыць не будзеш') [НКРР III 8; РР 126]; Dwa razy człowiek nie żyje ('Два разы чалавек не жыве') [НКРР III 6; РР 126]

Руск.: Два века не проживёшь [БСРП 110]; Два века никто не живёт [БСРП 110]; Два века ещё никто не жил на земле [БСРП 110]; Два века жить не будешь [БСРП 110]; Два века не жить [БСРП 110]

Укр.: Мені два вікі не жити [ПП II]; Ніхто два вікі не жыве [ПП II]

Лат.: Cilvēks otu mūžu nedzīvo ('Ніхто не жыве два разы') [РР 126]

Лит.: Dviejų amžių negyvensi ('Два стагоддзі не пражывеш') [РР 126]

176. Два мядзведзі ў адной бярозе не зімуюць [СБП 121; ТСП 164; ВПС/АПФ] або Два каты ў адным мяшку не месцяцца (не тоўпяцца) [ТСП 164; ВПС/АПФ] або Два мядзведзі ў адным логавішчы ўжыцца не могуць [СБП 121; ТСП 164; ВПС/АПФ] або У адным берлагу два мядзведзі не жывуць [СБП 121; ТСП 164; ВПС/АПФ]

Польск.: Dwaj w jednym worze koci nie osiedzą ('Два каты ў адным мяшку не ўсядуцца') [НКРР II 12]; Dwa koguty na jednych nie zgodzą się śmieciach ('Два пеўня на аднім сметніку не ўжывуцца') [НКРР II 3; МС 170]

Руск.: Два медведя в одной берлоге не живут (не уживутся) [БСРП 526]; Два коты в одном мешке не улезутся [БСРП 444]

Укр.: Два ведмеді в одній берлозі не жывуть [ПП I; МС 170]

Лат.: Divi kaјci vienā maisā nesatiek ('Два каты ў адным мяшку не ўсядуцца') [РР 274]; Divi gaili vienā sēta nesatiek ('Два пеўня не сутракаюцца ў адным двары') [РР 217]

Лит.: Dvi katės viename maiše nesutinka ('Два каты ў адным мяшку не ўсядуцца') [PP 274]; Du gaidžiu ant vieno mėžinio nesutinka 'nesatiek' ('Два пеўня не сутракаюцца ў адным двары') [PP 217]

Англ.: Two sparrows on one ear of corn make an ill agreement ('Два вераб'я на адной кукурузіне не ўжываюцца') [RE 120]

Ням.: Zwei Bären vertragen sich nicht in einer Höhle ('Два мядзведзі ў адной бярозе не вытрымваюць') [MC 170]

Ісп.: Dos gallos en un corral, se ilevan mal ('Два пеўня ў адным загоне не ўжываюцца') [MC 170]; Dos gorriones en una espiga hacen mala miga ('Два вераб'я на адным коласе нядоўга сяброўства водзяць') [MC 170]

Іт.: Non stanno bene due galli in un pollaio ('Два пеўня ў адным загоне не ўжываюцца') [MC 170]

Фр.: Deux chiens à un os ne s'accordent pas ('Дзве сабакі не мірацца з адной косткай') [MC 170]; Deux moineaux sur un épis ne sont pas longtemps amis ('Два вераб'і на адным коласе нядоўга сяброўства водзяць') [MC 170]

177. Двойчы ў адну <і тую ж> раку ўвайсці нельга (немагчыма) [СБП 122; ТСП 165; КАБМ 38; ЭСП 39] *або* Два разы (Двойчы) не ўвайсці ў адну <і тую> раку [КАБМ 37] *або* Нельга (немагчыма) два разы (двойчы) ўвайсці ў адну <і тую> раку [КАБМ 38]

Руск.: Нельзя дважды войти в одну и ту же реку (воду) [КАБМ 37]

Англ.: You can't step twice into the same river ('Нельга ўвайсці двойчы ў адну раку') [FFDP 314]

Грэч.: Δις ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης ('Нельга ўвайсці ў адну раку двойчы') [КАБМ 37]

178. Дзвюм смерцям (смярцям) не бываць, <a> адной не мінаваць [СБП 123; ТСП 166; ВПС/АПФ] *або* Дзвюм смярцям не бываць, а адной не мінаваць [РМ/ПМ] *або* Не бываюць дзве смерці, а раз трэба памерці [РССП 278]

Польск.: Dwość śmierci nie będzie, a przed jedną nie ucieczesz ('Дзвюм смярцям не бываць, а ад адной не ўцячэш') [НКРР III 449]

Руск.: Двум смертям не бывать, а одной не миновать [БСРП 835]; Двум смертям (Двух смертей) не бывать, а одной не миновать [БСРП 835]

Укр.: Двом смертям не бувати, а одної не минувати [РССП 145]; Одної смерті не минеш, а другої не буде [РССП 145]

Англ.: You can only die once ('Можна памерці толькі раз') [ODP 133; РССП 145]

Ням.: Zweimal kann niemand, einmal muss jeder sterben ('Двойчы ніхто не памірае, адзін раз давядзецца') [SRD 32]

Іт.: La morte viene una volta sola ('Смерць прыходзіць толькі раз') [MC 56]

Фр.: On ne meurt qu'une fois ('Паміраюць адзін раз') [MC 56]

179. Дзе вольны край, там і ў зямлянцы рай [КС 70]

Руск.: Где хлеба край, там и под елью рай [БСРП 954]

Укр.: Де рідний край, там і під ялиною рай [УПП 361]; Свій край, як рай, а чужа країна, як домовина [УПП 361]; Як хліба край, так і в хліві рай, а як хліба ні куска, так і в горниці тоска [УПП 20]

180. Дзе грошы гавораць, там праўда маўчыць [СБП 124; ТСП 167]

Руск.: Когда говорят деньги, правда молчит [БСРП 265]; Когда деньги говорят, тогда правда молчит [БСРП 265]

Укр.: Де гроші говорять, там правда мовчить [ПП III]; Де гроші говорять, там розум мовчить [ПП III]

181. Дзе (Калі) двое б'юцца, трэцяму карысьць [СБП 186; ТСП 254]

Польск.: Gdzie się dwóch bije, tam trzeci korzysta ('Дзе двое б'юцца, там трэцяму карысьць') [НКРР I 16; РР 393]

Укр.: Де два б'ються, третій користає [ПП III]; Де ся двое б'юць, третій выграє [ПП III]

Лат.: Kur divi kaujas, tur trešais uzvar ('Дзе двое б'юцца, трэці выйграє') [РР 393]

Літ.: Kur du pešasi, trečias laimi ('Дзе двое б'юцца, трэці выйграє') [РР 393]

Англ.: Two dogs strive for a bone, and a third runs away ('Два сабакі змагаюцца за костку, а трэці ўцякае') [РР 393]

Ням.: Wo sich, zwei zanken, da gewinnt der dritte ('Дзе двое б'юцца, трэці выйграє') [РР 393]; Wenn zwei sich streiten, freut sich der dritte ('Дзе двое б'юцца, трэці шчаслівы') [РР 393]

Ісп.: Cuando dos pleitan, un tercero saca provecho ('Дзе двое б'юцца, трэці атрымлівае перавагу') [РР 393]

182. Дзе коратка (тонка), там ірвецца (і рвецца) [КС 71; СБП 124; ТСП 168; РССП 275+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ+]

Польск.: Gdzie cienko, tam się rwie ('Дзе тонка, там і рвецца') [НКРР I 3; РССП 127; РР 491]; Gdzie krótko, tam się rwie ('Дзе коратка, там і рвецца') [НКРР II 1; РР 491]

Руск.: Где тонко, там (тут) и рвётся [БСРП 909; РССП 127]; Где тонко, тут и рвётся; [а] где худо, тут и порется [БСРП 909]

Укр.: Де коротко (тонко) – там і рветься [РССП 127]

Лат.: Kur tievs, tur arī trūkst ('Дзе тонка, там і рвецца') [РР 491]; Jo īss ir, jo trūkst ('Дзе коратка, там і рвецца') [РР 491]

Літ.: Kur trumpa, ten trūksta ('Дзе коратка, там і рвецца') [РР 491]

Ням.: Es reisst am ersten, wo's dünn ist ('Спачатку рвецца там, дзе тонка') [РР 491; DSL III 1649]

Исп.: Siempre quiebra la soga por lo más delgado (‘Вяроўка заўсёды рвецца, дзе тонка’) [RE 285]

Ит.: Il filo si rompe dove è più debole (‘Нітка рвецца, дзе тонка’) [RE 285]

183. Дзе кухараў шэсць, там няма чаго есць [РССП 275]

Польск.: Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść (‘Дзе кухараў шэсць, там няма чаго есць’) [CDP 261; SPNP 109, 293; SPRP 541, 544]

Укр.: Де кухарок шість, там нема де сісти і що їсти [ПП I]; Де багато кухарів, там їсти нема що [ПП I]

Англ.: Too many cooks spoil the broth (‘Шмат кухараў сапсавалі бульён’) [CDP 261; MC 308]

Ням.: Viele Köche verderben den Brei (‘Шмат кухараў сапсавалі кашу’) [CDP 261; MC 308]; Viele (Sieben) Köche verderben den Brei (‘Шмат (Сем) кухараў сапсавалі кашу’) [DSA, 65; DSR 40]

Ит.: Troppi cuochi guastano la cucina (‘Шмат кухараў сапсавалі кухню’) [CDP 261; MC 308]

Фр.: Quand il y a plusieurs cuisiniers, la soupe est trop salée (‘Калі некалькі кухараў, суп занадта салёны’) [CDP 261]; Trop de cuisiniers gâtent la sauce (‘Шмат кухараў сапсуюць соус’) [CDP 261]

184. Дзела дзельніка (Справа майстра) баіцца [СБП 125; ТСП 169; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ] або Справа майстра баіцца [РССП 281+]

Польск.: Dzielnego człowieka robota się boi (‘Майстра справа баіцца’) [НКРР I 94; РР 172]

Руск.: Всякое дело мастера боится [БСРП 247]; Дело мастера боится [БСРП 248]; Дело мастера боится, а иной мастер – дела [БСРП 248]

Укр.: Діло майстра боїться [ПП I]; Усяке діло майстра боїться [ПП I]; Справа майстра боїться [ПП I]

Лат.: Darbs meistara bīstas (‘Справа майстра баіцца’) [РР 172]

Літ.: Darbas meistro bijo (‘Справа майстра баіцца’) [РР 172]

Ням.: Das Werk gehorcht dem Meister (‘Справа слухаецца майстра’) [РР 172; DSL У 196]

185. Дзе нянек многа, там дзіця бязнога (мурзатае) [СБП 126; ТСП 170; ВПС/АПФ] або Дзе нянек многа, там дзіця, без носу (бязнога, мурзатае) [РССП 275+; РМ/ПМ+] або У сямі нянек дзіця без вока (без носа) [СБП 391; ТСП 533; РССП 282; РМ/ПМ]

Польск.: Gdzie wiele nianiek, tam dziecko bez nosa (‘Дзе многа нянек, там дзіця без носа’) [НКРР I 49]; Gdzie nianek wiele, tam dziecko garbate (‘Дзе нянек многа, там дзіця гарбатае’) [НКРР I 49; MC 308]; Gdzie dwie nianki, tam dziecko bez głowy (‘Дзе дзве нянькі, там дзіця без галавы’) [НКРР I 49; РР 137]

Руск.: Где нянек много, там дитя безного [БСРП 609]; Когда нянек много, дитя безного [БСРП 609]

Укр.: Де багацько няньок, там дитя каліка [ПП ІІ]; Багато няньок – дитина без носа [ПП ІІ]; Де багацько няньок, там дитя без голови [ПП ІІ]

Лат.: Kur daudz māšu, tur bērns bez deguna ('Дзе шмат матак, там дзіця без носа') [PP 137]

Лит.: Tarp dviejų auklių vaikas be galvos ('Дзе дзве нянькі, дзіця без галавы') [PP 137]; Tarp dviejų auklių kūdikis be nosies ('Дзе дзве нянькі, дзіця без носа') [PP 137]; Dviejų motių vaikas be nosies ('Дзве маткі, дзіця без носа') [PP 137]

Фр.: Chez sept nourrices l'enfant est sans yeux ('У сямі нянек дзіця без вока') [МС 308]

186. Дзе паложыш, там і возьмеш [РССП 275+]

Руск.: Где положиши, там и возьмешь [РССП 117]; Где положиши, там и получишь [БСРП 687]

Укр.: Де положиши, там і візьмеш [ПП ІІІ]; Де не поклав, не візьмеш [ПП ІІІ]; Де не положив, там не візьмеш [ПП ІІІ]

187. Дзе поп царкву ставіць, там пан карчму ладзіць [СБП 126; ТСП 170]

Польск.: Gdzie Pan Bóg stawia kościół, tam diabeł przystawia swoją kapliczkę ('Дзе Бог царкву ставіць, там чорт сваю капліцу ладзіць') [НКРР І 155]

Укр.: Де піп церкву ставить, там пан корчму ладить [ПП ІІ]

Англ.: Where God builds a church, the Devil will build a chapel ('Дзе Бог царкву ставіць, там чорт сваю капліцу ладзіць') [ODP 215]

188. Дзе п'юць, там і ллюць [СБП 126; ТСП 171]

Руск.: Где пьют, там и льют [БСРП 664]

Укр.: Де п'ють, там і ллють [ПП ІІ]; Где п'ють, там і ллють [ПП ІІ]

189. Дзетак узгадаваць – не грыбоў назбіраць [СБП 127; ТСП 171]

Руск.: Детей воспитать – не курочек пересчитать [БСРП 270]

Укр.: Дітей годувати – не меду лизати [УПП 191]

190. Дзеткі падраслі, хатку растраслі [СБП 127; ТСП 171; ЭСП 40; ВРS/АПФ]

Польск.: Dzieciaki podrosły, chatkę roznieśli (roztrzęsły) ('Дзеткі падраслі, хатку разняслі (растраслі)') [НКРР І 21]

Руск.: Дети подросли – хатку растрясали [БСРП 271]; Дети подросли – бацьку растрясали [БСРП 271]

Укр.: Як дочки підросли, то й хату розтрясли [ПП ІІ]

191. Дзе чорт <сам> не зможа (не можа), там (туды) бабу пашле [КС 72; СБП 128; ТСП 173; РМ/ПМ] *або* Дзе чорт не возьме, баба справіцца [КС 72] *або* Дзе чорт <сам> не зможа (не можа, ныйме), там (туды) бабу пашле [BPS/АПФ+]

Польск.: Gdzie diabeł nie może, tam babę pośle ('Дзе чорт не можа, там бабу пашле') [PP 524]

Руск.: Где чёрт не сладит, туда бабу пошлёт [БСРП 988]

Укр.: Де чорт сам не може, там бабу пошле [ПП II]; Де чорт сам не може, туди бабу пошле [ПП II]

Лат.: Ko velns nevar, to bābas var ('Чаго д'ябал не можа, то баба зможа') [PP 524]

Лит.: Ko velnias nevalios, tą boba valios ('Чаго д'ябал не можа, то баба зможа') [PP 524]

Англ.: Where the devil cannot come, he will send ('Куды д'ябал не зможа пайсці, ён адправіць') [PP 524]; Where the Devil can't go, he sends his grandmother ('Куды д'ябал не зможа пайсці, ён адправіць бабулю') [PP 524]

Ням.: Was der Teufel nicht machen kann, bringt die Frau fertig ('Чаго д'ябал не зможа зрабіць, прывядзе бабу скончыць') [PP 524; DSL IV 1092]

Ісп.: En lo que el diablo no sabe hacer, pide consejo a la mujer ('Што д'ябал не ведае як зрабіць, спытае рады ў бабы') [PP 524]

Фр.: Où le diable ne peut aller sa mère tasche d'y mander ('Куды д'ябал не можа пайсці, адправіць матку') [PP 524]

192. Дзіця за руку бярэш – маці за сэрца [СБП 129; ТСП 174; BPS/АПФ]

Польск.: Dziecię za rękę, matkę za serce ('Дзіця за руку – маці за сэрца') [НКРР I 38]

Укр.: Візьмеш дитину за руку, а матір – за серце [ПП II]; Дитину за руку, а матір за серце [ПП II]

193. Дзіця не плача, матка (маці) не дагадаецца [КС 73; СБП 129; ТСП 174; BPS/АПФ+] *або* Дзіця не плача, матка (маці) не дагадаецца (не здагадаецца, не разумее) [РССП 275+; РМ/ПМ+] *або* Пакуль дзіця не заплача, маці не дагадаецца [СБП 129; ТСП 174; BPS/АПФ+] *або* Пакуль дзіця не заплача, маці не дагадаецца (не здагадаецца) [РМ/ПМ]

Польск.: Dziecie nie płacze, matka nie wie, czego potrzebuje ('Дзіця не плача, маці не разумее, што патрэбна') [НКРР I 36; PP 502]

Руск.: Дитя не плачет – мат' не разумее (не слышит) [БСРП 275]

Укр.: Дитина не плаче, мати не чує [ПП II]; Дитина не плаче – то мати не знае [ПП II]

Лит.: Kad vaikas neverkia, motinai nerupi ('Калі дзіця не плача, маці не турбуецца') [PP 502]

Ням.: Wenn das Kind nicht weint, glaubt die Mutter es brauche nichts ('Калі дзіця не плача, маці лічыць, што яму нічога не патрэбна') [PP 502; DSL II 1312]

194. Для мілага друга і завушнічка з вуха [СБП 131; ТСП 176; ЭСП 41; РССП 275]

Руск.: Для милого дружка и (хоть) сережку из ушка [РССП 56]; Для (ради) милого дружка [и] серёжку (серёжка) из ушка [БСРП 307]

Укр.: Для милого дружка і сережки з вухка [ПП ІІ]

195. Для ўсякай птушачкі сваё гняздо мілае [ТСП 176]

Руск.: Всякая птица своё гнездо любит [БСРП 730]; Всякая птица своё гнездо хвалит [БСРП 730]; Каждая птица своё гнездо любит [БСРП 730]

Укр.: Кожному птаху своє гніздо миле [УПП 342]

196. Добрага многа не бывае [КС 73; РМ/ПМ] або Добрага патроху [РССП 275+]

Польск.: Dobrego zawsze niewiele ('Добрага заўсёды няшмат') [НКРР І 40]; Dobrego po trochu ('Добрага патроху') [SPRP 417]

Руск.: Хорошего понемногу [БСРП 966]; Хорошего помаленьку [БСРП 966]; Хорошего понемножку [БСРП 966]

197. Добрае слова і кату (кошцы) прыемнае [СБП 131; ТСП 177]

Польск.: Przyjazne słowo nic nie kosztuje, a jednak jest najpiękniejszym ze wszystkich prezentów ('Ласкавае слова нічога не стоіць, але ўсё ж гэта самы прыгожы падарунак') [МС 132]

Руск.: Доброе слово и кошке приятно [МС 132]; Ласковое слово и кошке любо [БСРП 824]; Добрый привет и кошке приятен [БСРП 718]

Укр.: Лагідне слово і собака сприйняти готова [МС 132]

Ням.: Gutes Wort findet guten Ort ('Добрае слова знойдзе добрае месца') [МС 132]

Ісп.: Cortesía de boca mucho vale y poco cuesta ('Добрыя словы шмат значаць і лёгка даюцца') [МС 132]

Іт.: La cortesía (di bocca) vale molto e costa poco ('Добрыя словы шмат значаць і лёгка даюцца') [МС 132]; Le buone parole ungono ('Добрыя словы лашчаць') [МС 132]

198. Добра сабаку і муха [СБП 132; ТСП 178; ВРС/АПФ]

Руск.: Собаке собачье и есть [БСРП 842]

Укр.: Добре собаці й муха [ПП І]; Добре псові й муха [ПП І]

199. Добра таго біць, каму баліць, добра таго лаіць, хто сорам маіць [ТСП 179]
Руск.: Хорошо того учить, кто слушает [БСРП 940]; Хорошо того учить, кто слушает, а бить – кто плачет [БСРП 940]; Хорошо тому говорить, кто слушает [БСРП 182]

Укр.: Добре того лякати, хто боїться [УПП 319]

200. Добра там, дзе нас няма [КС 74; СБП 371; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ] або Там добра (лепш), дзе нас няма [КС 224; СБП 371; РССП 282+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ]

Польск.: Tam dobrze, gdzie nas nie masz ('Там добра, дзе нас няма') [НКРРІ 26; РР 165]

Руск.: Там хорошо, где нас нет [БСРП 966]

Укр.: Там добре, де нас нема [ПП ІІ]

Лат.: Tur labi, kur mūsu nav ('Там добра, дзе нас няма') [РР 165]

Лит.: Ten gera, kur mūsų nėra ('Там добра, дзе нас няма') [РР 165]

Ням.: Überall ist gut, wo wir nicht sind ('Усюды добра, дзе нас няма') [РР 165; DSL II 181]

201. Добра тое, што добра канчаецца [ТСП 526] або Усё добра, што добра заканчваецца [РССП 282+] або Усё добра, што добра заканчваецца (канчаецца) [СБП 387; ТСП 526]

Польск.: Wszystko dobre, co się dobrze kończy ('Усё добра, што добра заканчваецца') [РР 146] Jeżeli koniec dobry, tedy wszystko dobre ('Калі канец добры, тады ўсё добра') [НКРР ІІ 10]

Руск.: Всё хорошо, что хорошо кончается [БСРП 966]

Укр.: Все добре, що добре кінчається [ПП І]

Лат.: Viss tas labs, kas labi beidzas ('Усё добра, што добра заканчваецца') [РР 146]; Gals labs, viss labs ('Добры канец, усё добра') [РР 146]

Лит.: Viskas gerai, kas gerai baigiasi ('Усё добра, што добра заканчваецца') [РР 146]

Англ.: All is well that ends well ('Усё добра, што добра заканчваецца') [RE 70; РР 146]

Ням.: Ende gut, alles gut ('Добры канец, усё добра') [RE 70; DSL I 816]

Ісп.: Bien está lo que bien acaba ('Добра, што добра заканчваецца') [RE 70]; Es bien lo que acaba bien ('Усё добра, што добра заканчваецца') [РР 146]

Іт.: Tutto è bene quel che finisce bene ('Усё добра, што добра заканчваецца') [RE 70]

Фр.: Tout est bien qui finit bien ('Усё добра, што добра заканчваецца') [RE 70; РР 146]

202. Добрая слава на паліцы ляжыць, а благая па дарожцы бяжыць [СБП 134; ТСП 180]

Руск.: Добрая слава под лавкой лежит, а худая по дорожке бежит [БСРП 817]

Укр.: Добра слава лежить, а погана далеко біжить [ПП ІІІ]

203. Добрымі (Харошымі) намерамі выслана (вымашчана) дарога ў пекла [СБП 135; ТСП 182; ЭСП 42] або Шлях у пекла высланы добрымі намерамі [КАБМ 123]

Польск.: Droga do piekła jest wybrukowana dobrymi chęciami ('Дарога ў пекла выслана добрымі намерамі') [SPNP 95]; Dobrymi chęciami piekło [jest] (wy)brukowane ('Добрымі намерамі пекла вымашчана') [SPRP 524; 859]; Dobrymi chęciami piekło jest brukowane ('Добрымі намерамі пекла вымашчана') [NKPP I 15]

Руск.: Благими намерениями дорога в ад вымощена [БСРП 580]; Благими намерениями и ад вымощен [БСРП 580]

Укр.: Добрими намірами пекло встелене [ПП II]; 3 добрих намірів поміст у пеклі зложений [ПП II]

Літ.: Geraiis norais kelias / pragar grjstas ('Добрымі намерамі вымашчана дарога / пекла') [PP 367]

Англ.: The road to hell is paved with good intentions ('Дарога ў пекла вымашчана добрымі намерамі') [ODP 423]; Hell is paved with good intentions ('Пекла вымашчана добрымі намерамі') [CDP 973]

Ням.: Der Weg zur Holle ist mit lauter guten Vorsätzen gepflastert ('Дарога ў пекла вымашчана толькі добрымі намерамі') [PP 367]; Die Holle ist mit gutem Willen (guten Meinungen, Vorsätzen) gepflastert ('Пекла вымашчана добрай воляй (добрымі думкамі, намерамі)') [PP 367]

Ісп.: El infierno está empedrado de buenas intenciones ('Пекла вымашчана добрымі намерамі') [RE 131]; El infierno esta lleno de buenas palabras ('Пекла вымашчана добрымі словамі') [PP 367]

Іт.: La via dell'inferno è lastricata di buone intenzioni ('Дарога ў пекла вымашчана добрымі намерамі') [RE 131]

Фр.: L'enfer est pavé de bonnes intentions ('Пекла вымашчана добрымі намерамі') [RE 131]

204. Добры сусед раднейшы за роднага брата [СБП 135; ТСП 183]

Польск.: Sąsiad dobry za przyjaciela, za brata stoi ('Добры сусед варта прыяцеля, брата') [NKPP III 12]; Sąsiad dobry za brata stoi ('Добры сусед варта брата') [NKPP III 12]; Lepszy sąsiad bliski, niżli brat daleki ('Лепш сусед блізка, чым брат далёка') [NKPP III 12; МС 163; PP 258]

Руск.: Близкий (Ближний) сосед лучше дальней родни [БСРП 859]; Лучше сосед вблизи, нежели брат вдали [БСРП 859]

Укр.: Добрий сусід дорожчий від брата [ПП III]; Добрий сусід – найближча родіна [ПП III; МС 163]

Лат.: Labāk labs kaimiņš tuvumā nekā rads tālumā ('Лепш добры сусед побач, чым радня далёка') [PP 258]

Літ.: Kaimynas artimesnis už giminaitį ('Сусед бліжэй, чым радня') [PP 258]

Англ.: Better is a neighbour that is near than a brother far off ('Лепш сусед побач, чым брат далёка') [CDP 201]

Ням.: Ein Nachbar in der nehe ist besser denn ein Bruder in der fern ('Сусед блізка лепш, чым брат на адлегласці') [DSL III 826]

Исп.: Más vale vecino cercano que pariente lejano ('Лепш сусед побач, чым радня далёка') [МС 163]

Ит.: Meglio un buon vicino che un parente ('Лепш добры сусед побач, чым радня далёка') [RE 193]

Фр.: Mieux vaut un voisin proche qu'un frère éloigné ('Лепш добры сусед побач, чым радня далёка') [МС 163]

205. Дождж ідзе не тады, як просяць, а тады, як жнуць ды косяць *або* Дождж ідзе не там, дзе просяць, а дзе косяць, не там, дзе ждучь, а там, дзе жнуць [СБП 136; ТСП 183]

Руск.: Тут дождя просят, а он идёт – где косят [БСРП 286]; Дождь идёт – мы сено косим, дождь закончился – мы спим [БСРП 285]

Укр.: Дош іде не там, де ждуть, а там, де жнуть, не там, де просять, а там, де косять [ПП І]; Дошу тут ждуть, а він іде, де жнуть [ПП І]; Оцей дош глухий: не йде, де просять, а йде, де косять, не йде, де чорно, а йде, де вчора [ПП І]; Влітку дош іде не там, де чекають, а там, де сапають, не там, де ждуть, а там, де жнуть, не там, де просять, а там, де косять [ПП І]

206. Дома і вуглы (сцены) дапамагаюць (памагаюць) [КС 233; СБП 386; ТСП 524; ВРС/АПФ] *або* Дома (У сваёй хаце, У сваім доме) і вуглы (сцены) памагаюць [РССП 282+; РМ/ПМ+] *або* У сваёй хаце (У сваім доме) і вуглы (сцены) памагаюць [КС 233; СБП 386; ТСП 524; ВРС/АПФ]

Польск.: W swoim domu i kąty pomagają ('У сваім доме і вуглы памагаюць') [НКРР І 80]

Руск.: Дома[-то] и стены помогают [БСРП 874]; Дома и стены помогают [МС 149]

Укр.: Вдома і стіни помагають [МС 149]

Ням.: Zu Hause helfen die Wände ('Дома сцены памагаюць') [МС 149]

207. Дома і салома ядома [СБП 136; ТСП 184]

Руск.: Дома и солома едома (сьедома) [БСРП 855]

Укр.: Вдома і солома їдома [УПП 123]

208. Доўг не вяроўка, не парвецца [СБП 136; ТСП 185] *або* Доўг не вяроўка, ззаду не цягнецца [ТСП 185]

Польск.: Dług nie rana, nie zagoi się ('Доўг не рана, на загоіцца') [НКРР І 5]

Руск.: Долг не верёвка – не оборвется [БСРП 287]; Долг не верёвка – не сгниёт [БСРП 287]; Долг не верёвка – за собой не тянется [БСРП 287]

Укр.: Довг не вір'ювка, не порветься [ПП ІІІ]

209. Другіх слухай, а сваім розумам жыві [КС 132; СБП 227; ТСП 310; РМ; ВПС/АПФ] або Другіх (Людзей) слухай, а (ды) сваім розумам жыві (свой розум май) [РМ/ПМ] або Людзей (Другіх) слухай, а (ды) свой розум май [КС 132; СБП 227; ТСП 310; РМ; ВПС/АПФ] або Жыві сваім розумам [РССП 275+] або У людзей пытай а (і) <свой> розум май [КС 232; СБП 227; ТСП 310; РМ/ПМ] або У людзей пытай і свой розум май [ВПС/АПФ]

Польск.: Ludzi słuchaj, a swój rozum miej ('Людзей слухай, а свой розум май') [НКРР III 12]

Руск.: Людей слушай, а свой разум имей [БСРП 503]; Живи всяк своим умом [БСРП 929]

Укр.: Людей слухай, а свій розум май [ПП II]; Людей добрих слухай, та свій розум май [ПП II]; Людей питай, а свій розум май [ПП II]; Живи своїм розумом [ПП II]; Всяк живе своїм розумом [ПП II]; Кожний живе своїм розумом [ПП II]; Живи своїм розумом, а не чужим [ПП II]

210. Дружба дружбай, а служба службай [КС 76; СБП 137; ТСП 185; РССП 275+; ВПС/АПФ] або Служба не дружба [КС 213; СБП 358; ТСП 485; РССП 281]

Руск.: Дружба дружбой, а служба службой [БСРП 306]

Укр.: Дружба дружбою, а служба службою [ПП III]

211. Думка думку паганяе [КС 77]

Руск.: Дума думу побивает (погоняет) [БСРП 309]

Укр.: Думка думку гонить [УПП 223]

212. Думкі за гарамі, а смерць за плячамі [СБП 138; ТСП 186; ВПС/АПФ]

Польск.: Myśli za górami, a śmierć za płacami ('Думкі за гарамі, а смерць за плячамі') [НКРР III 29; РР 354]; Rozum za morzem, a śmierć za wrotami ('Розум за морам, а смерць за плотам') [НКРР III 29; РР 354]

Руск.: Дума (думы) за горами, а беда (смерть) за плечами (за плечми. Арх.) [БСРП 309]; Смерть за плечами, а дума за горами [БСРП 834]; Смерть за плечами (за плечьми) ходит – ум далёко (долго) бродит [БСРП 834]

Укр.: Думка за горами, а смерць за плечима [ПП II]; Думка за морем, а смерць за плечима [ПП II]; Думка наша за горами, а смерць за плечами [ПП II]; Думка поза гори, а смерць за плечами [ПП II]

Лат.: Dūmas aiz kolnu, smērts aiz placu ('Думкі за гарамі, а смерць за плячамі') [РР 354]

Лит.: Mintis už kalnų, mirtis už pečių ('Думкі за гарамі, а смерць за плячамі') [РР 354]

213. Дурань (Дурны) дае, разумны бярэ [СБП 138; ТСП 187; ВПС/АПФ]

Польск.: Głupi daje, mądry bierze ('Дурны дае, разумны бярэ') [НКРР I 30]

Руск.: И умный берёт, когда глупый даёт [БСРП 932]

Укр.: Дурень дає, а розумний [ПП II]

214. Дурань чырвонаму (з чырвонага) рад [СБП 139; ТСП 188]

Руск.: Всякий дурак (и дурак) красному рад [БСРП 311]; Рад дурак красному [БСРП 313]

Укр.: Дурень – червоне любить [ПП II]; Дурень – ворона, любить червоне [ПП II]

215. Дурному (Дурню, Дурням) закон не писан(-ы) [СБП 140; ТСП 189; РМ; ВРS/АПФ] *або* Дурны законаў не чытае, ды свае мае [РССП 275]

Польск.: Głupiego prawo nie obowiązuje ('Дурню закон неабавязковы') [РССП 57]; Głupiemu wszystko ujdzie ('Дурню ўсё сыдзе') [РССП 57];

Руск.: Дураку закон не писан [БСРП 317]; Дуракам (Дураку) закон не писан [БСРП 315; РССП 57]; Дуракам законы не писаны [БСРП 315]

Укр.: Дурням закон не писаний [РССП 57]

Ням.: Für den Dummkopf gibt es keine Gesetze ('Для дурака няма законаў') [МС 79]

Исп.: A necedad no hay ley ('Дурню няма закона') [МС 79]

Ит.: Per uno scemo la legge non è scritta ('Дурню закон не напісан') [МС 79]

216. Дурным (Дурням) вязе [РССП 275+]

Польск.: Szczęście głupim sprzyja ('Шчасце дурным спадарожнічае') [НКРР III 75]

Руск.: Дуракам везёт [БСРП 315]; Везёт дуракам [БСРП 315]

Укр.: Дурневі та ледачому завжды щастить [УП]

Ням.: Der Dumme (Dumm) hat Glück ('Дурному (Дураку) вязе') [GDRW I 364]; Der Dummste hat das meiste Glück ('Самы дурны мае самы вялікі поспех') [DSR 13]

217. Дурню плюнь у вочы, а ён скажа: дождж ідзе *або* Плюй у вочы, а ён будзе гаварыць, што дождж ідзе *або* Хоць плюй у вочы, а ён скажа, што гэта дождж [КС 77, 189, 245]

Руск.: Бесстыжему хоть в глаза плюй; он вытрется, да опять то же делает [БСРП 174]; Бесстыжему наплюй в глаза, а он говорит: Божья роса [БСРП 174]; Бесстыжему хоть плюй в глаза – всё Божья роса [БСРП 174]; Ему плюй в глаза – всё Божья роса Ему плюй в глаза, а он – Божья роса [БСРП 175]; Ему хоть плюй в глаза, а он говорит: это Божья роса [БСРП 175]; Ему хоть плюй в глаза – всё Божья роса [БСРП 175]; Наплюй ему в глаза – он скажет: Божья роса [БСРП 176]; Хоть плюй в глаза – и то Божья роса [БСРП 176]; Хоть плюй ему в глаза – он говорит: Божья роса [БСРП 176]

Укр.: Ти йому плюй межі очі, а він каже – дощ іде [УПП 275]; Плюй йому в очі, а він каже, що роса [УПП 275]

218. Дурня і ў царкве б'юць [КС 78; СБП 140; ТСП 189]

Польск.: Głupiego i w kościele biją ('Дурня і ў царкве б'юць') [НКРР I 130; РР 153]

Руск.: Дурака и в алтаре бьют [БСРП 314]

Укр.: Дурного і в церкві б'ють [УПП 251]; Дурня всюди б'ють [УПП 252];
Ледачого і в церкві б'ють [УПП 113]

Лат.: Duraku i bazneicā stumda ('Дурня і ў царкве б'юць') [РР 153]

Літ.: Kvailą ir bažnyčioje muša ('Дурня і ў царкве б'юць') [РР 153]

Ням.: Ein dummer kriegt in der Kirche Prügel ('Дурня ў царкве б'юць') [РР 153;
DSL I 706]

219. Дурняў не аруць, не сеюць, яны самі родзяцца [КС 78; СБП 140; ТСП 189;
РМ/ПМ] або Дурняў не аруць, не сеюць, яны самі родзяцца (вырастаюць) [BPS/
АПФ+]

Руск.: Дураков не орут, не сеют – [а (и)] сами родятся [БСРП 315]

Укр.: Дурних не сіють, ні орють, а вони самі родяться [ПП І]; Дурнів не сіють,
вони самі родяться [ПП І]; Дурнів не сіють, ні пашуть, а самі родять [ПП І]; Дурнів
ні сіють, ні орють, ні в клуні не збирають, а самі родяться [ПП І]

Англ.: Fools are born, not made ('Дурнямі родзяцца, а не робяцца') [CDP 25]

220. Едзеш на дзень, бяры хлеба на тыдзень [СБП 141; ТСП 191]

Руск.: Едешь на день – бери хлеба (хлеба бери) на неделю [БСРП 257]

Укр.: Ёдеш у гостину на день – бери хліба на тиждень [ПП ІІ]; Хоч ідеш в го-
стину, та бери хліба в торбину [МС 91]

Лат.: Brauc laukā uz dienu, bet maizi ņem līdz uz nedēļu ('Едзеш у поле на дзень,
бяры хлеба на тыдзень') [РР 362]

Літ.: Eini iš namų dieną, duonos paimek visai nedėliai ('Едзеш ад хаты на дзень,
хлеба бяры на тыдзень') [РР 362]

221. Еш боршч (пірог) з грыбамі, а язык трымай за зубамі [СБП 142; ТСП 192;
BPS/АПФ] або Еш пірог з грыбамі, а язык трымай за зубамі [РССП 275]

Польск.: Trzymaj język za zęboma ('Трымай язык за зубамі') [НКРР I 59]

Руск.: Ешь борщ с грибами, а держи язык за зубами [БСРП 88]; Ешь пирог с
грибами, а (да) язык держи за зубами [БСРП 661]

Укр.: Їж пиріг з грибами, тримай язык за зубами [ПП І]; Їж борщ з грибами да
держи язык за зубами [ПП І]

222. Еш, пакуль рот свеж [КС 79; СБПКВ 68; СБП 321; ТСП 436] або Пі ды еш,
пакуль рот свеж, бо як умрэш, то і калом не ўпрэш [СБП 321; ТСП 436; BPS/АПФ]
або Піце, жылы, пакуль жывы, бо як памрэш, дык калом не ўваб'еш [ТСП 437]

Руск.: Ешь, пока рот свеж [БСРП 765]; Ешь, пока рот свеж: завянет – ни на что не взглянет [МС 57]; Ешь, пока рот свеж, а завянет – никто в него не взглянет [БСРП 765]

Укр.: Їж, поки рот свіж [ПП І]; Їж, поки рот свіж, а як підеш до гробу, то з’їси хворобу [ПП І]; Їж, поки рот свіж, а як помреться, то все минеться [ПП І]

Англ.: Eat, drink and be merry, for tomorrow you may die (‘Пі, еш і веселіся, бо заўтра можаш памерці’) [МС 57]

223. Жабрак жабраку відзён па кійку [СБП 143; ТСП 194] *або* Жабрак жабраку відаць (відзён) па кійку [РССП 275+] *або* Рыбак рыбака бачыць (здаляку) здаляка [КС 199; СБП 340; ТСП 460; РССП 281+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ] *або* Сарока сароку бачыць здаляку [СБПКС 132; РМ/ПМ] *або* Сваяк сваяка пазнае здаляка [СБП 348; ТСП 471]

Польск.: Rybak rybaka widzi z daleka (‘Рыбак рыбака бачыць здаляка’) [НКРР ІІІ 22]

Руск.: Рыбак рыбака видит издалека [МС 326]; Рыбак рыбака видит (чуёт, слышит) издалека [БСРП 777]

Укр.: Рибак рибака бачить здалека [ПП І]; Рибак рибака пізнає здалека [ПП І]

Ням.: Ein Wolf kennt den anderen wohl (‘Воўк іншага воўка пазнае’) [МС 326]

Іт.: Il lupo riconosce il lupo (‘Воўк іншага воўка пазнае’) [МС 326]

Фр.: Le pêcheur aperçoit de loin pêcheur (‘Рыбак рыбака бачыць здаляка’) [МС 326]

224. Жарт жаргам, а справа справай [РССП 275+]

Руск.: Дело делом, а безделье – с бездельем [БСРП 247]; Игра игрою, а дело делом [БСРП 385]; Шутки-то шутками, а язык на сторону [БСРП 1006]

Укр.: Жарти жартами, а діло ділом [ПП І]

225. Жонка не лапаць, <абуўшы> з нагі не скінеш [СБП 144; ТСП 195; ВРС/АПФ] *або* Жонка не рукаво (не рукаў), не адпораш [КС 80; СБП 144; ТСП 195; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Żona nie łąkaw, nie odprujesz (‘Жонка не рукаў, не адпораш’) [НКРР ІІІ 956; РР 427]

Руск.: Жена не лапоть (не сапог) – [с ноги] не сбросишь (не скинешь, не снимешь) [БСРП 337]; Баба не лапоть – с ноги не пнёшь [БСРП 25]; Жена не рукавица – с руки не сбросишь [БСРП 337]

Укр.: Жінка – не лапоть, з ноги не скинеш [ПП ІІ]; Жінка – не черевик: з ноги не скинеш [ПП ІІ]; Жінка – не рукавица, з руки не скинеш [ПП ІІ]

Літ.: Žmona – ne rankovė, nebeatardysi (‘Жонка не рукаў, не адпораш’) [РР 427]

226. Жонку выбірай і вачыма, і вушыма [РССП 275]

Польск.: Żony szukaj nogami, oczami i uszami (‘Жонку шукай нагамі, вачыма і вушыма’) [НКРР ІІІ 102]

Руск.: Жену выбирай и глазами, и ушами [БСРП 340]; Жену выбирай не глазами, а ушами [БСРП 340]

Укр.: Вибирай собі жінку радше ушима, ніж очима [ПП ІІ]

227. Жуда бядзе не помач [ТСП 195; ВПС/АПФ] або Слязамі (Слязьмі) бядзе (гору) не паможаш [КС 213; СБП 359; ТСП 486; РССП 281+; РМ/ПМ] або Слязьмі рады не дасі [РССП 281]

Польск.: Łzy nikomu nic nie pomoga ('Слёзы нікому не дапамагаюць') [МС 228]; Cudze łzy ci nie pomoga ('Чужымі слязамі не паможаш') [НКРР ІІ 1]

Руск.: Беде горем не поможеш [БСРП 43]; Беда беде не помогае, а пуше затягивает [БСРП 39]; Печаль [в] беде не помощник [БСРП 655]; Слезамі горю не поможеш [БСРП 819; МС 228]; Слезамі горя не избудеш [МС 228]

Укр.: Слізьми горю не зарадиш [МС 228]; Горю слізьми не погасиш [ПП ІІІ]

Ням.: Tränen stillen keine Not ('Слёзы не супакойваюць гора') [МС 228]

Исп.: Lágrimas no quitan penas ('Слёзы не здымаюць нягоды') [СДР 256]

Ит.: Non serve a nulla compiangersi ('Бескарысна галасіць') [МС 228]

Фр.: Par pleurs, par cris et par hlas on ne soulage pas le mal ('Рыданні, крыкі і ахі не палегчаць гора') [МС 228]

228. Жыві не так, як хочацца, а так, як Бог кажа [РССП 275+]

Руск.: Живи не так, как хочется, а как Бог велит [БСРП 65]; Живи не как хочется, а как Бог велит [БСРП 65]

Укр.: Живи не як хочеться, а як можеться [ПП ІІ]; Живеш не так, як хочеш, а так, як можеш [ПП ІІ]

229. Жывому (Жывым) наўме жывое або Жывы пра жывое <i> думае [СБП 146; ТСП 197] або Жывому – жывое [КС 81]

Руск.: Живой думает о живом [БСРП 344]; Живой о живом и думает [БСРП 344]

Укр.: Живий живе думає [ПП ІІ]; Живий про живе гадає [ПП ІІ]; Живий про живе й говорить [ПП ІІ]

230. Жывучы (На вяку) усяго наживеш – і Кузьму татам назавеш [КС 82; СБП 244; ТСП 335 ЭСП 78] або На вяку (Жывучы) усяго наживеш – і Кузьму татам назавеш [ВПС/АПФ] або На свеце жывучы, усяго наживеш [КС 150]

Руск.: Поживёшь, и Кузьму отцом назовёшь [БСРП 457]

Укр.: На віку всього наживеш і Кузьму батьком назовеш [ПП ІІ]; Всього наживеш – і Кузьму батьком назовеш [ПП ІІ]

231. Жывы (Жывым) у зямлю (у магілу, у ямку) не ляжаш (не палезеш) [КС 82, 83; СБП 146; ТСП 198]

Руск.: Живком в землю не полезешь [БСРП 371]; Живым (Живому) в землю не захпхаться [БСРП 371]; Живым в могилу не ляжкшь [БСРП 543]

Лат.: Dzīvs jau zemē nelīdīsi ('Живым у зямлю не ляжаш') [PP 553]

Лит.: Gyvas į žemę nelįsi ('Живым у зямлю не палезеш') [PP 553]

232. За <аднаго> бітага двух нябітых даюць [КС 84; СБП 148; ТСП 200; РССП 276+; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Za jednego bitego dwóch nie bitych dają ('За аднаго бітага двух нябітых даюць') [НКРР I 45; РССП 60]; Za jednego bitego dają dziesięciu nie bitych ('За аднаго бітага даюць дзесяць нябітых') [НКРР I 45; РР 359]

Руск.: За битого (битова) два (двух) небитых даюць [БСРП 53]; За аднаго битого двух небитых даюць [БСРП 53; РССП 20]; За аднаго битого (учёнаго) двух небитых (неучёных) даюць [, да і то не беруць] [БСРП 53]

Укр.: За аднаго битого двоіх небитых даюць [РССП 20]

Лат.: Par vienu mācītu dod divus nemācītus ('За аднаго вучонага даюць двух невучоных') [РР 359]; Par vienu mācītu neņem simts nemācītu ('За аднаго вучонага не бярэць дзесяць невучоных') [РР 359]

Лит.: Už vieną muštą dešimt nemuštų duoda ('За аднаго бітага дзесяць нябітых даюць') [РР 359]; Už vieną mokytą duoda dešimt nemokytų ('За аднаго вучонага даюць дзесяць невучоных') [РР 359]

233. За багацце розуму не купіш [СБП 148; ТСП 200; ВРС/АПФ+] або Розуму грашмыма не заменіш [СБП 338; ТСП 458] або Розуму не купіш [РМ/ПМ+]

Польск.: Rozumu nie kupić ('Розуму не купіш') [НКРР III 97]; Rozumu kupić nie można ('Розуму нельга купіць') [НКРР III 97]

Руск.: На деньгі ума не купішь [БСРП 266]

Укр.: Розуму і за гроші не купіш [ПП II]; Розуму не купіш [ПП II]

234. Забаронены плод салодкі [СБП 149; ТСП 201; ЭСП 44]

Польск.: Zakazany owoc najlepiej smakuje ('Забаронены плод самы смачны') [НКРР II 758]; Owoc zakazany najsmaczniejszy ('Забаронены плод самы смачны') [РР 504]; Zakazane owoce (Zakazany owoc) owoce smakują (smakuje) najlepiej ('Забароненыя плады (Забаронены плод) самыя смачныя (самы смачны') [РССП 114]

Руск.: Запретный плод сладок [БСРП 668]; Запретный плод слаще [БСРП 668]; Запретный плод вкуснее [БСРП 668]; Запрещённый плод сладок [БСРП 668];

Укр.: Заборонена (Заказана) грушка солодка [РССП 114]; Заборонені плоди першими просяться до їди [МС 48]

Лит.: Uzdraustas vaisius visados gardesnis ('Забронены плод заўсёды смачней') [РР 504]

Англ.: Forbidden fruit is sweetest ('Забаронены плод самы салодкі') [РССП 114]; Stolen fruit is sweet ('Выкрадзены плод салодкі') [ODP 474; CDP 1011]; Stolen fruit is always sweetest ('Выкрадзены плод заўсёды самы салодкі') [РССП 114]

Ням.: Verbotene Früchte sind süß ('Забронены плод салодкі') [CDP 1011; MC 48]
Исп.: Fruto vedado, el más deseado ('Забронены плод самы жаданы') [CDP 1011];
Fruta prohibida, más apetecida ('Забронены плод больш апетытны') [MC 48]
Ит.: Frutto proibito più saporito ('Забронены плод смачней') [CDP 1011]; Frutto proibito
proibito sono i più dolci ('Забронены плод самы салодкі') [CDP 1011]; Frutto proibito
è più saporito ('Забронены плод салатзейшы') [MC 48]
Фр.: Le fruits défendus sont les plus doux ('Забронены плод самы салодкі')
[CDP 1011]

235. Заві (Назаві, Называй) хоць гаршком, толькі ў печ не стаўляй [КС 85, 145;
СБП 401; ТСП 546] або Заві (Назаві, Называй) хоць гаршком, адно (толькі) у печ не
стаўляй [РМ/ПМ] або Няхай хоць гаршком завуць, абы ў печ не ставілі [КС 85, 145;
СБП 401; ТСП 546] або Няхай хоць гаршком завуць (назавуць), абы ў печ не ставілі
[РМ/ПМ] або Хоць гаршком заві (назаві), адно (толькі) у печ не стаўляй [РМ/ПМ]
або Хоць гаршком заві (назаві, называй), а (адно, толькі) ў печ не стаў (не стаўляй)
[КС 243; СБП 401; ТСП 546]

Руск.: Хоть горшком назови, только в печку не ставь (станови) [БСРП 208];
Хоть горшком называй, только в печку не сажай [, да почаще вспоминай] [БСРП 208]

Укр.: Хай і горшком називають, аби у піч не ставили [ПП I]; Хоч горшком наз-
ви, тільки в піч не став [ПП I]

236. За вялікім пагонішся – і малое загубіш [СБП 149; ТСП 202; РМ; ВПС/
АПФ]

Польск.: Kto chce wszystkiego, wszystko traci ('Хто хоча ўсё, губляе ўсё') [MC 246]

Руск.: За большим погонишься – малое потеряешь [БСРП 84]; Погонишься за
большим – и малое потеряешь [БСРП 84]

Укр.: За більшим поженись, то й того рішиш [ПП II]; За великим поженешся,
та й мале втеряєш [ПП II]

Ням.: Wer alles will gewinnen, dem alles wird zerrinnen ('Хто хоча ўсё выйграць,
той усё прайграе') [MC 246]

Исп.: Quien todo lo quiere, todo lo pierde ('Хто хоча ўсё, губляе ўсё') [MC 246]

Ит.: Chi troppo abbraccia, nulla stringe ('Хто шмат захоплівае, той нічога не
ўтрымае') [MC 246]

Фр.: Qui désire tout perd tout ('Хто хоча ўсё, губляе ўсё') [MC 246]

237. Загадай дурню Богу маліцца, дык ён і лоб разаб'е [КС 85; СБП 150;
ТСП 202; ЭСП 45; РМ; ВПС/АПФ] або Застаў (Пашлі) дурнога (дурня) Богу маліцца,
дык ён лоб разаб'е [ВПС/АПФ] або Застаў (Пашлі) дурня Богу маліцца, дык ён лоб
разаб'е [СБП 150; ТСП 202; РМ/ПМ] або Скажы дурному (дурню) паклоны біць, то
ён і лоб паб'е [РССП 281]

Польск.: Zmusz głupca do modlitwy – czoło sobie rozbije (rozwali) ('Застаў дурня маліцца – лоб сабе разаб'е (паб'е)') [РССП 156]

Руск.: Заставь дурака Богу молиться – он и лоб разобьёт (расшибёт) [БСРП 314]; Не заставляй дурака Богу молиться, он и лоб разобьёт [БСРП 314]

Укр.: Загадай дурному Богу молиться, він і голову (лоба) розіб'є [РССП 156]

238. З агнём жартаў няма [РССП 276+]

Руск.: С огнём шутить опасно [БСРП 619]; С огнём и водой шутки плохи [БСРП 619]; С огнём не шути, ветру не верь [БСРП 619]; С огнём не шути и воде не верь [БСРП 619]

Укр.: З вогнем не жартуй [ПП I]; Вогонь і вода жартів не знають [ПП I]; З водою та вогнем не жартуй [ПП I]

Ням.: Spiel emit dem Feuer nicht ('Не жартуй з агнём') [МС 105]

239. За грошы шчасця не купіш [СБП 151; ТСП 203]

Польск.: Szczęścia się nie kupi ('Шчасця не купіш') [НКРР III 64]

Руск.: Счастья на деньги не купишь [БСРП 893]; Счастья алтыном не купишь [БСРП 893]

Укр.: Щастя – не товар: його не продасиш і не купиш – воно само прийде, само й піде [ПП III]

240. Задам (Назад) толькі ракі поўзаюць (паўзуць, ходзяць) [СБП 151; ТСП 203; ЭСП 45]

Руск.: Назад только раки ходят [БСРП 748]

Укр.: Назад тільки раки лазять [ПП I]

241. З аднаго вала дзвюх шкур не дзяруць [ТСП 205; ВРS/АПФ]

Польск.: Z jednego wołu dwóch skór nie drą ('З аднаго вала дзвюх шкур не дзяруць') [НКРР III 40]

Руск.: С одного вола две шкуры (двух шкур) не дерут [БСРП 137]; С одного вола двух шкур не дерут [БСРП 137]; С одного вола две шкуры не стянешь [БСРП 137]; С одного вола двух кож не дерут [БСРП 137]

Укр.: З одного вола двох шкур не деруть [МС 351]; З одного вола двох шкур не деруть, а з біднаго і сім шкур здіймуць [УПП 29]

Агл.: You cannot flay the same ox twice ('Нельга зняць шкуру з аднаго вала двойчы') [МС 351]

242. За дзякуй кажуха не пашыеш *або* За дзякуй пірага не купіш *або* За дзякуй сыты не будзеш [РССП 276+]

Польск.: Za „dziękuję” nic się nie kupuje (‘За дякуй нічого не купиш’) [SPRP 377; 805; 855]

Руск.: Спасибом сыт не будешь (не буду) [БСРП 862]

Укр.: Красною ситий не будеш [ПП ІІ]; Солов’їними піснями ситий не будеш [ПП ІІІ]; Обіцянками ситий не будеш [ПП ІІІ]

Лат.: Ar paldies vien nepietiek (‘Аднаго толькі дякуй неадекватова’) [PP 176]

Лит.: Su dėka neatliksi, su pyragu neužiūsi (‘За дякуй пірага не з’яси’) [PP 176]; Dėka neapsieisi, pyragu neužiūsi (‘За дякуй пірага не ўкусиш’) [PP 176]

Ням.: Schöne Worte [allein] machen nicht satt (‘Прыгожыя словы [толькі] не робяць сытым’) [SRD 127]

243. За добрым мужам і варона жона, а за кепскім і княгіня загіне [СБП 152; ТСП 205; ВПС/АПФ]

Руск.: За хорошим мужем и свинка – господинка [БСРП 565]; С мужем жена – княгиня (госпожа), [а] без мужа [жена] – сирота [БСРП 565]; За хорошим мужем и жена хороша [БСРП 565];

Укр.: За добрим мужем і воронка жонка, а за дурним і княгиня гине [ПП ІІ]; За ледачим чоловіком жінка марніє, за хорошим молодіє [ПП ІІ]

244. Зайца ногі ратуюць [СБП 153; ТСП 207]

Руск.: Зайца ноги носят, волка зубы кормят, лису хвост бережёт [БСРП 366]

Укр.: Зайця ноги спасають – скік-скік та й утік [ПП І]

245. За кампанію <і> цыган павесіўся [КС 86; СБП 153; ТСП 207; ЭСП 46; РМ/ПМ]

Польск.: Dla kompanii dał się Cygan powiesić (‘За кампанію цыган павесіўся’) [НКРР І 37]

Руск.: За компанию и жид повесился [БСРП 424]

Укр.: За компанію і циган повісився [ПП ІІ]

246. Закінеш (Кінеш, Кінь) назад – знойдзеш наперадзе [СБП 200; ТСП 274] або Закінь (Кінеш, Кінь) наперад (уперад) – знойдзеш ззаду [СБП 199; ТСП 273; ЭСП 64; ВПС/АПФ] або Кінеш (Кінь) за сабою – знойдзеш перад сабою [КС 115; ЭСП 64] або Кінь (Кінеш) за сабою, <то> знойдзеш перад сабою [СБП 200; ВПС/АПФ] або Кінь перад сабою, знойдзеш за сабою [СБП 199; ТСП 273; ЭСП 64; ВПС/АПФ] або Назад кінь, наперадзе знойдзеш [КС 145] або Наперад кінеш – ззаду возьмеш [КС 149]

Польск.: Rzucąj za siebie, znajdziesz przed sobą (‘Кінеш за сабою – знойдзеш перад сабою’) [НКРР ІІІ 11]

Руск.: Кінь перед собою, найдёшь за собою [БСРП 408]; Кінь за собою, найдёшь перед собою [БСРП 408]

Укр.: Кинь перед собою – найдеш за собою [ПП III]; Закинь назад – попереду знайдеш [ПП III]

247. Закон ёсьць закон [РССП 276+]

Польск.: Prawo jest prawem ('Закон ёсьць закон') [SPRP 130; 762]

Руск.: Закон есть закон [БСРП 359]

Укр.: Закон є закон [МС 367]

Англ.: Law is law ('Закон ёсьць закон') [МС 367]

Ням.: Gesetz ist Gesetz ('Закон ёсьць закон') [DSL V 1340]

Ит.: La legge è dura, ma è la legge ('Закон жорсткі, але гэта закон') [МС 367]

Ис.: La ley es la ley ('Закон ёсьць закон') [МС 367]

Фр.: La loi est dure, mais c'est la loi ('Закон жорсткі, але гэта закон') [МС 367]

248. Закон што дышла, куды павярнуў, туды і выйшла [КС 86; СБП 154; ТСП 208; ЭСП 47]

Руск.: Закон – дышло: куда хочешь (захочешь, повернёшь), туда и воротитишь [БСРП 359]; Власть как дышло, куда пыхнёшь – туда и вышло [БСРП 128];

Укр.: Закон, що дишло – куди повернув, то й вийшло [ПП III]; Закон у пана як дишло – куди повернув, то й вийшло [ПП III]

Ит.: La giustizia è fatta come il naso: dove tu la tizi viene ('Закон, што нос: куды павернеш') [МС 142]

249. За морам цялушка – палушка, ды перавоз рубель [ТСП 209; ЭСП 47; ВPS/АПФ]

Польск.: Wól za morzem po groszu, a od przewozu sto złotych ('Вол за морам за грош, а перавоз – сто злотых') [НКРР III 88; РР 334]; Za morzem wól za trzy grosze ('За морам вол за тры гроша') [НКРР III 88; РР 334]

Руск.: За морем телушка – полушка, да рубль перевоз (перевозу) [БСРП 554]; За морем корова по деньге, да рубль перевоз [БСРП 554]

Укр.: За морем телушка – полушка, та руб перевоз [ПП III]; За морем телушка – полушка, та дорогой перевіз [ПП III]

Лит.: Jautis už marių rublis, o iki parveda, šimtą kainuoja ('Цяля за морам рубель, а пасля парома каштуе сто') [РР 334]; Už marių jautis trys grašiai ('За лагунай бык тры грошы') [РР 334]

250. Замуж збірайся, а жыта сей [КС 87] або Паміраць збіраешся (збірайся, ладзься), а жыта сей [КС 184; СБП 310; ТСП 422; ВPS/АПФ] або Паміраць збірайся (ладзься), а жыта сей [РМ/ПМ] або У прочкі выбірайся, а жыта сей [СБП 310; ТСП 422; ВPS/АПФ]

Руск.: Умирать собрался – рожь сей [БСРП 763]; Умирать собирайся, а семенато все в землю клади [БСРП 800]; Умирать собираешься, а хлеб-от сей [БСРП 952]; Умирать собирайся, а хлеб в землю сей [БСРП 952]

Укр.: Умирати збирайся, а жито сій [ПП І]; Умирати ладишся, а хліб сій [ПП І]; Умирати ладься, а на хліб ори [УПП 78]

251. Замуж пайсці – не лапці плясці [СБП 155; ТСП 209]

Руск.: Дом вести – не лапоть (не лапти) плести [БСРП 290]

Укр.: Господарство вести – не лапті плести [ПП І]

252. Запас бяды не чыніць [КС 87; СБП 155; ТСП 209; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ]

Польск.: Zapas biedy nie czyni ('Запас бяды не чыніць') [НКРР ІІ 2]; Nadmiar nie szkodzi ('Запас не шкодзіць') [МС 316]

Руск.: Запас беды не чинит [БСРП 362]; Запас беды не чинит и хлеба не просит [БСРП 362]

Укр.: Запас біди не чинить [ПП ІІІ]; Запас біди не чинить і їсти не просить [ПП ІІІ]

Лит.: Atstanka esti neprašo ('Запас есці не просіць') [РР 137]

Англ.: A little extra may not go amiss ('Невялікі запас ніколі не шкодзіць') [МС 92]; Store is no sore ('Запас – не бяда') [МС 92]

Ням.: Vorrat schadet nimmer ('Запас ніколі не шкодзіць') [МС 92]

Исп.: Lo que abunda, no daña ('Чаго маешь шмат, не шкодзіць') [МС 92]

Ит.: La provvista non è mai troppa ('Запасу ніколі не бывае шмат') [МС 92]

Фр.: Abondance de biens ne nuit pas ('Запас не шкодзіць') [МС 316]

253. За пастой грошы не плацяць [КС 88; СБП 155; ТСП 210; ЭСП 47; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Pieniędźmi snota nie płaci ('За цноту грошы не плацяць') [НКРР І 106]

Руск.: За пастой денег не платят [БСРП 705]

254. За пчолкаю – у мёд, за жукам – у гной [СБП 156; ТСП 210]

Руск.: За пчелой пойдёшь – до мёду дойдёшь, за жуком пойдёшь – до навозу дойдёшь [БСРП 735]; С пчелой полетишь – в меду будешь, с жуком в дерьме [БСРП 735]

Укр.: За бджілкою підеш – до меду дійдеш [ПП І]

Англ.: Where bees are there will be honey ('Дзе пчолы, там будзе мёд') [СДР 54]

Исп.: Donde hay las abejas, hay la miel el celo ('Дзе ёсць пчолы, там будзе мёд') [СДР 54]

255. За спрос не б'юць у нос [СБП 157; ТСП 211; ВПС/АПФ] або За спрос не б'юць у нос (плати не бяруць) [РМ/ПМ+] або За спрос плати не бяруць [КС 88; СБП 157; ТСП 212]

Руск.: За спрос не бьют в нос [БСРП 866]; За спрос денег не берут [БСРП 866]

Укр.: За запросини грошей не беруть [ПП ІІ]

256. Захацеўшы сабаку выцяць (ударыць), кій (палку) знойдзеш [СБП 157; ТСП 212; ВПС/АПФ+] або Захацеўшы (Захочаш) сабаку выцяць (ударыць) – кій (палку) знойдзеш [РМ/ПМ+; ВПС/АПФ+] або Захочаш сабаку выцяць (ўдарыць) – кій (палку) знойдзеш [СБП 157] або Калі захочаш сабаку выцяць, то кій знойдзеца (знойдзеш) [КС 88, 108; СБП 158; ВПС/АПФ+; РМ/ПМ+]

Польск.: Kto chce psa bic, lacno kij znajdzie ('Захочаш сабаку ўдарыць – кій знойдзеш') [РР 470]

Руск.: Кому надо собаку ударить, тот и палку найдёт [БСРП 844]; Кому надо собаку ударить, тот и палку сыщёт [БСРП 844]

Укр.: Хто хоче собаку вдарити, той кия знайде [ПП І]; Світ не без добрих людей: захочеш повіситись – помічники знайдуться [УПП 264]

Літ.: Kas nori sunj musti, tas ir lazdis randa ('Захочаш сабаку ўдарыць – палку знойдзеш') [РР 470]

Англ.: He that's resolved to beat a dog, never wants long a stick ('Хто захоча сабаку ўдарыць – ніколі доўга палку не шукае') [РР 470]; It is an easy thing to find a staff (stick) (stone to throw at a dog) to beat a dog ('Лёгка знайсці кій (палку) (камень, каб кінучь у сабаку), каб пабіць сабаку') [РР 470]

Ням.: Wer einen Hund wil werfen (schlagen), findet bald einen Prügel (Stock) ('Захочаш сабаку выцяць (ударыць) – палку (кій) хутка знойдзеш') [РР 470]

Фр.: Qui veut fraper un chien facilement trouve un baton ('Захочаш сабаку ўдарыць – палку лёгка знойдзеш') [РР 470]

257. За чужое лычка раменьчыкам плацяць [ТСП 213; ЭСП 48; ВПС/АПФ]

Руск.: За чужое лычко заплатишь ремешком [БСРП 499]

Укр.: За чуже личко дасть свій ремінець [ПП І]; Узяв чуже личко, то віддай свій ремінець [ПП І]; Чуже личко ремінем платиться [ПП І]

258. З багатым не варта судзіцца, а з дужым біцца [КС 89; СБП 162; ТСП 219] або З дужым не бярыся (не дужайся), <a> з багатым не судзіся [СБП 162; ТСП 219]

Польск.: Z bogatym nie zartuj ('З багатым не жаргуй') [НКРР І 85]

Руск.: С сильным не берись, с богатым не судись (Братсья – боротсья) [БСРП 810]; С сильным не борись, [а] с богатым не судись [БСРП 810]; С сильным не борись, а с богатым не тяжись [БСРП 810]

Укр.: З дужим не борись, а з багатим не судись [ПП ІІ]; З багатим не судися, а з дужим не борися [ПП ІІ]; З дужим не борись [ПП ІІ]; Із дужим боротсья, з багатим вудиться – дак лучче покинь [ПП ІІ]

259. Зверху міла, а ў сярэдзіне гніла *або* Зверху шоўк, а ўсярэдзіне шчоўк [СБП 160; ТСП 216]

Польск.: Z wierzchu złota, w środku błoto ('Зверху золата, у сярэдзіне балота') [НКРР III 32]; Na zewnątrz miła, w środku wredna ('Зверху міла, а ўсярэдзіне шкоднае') [МС 257]

Руск.: Снаружи мило, а внутри гнило [БСРП 837]; Сверху шик, а внутри пшик [МС 257]

Укр.: Зовні – картинка, та в душі червинка [МС 257]; Зверху святий та божий, а всередині на чорта схожий [ПП III]; Зверху гарно та тихо, а всередині ворушиться лихо [УПП 288]

Англ.: A fair face, but a foul heart ('Прыгожы твар, але бруднае сэрца') [СДР 41; МС 257]; A fair face may hide a foul soul ('Прыгожы твар можа хаваць бруднае сэрца') [СДР 41; МС 257]

Ням.: Von außen fix, von innen nix ('Зверху прыгажосць, усярэдзіне пуста') [МС 257]; Außen Putz, unten Schmutz ('Зверху прыгожае, усярэдзіне бруд') [СДР 41]

Ісп.: Por arriba liso, por debajo mar de piso ('Зверху прыгажосць, усярэдзіне пуста') [МС 257]

Іт.: Come la castagna, bella di fuori, dentro la magagna ('Як каштан, зверху прыгожы, усярэдзіне чарвівы') [МС 257]

260. З вялікага грому <заўсёды, часамі> малы дождж <бывае> [КС 91; СБП 160; ТСП 216; ЭСП 49; ВПС/АПФ+] *або* З вялікага грому (З вялікае хмары) малы дождж <бывае> [РМ/ПМ+] *або* З вялікае хмары малы дождж <бывае> [КС 91; СБП 160; ТСП 217; ЭСП 49; ВПС/АПФ+]

Польск.: Z wielkiej burzy (chmury) mały deszcz ('З вялікага грому (З вялікае хмары) малы дождж') [КРР 59; НКРР I 29; СПНП 235]

Руск.: Из большой тучи да малая капля [БСРП 917]; От большой тучи не всегда много дождя [БСРП 917]

Укр.: Велика хмара, та малий дощ [УПН 4138; ПП I]; З великої хмари малий дощ буває [УПН 4138; ПП I]

Лат.: Pērkonš sausu laiku arducina ('Гром у сухі час') [LED 33]

Англ.: When the thunder is very loud, there's very little rain ('Калі гром вельмі гучны, тады вельмі малы дождж') [LED 33]

Ням.: Grosse Wolken, kleiner Regen ('Вялікія хмары – малы дождж') [СПНП 235]; Aus einer grossen Wolke kommt oft nur ein kleiner Regen ('З вялікае хмары часта бывае малы дождж') [DSL I]

Фр.: De grand vent, petite pluie ('Моцны вецер – малы дождж') [ФРФС]

Кіт.: 雷声大雨点小 ('Гром, але малы дождж'); 雷声儿大雨点儿小 ('Гром моцны – дождж малы') [Гром] і г. д.

261. Згода будзе, а нязгода руйнуе [ТСП 217]

Руск.: Мир строит, война разрушает [БСРП 540]

Укр.: Згода будує, а незгода руйнує [УПП 334]

262. З гора і курыца заспявае [СБП 161; ТСП 217]
Польск.: Żle tam się dzieje, kędy kuga pieje ('Гора там, дзе курыца спявае') [НКРР II 23]

Укр.: Зле там і лихо, де курка кричить, а півень тихо [ПП I]

263. З дзявочай красы вады не нап'ешся [СБП 161; ТСП 218] або З твару вады не піць [ТСП 230] або З хараства вады не нап'ешся [КС 97; СБП 170; ТСП 230]

Руск.: С красоты не воду пить, и с расплюсым можно жить [БСРП 450]; С лица воды не пить [БСРП 487]; С лица воду не пить, можно и с рябою жить [БСРП 487]

Укр.: З краси не пити води [ПП II]; З краси воду не п'ють [ПП II]; З краси не пити роси [ПП II]

264. З добраю жонкаю гора – паўгора, а радасць удвайне [СБП 161; ТСП 218]

Польск.: Nieszczęście różnieszczęściem bywa razem z żoną, a radość z nią dzielona zawsze podwojona ('Гора з жонкай – паўгора, а радасць з ёй заўсёды ўдвайне') [НКРР III 84]; Nieszczęście różnieszczęściem bywa z dobrą żoną ('Гора з добраю жонкаю – паўгора') [НКРР III 84]

Руск.: С доброй женой горе – полгоря (не горе) [, а радость – вдвое] [БСРП 339]

Укр.: З доброю дружиною горе – не горе, а щастя – вдвое [УПП 178]

265. З добрым гаспадаром нажывешся, з дрэнным гора набярэшся [СБП 161; ТСП 218]

Руск.: У доброго хозяина побудешь, одёжи понабудешь, у плохого побудешь – последнюю избудешь [БСРП 962]

Укр.: Добрий хазяїн ізбере, а поганий розгребе [УПП 85]; З добрим поживеш – добро переймеш, а з лихим зійдешся, того й наберешся [УПП 263]

266. Зраду прымаюць, а здрадніка вешаюць [СБП 162; ТСП 219]

Руск.: Ошибающихся поправляют, предателей уничтожают [БСРП 717]

Укр.: Зраду приймають, а здрадника вішають [ПП III]

267. З-за блох не кінеш кажуха [СБП 62; ТСП 220]

Руск.: Осердясь на блох (блоху), да и шубу в печь [БСРП 56]; Рассердясь на блох, да и шубу (одеяло) в печь [БСРП 56]

Укр.: Через одну блоху шуби в піч кидати не варто [ПП I]

268. З кім жыць, таго не гнявіць [СБП 163; ТСП 221; ВРS/АПФ+]

Польск.: Z kim żyć, tego nie gniewać ('З кім жыць, таго не гнявіць') [НКРР III 57]

Руск.: С кем жить, того не гневить [БСРП 352]

Укр.: З ким жити, того не гнівити [ПП II]; З ким жить, того не треба гнівить [ПП II]

269. З кім павядзеся, ад таго <i>набярэцца [КС 92; СБП 163; ТСП 221; РМ/ПМ] або З якім спазнаеся, такім станешся [РССП 276]

Польск.: Z jakim kto nakłada, takim się stawa ('З якім спазнаеся, такім станешся') [НКРР II 4]; Z jakim kto przestaje, takim sam się staje ('З якім хто спазнаецца, такім сам станецца') [РР 454]; Z jakim się wdajem, takim się stajem ('З якім спазнаеся, такім станешся') [РР 454]

Руск.: С кем поведешся – от того и наберешься [БСРП 672]

Укр.: З ким поведешся, від того й наберешся [ПП I]

Лат.: Ar kādu draudzējies, par tādu paliksi ('З кім вы сябры, такім застанешся') [РР 454]

Літ.: Su kuo sutapsi, tuo ir pats tapsi ('З якім спазнаеся, такім сам станешся') [РР 454]

Ням.: Womit man umgeht, das hängt einem an ('З кім павядзеся, ад таго набярэцца') [МС 168]

270. Злодзею адна дарога, а хто шукае, таму многа [КС 93; СБП 164; ТСП 223; ВРS/АПФ]

Польск.: Dla złodzieja droga jedna, dla goniącego dziesięć ('Злодзею адна дарога, а хто шукае, таму дзесяць') [НКРР III 3]; Temu, co ucieka, droga jedna, tym, co go ścigają, dróg dziesięć ('Хто ўцякае, адна дарога, таму, хто яго шукае, дзесяць дарог') [РР 501]

Руск.: Беглому одна дорога, а погонщикам (погонщику) – много (сто) [БСРП 38]; Вору одна дорога, а сыщику – десять [БСРП 151]

Укр.: Тому, що украв, одна дорога, а тим, що ловлять, – десять [ПП II]

Лат.: Zaglīm daudz ceļu, pēdu dzinējam tik viens pats ('Злодзею шмат дарог, хто даганяе, адна') [РР 501]

Літ.: Vagiui sprunkančiam vienas kelias, o ieškančiam daug kelių ('Злодзею адна дарога, хто шукае, шмат дарог') [РР 501]

Ням.: Der Dieb [der davonläuft] hat Einen Weg; der ihn sucht, hat viele ('Злодзеі [які ўцякае] мае адну дарогу, хто шукае, мае шмат') [РР 501; DSL I 585]

271. З каханым (З любым, З мілым) рай і ў будане (ў шалашы) [КС 94, СБП 165; ТСП 224; КАБМ 48; ЭСП 50] або З любым (З мілым) рай і ў шалашы [РМ/ПМ] або З мілым і ў шалашы рай [РССП 276+]

Руск.: С милым рай и в шалаше [БСРП 747]

Укр.: З милим рай і в курені [ПП II]

272. З міру па нітцы – голаму кашуля (сарочка) [СБП 165; ТСП 224; ЭСП 50; РМ; ВПС/АПФ] або Нітка да ніткі – беднаму сарочка [РССП 279]

Руск.: С миру по нитке – голому рубаха (рубашка) [БСРП 540]; Нитка к нитке – голому рубашка [БСРП 597]

Укр.: З миру по нитці, голому сорочка [ПП ІІ]

273. Зняўшы галаву, па валасах не плачуць [КС 95; СБП 166; ТСП 226; ЭСП 51; РМ/ПМ]

Руск.: Сняв голову, по волосам не плачут [БСРП 191]; Снявши голову, по волосам не плачут [БСРП 191]

Укр.: Стявши голову, за волоссям не плачуть [РССП 41]

Англ.: He that has no head needs no hat (‘Няма галавы, не патрэбен капялюш’) [CDP 203]

Ням.: Ist der Kopf abgeschlagen, wird niemand nach dem Hute fragen (‘Калі няма галавы, няма патрэбы ў капялюшы’) [SRD 83]

Фр.: Qui n’a point tête, n’a que faire de chapeyron (‘Калі няма галавы, не трэба насіць капялюш’) [CDP 203]

274. Золата і ў попеле (ў смецці) блішчыць [СБП 167; ТСП 227] або Золата і ў гразі (ў смецці) блішчыць [РМ/ПМ] або Золата і ў смецці (у попеле) блішчыць (відна) [ВПС/АПФ]

Польск.: Złoto i w popiele się świeci (‘Золата і ў попеле блішчыць’) [НКРР ІІ 41; РР 138]; Poznać złoto w popiele (‘Пазнаць золата ў попеле’) [НКРР ІІ 41; РР 138]

Руск.: Золото и в грязи блестит [БСРП 380]; Золото и в навозе видно [БСРП 380]

Укр.: Золото і в грязі блищить [ПП ІІІ]; Золото і в попелі світиться [ПП ІІІ]; Золото і в попелі видно [ПП ІІІ]

Літ.: Auksas ir pelenuose žiba (‘Золата і ў попеле блішчыць’) [РР 138]

Ням.: Gold bleibt Gold, wenn’s auch im Staube (Kothe) liegt (‘Золата застаецца золатам, нават калі ў попеле знаходзіцца’) [РР 138; DSL I 1790]

275. З паклонаў(-у) галава (галоўка) не баліць [СБП 167; ТСП 227; ВПС/АПФ]

Руск.: С поклона (С поклону) голова не болит (не заболит) [БСРП 681]

Укр.: З поклону голова не болить нікому [ПП ІІ]

276. З паршывай (З шалудзівай) авечкі хоць воўны (поўсці, шэрсці) касмык (касмыль, клок) [СБП 168; ТСП 227; РССП 276+; РМ/ПМ+]

Руск.: С паршивой овцы хоть шерсти клок [БСРП 618]; С дурной овцы хоть шерсти клок [БСРП 618]

Укр.: З ледачого вовка (З паршивої вівці) хоч шерсті жмут [РССП 104]

277. З песні слова не выкінеш [КС 96; СБП 168; ТСП 228; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ]
або З песні слова не выкідаюць: як спяваюць, так спяваюць [РССП 276]

Польск.: Z pieśni słowa nie wyrzucisz ('З песні слова не выкінеш') [РР 168]

Руск.: Из песни слова (слово, слов) не выкинеш [БСРП 651]

Укр.: З пословиці, як і з пісні, слова не викинеш [ПП ІІ]

Літ.: Iš dainos žodžio neišmesiš ('З песні слова не выкінеш') [РР 168]

278. З сваёю цаною на кірмаш не едуць [РССП 276]

Руск.: На базар со своей ценой не ездят [БСРП 31]; На торг со своей ценой не ездят [БСРП 911]

Укр.: На базар їхати, із собою ціни не везти [ПП ІІІ]

279. З тварам да вянца, з розумам да канца [СБП 169; ТСП 230]

Руск.: Красота – до венца, а ум – до конца [БСРП 450]; Краса до венца, а жынь до конца [БСРП 449]

Укр.: Краса до вінця, а розум до кінця [МС 264]

280. З чужога воза і сярод броду (сярод гразі, у гразі) злязь (злязць, злезеш) [КС 97; СБП 170; ТСП 230; РМ/ПМ] або З чужога воза і сярод балота (сярод броду, сярод гразі, у гразі) злязь (злязць, злезеш) [ВПС/АПФ+]

Польск.: Z cudzego wozu wśród błota zsiadaj ('З чужога воза сярод балота злязь') [НКРР ІІІ 29]; Z cudzego wozu złaż, choć wśród morza ('З чужога воза злязь, хоць сярод мора') [НКРР ІІІ 29; РР 301]

Руск.: С чужога воза – хочь середь дороги геть [БСРП 135]; С чужога коня середь (среди) грязи долой [БСРП 431]; С чужога коня среди грязи слезешь [БСРП 431]; С чужой телеги среди грязи слезешь [БСРП 900]

Укр.: З чужога воза і посродку гразі зсідай [ПП І]; З чужога воза і в гразі злязять [ПП І]; З чужога воза хоч серед каложі злізай [ПП І]

Літ.: Ne savo joręs, ir klane nusėsi ('З чужога воза, злезеш у гразь') [РР 301]; Nuo svetimo arklio ir klane nusėsi ('З чужога каня, злезеш у гразь') [РР 301]

281. З якою лысінкай цёлка нарадзілася, з такой і здохне [СБП 458; ТСП 621; ВПС/АПФ+] або Калі (Як) удасца бычок (жарабё) з лысінкай, дык і здохне (састарэе) з лысінкай (такім) [СБП 458; ТСП 621; ВПС/АПФ+] або Калі (Як) удасца бычок (жарабё, цяля) з лысінкай, дык і здохне састарэе такім (з лысінкай) або Калі (Як) урадзіўся з лысінкай, то ўжо такі і астанецца [КС 110; РМ/ПМ] або Лысае цялятка і здохне з лысінкай або Урадзілася цяля з белаю лапінкаю на лбе, так яно і памрэ або Урадзіцца цяля з лысінкаю, то і з лысінкаю здохне [СБП 458; ТСП 621; ВПС/АПФ+]

Польск.: Co się łyso urodzi, łyso zginie ('Калі ўрадзіўся з лысінкай, з лысінкаю здохне') [НКРР III 4]; łyse źrzebie i koniem łysym będzie ('Лысае жарабя будзе лысым канём') [НКРР III 1]

Руск.: С лысиной родится, с лысиной умрёт [БСРП 498]; С лысинкой родился – с лысинкой [и] помрёт [БСРП 498]; Родится с лысинкой, умереть (помереть) со звездинкой [БСРП 498]

Укр.: Коли з лисиною родиться жереб'я, з лисиною і згине [ПП I]

282. Зямля святая ўсіх прымае [СБП 171; ТСП 231]

Польск.: Jak ziemia święta wszystko przyjmuje ('Як зямля святая ўсіх прымае') [НКРР III 37]; Święta ziemia wszystko utrzyma ('Святая зямля ўсіх прымае') [НКРР III 37]

Укр.: Земля всіх приймає: і здорових, і слабих [ПП II]

283. Зяць любіць узяць [КС 98; СБП 171; ТСП 231]

Руск.: Зять любит взять [БСРП 382]

Укр.: Зять любить взять [ПП II]; Зять любить взять, а теща любить честь [ПП II]

284. Зяць на парог – цешча за бутэльку (за яешню, за яйцы) [СБП 171; ТСП 232, ЭСП 52]

Руск.: Зять на двор – пирог на стол [БСРП 382]

Укр.: Як зять за поріг, то теща за пиріг [УПП 201]

285. І без папа ведаем (знаем), што ў нядзелю свята [СБП 172; ТСП 233; ВПС/АПФ] або І дурань ведае, што ў нядзелю свята [КС 100; СБПКВ 73; РМ/ПМ]

Руск.: Знают и без попа, что воскресный день свят [БСРП 693]; И дурак знает, что велик день – праздник [БСРП 312]

Укр.: Знаєм, знаєм без попа, що в неділю свято [ПП III]; Знаємо і без попа, що в неділю свято [ПП III]

286. І да булавы трэба галавы [ТСП 235]

Руск.: Была бы булава – будет голова [БСРП 99]; Была бы булава, найдётся и голова [БСРП 99]

Укр.: Аби була булава, то найдеться голова [УПП 363]

287. Ідзе бяда – адчыняй варота [РССП 276+]

Руск.: Пойдёт (Придёт, поведится) беда, растворяй (отворяй) ворота [БСРП 41]; Придёт беда – отворяй ворота [БСРП 42]

Укр.: Іде біда, відчиняй ворота [ПП III]; Як прийде біда, відчиняй ворота [ПП III]

288. I на сонцы ёсць плямы [КС 101; СБП 174; ТСП 237; ЭСП 54; РМ/ПМ]
Польск.: I na słońcu są plamy ('I на сонцы ёсць плямы') [НКРР III 5; МС 42]
Руск.: И на солнце есть пятна [БСРП 852]; И на солнце бывают пятна [БСРП 852]; И солнце не без пятен [БСРП 852]
Укр.: I на сонці є плями [РССП 148]
Лат.: Agī uz saules ir plankumi ('На сонцы ёсць плямы') [PP 435]
Лит.: Ir saulė turi dėmių ('Сонца мае плямы') [PP 435]; Ir ant saulės yra taškus ('I на сонцы ёсць плямы') [PP 435]
Англ.: There are spots (even) in (on) the sun ('Нават на сонцы ёсць плямы') [PP 435]
Ням.: Auch die Sonne hat ihre Flecken ('Сонца мае плямы') [МС 42; РР 435]
Фр.: Le soleil lui-même n'a t'il pas des taches ('Хіба на сонцы няма плям') [PP 435]

289. Искру тушы да пажару, бяду адводзь да ўдару [СБП 176; ТСП 240]
Руск.: Искру гаси (туши) до пожара – отводи беду (беду отводи) до удара [БСРП 391]
Укр.: Искру гаси до пожару, біду відводь до удару [ПП III]

290. Каб ведаў чалавек, дзе пакоціцца (спатыкнецца), то пераступіў бы тое месца (то саломкі патрусіў бы) бы [КС 104; СБП 178; ТСП 242; ВПС/АПФ] або Каб (Калі б) ведаў, дзе паваліцца (ўпадзеш), <дык, там, то> саломкі падаслаў бы [КС 104; СБП 178; ТСП 242; ВПС/АПФ] або Каб (Калі б) ведаў, дзе паваліцца (упадзеш), <дык (там, то)> падаслаў бы саломку (саломкі падаслаў бы) [РССП 276+; РМ/ПМ+] або Каб чалавек ведаў, дзе спатыкнецца, дык абышоў бы тое месца [РССП 276]
Польск.: Gdybym wiedział, że upadnę, tobym się położył (tobym usiadł) ('Каб ведаў, дзе ўпадзеш, то пасцяліў бы (прысеў)') [SPRP 152; 538; 873]; Żeby człowiek wiedział, gdzie ma upaść, to by se pościelił ('Каб чалавек ведаў, дзе ўпадзе, пасцяліў бы сабе') [PP 556]

Руск.: Кабы знал (Кабы знать), где упасть, [так] соломки бы (б) подостлал [БСРП 855]; Кабы знать (Кабы заведомо), где упасть, так бы (тут бы) соломки (соломку) подостлать [БСРП 855]; Если б знал, где упадёшь, подостлал бы соломки [БСРП 855]

Укр.: Якби знав, де впадеш, то соломки підстелив би [РССП 149]

Лат.: Ja zinātu, kur pakrist var, tad spilventiņu ('Калі ведаеш, дзе ўпадзеш, падсцялі') [PP 556]

Лит.: Kad žinotum, kur virsi, čia padušką pasidėtum ('Каб ведаць, дзе паваліцца, падушку падклалі б') [PP 556]; Kad žinotum, kur pulsį, tai atsisėstum ('Каб ведаць, дзе ўпадзеш, прысеў бы') [PP 556]

Ісп.: Si uno supiera donde irá a caer... ('Калі б ведаў, дзе ўпадзеш') [МС 333]

291. Каб ведаць (зразуміць, пазнаць) чалавека, <дык> трэба з'есці з ім пуд солі [КС 105; СБП 180; ТСП 245; РМ/ПМ] або Каб пазнаць чалавека, трэба з ім пуд солі з'есці [РССП 276+] або Трэба пуд солі з'есці, каб пазнаць чалавека [КС 105; СБП 180; ТСП 245; РМ/ПМ]

Руск.: Чтобы узнать человека, с ним надо (надо с ним) пуд соли съестъ [БСРП 986]

Укр.: Щоб пізнати людину, треба з нею пуд солі з'їсти [ПП І]; Щоб пізнати чоловіка, треба з ним мішок солі з'їсти [ПП І]

292. Каб на гарох (на хмель) не мароз, <дык> ён бы <цераз> тын перарос [ТСП 243] або Каб на хмель не мароз, ён бы тын перарос [РССП 276]

Руск.: Кабы на хмель не мороз, так [он] бы и тын (через тын) перерос [БСРП 959]; Кабы на хмель не мороз, так бы через дуб перерос [БСРП 959]

Укр.: Якби на хміль не мороз, то він би й тин перерос [ПП І]

293. Каб не было снегу, не было б і следу [ТСП 243]

Руск.: Не будет снега, не будет и следа [БСРП 838]

Укр.: Нема снігу – нема сліду [УПП 58]

294. Каб не дзірка ў роце, хадзіў бы ў злоце [СБП 179; ТСП 243; ЭСП 55; ВРС/АПФ] або Каб не ежка ды адзежка, была б грошай поўна дзежка [СБП 179; ТСП 244]

Польск.: Gdyby nie gęba, to by człowiek w złości chodził ('Каб не рот, то чалавек хадзіў бы ў злоце') [НКРР І 14]

Руск.: Если бы брюхо не просило, голова бы в золоте ходила [БСРП 97]

Укр.: Коли б не дірка в роті, ходив би у золоті [ПП І]

295. Каб не клін ды не мох, дык (то і) плотнік (цесля, цясяляр) бы здох (падох) [КС 105; СБП 179; ТСП 244]

Польск.: Gdyby nie klej, nie piło winy, nie jadłby stolarz słoniny ('Каб не клей, не піў бы віно, не еў бы саланіны цясяляр') [НКРР ІІ 1]

Руск.: Кабы не клин да не мох, давно бы плотник сдох [БСРП 410]; Кабы не клин да не мох, так бы плотник издох [БСРП 410]

296. Каб не спатыкацца, трэба пад ногі прыглядацца [СБП 180; ТСП 245]

Руск.: Не смотри вверх, смотри на ноги, чтобы не споткнуться [БСРП 600]

Укр.: Як ідеш, дивись під ноги: хоч грошей не знайдеш, так носа не розіб'єш [УПП 317]

297. Каб свінні роги, не саступіла б (не сышла б) з дароги [СБП 180; ТСП 246]
Польск.: Nie dał Pan Bóg świni rogów, boby bodła ('Не даў Бог свінні роги, бо бадалася б') [НКРР III 33; РР 289]; Nie dał Pan Bóg świni rogów, boby cały świat zabolła ('Не даў Бог свінні роги, бо ўвесь свет забадала б') [НКРР III 33]

Руск.: Кабы свиные рога – всех бы забодала [БСРП 793]; Кабы свиные рога – всех бы со свету сжила [БСРП 793]

Укр.: Дай свині роги – не вступиться з дороги [ПП I]; Коби свиня роги мала, цілий світ би позабавала [ПП I]

Лат.: Kad cūkai būtu rāgi, tad tā visu pasauli apgāztu ('Каб свінні роги, яна пераверне ўвесь свет') [РР 289]

Літ.: Kad kiaulė ragus turėtu, visą svieta išbadytu ('Каб свінні роги, увесь свет параніць') [РР 289]; Kad kiaulė ragus turėtu, žmonės gyvent negalėtu ('Каб свінні роги, людзі не змогуць жыць') [РР 289]; Nedavęs dievas kiaulei ragų – visą svieta išbadytu ('Не даў Бог свінні роги – каб увесь свет не параніла') [РР 289]

Ням.: Gott hat dem Schweine keine Hörner gegeben, es würde sonst in der ganzen Welt herumstossen ('Бог не даў свінням ніякіх рогаў, інакш увесь свет папіхала б') [DSL II 27]

298. Кабыла з воўкам цягалася, хвост ды грыва асталася [СБП 182; ТСП 248]

Руск.: Кабыла с волком тягалась (дотягалась): один хвост да грива осталась (остались) [БСРП 415]

Укр.: Кобила з вовком тягалася – хвіст та грива осталася [ПП I]; Кобила з вовком тягалася, один хвіст та грива осталися [ПП I]

299. Кабыла (Конь) здыхае, а <за> траву хапае (хватае) [СБП 182; ТСП 248; BPS/АПФ]

Польск.: Kobyła zdychała, a za trawę chwyciła ('Кабыла здыхала, а за траву хватала') [НКРР II 11]

Руск.: Кабыла издыхает, а траву хватает [БСРП 415]

Укр.: Кобила здихає, а ще траву хапає [ПП I]

300. Калі бацька рыбак, то і дзеці (сыны) глядзяць на ваду [СБП 183; ТСП 250; BPS/АПФ]

Руск.: Отец рыбак, и дети в воду смотрят [БСРП 632]; Отец рыбак, туда ж и дети глядят (и детки туда же глядят) [БСРП 632]

Укр.: Батько – рибалка, то й діти в воду дивляться [ПП II]; Коли батько рибалка, то й діти у воду дивляться [ПП II]

301. Калі беднаму жаніцца, <то і> ноч кароткая [КС 284; СБП 463; ТСП 628] або <Як> сіраце жаніцца, <дык і> ноч (ночка) кароткая (малая) [КС 284; СБП 463; ТСП 628; BPS/АПФ]

Польск.: Żenić się biednemu, to i noc mała jemu ('Беднаму жаницца, то і ноч кароткая') [PP 384]

Руск.: Бедному жениться – и ночь коротка [БСРП 605]; Как бедному жениться, так и ночь коротка [БСРП 605]; Как (Когда) мне (нам) жениться, так (то) [и] ночь коротка [БСРП 605]

Укр.: Коли сироті женитися, тоді ніч мала [ПП II]; Як сироті женитися, то й ніч мала і день короткий [ПП II]; Бідному женитися – і ніч коротка [ПП II]

Лит.: Kad reikia ženytis, ir naktis trumpa ('Калі жаницца, то ноч кароткая') [PP 384]

302. Калі б маладоць ведала (умела), а (калі б) старасць магла [КС 107; СБП 184; ТСП 251; ЭСП 57]

Руск.: Если б молодость знала, если б старость могла! [БСРП 548]

Укр.: Якби молодість знала, а старість могла [ПП II]; Якби молодий знав, а старий міг [ПП II]

Фр.: Si jeunesse savait, si vieillesse pouvait ('Калі б маладоць ведала, калі б старасць магла') [ЭСП 57]

303. Калі Бог захоча (хоча) пакараць каго (чалавека), дык (то) адбірае (адбярэ) ў яго розум [КС 107; СБП 184; ТСП 251; КАБМ 53; ЭСП 58] або Калі Бог захоча (хоча) каго пакараць, ён пазбаўляе яго розуму [КАБМ 52] або Калі Бог захоча (хоча) пакараць каго, таго пазбаўляе розуму [КС 107; СБП 184; ТСП 251; КАБМ 53; ЭСП 58] або Калі (Як) Бог захоча (хоча) пакараць каго (чалавека), дык (то) адбярэ ў яго розум (таго пазбаўляе розуму) [BPS/АПФ+]

Польск.: Kogo Pan Bóg chce ukarać, rozum mu odbiera ('Каго Бог хоча пакараць, розум адбярэ') [NKPP I 267; MC 356]; Kogo Bóg chce skarać, temu rozum odejmié ('Каго Бог хоча пакараць, у таго розум адбярэ') [NKPP I 267; PP 191]

Руск.: Если хочет Бог наказать, память отшибёт [БСРП 65]; Кого хочет Бог наказать, у того отнимает разум [БСРП 66]

Укр.: Кого бог хоче скарати, тому розум відбере [ПП III]; Як пан-біг хоче кого покарати, то му розум відбере [ПП III]

Лит.: Ka dievas nori nubausti, tam pirma protą atima ('Каго Бог хоча пакараць, спачатку розум адбірае') [PP 191]

Англ.: Whom God will destroy he first makes mad ('Каго Бог хоча знішчыць, ён спачатку пазбаўляе розуму') [MC 356]; When God will punish, he will first take away the understanding ('Калі Бог хоча пакараць, спачатку адбярэ розум') [PP 191]

Ням.: Wen Gott verderben will, dem raubt er den Verstand ('Каго Бог хоча пакараць, розум адбярэ') [MC 356]

Ісп.: A quien Dios quiere perder, le hace antontecer ('Каго Бог хоча пакараць, розум адбярэ') [MC 356]

Іт.: Quando Dio ci vuol punier, dal vero senno ci fa uscire ('Каго Бог хоча пакараць, розум адбярэ') [MC 356]

Фр.: Quand Dieu quelqu'un veut châtier, de bon sens le fait varier ('Каро Бог хоча пакараць, розум адбярэ') [МС 356]

Лат.: Quos (Quem) deus (Jupiter) perdere vult, dementat prius ('Каро Бог (Юпітэр) хоча пакараць, розум адбярэ') [КАБМ 52]

304. Калі воран каркае (крача) – бяда будзе [СБП 185; ТСП 252]

Руск.: Ворон каркает к несчастью, а ворона к ненастью [БСРП 154]

Укр.: Ворон криче – на нещастя, ворона – на дощ [ПП I]

305. Калі гара не ідзе да Магамета, дык (то) Магомет ідзе да гары [СБП 185; ТСП 253; КАБМ 55; ЭСП 58; РССП 277+]

Польск.: Nie przyszła góra do Mahometa, Mahomet przyszedł do góry ('Не прыйшла гара да Магамета, Магомет ідзе да гары') [НКРР II 367]; Nie chciała góra przyjść (Nie przyszła góra) do Mahometa, przyszedł Mahomet do góra ('Не хацела гара прыйсці (Не прыйшла гара) да Магамета, прыйдзе Магомет да гары') [РССП 43]

Руск.: Если гора не идет к Магомету, Магомет идет к горе [РССП 43]; Если гора не идёт к Магомету, то Магомет должен идти к горе [БСРП 197]

Укр.: Не прыйшла гора до Магамета, то Магомет прыйшов до гори [РССП 43]

Англ.: If the mountain will not come to Mahomet, Mahomet must go to the mountain ('Калі гара не ідзе да Магамета, дык Магомет ідзе да гары') [РССП 43; DEP 1289; КАБМ 54]

Ням.: Wenn nicht der Berg zum Propheten kommen will, muss der Prophet [wohl] zum Berge gehen ('Калі гара не ідзе да Магамета, дык Магомет ідзе да гары') [DSA, 73; DSL I 315]

Ісп.: Si la montaña no va a Mahoma, Mahoma irá a la montaña ('Калі гара не ідзе да Магамета, дык Магомет ідзе да гары') [DEP 1289]

Іт.: Se la montagna non va a Maometto, Maometto viene alla montagna ('Калі гара не ідзе да Магамета, дык Магомет ідзе да гары') [DEP 1289]

Фр.: Si la montagne ne va pas à Mahomet, Mahomet ira à la montagne ('Калі гара не ідзе да Магамета, дык Магомет ідзе да гары') [DEP 1289]

306. Калі гінуць, дык з музыкай [КС 108] або <Калі> гінуць (паміраць), дык з музыкай [РССП 280+; РМ/ПМ] або Паміраць, дык з музыкай [КС 183]

Руск.: Помирать, так с музыкой! [БСРП 570]; Погибать, так с музыкой! [БСРП 570]

Укр.: Як помирати, то з музикою [ПП II; УПП 218]

307. Калі ёсць у мяшку, то будзе і ў гаршку [СБП 186; ТСП 254]

Руск.: Было в мешке – стало в горшке [БСРП 533]

Укр.: Ні в горшку, ні в мішку [УПП 18]

308. <Калі> не наеўся, дык (то) і не наліжашся [КС 109; СБП 188; ТСП 257; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Kiedy się nie najadles, to się nie naliesz ('Калі не наеўся, то не наліжашся') [РР 505]

Руск.: Чего не наелся, того не налижешься [БСРП 577]

Укр.: Коли не наївсь, то й не належишся [ПП I]; Не наївся – не належишся [ПП I]; Як не наївся, то й не належишся [ПП I]

Літ.: Jei valgyte neprivalgysi, laizyte neprilaizysi ('Калі не наеўся, не наліжашся') [РР 505]; Kad ner ko valgyt, neprilaizysi ('Нічога не з'еўшы, не наліжашся') [РР 505]

309. Калі не пераскочыў, не кажы гоп [КС 159; СБП 270; ТСП 371; ВРС/АПФ+] або <Калі> не пераскочыў, не кажы гоп [РМ/ПМ] або Не гавары «гоп», пакуль не пераскочыш [РССП 278+] або Не кажы гоп, не пераскочыўшы [КС 159; СБП 270; ТСП 371] або Не кажы гоп, не пераскочыўшы (пакуль не пераскочыў, пакуль не пераскочыш) [ВРС/АПФ+] або Не кажы гоп, пакуль не пераскочыў (не пераскочыш) [КС 159; СБП 270; ТСП 371] або Не кажы гоп, пакуль не пераскочыш (пакуль не пераскочыў, не пераскочыўшы) [РМ/ПМ+] або Не пераскочыў (Не пераскочыўшы), не кажы гоп [СБП 270; ТСП 371; ВРС/АПФ+]

Польск.: Nie mów hop, aż przeskoczysz ('Не кажы гоп, пакуль не пераскочыш') [НКРР II 102; РР 241]; Nie mów jeszcze hop ('Не кажы яшчэ гоп') [РР 241]

Руск.: Не говори «Гоп!», пока не перепрыгнешь (не перескочишь) [БСРП 196]

Укр.: Не кажи «гоп», поки не перескочиш [ПП II; МС 103]

Лат.: Nepārlēcis pār grāvi, nesaci "hop" ('Не пераскочыў, не кажы гоп') [РР 241]

Літ.: Neperšokęs per griovį, nešakyk op ('Не пераскочый, не кажы гоп') [РР 241]

Англ.: Never praise a ford till you are over ('Ніколі не хваліце брод, пакуль не пераскочылі') [СДР 685]

Ням.: Schrei nicht "Juche!", bis du über den Graben ist ('Не крычы "яху", пакуль не пераскочыў роў') [СДР 685]

Ісп.: Antes de acábar, nadie se debe alabar ('Пакуль не прыйшоў канец, нельга хваліцца') [СДР 685]

310. Калі не поп, <дык> не ўбірайся ў рызу(-ы) або Не поп, не апранайся (не прыбірайся, не ўбірайся) ў рызу(-ы) [КС 164; СБП 278; ТСП 381; ВРС/АПФ]

Польск.: Kiedyś nie pop, nie ubieraj się w ryzę ('Калі не поп, не ўбірайся ў рызы') [НКРР II 30]

Руск.: Если не поп, не суйся в ризы [БСРП 691]; Не поп, дак не лезь в ризу [БСРП 691]; Не поп, так не одевай ризы [БСРП 691]

Укр.: Коли не піп, не вбирайся в ризи [ПП III]; Коли не піп, не одягайся в ризи [ПП III]; Коли не піп, не суйся в ризи [ПП III]

311. Калі пайшоў у бойку, дык чуба не шкадуў або Пайшоў у бойку, чупрыны не шкадуў [СБП 305; ТСП 416; ВРС/АПФ]

Руск.: Пустился в драку – головы не жалея [БСРП 298]; Полез в драку – не жалея волос [БСРП 298]

Укр.: Пустился в бійку – чуба не жаліє [ПП ІІІ]; Пустившись у бійку, не жаліє чуба [ПП ІІІ]

312. Калі пуста, а калі і густа [СБП 189; ТСП 258]

Руск.: Когда густо, когда пусто, когда нет ничего [БСРП 231]

Укр.: Часом густо, а часом пусто [ПП І]; Сьогодні густо, а завтра пусто [ПП І]; Коли густо, то не буде пусто [ПП І]

313. Калі п'яны (Як п'ян), дык капітан, а калі (як) праспіцца, дык свінні баіцца [СБП 189; ТСП 258] *або* Тады толькі пан, калі добра п'ян, <а як праспіцца, дык і курыцы баіцца> [СБПКС 135]

Руск.: Как пьян, так и капитан, а как проспится – и свиные боится [БСРП 399]

Укр.: Як п'ян, дак капітан, а проспиться, дак і свині боїться [ПП ІІ]; Як п'ян, то й пан, а як проспався, то й свині збоївся [ПП ІІ]

314. Калі робіш у купе, не баліць у пупе *або* Рабіць у купе – не баліць у пупе [СБП 189; ТСП 258; ЭСП 103; ВПС/АПФ]

Польск.: Gdzie wiele rąk, tam spora robota ('Дзе шмат рук, там праца спорыцца') [НКРР ІІІ 27; РР 423]

Руск.: Коли работаешь вкупе, так не болит в пупе [БСРП 733]

Укр.: Коли робиш укупі, не болить у пупі [ПП І]; Як робити укупі, то не болить у пупі [ПП І]

Лат.: Daudz roku lielu nastu rase! ('Шмат рук падымае вялікую нагрузку') [РР 423]

Лит.: Daug rankų didžią našą pakelia ('Шмат рук падымае вялікую нагрузку') [РР 423]

Англ.: Many hands make light (quick, slight) work ('Шмат рук робіць работу лёгкай (хутка, лягчэй)') [РР 423]

Ням.: Viele Hände heben leicht eine Last ('Шмат рук лёгка падымае нагрузку') [РР 423]; Viel Hände, leichte Arbeit ('Шмат рук, праца лягчэй') [РР 423]

Фр.: A plusieurs mains l'ouvrage avance ('З некалькімі рукамі праца ідзе хутчэй') [РР 423]

315. <Калі> ўзяўся за гуж, <дык> не кажы, што не дуж [СБП 381; ТСП 516; ЭСП 117; РМ; ВПС/АПФ] *або* <Калі> улез у дугу, <дык> не кажы <што> не магу [СБП 190; ТСП 259] *або* Узяўся за гуж, <дык> не кажы, што не дуж [РМ/ПМ] *або* Узяўшыся за гуж, не кажы, што не дуж [КС 230; СБП 381; ТСП 516; ВПС/АПФ] *або* Узяўшыся за гуж, не кажы, што нядуж [РССП 282+]

Польск.: Jak się wprzągnęś do wozu, to ciągnij ('Калі запрогся ў воз, то цягни') [РССП 46]

Руск.: Взялся за гуж, не говори, что не дюж [БСРП 229; РССП 46]; Взялся за гуж – не говори, что не дюж [БСРП 229]

Укр.: Коли взявся за гуж, не кажи, що не дуж [РССП 46]; Не дуж – не берись за гуж [РССП 46]

316. Калі (Як) заб'еш бабра, <то> не будзе <табе> добра [КС 282; СБП 186; ТСП 255; ЭСП 59; ВПС/АПФ] або Калі заб'еш бабра, то не будзе табе добра [ВПС/АПФ] або Хто заб'е бабра, не будзе мець добра [СБП 186; ТСП 255; ВПС/АПФ]

Руск.: Убить бобра – не видашь добра [БСРП 57]; Убил бобра, а (да) не нашёл добра [БСРП 57]

Укр.: Хто заб'є бобра, той не знає добра [ПП I]; Не бий бобра, не буде добра [ПП I]

317. Калі (Як) не ела душа часнаку, <то і> пахнуць не будзе [СБП 458; ТСП 621; ВПС/АПФ]

Польск.: Kto czosnku nie jada, tego nie czuć ('Хто не ець часнок, ад таго не адчуваецца') [НКРР I 3; РР 167]

Руск.: Чья душа чесноку не ела, та и не воняет [БСРП 321]; [Кто] не ел чесноку, тот и не воняет [БСРП 992]

Укр.: Коли моя душа часнику не їла, не буде пахнути [ПП I]; Моя душа часнику не їла, то й не буде смерділа [ПП I]; Чия душа часнику не їла, не буде смердіти [ПП I]; Хто часнику наївся, від того й чути [ПП I]

Лит.: Česnako nekrantęs nesmirdėsi ('Часнок не еў, не смярдзіць') [РР 167]; Kas česnakų nevalgė, tas ir nesmirdės ('Калі часнаку не еў, то не смярдзіць') [РР 167]

318. Калі (Як) трывога, дык (тады) да Бога [СБП 463; ТСП 621; ВПС/АПФ]

Руск.: Когда придёт тревога, поневоле ухватишься за Бога [БСРП 914]; В тревогу и мы к Богу, а по тревоге забыли о Боге [БСРП 914]

Укр.: Коли тривога, то до бога, а по тривозі забуде о бозі [ПП III]; Як тривога, то до бога, а як по тривозі, то забуду о бозі [ПП III]

319. Каму баліць, той і крычыць [РССП 277]

Польск.: Kogo boli, ten płacze (stęka) ('Каму баліць, той плача (крычыць)') [НКРР I 17]

Руск.: У кого болит, тот и кричит [БСРП 83]

Укр.: Як болить, то кричи, а як не болить, то мовчи [УПП 213]; Кого не болить, той не охає [УПП 213]

320. Каму вайна, а каму военка (войначка) [СБП 193; ТСП 264]

Руск.: Кому война, а кому мать родна [БСРП 137]

Укр.: Кому війна, а кому матір рідна [ПП ІІІ]

321. Каму вядзецца, таму і певень нясецца [ТСП 518] *або* У каго дабро вядзецца, у таго і певень нясецца [СБП 382; ТСП 518]

Польск.: Кому się wiedzie, temu i kogut niesie ('Каму вязе, таму і певень нясе') [НКРР ІІІ 7]

Руск.: У кого счастье поведётся, у того и петух несётся [БСРП 893]; Кому везёт, у того и петух несётся [БСРП 654]

Укр.: Кому ведеться, тому і півень несеться [ПП І]; Як ведеться, то й півень несеться [ПП І]

322. Каму грэх, каму смех [КС 111]

Руск.: В чём смех, в том и грех [БСРП 835]; Где грех, там и смех [БСРП 220]; С иным дураком – грех, с иным – смех [БСРП 316]

Укр.: Вам сміх, а мені біди міх [УПП 283]

323. Каму падабаецца поп, каму пападдзя, а каму папова дачка [КС 111] *або* Хто любіць папа, хто пападдзю, хто папову дачку [СБП 497; ТСП 554; ВРС/АПФ+]

Польск.: Jeden lubi pora, drugi poradzi ('Адзін любіць папа, другі пападдзю') [НКРР ІІ 1]

Руск.: Кто любит попа, кто попадьё, кто попову дочку [БСРП 693]

Укр.: Єден любить попа, другий попадю, а третій попову дочку [ПП ІІІ]; Кому піп, кому попада, а кому і попова дочка [ПП ІІІ]; Один любить попа, другий попадю, а третій попову дочку [ПП ІІІ]

324. Каму што, а Базылю аладкі [СБП 194; ТСП 265] *або* Каму што, а вераб'ю мякіна сніцца [ТСП 265] *або* Каму што, а лысаму грабянец (грэбень) [ТСП 265] *або* Каму што, а папу кадзіла [СБП 195; ТСП 266] *або* Каму што, а пеўню бойка [ТСП 266] *або* Каму што, а свінні месіва [СБП 195; ТСП 266] *або* Каму што, а чорту балота [ТСП 267]

Руск.: Кому что, а стрельцу до лука [БСРП 880]

Укр.: Кому що, а Федорові пряжа! [ПП ІІІ]; Кому що, а дівці парубок [ПП ІІ]; Кому що, а лисому гребінь [ПП ІІ]; Кому що, а мені каша [ПП І]

325. Капейка рубель беражэ [КС 112; СБП 196; ТСП 268; ; РССП 277; РМ; ВРС/АПФ+]

Руск.: Копейка рубль бережёт [БСРП 432]; Копейка рубль сторожит [БСРП 432]

Укр.: Копійка руб береже [ПП ІІІ]

326. Каравья вочы дыму не баяцца [КС 113]
Руск.: Кошачьи глаза дыму не боятся [БСРП 175]; Медные глаза не боятся ни дыма, ни воды [БСРП 176]; Свиные глаза (глазы) не боятся грязи [БСРП 176]
Укр.: Погані очі диму не бояться [УПП 268]

327. Карова на дварэ, <дык> і харч на сталe [СБП 196; ТСП 268]
Руск.: Корова на дворе – харч на столе [БСРП 437]; Корова на дворе, так и еда на столе [БСРП 437]
Укр.: Корова в дворі – харч на столі [ПП I]; Корова в теплі – молоко на столі [ПП I]

328. Касі, каса, пакуль раса, раса далоў – каса (касец) дамоў [КС 113; СБП 197; ТСП 269]
Руск.: Коси, коса, пока роса, роса долой – и мы (ты) домой [БСРП 441]; Коси, коса, пока роса [БСРП 441]
Укр.: Коси, косо, поки роса [ПП I]

329. Катку жарты – мышцы смерць [КС 114; СБП 97; ТСП 270; РМ; ВРС/АПФ] або Кошцы гулі, а мышцы слёзы [ТСП 286; ВРС/АПФ]
Польск.: Kotowi żart, a myszce śmierć ('Катку жарты, мышцы смерць') [НКРР II 55; РР 276]; Igrzysko kotki kosztuje łzy myszy ('Гульні кошкі каштуюць мышыных слёз') [НКРР II 1806]
Руск.: Кошке игрушки, [а] мышке – слёзки [БСРП 447]
Укр.: Кітці іграшки, а мишці смерть [ПП I]; Кішці жартки, а мишці смерть [ПП I]; Котові жартушки, а мишці смертушки [ПП I]
Лат.: Kājciim spēle (v. prieks), pelei nāve (v. asaras) ('Гульні кошкі, мышцы смерць (слёзы)') [РР 276]
Лит.: Katei žertās, pelei smertis ('Катку жарты – мышцы смерць') [РР 276]; Katei juokas, pelei verkimas ('Кот смеётся, мышка плача') [РР 276]
Ням.: Der katzen spiel ist der maus tod ('Кошка грае – мышцы смерць') [РР 276]

330. Каторы конь цягне, таго і паганяюць [СБП 198; ТСП 270]
Польск.: Który koń lepiej ciągnie, tego więcej batem ('Каторы конь лепш цягне, таго больш паганяюць') [НКРР II 191; РР 531]
Руск.: Кто везёт, того и погоняют [БСРП 108]
Укр.: Котрий кінь везе, то його ще й поганяють [ПП I]; Який кінь тягне, на того й кладуть [ПП I]
Лат.: Kurs zirgs velk, to dzen ('Каторы конь цягне, на тым едучь') [РР 531]; Kurš zirgs velk, tam lielāku vezumu liek ('Каторы конь цягне, на таго навальваюць') [РР 531]
Лит.: Kuris arklys bėga, tą ir plaka ('Каторы конь бяжыць, таго паганяюць') [РР 531]; Kurs arklys veža, tam ir krauna ('Каторы конь цягне, таго грузыць') [РР 531]

331. Каханне і кашаль не схаваеш (не ўтоіш) [СБП 198; ТСП 270]

Польск.: Miłość i kaszel zataić trudno ('Каханне і кашаль цяжка схаваць') [МС 147]; Czterech rzeczy trudno zataić: ognia, świerzbіączki, kaszlu i kochania ('Чатыры рэчы захаваць цяжка: агонь, каросту, кашаль і каханне') [НКРР II 1]; Trudno miłość zataić ('Цяжка каханне захаваць') [НКРР II 103; МС 147]

Руск.: Любовь, что кашель: от людей не скроешь [МС 147]; Любви [, огня] да и кашля от людей не утаишь (не спрячешь) [БСРП 501]; Любовь, кашель, дым и деньги не будут долгое время скрытны [БСРП 501]

Укр.: Кохання і кашель не сховаєш [ПП II]; Любов, вогонь і кашель від людей не сховаєш [ПП II]

Англ.: Love and cough cannot be hid ('Каханне і кашаль нельга схаваць') [МС 147]; Love, a cough and an itch cannot be hid ('Каханне, кашаль і сверб нельга схаваць') [СДР]; Love and a sneeze cannot be hid ('Каханне і чханне нельга схаваць') [СДР]

Ням.: Liebe und Husten lassen sich nicht verbergen ('Каханне і кашаль нельга схаваць') [RE 62]; Liebe, Feuer, Husten, Krätze, Gicht lassensich nicht verbergen ('Каханне, агонь, кашаль, каросту, падагру нельга схаваць') [МС 147]

Ісп.: Amores, dolores y dineros, no pueden estar secretos ('Каханне, пакуты і грошы не схаваеш') [RE 62]

Іт.: Amore e tosse non si nascondono conoscere ('Каханне і кашаль не схаваеш') [RE 62]; Amor, fuoco e tosse non si può celare ('Каханне, агонь і грошы нельга схаваць') [МС 147]

Фр.: Deux choses ne se peuvent cacher: l'amour et la toux ('Нельга схаваць дзве рэчы: каханне і кашаль') [МС 147]; Amour, toux, fumée et argent ne se peuvent cacher long temps ('Каханне, кашаль, дым і грошы не схаваеш на доўгі час') [RE 62]

332. Кашу(-ы) маслам не папсуеш (не сапсуеш) [СБП 198; ТСП 271; РМ; ВПС/АПФ] або Кашу(-ы) маслам (салам) не папсуеш (не сапсуеш) [РМ/ПМ] або Маслам кашу не сапсуеш [КС 136] або Маслам (Салам) кашу(-ы) не змарнуеш (не сапсуеш) [РССП 278+, 281+; РМ/ПМ+]

Руск.: Кашу маслом не испортишь [БСРП 404]

Укр.: Кашу маслом не зіпсуєш [ПП I]; Маслою каші не зіпсуєш [МС 316]

Лат.: Ar sviestu putru nesamaitāsic ('Маслам кашу не сапсуєш') [PP 456]

Літ.: Sviestu košēs nepagadinsi ('Маслам кашу не сапсуєш') [PP 456]

Ням.: Butter verdirbt keine Kost ('Масла не сапсуе кашу') [МС 316]

Іт.: Zucchero non guastò mai vivanda ('Цукар ніколі не сапсуе ежу') [МС 316]

333. Кволае цяля (цялятка) і ў Пятроўку (ўлетку) зябне [СБП 199; ТСП 272; ЭСП 63]

Руск.: Шелудивый поросёнок и летом мёрзнет [БСРП 699]

Укр.: Боязливе порося і в петрівку мерзне [ПП I]; Шолудиве порося і в Петрівку мерзне [ПП I]

334. Клін вибіваєцца клінам [СБП 200; ТСП 275; РССП 277+; BPS/АПФ+] або Клін клінам выбіваюць (выганяюць) [КС 115; СБП 200; ТСП 275; ЭСП 65; РССП 277+; РМ/ПМ+; BPS/АПФ+]

Польск.: Kłin kłiem wybić ('Клін клінам выбіваюць') [НКРР II 76]

Руск.: Клин клином выбивают (выбивать) [БСРП 411]

Укр.: Клин клином выбивают [РССП 71]

Лат.: Kłis Kłi dzen ('Клін клінам выбіваюць') [РР 296]

Лит.: Kylys kylį varo ('Клін клінам выбіваюць') [РР 296]

Англ.: Iron sharpens iron ('Жалеза точыць жалеза') [МС 319]; One nail drives out another ('Адзін цвік выцясняе іншы') [РССП 71]

Ням.: Ein Keil treiben den anderen aus ('Адзін клін выбівае другі') [DSL II 1237]

Ісп.: Un clavo saca otro clavo ('Клін клінам выбіваюць') [МС 319; РР 296]; Un hierro con otro se aguza ('Жалеза точыць жалеза') [МС 319]

Іт.: Chiodo leva chiodo ('Клін клінам выбіваюць') [МС 319]; Il ferro lima il ferro ('Жалеза точыць жалеза') [МС 319]

Фр.: Un clou chasse l'autre ('Клін выбіваєцца клінам') [МС 319; РР 296]

335. Кожнай агародніне свой час [СБП 201; ТСП 273]

Польск.: Każda rzecz ma swój czas ('Кожная рэч мае свой час') [НКРР I 63]

Руск.: Всякому овощу своё время [БСРП 616]; Каждому овощу своё время [БСРП 616]

Укр.: Всякому овочеві свій час [ПП I]; Кожному овочеві свій час [ПП I]; Усякому овочу свій час [РССП 103]

Англ.: Everything <is good> in its season ('Усё добра ў свой сезон') [РССП 37, 103]

Ням.: Jedes Ding hat seine Zeit ('Кожная рэч мае свой час') [МС 297]

Ісп.: A su tiempo maduran las uvas ('Вінаград спее ў свой час') [МС 297]; Cada cosa a su tiempo ('Кожная рэч мае свой час') [МС 297]

Іт.: Ogni cosa ha il suo tempo ('Кожная рэч мае свой час') [МС 297]

Фр.: Chaque chose a son temps ('Кожная рэч мае свой час') [МС 297]

336. Кожнаму роднае (сваё) дзіця міла [СБП 202; ТСП 277; BPS/АПФ] або Кожнаму сваё дзіця міла (хораша) [РМ/ПМ]

Польск.: Dla każdej matki miłe jej dzieci ('Для кожнай маткі міла яе дзіця') [НКРР II 11; CDP 312]

Руск.: Всякому своё дитя милее [БСРП 275]; Всякой матери своё дитя мило [БСРП 521]

Укр.: Всяке дитя матері миле [УПП 187]

Англ.: There is only one pretty childin the world, and every mother has it ('У свеце толькі адно прыгожае дзіця, і кожная маці мае яго') [CDP 312]

Ням.: Jede Mutter findet ihre Kinder hübsch ('Кожная маці лічыць сваё дзіця прыгожым') [CDP 312]; Jeder Vater lobt sein Kind ('Кожны бацька ўсхваляе сваё дзіця') [RE 44]

Ісп.: A nadie le parecieron sus hijos feos ('Ніхто не лічыць сваё дзіця выродлівым') [RE 44]

Іт.: Agli occhi di madre tutti i figlioli sono belli ('У вачах маці ўсе дзеці прыгожыя') [CDP 312]

Фр.: Tous ses enfants sont des prodiges ('Ва ўсіх дзеці чудоўныя') [CDP 312]

337. Кожнаму сваё [СБП 201; ТСП 277; КАБМ 56; ЭСП 66; РССП 277+]

Польск.: Każdemu swoje ('Кожнаму сваё') [НКРР III 10]; Każdemu według zasług ('Кожнаму па заслугах') [РССП 68]; Każdemu, co mu się należy ('Кожнаму па заслугах') [МС 265]

Руск.: Каждому свое [РССП 68]

Укр.: Кожному своє [РССП 68]

Англ.: To each his own ('Кожнаму сваё') [РССП 68; МС 265]

Ням.: Jedem das Seine ('Кожнаму сваё') [МС 265]

Ісп.: A cada cual/uno lo suyo (у a Dios lo de todos) ('Кожнаму сваё (і для Бога таксама)') [RE 32]

Іт.: A ciascuno il suo ('Кожнаму сваё') [RE 32]

Фр.: À chacun son dû ('Кожнаму сваё') [RE 32]

Лац.: Suum cuique ('Кожнаму сваё') [КАБМ 56]

338. Кожная сасна свайму бору песню спявае [СБП 202; ТСП 278]

Руск.: Всякая сосна своему бору шумит [БСРП 860]

Укр.: Всяка сосна в своєму бору шумить [ПП I]

339. Кожная (Усякая) будзе гаспадыня, калі <мукі> поўная скрыня [КС 117; СБПКВ 139; СБП 459; ТСП 623] *або* Як мукі скрыня, дык і свіння гаспадыня [СБП 459; ТСП 623]

Укр.: Коли є муки повна скрыня, то й свиня господиня [ПП I]

Літ.: Kad pilnas aruodas, ir kiaulė gaspadinė ('Калі годзе запасаў, і свіння гаспадыня') [РР 136]

340. Кожны кулік сваё балота хваліць [КС 117; СБП 202; ТСП 278; РССП 277+; РМ/ПМ+] *або* Жыве кулік, дзе прывык, і кожны роднае балота хваліць [РССП 275]

Польск.: Każdy kulik swoje błoto chwali ('Кожны кулік сваё балота хваліць') [НКРР I 26]

Руск.: Всяк (Всякий) кулик своё болото хвалит [БСРП 459]

Укр.: Кожний (Усяк) кулик своє болото хвалить [ПП I]

341. Кожны мае сваё месца [РССП 277]
Руск.: Всяк своё место знает [БСРП 531]; У каждого своё место под небом [БСРП 531]

Англ.: All things have their place ('Усе рэчы маюць сваё месца') [СДР]

342. Кожны па-свойму дурнее [РССП 277+]

Польск.: Każdy ma swojego bzika (foła) ('Кожны па-свойму дурны') [НКРР I 3]

Руск.: Всяк (Всякий, каждый) по-своему с ума сходит [БСРП 928]; Всяк по-своему чудится [БСРП 996]

Укр.: Всяк по-своему з ума сходить [ПП II]; Кожен по-своему з розуму сходить [ПП II]; Кожний по-своему з розуму сходить [ПП II]; Кожний дурний по-своему [ПП II]

Англ.: Everyone is mad in his own way ('Кожны па-свойму дурны') [СДР]

Ням.: Jeder hat seine Narrenkarpe ('Кожны мае ўласны блазёнскі каўпак') [DSL III 938]

343. Кожны плача па сваім бацьку, як умее [КС 118; СБП 203; ТСП 279; ВПС/АПФ] або Хто як (Як хто) хоча, так па свайму бацьку плача <хто ў кулак, а хто ніяк> [СБП 203; ТСП 279; ВПС/АПФ]

Руск.: Как кто знает, так и по своём батьке плачет [БСРП 37]; Всяк по своему покойнику плачет [БСРП 682]

Укр.: Як хто хоче, так по своєму батьку плаче [ПП II]; Хто хоче, по своєму батькові плаче, а хто хоче, то й скаче [ПП II]

344. Кожны старац сваю торбу хваліць [СБП 204; ТСП 280]

Польск.: Każdy dziad swoją torbę chwali ('Кожны дзед сваю торбу хваліць') [НКРР I 28]

Руск.: Всякий старец свою сумку хвалит [БСРП 868]

345. Кожны (Усякі) цыган сваю кабылу хваліць [КС 118; СБП 204; ТСП 280; ВПС/АПФ] або Кожны цыган сваю кабылу хваліць [РМ/ПМ]

Польск.: Każdy Cygan swego konia (swoją kobyła) chwali ('Кожны цыган свайго каня (сваю кабылу) хваліць') [НКРР I 26]

Руск.: Всякий цыган свою кобылу хвалит [БСРП 976]

Укр.: Кожний цыган свою кобилу хвалить [ПП II]; Кожний цыган свого коня хвалить [ПП II]

346. Кожны (Усякі) чорт на сваё кола ваду цягне [СБП 390; ТСП 532; ЭСП 121; ВПС/АПФ+]

Польск.: Každy na swe koło wodę ciągnie ('Кожны на сваё кола ваду цягне') [NKPP III 35]

Укр.: Всякий чорт на своє коло воду тягне [ПП III]; Кожен на своє коло воду тягне [ПП III]

Агл.: Every man draws water to his own mill ('Кожны чалавек цягне ваду да ўласнага млына') [DEP 946]

Ням.: Jeder leitet das Wasser auf seine Mühle ('Кожны цягне ваду да ўласнага млына') [DEP 946]; Ein jeder führt das Wasser in seine Mühle ('Кожны чалавек прыводзіць ваду да ўласнага млына') [DEP 946]

Ісп.: Cada uno quiere llevar el agua a su molino ('Кожны хоча прывесці ваду да ўласнага млына') [DEP 946]

Фр.: Chacun tire l'eau à son moulin ('Кожны цягне ваду да ўласнага млына') [DEP 946]

347. Колькі вярвачку ні віць, канец будзе (павінен быць) [СБП 204; ТСП 281; РМ/ПМ] або Колькі вярвачцы ні віцца, а канец будзе (канцу быць) або Як вярваччы ні віцца, а канцу паявіцца [К 119; СБП 204; ТСП 281; РМ/ПМ]

Руск.: Сколько верёвочке ни виться, а кончику быть [БСРП 113]; Как верёвочке ни виться, а конец будет [БСРП 113]; Как верёвочке ни виться, а конца не миновать [БСРП 113]; Сколько верёвочке ни виться, а конец будет [БСРП 113]; Как верёвочке ни виться, когда-то конец будет [БСРП 113]

Укр.: Скільки клубочок не в'ється, і кінець знайдеться [МС 205]

348. Колькі (Як) ваўка (воўка) ні кармі, <a> ён у лес глядзіць (паглядае) [К 281; СБП 205; ТСП 282; ВПС/АПФ] або Колькі ваўка ні кармі, усё ў лес паглядае [РССП 277+] або Колькі (Як) ваўка (воўка) ні кармі, а яго ў лес цягне [К 281; СБП 205; ТСП 282; ВПС/АПФ]

Польск.: Jakbyś nie karmił wilka, on zawsze na las patrzy ('Колькі б воўка ні кармілі, ён заўсёды ў лес паглядае') [NKPP III 55; PP 532]

Руск.: Волка как ни корми, он всё в лес глядит [БСРП 141]; Как волка ни корми, [а] он всё в лес смотрит (глядит) [БСРП 141]; Как (Колко, Сколько) волка ни корми (ни кормить), а он [всё] к лесу глядит (смотрит) [БСРП 141]

Укр.: Скільки вовка не годуй, а він у ліс дивиться [РССП 31]

Лат.: Varo vilku kā gribi, tomēr viņš uz mežu skatās ('Колькі воўка не кармі, ён у лес паглядае') [PP 532]

Літ.: Kaip vilką neliuobk - vis miškan žiūri ('Як воўка не цягні, ён увесь час паглядае на лес') [PP 532]

Агл.: No matter how much you feed a wolf he will always return to the forest ('Колькі б ні кармілі воўка, ён заўсёды вяртаецца ў лес') [DEP 729]

Ням.: We man den Wolf auch füttert, er schaut immer nach dem Wald ('Колькі воўка ні кармі, ён заўсёды паглядае за лесам') [DEP 729]; Ein gezähmter Wolf träumt gern vom Walde ('Прыручаны воўк марыць пра лес') [DSL V 358]

Фр.: Apprivoise le loup, il rêvera toujours au bois (‘Прыручы воўка, ён заўсёды будзе марыць пра лес’) [PP 532]

349. Кончыў (Скончыў) дзела – гуляй смела [КС 213; СБП 355; ТСП 481; РМ/ПМ] або Скончыў работу – гуляй у ахвоту [РССП 281+]

Руск.: Кончил дело – гуляй смело [БСРП 249]

Укр.: Кінчив діло – гуляй сміло [ПП I]; Зробив діло – гуляй сміло [ПП I]

350. Корань навукі (навучання) горкі, ды плады яго салодкія [КС 120; СБП 207; ТСП 283; ЭСП 66]

Польск.: Nauki korzenie są gorkie, ale owoce smaczne (‘Корань навукі горкі, але плады салодкія’) [НКРР II 39; МС 70]

Руск.: Корень учения горек, а (да) плод (плоды) [его] сладок (сладкие) [БСРП 435]

Укр.: Корінь науки гіркий, а плід смачний [ПП II]; Корінь навчання гіркий, а плід його смачний [ПП II]

Лат.: Darbam sūras saknes, bet saldi augļi (‘Корань працы горкі, ды плады салодкія’) [PP 173]

Літ.: Darbo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs (‘Карані прац горкія, плады салодкія’) [PP 173]

Агл.: Learning may be bitter but its fruit is sweet (‘Навучанне можа быць горкім, але яго плады салодкія’) [МС 70]

Ням.: Die Wurzel der Wissenschaft ist bitter und so süßer ihre Frucht (‘Корань навукі горкі, ды плады салодкія’) [МС 70]; Arbeit hat bittere Wurzel, aber susse Frucht (‘У працы горкі корань, але плады салодкія’) [PP 173]

Ісп.: El aprender es amargura, mas al fruto es dulzura (‘Навучанне горкае, ды плады салодкія’) [МС 70]

Іт.: La dottrina è amara ma il suo froutto è dolce (‘Навучанне горкае, ды плады салодкія’) [МС 70]

Фр.: La racine del'éducation est amère mais son fruit est doux (‘Корань навукі горкі, ды плады салодкія’) [МС 70]

351. Кошка з дому, мышы ў пляс [РССП 277]

Польск.: Myszy tańcuja, gdy kota w domu nie czują (‘Мышы танцуюць, калі ката ў хаце не чуюць’) [НКРР II 36]

Укр.: Кіт за пліт, а миші в танець [УПП 93]; Пішов кіт спати, а миші танцювати [УПП 93]

Лат.: Kad kaķa nav mājās, tad peles virs gaida (‘Калі кошка з дому, мышы танцуюць’) [PP 280]

Літ.: Kai katinas išeina iš namų, pelės šoka ant suolų (‘Калі кошка з дому, мышы танцуюць на лаўках’) [PP 280]

Англ.: When the cat's away, the mice will play ('Калі ката няма, мышы будуць гуляць') [ODP 87]

Ням.: Wann die katz auss dem hauss ist, so regen sich die mäuse ('Калі кошка з дому, мышы танцуюць (варушацца)') [DSL II 1188]

352. Кошку б'юць – нявестцы намёкі даюць [СБП 208; ТСП 285]

Руск.: Кошку бьют – [а] невестке наветки дают [БСРП 447]; Кошку бьют – невестке знак подають [БСРП 447]; Золовку бьют, а невестке наветки дают [БСРП 380]

Укр.: Кішку б'ють, а невестці знак дають [МС 97]

Ісп.: Decir a la huja у pensar en la uerra ('Казаць дачцэ, а думаць пра нявестку') [МС 97]

353. Краса да вянца [КС 121; СБП 207; ТСП 286]

Руск.: Краса до венца, а жизнь до конца [БСРП 449]; Красота – до венца, а ум – до конца [БСРП 450]; Девичья красота до замужества [БСРП 449]

Укр.: Краса до вінця [ПП ІІ]; Краса до вінця, а розум до кінця [ПП ІІ]; Краса до вінця, життя до кінця [ПП ІІ]

Ісп.: La hermosura poco dura ('Прыгажосць не доўгая') [RE 167]

Іт.: La belleza è effimera ('Прыгажосць мімалётная') [RE 167]

Фр.: La beauté est éphémère ('Прыгажосць мімалётная') [RE 167]

354. Краса (Хараство) прыглядзіцца, а розум прыгадзіцца [КС 239; СБП 396; ТСП 540] *або* Хараство прыглядзіцца, а розум прыгадзіцца [РМ/ПМ]

Руск.: Красота приглядится, а ум [вперёд] пригодится [БСРП 450]

Укр.: Краса приглядиться, а розум пригодиться [ПП ІІ]

355. Круці не круці (не вярці), а трэба памерці (памярці, умерці) [СБП 209; ТСП 287; ЭСП 67] *або* Круці не вярці (не круці), а трэба памерці (памярці, умерці) [BPS/АПФ]

Польск.: Czy chcesz, czy nie chcesz, umrzeć musisz ('Хочаш ці не хочаш, а памерці прыйдзецца') [НКРР ІІІ 6]

Укр.: Крути, верти, а все треба вмерти [ПП ІІ]

356. Кривое (-ога) дрэва не выправіш (не выпраміш) [ТСП 289; ЭСП 67] *або* Кривое ды дзіравае выпраўляць цяжка [КС 122]

Польск.: Krzywe drzewo nie chce prosto leżeć ('Кривое дрэва не хоча ляжаць роўна') [НКРР І 35]

Руск.: Кривое дерево не разогнётся [БСРП 268]; Легче новое дерево вырастить, чем кривое выпрямить [БСРП 268]; Кривое криво и будет [БСРП 452]

Укр.: Кривого дерева не випрямиш [ПП I]; Криве дерево не дуже випрямиться [ПП I]

357. Кривое (Малое) дрэва ў сук расце [СБП 210; ТСП 288]

Руск.: Кривое дерево в сук растёт [БСРП 268]; Маленькое дерево в сук растёт [БСРП 269]

Укр.: Криве дерево в сук росте [ПП I]; Погане дерево в сук росте [ПП I]

358. Куды вароне ні лятаць, дзярмо кляваць [BPS/АПФ]

Руск.: Вороне где ни летать – везде говно клевать [БСРП 156]; Где вороне ни летать, а всё навоз клевать [БСРП 156]

Укр.: Куди вороні не літати, то треба крилами махати [УПП 62]

359. Куды вецер, туды і дым [СБП 210; ТСП 289]

Руск.: Куда ветер дует, туда дым [БСРП 118]; Куда ветер дует, туда и дым пойдёт [БСРП 118]

Укр.: Куди вітер дме, туди й гілля хилиться [ПП I]; Куди вітер, туди й він [ПП I]; Куди вітер, туди і я [ПП I]

360. Куды іголачка (іголка), туды і нітачка (нітка) [КС 123; СБП 210; ТСП 290; РССП 277; РМ/ПМ]

Польск.: Gdzie igła, tam i nićka (nić) isć musi ('Дзе іголка, там і нітка павінна быць') [SPRP 85; 541]; Gdzie idzie igła, tam i nić isć musi ('Куды ідзе іголка, там і нітка павінна быць') [НКРР I 794]

Руск.: Куда иголка, туда и нитка [БСРП 922]; Куда иголочка, туда и ниточка [БСРП 922]

Укр.: Куди голка, туди й нитка [РССП 65]

361. Куды конь з капытом, туды і рак з клюшняй(-ямі) [СБП 211; ТСП 290; BPS/АПФ]

Руск.: Куда конь с копытом, туда и рак с клешней [РССП 73]; Куда конь с копытом, туда и рак с клешнёй (с клешнёю) [БСРП 428]

Укр.: Куди кінь з копитом, туди й жаба з хвостом [РССП 73]

362. Кума куме, дый пайшло па ўсім сяле КС 124; СБП 213; ТСП 292] *або* Кумка кумцы па сакрэту, а кумка – усяму свету [СБП 213; ТСП 293] *або* Кум (Кума) куме, а кума па ўсім сяле [КС 124; СБП 213; ТСП 292; РМ/ПМ] *або* Сарока калу, а кол усяму сялу [КС 206]

Руск.: Сказал куме, кума – борову, а боров – всему городу [БСРП 462]; Сказал куме по секрету, а она – всему свету [БСРП 462]; Сорока скажет вороне, ворона – борову, а боров – всему городу [БСРП 859]

Укр.: Кума кумі, та по всім селі [ПП ІІІ]

363. Купіў не купіў (Купіш не купіш), а патаргавацца (патаргаваць) варта (можна) [КС 124; СБП 214; ТСП 293; ВРС/АПФ]

Польск.: Kupić, nie kupić, rotargować można ('Купіш не купіш, а патаргаваць можна') [НКРР ІІ 16]

Руск.: Купил не купил, а поторговаться можно [БСРП 464]

Укр.: Купити не купити, а поторгувати можна [ПП ІІІ]; Куплю, не куплю, а поторгувати можна [ПП ІІІ]; Чи купив, чи не купив, аби поторгуватися [ПП ІІІ]; Купить не купив, а поторгуватись зумів [ПП ІІІ]

364. Кураня курыцу не вучыць [КС 125] або Кураня (Яйцо) курыцу(-ы) не вучыць [РССП 284+; РМ/ПМ+] або Яйка (Яйцо) курыцу не вучыць [ВРС/АПФ] або Яйкі курыцу не вучаць [КС 280; СБП 453; ТСП 614] або Яйкі курэй <не> вучаць [РМ/ПМ] або Яйцо курыцу(-ы) не вучыць [КС 280; СБП 453; ТСП 614]

Польск.: Jajko kurę uczy ('Яйцо курыцу вучыць') [НКРР І 9; РР 292]; Jajca kury uczuły rozzną ('Яйку позна вучыць курыцу') [РР 292]

Руск.: Яйца курицу учат [БСРП 1016; МС 53] Яйца хотят курицу учить [БСРП 1016]; Яйца курицы не учат [БСРП 1016]

Укр.: Яйця курей учать [ПП І]; Курку яйця не вчать [ПП І]

Лат.: Ola nemāca vistu dēt ('Яйцо курыцу не вучыць') [РР 292]; Ola vistu māca ('Яйцо курыцу вучыць') [РР 292]

Лит.: Kiaušinis vištos neramokys ('Яйцо курыцу не вучыць') [РР 292]; Kiaušinis višta moko ('Яйцо курыцу вучыць') [РР 292]

Англ.: Shall the goslings teach the goose to swim? ('Ці могуць гусяняты вучыць гусака плаваць') [СДР 449]

Ням.: Das Ei meistert die Henne ('Яйцо курыцу вучыць') [РР 292]

Исп.: Los pollitos no enseñan a los recoveros ('Кураняты курыцу не вучыць') [СДР 449]; Los cachorros quieren enseñar a un perro viejo ('Шчанюкі хочучь вучыць сабаку') [СДР 449]

Ит.: L'uovo vuol sapere più che la gallina ('Яйка хоча ведаць больш, чым курыца') [СДР 449]; I paperi menano a bere le oche ('Гусяняты вядуць гусакоў да вады') [МС 53]

Фр.: Les oeufs n'ont rien à apprendre a la poule ('Яйкі не маюць нічога, каб навучыць курыцу') [СДР 449]

365. Куранят увосень (восенню) лічаць [КС 124; СБП 214; ТСП 294; ЭСП 68; РССП 277+; РМ/ПМ+]

Польск.: Nie licz kurcząt, póki się nie wyhodują ('Не лічы куранят, пакуль не вырастуць') [НКРР II 5; SPRP 425]

Руск.: Цыплят по осени считают [БСРП 977; РССП 172]

Укр.: Курчат восени лічать [ПП I; РССП 172];

Англ.: Don't count your chickens before they are hatched ('Не лічы куранят, пакуль не вылупяцца') [РССП 172; ODP 110]

366. Курачка (Курыца) па зярнятку збірае (клюе) [СБП 215; ТСП 295; ВРС/АПФ]

Руск.: Курица по зёрнышку клюёт, да сыта (сыто) живёт [БСРП 465]; Курица по крупнице клюёт, да сыта живёт [БСРП 465]; Курочка по зёрнышку клюёт, да (и) сыта бывает [БСРП 467]

Укр.: Курка по зерну клює та сита буває [ПП I]; Курка по зерні клює і то наїдається [ПП I]; По зернятку курка збирає і сита буває [ПП I]

Фр.: Grain à grain, la poule emplit son ventre ('Зярнятка па зярнятку, курыца запаўняе жывот') [RE 157]

367. Ласкавае (Ліслівае, Пакорнае) цяля (цялятка) дзве маткі (дзвюх матак) ссе [КС 130; СБП 224; ТСП 307; ЭСП 71; РССП 277+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ]

Польск.: Pokorne ceيله dwie matki ssie ('Пакорнае цяля дзве маткі ссе') [РССП 156; РР 527]

Руск.: Ласковый телёнок две матки сосёт [БСРП 901]; Ласковый телёнок двух маток сосёт [БСРП 901]; Лисливый телёнок двух маток сосёт [БСРП 901]; Покорный телёнок двух маток сосёт [БСРП 901]

Укр.: Ласкаве (Лягідне) теля дві матки ссе [РССП 156]; Добре теля дві матки ссе, а зле – ни одной [РССП 156]

Лат.: Mīš telš divas govīs zīž ('Ліслівае цяля дзвюх кароў ссе') [РР 527]

Літ.: Glaudus veršis dvi karves žinda ('Пакорнае цяля дзвюх кароў ссе') [РР 527]

Ням.: Ein schmeichelndes Kalb saugt zwei ('Ліслівае цяля дзвюх матак ссе') [РР 527]

Ісп.: Oveja duenda, mama a su madre y a la ajena ('Ласкавае цяля дзвюх матак ссе') [RE 234]

Іт.: L'agnello umile succhia le mammelle délia propria madre e quelle degli altri ('Пакорнае цяля ссе ў сваё маткі і ў іншых') [RE 234]

Фр.: Brebis trop apprivoisée de trop d'agneaux est tétée ('Пакорнае цяля ў шмат каго ссе') [RE 234]

368. Ласкавае слова што дзень веснавы (ясны) [СБП 216; ТСП 296]

Руск.: Ласковое слово что весенний день [БСРП 824]; Доброе слово что весенний день [БСРП 824]

Укр.: Ласкаве слово – що весняний день [ПП III]; Ласкаві слова – весняний дощ [ПП III]

Фр.: Un mot amiable est comme un jour de printemps (‘Ласкавае слова, што вясновы дзень’) [МС 132]

369. Ласка – не каляска, сеўшы не паедзеш [СБП 216; ТСП 296; ЭСП 69; BPS/АПФ]

Руск.: Его ласка – не коляска: и не поедешь [БСРП 473]; Его ласка – не коляска: не сядешь да не поедешь [БСРП 473]; Ласка не коляска: севши, не поедешь [БСРП 473]

Укр.: Ласка – не коляска: сівши не поїдеш [ПП II]; Його ласка не коляска, не сядеш та не поїдеш [ПП II]

370. Ласы <ўсе> на чужыя каўбасы (прыпасы) [СБП 216; ТСП 296] *або* <Кожны> ласы на чужыя каўбасы [РМ/ПМ] *або* Не будзь ласы не чужыя каўбасы [РССП 278+]

Польск.: Nie bądź łasy na cudze frykasy (‘Не будзь ласы не чужыя каўбасы’) [РССП 69]

Руск.: Не надувай уски (не точи зубки) на чужие куски [БСРП 935]; Утирай уски на чужи куски [БСРП 935]

Укр.: Всякий ласий на чужі ковбаси [УПП 298]

371. Латва знойдзе, хто шукае [СБП 217; ТСП 297; ЭСП 70] *або* Хто шукае, той заўсёды знойдзе [РССП 283+] *або* Хто шукае, той знаходзіць [КС 253; СБП 417; ТСП 568; ЭСП 128] *або* Хто шукае, той знаходзіць (знойдзе) [РМ/ПМ] *або* Шукайце і знойдзеце [ТСП 609; ЭСП 135]

Польск.: Kto szuka, ten znajdzie (‘Хто шукае, той знаходзіць’) [РССП 67]; Kto chce znaleźć, musi szukać (‘Хто хоча знайсці, павінен шукаць’) [Wójcik 2001, 417]

Руск.: Кто ищет, тот найдет [РССП 67]; Тот и сыщет, кто ищет [МС 129]; Ищите и обрящите [БСРП 391]; Чего ищешь, то и найдешь [БСРП 391]

Укр.: Хто шукає, знаходить [РССП 67]

Лат.: Kas meklē, tas atrod (‘Хто шукае, той знаходзіць’) [РР 244]

Лит.: Kas ieško, tas randa (‘Хто шукае, той знаходзіць’) [РР 244]

Англ.: Seek and ye shall find (‘Шукайце і знойдзеце’) [ОДР 441]

Ням.: Wer da sucht, der findet (‘Хто шукае, той знаходзіць’) [МС 129]

Ісп.: El que busca, halla (‘Хто шукае, знаходзіць’) [МС 129]

Іт.: Chi cerca trova (‘Хто шукае, знаходзіць’) [МС 129]

Фр.: Qui cherche trouve (‘Хто шукае, знаходзіць’) [МС 129]

372. Левая рука не ведае, што правая робіць (робіць правая) [РССП 277; РМ/ПМ] *або* Не ведае правіца, што робіць лявіца [РССП 278]

Польск.: Nie wie lewica, co czyni prawica ('Не ведає лєвіца, што робіць правіца') [SPRP 287; 716; DEP 844]; Nie wie prawica, co czyni lewica ('Не ведає правіца, што робіць лєвіца') [SPRP 287; 716]; Niech nie wie lewica, co czyni (daje) prawica ('Нічога не ведає лєвіца, што робіць (дає) правіца') [SPRP 716; SPNP 87, 299, 370]

Руск.: Правая рука не знает, что делает левая [БСПП 770]

Укр.: Права рука не знає, що робить ліва [ППП II]

Англ.: The left hand does not know what the right hand is doing ('Лєвая рука не ведає, што правая робіць') [DEP 844]; Do not let your left hand know what your right hand does ('Не дазвляй лєвай руцэ ведаць, што правая рука робіць') [DEP 844]

Ням.: Die linke Hand weiß nicht, was die rechte tut ('Лєвая рука не ведає, што правая робіць') [DSL II 297]; Laß' deine linke Hand nicht wissen, was die rechte tut ('Не дазвляй лєвай руцэ ведаць, што правая рука робіць') [DEP 844]

Ісп.: Lo que hagas con la mano derecha, que no lo sepa la izquierda ('Што робіце з правай рукой, не ведає лєвая') [DEP 844]

Іт.: La tua sinistra ignori quel che fa la destra ('Ваша лєвая ігнарує, што робіць правая') [DEP 844]

Фр.: Que ta main gauche ne sache point ce que fait ta main droite ('Няхай ваша лєвая рука не ведає, што робіць ваша правая рука') [DEP 844]; Que votre main gauche ignore ce que fait votre droite ('Ваша лєвая ігнарує, што робіць правая') [DEP 844]

373. Лежачага не б'юць [РССП 277+]

Польск.: Leżącego się nie bije ('Лежачага не б'юць') [SPRP 190; 651]

Руск.: Лежачого не б'ють [БСПП 475]; Лежачого не б'ють, зато мнут [БСПП 475]

Укр.: Лежачого не б'ють [ППП III]; Лежачого не б'ють, а лєдачого трічі [ППП III]

Англ.: Don't hit a man when he is down ('Не біце чалавека, калі ён зваліўся') [DEP 865]; Don't kick a man when he is down ('Не штурхайце чалавека, калі ён зваліўся') [DEP 865]

Ням.: Man schlägt nicht den, der am Boden liegt ('Не біце чалавека, які ляжыць') [DSL V 1706]

374. Лєпш (Лєпш) <адзін> раз пабачыць (убачыць), чым сто разоў пачуць [КС 127; СБП 218; ТСП 299; РМ/ПМ]

Польск.: Raz co widzieć więcej znaczy, niż sto razy słysze ('Адзін раз пабачыць лєпш, чым сто разоў пачуць') [НКРР III 40]; Ludzie bardziej wierzą oczom niż uszom ('Людзі вераць сваім вачам больш, чым ушам') [МС 18]; Pewniejsze oko niż ucho ('Надзейней вока, чым вуха') [МС 18]

Руск.: Лучше один раз самому увидеть, чем сто раз услышать [БСПП 920]; Виденное лучше услышанного [БСПП 122]

Укр.: Краще раз побачити, як трічі почути [УПП 279]; Краще один раз побачити, чим десять раз почути [ППП II]; Краще раз побачити, як десять раз почути [ППП III]

Ісп.: Más vale ver que creer ('Лєпш пабачыць, чым меркаваць') [МС 18]; Más crédito se da a un ojo que a los oídos ('Давер аднаму воку больш, чым вушам') [МС 18]

It.: E meglio credere agli occhi che alle orecchie ('Лепш паверыць вачам, чым вушам') [МС 18]; Un solo occhio ha più credito che due orecchie ('Давер аднаму воку больш, чым двум вушам') [МС 18]

Fr.: Vu une fois cru cent fois ('Лепш адзін раз ўласнымі вачыма пабачыць') [МС 18]; Il vaut mieux se fier à ses yeux qu'à ses oreilles ('Лепш паверыць вачам, чым вушам') [МС 18]

375. Лепей (Лепш) горкая праўда, чым салодкая мана (хлусня) [СБП 218; ТСП 300; РССП 277+; РМ/ПМ]

Руск.: Лучше горькая правда, чем красивая (сладкая) ложь [БСРП 710]

Укр.: Краще гірка правда, ніж солодка брехня [ПП ІІ]

376. Лепей (Лепш) дрэнна ехаць, чым добра ісці [СБП 219; ТСП 300; РМ/ПМ]

Польск.: Lepiej źle jechać, jak dobrze iść ('Лепей дрэнна ехаць, чым добра ісці') [НКРР І 44]

Руск.: На чём бы ні ехат, лишь бы пешком не ийти [БСРП 331]

Укр.: Лучче погано іхати, чим хороше йти [ПП І]; Краще погано іхати, ніж хороше йти [ПП І]; Ліпше погано іхати, як ногами дибати [ПП І]

377. Лепей (Лепш) з разумным згубіць, чым з дурнем знайсці [КС 127; СБП 219; ТСП 300; ВРS/АПФ]

Польск.: Lepiej z mądrym zgubić, niż z głupim znaleźć ('Лепш з разумным згубіць, чым з дурнем знайсці') [НКРР ІІ 28; МС 71]

Руск.: Лучше с умным потерять, чем с глупым найти [БСРП 933]

Укр.: Краще з розумним загубити, ніж з дурнем найти [ПП ІІ; МС 71]

Лат.: Lobok ar gudru izgaisynot, na kai ar duroku atrast ('Лепш з разумным згубіць, чым з дурнем знайсці') [РР 377]

Лит.: Geriau su ismintingu rasti, neką su paiksiu rasti ('Лепш з разумным згубіць, чым з дурнем знайсці') [РР 377]

Англ.: Better a clever enemy than a foolish friend ('Лепш разумны вораг, чым дурны сябар') [МС 71]

Ням.: Besser mit einem Klüger zu verlieren eider (als) mit einem Narren zu gefinden (finden) ('Лепш з разумным згубіць, чым з дурнем знайсці') [РР 377]; Besser mit Weisen weinen als \ mit Narren lachen ('Лепш плакаць з разумным, чым смяцца з дурнымі') [МС 71]

Ісп.: Es major con sabios callar que con tontos hablar ('Лепш з разумным маўчаць, чым з дурнем размаўляць') [МС 71]

It.: Meglio un nemico intelligente che un amico stupido ('Лепш разумны вораг, чым дурны сябар') [МС 71]

Fr.: Mieux vaut un sage ennemi qu'un sot ami ('Лепш разумны вораг, чым дурны сябар') [МС 71]

378. Лепей мала, чым нічога [РССП 277]

Руск.: Лучше мало, чем ничего [БСРП 514]

Укр.: Ліпше мало, як нічого [УПП 353]

Англ.: Better something than nothing at all ('Лепей нешта, чым зусім нічога') [CDP 23]

Ням.: Besser etwas als gar nicht ('Лепей нешта, чым зусім нічога') [CDP 23]

Ит.: È meglio poco che niente ('Лепей мала, чым нічога') [CDP 23]

Исп.: Más vale algo que nada ('Лепей нешта, чым нічога') [CDP 23]

Фр.: Mieux vaut peu que rien ('Лепей мала, чым нічога') [CDP 23]

379. Лепей смерць на полі, чым (як) жыццё (жыць) у няволі [СБП 217; ТСП 298]
або Лепей смерць, чым няволя [КС 126]

Польск.: Lepiej umrzeć, niżeli się bać ('Лепш памерці, чым баяцца') [НКРР I 38]

Руск.: Лучше смерть славная, чем жизнь позорная [БСРП 833]; Лучше смерть в бою, чем позор в строю [БСРП 833]

Укр.: Краще смерть па полі, ніж життя в неволі [УПП 363]

Англ.: Better die standing than live kneeling ('Лепш памерці стоячы, чым жыць на каленях') [CDP 662]; Better to die on one's feet than live on one's knees ('Лепш памерці на нагах, чым жыць на каленях') [CDP 662]; The foulest death is preferable to the fairest slavery ('Сама я жудасная смерць пераважней самага лепшага рабства') [CDP 662]

Ням.: Lieber tot als Sklave ('Хутчэй мёрты, чым раб') [CDP 662]

Исп.: Más vale morir con honra que vivir deshonorado ('Лепш памерці з гонарам, чым жыць ганебна') [CDP 662]

Ит.: Meglio morire che vivere schiavo (nel disonore) ('Лепш памерці з гонарам, чым жыць рабом (ганебна)') [CDP 662]

Фр.: Mourir plutôt que d'être esclave ('Лепш памерці з гонарам, чым жыць рабом') [CDP 662]; Plutôt la mort que l'esclavage ('Лепш памерці з гонарам, чым жыць у рабстве') [CDP 662]

380. Лепш біць свае вошы, чым (чымся) лічыць чужыя грошы [СБП 218; ТСП 298; ВРС/АПФ]

Польск.: Lepiej swoje wszy bić, niż cudze pieniądze liczyć ('Лепш свае вошы біць, чым чужыя грошы лічыць') [НКРР I 340]

Укр.: Ліпше свої воші бити, як чужі гроші рахувати [ПП I]

381. Лепш даваць, чым прымаць [ТСП 298; ЭСП 70]

Польск.: Lepiej dawać, aniżeli brać ('Лепш даваць, чым прымаць') [НКРР I 83; РР 188]

Руск.: Лучше дать, нежели (чем) взять [БСРП 234]

Укр.: Краще давати, як просити [ПП ІІІ]; Краще людям давати, ніж самому просити [ПП ІІІ; МС 137]

Лат.: Labāk dot nekā prasīt (v. ņemt) ('Лепш даваць, чым прасіць (браць)') [PP 188]

Лит.: Duok, dieve, duoti, o ne imti ('Дай, Божа, даваць, а не прымаць') [PP 188]; Verčiau duoti negu prašyti ('Лепш даваць, чым прасіць') [PP 188]

Англ.: Better give than take ('Лепш даваць, чым браць') [CDP 665]; It is better give than to receive ('Лепш даваць, чым браць (прымаць)') [ODP 51]

Ням.: Geben ist seliger den Nehmen ('Лепш даваць, чым прымаць') [CDP 665; МС 137]

Ісп.: Más bienaventurada casa es dar que recibir mejor es dar que recibir ('Самае шчаслівае – гэта даваць больш, чым прымаць') [CDP 665]

Іт.: È meglio dare che ricevere ('Лепш даваць, чым прымаць') [CDP 665]

Фр.: Il vaut mieux donner que recevoir ('Лепш даваць, чым прымаць') [CDP 665]

382. Лепш сем разоў згарэць, як адзін раз аўдавец [ТСП 302]

Руск.: Дай Бог погореть, да не дай Бог овдоветь! [БСРП 64]; Лучше гореть, чем овдоветь [БСРП 204]; Лучше (Лутче) семью гореть, а ни однова бы не овдоветь [БСРП 204]; Лучше семью гореть, чем однова овдоветь [БСРП 204]

Укр.: Краще сім раз горіти, ніж один раз овдовіти [УПП 197]

383. Лес сякуць – трэскі лятуць (ляцяць) [КС 129; СБП 222; ТСП 304; РССП 277+; РМ/ПМ+]

Польск.: Gdzie drzewo rąbia, tam trzaski lecą ('Дзе лес сякуць, там трэскі ляцяць') [НКРР І 1; РР 339]

Руск.: Лес рубят – щепки летят [БСРП 479]

Укр.: Ліс рубають – тріски летять [ПП І]; Де ліс рубають, там тріски летять [ПП І]

Лат.: Kur koku sērt, tur skaidas krīt ('Дзе лес сякуць – трэскі ляцяць') [РР 339]

Лит.: Kur medžius karoja, ten ir skiedros lekioja ('Дзе дрэвы сякуць – трэскі ляцяць') [РР 339]

Ням.: Wo man Holz hauet, da fallen Späne ('Дзе лес сякуць, там трэскі ляцяць') [РР 339]; Wo man Bäume behaut, da fliegen auch Splitter ('Дзе дрэвы сякуць, там трэскі ляцяць') [РР 339]

384. Лёгкае пярэ, ды на страху не закінеш [СБП 224; ТСП 306; ЭСП 71]

Руск.: И легко перо, да на крышу не закинешь [БСРП 648]

Укр.: Легке перо поверх води плаває [ПП ІІ]

385. Лёгка сказаць, ды далёка дыбаць [РМ/ПМ] або Хутка гаворыцца, ды паціху робіцца [РССП 283+]

Польск.: Szybko się tylko mówi, a robi o wiele wolniej ('Толькі хутка гаворыцца, а робіцца паціху') [SPRP 362]

Руск.: Скоро говорится, [да] не скоро делается [БСРП 183]; Скоро то говорится, а не скоро делается [БСРП 183]; Легко сказать, [да] нелегко доказать [БСРП 812]; Легко сказать, да нелегко сделать [БСРП 812]; Легко сказать, да тяжело сделать [БСРП 812]

Укр.: Скоро казка мовиться, та не скоро діло робиться [ПП II]; Не так швидко робиться, як мовиться [ПП I]; Легко казати, але зробити годі [УПП 231]; Легко сказати, та важче зв'язати [УПП 231]

Ням.: [Es ist] Leicht gesagt, [aber] schwer getan ('Лёгка гаворыцца, цяжка робіцца') [DPGR 121]

386. Ліса спіць і курэй бачыць [СБП 224; ТСП 307]

Польск.: Lis śpiący kur nie złapie ('Ліса, якая спіць, курэй не зловіць') [НКРР II 310]

Руск.: Лиса и во сне кур считает [БСРП 485]

Укр.: Лисиця спить, а курей бачить [ПП I]; Лисиця спить, а кури їй сняться [ПП I]

387. Ліха без добра не бывае [КС 130; СБП 295; ТСП 403; ВРС/АПФ] або Ліха без добра не бывае <, як і добра без ліха> [РССП 277+; РМ/ПМ+] або Няма ліха без добра [ВРС/АПФ] або Няма ліха без добра <і добра без ліха> [КС 176; СБП 295; ТСП 403; ЭСП 94; РМ/ПМ]

Польск.: Szczęście w nieszczęściu ('Шчасце ў няшчасці') [НКРР III 101]; W nieszczęściu bywa szczęście ('У няшчасці бывае шчасце') [НКРР III 101]

Руск.: Нет худа без добра [БСРП 969; РССП 171]; Нет худа без добра и добра без худа [БСРП 969]

Укр.: Немає лиха без добра [РССП 171]; Нема лиха без щастя [РССП 171]; Лихо без добра [РССП 171]

Літ.: Be vargo nebus cetervergo ('Без клопатаў не будзе чацьвёрка') [PP 511]; Be vargo ir gaskazes nera ('Без клопатаў не будзе добра') [PP 511]

Ням.: Auch das Unglück hat sein Gutes ('Няшчасце мае нешта добрае') [CDP 27]; Glück im Unglück haben ('У няшчасце ўваходзіць шчасце') [МС 233]; Kein Vorteil ohne Nachteil ('Няма карысці без шкоды') [МС 233]

Ісп.: No hay mal que por bien no venga ('Няма дрэннага без добрага') [МС 233]; No hay mal sin bien, cata para quien ('Няма дрэннага без добрага, як дэгустацыя для каго-небудзь') [CDP 27]

Іт.: Non c'è male senza bene ('Няма дрэннага без добрага') [CDP 27]; Niun male senza bene ('Няма дрэннага без добрага') [МС 233]

Фр.: Nul bien sans peine ('Няма добрага без дрэннага') [PP 511]

388. Ліха перамелєцца – дабро будзе [КС 131; РМ/ПМ] або Перамелєцца – мука будзе [КС 187; СБП 318; ТСП 432; ЭСП 100; ВРС/АПФ] або Перамелєцца, мука будзе [РССП 280+; РМ/ПМ+]

Руск.: Перемелется – мука будет [БСРП 570; РССП 100]; Всё перемелется, мука будет [БСРП 570]; Перемелется – мука будет; перемелется крупа – всё будет мука [БСРП 570]

Укр.: Перемелється – мука буде [РССП 100]; Перемелється лихо – добро буде [УПП 39]

389. Лішняга і свінні не ядуць (свіння не есць) [КС 131; СБП 225; ТСП 308; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ]

Польск.: Co za wiele, to i świnie nie chcą ('Што залішне, то і свіння не есць') [НКРР III 1; РР 455]; Czego nadto, i świnie nie jedzą ('Лішняга і свіння не есць') [НКРР III 1]

Укр.: Що надто, того й свині не їдять [ПП I]; Чого замного, того й свині не люблять [ПП I]; Що забагато, того і свині не люблять [ПП I]; Що занадто, того й свині не люблять [ПП I]

390. Лыжкой мора (акіян) не вычарпаеш [ТСП 309]

Руск.: Ложкой моря не вычерпать (не вычерпашь) [БСРП 491]; Ложкой моря не исчерпашь [БСРП 491]

Укр.: Ложкою не вичерпаш води з моря [УПП 258]

391. Любіў (Любіш) катацца, любі і саначкі вазіць [СБП 226; ТСП 310; ВРС/АПФ] або Любіў(-іш) катацца, любі і саначкі (санкі) вазіць [РМ/ПМ] або Любіш ездзіць (катацца), любі і саначкі цягаць [РССП 277+]

Руск.: Любишь кататься – люби и саночки возить [БСРП 783]; Любишь кататься – люби и саночки волочить [БСРП 783]; Люби ездитъ – люби и саночки возить [БСРП 783]

Укр.: Любиш кататись – люби й саночки возити [ПП I; МС 119]

Ням.: Wer will fahren, zieh auch den Karren ('Хто хоча ехаць, той цягне каляску') [МС 119]

Іт.: Volevi la bicicletta, adesso pedala ('Хацеў ровар, зараз круці педалі') [МС 174]

392. Любоў зла – палюбіш і казла [СБП 227; ТСП 310]

Польск.: Zakochanemu i koza Diana ('Закаханаму і каза Дыяна') [МС 146]

Руск.: Любовь зла – полюбишь и козла [БСРП 501]

Укр.: Любов зла – полюбиш і козла [ПП II]; Як любов зла, то полюбиш і козла [ПП II]

393. Людзі брэшуць – другіх цешуць [СБП 227; ТСП 311] *або* Людзі брэшуць – другіх (языкі) цешуць [BPS/АПФ]

Руск.: Брешет – себя тешит [БСРП 94]

Укр.: Люди брешуть – зики чешуть [УПП 282]

394. Людзі і мядзвездзя вучаць [КС 132; СБП 228; ТСП 311; BPS/АПФ]

Руск.: И медведя люди учат [БСРП 526]; И медведя учат люди [БСРП 526];

И медведя учат, не только человека [БСРП 526]

Укр.: І ведмедя вчать танцювати [ПП І]

395. Людзі мруць, другім (нам) дарогу труць [СБП 228; ТСП 311; BPS/АПФ]

Руск.: Люди мрут – и нам дорожку трут [БСРП 507]; Люди мрут – нам дорогу трут [БСРП 507]

Укр.: Люди мруть і нам дорогу труть [ПП ІІ]; Нехай мруть та нам дорогу труть [ПП ІІ]; Нехай старі мруть да нам дорогу труть [ПП ІІ]; Нехай мруть та нам дорогу труть, а ми сухарів насушим та й за ними рушим [ПП ІІ]

396. Людзям языка(-оў) не завяжаш *або* Людскога языка не завяжаш [КС 132; СБП 228; ТСП 312; РМ; BPS/АПФ]

Руск.: Рта людям не завяжешь [БСРП 766]; Язык – его не завяжешь [БСРП 1013]; Чужого (Чужова) рта не завязать [БСРП 766]

Укр.: Людям рота не позатикаєш [ПП ІІ]; Чужого хліва не зачиниш, другому рота не зав'яжеш [ПП ІІ]

397. Лянівы два разы ходзіць [СБП 228; ТСП 312; BPS/АПФ+]

Польск.: Leniwy dwa razy gobi ('Лянівы два разы робіць') [НКРР ІІ 41; РР 490]

Руск.: Ленивый три раза ходит, а скупой три раза платит [БСРП 745]; Ленивый вдвое делает [БСРП 476]

Укр.: Ледачий два рази робить, а скупий два рази платить [ПП ІІ]

Лит.: Tinginys du kartu dirba ('Лянівы два разы робіць') [РР 490]; Tinginys dukart dirba, Šykštus dukart moka ('Лянівы два разы робіць, скупы два разы плаціць') [РР 490]

398. Маладое піва заўсёды шуміць [СБП 230; ТСП 314; BPS/АПФ+]

Польск.: Młode piwo wychodzi się (ustoi się) ('Маладое піва выходзіць (выстаіцца)') [НКРР ІІ 37]

Руск.: Молодое пиво уходится [БСРП 659]

Укр.: Молоде пиво шумить [ПП ІІ]

399. Маладосць – дурносьць [СБП 230; ТСП 314; РМ/ПМ] або <Як> малады – <то> дурны [ТСП 623]

Польск.: Młodość – płochość (‘Маладосць – легкадумнасьць’) [НКРР II 39]

Руск.: Молодость – буйность, [а] под старость – кайность [БСРП 548]; Молодость глупа, а любовь слепа [БСРП 548]; Молодость не без глупости [БСРП 548]

Укр.: Молодість – дурість [ПП II]; Зеленисть – буйність, а молодість – дурність [ПП II]; Молодість – буйність, а буйність – дурість [ПП II]

Лім.: Jaunystė – raikystė (‘Маладосць – легкадумнасьць’) [РР 249]; Jaunystėlė – durmystėlė (‘Маладосць – дурасць’) [РР 249]

400. Малако ў каровы на языке або У каровы малако на языке [СБП 230; ТСП 314]

Руск.: Молоко у коровы на языке [БСРП 549]; Молоко у коровушки на языке [БСРП 549]

Укр.: Молоко в корови на язиці [ПП I]

401. Маленькі, ды залаценькі [РССП 277+] або Талер маленькі, а даражэнькі [РССП 282]

Польск.: Mały, ale uduły (‘Малы, але ўдалы’) [НКРР II 25; SPRP 203]

Руск.: Маленький, да удаленький [БСРП 514]; Маленьке, та важеньке [РССП 65]

Ням.: Klein aber fein (‘Малы, але ўдалы’) [SRD 48]

Іт.: Poca mole – gran valore (‘Маленькі, але ўдаленькі’) [МС 310]

402. Маленькі сабачка да старасці шчанюк (шчаня) [КС 135; СБП 230; ТСП 315] або Маленькая сучачка заўсёды шчаня [РМ/ПМ] або Маленькая сучачка (Маленькі сабачка) заўсёды шчаня [КС 135; СБП 230; ТСП 315] або Маленькі сабачка да старасці (заўсёды) шчаня [РМ/ПМ]

Руск.: Маленькая (Маленька) собачка до старости щенюк [БСРП 845]; Маленькая собачка до смерти шарча (Шарча – маленькая собачка, щенюк) [БСРП 845]; Маленькая собачка повеку (до старости) шенёш (щенёнюк) [БСРП 845]

Укр.: Маленька собачка – до старості шеня [ПП I]; Маленька собачка – повік шеня [ПП I]

403. Малы залатнік, ды дарагі [КС 135; СБП 231; ТСП 316; ЭСП 73; РМ/ПМ]

Польск.: Dukat choć mały, ale ważny (‘Хоць дукат невялікі, але важны’) [НКРР I 2; SPRP 203]

Руск.: Мал золотник, да дорог [БСРП 380]; Мал золотник, да увесист [БСРП 380]; Золотник хыгь мал, да дорог [БСРП 380]; Маленький золотничок, да дорогой [БСРП 380]

Укр.: Малий золотник, да дорог [ПП II]; Мал золотник, та важок [ПП II]

404. Малыя дзеткі – малыя бедкі <падрастуць дзеткі – падрастуць і бедкі> [КС 136; СБП 232; ТСП 316; ВПС/АПФ] або Малыя дзеткі – дробныя бедкі, большыя дзеткі – вялікія бедкі [РССП 278+] або Малыя дзеткі – малыя і бедкі, выраслі дзеткі – выраслі і бедкі [ВПС/АПФ] або Малыя дзеткі – малыя бедкі <вялікія дзеткі – вялікія бедкі> [РССП 278+; РМ/ПМ+] або Малыя дзеткі спаць не даюць, а з вялікімі сам не заснеш [РССП 278+] або Малыя дзеці – малы клопат <большыя дзеці – большы клопат> [КС 136; СБП 232; ТСП 316; РССП 278+; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ]

Польск.: Małe dzieci – mały kłopot, duże dzieci – duży kłopot ('Малыя дзеці – малы клопат, большыя дзеці – большы клопат') [НКРР I 80; МС 153; РР 502]

Руск.: Малые детки – мало хлопот, а возмужают, так отца испужают [БСРП 273]; Малые детки – малыя бедкі, [а] большие детки – большие [и] бедкі [БСРП 273]; Малые детки – малыя бедкі [БСРП 273]; Малые дети заснуть не дают, большие вырастут – сама не спишь [БСРП 271]; Малые дети спать не дают, а с большими – сам не заснёшь (не уснёшь) [БСРП 271]; Маленькие детки – маленькія бедкі, выросли детки – прибавились бедкі [БСРП 271]

Укр.: Малі діти – малий клопіт, великі діти – великий клопіт [ПП II]; Малі діти не дають спати, а великі дихати [ПП II]; Малі діти не дають спати, а більші дихати [ПП II]

Лат.: Mazi berni – maza beda, lieli berni – liela beda ('Малыя дзеці – малы клопат, вялікія дзеці – вялікі клопат') [РР 502]

Літ.: Mazi vaikai – mazi vargai, dideli vaikai – dideli vargai ('Малыя дзеці – малы клопат, вялікія дзеці – вялікі клопат') [РР 502]

Англ.: Small children – small worries, big children – big worries ('Малыя дзеці – малы клопат, вялікія дзеці – вялікі клопат') [МС 153]

Ням.: Kleine Kinder – kleine Sorgen, große Kinder – große Sorgen ('Малыя дзеці – малы клопат, вялікія дзеці – вялікі клопат') [МС 153; РР 502]

Ісп.: Los hijos, cuando son pequeños, entontecen a los padres; y cuando son mayores, los enloquecen ('Дзеці, пакуль маленькія, бавяць бацькоў, а калі вырастуць, зводзяць іх з розуму') [МС 153]

Іт.: Figli piccolo, guai piccolo; figli grande, guai grandi ('Малыя дзеці – малы клопат, вялікія дзеці – вялікі клопат') [МС 153]

Фр.: Petits enfants – petite peine (petits soucis), grand enfants – grande peine (grands soucis) ('Малыя дзеці – малыя беды (малы клопат), вялікія дзеці – вялікія беды (вялікі клопат)') [МС 153]; Petits enfants, petits tourments; grands enfants, grands tourments ('Малыя дзеці – маленькія мукі, вялікія дзеці – вялікія мукі') [РР 502]

405. Малыя дзеці топчуць бацькам ногі, вялікія – сэрца [СБП 232; ТСП 317]

Польск.: Małe dzieci gniotą kolona, duże dzieci gniotą serce ('Малыя дзеці гнуць калені, вялікія дзеці душаць сэрца') [МС 153]

Руск.: Малыя дети тяжелы на коленях, а большие – на сердце [БСРП 271]; Маленькие дети – руки болят, большие – сердце [БСРП 271]

Укр.: Малі діти деруть запаску, а великі – серце [ПП II]; Малі діти їдять хліб, а великі – серце [ПП II]

406. Мані ды знай меру [РССП 278+]

Руск.: Ври, да знай меру [БСРП 528]; Ври, да меру знай [БСРП 528]

Укр.: Бреши та знай же міру [ПП ІІ]; Бреши та в міру [ПП ІІ]

407. Масква слязам не верыць [СБП 233; ТСП 319; ЭСП 73; РССП 278+; РМ/ПМ+]

Руск.: Москва слезам не верит [БСРП 556]; Москва слезам не потекает [БСРП 556]

Укр.: Москва сльозам не вірить [РССП 65]

408. Матка парве пазуху хаваўшы для дзяцей, а дзеці парвуць пазуху, хаваўшы ад маткі [СБП 234; ТСП 319; ВПС/АПФ]

Руск.: Мать, прятал детям, пазуху прорвала, а дети, прятал от матери, по две прорвали [БСРП 522]

Укр.: Мати пазуху подере, для дітей збираючи, а діти пазуху подеруть, од матери одбираючи [УПП 186]

409. Маўчы, бо будуць таўчы! [СБП 235; ТСП 321]

Руск.: Молчи, пора рожь толчи [БСРП 762]

Укр.: Мовчи та свою біду товчи [ПП ІІ]

410. Мілыя сварацца – толькі цешацца [КС 139; СБП 237; ТСП 324; РМ/ПМ]

Польск.: Gniew kochanków – odnowa miłości ('Сварка закоханных – аднаўленне кахання') [МС 144]

Руск.: Милые брониатся – только тешатся [БСРП 537]

Укр.: Молоді сваряться – тішаються, старі сваряться – казяться [ПП ІІІ]

Агл.: The quarreling of lovers is the renewal of love ('Закаханыя сварацца – каханне аднаўляецца') [МС 144]; A quarrel of spouses is the renewal of love ('Сварка пары – аднаўленне кахання') [МС 144]

Ням.: Der Liebenden Streit erneut die Liebe ('Сваркі закоханных – аднаўленне кахання') [МС 144]

Ісп.: Ira de enamorados, amores doblados ('Сваркі закоханных – аднаўленне кахання') [МС 144]

Іт.: Il litigio degli innamorati è la ripresa dell'amore ('Сваркі закоханных – аднаўленне кахання') [МС 144]

Фр.: Querelles d'amants renouvellement d'amours ('Сваркі закоханных – аднаўленне кахання') [МС 144]

411. Мір цесен (цесны) [РССП 278+]

Польск.: Świat jest mały ('Свет – маленькае месца') [РНПС 326]; Patrzcie jaki mały jest świat! (Паглядзі, наколькі маленькі свет!) [SFNP 605]

Руск.: Без песен мир тесен [БСРП 651]; Без песни мир тесен [БСРП 651]
Англ.: It's a small world ('Свет маленькі') [DEP 1353]; The world is but a little place, after all ('Свет – гэта, на самой справе, маленькае месца') [DEP 1353]
Ням.: Die Welt ist ein Dorf ('Свет – гэта вёска') [РНПС 326]
Іт.: Il mondo è piccolo ('Свет маленькі') [DEP 1353]; Il mondo poco! ('Маленькі свет!') [DEP 1353]
Ісп.: El mundo es pequeño ('Свет маленькі') [DEP 1353]; El mundo es pañuelo ('Свет – гэта хустка') [DEP 1353]
Фр.: Le monde est petit ('Свет маленькі') [DEP 1353]

412. Можна надвое варожа [СБП 238; ТСП 325; ЭСП 75]
Польск.: Na dwoje wrogono ('Надвое варожа') [НКРР I 140]; Na dwoje babka wrogowała ('Надвое бабка варожа') [НКРР I 140]

Руск.: Баба надвое ворожила: либо умрёт, либо будет жива [БСРП 25]; Баба ворожила, [да] надвое положила [БСРП 24]

Укр.: Баба надвое ворожила [ПП III]; Надвое баба ворожила [ПП III]

413. Мой дом – мая крэпасць [ТСП 326; КАБМ 72; ЭСП 76]
Польск.: Dom własny dom najlepszy ('Уласны дом – дом найлепшы') [МС 149]
Руск.: Мой дом – моя крепость [МС 149]
Англ.: My house is my castle ('Мой дом – мая крэпасць') [КАБМ 72]; An man's house is his castle ('Дом чалавека – яго крэпасць') [СДР]; An Englishman's house is his castle ('Дом англічаніна – яго крэпасць') [МС 149]

Ісп.: Casa propia es un Tesoro que no es pagado con oro ('Уласны дом – гэта скарб, які не выплачваецца золатам') [МС 149]

Фр.: Ma maison est ma forteresse ('Мой дом – мая крэпасць') [МС 149]

414. Муж і жана – адна сатана [КС 140; СБП 239; ТСП 327; РССП 278+; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ] або Гаспадар і баба – адна рада [РССП 274]

Польск.: Mąż i żona to dwa ciała, a jedna dusza ('Муж і жонка – гэта два цела, ды адна душа') [НКРР II №19]; Mąż z żoną dwie ręce ('Муж і жонка – дзве рукі') [НКРР II 19]; Mąż a żona jest jako jedno sukno, jako jedno płótno ('Муж і жонка, як адна тканіна, як адно палатно') [НКРР II 19]

Руск.: Муж да (и) жена – адна сатана (сатона) [БСРП 561]

Укр.: Муж і жона – то адна сатана [ПП II]; Чоловік і жона – адна сатана [ПП II]; І він і вона – адна сатана [ПП II]

415. Муж носіць мяшком, а гаспадыня – гаршком [ТСП 328]

Руск.: Муж носит в дом мешком, а жена выносит горшком [БСРП 562]

Укр.: Не так чоловік рознесе мішком, як лиха жінка горшком [УПП 182]

416. Мужык <глядзіць>, як варона, а хіцер, як чорт [КС 141; СБП 239; ТСП 328] або Мужык глядзіць, як варона, а хіцер, як чорт [ВПС/АПФ]

Руск.: Мужик глуп как ворона, а хитёр как чёрт [БСРП 566]; Мужик прост как ворона, а хитёр как чёрт [БСРП 567]

Укр.: Дурний говорить, як ворона, а хитріший за чорта [ПП ІІ]; Дурний, як ворона, а хитрий, як чорт [ПП ІІ]

417. Мэта апраўдвае сродкі [ТСП 330; ЭСП 76]

Польск.: Cel uświęca / usprawiedliwia środki ('Мэта асвятчае / апраўдвае сродкі') [НКРР І 1; МС 370]

Руск.: Цель оправдывает средства [БСРП 975]

Укр.: Мета виправдовує засоби [МС 370]

Англ.: The end justifies the means ('Мэта апраўдвае сродкі') [МС 370]

Ням.: Der Zweck heiligt die Mittel ('Мэта асвятчае сродкі') [МС 370]

Ісп.: El fin justifica los medios ('Канец апраўдвае сродкі') [МС 370]

Іт.: Il fine giustifica I mezzi ('Канец апраўдвае сродкі') [МС 370]

Фр.: La fin (le but) justifie les moyens ('Канец (Мэта) апраўдвае сродкі') [МС 370]

Лац.: Cui licitus est finis, etiam licent media ('Каму дазволена мэта, таму таксама дазволены сродкі') [КАБМ 72]

418. На беднага Макара і шышкі валяцца [СБП 241; ТСП 331; ЭСП 77; ВПС/АПФ]

Руск.: На бедного Макара все (и) шишки валятся [БСРП 512]

Укр.: На бідного Макара всі шишки летять [ПП ІІ]

419. На бяду мала трэба (многа не трэба) [СБП 242; ТСП 333]

Руск.: На беду надо денег [БСРП 44]

Укр.: На біду не багацько треба [ПП ІІІ]

420. На бязлюдзі і поп чалавек [СБП 242; ТСП 333; ЭСП 78; ВПС/АПФ] або На бязлюдзі і мы людзі [РССП 278]

Польск.: Na bezludziu I pop człowiek ('На бязлюдзі і поп чалавек') [НКРР І 142; ЭСП 78]

Руск.: На безлюдье и сидни в честь (в чести) [БСРП 47]; На безлюдье и Фома дворянин [БСРП 47]

Укр.: На безлюдді і дяк чоловік [ПП ІІ]; На безлюдді й Хома чоловік [РССП 20]

421. На бязрыб'і і заяц (рак) рыба [КС 143; СБП 243; ТСП 333; РССП 278; РМ/ПМ] або На бязрыб'і і рак рыба [ВПС/АПФ]

Польск.: Na bezrybiu i rak ryba ('На бязрыб'і і рак рыба') [НКРР III 107; РССП 19]
Руск.: На безрыбье и рак рыба [БСРП 48]
Укр.: На безвідді (безрыб'ї) й рак риба [РССП 20]; На безриб'ї і рак риба, на безлюдді і Хома чоловік [ПП II]

422. На вайне як на вайне [ТСП 334; ЭСП 78]

Польск.: Na wojnie jak na wojnie ('На вайне як на вайне') [НКРР III 29]

Руск.: На войне как на войне [СРП 57]

Фр.: A la guerre comme a la guerre ('На вайне як на вайне') [ЭСП 78]

423. На воўка памоўка, а мядзведзь цішком [КС 144; СБПКВ 95; СБП 243; ТСП 334; ВРС/АПФ+]

Польск.: Na wilka pomówka, a zając kobyłę zjadł ('На воўка памоўка, а заяц кабылу з'еў') [НКР III 51]

Руск.: На волка помолвка – медведь (медведь) тихонько лапою дерёт [БСРП 141]

Укр.: Про вовка помовка, а ведмідь назустріч [ПП I]; Про вовка помовка, а чорт пана несе [ПП I]

424. На выбітай (вытаптанай, торнай) дарозе трава не расце [СБП 243; ТСП 334; ВРС/АПФ]

Польск.: Na bitej drodze trawa nie rośnie ('На выбітай дарозе трава не расце') [НКРР III 4]

Руск.: На битой дороге трава не растёт [БСРП 294]; На избитой дороге трава не растёт [БСРП 294]; На набитой дороге трава не растёт [БСРП 294]; На проезжей дороге трава не растёт [БСРП 294]; На торной дороге трава не растёт [БСРП 294]

Укр.: На битім шляху трава не росте [ПП I]; На битій дорозі трава не росте [ПП I]

425. На голага <i> сабакі брэшуць [СБП 244; ТСП 336]

Польск.: Na gołego i psy szczekają ('На голага і сабакі брэшуць') [НКРР I 23]

Укр.: На голого й собаки брешуть [ПП II]

426. Надзея памірае апошняя [СБП 245; ТСП 337; ЭСП 80]

Польск.: Nadzieja umiera ostatnia ('Надзея памірае апошняя') [МС 198]

Руск.: Надежда умирает последней [БСРП 577]

Укр.: Маю надію, що вийти з біди зумію [МС 198]; Де є життя, там є й надія [УПП 205]

Англ.: While there is life, there is hope ('Пакуль ёсць жыццё, ёсць і надзея') [МС 198]

Ням.: Es hofft der Mensch, solang'er lebt ('Пакуль жывеш, спадзяешся') [MC 198]

Исп.: La esperanza es lo ultimo que se pierde ('Надзея – гэта апошняе, што губляецца') [MC 198]; Mientras hay vida, hay esperanza ('Пакуль ёсць жыццё, ёсць і надзея') [MC 198]

Ит.: Finchè c'è vita, c'è speranza ('Пакуль ёсць жыццё, ёсць і надзея') [MC 198; DEP 1250]

Фр.: Tant qu'il y a de la vie, il y a de l'espoir ('Пакуль ёсць жыццё, ёсць і надзея') [RE 203]

427. Над сiратою Бог з калiтою [СБП 246; ТСП 338; BPS/АПФ]

Польск.: Nad sierotą Bóg z kaletą ('Над сiратою Бог з калiтою') [НКРР III 9]; Za syrotoju Boh z kalitoju ('За сiратою Бог з калiтою') [НКРР III 9]

Руск.: За сиротою (сиротой) [сам] Бог с калитой (калитой) [БСРП 811]

Укр.: Над сиротою бог з калитой [ПП II]; За сиротою бог з калитой [ПП II]

428. На жывой касцi мяса нарасце (мусiць нарастi) [КС 144; СБП 246; ТСП 338; BPS/АПФ] або На жывой касцi (На жывых касцях) мяса мусiць нарастi (нарасце) [РМ/ПМ] або На жывых касцях мяса нарасце [СБП 246; ТСП 338; BPS/АПФ]

Руск.: На жывой кости мяо нарастёт [БСРП 443]

Укр.: На живому все заживе [УПП 215]

429. Назад азiрайся, але наперад падавайся [КС 145]

Руск.: Иди вперёд, а оглядывайся назад [БСРП 386]

Укр.: Розумний йде вперед і оглядається назад [УПП 245]

430. Назваўся груздом – лезь у кош (кошык) [СБП 247; ТСП 339; ЭСП 80] або Абазваўся грыбам – лезь у гаршчок (кошык) [РССП 273] або Назваўся груздом (грыбам) – лезь у кош (кошык) [РМ/ПМ]

Польск.: Jeśliś grzyb, leźże w kozub ('Калi грыб, лезь у кораб') [SPRP 237]; Kiedyś grzyb, to leź w kosz ('Калi грыб, то лезь у кошык') [SPRP 237; 604; 589; НКРР I 766]

Руск.: Назвавшись груздем, полезай в кузов [БСРП 227]; Назвался груздем – полезай в лукошко [БСРП 227]; Назвался груздем, лезти в кузов [БСРП 227]

Укр.: Обiзвался грибом – лiзь у киш [РССП 46]

Ням.: Willst du ein Pilz, dann mache in den Korb ('Хочаш грыб, кладзi ў кошык') [MC 174]

431. На злодзеi шапка гарыць [КС 146; СБП 247; ТСП 340; ЭСП 81; BPS/АПФ+] або На злодзеi <i> шапка гарыць [РССП 278+; РМ/ПМ+] або Шапка на злодзеi гарыць [КС 268; РМ/ПМ]

Польск.: Na złodzieju czapka gore ('На злодзей шапка гарыць') [НКРР III 19; РССП 36; РР 500]; Na złodzeju skóra gorą ('На злодзей скура гарыць') [НКРР III 19; РР 500]

Руск.: На воре [и] шапка горит [БСРП 151]; На воре шапка горит [БСРП 151]

Укр.: На злодію шапка горить [ПП II; РССП 36]; На злодію шапка горить, а він себе хвать за голову [ПП II]

Лат.: Zaglim cepure (v. kājas) deg ('На злодзей шапка (ногі) гарыць(-аць)') [РР 500]

Лит.: Vagie, kepurė dega ('Злодзей, шапка гарыць') [РР 500]

Ням.: Dem Diebe brennt die Mütze auf dem Kopf ('На злодзей шапка гарыць') [МС 262]

432. На каго Бог, на таго і людзі [КС 147; СБП 248; ТСП 341; ВРС/АПФ+]

Польск.: Na kogo Pan Bóg, na tego i ludzie ('На каго Бог, на таго і людзі') [НКРР I 342]

Руск.: На каго Бог, на того и люди [БСРП 66]; На каго Бог, на того и добрые люди [БСРП 66]

Укр.: На каго бог, на того й люди [ПП III]; На каго бог, на того й люде, то нехай вже і так буде [ПП III]

433. На каго людзі гаворыць, на таго і свінні рохкаюць [РССП 278]

Руск.: На каго люди, на того й куры [БСРП 508]; На каго люди, на того и собаки [БСРП 508]

Укр.: На каго люди гомоняць, на того й свині хрюкаюць [ПП II]; На каго люди гомоняць, на того й свині рохкаюць [ПП II]; На каго люди гомоняць, на того і свині квичаць [ПП II]

434. На ласы кусочак знойдзеца куточак [ТСП 342]

Руск.: Лакомый кусочек найдёт куточек [БСРП 468]; Про лакомый кусочек найдётся мешочек [БСРП 469]

Укр.: На готовий шматок знайдеться роток [УПП 129]

435. На лаўца і звер бяжыць [КС 147; СБП 249; ТСП 342; ЭСП 82; ВРС/АПФ+]

Польск.: Na myśliwego zwierzyzna sama leci ('На паляўнічага звер сам бяжыць') [РССП 83]; Na myśliwego zwierzyzna wychodzi ('На паляўнічага звер сам выходзіць') [НКРР III 2; SPRP 226; 634; 677]

Руск.: На ловца и зверь бежит [БСРП 367; РССП 83]; На стрельца и зверь бежит [БСРП 880]

Укр.: На стрільця і звір біжить [РССП 83]

436. На лечаным кані далёка не заедзеш [СБПКВ 96; СБП 250; ТСП 343; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ]

Польск.: Na lekowanym koniu daleko nie pojedziesz ('На лечаным кані далёка не заедзеш') [НКРР II 204; РР 135]

Руск.: На лечёной кобыле далеко не уедешь [БСРП 415]; На чужом коне далеко не уедешь [БСРП 426]

Укр.: Гарним конем далеко не заїдеш [ПП I]; Мальованим конем далеко не в'їдеш [ПП I]; На чужому коні не заїдеш далеко [ПП I]

Лит.: Liecytu arkliu netoli josi ('Лечаны конь недалёка носіць') [РР 135]; Raiša kumele netoli tejosi ('Кульгавы конь недалёка завязе') [РР 135]

437. На наш век дурняў хопіць [СБП 250; ТСП 343; РССП 278+]

Руск.: На наш век дураков хватит [БСРП 110]; На наш век дураков станет [да и на ваш хватит] [БСРП 110]

Укр.: На наш вік дураків хватить [ПП II]

438. Наняўся, як прадаўся [КС 149; СБП 251; ТСП 344; ВПС/АПФ]

Руск.: Нанялся – продался [БСРП 580]

Укр.: Найнявся – продався [ПП III]; Найнявся – як продався [ПП III]; Найнявся – як продався, роби, як віл [ПП III]

439. Напалоханая варона і вераб'я баіцца [СБП 330; ТСП 448] *або* Напалоханая варона і вераб'я (куста) баіцца [ВПС/АПФ] *або* Напужаная варона і вераб'я баіцца [РССП 278] *або* Палоханая варона і кусту не давярае [КС 183] *або* Пужаная варона <i>куста баіцца [КС 195; СБП 330; ТСП 448; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ]

Руск.: Пуганая ворона и куста боится [МС 98]; Пуганая (Пугана) ворона [и] куста боится [БСРП 156]; Пуженая (Пужаная) ворона и куста боится [БСРП 156]

Укр.: Лякана ворона куца боїться [ПП I]; Налякана ворона і куца боїться [ПП I]; Стріляна ворона куца боїться [ПП I]

440. На памылках вучымся [СБП 251; ТСП 344]

Руск.: На ошибках учатся [БСРП 638]

Укр.: Мудрий вчиться на помилках дурного [ПП II]

441. На пахілае дрэва (На пахілую вярбу) козы скачуць [СБП 251; ТСП 345; ВПС/АПФ+]

Польск.: Na pachiloje [płachoje] dzieràv/o i kôzy skàczuc ('На пахілае (дрэннае) дрэва і козы скачуць') [РР 268]; Na pochyłe drzewo i kozy skaczą ('На пахілае дрэва і козы скачуць') [НКРР I 493; РР 268]

Руск.: На хилое дерево и козы скачут [БСРП 269]; На кривое дерево и козы скачут [БСРП 269]; На похляпое дерево и козы скачут [БСРП 269]

Укр.: На похиле дерево і кози скачуть [ПП I]; На зогниле дерево і кози скачуть [ПП I]

Лат.: Pakritušam kokam katrs kārj pāri ('На пахілае дрэва кожны залазіць') [PP 268]

Лит.: Ant palinkusio karklo visos ožkos lipa ('На пахілую вярбу козы скачуць') [PP 268]

Ням.: Auf einen Baum, der sich neigt, klettern auch die Ziegen ('На пахілае дрэва козы скачуць') [PP 268]

442. Наперад не вырываўся і ззаду не застаўся [СБП 251; ТСП 345]

Польск.: Naprzód nie wycupaj się, w tyle nie zostawaj, środka się trzymaj ('Наперад не вырываўся, ззаду не застаўся, сярэдзіны трымайся') [НКРР III 31]

Руск.: Вперёд не забегай, а сзади не отставай [БСРП 355]; Вперёд не выдавайся, назад не отставай [БСРП 168]; Вперёд не выдавайся, назади (позади) не оставайся [БСРП 168]

Укр.: Наперад не виривайся, ззаду не лишайся, а середини тримайся [МС 302]

443. Напісанае застаецца [СБП 252; ТСП 346; ЭСП 83]

Польск.: Słowa ulatują, pisma zostają ('Словы ўлятаюць, літары застаюцца') [МС 387]

Руск.: Слова улетают, написанное остается [МС 387]

Укр.: Слова відлітають, написане залишається [МС 387]

Лит.: Pasirašęs nebišlaižysi ('Напісанае не вытраш') [PP 378]; Ką parašysi, to neišdildysi ('Што напісана, тое не знікне') [PP 378]

Ням.: Was man schreibt, das bleibt ('Што напісана, тое застаецца') [PP 378]

Ісп.: Las palabras se van volando, lo escrito perdura ('Словы ляцяць, напісанае слова застаецца') [МС 387]; Las palabras vuelan, y lo escrito permanece ('Словы ляцяць, напісанае застаецца') [RE 178]

Іт.: Le arole volano, que che scritto resta ('Словы ляцяць, напісанае застаецца') [МС 387]

Фр.: Les paroles s'envolent, les écrits restent ('Словы ляцяць, напісанае застаецца') [МС 387]

444. Напісанае пярком не вычашаш і тапаром [КС 150; РМ/ПМ] або Што напісана (напішаш) пярком, <то> не вырубіш (не высечаш) тапаром [СБП 444; ТСП 603; ВПС/АПФ] або Што напісана (спісана) пярком, не выйме і сякера [РССП 284+; РМ/ПМ+] або Што спісана пярком, не выйме і сякера [КС 273]

Польск.: Co zapisane piórem, nie wyrąbie i toporem ('Што напісана пярком, не высычэш сякерай') [PP 378]

Руск.: Написано (Напишешь) пером, не вырубить (не вырубишь) [и] топором [БСРП 648]

Укр.: Написавши пером, не вирубаєш і топором [ПП II]; Написавши пером, не вирубаєш і топором [ПП II]; Що записано пером, то не вирубаєш і топором [ПП II]; Писаного сокирою не вирубаєш [ПП II]; Що записано, того не змажеш [ПП II]; Що записано пером, не витягнеш і волом [ПП II]

Лат.: Kas ar spolvu traksfīts, to ar cervi naiscērsi ('Што написана пяром, не вычэш сякерай') [PP 378]

Лит.: Ką plunksna parašys, tai ir su kirviu neištašys ('Што написана пяром, не вычэш сякерай') [PP 378]

Англ.: What is writ, is writ ('Што написана, написана') [PP 378]; The pen is mightier than sword ('Пяро мацней шпари') [МС 387]

Ням.: Was geschrieben ist, das ist geschrieben, man kann's mit keinem Schwamm wegwischen ('Што написана, тое написана, нельга сцерці губкай') [DSL IV 335]

445. Напрасткі <адна> варона лятае, ды (затое) <ніколі> дома не бывае [СБП 252; ТСП 346] або Хто прамікуе (прастуде), той дома не начуе [СБП 412; ТСП 562]

Руск.: Прямо ворона летает, да дома не ночует [БСРП 156]

Укр.: Навпростець тільки ворона літає, та дома не ночує [ПП I]; Хто простуде, той дома не ночує [ПП I]

446. Напроці ветру не падзьмеш [СБП 253; ТСП 347; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Przeciw wiatru trudno dmuchać ('Супраць ветра цяжка дзьмухаць') [NKPP III 27; PP 520]

Руск.: Против ветра не надуешься [БСРП 118]

Укр.: Проти вітру не надуєшся [ПП I]; Не дмухай проти вітру [ПП I]

Лат.: Vējam nevar pretī pērūs ('Супраць ветра не падзьмеш') [PP 520]; Ar dvašu pret vēju naatsaturēsi ('Супраць ветра не паедзеш') [PP 520]

Лит.: Prieš vējā nerarūsi ('Супраць ветра не падзьмеш') [PP 520]; Neuzrūsi prieš vējā ('Не дзьмі супраць ветра') [PP 520]

Англ.: Puff not against the wind ('Не дзьмі супраць ветра') [PP 520]

Ням.: Gegen den Wind kann man nicht pūsten (blasen) ('Супраць ветра нельга стукнуць (дзьмухаць)') [PP 520; DSL V 251]

447. На сваім сметніку і верабей (певень) гаспадар [КС 150; СБП 253; ТСП 348; РМ; ВРС/АПФ+]

Польск.: Każdy kogut na swych śmieciach śmielszy ('Кожны певень на сваім сметніку адважны') [NKPP II 6]; Kogut na własnym gnojowisku dużo może ('Певень на сваім сметніку шмат можа') [МС 151]

Руск.: Всяк (Всякий) петух на своём пепелище хозяин [БСРП 653]; Всяк петух смел на своей навозной куче [МС 151]

Укр.: Всякий півень на своєму смітті гордий [ПП I; МС 151]; На батьковому смітнику і півень воєвода [ПП I]

Лит.: Ir gaidys ant savo mėšlyno ponas ('І певень на своїм сметніку гаспадар') [PP 217]

Англ.: Every cock is proud of his own dunghill ('Кожны певень ганарыцца своїм сметнікам') [МС 151]

Ням.: Der Hahn ist König auf seinem Mist ('Певень на своїм сметніку кароль') [МС 151]

Ісп.: Cada gallo canta en su muladar ('Кожны певень спявае на своїм сметніку') [МС 151]

Іт.: È ardito il gallo sopra il suo letame ('Певень моцны на своїм сметніку') [МС 151]

Фр.: Un coq est bien fort sur son fumier ('Певень адважны на своїм сметніку') [МС 151]

448. Насільна міл (люб, любы, мілы) не будзеш *або* Сілай міл (мілы) не будзеш *або* Сілай міл (мілы) не будзеш [КС 150, 212; СБП 254; ТСП 348; РМ/ПМ]

Руск.: Насильно мил не будешь [БСРП 536]

Укр.: Насильно милий не будеш [ПП II]; Насильно милим не станеш [ПП II]

Ісп.: A la fuerza no es cario ('Сіла не каханне') [МС 140]

449. Насіў воўк, панеслі і ваўка (воўка) [СБП 422; ТСП 574] *або* Колькі б воўк ні валок, павалакуць і воўка [РССП 277] *або* Цягаў (цягнуў) воўк <авечкі>, пацягнулі і воўка [КС 256; СБП 422; ТСП 574; ЭСП 129]

Польск.: Nosi wilk, ale poniosa i wilka ('Насіў воўк, панеслі і воўка') [НКРР III 81]

Руск.: Ловит волк, а волка-то поймают? [БСРП 139]; Ловит волк, [да] ловят и волка [БСРП 139]; Таскал волк – потащили и волка [БСРП 140]

Укр.: Бере вовк, то й вовка візьмуть [УПП 34]

450. На смелага сабакі брэшучь, а баязлівага рвучь [СБП 254; ТСП 349]

Руск.: На смелого собака лает, [а] трусливого рвёт [БСРП 840]; На смелого собака гавкает, а боязливого рвёт [БСРП 840]; На смелого собака гавкает, [а] трусливого кусает [БСРП 840]; На смелого собака только лает, а трусливого всегда кусает [БСРП 840]

Укр.: На сміливого собака гавкає, а боягуза кусає [УПП 309]; І сміливого собаки кусають [ПП II]

451. На тое і щчупак у вадзе (у моры), каб карась не драмаў [КС 150; СБП 255; ТСП 350; ВРS/АПФ]

Польск.: Na to szczupak jest, żeby karaś nie drzymał ('На тое щчупак, каб карась не драмаў') [НКРР III 4; РР 326]

Руск.: На то щука в море, чтобы (чтоб) караси не дремали [БСРП 1009]; Для того и сотворена щука, чтобы караси не дремали [БСРП 1009]

Укр.: На те щука в морі, щоб карась не дрімав [ПП I]; На тоє в ставі єсть щупак, щоб карась не дрімав [ПП I]

Лит.: Tam ir lydeka prūde, kad karosas nesnaustų ('На тоє щчупак у вадзе, каб карась не драмаў') [PP 326]

452. На <усякае> хаценне ёсьць цярпенне [СБП 256; ТСП 352; ВРС/АПФ] *або* На ўсякае хаценне май цярпенне [РССП 278+]

Польск.: Wszelkiego utrapienia jest portem cierpliwość ('Усякае хаценне мае цярпенне') [НКРР I 4]

Руск.: На всякое хотенье есть терпение [БСРП 967]; На хотенье имей терпенье [БСРП 967]; На всякое хотенье имей терпенье [БСРП 967]; На хотенье есть [БСРП 967]; На хотенье живёт терпенье [БСРП 967]

453. На хвалёным быку далёка не паедзеш [КС 151]

Руск.: На ваньке далеко не уедешь [БСРП 105]

Укр.: На чужому коні далеко не заїдеш [УПП 341]

454. Начная зязюлька (зязюля) дзённую перакукуе [СБП 257; ТСП 352; РМ; ВРС/АПФ+]

Польск.: Nocna gżegzółka zawsze dzienną przekuka ('Начная зязюля заўсёды дзённую перакукуе') [НКРР II 12; РР 229]

Руск.: Ночная кукушка денную (дневную) перекукует (перекокует) [БСРП 458]; Ночная кукушка денную всё перекукуывает [БСРП 458]

Укр.: Нічна зозуля денну перекуе [ПП I]

Лит.: Nakties gegužė dienos gegužę prakukuoja ('Начная зязюля заўсёды дзённую перакукуе') [РР 229]; Naktinė gegutė viską per kukuoja ('Начная зязюля ўсіх перакукуе') [РР 229]

455. На чужой старане і жук мяса <і старая баба – маладзіца> [СБП 257; ТСП 352; ВРС/АПФ]

Руск.: На чужой стороне и жук мясо [БСРП 877]

Укр.: На чужій стороні і жук м'ясо, і стару бабу молодицею звать [ПП III]

456. На чужой старонцы рад сваёй варонцы [КС 151; СБПКВ 98; СБП 257; ТСП 353]

Руск.: На чужой стороне своей вороне рад [БСРП 877]

Укр.: На чужій стороньці рад будеш своїй ворононьці [ПП III]; На чужій сторонці поклонися і воронці [ПП III]

457. На чужы каравай рот(-а) не разявай (не разяўляй) [КС 151; СБП 257; ТСП 353; ЭСП 84; РССП 278+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ] або На чужы каравай вачэй не парывай [РССП 278]

Руск.: На чужой каравай рот (рта) не разивай (не раскрывай, не растягай) [БСРП 401]; На чужой каравай живота не порывай [БСРП 401]

Укр.: На чужий коровай рота не роззявляй [ПП ІІ]; На чужий коровай рота не роззявляй, а свій дбай [ПП ІІ]

Ням.: Stecke deinen Löffel nicht in anderer Leute Töpfe ('Не лезьце сваёй лыжкай у чужы збан') [SRD 53]

458. На чужы лоб сягаючы (шыбаючы), трэба і свой настаўіць (падставіць) [СБП 258; ТСП 353; ВРС/АПФ]

Руск.: Чужую бороду драть – надо и свою подставлять [БСРП 87]; Любишь чужую бороду драть, люби и свою подставлять [БСРП 87]

Укр.: На чужий лоб сягаючы, треба і свій підставляти [ПП ІІ]; Чужий лоб скубши, треба і свого наставити [ПП ІІ]

459. На чужым горы (няшчасці) шчасця не пабудуеш [СБП 258; ТСП 354]

Руск.: На чужом несчастье не построишь своего счастья [БСРП 595]

Укр.: На чужому горі шастя не будують [ПП ІІІ]

460. На чужы рот (раток) гузіка не нашыеш [СБП 258; ТСП 354; РМ/ПМ] або На чужы раток не накінеш платок [РССП 278+] або На чужы рот (раток, язык) замок не навесіш (не начэпіш, не павесіш) [СБП 258; ТСП 355; РМ/ПМ] або На чужыя вусны не накінеш хусты [СБП 259; ТСП 355; ВРС/АПФ] або Чужы раток не зашпіліш на гузік [РССП 283] або Чужы рот не каўнер, не зашпіліш [КС 263; РМ/ПМ] або Чужы рот – не свае вароты, не зачыніш [ТСП 589; ВРС/АПФ] або Чужы роцік не каўнерык, яго не зашпіліш [ТСП 589; РССП 283]

Руск.: На чужой рот пуговицу не нашить [БСРП 765]; На чужой рот не пуговицу нашить (не нашьёшь, не пришьёшь, не приштёшь) [БСРП 765]; На чужой роток не накинёшь моток [БСРП 766]; На чужой роток не накинёшь платок [БСРП 766]; Язык на замок не запрёшь [БСРП 1014]; Чужой рот не свои ворота: не затворишь [БСРП 766]; Чужой роток не свой хлевок: не затворишь [БСРП 766]

Укр.: На чужий роток не повісиш замок [ПП ІІ]; На чужий роток не накинеш платок [ПП ІІ]; На чужий роток не наложиш платок [ПП ІІ]

461. На чым вазку (возе, коніку) едзеш, таму і песенькі(-у) (песню) вядзі (пей, спявай) [КС 152; СБП 259; ТСП 355; РМ; ВРС/АПФ+]

Польск.: Kto na czym wózku jeździ, tego piosnkę śpiewa ('Хто на чужым вазку едзе, таму песенькі спяваць') [NKPP ІІІ 9; РР 530]

Руск.: На чьём возу сидишь, тому и песни поёшь (пой) [БСРП 135]; На чьём возу сижу, тому и песни пою [БСРП 135]; На чьём возе сидишь, тому и песенку пой [БСРП 135]

Укр.: На чиему возі їдеш, того й пісню співай [ПП І]; На чийм візку їду, тому й пісню співаю [ПП І]; На чийм возі їдеш, того пісеньку співай [ПП І]

Лат.: Kā kamanās sēdi, tā dziesmu dziedī ('На чьих санях едзеш, таму песни спявай') [PP 530]; Kā maizi ēd, tā dziesmu dziedī ('Чый хлеб яси, таму і песни спявай') [PP 209]

Лит.: Kieno vežime sēdi, to ir giesmę giedi ('На чьим возе едзеш, таму спявай') [PP 530]; Kieno duoną ēdi, tam ir giesmę giedi ('Чый хлеб яси, таму і песни спявай') [PP 209]

Ням.: Auf wessen Wagen man sitzt, dessen Lied man singt ('На чьим возе едзеш, таму і песни спявай') [PP 530]; Wessen Brot ich esse, dessen Lied ich singe ('Чый хлеб яси, таму і песни спявай') [PP 209]

462. Не багі (Не святяга) гаршкі лепяць [КС 165; СБП 279; ТСП 382; РССП 279+; РМ/ПМ+] або Не адны багі гаршкі абпальваюць [РССП 278]

Польск.: Nie świeci garnki lepi ('Не святяга гаршкі лепяць') [НКРР І 28; РР 480]

Руск.: Не Боги горшки обжигают (лепят) [, а те же люди] [БСРП 72]; Не боги горшки обжигают [БСРП 72]; Не святые горшки лепят [БСРП 208]

Укр.: Не святі горшки ліплять [ПП І]; Горшки не святі ліплять [ПП І]; Не святі горшки ліплять, а прості люди [ПП І]

Лит.: Ne sventieji puodus lipdo ('Не святяга гаршкі лепяць') [PP 480]

463. Не баішся ківа, пабаішся кія [СБП 260; ТСП 357; ВРС/АПФ] або Не слухаш ківа, дык паслухаешся кія [КС 166; СБП 260; ТСП 357]

Руск.: Не слушался отца, послушаешься (послушается) кнутца [БСРП 633]

Укр.: Не боїшся кива, не боїшся кия [ПП ІІ]

464. Не бойся гостя, які сядзіць, а бойся таго, што стаіць [СБП 261; ТСП 358]

Руск.: Не бойся гостя сидячего, а бойся [гостя] стоячего [БСРП 217]

Укр.: Не бійся гостя сидячого, а бійся стоячого [ПП ІІ]

465. Не бойся сабакі, бойся ліхога чалавека [КС 154]

Руск.: Не бойся глаза худого, бойся слова лихого [БСРП 176]

Укр.: Не бійся чорта, але злого чоловіка [УПП 266]; Не бійся дідька, бійся лихого чоловіка [УПП 267]

466. Не будзь горкі і не будзь салодкі: горкага праплююць, а салодкага прапльнуць [КС 154] або Не будзь горкім і не будзь салодкім – горкае праплююць, а

салодкае праглынуць *або* Не будзь салодкі, а то праглынуць, не будзь горкі, а то праплююць [СБП 262; ТСП 359; ВПС/АПФ]

Польск.: Nie bądź słodki, bo cię zliżą, nie bądź gorzki, bo cię splują ('Не будзь салодкі, а то абліжуць, не будзь горкі, а то праплююць') [НКРР III 2; РР 165]

Руск.: Горьким быть – расплюют, сладким – проглотят [БСРП 209]; Сладким быть – проглотят, горьким – выплунут [БСРП 818]; Ежели сладок будешь проглотят, а горек проплунут [БСРП 818]

Укр.: Не будь солодкий, бо розлижуть, не будь гіркий, бо розплюють [ПП I]; Не будь солодким, бо проковтнуть, не будь гірким, бо прокленуть [ПП I]; Не будь солодким, бо тя злижуть, не будь гірким, бо тя сплюють [ПП I]; Будеш солодкий, то тебе проглынуть, а будеш гіркий – проклянуть [ПП I]; Не будь солодкий, ні гіркий: будеш солодкий – проглынуть, а гіркий – проклянуть [ПП I]

Літ.: Būk nei saldus, nei kartus ('Не будзь ні салодкім, ні горкім') [РР 165]; Nebūk saldus nē kartus: saldų praris, kartų išspjaus ('Не будзь ні салодкім, ні горкім: салодкага праглынуць, горкага праплююць') [РР 165]; Būk nei per daug saldus, nei kartus: saldų nuris, kartų išspjaus ('Не будзь залішне ні салодкім, ні горкім: салодкага праглынуць, горкага праплююць') [РР 165]

Ням.: Sei nicht so süß, dass man dich verschlucke, und nicht so bitter, dass man dich ausspeie ('Не будзь салодкі, а то праглынуць, не будзь горкі, а то праплююць') [РР 165]

467. Не бывае (Няма) правілаў без выключэння [СБП 296; ТСП 404; ЭСП 94] *або* Няма правіл без выключэнняў [РССП 279]

Польск.: Nie ma reguły bez wyjątku ('Няма правілаў без выключэнняў') [РССП 120]

Руск.: Нет правила без исключения [РССП 120]; Нет правила (правил) без исключения [БСРП 715]

Укр.: Нема правил без винятків [РССП 120]

Англ.: There is no rule without exception ('Няма правіла без выключэння') [РССП 120]

Ням.: Keine Regel ohne Ausnahme ('Няма правіла без выключэння') [МС 375]

Ісп.: No hay regla sin excepción ('Няма правіла без выключэння') [МС 375]

Іт.: Ogni regola ha la sua eccezione ('Кожнае правіла мае выключэнне') [МС 375]

Фр.: Il n'y a pas de règle sans exception ('Няма правіла без выключэння') [МС 375]

468. Не было б шчасця, ды (дык) няшчасце памагло [СБП 262; ТСП 360; РССП 278+]

Руск.: Не было бы счастья (Не бываць бы счастьём), да несчастье помогло [БСРП 893]

Укр.: Не було б щастя, та нещастя помогло [ПП III]; Не було б щастя, якби не помогло нещастя [ПП III]

469. Не бярэ (Не руш) чужога і не бойся нікога [КС 154; СБПКВ 105; СБП 287; ТСП 394; ВПС/АПФ] або Не бярэ чужога і не бойся нікога [РМ/ПМ] або Не рабі благога і не бойся нікога [ТСП 382] або Не руш (Не чапай) нічога <i>не бойся нікога [КС 165; СБП 287; ТСП 394; ВПС/АПФ] або Не руш нічога (чужога) – не бойся нікога [РМ/ПМ]

Польск.: Czyniąc dobrze nie bój się nikogo ('Робіш дабро, не бойся нікога') [НКРР I 11]

Укр.: Не зачіпай чужога і не бійся нікого [ПП ІІІ]; Не бери чужога, не бійся нікого [ПП ІІІ]

470. Не ведаеш, дзе згубіш, а дзе найдзеш [РССП 278]

Руск.: Не знаеш, где найдёшь, где потеряешь [БСРП 378]; Сам не знаешь, где найдёшь, где потеряешь [БСРП 378]

Укр.: Не знаєш, де знайдеш, де втратиш [ПП ІІІ]; Не вгадаєш, де знайдеш, а де загубиш [ПП ІІІ]

471. Не ведаючы (Не зведаўшы) броду, не сунься ў воду [СБП 263; ТСП 361; РССП 278+, 279+; РМ/ПМ] або Не ведаючы (Не зведаўшы) броду, не сунься (суйся) у воду [ВПС/АПФ]

Руск.: Не изведавши броду, не суйся в воду [БСРП 95]; Не знаешь броду – не суйся в воду [БСРП 95]; Не испытай броду, не суйся в воду [БСРП 95]

Укр.: Не спитавши броду, не сунься у воду [ПП І]; Не йди у воду, не спитавши броду [ПП І]; Не лізь у воду, не знаючи броду [ПП І]

472. Не вер вачам сваім [РМ/ПМ]

Руск.: Не верь своим очам, верь его речам [БСРП 623]

Укр.: Очам не вір, а язикові не протився [УПП 279]

473. Не вер вушам сваім [КС 155; РМ/ПМ]

Руск.: Не верь ушам, а верь глазам [БСРП 939]

Укр.: Не вір вухам, але очам [УПП 317]

474. Не вер каню ў дарозе, а жонцы дома [СБП 264; ТСП 362; ВПС/АПФ]

Польск.: Nie wierz żonie w domu, a koniowi w drodze ('Не вер жонцы дома, а каню ў дарозе') [НКРР ІІІ 29; РР 284]

Руск.: Не верь коню в дороге, а жене в подворье [БСРП 430]; Не верь коню в поле (в доле), а жене в воле (в доме) [БСРП 430]

Укр.: Не вір коню в дорозі, а жінці – в дому [ПП І]; Жінці не вір у домі, а кобилі – в дорозі [ПП І]; Не вір жінці дома, кобилі в дорозі [ПП І]

Лат.: Sievai nevar uzticēt vienai mājās, zirgam ceļā ('Не вер жонцы дома, каню ў дарозе') [PP 284]

Лит.: Kelionėje nepasitikėk kumele, o namuose žmonele ('Не давярайце кабыле ў падарожжы, а жонцы дома') [PP 284]

475. Не вучы вучонага [КС 155; СБП 264; ТСП 363; ЭСП 86; РССП 278+; РМ/ПМ+] або Не вучы акуня (качаны) плаваць [РССП 278] або Не вучы дзядулю кашляць [ТСП 364] або Не вучы рыбу плаваць [СБП 265; ТСП 364]

Польск.: Nie ucz rybu pływać ('Не вучы рыбу плаваць') [НКРР III 28]

Руск.: Не учи ученого [РССП 165]; Не учи рыбу плавать [БСРП 777]; Не учи утку плавать [БСРП 937]; Не учи дедушку кашлять [БСРП 243]

Укр.: Не вчи вченого [МС 224]; Не вчи вченого їсти хліба печеного [ПП II]; Не вчи рыбу плавати [РССП 165]; Не вчи орла літати, а рыбу плавати [РССП 165]

Англ.: Don't teach fishes to swim ('Не вучы рыб плаваць') [МС 224]; Don't teach the dog to bark ('Не вучы сабаку брахаць') [РССП 165]

Ням.: Lerne nicht die Fische schwimmen und die Tauben fliegen ('Вучыць рыбу плаваць, а голуба лятаць') [МС 224]

Ісп.: Enseñar a nadar a un pez ('Навучыць рыбу плаваць') [МС 224]

Іт.: Insegnare a nuotare ai pesci ('Вучыць рыбу плаваць') [МС 224]; Insegnare ai gatti a prendere i topi ('Вучыць котку лавіць мышэй') [МС 224]; Insegnare alle aquile volare ('Навучыць арла лятаць') [МС 224]

Фр.: Apprendre aux poisons à nager ('Вучыць рыбу плаваць') [МС 224]

476. Не гань чужога, калі свайго не маеш [СБП 265; ТСП 364]

Руск.: Чужого не хай, свого не хвали [БСРП 997]; Чужое не вороши, коль у самого руки не хороши [БСРП 998]

Укр.: Чужого не губи, а свайго не хвали [ПП III]; Чужого добраго не гудь, а свого ледачого не хвали [УПП 114]; Чужого не гудь, а свого не хвали [УПП 292]

477. Не ганячы, не купіш, не хвалячы, не прадасі [РССП 278]

Польск.: Nie pochwalisz, nie sprzedasz, nie zganisz, nie kupisz ('Не пахваліш, не прадасі, не пагоніш, не купіш') [НКРР II 4]

Руск.: Не покора, не купиш, не похваля, не продась [БСРП 682]; Не покора, нічога не купиш, не похваля, нічога не продась [БСРП 682]

Укр.: Не похвалиш – не прадасі, не погудиш – не купиш [УПП 351]; Як не переплатиш, то й не купиш, а як не спустиш, то й не прадасі [ПП III; УПП 354]; Не збрешеш – не прадасі [ПП III]

478. Недагледзеш (Недаглядзіш) вокам, заплаціш бокам [СБП 265; ТСП 364] або Хто глядзіць вокам, той не пойдзе бокам [СБП 404; ТСП 551]

Польск.: Czego nie dopatrzysz okiem, to dopłacisz workiem ('Што не дагледзіш вокам, заплаціш кішэнню') [PP 117]; Nie dopatrzysz okiem, dołożysz workiem ('Не дагледзіш вокам, заплаціш кішэнню') [PP 117]

Руск.: Не доглядишь оком – заплатишь боком [БСРП 623]; Чего не досмотришь оком, то дотянешь боком [БСРП 623]

Укр.: Не додивишся оком – заплатиш боком [ПП II]; Хто не догляне оком, то вийде му боком [ПП II]; Як не доглянеш оком, то заплатиш боком [ПП II]; Не доглянеш оком, то вилізе боком [ПП II]; Не додивишся оком – заплатиш боком [ПП II]

Лат.: Kas akis neatsidaro, tas mašņā atsidaro ('Што не дагледзіш вокам, заплаціш кішэнню') [PP 117]

Лит.: Ko akimis nepriveizėsi, tą kišene užmokėsi ('Што не дагледзіш вокам, заплаціш кішэнню') [PP 117]

Ням.: Wer die Augen nicht aufthut, muss den Beutel aufthun ('Што не дагледзіш вокам, заплаціш кішэнню') [PP 117]

479. Не дай Бог свінні рог, а мужыку панства [СБП 266; ТСП 365; ВПС/АПФ]

Польск.: Nie ma gorszego szatana, jak się zrobi z chłopa pana ('Няма горш сатаны, як зрабіць з халопа пана') [МС 218]

Руск.: Не дай Бог мужыку барства, а свинье рога [БСРП 66]; Не дай Бог свинье рога (рог), а мужыку барства [БСРП 67]; Не дай Бог свинье рог, а мужыку панство [МС 218]

Укр.: Не дай, Боже, з Івана пана [МС 218]; Видів Біг, що не дав свині ріг [РССП 75]

480. Не да парасят, калі свінню смаляць [КС 156; СБП 267; ТСП 366; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ] або Свінні не да парасят, калі яе смаляць [СБП 267; ТСП 366; ВПС/АПФ]

Польск.: Nie do prosiąt świni, kiedy ją smałą ('Не да парасят свінні, калі яе смаляць') [НКРР III 34; РР 225]

Руск.: Не до поросят, как самоё свинью палят [БСРП 699]

Укр.: Не до поросят свині, коли свиню смалять [РССП 61]; Вже свині не до поросят, коли її смалять [УПП 91]

Лат.: Ne laikis sūkai sivēnu žēlot, kad pašu liek uz sārtā ('Няма часу свінні шкадаваць парасят, калі яе смаляць') [РР 225]

Лит.: Ne galvoj kiaulei paršai, kai ją pačią svilina ('Не мяркуе свіння пра парасят, калі яе смаляць') [РР 225]; Skerdžiamai kiaulei ne do paršų ('Свінні, якую смаляць, не да парасят') [РР 225]

481. Не дораг падарунак, дорага ўвага [КС 157; РМ/ПМ]

Польск.: Nie drogi dar, droga przyjaźń ('Не дораг падарунак, а дарагое сяброўства') [НКРР I 16; SPRP 253]; Nie patrz na datek, ale na serce ('Не глядзі на падарунак, а на сэрца') [SPRP 253]

Руск.: Не дорог подарок – дорога любовь [БСРП 675]; Мне не дорог (Не дорог мне) твой подарок, дорога твоя любовь [БСРП 674]

Укр.: Не подарунок дорогий, а дорога увага [УПП 343]

482. Не дражні ліха, пакуль ціха [СБП 286; ТСП 393; РМ/ПМ] або Не дражні (Не чапай) ліха, пакуль ціха [BPS/АПФ] або Не чапай ліха, калі (пакуль) спіць <ціха> [КС 172; СБП 286; ТСП 393; РМ/ПМ] або Не чапай ліха, калі спіць ціха (пакуль спіць) [BPS/АПФ]

Польск.: Nie budź licha (diabła), kiedy śpi ('Не будзі ліха (д'ябла), калі спіць') [НКРР II 5]

Руск.: Не буди лихо, когда спит тихо (пока лихо спит) [БСРП 486]

Укр.: Коли спить лихо – не буди ж його [ПП III]; Коли тихо, не буде лиха [ПП III]

Англ.: Let sleeping dogs lie ('Няхай сабака, які спіць, ляжыць') [RE 59]

Ням.: Schlafende Hunde soll man nicht wecken ('Сабаку, які спіць, не трэба будзіць') [RE 59]

Исп.: Al perro que duerme, no lo despiertes ('Сабаку, які спіць, не трэба будзіць') [RE 59]

Ит.: Non svegliare il can che dorme ('Не будзі таго, хто спіць') [RE 59]

Фр.: U ne faut pas réveiller / Ne réveillez pas le chat qui dort ('Не будзі ката, які спіць') [RE 59]

483. Не дурань, хто маўчыць [СБП 268; ТСП 368]

Польск.: Milczenie głupiego udą za mądrogo ('Дурны, які маўчыць, сыйдзе за мудрага') [НКРР II 5]

Руск.: Дурак тогда умён, когда молчит [БСРП 312]

Укр.: Дурний коли мовчить, то за розумного уходить [ПП II]; Дурний як мовчить, то за мудрого сходить [ПП II]

Англ.: Fools are wise until they speak ('Дурань разумны, пакуль маўчыць') [CDP 146]

Ням.: Solange ein Narr schweigt, hält man ihn für klug ('Пакуль дурань маўчыць, ён лічыцца разумным') [CDP 146]

Исп.: El necio, si es callado, por sabio es reputado ('Калі дурань маўчыць, ён лічыцца разумным') [CDP 146]

Ит.: Quando non dice niente, non è dal savio il pazzo differente ('Калі нічога не кажуць, не адрозніць дурняў ад мудрых') [CDP 146]

Фр.: Fou qui se tait, passe pour sage ('Дурань, які маўчыць, лічыцца разумным') [CDP 146]; Fol semble sage quand il se tait ('Дурань здаецца мудрым, пакуль маўчыць') [CDP 146]

484. Не жолаб да каня, <a> конь да жолаба ідзе [ТСП 369; BPS/АПФ]

Польск.: Nie żłób konia, ale koń żłobu szuka ('Не жолаб каня, <a> конь жолаб шукае') [НКРР II 171; PP 215]

Лат.: Sile pie zirga neiet ('Жолаб да каня не ходзіць') [PP 215]
Лит.: Ėdžios prie arklio neina ('Жолаб да каня не ходзіць') [PP 215];
Ням.: Die Krippe laufft dem Ochsen nicht nach, der Ochs muss die Krippe suchen ('Жолаб не ідзе да быка, бык ідзе да жолаба') [PP 215; DSL II 1635]

485. Нежывога з магілы не падымеш [СБП 268; ТСП 369]

Руск.: Мёртвый из могилы не выберется [БСРП 529]

Укр.: Мертвого з гробу не піднімеш [ПП II]; Мертвого з гробу не вергають [ПП II]; Мертвий з гробу не вернется [ПП II]; Померлого з могили не вергають [ПП II]; Мертві з гробу не встають [ПП II]

486. Не за тое воўка б'юць, што ён шэры, а за тое, што авечку з'еў [СБП 268; ТСП 369; ЭСП 87] *або* Не за тое воўка б'юць, што шэры, а што авечку з'еў [РССП 279]

Польск.: Nie za to wilka biją, że szary, lecz za to, że owcę zjadł ('Не за тое воўка б'юць, што шэры, а што авечку з'еў') [НКРР III 7]

Руск.: Не за то волка бьют, что сер, а за то, что овцу съел [БСРП 141]; Не за то волка бьют, что он сер, за то, что съел [БСРП 141]

Укр.: Не за те вовка б'ють, що сірий, а за те, що овечку з'їв [ПП I]

487. Не заўсёды (Не ўсё) кату масленица <прыйдзе і вялікі пост> [КС 171; СБП 283; ТСП 389; ЭСП 91; РССП 279+; РМ; ВРС/АПФ] *або* Мінецца кату масленица [СБП 237; ТСП 324; ЭСП 75; РМ/ПМ]

Польск.: Nie zawsze kotowi zapusty ('Не заўсёды кату масленица') [НКРР II 79]

Руск.: Не всегда кату масленица [БСРП 444]; Не все кату масленица / - будет и великий пост/ [РССП 76]; Не все кату масленица, будет и великий пост [БСРП 444]; Не всё кату масленица, придёт и великий пост [БСРП 444]; Отошла кату масленица [БСРП 444]; Сбылась кату своя масленица [БСРП 444]

Укр.: Не все котови масленица, буде й великий піст [РССП 76]

488. Не звездаўшы гора, шчасце не пазнаеш [КС 158] *або* Не звездаўшы гора, шчасця не ацэніш [ТСП 370]

Руск.: Не изведав горя, не узнаешь радости [БСРП 203]; Не видав горя, не узнаешь и радости [БСРП 203]

Укр.: Не зазнавши горя, не знатимеш і радості [УПП 38]

489. Не злавіў – не злодзей [КС 158; СБП 269; ТСП 370; РССП 279+; ВРС/АПФ] *або* Не злавіў (Не злоўлены) – не злодзей [РССП 279+; РМ/ПМ+] *або* Не злавіў (Не ўзяў) за руку, не кажы <што> злодзей [СБП 269; ТСП 370; РМ; ВРС/АПФ]

або Не злавіўшы, не кажы, <што> злодзей [СБП 269; ТСП 370; РМ; ВРС/АПФ] *або* Не злоўлены <за руку> – не злодзей [СБП 269; ТСП 370; ВРС/АПФ] *або* Не трапіўся ў хапку, не злодзей [РССП 279]

Руск.: Не пойман – не вор [БСРП 149]; Нейманный – не вор [БСРП 150]

Укр.: Не зловив за руку – не кажи, що злодій [ПП ІІ]; Не кажи – злодій, поки за руку не схопив [ПП ІІ]; Не кажи, що злодій, поки його за руку не схопиш [ПП ІІ]; Не піймавши, не кажи, що злодій [ПП ІІ]

490. Не кайся, рана падняўшыся (ўстаўшы) і рана жаніўшыся [КС 159; СБП 271; ТСП 372; РМ; ВРС/АПФ] *або* Не кайся, што рана ўстаў або маладым ажаніўся [СБП 271; ТСП 372; ВРС/АПФ]

Польск.: Ranne wstanie a młode wydanie nigdy nie szkodzi ('Не шкадуў, рана ўстаўшы, рана жаніўшыся') [НКРР ІІ 12; РР 286]; Rannego wstania, wczesnego zasiania a młodego ożenienia nikt nie żałował ('Ніхто не шкадуе, рана ўстаўшы, у час пасеяўшы, рана жаніўшыся') [НКРР ІІ 12; РР 286]

Руск.: Не кайся, рано вставши да молодо женившись [БСРП 405]

Укр.: Не кайся рано встати, молодим оженившись [ПП ІІ]; Не кайся рано встати, молодим жениться і пізно лягти [ПП ІІ]; Не кайся, молодо оженившись [ПП ІІ]

Лат.: Anksti kēlus, jaunam vedus gailētis neprisieina ('Не шкадуў, рана ўстаўшы, рана жаніўшыся') [РР 286]

Літ.: Nesigraudyk anksti atsikėlęs ir jaunas apsiže ('Не шкадуў, рана ўстаўшы, рана жаніўшыся') [РР 286]

Ням.: Früh aufstehen und früh (jung) freien, soll niemand gereuen ('Ніхто не павінен шкадаваць, рана ўстаўшы, рана (маладым) жаніўшыся') [РР 286]

491. Не кіем, дык палкаю – адной паганялкаю [РССП 279]

Руск.: Не кием, так палкой [БСРП 407]

Укр.: Не кием, то палкою [ПП ІІІ]; Чи кием, чи палкою – все одно [ПП ІІІ]

492. Не конь вязе, а дарога [СБП 272; ТСП 373]

Руск.: Не конь везёт, а дорога [БСРП 428]

Укр.: Не кінь везе, а дорога [ПП І]

493. Не красна хата вугламі, а пірагамі [СБП 272; ТСП 373; РССП 279+; ВРС/АПФ]

Руск.: Не красна хата углами, а красна пирогами [БСРП 946]; Красна изба пирогами [БСРП 387]

Укр.: Не красна хата вуглами, а красна пирогами [ПП І]; Не гарна хата вуглами, а гарна пирогами [ПП І]

494. Не лезь босы, дзе коней куюць [КС 160] *або* Не лезь, жаба, туды, дзе коней куюць [СБП 273; ТСП 374; РМ; ВРС/АПФ+] *або* Не лезь, певень, туды, дзе гусі пасуцца [СБП 273; ТСП 375]

Польск.: [Kiedy] Konia kuja, zaba nogę nadstawia (podstawia) ('[Калі] Каня куюць, жаба нагу падстаўляе') [SPRP 185; 611]; Nie nadstawiaj nogi, gdzie konia kuja ('Не падстаўляй ногі, дзе коней куюць') [NKPP II 81]

Укр.: Не лізь, жабо, туди, де коней кують [ПП І]

495. Не лезь раней бацькі ў пекла [КС 160; РМ/ПМ] *або* Не лезь у пекла раней за бацьку [СБПКВ 102] *або* Не спяшайся паперад бацькі ў пекла *або* Не хатайся ўперад бацькі на шыбеніцу [РССП 279] *або* Паперад (Раней) бацькі ў пекла не лезь (не сунься) [СБПКВ 102] *або* Раней бацькі ў пекла не лезь [КС 199; РМ/ПМ]

Руск.: Не лезь поперёд бацьки в пекло [БСРП 37]; Не суйся перёд бацьки в пекло [БСРП 37]; Вперёд бацьки в пекло не суйся [БСРП 37]; Наперёд бацьки в пекло не суйся [БСРП 37]; Не лезь поперёд бацьки в пекло [БСРП 37]; Не суйся перёд бацьки в пекло [БСРП 37]; Вперёд бацьки не суйся в петлю [БСРП 37]; Прежде бацьки в петлю не поспевай (не лезь, не суйся) [БСРП 37]; Раньше бацьки в петлю не суйся [БСРП 37]

Укр.: Не перебігай поперед батька в пекло [ПП І]; Не лізь поперед батька в пекло [ПП І]; Не спіши поперед батька в пекло [ПП І]; Не сунься поперед батька в пекло [ПП І]; Не забігай поперед батька в пекло [ПП ІІ]

496. Не май сто рублёў, а май сто сяброў [СБП 273; ТСП 375; РССП 279+; ВРС/АПФ] *або* Лепш сто сяброў, чым сто рублёў [РССП 277+] *або* Не май сто рублёў, <a>май сто сяброў [РССП 279+; РМ/ПМ+]

Руск.: Не имей сто рублей, [а] имей сто друзей [БСРП 767]

Укр.: Не май сто рублів, а одного друга [ПП ІІ]; Не май сто рублів, як одного друга [ПП ІІ]; Не май сто кіп, як сто друзів [ПП ІІ]; Не май сто кіп у полі, а май друзів доволі [ПП ІІ]

497. Не месца красіць чалавека, а чалавек месца [СБП 274; ТСП 376; ЭСП 88] *або* Не мясціна ўхарошае людзіну, а людзіна ўхарошае мясціну [СБП 274; ТСП 376]

Польск.: Nie miejsce czlowieka, ale czlowiek miejsce zdobi ('Не месца чалавека, а чалавек месца красіць') [NKPP II 460]

Руск.: Не место красит человека (человека красит), а человек место [БСРП 531]; Не место человека, а человек место красит [БСРП 531]

Укр.: Не місце красить людину, а людина місце [РССП 92]

Англ.: It is not the places that grace the men, but men the places ('Не месца красіць чалавека, а чалавек месца') [РССП 92]

Ням.: Der Mensch ehrt den Platz, nicht der Platz den Menschen ('Чалавек упрыгожвае месца, не месца – чалавека') [DSR 25]

Исп.: No es la casa que adorna a la mujer sino la mujer a la casa (‘Не хата ўпрыгожвае жанчыну, але жанчына хату’) [МС 38]

Ит.: Gli uomini onorano i luoghi, e non i luoghi gli (‘Чалавек красіць месца, а не месца чалавека’) [МС 38]

498. Не можаш памагчы, дык лепей памаўчы [СБП 275; ТСП 377; ВПС/АПФ]

Руск.: Не можеш помогчи, так лучше помолчи [БСРП 558]

Укр.: Не можеш допомогти, то ліпше помовчи [ПП ІІІ]

499. Не наракай на люстэрка, калі нос крывы [РССП 279]

Польск.: Nie ma co narzekać na lustro, gdy gęba krzywa (‘Не наракай на люстэрка, калі рожа крыва’) [РССП 64]

Руск.: Не пеняй на зеркало, коли рожа крива [БСРП 373]; Не брани зеркало, коли рожа крива [БСРП 373]; Не (Нечего) на зеркало пенячь, коли рожа дурна [БСРП 373]; Неча (Нече) на зеркало пенячь, коли рожа крива [БСРП 373]; На зеркало неча (нечего) пенячь, коли рожа крива [БСРП 373]; Не на зеркало пеняй, коли рожа коса [БСРП 373]

Укр.: На дзеркало не треба нарікати, коли кривую пику в нім видати [ПП ІІ]

Ням.: Schimpf nicht auf den Spiegel, wenn du ein schiefes Gesicht hast (‘Не наракай на люстэрка, калі твар крывы’) [РССП 63]; Schmähen den Spiegel nicht, wenn schief dein Angesicht (‘Не наракай на люстэрка, калі твар крывы’) [KSB 136]

500. Не падмажаш – не паедзеш [КС 163; СБП 275; ТСП 378; ЭСП 89; РССП 279+; ВПС/АПФ+] або Не мазаўшы, не паедзеш [РССП 279+; ВПС/АПФ+] або Не падмажаш (Не падмазаўшы), <то і> не паедзеш [РССП 279+; РМ/ПМ+] або Не падмажаш, то і не паедзеш або Не падмазаўшы, не паедзеш [СБП 275; ТСП 378; ВПС/АПФ]

Польск.: Kto [nie] smaruje, ten [nie] jedzie (‘Хто [не] шмаруе, той [не] едзе’) [ЕР 306]

Руск.: Не подмажешь – не поедешь [БСРП 676; РССП 116]; Не подмазано, не катится [БСРП 676]

Укр.: Не подмажешь – не поїдеш [ЕР 307]

Слав.: Nepodmažeš – nepoveyieš (‘Не падмажаш – не паедзеш’) [РССП 116]

Літ.: Nepatepęs / Nešmeruosi nevažiuosi (‘Не падмажаш / Не вышмаруеш, не паедзеш’) [ЕР 306]

501. Не паклаў (Не паклаўшы), не шукай [СБП 276; ТСП 379; ВПС/АПФ]

Руск.: Не положи, не ищут [БСРП 687]; Не положи, не ищи [БСРП 687]; Не положи, не ищи [БСРП 687]; Не положил – не ищи [БСРП 687]

Укр.: Де не поклав, не візьмеш [ПП ІІІ]; Де не положив, там не візьмеш [ПП ІІІ]

502. Не памыляецца <толькі> той, хто нічога не робіць [КАБМ 75] *або* Не памыляецца той, хто нічога не робіць [РССП 279+] *або* Той не памыляецца, хто ад працы хіляецца [РССП 282] *або* Хто <нічога> не робіць, той не памыляецца [СБП 410; ТСП 559; РМ/ПМ]

Польск.: Ten tylko się nie myli, co nic nie robi ('Той толькі не памыляецца, хто нічога не робіць') [НКРР III 34]

Руск.: Не ошибается [только] тот, кто ничего не делает [БСРП 637]; Не ошибается тот, кто ничего не делает [КАБМ 75]; Кто не работает, тот не ошибается [БСРП 741]

Укр.: Не помиляється той, хто нічого не робить [ПП II]; Той не помиляється, хто нічого не робить [ПП II]; Тільки той не помиляється, хто ні до чого не торкається [ПП II]

Англ.: The man who makes no mistakes does not usually make anything ('Хто не робіць памылак, звычайна нічога не робіць') [CDP 208]

Ням.: Wer nichts tut, irrt nicht, und wer nicht irrt, bessert sich nicht ('Хто нічога не робіць, той не памыляецца, і хто не памыляецца, той не паляпшае сябе') [DSL IV 1180]; Wer nichts tut, dem misslingt nichts ('Хто нічога не робіць, той правальваецца') [DSR 25]; Wer nichts tut, sündigt nicht ('Хто нічога не робіць, той не грашыць') [DSL IV 1181]

Іт.: Chi non fa, non falla ('Хто не робіць, не памыляецца') [DSL IV 1180]

Фр.: Qui ne parle, n'erre ('Хто не кажа, не памыляецца') [DSL IV 445]

503. Не плаціць багаты, а вінаваты [СБП 277; ТСП 380; ВПС/АПФ+]

Руск.: Не платит богатый, платит виноватый [БСРП 79]

Укр.: Не платить багатий, але винуватий [ПП III]

504. Не плюй у калодзеж, прыйдзеца напіцца [СБП 277; ТСП 380; ВПС/АПФ] *або* Не плюй у калодзеж, прыйдзеца <вады> напіцца [РМ/ПМ] *або* Не плюй у карытка – прыдасца напіцца [ТСП 380; ЭСП 89; ВПС/АПФ] *або* Не плюй у крыніцу: прыйдзеш па вадзіцу [РССП 279]

Польск.: Nie pluj nigdy do studni, może jeszcze przyjdzie ci pić z niej wodę ('Не плюй у калодзеж, можа давядзецца з яго ваду піць') [МС 90]; Nie pluj w wodę, przyjdzie ci się napić ('Не плюй у ваду, прыйдзеца яе піць') [МС 90]; Nie pluj w wodę, bo przyjdzie się jej napić ('Не плюй у ваду, бо прыйдзеца яе піць') [РР 508]

Руск.: Не плюй в колодец – пригодится (сгодится, случится) напиться [БСРП 421]; Не плюй в колодец /:пригодится воды напиться/ [РССП 72]; Не плюй в колодец – годится воды испить [БСРП 421]; Не плюй в колодец – придётся напиться [БСРП 421]

Укр.: Не плюй в криницю – трапіться води напіцца [РССП 72]

Лат.: Nasvid vacaja oka maslu, var vel dasait atsadzert ('Не варта пляваць у ваду, прыйдзеца напіцца') [РР 508]; Nespļauj bļodā – naksies pasam izstreib ('Не плюй у кубак, прыйдзеца напіцца') [РР 508]

Лит.: Nespjauk j vandenj, rasi pats gersi ('Не плюй у ваду, павінны будзеце піць яе') [PP 508]; Nespjauk j vandenj, kad kartais neprisieitij gerti ('Не плюй у ваду, давядзеца некалі яе піць') [PP 508]

Англ.: Don't foul the well, you may need its water ('Не забруджвай студню, можа спатрэбіцца яе вада') [MC 90]; Cast no dirt into the well that gives you water ('Не забруджвай студню, якая дае табе ваду') [CDP 2]; Never cast dirt into that fountain of which you have sometimes drunk ('Не забруджвай фантан, з якога вам давядзецца часам піць') [MC 90]

Ням.: Spuck nicht in den Brunnen, vielleicht wirst du noch sen Wasser trinken ('Не плюй у студню, можа прыйдзеца з яе піць') [MC 90]

Ісп.: No enturbies aguas que hayas de beber ('Не каламуць ваду, якую табе піць') [MC 90]

Іт.: L'acqua che devi bere guarda di non intorpidirla ('Не каламуць ваду, якую ты павінен піць') [MC 90]

Фр.: Ne jette pas de pierre à la source où tu as bu ('Не кідайце камяні ў крыніцу, з якой вы пілі') [MC 90]

505. Не пытайся ў старога, а пытайся ў бывалага [КС 164; ВПС/АПФ+]

Польск.: Nie pytaj starego, pytaj bywałego ('Не пытай старога, а пытай бывалага') [НКРР III 40]

Руск.: Не спрашвай у старога, [а] спрашвай у бывалого [БСРП 872]; Не спрашвай старога, [а] спрашвай бывалого [БСРП 872]

Укр.: Не питай старога, а питай бувалого [УПП 209]; Не питай ученого, а питай бувалого [УПП 239]

506. Не радзіся красівы, а шчаслівы [ТСП 382; ВПС/АПФ] або Не радзіся краснай, а радзіся шчаснай [КС 165] або Не радзіся краснай(-ы), а радзіся шчаснай(-ы) [РССП 279+; РМ/ПМ+] або Не радзіся красны, а радзіся шчасны [СБП 278; ТСП 382; ВПС/АПФ]

Руск.: Не родись красивой, а родись счастливой [БСРП 449]; Не родись красив, а родись счастлив [БСРП 449]

Укр.: Не родися красним, але шасним [ПП III]; Не родися красний, але шасний [ПП III]; Не родися вродливим, а родися шасливим [ПП III]; Не родися красна, та родися шасна [ПП III]; Не родися красне, але шасне [ПП III]; Не родися красним, а родися шасним [ПП III]

507. Не раскусіш арэх, зерня не з'ясі [СБП 278; ТСП 382]

Польск.: Kto chce orzech zjeść, musi zgryźć łupinę ('Хто хоча арэх з'есці, павінен раскусіць абалонку') [MC 128]

Руск.: Не разгрызёшь (Не разгрызть) ореха, не съешь (не съестъ) [и] ядра [БСРП 627]

Укр.: Не розкусивши горіх, зерна не з'їси [ПП І]

Лат.: Ja riekstu nekodīsi, tad kodolu nedabūsi ('Калі не раскусіш арэх, не атрымаеш зерне') [PP 287]

Лит.: Neperkrintęs kevalo, branduolio neragausi ('Не раскусіўшы арэх, зерне не атрымаеш') [PP 287]

Англ.: He that will have the kernel must crack the nut ('Хто хоча ядро, павінен раскусіць арэх') [CDP 54; MC 128]

Ням.: Wer den Kern haben will, muß die Nuß knacken ('Хто хоча ядро, павінен раскусіць арэх') [CDP 54; MC 128]

Ісп.: Quien quiere higos de Lepe, que trepe ('Хто хоча з'есць інжыр з Лепэ, павінен залезці на дрэва') [MC 128]

Іт.: Chi vuol la noce, schiacci il guscio ('Хто хоча арэх, павінен раскалоць шарлупінкі') [MC 128]

Фр.: Pour avoir l'amande il faut casser le noyau ('Каб з'есці міндаль, трэба далезці да яго ядра') [CDP 54; MC 128]

508. Не руш бабiных груш (ігруш), баба натрасе, то сама прынясе [КС 165; СБПКВ 105]

Руск.: Не рушь бабiных груш: сам натраси (потраси) да бабе поднеси [БСРП 227]; Бабiных груш не рушь: свои тряси да бабе носи [БСРП 227]

Укр.: Не руш бабiних груш, свої труси – бабі неси [УПП 202]

509. Не судзіце, ды не судзімы будзеце [СБП 280; ТСП 384; ЭСП 91]

Польск.: Nie sądzcie, a nie będziecie sążeni ('Не судзіце, і не судзімы будзеце') [НКРР III 7; MC 374]

Руск.: Не судите, да не осуждени будете [БСРП 884]; Не судите, и не судимы будете [MC 374]

Укр.: Не судіть, і вас судити не будуть [MC 374]

Англ.: Judge not lest you be judged ('Не судзі, каб не быць асуджаным') [MC 374]

Ням.: Richtet nicht, so werdet ihr auch nicht gerichtet ('Не судзі, тады не будзеш асуджаным') [MC 374]

Ісп.: No juzguéis y no seréis juzgados ('Не судзі, і не будзеш асуджаным') [MC 374]

Іт.: Non giudicate, e non sarete giudicati ('Не судзіце, і не будзеш асуджаным') [MC 374]

Фр.: Ne jugez point et vous ne serez pas jugés ('Не судзі, і не будзеш асуджаным') [MC 374]

510. Не сунь носа, куды не просяць [КС 166; РМ/ПМ] або Не сунь носа ў чужое проса [КС 167; РМ/ПМ] або Не сунься з сваім носам, куды цябе не просяць [КС 168; РМ/ПМ]

Польск.: Nie wtykaj nosa do cudzego prosa ('Не сунь носа ў чужое проса') [SPRP 269; 717]

Руск.: Не суй носа в чужое просо (до чужого проса) [БСРП 603]; Не тычь носа в чужое просо [БСРП 603]; Не суй свой нос, куда тебя не просят [БСРП 603]; Не суй нос не в свой вопрос [БСРП 603]

Укр.: Не пхай носа до чужого проса, бо в чужім просі б'ють по носі [МС 276]; Не пхай свого носа до чужого проса [УПП 300]; Не сунь свого носа в пшеничне борошно [УПП 300]; Не сунь свого носа в чужий город [УПП 300]; Пильнуй свого носа, а не чужого проса [УПП 300]

Ням.: Stecke deine Nase nicht in fremde Angelegenheiten ('Не сунь носа ў чужыя справы') [МС 276]

Іт.: Non ficcare il naso negli affair altrui ('Не сунь носа ў чужыя справы') [МС 276]

511. Не тады сабак кормяць, як на паляванне ехаць (ісці) [СБП 281; ТСП 385; ВПС/АПФ] або Не тады сабак кормяць, як на паляванне ідуць [РССП 279+]

Польск.: Nie czas psy karmić, kiedy trzeba iść na polowanie ('Не тады сабак кормяць, калі трэба ісці на паляванне') [PP 315]; Jak na polowanie, to psy karmić ('Як на паляванне, тады сабак кормяць') [PP 315]

Руск.: Когда на охоту ехать – тогда и собак кормить [БСРП 636]

Укр.: Не тоді собак годують, як на охоту йдуть [ПП I]; Не тоді треба псів годувати, коли вже йдеш полювати [ПП I]

Лат.: Ko līdz suni barot, kad vilks jau kūti ('Што карміць сабаку, калі воўк ужо знаходзіцца ў адрыве') [PP 315]

Літ.: Ne laikas šunis lakinti, kai reikia nedžioti ('Не тады кормяць сабак, калі трэба паляваць') [PP 315]; Ne laikas šunis lakinti, kai medžiotojai į ožiaragus trimituoja ('Не тады кормяць сабак, калі паляўнічыя звоняць у трубу') [PP 315]

Ням.: Man muss den Hund nicht füttern, wenn er auf den Fang gehen soll ('Трэба карміць сабаку, калі ён збіраецца ісці за ўловам') [PP 315]

512. Не так жывеш, як хочацца, а так, як можацца [КС 168; РМ/ПМ]

Польск.: Nikt nie żyje, jak chce, ale jak może ('Ніхто не жыве, як хоча, а так, як можа') [НКРР III 17]

Руск.: Не живи, как хочется, а живи, как можется [БСРП 350]; Не так жить, как хочется, но как можется [БСРП 352]

Укр.: Так жить, як набіжить: не так, як хочеться, а так, як можется [УПП 206]

513. Не тая маці, што спарадзіла, а тая, што выгадала [КС 169] або Не тая маці, што нарадзіла, а тая, што выгадала [РССП 279+; РМ/ПМ]

Польск.: Nie ta matka, co porodziła, ale ta, co wychowała ('Не тая маці, што нарадзіла, а тая, што выгадала') [НКРР II 70]

Руск.: Не та мать, что родила, а та, что воспитала [БСРП 522]; Не та мать, что родила, а та, что вскормила [БСРП 522]; Не та matka, что родит, а та, что наптит [БСРП 522]; Не та мать, которая родила, а та, которая вспоила-вскормила [БСРП 522]; Не та мать, которая родила, а та, которая растила [БСРП 522]; Не та мать, что родила, а та, что выходила [БСРП 522]

Укр.: Не та мати, що родила, а та, що вигодувала [ПП II]; Не то мати, що на світ пустила, а то, що вигодувала [ПП II]

514. Не тое дабро (добра, харашо), што дабро (добра, хораша), але тое, што каму даспадобы [СБП 282; ТСП 387] *або* Не тое міла, што міла, а тое міла, што допрага [КС 169]

Польск.: Nie to dobre, co dobre, ale to, co sie komu podobra ('Не тое добра, што добра, але тое, што каму даспадобы') [CDP 971]

Руск.: Не то хорошо, что хорошо, а то, что нравно [БСРП 966]; Не то хорошо, что хорошо, а то хорошо, что идёт к чему (к чему идёт) [БСРП 966]; Не то хорошо, что хорошо, а то, что ладно (что к делу) [БСРП 966]; Не то мило, что хорошо, а то хорошо, что мило [БСРП 536]

Укр.: Не те добро, що припасеш, а те, що наживеш [ПП I]; Не те добро, що принесеш, а те, що наживеш [ПП I]; Дорого, та мило, дешево, та гнило [УПП 352]

Англ.: Fair is not fair, but that which pleases ('Добра не тое, што добра, але тое, што падабаецца') [CDP 971]

Исп.: El deseo hace hermoso lo feo ('Жаданне робіць прыгожым прыгожае') [CDP 971]; Quien feo ama, hermoso le parece ('Хто любіць прыгожае, лічыць гэта прыгожым') [CDP 971]

Ит.: Non è bello ciò ch'è bello, ma è bello quel che piace ('Не тое прыгожае, што хораша, а то хораша, што кахаем') [CDP 971]

Фр.: Ce qui me plaît est bon ('Што мне падабаецца, тое і прыгожае') [CDP 971]

515. Не той друг (таварыш), што <губы> мёдам мажа, а той, хто праўду ў вочы кажа [КС 170; СБП 282; ТСП 387]

Руск.: Не тот друг, кто мёдом мажет, а тот, кто правду скажет [БСРП 301]

Укр.: Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже [ПП III]

516. Не той дужы, хто коней стрымлівае, а той, хто сябе стрымлівае [СБП 282; ТСП 387]

Руск.: Не тот силён, кто первым бьёт, а тот силён, кто выстоит [БСРП 809]; Не тот силён, кто дюжит, а тот, кто дружит [БСРП 809]; Не тот сильный, что камень вернёт, а тот, что себя навернёт [БСРП 398]

Укр.: Не той сильний, що камінь верне, а той, що серце в собі держить [ПП II]

517. Не той пива п'є, хто варыць [СБП 282; ТСП 387; ВРС/АПФ]
Руск.: Не тот пиво пьёт, кто варит; а тот, кому Бог судит [БСРП 659]
Укр.: Не той пиво п'є, хто варить [ПП II]

518. Не той сабака кусає, які гаўкає [РССП 279]
Польск.: Psy, które szczekają, nie gryzą ('Сабака, які гаўкає, не кусає') [Schmelz 1990, 46]
Руск.: Не та собака кусает, которая лает [БСРП 840]; Не та собака кусает, которая лает, а та, которая молчит [БСРП 840]
Укр.: Не той пес кусає, що гавкає, а той, що мовчить [ПП I]; Не того собаки бійся, що голосно гавкає, а того, що тихо підходить [ПП II]
Лат.: Suns, kas rej, tik atri nekoz ('Сабака, які гаўкає, не кусає') [PP 479]
Лит.: Suo, kuris daug loja, nekanda ('Сабака, які гаўкає, не кусає') [PP 479]
Англ.: Cowardly dogs bark much ('Баязлівы сабака шмат гаўкає') [DEP 783]; The cowardly dog barks more than it bites ('Баязлівы сабака гаўкає больш, чым кусає') [DEP 783]
Ням.: Bellende Hunde beißen nicht ('Сабака, які гаўкає, не кусає') [DSA, 40]; Hunde, die bellen, beißen nicht ('Сабака, які гаўкає, не кусає') [РНПС 488]
Ісп.: Perro que ladra, no muerde ('Сабака, які гаўкає, не кусає') [PP 479]
Фр.: Chien qui aboie ne veut mordre ('Сабака, які гаўкає, не кусає') [PP 479]

519. Не толькі тоє сонца, што ў акне [КС 170] або Не толькі тоє сонца, што ў акне (ў ваконцы) [РМ/ПМ]
Польск.: Nie tylec tylko światła, co w oknie ('Не толькі тоє святло, што ў акне') [НКРР III 4]
Руск.: Не только свету (света), что в окошке [БСРП 791]

520. Не ў грошах шчасце [РССП 279]
Польск.: Pieniądze szczęścia nie dają ('Грошы шчасця не даюць') [SPRP 245; 742]; Nie złoto szczęście czyni ('Золата шчасця не дае') [SPRP 245; 742]
Руск.: Не в деньгах счастье [БСРП 263]; Не в деньгах счастье, а в добром согласье [БСРП 263]
Ням.: Geld [allein] macht nicht glücklich ('Грошы (толькі) шчасця не даюць') [DSA, 35; SRD 56]

521. Не ўздыхай, чаго няма, то няхай [КС 171; СБПКВ 107; СБП 283; ТСП 388; РМ/ПМ]
Руск.: Чего нет, того и не надо [БСРП 913]
Укр.: Не зітхай: чого нема, то й так нехай [ПП III]

522. Не ў свае сани не садзіся [СБП 283; ТСП 389; ЭСП 91] *або* Не ў свае (У чужыя) сани не садзіся [РССП 282; РМ/ПМ]

Руск.: Не в свои сани не садись [БСРП 783; РССП 134]; Не во все сани садись [БСРП 783]

Укр.: Не в свої сани не сідай [РССП 134]

523. Не ўсё тое збываецца, на што чалавек спадзяваецца [РССП 279]

Руск.: Не всё сбывается, о чём мечтается [БСРП 785]; Не всё сбывается, чего желается [БСРП 785]; Не всё сбывается, что желается [БСРП 785]

Укр.: Не все так буває, як чоловік гадає [ПП II]; Не все так іде, як би чоловік хотів [ПП II]

524. Не ў тым дзела, што кабыла бела, а што воза не бярэ *або* Не ў тым сіла, што кабыла сіва, а што воза не цягне [СБП 285; ТСП 391; ВПС/АПФ]

Руск.: Не в том сила, что кобыла сива, а в том, что не везёт [БСРП 808]

Укр.: Не в тому сила, що кобила сива, а в тому, що не везе [ПП II]

525. Не хваліся сеўшы, а хваліся з'еўшы *або* Не хваліся травою, а хваліся сенам [РССП 279]

Руск.: Не хвались травой, хвались сеном [БСРП 913]; Не хвались, на коня садясь, а хвались, когда слезешь [БСРП 413]

Укр.: Не хвалися травою, а хвалися сіном [УПП 81]

526. Не хлебам адзіным жыве чалавек [КС 172; СБП 286; ТСП 392; ЭСП 92; РССП 279+; РМ/ПМ+]

Польск.: Nie samym chlebem człowiek żyje ('Не адным хлебам жыве чалавек') [НКРР I 256; РССП 168]

Руск.: Не хлебом единым жив человек [БСРП 957; РССП 168]; Не единым хлебом жив человек [БСРП 956]; Одним хлебом жив (сыт) не будешь [РССП 168; БСРП 957]

Літ.: Ne viena duona žmogus gyvena ('Не адным хлебам жыве чалавек') [РР 209]

Англ.: Man cannot live by bread alone ('Чалавек не можа жыць адным хлебам') [ODP 321]; Man shall (does) not live by bread alone ('Чалавек не павінен жыць (не жыве) адным хлебам') [РССП 168]

Ням.: Der Mensch lebt nicht vom Brot allein ('Чалавек не жыве адным хлебам') [SRD 58; РР 209]

Ісп.: El hombre no vivirá de solo pan ('Чалавек не будзе жыць адным хлебам') [РР 209]

Фр.: L'homme ne vit pas seulement de pain ('Чалавек не жыве адным хлебам') [РР 209]

527. Не чапай броду (гною), бо смярдзец будзе [ТСП 393; ВРС/АПФ]
Польск.: Nie ruszaj gówna, bo śmierdzi ('Не чапай лайно, бо смярдзец будзе')
[НКРР I 11]

Руск.: Не тронь говно – воняць не будзе [БСРП 181]; Не тронь говно – не то (а то) завоняет [БСРП 181]; Не тронь, так и не воняет [БСРП 914]

528. Не чын чалавека падвышае, а чалавек чын [РССП 279]

Польск.: Nie urząd męża, ale mąż urząd zdobić ma ('Не чын чалавека, але чалавек чын упрыгожвае') [Wójcik, Ziebart 2001, 21; 430]

Руск.: Не чин чина почитай, а ум ума почитай [БСРП 994]

Ням.: Der Mann ehrt das Amt, nicht das Amt den Mann ('Чалавек паважае чын, не чын чалавека') [SRD 59; GBS 122; MC 38]

529. Не шукай бяды, яна <сама> цябе знойдзе [КС 173; СБП 288; ТСП 395; РССП 279+; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Nie szukaj biedy, bo cię sam znajdzie ('Не шукай бяды, яна сама цябе знойдзе') [НКРР I 113]

Руск.: Не ищи беды: беда сама тебя сыщет [БСРП 45]; Не ищи беду – сама набреду [БСРП 44]

Укр.: Не шукай собі біди, вона сама тебе знайде [ПП III]; Не шукай горя – воно само знайде [ПП III]

530. Не шукаючы, не знойдзеш [СБП 288; ТСП 395; ЭСП 92; РМ; ВРС/АПФ+]

Руск.: Что не ищешь, того [верно] не сыщешь [БСРП 391]

Англ.: Nothing seek, nothing find ('Нічога не шукаеш, нічога не знойдзеш') [DEP]

531. Ніхто не бача, як сірата плача, а (але) кожны (усякі) бача, як сірата скача [КС 174; СБП 290; ТСП 397]

Руск.: Все видят, как веселюсь, а никто не видит, как плачу [БСРП 123]

Укр.: Ніхто не баче, як сирота плаче, а як заскаче, то всяк побаче [ПП II]; Ніхто не бачить, як бідний сирота плаче [ПП III]

532. Ніхто не ведае, як хто абедае [СБП 290; ТСП 397; ВРС/АПФ]

Руск.: Никто того не ведает, как бедный обедает [БСРП 46]; Никто того не ведает, где бедный обедает [БСРП 46]; Бог ведает, кто как обедает [БСРП 58]

Укр.: Ніхто не відає, як бідний обідає [ПП III]

533. Новае сітка на калку навісіцца, а старое і пад лаўкай навалаяецца [СБП 292; ТСП 399; ВРС/АПФ] або Новае сітка на калочку вісіць, а старое пад лаваю ляжыць [КС 175]

Руск.: Новое ситце на колике нависится, а завяляется – под лавкой навяляется [БСРП 811]; Старая плётка под лавкой лежит, а новая на стопке висит [БСРП 667]

Укр.: Новеньке ситце на клинці, а старе під лавою [ПП І]; Нове ситечко на кілочку, а як пристаріється, садять квочку [ПП І]; Нове ситце на кілочку, а старев кочергах [ПП І]

534. Новы час – новыя песні [СБП 293; ТСП 400]

Польск.: Inne czasy, inne obyczaje ('Іншыя часы, іншыя звычаі') [RE 45]

Руск.: Другие времена, другие нравы [RE 45]

Англ.: Other times, other manners ('Іншыя часы, іншыя звычаі') [RE 45]

Ням.: Andere Zeiten, andere Sitten ('Іншыя часы, іншыя звычаі') [RE 45]

Ісп.: A nuevos tiempos, nuevas costumbres ('Іншыя часы, іншыя звычаі') [RE 45]

Іт.: Altri tempi, altri costumi / altre usanze ('Іншыя часы, іншыя звычаі / іншыя норавы') [RE 45]

Фр.: Autres temps, autres mœurs ('Іншыя часы, іншыя звычаі') [RE 45]

535. Няведанне – нягрэшанне [СБП 293; ТСП 401; ВПС/АПФ]

Польск.: Niewiedza nie jest wytłumaczeniem ('Няведанне – не апраўданне') [МС 371]

Руск.: Незнание – не довод / не доказательство / не аргумент [МС 371]; Незнанием закона не отговоришься [БСРП 592]

Укр.: Незнання не є доказом [МС 371]

Англ.: Ignorance of the law is no argument ('Няведанне закона не з'яўляецца аргументам') [МС 371]

Ням.: Unwissenheit ist kein argument ('Няведанне не з'яўляецца аргументам') [МС 371]

Ісп.: La ignorancia no es un argumento ('Няведанне не з'яўляецца аргументам') [МС 371]

Іт.: L'ignoranza non è argomento ('Няведанне не з'яўляецца аргументам') [МС 371]

Фр.: L'ignorance n'est pas un argument ('Няведанне не з'яўляецца аргументам') [МС 371]

536. Няма горшай долі, як жыць у няволі [ТСП 402]

Руск.: Нет горшего горя, чем жить под неволей [БСРП 203]

Укр.: Нема гіршої долі, як жити без волі [УПП 50]

537. Няма горш, як даганяць і чакаць *або* Чакаць і даганяць горш за ўсё [СБП 426; ТСП 579]

Руск.: Ждать да догонять – нет хуже (хуже нет) [БСРП 333]; Хуже нет – ждать да догонять [БСРП 333];

Укр.: Чекати погано, а доганяти ще гірше [ПП І]

538. Няма лесу без ваўка [СБП 295; ТСП 403]

Польск.: Nie ma lasu bez wilka, a wsi bez złodzieja ('Няма лесу без ваўка, а вёскі без злодзея') [НКРР II 20]

Руск.: Нет леса без волка, нет села без злодея [БСРП 479]; Нема (Нима) лесу без волка, а села без злодея [БСРП 481]

Укр.: Нема ліса без вовка, а села без лихого чоловіка [ПП I]

539. Няма нічога патайнага (тайнага), каб (што) не было (не стала) <б> яўным [КС 176; СБП 296; ТСП 405; ЭСП 95] або Няма нічога патайнага (тайнага), каб не было яўным (каб не стала яўным, што не стала б яўным) [РССП 279; РМ/ПМ]

Польск.: Nie masz nic tak skrytego, żeby się nie wykryło ('Няма нічога тайнага, што не стала б яўным') [НКРР III 1]; Nic nie ma tak ukrytego, co by na jaw nie wyszło ('Няма нічога тайнага, што не выйшла б на святло') [НКРР III 1]

Руск.: Нет ничего тайного, что не стало бы явным [РССП 156]; Тайное становится явным [БСРП 898]; Все сокрытое станет явным [БСРП 849]

Укр.: Нема нічога схованого, що б не об'явилось [МС 205]

Англ.: Nothing is secret, that shall not be made manifest ('Няма тайнага, што не стане яўным') [РССП 156]

Ням.: Es ist nicht so fein gesponnen, es kommt doch endlich an die Sonne ('Як бы тонка што не ўтойвалася, урэшце яно выйдзе на святло') [МС 205]

Ісп.: No hay cosa escondida que al cabo del tiempo no sea bien sabida ('Няма нічога тайнага, што з цягам часу не стане яўным') [МС 205]

Фр.: Le temps qui passe met en lumière et dévoile tous les secrets ('З цягам часу ўсё таёмнае выходзіць на святло') [МС 205]

540. Няма роду без выроду [СБП 297; ТСП 406; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ] або Сям'я (У сям'і) не без вырадка [СБП 390; ТСП 532; ЭСП 121; РССП 282+; РМ/ПМ+] або У балоце не без чорта, а ў роду не без выраду [РССП 282] або У сям'і не без вырадка [ВПС/АПФ]

Польск.: Nie ma rodu bez wyrodu (bez smrodu) ('Няма роду без выроду (без смуроду)') [РССП 138]

Руск.: В роде не без урода [БСРП 758]; В родне не без урода [БСРП 760]; В большом роду не без урода [БСРП 758]; В великом роду не без выродка [БСРП 758]; В семье не без урода [РССП 138]; Семья не без урода [БСРП 800]; В болоте не без чërта [БСРП 83]; В болоте не без чërта [в селe не без злодея] [БСРП 83]

Укр.: Нема роду без вироуду [РССП 138]; В родині не без уродин, а в болоті не без чорта [ПП II]; В болоті не без чорта [ПП I]; В сім'ї не без вироудка [ПП II; МС 152]; В роду не без вироудка [ПП II; РССП 138]

541. Няма таго дрэннага (злога), каб не выйшла на добрае [СБП 297; ТСП 406]

Польск.: Nie ma nic złego, co by nie wyszło na lepsze ('Няма нічога злога, каб не выйшла на добрае') [НКРР III 39]; Nie ma tego złego, co by na dobre nie wyszło ('Няма таго злога, каб не выйшла на добрае') [РССП 171]

Укр.: Нема того злого, щоб на добре не вийшло [ПП І]; Нема того злого, щоб не вийшло на добре [ПП І]

Англ.: Bad luck often brings good luck ('Няўдача часта прыносиць удачу') [CDP 27]; No great loss without a small gain ('Няма вялікіх страт без маленькіх поспехаў') [CDP 27; МС 233]

Ням.: Auch das Unglück hat sein Gutes ('У дрэнным ёсць нешта добрае') [CDP 27]; Unglück hat auch seinen Nutzen ('Няшчасце таксама мае свае перавагі') [CDP 27]; Kein Unglück so groß, hat was Gutes im Schoß ('Не такое няшчасце вялікае, ёсць у ім нешта добрае') [CDP 27; МС 233]

Ісп.: No hay mal que por bien no venga ('Няма дрэннага, каб не вийшла на добрае') [RE 219; CDP 27]; No hay cosa tan mala que para algo no sea buena ('Не бывае такога дрэннага, каб не было ў ім добрага') [МС 233]

Іт.: Non c'è male che per ben non venga ('Няма дрэннага, каб не вийшла на добрае') [RE 219]; Non c'è male senza bene ('Няма дрэннага без добрага') [CDP 27]

Фр.: Il n'est mal don t bien ne vient там ('Няма дрэннага, каб не вийшла на добрае') [CDP 27]; L'excès du mal amène souvent le bien ('Лішак зла часта прыносиць добрае') [CDP 27]

542. Няма той хаткі, дзе б (каб) не было звадкі [СБП 299; ТСП 408; ВПС/АПФ] або Няма той хаткі, дзе не было б звадкі [РССП 280]

Польск.: Nie ma domu bez gomanu ('Няма хаты без гоману') [НКРР І 59; РР 364]; Nie masz chatki bez zwadki ('Няма хаткі без звадкі') [НКРР І 59; РР 364]

Руск.: Нет того дому, чтоб не было содому (*Содом* – домашние дразги) [БСРП 292]

Укр.: Не буае хаткі без звадки [УПП 122]

Лат.: Nav mājas bez dūmiem ('Няма хаты без дыму') [РР 364]

Літ.: Nėra to namo, kad nebūtų amo ('Няма хаты без мовы') [РР 364]; Nėra namų be dūmų ('Няма хаты без дыму') [РР 364]

543. <Няхай> багаты дзівіцца, чым бедны жывіцца [СБП 58; ТСП 80; ВПС/АПФ+]

Польск.: Bogaty dziwi się, czym biedny żywi się ('Багаты дзівіцца, чым бедны жывіцца') [НКРР І 38; РР 196]; Bogaty się dziwi, czym się żywi ('Багаты дзівіцца, чым ён жывіцца') [НКРР І 38]

Руск.: Богатый бедному дивится, чем он живет, а Бог помог [БСРП 62]; Богатый дивится, чем бедный (убогий) живет – а убогому Бог даёт [БСРП 62]

Укр.: Багатий дивиться, як убогий живиться [ПП ІІ]; Багач дивується, чим бідний годується [ПП ІІ]; Багатий дивується, як бідний годується [ПП ІІ]

Літ.: Bagotas dyvijas, kad biednas žyviņas ('Багаты дзівіцца, чым бедны жывіцца') [РР 196]

544. Няхай (Хай) конь думает: у яго галава большая (вялікая) [СБП 396; ТСП 539; ЭСП 123] або Хай конь думает, у яго галава вялікая [РМ/ПМ]

Польск.: Niech się kobyła (koń) kłoroce, bo ma wielką głowę ('Няхай кабыла (конь) думае: у яе (яго) галава вялікая') [НКРР II 21]

Руск.: Пусть лошадь думает: у неё голова большая [БСРП 495]

Укр.: Нехай кінь думає, бо велику голову має [УПП 223]

545. <Няхай> хочь сава, абы з другога (чужога) сяла [СБП 300; ТСП 410]

Руск.: Хоть сова, да с другого села [БСРП 846]

Укр.: Хоч дівка, як сова, аби з другого села [ПП II]; Хлопці: хоч сова, аби з другого села; дівки: хоч за старця, аби не остаться [ПП II]

546. Па адзежке (Па адзежы) сустракаюць, а па розуму праводзяць [СБП 300; ТСП 410; ВРС/АПФ] або Па адзежке (Па адзежы, Па адзенні) страчаюць (сустракаюць), <a> па розуму праводзяць [РССП 280+; РМ/ПМ+] або Па адзежцы (Па адзежы) сустракаюць, а па розуму праводзяць [ВРС/АПФ] або Па адзенні страчаюць, а па розуму праводзяць [СБП 300; ТСП 410; ВРС/АПФ]

Польск.: Z ubioгу się sądzą, z gozumu roważają ('Па адзенні сустракаюць, а па розуму праводзяць') [НКРР III 3; РР 433]

Руск.: Встречают по одёжке, а провожают по уму [БСРП 621]; По одёжке встречают, по уму провожают [БСРП 621]; По одежке встречают [МС 258]

Укр.: По одежі зустрічають, а по розуму проводжають [УПП 147]

Лат.: Pēc drēbēm saņem, pēc prāta pavada ('Па адзенні сустракаюць, потым па розуму праводзяць') [РР 433]; Pēc drēbēm saņem, pēc saprašanas pavada ('Па адзенні сустракаюць, потым з разуменнем праводзяць') [РР 433]

Літ.: Pagal rūbus sutinka, pagal protą palydi n ('Па адзенні сустракаюць, па розуму праводзяць') [РР 433]; Pagal drabužį sutinka, pagal protą išlydi ('Па адзенні сустракаюць, потым па розуму праводзяць') [РР 433]

Ісп.: Bien vestido, bien recibido ('Добра апрануты, добра прыняты') [МС 258]

Іт.: Quali gli abiti, tali gli onori ('Як апрануты, так прыняты') [МС 258]; Un bell'abito è una lettera di raccomandazione ('Прыгожае адзенне – рэкамендацыя') [МС 258]

Фр.: C'est la robe qu'on salue ('Па адзенні вітаюць') [МС 258]; Riche habit fait fol honorer ('Багатае адзенне прымушае ганараваць') [МС 258]

547. Павінную галаву <i> меч не сячэ [СБП 301; ТСП 411; ЭСП 97; ВРС/АПФ+] або Павіннай галавы не сцінаюць [РССП 280] або Павінну (Павінную) галаву <i> меч не сячэ [РССП 280; РМ/ПМ]

Польск.: Pokornej głowy miecz nie siecze (nie ścina) ('Павінную галаву меч не сячэ (не сцінае)') [SPRP 311; 751]

Руск.: Повинную голову [и] меч не сечёт [БСРП 191; РССП 41]; Повинную голову ни бьют, ни рубят [БСРП 191]; Покорную голову ни секут, ни рубят [БСРП 191]

Укр.: Покірної голови й меч не бере (не січе) [РССП 41]

548. Пад ляжачы камень вада не бяжыць (не пабяжыць, не пацячэ, не цячэ) [КС 179; СБП 302; ТСП 412; РССП 280+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ]

Руск.: Под лежач (лежачий) камень [и] вода не течёт (не бежит) [БСРП 398]; Под лежачий камень вода не плещет (не подплещет, не принесёт, не подбежит, не забежит, нет подойдёт) [БСРП 398]

Укр.: Під лежачий камінь вода не біжить [ПП II]; Під лежачий камінь і вода не біжить [ПП II]; Під лежачий камінь і вода не підтече [ПП II]; Під лежачий камінь вода не йде [ПП II]

Лат.: Po gulinčiu akmeniui vanduo nepaeis ('Пад ляжачы камень вада не бяжыць') [PP 122]

Лит.: Po gulinčiu akmeniui ir vanduo neteka ('Пад ляжачы камень вада не цячэ') [PP 122]

Ням.: Festgelegter Stein lässt das Wasser nicht hinein ('Ляжачы камень не дазваляе вадзе бегчы') [PP 122; DSL IV 812]

549. Падняўшы меч, ад мяча і згіне [СБП 302; ТСП 413; ЭСП 97] *або* Хто з мячом прыйдзе, той ад мяча і згіне [ТСП 413] *або* Хто меч падняў, і згіне ад мяча [СБП 302; ТСП 413]

Польск.: Kto mieczem wojuje, od miecza ginie ('Хто мячом ваюе, ад мяча згіне') [NKPP II 7; PP 267]

Руск.: Поднявший меч от меча игинет [БСРП 533]

Укр.: Взявший меч від меча й пропаде [ПП III]; Хто взяв меч, від меча і загине [ПП III]; Хто меч підніме, від меча загине [ПП III]; Хто мечем воює, від меча гине [ПП III]

Лит.: Su kardu kovosi, nuo kardo ir žūsi ('Хто мячом ваюе, ад мяча згіне') [PP 267]

Англ.: He that strikes with the sword, shall be stricken (beaten) with the scabbard ('Хто мячом ваюе, павінен быць паранены (пабіты) мячом') [PP 267]; He who lives by the sword shall die by the sword ('Хто жыве з мячом, павінен памерці ад мяча') [RE 249; ODP 307]

Ням.: Wer das Schwert nimmt, wird durch das Schwert umkommen ('Хто меч падняў, і загіне ад мяча') [PP 267; DSL IV 469]

Ісп.: Quien a hierro mata, a hierro muere ('Хто мячом ваюе, ад мяча загіне') [RE 249; PP 267]

Іт.: Chi di ferro colpisce, di ferro perisce ('Хто мячом ваюе, ад мяча загіне') [RE 249]

Фр.: Qui frappe par l'épée, périra par l'épée ('Хто мячом ваюе, ад мяча загіне') [RE 249]; Qui frappe du couteau, mourra de la gaine ('Хто нажом ваюе, ад нажа памрэ') [PP 267]

550. Пажывём – пабачым (убачым) [КС 179; СБП 303; ТСП 414; ЭСП 97; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ] *або* Пажывем, пабачым больш [РССП 280] *або* Хто дажыве, той паглядзіць [РССП 283]

Польск.: Pożyjemy – zobaczymy (‘Пажывем – пабачым’) [РССП 116]
Руск.: Поживём – увидим [БСРП 679]; Коли доживём, так увидим, а не увидим, так услышим [БСРП 286]

Укр.: Поживемо – побачимо [РССП 116]; Поживеш дальше, так побачиш більше [РССП 116]

Англ.: Time will tell (‘Час расказа’) [ODP 503; РССП 116]

551. Па кропельцы – рэчка, па сянінцы – копка, а па копцы – стог [СБП 305; ТСП 416]

Польск.: Z małego strumyka wielka rzeka (‘З невялікага ручая вялікая рака’) [МС 313]; Zdebló do zdebla, a będzie stóg, zórko do zórka, a będzie bróg (‘Сцябла да сцябла будзе стог, зярнятка да зярнятка будзе куча’) [РР 243]

Руск.: По капельке море, по зёрнышку ворох [БСРП 399]; По капельке – море, по былинке – стог, по зёрнышку – ворох [БСРП 399]; По капельке – море, по былинке – стог [БСРП 399]; Из крошечки – кучка, из капель – море [МС 313]

Укр.: Потічок до потічка – ось уже й ціла ріка [МС 313]

Лат.: Grauds pie grauda – vesels maiss (‘Зярнятка да зярнятка – поўная торба’) [РР 243]; Grosu pi groša, pībersi moku; graudu pi grauda, pībersi maisu (‘Грош да грошу, назбіраеш кучу; зярнятка да зярнятка, назбіраеш торбу’) [РР 243]

Літ.: Grūdas prie grūdo, štai ir rūdas (‘Зярнятка да зярнятка – вось і пуд’) [РР 243]

Ням.: Güsse Machen Flüsse (‘Заліва робіць рэкі’) [МС 313] Viel körnlin machen ein haufen (‘Шмат зярнят робяць кучу’) [РР 243; DSL II 1549]

Ісп.: Los grandes ríos nacen de pequeños arroyos (‘Буйныя рэкі нараджаюцца з невялікіх ручаёў’) [МС 313]

Фр.: Les petits ruisseaux font les grandes rivières (‘Невялікія ручаі ўтвараюць вялікія рэкі’) [МС 313]

552. <Пакуль> гром не грывне (не загрывіць), мужык не перахрысціцца [СБП 306; ТСП 417; РМ; ВРS/АПФ] або Пакуль не загрывіць, мужык не перахрысціцца [РССП 280]

Руск.: Пока гром не грянет – мужик не перекрестится [БСРП 226]; Гром не грянет – крестьянин не перекрестится [БСРП 225]; Гром не грянет – мужик не перекрестится [БСРП 225]

Укр.: Грім не гряне – мужик не перехреститься [ПП I]; Доки грім не загримить, мужик не перехреститься [ПП I]; Грім не гряне – не перехреститься [ПП I]

553. Пакуль жаніцца, <дык усё> загаіцца [КС 181; СБПКВ 114; СБП 307; ТСП 418] або Пакуль жаніцца – загаіцца [РМ/ЛМ+; ВРS/АПФ]

Польск.: Do wesela się zagoi (‘Да вяселля загаіцца’) [НКРР III 4]

Руск.: Пока женишься, всё загоится [БСРП 342]; До женитьбы (до свадьбы) всё заживёт [БСРП 342]

Укр.: Доки жениться, загоїться [ПП II]; До весілля заживе [ПП II]; До свадьби заживе, а після свадьби вже як скоїться, то загоїться [ПП II]; Доки сі весілля скоїть, то сі загоїть [ПП II]; Доки весілля скоїться, то тоді загоїться [ПП II]

554. Пакуль (Поки) сонца ўзыдзе, раса вочы выесць [КС 182, 189; СБП 307; ТСП 419; ВПС/АПФ] або Пакуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесць [РМ/ПМ]

Польск.: Zanim słońce wszędzie, rosa oczy wyje ('Перад тым як сонца ўзыдзе, раса вочы выесць') [МС 125]; Nim słońce wszędzie, rosa oczy wyje ('Пакуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесць') [НКРР III 1; РР 436]

Руск.: Пока (Покуда, поколе, доколе, дондеже) солнце взойдёт (всходит), [а] роса очи (глаза) выест [БСРП 852]; Пока солнышко взойдёт, роса глаза выест [БСРП 853]

Укр.: Поки сонце зійде, роса очі виїсть [ПП I; МС 125]

Лат.: Kamēr saule uzlēks, rasa acis izēdis ('Пакуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесць') [РР 436]

Лит.: Kol saulė patekės, rasa akis išės ('Пакуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесць') [РР 436]

555. Пакуль <на (у) гумне> цэп, датуль (патуль) <на стале> хлеб [СБП 309; ТСП 420; ВПС/АПФ] або Пакуль цэп, патуль хлеб [КС 182]

Руск.: Покуда на гумне цеп, потуда на столе хлеб [БСРП 231]

Укр.: Доки на току ціп, доти на столі хліб [ПП I]

556. Пакуль сыты пахудзее, дык худы памрэ [КС 182; СБП 308; ТСП 419; ВПС/АПФ] або Пакуль сыты (тоўсты) ссохне (ўсохне), дык (то) сухі (худы) здохне [СБП 308; ТСП 420; ВПС/АПФ]

Польск.: Nim tłusty schudnie, to chudy zdechnie ('Пакуль тлусты пахудзее, то худы здохне') [НКРР III 3]; Zanim gruby schudnie, to chudy umrze ('Пакуль сыты пахудзее, то худы памрэ') [НКРР III 3]

Руск.: Пока толстый сохнет, тонкий сдохнет [БСРП 909]; Пока толстый похудеет, из тощего дух вон [БСРП 909]

Укр.: Заки ситий схудне, то худий здохне [ПП I]; Поки ситий зсохне, то худий здохне [ПП I]; Поки товстий худим стане, худий жити перестане [МС 125]

557. Пакуль траўка падрасце, конік з голаду памрэ [СБП 309; ТСП 420]

Руск.: Пока трава зазеленеет, кобыла околеет [МС 125] Пока трава растёт, хилая лошадь околеет с голоду [БСРП 913]

Фр.: Pendant que l'herbe pousse, le cheval meurt ('Пакуль трава расце, конь памірае') [МС 125]

558. Палавіна свету скача, а другая палавіна свету плача [СБП 309; ТСП 421]
Польск.: Ról świata skacze, a drugie ról płacze ('Палавіна свету скача, а другая палавіна плача') [НКРР III 62]

Руск.: Одни плачут, а другие скачут [БСРП 665]; Кто скачет, а кто и плачет [БСРП 812]; Бедность плачет, [а] богатство скачет [БСРП 46]

Укр.: Одні скачуть, другі плачуть [ПП III]; Одні плачуть, другі скачуть [ПП III]; Так на світі ведеться: один плаче, а другий сміється [ПП III]

559. Па нітачцы і клубок знойдзеца [ТСП 424; BPS/АПФ]

Руск.: По нитке до клубка дойдёшь [БСРП 597]; По нитке дойдёшь [и] до клубка [БСРП 597]

Укр.: Нитка до клубочка доведе [УПП 99]

560. Паны б'юцца, а ў мужыкоў чубы трашчаць [СБП 312; ТСП 425; BPS/АПФ+]

Польск.: Kiedy panowie za łby chodzą, tedy u poddanych włosy trzeszczą ('Калі паны ходзяць па галавах, валасы трышчаць у сялян') [МС 346]

Руск.: Паны дерутся, а у хлопцев чубы летят [БСРП 640]; Паны дерутся, а у холопов чубы трещат [БСРП 640]; Паны дерутся – с хохлов головы летят [БСРП 640]; Паны дерутся, а у холопов чубы трещат [МС 346]

Укр.: Пани б'ються, а в мужиків чуби тріщать [ПП III]; Пани б'ються, а в мужиків чуби болять [ПП III]; Можновладці між собою б'ються, а синці простим людям дістаються [МС 346]

Ням.: Wenn die Herren sich raufen, müssen die Bauern Haare lassen ('Калі гаспадары пачынаюць змагацца, халопы павінны страціць валасы') [МС 346]

Ісп.: Los señores se pelean y el siervo paga los platos rotos ('Гаспадары б'юцца, слугі плацяць за пабітыя талеркі') [МС 346]

Іт.: I signori combattano, i popoli soffrano ('Гаспадары змагаюцца, людзі пакутуюць') [МС 346]

Фр.: Les disputes des seigneur se lisent sur les dos des paysans ('Спрэчкі гаспадароў чытаюцца на спінах сялян') [МС 346]

561. Папаўся ў вароны, то крычы, як воны [СБП 373; ТСП 506; ЭСП 114] *або* Сярод варон жыўшы – варонай і каркай [КС 222; РМ/ПМ] *або* Трапіў (Убіўся) у вараны, каркай (крычы) <так>, як яны [СБПКВ 136; ЭСП 114] *або* Убіўся ў вароны, каркай так, як і оны [СБП 373; ТСП 506; ЭСП 114]

Польск.: Wlazłszy między wrony, musisz krakać ('Папаўся ў вароны, павінен каркаць') [НКРР III 772]

Руск.: С воронами летать – по-вороньи каркать [БСРП 156; МС 93]; К воронам попал – по-вороньи каркай [БСРП 156]; С воронами летать – по-вороньи каркать [БСРП 156]; С воронами – по-вороньи каркать [БСРП 156]

Укр.: Вліз межі ворони, кракай, як і вони [ПП І]; Між воронами і кракай по-воронячому [ПП І]; Попався між ворони, то й кракай, як вони [ПП І]

562. Папера ўсё вытрымае [РССП 280+]

Польск.: Papier jest cierpliwy [, zle i dobre wytrzyma] ('Папера цярплівая [, злое і добрае вытрымае'] [SPRP 30, 740; DPSL, 106]; Papier cierpliwy: zle i dobre wytrzyma ('Папера цярплівая: злое і добрае вытрымае') [Wójcik, Ziebart 2001, 146]

Руск.: Бумага всё стерпит [БСРП 99]; Бумага всё терпит [БСРП 99]

Укр.: Папіра усе витримує [МС 341]

Англ.: Paper endures all ('Папера ўсё вытрымае') [CDP]; Paper is forbearing ('Папера вытрымае') [CDP]

Ням.: [Das] Papier ist geduldig [und errötet nicht] ('Папера вытрымае [і не чырванее]') [SRD 22]; Papier ist geduldig ('Папера вытрымае') [МС 341]

Фр.: Le papier endure et ne rougit de rien ('Папера вытрымае і не чырванее') [CDP]

563. Пара касцей не ломіць [КС 185; СБП 313; ТСП 426; РССП 280+; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ]

Польск.: Para kosci nie lamie ('Пара касцей не ломіць') [НКРР ІІ 2; РР 461]

Руск.: Пар костей не ломит [БСРП 641]; Пар костей не ломит, вон души не гонит [БСРП 641]; Пар кости не ломит [БСРП 641]; Жар костей не ломит [БСРП 332]

Укр.: Пара костей не ломить [ПП І]; Пара кості ломить [ПП І]

Літ.: Šiluma kaulų nelauzo ('Цяпло касцей не ломіць') [РР 461]

Англ.: Heat breaks no bones ('Жар касцей не ломіць') [CDP 51]

Ням.: Warme bricht kein Bein, aber die Kalte ('Цяпло ногі не ломіць, а холад') [РР 461]

564. Парою сена косяць [СБП 313; ТСП 427; ВПС/АПФ]

Польск.: Zbierać siano przy słońcu ('Збірай сена, пакуль сонца') [НКРР ІІІ 13]

Руск.: Одна только пора, когда сено косят [БСРП 697]

Укр.: Порою сіно косять [РССП 103]

565. Пасаліўшы, <усё> можна есці [КС 185; СБПКВ 116; ВПС/АПФ]

Руск.: Посоля, всё съестся [БСРП 704]

Укр.: З'їв би, не посоливши [УПП 270]

566. Па Сеньку (Па Хомку) <і> шапка [СБП 313; ТСП 427; ЭСП 99; ВПС/АПФ] або Па Саўку (Па Сеньку, Па Хомку, Па Юрку) <і> шапка [РССП 280; РМ/ПМ]

Руск.: По Сеньке и шапка [БСРП 802]; По Сеньке и шапка, а по Ярмолке колпак [БСРП 802]

Укр.: По Синку шапка [РССП 138]; По Сеньку шапка [ПП II]; По Савці свитка [РССП 138]; По панові шапка [МС 274]

Лат.: Kāds vīrs, tāda serure ('Яка шапка, такі і мужык') [PP 256]

Лит.: Sulig Jurgio ir kerurė ('Па Юрку шапка') [PP 256]; Pagal Jurgi ir kerurė ('Па Юрку шапка') [PP 256]

567. Паслуга за паслугу [РССП 280+]

Англ.: One good turn deserves another ('Адна паслуга заслугоўвае іншую') [DEP 1560]

Ням.: Ein Dienst ist des anderen wert ('Адна паслуга заслугоўвае іншую') [DEP 1560]

Ісп.: Favor con favor se paga ('Адна паслуга сплачвае іншую') [DEP 1560]

Іт.: Un servizio vale l'altro ('Адна паслуга сплачвае іншую') [DEP 1560]

Фр.: Un service en vaut un autre ('Адна паслуга сплачвае іншую') [DEP 1560]

568. Пасля бойкі кулакамі (рукамі) не махаюць [СБП 314; ТСП 427] *або* Пасля бойкі кулакамі (рукамі) не махаюць (не размахваюць) [РССП 280+; РМ/ПМ+]

Руск.: После драки кулаками не машут [БСРП 298; МС 235]; Нечего после драки руками махать [БСРП 298]

Укр.: Після бійки кулаками не махають [ПП III]

Фр.: Rien ne sert d'agiter les poings après la bataille ('Няма сэнсу пасля бойкі кулакамі махаць') [МС 235]

569. Пасля бяды кожны разумны [РССП 280]

Польск.: Po szkodzie każdy mądry ('Пасля бяды кожны разумны') [НКРП III 13]

Ням.: Nach der Tat hat jeder guten Rat ('Пасля справы кожны мае добрыя рады') [DSR 31]; Nachher ist jeder klug ('Пасля кожны разумны') [РНПС 178]

570. Пасля смутку будзе радасць [КС 185]

Руск.: После печали бывает радость [БСРП 655]; После печали – радость [БСРП 655]; После печали радость бывает [БСРП 655]

Укр.: По сльоті погода, по журбі радість настае [УПП 51]

571. Паспееш <яшчэ> з козамі на торг [КС 185, 286; СБПКВ 117]

Руск.: Не спеши с козами на торг: коз продаси и деньги проеиси [БСРП 418]

Укр.: Не поспішай з козами на торг; кіз продаси і гроші проіси [УПП 112]

572. Паспяшыш – людзей насмяшыш [СБП 315; ТСП 429; РССП 280+; РМ/ПМ] *або* <Скоры> паспех – людзям на смех [КС 186; СБП 315; ТСП 428; РССП 280; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ] *або* Хто спяшыць, той людзей смяшыць [КС 249; РМ/ПМ]

Польск.: Kto się śpieczy, ten się potyka ('Хто спяшыць, той спатыкаецца') [МС 286]; Kto się śpieczy, ten daleko nie zajdzie ('Хто спяшыць, той далёка не заедзе') [МС 286]

Руск.: Спех людям на смех [БСРП 863]; Скорый поспех – людям на смех [БСРП 704; МС 286]; Поспешишь – [да] людей насмешишь [БСРП 504]; Поспешишь – людей насмешишь [МС 286]

Укр.: Скорий поспіх – людям посміх [ПП I]; Поспішиш – людей насмішиш [ПП I]; Поспішили – людей насмішили [ПП I]; Хто спішить, людей смішить [ПП I; МС 286]

Англ.: Make haste slowly ('Спяшайцеся павольна') [CDP 438]; Haste trips up its own heels ('Паспех ставіць падножку ўласным пятам') [МС 286]

Ням.: Eile mit Weile ('Спяшайцеся павольна') [CDP 438]; Eilen macht oft heulen ('Спяшыць – часта галасіць') [МС 286]

Ісп.: Cosa hecha arisa, cosa de risa ('Зроблена хутка, зроблена на смех') [МС 286]; Lo que de prisa se hace, despacio se llora ('Што робіцца паспешна, павольна аплакваецца') [МС 286]

Фр.: Trop de hâte, gâte tout ('Скоры паспех, усё сапсуець') [МС 286]; Hâte-toi lentement ('Спяшайцеся павольна') [CDP 438]; Vite et bon ne vont ensemble ('Хутка і добра не ідуць разам') [МС 286]

573. Пашлі дурнога, а за ім другога [СБП 316; ТСП 430; ВРС/АПФ]

Польск.: Poślij głupiego, a za nim drugiego ('Пашлі дурнога, а за ім другога') [НКРР I 213]

Руск.: Пошли дурного, а за ним другога [БСРП 318; МС 86]

Укр.: Пошли дурного, а за ним другога [ПП II]; Пославши дурного, а за ним другога [ПП II]; Пішли дурного за чим, а другога за ним [ПП II]

Англ.: He that sends a fool means to follow him ('Той, хто пасылае дурня, разуме, што рушыць услед за ім') [МС 86]

574. Пень прыбярэ, то і пень харошы *або* Прыбярэ пень, дык і ён будзе прыгожы [СБП 317; ТСП 431; ВРС/АПФ] *або* Прыбярэ пень, дык і той прыгожы будзе [ТСП 431; ВРС/АПФ]

Польск.: Przybierz i pień, to będzie jak jasny dzień ('Прыбярэ і пень, то будзе як ясны дзень') [НКРР III 3; РР 285]; I kolek ubrać, to ładniejszy ('І вешалку прыбярэ, то будзе прыгожая') [НКРР III 3; РР 285]

Руск.: Наряди пень, и пень будет хорош [БСРП 645]; И пень в платьях хорошо [БСРП 645]; Наряди пень в вешний день, и тот будет красив [БСРП 645]

Укр.: Прибери навіть пень, а буде хорошень [ПП II]; Вбери й пенька, то стане за Панька [ПП II]; Прибери і пенька, то буде за Панька [ПП II]; Прибери пень – буде хорошень [ПП II]

Лат.: Arvelc celmu, i tas būs smuks ('Прыбярэ і пень, то будзе прыгожы') [РР 285]

Лит.: Aprėdyk kelmą, ir kelmas bus gražus ('Прыбяры і пень, то будзе прыгожы') [PP 285]

Англ.: Dress up a stick and it does not appear to be a stick ('Палку прыбяры і яна не будзе выглядаць як палка') [PP 285]

Ням.: Kleide eine Säule, sie sieht wie eine Fräule ('Прыбяры слуп і ён будзе выглядаць як нявеста') [PP 285]

Ісп.: Vistan un palo, у parecerá algo ('Прыбяры палку і яна будзе выглядаць нечым') [RE 300]

575. Перад смерцю не надышашся [СБП 318; ТСП 432; РССП 280; РМ; ВПС/АПФ]

Руск.: Перед смертью не надышишься [БСРП 835]

Укр.: Перед смертю не надишешся [УПП 220]

576. Пераможцаў(-у) не судзяць [КС 188; СБП 318; ТСП 43; ЭСП 100; РССП 280; РМ/ПМ]

Польск.: Zwycięzca zawsze ma rację ('Пераможца заўсёды праў') [РССП 115]

Руск.: Победителей не судят [БСРП 670; РССП 115]

Укр.: Переможців не судять [РССП 115]

577. Першая жонка ад бога, другая ад людзей, а трэцяя ад чорта [СБП 319; ТСП 434; ВПС/АПФ+] *або* Першая жонка ад Бога, другая ад людзей, <a> трэцяя ад чорта [РМ/ПМ]

Польск.: Pierwsza żona od Boga, druga od ludzi, trzecia od diabła ('Першая жонка ад Бога, другая ад людзей, трэцяя ад чорта') [НКРР III 89]

Руск.: Первая жена от Бога, вторая от человека, третья – от чёрта [БСРП 338]

Укр.: Жінка перша від бога, друга від людей, а третя від чорта [ПП II]; Перша жінка від бога, друга від людей, а третя – від дідька [ПП II]; Перша жінка сужена, друга – раджена, а третя – від чорта принесена [ПП II]

578. Першая <чарка> калом, другая сакалом, астатнія паляцяць дробнымі птушачкамі *або* Першая <чарка> калом, другая сакалом, а трэцяя сама ўляціць [СБП 320; ТСП 434] *або* Першая <чарка> калом, другая сакалом <астатнія дробнымі птушачкамі (а трэцяя сама ўляціць)> [РМ; ВПС/АПФ]

Руск.: Первая рюмка колом, другая соколом, а третья мелкими пташечками [БСРП 779]; Первая рюмка колом, а другая соколом, прочие (остальные) мелкими пташками [БСРП 779]; Первая рюмка колом, вторая соколом [БСРП 779]

Укр.: Перша чарка колом, друга – соколом, а решта дрібними пташечками [ПП II]; Перша чарка – на здоров'я, друга – на веселощі, а третя – для сварки [ПП II]

579. Перш папрацуй, а тады і патанцуй [РССП 280]

Англ.: Business before pleasure ('Справа да задавальнення') [CDP]; Work before play ('Праца да гульні') [CDP]

Ням.: Erst Geschäft dann das Vernügen ('Спачатку справа, потым задавальненне') [CDP]; Erst die Arbeit, dann das Spiel ('Спачатку праца, потым гульня') [CDP]

580. Пі, ды розуму не прапі [СБП 321; ТСП 436; РССП 280; ВРС/АПФ]

Руск.: Пей, да ума не пропей [БСРП 928]; Пей, попей, да ума не пропей [БСРП 928]; Пить пей, только ума не пропей [БСРП 928]

Укр.: Пий, та розуму не пропивай [УПП 321]

581. Плачучы рот не паправіш [СБП 323; ТСП 438]

Польск.: Nie pomożesz sobie płacząc ('Плачучы сабе не дапаможаш') [МС 228]

Укр.: Плачем ділу не поможеш [УПП 52]

Англ.: Crying will not mend matters ('Плачучы спраў не паправіш') [DEP 731]

582. Плёткай (Пугай) абуха не пераб'еш [КС 195; СБП 330; ТСП 448; ВРС/АПФ] або Пляцю (Пугай) абуха не пераб'еш [РССП 280; РМ/ПМ] або Пугаю кавалду не рассячэш [РССП 280] або Стралою камень не праб'еш [РССП 281]

Руск.: Плетью обуха не перебить [БСРП 667]; Плетью обуха не перебьёшь (не переломишь) [БСРП 667]; Плетью обуха не пересекёшь [БСРП 667];

Укр.: Батогом обуха не переб'еш [ПП ІІІ]; Пугою обуха не пересічеш [ПП ІІІ]; Пугою обуха не переб'еш [ПП ІІІ]

583. Поп сваё, <a> чорт сваё [СБП 323; ТСП 440]

Руск.: Поп своё, а чёрт своё [БСРП 692]; Поп своё, чёрт своё, а на молебен отдай [БСРП 692]

Укр.: Піп своє, а чорт своє [УПП 358]

584. Пра мёртвых (Пра нябожчыкаў) або добра (добрае), або нічога [СБП 324; ТСП 441; КАБМ 90; ЭСП 102; ВРС/АПФ] або Пра нябожчыкаў або нічога, або добра (добрае) або Пра нябожчыкаў блага не гавораць (не зласловяць) [КАБМ 91]

Польск.: O umarłych albo dobrze, albo wcale nie mówić ('Пра мёртвых або добра, або нічога') [НКРР ІІІ 585; МС 34]

Руск.: О мёртвых или ничего, или хорошо [БСРП 530]; О покойниках либо хорошо, либо ничего [МС 34]

Укр.: Про померлих говориться або добре, або нічога [ПП ІІ; МС 34]; Об умерлім добре говори, а ні – то мовчи [ПП ІІ]; Про небіжчиків говориться добре або нічога [ПП ІІ]

Англ.: About the dead say nothing or say what is good ('Пра мёртвых кажы або нічога, або добра') [CDP 36]; About the dead nothing except good ('Пра мёртвага нічога апрач добрага') [CDP 36]

Ням.: Über die Toten soll man nur Gutes reden ('Пра мёртвага трэба казаць толькі добрае') [CDP 36]; Von Toten soll man nichts Übles reden ('Пра мёртвага не павінны казаць дрэннага') [МС 34]

Ісп.: De los muertos no se hable sino bien ('Пра мёртвых не кажыце дрэннага') [МС 34]

Іт.: Al morto non si deve far torto ('Пра мёртвых не трэба казаць дрэннае') [МС 34]

Фр.: Il faut laisser les morts en paix ('Пакіньце мёртвых у супакоі') [МС 34]

Грэч.: Τον τεθνῆκοτα μη κακολογεῖν ('Нябожчыкаў не абвінавчваюць') [КАБМ 90]

Лац.: De mortuis aut bene, aut nihil ('Пра мёртвых або добра, або нічога') [КАБМ 90]; De mortuis nihil (nil) nisi bene ('Пра мёртвых нічога акрамя добрага') [КАБМ 90]

585. Праўда вочы коле [КС 191; СБП 325; ТСП 442; РССП 280+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ]

Польск.: Prawda oczy kole ('Праўда вочы коле') [CDP 102]; Prawda boli ('Праўда робіць балюча') [CDP 102]

Руск.: Правда глаза колет [БСРП 710; МС 206]

Укр.: Правда очі коле [ПП ІІ]; Правда вам колет очі [ПП ІІ]; Правда в очі коле [ПП ІІ]

Англ.: Truth stings, falsehood salves over ('Праўда коле, хлусня загойвае') [CDP 102]; Nothing hurts like truth ('Нішто не прычыняе боль, як праўда') [CDP 102]; Truth and roses have thorns in them ('Праўда і ружы маюць шыпы') [МС 206]

Ням.: Wahrheit tut weh ('Праўда робіць балюча') [CDP 102]; Wahrheit tut der Zunge weh ('Праўда робіць балюча языку') [CDP 102]; Wahrheit bringt Hass ('Праўда прыносіць нянавісьць') [CDP 102; МС 206]

Ісп.: La verdad amarga ('Праўда горкая') [CDP 102]

Іт.: La verita scotta ('Праўда абпальвае') [CDP 102; МС 206]; La verità offende ('Праўда абражае') [CDP 102]

Фр.: Il n'y a que la vérité qui blesse ('Толькі праўда робіць балюча') [CDP 102]

586. Праўда наверх выйдзе [СБП 326; ТСП 443]

Польск.: Prawda zawsze wynurzyć się musi ('Праўда заўсёды выявіцца') [МС 207]; Prawda jak oliwa zawsze na mierzch wuryłwa ('Праўда як масла заўсёды ўсплывае') [МС 207]

Руск.: Правда – елей: везде наверх всплывает [БСРП 711]; Правда как масло: везде наверх всплывает [БСРП 711]

Укр.: Виплине правда наверх і з дна моря [ПП III]; Правда, як масло, все скрізь наверх спливає [ПП III]; Правда, як олива, наверх вийде [ПП III]

Англ.: Truth will always surface ('Праўда заўсёды ўсплывае') [МС 207]; Truth filters through stone ('Праўда прасочваецца праз камень') [МС 207]

Ням.: Wahrheit will an den Tag ('Праўда хоча [выйсці] на свет') [МС 207]

Ісп.: La verdad siempre sale a flote ('Праўда заўсёды ўсплывае') [МС 207]; La verdad es como el aceite: qui siempre queda encima ('Праўда як масла заўсёды ўсплывае') [МС 207]

Іт.: L'olio e la verità tornano sempre a galla ('Масла і праўда заўсёды ўсплываюць') [МС 207]

Фр.: La vérité finit toujours par percer au dehors ('Праўда заўсёды прабіваецца вонкі') [МС 207]; La vérité comme l'huile s'élève au-dessus de tout ('Праўда заўсёды падымаецца вышэй усіх') [МС 207]

587. Праўду не схаваш [СБП 326; ТСП 443] *або* Праўду не закапаш [РССП 280]

Польск.: Prawdy nie da się ukryć ('Праўду не ўтоіш') [МС 207]

Руск.: Правду не спрячешь [БСРП 714]; Правду не задушишь, не убьёшь [БСРП 714]

Укр.: Правду не сховаєш [ПП III]; Жарт жартом, а правди не сховаєш [УПП 285]

588. Праца (Работа, Справа) не воўк, у лес не збяжыць (не пабяжыць, не ўцячэ) [КС 192, 197; СБП 334; ТСП 452] *або* Праца (Работа, Справа) не воўк (не заяц, <у лес> не збяжыць (не пабяжыць, не ўцячэ) [РССП 280+; РМ/ЛМ+] *або* Работа не заяц, не ўцячэ [СБП 334; ТСП 452] *або* Хата не воўк, у лес не ўцячэ [КС 240]

Польск.: Roboty nie zająd, to nie ucieknie ('Работа не заяц, не ўцячэ') [НКРР III 819; РР 172]

Руск.: Работа не волк – в лес не убежит [БСРП 740]; Работа не волк – в лес не уйдёт [БСРП 740]; Работа не бес – не убежит в лес [БСРП 740]

Укр.: Діло – не ведмідь, в ліс не втече [ПП I]; Робота не ведмідь: до лісу не втече [УПП 106]

Лат.: Darbs nav zāķis – prom neskrīs ('Работа не заяц, не ўцячэ') [РР 172]

Літ.: Darbas – ne zuikis, nepabėgs ('Работа не заяц, не ўцячэ') [РР 172]

Ням.: Die Arbeit ist kein Hase [läuft einem nicht davon] ('Работа не заяц [, не ўцячэ]') [РР 172]

589. Прывычка – другая натура [СБП 327; ТСП 444; ЭСП 102; РССП 280]

Польск.: Przyzwyczajenie jest drugą naturą ('Прывычка – другая натура') [РССП 121]; Zwyczaj drugie przyzrodzenie ('Звычай – другая натура') [РР 378]; Przyzwyczajenie staje się drugą naturą ('Прывычка – другая натура') [РР 378]

Руск.: Привычка – вторая натура [БСРП 718]; Привычка – вторая (та же) природа [БСРП 718]

Укр.: Звичка – друга натура [РССП 121]
Лат.: Ieradums ir otra daba ('Прывычка – другая натура') [PP 378]
Лит.: Papratimas – antras prigimimas ('Прывычка – другая натура') [PP 378]
Англ.: Custom (Habit) is a second nature ('Звычай (Прывычка) – другая натура') [PP 378]
Ням.: Gewohnheit ist andere Natur daba ('Прывычка – другая натура') [МС 33; DSL I 1681]
Исп.: La costumbre es la segunda naturaleza daba ('Звычай – другая натура') [МС 33]; La costumbre es otra naturaleza ('Звычай– другая натура') [PP 378]
Ит.: L'abitudine è una seconda nature daba ('Прывычка – другая натура') МС 33]
Фр.: L'habitude est une seconde nature daba ('Прывычка – другая натура') [МС 33]; L'habitude est une autre nature ('Прывычка – другая натура') [PP 378]

590. Прыйдзе коза да воза <ды не будзе сена> [КС 193; СБПКС 125] *або* Прыйдзе каза да ваза, а скубці няма чаго [ТСП 445] *або* Прыйдзе коза да воза [РМ/ПМ] *або* Прышла каза да ваза, а скубці няма чаго [ВПС/АПФ]
Польск.: Przyjdzie koza do woza ('Прыйдзе каза да воза') [НКРР II 61]; Przyjdzie koza do woza, to słomy nie będzie ('Прыйдзе каза да воза, а саломы не будзе') [НКРР II 61]
Руск.: Придѣт коза до воза, будет козе по рогам [БСРП 418]
Укр.: Прийде коза до воза сіна просити [УПП 90]

591. Прыйшоў нязваны і ідзі нясланы [СБП 329; ТСП 447; ВПС/АПФ] *або* Прыйшоў нязваны і ідзі нягнаны [РССП 280]
Руск.: Пришѣл незван (не зван) – поди, пока не дран [БСРП 720]; Пришѣл незван – поди ж не гнан [БСРП 720]; Пришѣл незван – поди ж негнан [БСРП 592]; Пришѣл незваный (не званый) и пошѣл недраный (не драный) [БСРП 592]
Укр.: Прийшов не зван, пішов не слан [ПП III]
Лат.: Nelūgts atgāji, nelūgts aiziesi ('Прыйшоў нязваны, ідзі непытаючы') [PP 414]
Лит.: Neprašytas atėjau, nevarytas išeisiu ('Прыйшоў нязваны, ідзі непытаючы') [PP 414]

592. Прымачы хлеб – сабачы [КС 194; СБП 330; ТСП 447; ВПС/АПФ]
Руск.: Примацкий хлеб – собацкий [БСРП 951]; Примачий хлеб – собачий [БСРП 951]
Укр.: Приймацький хліб – собацький [ПП II]; Хліб приймацький – собацький [ПП II]

593. Пусці свінню за стол, а яна і ногі на стол [КС 195] *або* Пусці свінню за стол, а (то) яна <i> ногі на стол (+) [РССП 280; РМ/ПМ] *або* Пусці свінню пагрэцца,

<то і самому> не буде дзе дзецца [РССП 280] або Пусці свінню пад стол, то яна залезе (захоца) <i> на стол [РМ/ПМ] або Пусці свінню пад стол, то яна захоца і на стол [СБП 331; ТСП 449; ВПС/АПФ]

Польск.: Pozwól świni za (pod) stół, ona wlezie na stół ('Дазволь свінне за (пад) стол, то яна залезе на стол') [НКРР III 16]; Pozwól świni za (pod) stół, ona nogi na stół ('Дазволь свінне за (пад) стол, то яна ногі на стол') [НКРР III 16]; Wpuść świnię do kościoła, wraz na ołtarz wlezie ('Пусці свінню ў царкву, яна на алтар залезе') [НКРР III 16; РР 523]

Руск.: Посади свинью за стол, [а] она и ноги на стол [БСРП 793]; Пусти свинью за стол, она и ноги на стол [БСРП 794]

Укр.: Пусти свиню трохи за стіл, а вона лізе і на стіл [ПП I]; Свиню пусти під стіл, а вона лізе на стіл [ПП I]; Посади свиню за стіл, вона й ноги на стіл [ПП I]; Пусти свиню під стіл, а вона лізе на стіл [ПП I]

Лат.: Ielaid cūku baznīcā, viņa uz altara kāps ('Пусці свінню ў царкву, яна на алтар залезе') [РР 523]

Лит.: Įsileisk kiaulę į trobą, tai ir ant stalo užlips ('Пусці свінню ў двор, яна залезе на стол') [РР 523]; Leisk kiaulę į bažnyčią, tai užlips ir ant altoriaus ('Пусці свінню ў царкву, яна на алтар залезе') [РР 523]

Ням.: Wenn man den Hund in die Kirche lässt, so geht er auch auf den Altar ('Пусці сабаку ў царкву, ён на алтар залезе') [РР 523; DSL II 869]

594. П'янаму <i> мора па калена [КС 196; СБП 332; ТСП 451; РССП 280+; РМ/ПМ]

Польск.: Pijanemu morze po kolana ('П'янаму мора па калена') [РР 333]

Руск.: Пьяному [и] море по колено (по колени) [БСРП 553]; Пьяным и море по колено (по колена) [БСРП 553]; Пьяному по колени море [БСРП 793]; Пьяному море по колено, а (но) лужа по уши [БСРП 553]; Пьяному море по колено, а лывка по уши [БСРП 553]

Укр.: П'яному море по коліна [ПП II]; П'яному і море по коліно [ПП II]; П'яному море по коліна, а калюжа морем здається [ПП II]

Лат.: Piedzērušam jūra līdz ceļiem ('П'янаму мора па калена') [РР 333]

Лит.: Girtam marios iki kelių ('П'янаму мора па калена') [РР 333]

595. П'яніца праспіцца, а дурань ніколі [СБП 333; ТСП 451; РССП 280+; ВПС/АПФ]

Польск.: Pijak się prześpi, a głupi nigdy ('П'яніца праспіцца, а дурань ніколі') [РР 248]

Руск.: Пьяница проспится, а дурак – никогда [БСРП 736]

Укр.: П'яніця проспиться, а дурень ніколи [ПП II]

Лат.: Piedzēris izguļ dullumu, muļķis nekad ('П'яніца праспіцца, а дурань ніколі') [РР 248]

Лит.: Girtas išmiegos, o kvailas niekuomet ('П'яніца праспіцца, а дурань ніколі') [РР 248]

596. Работа дурных (дурня, дурняў) любіць [СБП 333; ТСП 451] або Праца (Работа) дурных (дурня, дурняў) любіць [РССП 280+; РМ/ПМ+]

Польск.: Robotą lubi głupich ('Работа любіць дурняў') [НКРР III 73]

Руск.: Работа дураков любит [БСРП 740]

Укр.: Работа дурних любить [ПП I]; Работа дурня любить [ПП I]

597. Работа і корміць і поіць [СБП 333; ТСП 452; ВРS/АПФ]

Руск.: Работа и мучит, и кормит, и учит [БСРП 740]

Укр.: Робота мучить, кормить і учит [ПП I]; Праця чоловіка годує, а лінь марнує [ПП I]

598. Работы век (ніколі) не пераробіш [СБП 334; ТСП 453; РМ/ПМ+] або Усю роботу не пераробіш [РССП 282+]

Руск.: Всю работу не переробишь [БСРП 740]

Укр.: Роботи ніколи не переробиш [ПП I]; Чужої роботи ніколи не переробиш [ПП I]

599. Радня да паўдня, а як сонца зойдзе, сам чорт не знойдзе [СБП 335; ТСП 454]

Руск.: Родня: середь дня, а как солнце зайдёт – её никто не найдёт [БСРП 761];

Родня: середь дня, а как солнце зайдёт, её чёрт не найдёт [БСРП 761]; Родня до полдня, а пообедать негде [БСРП 761].

Укр.: Рідня до півдня, а як сонце зайде, сам чорт нікого не знайде [УПП 198];

Рідня тільки до білого дня, а в чорний день не знайдеш [УПП 198]

600. Раз на раз не прыходзіцца [РССП 280+]

Польск.: Raz na wierzchu, raz na spodzie ('Раз зверху, раз на дне') [НКРР III 4];

Raz na wozie, raz pod wozem ('Раз на возе, раз пад возам') [НКРР III 767]

Руск.: Раз на раз не приходится [БСРП 744]; Раз к разу не приходится [БСРП 744]; Раз к разу не пригонишь [БСРП 744]

601. Разумнаму дастаткова [СБП 336; ТСП 454; ЭСП 103]

Польск.: Mądrymu wystarczy ('Разумнаму дастаткова') [МС 380]

Руск.: Умному достаточно [МС 380]

Укр.: Знай та гадай – мудрому досить [ПП II]; Розумному все зрозуміло [МС 380]

Англ.: A word is enough to the wise ('Разумнаму дастаткова слова') [СДР 443]

Ням.: Für den Kundigen ist genug gesagt ('Разумнаму дастаткова сказаць') [СДР 443]; Dieses Wort genügt dem Verständigen ('Гэтага слова дастаткова для разумнага') [МС 380]

Исп.: A buen entendedor pocas ('Разумнаму дастаткова слова') [CDP 443]

Ит.: A buon intenditor poche parole ('Разумнаму дастаткова некалькіх слоў') [CDP 443]

Фр.: A qui sait comprendre, peu de mots suffisent ('Разумнаму дастаткова некалькіх слоў') [МС 380]

602. Разумны зразумее [СБП 336; ТСП 455; ЭСП 104]

Руск.: Умный поймёт, если моргнуть, а дурак – если толкнуть [БСРП 932]

Укр.: Розумний швидко все зрозуміє [ПП І]; Розумному все зрозуміло [МС 380]

603. Разумныя рэчы прыемна і паслухаць (слухаць) [РССП 281]

Руск.: Умные речи приятно и слушать [БСРП 755]; Хорошие речи приятно и слушать [БСРП 755]; Умную речь приятно и слушать [БСРП 755]; Хорошую речь приятно послушать [БСРП 755]

Укр.: Мудру річ приємно і слухати [ПП ІІ]; Розумну річ приємно і слухати [ПП ІІ]

604. Рана пташачка запела, каб (як бы) кошачка не з'ела [СБП 336; ТСП 455]

Руск.: Рано пташечка запела, кабы (как бы) кошечка не съела [БСРП 730]

Укр.: Рано пташка заспівала б, якби кітка не з'їла [ПП І]; Рано б пташка запіла, якби киця не з'їла [ПП І]

605. Раней устанеш – болей зробіш [СБП 366; ТСП 456; РМ/ПМ]

Руск.: Пораньше встанешь – побольше сделаешь [БСРП 166]; Раньше встанешь – больше сделаешь [БСРП 166]

Укр.: Раніш встанеш – більше діла зробиш [ПП ІІ]; Удосвіта встанеш – більше діла зробиш [ПП ІІ]

606. Раніца мудрэй (мудрэйшая) за вечар [СБП 366; ТСП 456; ЭСП 104]

Польск.: Ranek jest mądrzejszy od wieczora ('Раніца мудрэйшая за вечар') [Masłowsky 2003, 167]

Руск.: Утро вечера мудренее [БСРП 937; РССП 164]; Утро вечера мудренее, жена мужа удалее [БСРП 938]

Укр.: Ранок мудрійший від вечора [РССП 164]; Вечір думає, а ранок ум має [РССП 164]

Лат.: Rīts gudrāks nekā vakars ('Раніца мудрэй за вечар') [DEP 771; PP 432]

Лит.: Rytas už vakarą gudresnis ('Раніца мудрэй за вечар') [Gtigas 432]; Rytas protingesnis už vakarą ('Раніца мудрэйшая за вечар') [Gtigas 432]

Англ.: The morning is wiser than the evening ('Раніца мудрэй за вечар') [DEP 771]

Ням.: Der Morgen ist klüger als der Abend ('Раніца мудрэй за вечар') [DEP 771; DSL III 723]

607. Ранні зайчык зубкі цярэбіць, а позні вочкі прадзірае [КС 199; СБПКС 128; СБП 337; ТСП 457; ВПС/АПФ] або Ранняя пташачка (птушачка, птушка) зубкі (крылькі) цярэбіць, а позняя вочы працірае [КС 199; СБП 337; ТСП 457; ВПС/АПФ]

Руск.: Ранняя птэчка зобок набівае, а поздня глазкі протирае [БСРП 732]; Ранняя птэчка нос очишае, а позняя (позная) глаза прадірае [БСРП 732]; Ранняя (Ранняя) птэчка носок подчышае, а позняя (поздая) глаза протирае [БСРП 732]; Ранняя птэчка зубкі теребит, позняя глазкі прадірае [БСРП 732]

Укр.: Ранні птахи зуби тереблять, а пізні очі протирають [ПП I]; Ранняя пташка зуби теребить, а пізняя очі протирае [ПП I]; Ранняя пташка зубці теребить [ПП I]; Ранняя пташка дзьобик чистить, а пізняя очиці жмурить [ПП I]; Ранняя пташка носик чистить, а пізняя очі прадірае [ПП I]

Лат.: Agri celies, muti slauka, velu celies, acis brauka ('Ранняя птушка рот цярэбіць, а позняя птушка вочы працірае') [PP 512]

Літ.: Ankstyboji varna dantis rakineja, velyboji varna akis klapš tin ej a ('Ранняя варона зубы цярэбіць, а позняя варона вочы працірае') [PP 512]; Anksti keles dantis rakineja, velai keles akis krapstineja ('Ранняя птушка зубы цярэбіць, а позняя птушка вочы працірае') [PP 512]

Ням.: Wer früh aufsteht, wischt sich den Mund, wer lange schläft, wischt sich die Augen ('Хто рана ўстае, рот працірае, хто позна спіць, вочы працірае') [PP 512; DSL I 167]

Іт.: L'uccello mattiniero si becca il verme ('Ранняя птушка заўсёды атрымлівае чарвяка') [CDP 435]

608. Розум не кулеш, у галаву не накладзеш (не ўвальеш) або Розум не сякера – не пазычыш [СБП 337; ТСП 457] або Розуму ў чужую галаву лапатай не накладзеш [СБП 338; ТСП 458; ВПС/АПФ]

Руск.: Ум не пуговица, к голове не пришьёшь [БСРП 927]; В одну голову всех мозгов не утрясёшь [БСРП 190]

Укр.: Дурневі свій розум в голову не вложиш [ПП II]

609. Рубель з граша паходзіць [РССП 281]

Руск.: Копейки составляют рубль [БСРП 433]; Рубль копейкой держится [БСРП 768]

Укр.: Из копейки рублі робляться [ПП III]

610. Рыба любіць ваду [СБП 340; ТСП 461]

Польск.: Ryba lubi pływac ('Рыба любіць плаваць') [НКРР III 66]

Руск.: Рыбка любит водичку [БСРП 778]

611. Рыба (Рыбка) шукае, дзе глыбей, а чалавек, дзе лепей (лепш, ляпей) [КС 200; СБП 340; ТСП 461; РССП 281; РМ; ВПС/АПФ]

Польск.: Ryba szuka, gdzie głębiej, a człowiek, gdzie lepiej ('Рыба шукае, дзе глыбей, а чалавек – дзе лепей') [NKPP I 173; PP 564]

Руск.: Рыба ищет, где глубже, а человек – где лучше [БСРП 776]; Рыба ищет глыбины, человек лепшины [БСРП 776]; Рыба ищет, где глыбже, человек ищет, где лучше, а на дне места много [БСРП 776]

Укр.: Риба шукає, де глибше, а людина – де краще [ПП I]; Риба шука, де глибше, а чоловік, де краще [ПП I]

Лат.: Zivs meklē, kur dziļāks, cilvēks – kur labāks ('Рыба шукае, дзе глыбей, а чалавек – дзе лепей') [PP 564]

Лит.: Žuvis ieško, kur giliau, o žmogus, kur geriau ('Рыба шукае, дзе глыбей, а чалавек – дзе лепей') [PP 564]

612. Рыхтуй калёсы зімой, а сани летам [СБП 341; ТСП 462] *або* Ладзь (Рыхтуй) калёсы зімой(-ою), а сани летам [РССП 277; РМ/ПМ]

Польск.: W zimie koła, w lecie sanie robić ('Узімку калёсы, улетку сани') [NKPP III 30]; Szykuj sanie w lecie, a wóz w zimie ('Шукай сани летам, а воз зімой') [МС 91]

Руск.: Готовь летом сани, а зимой телегу [БСРП 782; МС 91]; Готовь сани летом, а телегу – зимой [БСРП 782]; Готовь сани с весны, а колёса с осени [БСРП 782]

Укр.: Готуй літом сани, а взимку – воза [ПП I]; Готуй сани влітку, а воза взимку [ПП I]

Фр.: Le sage achète une troika en été et une calèche en hiver ('Разумны пакупае тройку летам, зімой карэту') [МС 91]

613. Сабака брэша, а караван ідзе [ТСП 462; ЭСП 105]

Польск.: Pies szczeka, karawana idzie dalej ('Сабака брэша, караван едзе далей') [МС 339]; Pies szczeka, karawana idzie ('Сабака брэша, караван ідзе') [PP 479]; Pies szczeka, a dworzani jedzie ('Сабака брэша, а прыдворны едзе') [NKPP II 905; PP 479]

Руск.: Собака лает, [а] караван идёт [БСРП 841]; Собака лает – караван проходит [БСРП 841]; Собака лает, а бары едут [БСРП 841]; Собака лает, а бары едут/а конь идет/ а караван идет [МС 339]

Лит.: Suo loja, pons vaziuoja ('Сабака брэша, караван ідзе') [PP 479]; Suo loja, o zmogus vaziuoja ('Сабака брэша, а чалавек ідзе') [PP 479]

Англ.: The dogs bark, but the caravan goes on ('Сабака брэша, а караван ідзе далей') [МС 339; ODP 144]

Ням.: Der Hund bellt den Postwagen an, der ruhig weiter fährt ('Сабака брэша, паштовы вагон едзе далей') [DSL II 825]

Исп.: Los perros ladran y la caravan pasa ('Сабака брэша, караван ідзе') [МС 339]

Ит.: Il cane abbaia, ma la carovana passa ('Сабака брэша, караван ідзе') [МС 339]

Фр.: Les chiens aboient, la caravane passe ('Сабака брэша, караван ідзе') [МС 339]

614. Сабака брэша – вецер носіць [СБП 341; ТСП 463; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ] або Сабака брэша – вецер вее (носіць) [РССП 281+; РМ/ПМ+]

Польск.: Pies szczeka, wiatr niesie ('Сабака брэша – вецер носіць') [НКРР II 906; РССП 146; [РР 480]

Руск.: Собака лает – [а] ветер носит [БСРП 841]

Укр.: Собака гавка – вітер несе [РССП 146]; Собака бреше, а вітер несе [ПП I; РССП 146]

Літ.: Suo loja – vejas nesioja ('Сабака брэша – вецер носіць') [РР 480]

Фр.: Les chiens aboient, le vent emporte ('Сабака брэша – вецер носіць') [МС 339]

615. Сабака не з'есць, пакуль не пакачае [СБП 342; ТСП 464]

Руск.: Собака, не поваляв, кусок не съест [БСРП 841]

Укр.: Собака не з'їсть калача, поки не покачае [ПП I]; Собака не з'їсть, поки не поваля, а кіт, поки не заворочче [ПП I]

616. Сабаку <i> сабачая смерць [КС 202; СБП 342; ТСП 464; ВРС/АПФ] або Сабаку сабачая смерць [РССП 281+; РМ/ПМ+]

Руск.: Собаке – собачья смерть [МС 64]; Собаке собачья [и] смерть [БСРП 841]

Укр.: Собаці – собача смерть [ПП I; МС 64]

Літ.: Šuniškas gyvenimas, šuniška ir mirtis ('Сабачае жыццё, сабачая смерць') [РР 237]

Фр.: Vivre en bête mourir en bête ('Жыў жывёлам, памёр жывёлам') [МС 64]

617. Сава не прывядзе (не родзіць) сакалá <а такога ж чорта, як сама> [СБП 342; ТСП 464; ЭСП 106; ВРС/АПФ+]

Польск.: Nie urodzi sowa sokoła ('Не родзіць сава сакала') [НКРР III 269]; Nie spodziewać się po sówie sokoła ani po sokolicy sowy (Не чакайце, што сава родзіць сакала, а сокал саву) [РР 391]

Руск.: Сова не родит сокола, а такого же чërта, как сама [БСРП 846]

Укр.: Сова не родить сокола, а такого ж чорта, як сама [ПП I]; Сова не приведе сокола, а таку сову, як сама [ПП I]; Не уродить сова сокола, іно таких, як сама [ПП I]; Сова не виведе сокола [ПП I]

Лат.: Krauklis neaudzina žubīti ('Варона не народзіць берасцянкі') [РР 391]

Літ.: Pelėda neišperi vanagėlio raibojo ('Пугач не народзіць каршака') [РР 391]

Англ.: Eagles do not hatch doves ('Арлы не выседджаюць галубоў') [МС 268]

Ням.: Die Eule brütet keinen Habicht aus ('Совы не нараджаюць каршакоў') [РР 391]; Adler brüten keine Tauben ('Арлы не выседджаюць галубоў') [МС 268]

Іт.: D'aquila non nasce colomba ('Арол не народзіць голуба') [МС 268]

Фр.: L'aigle n'engendre pas la colombe ('Арол не народзіць голуба') [МС 268; РР 391]

618. Салавей байкамі (песнямі) не сыты [СБП 342; ТСП 465] або Салаўя байкамі (баснямі, песнямі) не кормяць [РССП 281+; РМ/ПМ+] або Салавей байкамі не сыты [РМ/ПМ] або Салаўя байкамі (песнямі) не кормяць [КС 203; СБП 342; ТСП 465; ЭСП 106]

Польск.: Głodnego bajkami nie nakarmisz ('Галоднага байкамі не кормяць') [НКРР I 2; РССП 148]

Руск.: Соловья (Соловей) баснями (басни) не кормят [БСРП 854; РССП 148]; Соловья песнь не кормит [БСРП 854]; Соловья побасками не кормят [БСРП 854]

Укр.: Солов'я баснями не годують [ПП I]; Солов'я байкамі не кормлять [ПП I]; Байкамі солов'я не годують [ПП I]; Соловей піснями не сит [РССП 148]

619. Солдат спіць, а служба ідзе [СБП 343; ТСП 465] або Солдат спіць, <a>служба ідзе [РМ/ПМ]

Руск.: Солдат спит, [а] служба идёт [БСРП 850]

Укр.: Солдат спить, а служба йде [ПП II]

620. Салому еш, а фасону не губі [СБП 343; ТСП 466] або Салому еш, а хвост дудкай трымай [КС 203]

Руск.: Ешь солому, а форс не теряй [БСРП 855]; Хоть солому ешь, да форсу не теряй [БСРП 855]

Укр.: Полову їсть, а фасону не теря [ПП I]

621. Сама сябе раба б'е, калі (што) нячыста жне [СБП 344; ТСП 466; ВPS/АПФ]

Руск.: Сама себя раба бьёт, коли нечисто жнёт [БСРП 739]; Сама себя раба бьёт, что нечисто жнёт [БСРП 739]

Укр.: Сама себе раба б'є, що не чисто жито жне [ПП I]

622. Сам заварыў кашу, <дык> няхай (хай) сам і расхлёбвае [СБП 344; ТСП 466] або Сам заварыў кашу, дык няхай сам і расхлёбвае [РССП 281+] або Сам заварыў кашу, сам і расхлёбвай [КС 204; СБП 344; ТСП 466; ЭСП 106] або Самі заварылі кашу, самі і расхлёбвайце [КС 204]

Польск.: Kto kaszy nawarzył, ten ją jeść powinien ('Хто кашу заварыў, той яе есці павінен') [НКРР II 34; РР 305]; Coś nagotował, to i zjedz ('Што нарыхтавай, тое і ясі') [РР 305]

Руск.: Сам заварил, сам и расхлёбывай [БСРП 355]; Заварил кашу – расхлёбывай [БСРП 404]; Заварил кашу – сам и расхлёбывай [БСРП 404]

Укр.: Хто каші наварив, той мусить і з'їсти [РССП 70]; Заварив кашу – так і їж [ПП I]; Сама кашу заварила, сама і їж [ПП I]

Лат.: Kādu putru vārīsi, tādu izēdīsi ('Хто кашу заварыў, той есці павінен') [РР 305]

Лит.: Prisivirei košės, tai ir srėbėk ('Заварыў кашу, то і еш') [PP 305]; Kad prisivirei košės, pats ir išsrėbėk ('Что заварыў кашу, той і есць') [PP 305]

Англ.: As you have brewed, so you must drink ('Як заварыў, так павінен і піць') [PCCP 70]; As one brews let him drink (bake) ('Як заварыў, так павінен і піць (есць)') [PP 305]

Ням.: Wer den Brei gekocht nat, der soll ihn auch essen ('Что кашу заварыў, той я есці павінен') [PP 305; DSL I 458]; Wer sich die Suppe eingebrockt hat, muss sie auch auslöffeln ('Что суп зварыў, той павінен і чэрпаць яго лыжкай') [SRD 77]

Ісп.: El que hace la soma, éste la coma ('Что кашу заварыў, той есць') [PP 305]

623. Свае людзі, памірымся [КС 207; СБП 345; ТСП 468; ЭСП 107]

Руск.: Свои люди, небось, сочтутся [БСРП 508]; Свои люди – сочтёмся [БСРП 508]

Укр.: Свої десять раз поб'ються і помиряться [УПП 337]

624. Свайго гарба ніхто не бачыць [СБП 346; ТСП 469]

Польск.: Nikt swego garbu nie widzi ('Ніхто свайго гарба не бачыць') [NKPP I 596]

Руск.: Верблюд своего горба не видит (не замечает) [БСРП 113]

Укр.: Свого горба ніхто не бачить [ПП II]; Свого горба чоловік не видит [ПП II]

Англ.: The hunchback does not see his own hump, but sees his companion's ('Гарбач не бачыць свайго гарба, але бачыць горб свайго брата') [МС 267]

Ісп.: Ningún jorobado ve su joroba ('Ніводны гарбач не бачыць свайго гарба') [RE 212]

Іт.: Il gobbo non vede la sua gobba, ma quella del suo compagno ('Гарбач не бачыць свайго гарба, але бачыць горб свайго брата') [RE 212]

Фр.: Le bossu ne voit pas sa bosse mais il voit celle de son confrère ('Гарбач не бачыць свайго гарба, але бачыць горб свайго брата') [МС 267]

625. Свату або чарка, або палка [КС 208] *або* Свату першая чарка і першая палка [СБП 346; ТСП 469]

Польск.: Swatu pierwszej czarka i pierwsza pałka ('Свату першая чарка і першая палка') [NKPP III 8]

Руск.: Свату – первая чарка и первая палка [БСРП 787]

Укр.: Сватові перша чарка і перша палка [ПП II]; Свату перша чарка і перша палка [ПП II]; Свату або перша чарка, або перша палка [ПП II]

626. Свая ношка не цягне (не цяжкая) [СБП 348; ТСП 471; РССП 281+] *або* Свая сярмяжка не важка (не цяжка) [РССП 281] *або* Свая сярмяжка не цяжка [СБП 349; ТСП 472; РССП 281+; BPS/АПФ]

Польск.: Swoja siermięga niecieężka ('Свая сярмяжка не цяжка') [НКРР III 4; РР 365; CDP 50]; Własna siermiężka niecieężka ('Уласна сярмяжка не цяжка') [НКРР III 4; РР 365]

Руск.: Своя ноша не тянет [БСРП 606]; Своя сярмяжка нікому не цяжка [БСРП 806]; В своей сярмяжке нікому не цяжко [БСРП 806]

Лат.: Raša nasta nav smaga ('Уласная ноша не цяжкая') [РР 365]

Літ.: Sava našta nesunki ('Свая ноша не лёгкая') [РР 365]

Англ.: A burden of one's own choice is not felt ('Груз уласнага выбару не адчуваецца') [CDP 50]; What is borne willingly is borne easily ('Тое, што нясецца ахвотна, лёгка пераносіцца') [CDP 50]; A burden becomes lightest when it is well borne ('Твая ноша лёгка, калі яна добра нясецца') [CDP 50]

Ням.: Eigene Last ist nicht schwer ('Уласная ноша не цяжкая') [CDP 50]

Ісп.: La carga propia pesa menos ('Уласная ноша крыху важыць') [CDP 50]; Lo propio no pesa ('Уласнае не важыць') [CDP 50]

Іт.: Il proprio fardello pesa poco ('Уласная ноша крыху важыць') [CDP 50]

627. Свая рука ўладыка [СБП 348; ТСП 471; ЭСП 108; ВРС/АПФ]

Руск.: Свая рука – владыка [БСРП 770; РССП 132]; Сильная рука [сама] владыка [БСРП 770]; Свая рука да над своим добром владыка [БСРП 770]

Укр.: Свая рука владыка [РССП 132]

628. Свет не без добрых людзей [КС 209; СБП 349; ТСП 472; РССП 281+; РМ/ПМ+]

Руск.: Свет не без добрых людзей [БСРП 790]; Мир не без добрых людзей [БСРП 790]; На свете не без добрых людзей [БСРП 790]

Укр.: Світ не без добрих людей [ПП II]; У світі не без добрих людей [ПП II]

629. Свет шырокі, ды чаравік песны [КС 210; ВРС/АПФ]

Польск.: Świat szeroki, a miejsca na nim mało ('Свет шырокі, але месца ў ім мала') [НКРР III-73]

Руск.: Свет велик, а деться некуда [БСРП 789]; Свет велик, а тесен – деться некуда [БСРП 789]

Укр.: Великий світ, та нема де дітись [УПП 41]; Великий світ, та тісно жити в нім [УПП 41]

Англ.: The world is a wide place ('Свет – вялікае месца') [DEP 1730]; The world is large enough ('Свет досыць вялікі') [DEP 1730]

Ням.: Platz für alle hat die Erde ('Зямля мае месца для ўсіх') [DEP 1730]

Ісп.: Aquí no termina el mundo ('Свет не сканчаецца тут') [DEP 1730]

630. Свіння гразь (лужу, лужыну) знойдзе [СБП 349; ТСП 473] або Свіння грази (лужу) знойдзе [РМ/ПМ+]

Руск.: Свинья грязи (грязь) найдёт [БСРП 794]; Свинья грязь везде найдёт [БСРП 794]

Укр.: Свиня і в піску грязюку знайде [ПП І]

631. Свой біся, рубайся, а чужы не мяшайся [СБП 349; ТСП 473]

Руск.: Свой со своим бейсь-дерись, а чужой не встречай [БСРП 54]

Укр.: Свій зі своїм бийся, чужий не мішайся [ПП ІІ]; Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся [ПП ІІ]; Свої б'ються, а чужий не мішайся [ПП ІІ]

632. Свята (Святое) месца пуста(-ое, -ым) не будзе (не бывае) [КС 210; СБП 350; ТСП 474; ЭСП 109] *або* Свята месца пуста не бывае [РССП 281+; РМ/ПМ+] *або* Святое месца пустое(-ым) не будзе (не бывае) [ВРС/АПФ]

Руск.: Свято(е) место пусто не бывает [БСРП 531]; Свято место не живёт пусто [БСРП 531]

Укр.: Свят-місце пустим не буває [РССП 92]

Англ.: The holy place is never empty ('Святое месца пустым ніколі не бывае') [РССП 92]

633. Сем бед – адзін атвет [СБП 351; ТСП 475; ЭСП 109; РССП 281+; ВРС/АПФ] *або* Сем бед за раз – адзін адказ [КС 211; СБП 351; ТСП 475; РССП 281; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Siedem bied, a jeden odwet ('Сем бед – адзін адказ') [НКРР І 129]

Руск.: Семь бед – один ответ [БСРП 38; РССП 17]

Укр.: Сім бід – один одвіт [РССП 18]

634. Сена к каню не ходзіць [РССП 281]

Руск.: Сено к корове (к лошади) не ходит [БСРП 801]

Лат.: Auza pie zirga neskrien, bet zirgs pie auzas ('Авёс не ідзе да каня, а конь да аўса') [РР 215]

Літ.: Ne avižos eina pas arklį, bet arkllys pas avižas ('Авёс не ідзе да каня, а конь да аўса') [РР 215]

635. Сівізна ў бараду, а чорт у ляшкі (у рабрыну) [КС 212; СБП 353; ТСП 477; ВРС/АПФ] *або* Сівізна ў бараду (у валасы), а чорт у (рабро) рабрыну [РССП 281+; РМ/ПМ+] *або* Сівізна ў валасы (ў галаву), <а> бес (д'ябал) у рабро [СБП 353; ТСП 477; ВРС/АПФ]

Польск.: W brodzie siwizna, a diabeł w sercu ('У барадзе сівізна, а чорт у сэрцы') [НКРР ІІІ 3; РР 554]

Руск.: Седина в бороду, а бес в ребро [БСРП 797]; Седина в бороду, а чёрт в ребро [БСРП 797]; Седина в бороду, а шаль в голову [БСРП 797]; Седина в бороду,

а дурь в голову [БСРП 797]; Сивизна в бороду – чѣрт в ноги [БСРП 807]; Седина в бороду – чѣрт в ноги [БСРП 797]

Укр.: Сивина в бороду – біс у ребро [ПП II]; Сивина в голову, а чорт у бороду [ПП II]

Лит.: Žilė galvon – velnias uodegon (‘Сівая галава – чорт у рабро’) [PP 554]

636. Сіла салому ломіць [КС 212; СБП 353; ТСП 478; ЭСП 109; РМ; ВРС/АПФ]

Руск.: Сила солому ломит [БСРП 808]; Сила ломит и соломушку [БСРП 808]

Укр.: Сила солому ломить [ПП II]; Сила міри не знає і соломину ламає [ПП II]

637. Сірочья слёзы дарма не мінуцца [РССП 281]

Руск.: Сиротская слеза недаром канет (не канет мимо) [БСРП 819]

Укр.: Сирітська сльоза не капає дарма [ПП II]; Сирітська сльоза не капне дарма [ПП II]; Сирітські сльози не пропадуть [ПП II]

638. Скажы курыцы, дык яна па ўсёй вуліцы [СБП 354; ТСП 479]

Руск.: Скажешь курице, а она – всей улице [БСРП 466]

Укр.: Розкажи куриці, а вона всій вулиці [ПП II]

639. Скажы мне, з кім ты знаёмы, і я скажу, хто ты [СБП 354; ТСП 479; КАБМ 99] або Скажы <мене>, хто твае сябры (твой друг, твой сябра), <і> я скажу, хто ты [СБП 354; ТСП 479; КАБМ 98; ЭСП 109] або Скажы мне, хто твой друг, і я скажу, хто ты [РССП 281+]

Польск.: Powiedz mi, z kim się przyjaźnisz, a powiem ci, kim jesteś (‘Скажы мне, з кім сябруеш, і я скажу, хто ты’) [РССП 54]

Руск.: Скажи мне, кто твой друг (твои друзья), и я скажу, кто ты [БСРП 301; РССП 54]; Скажи, с кем ты друг, а я скажу, кто ты таков [БСРП 301]

Укр.: Скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти [РССП 54]

Англ.: Tell me with whom thou goest, and I’ll tell thee what thou doest (‘Скажы мне, з кім ідзеш, і я скажу, што ты робіш’) [DSL III 1834]

Ням.: Sag mir, mit wem du umgehst, und ich sage dir, wer du bist (‘Скажы мне, з кім маеш справу, і я скажу, хто ты’) [DPGR 146]

Ісп.: Dime con quién andas, y te diré quién eres (‘Скажы мне, з кім ты, і я скажу, хто ты’) [RE 114; DSL III 1834]; Dime con qué irás, dezirte he lo que harás (‘Скажы мне, з кім едзеш, і я скажу, што ты робіш’) [DSL III 1834]

Іт.: Dimmi con chi vai, e ti dirò chi sei (‘Скажы мне, з кім ідзеш, і я скажу, хто ты’) [RE 114; DSL III 1834]

Фр.: Dis-moi qui tu hantes, et je te dirai qui tu es (‘Скажы мне, каго часта навед-ваеш, і я скажу, хто ты’) [RE 114; DSL III 1834]

640. Сказана – зроблена [СБП 355; ТСП 480; КАБМ 99; ЭСП 110; РМ; ВРС/АПФ]

Руск.: Сказано – сделано [РССП 141; БСРП 811]; Как сказано, так и сделано [БСРП 811]; Скоро сказано, кабы да сделано [БСРП 811]

Укр.: Сказано – зроблено [РССП 141];

Англ.: So said, so done (‘Як сказана, так зроблена’) [РССП 141]

Лат.: Dictum factum (‘Сказана – зроблена’) [КАБМ 99]

641. Скачы, уража, як пан кажа [СБП 355; ТСП 480; ЭСП 110; ВРС/АПФ]

Польск.: Skacz, wraże, jak pan każe (‘Скачы, уража, як пан кажа’) [НКРР III 14]

Укр.: Скачи, враже, як пан каже! [ПП III]

642. Скора (Хутка) каты робяцца, ды сляпяя родзяцца [СБП 418; ТСП 569]

Руск.: Скоро кошки робюцца, да слепые родюцца [БСРП 447]; Скоро делают – слепые родятся [БСРП 820]

Укр.: Сліпі не родяться, а робляцца [УПП 217]

Лит.: Suo greitai vaikus daro, ale kas is to, kad akli gimsta (‘Хутка дзеці робяцца, ды сляпяя родзяцца’) [РР 478]

Англ.: The hasty bitch brings forth blind whelps (‘Хутка сабака прыносіць чатырох сляпых шчанюкоў’) [РР 478]

Ням.: Wenn der Hund nicht eilete, so gebiert er nicht blinde Jungen (‘Калі сабака не спяшыць, яна не нараджае сляпых шчанюкоў’) [РР 478]

Іт.: Gatta frettolosa fa i micini ciechi (‘Хутка котка дае сляпых кацянят’) [СДР 249]

643. Скрыплівае (Скрыпучае) дрэва доўга стаіць (скрыпіць) або Скрыпучае дрэва жывучае або Скрыпучая вярба два вякі жыве [СБП 356; ТСП 482; ВРС/АПФ+]

Польск.: Skrzypiące drzewo najdłużej trwa (‘Скрыпучае дрэва даўжэй стаіць’) [НКРР I 11; РР 337]; Stary dąb, choć skrzypi, długo trwa (‘Стары дуб, хоць скрыпіць, доўга стаіць’) [РР 337]; Drzewo, które skrzypi, dłużej w lesie stoi (‘Дрэва, якое скрыпіць, доўга ў лесе стаіць’) [НКРР I 11; МС 59]

Руск.: Скрипучее дерево долго (дольше) скрипит [БСРП 269]; Скрипучее дерево долго (дольше) стоит [БСРП 269]; Скрипучее дерево два века живет [МС 59]; Скрипучая береза дольше стоит [МС 59]

Укр.: Скрипливе дерево найдовше стоїть [ПП I]; Скрипуче дерево довго стоїть [ПП I]; Скрипливе дерево довго живе [ПП I]; Скрипуче дерево на світі довго живе [ПП I]

Лат.: Ītkstošs koks ātri nelūst (‘Скрыплівае дрэва не ломіцца хутка’) [РР 337]

Лит.: Girgždantis medis ilgiau stovi (‘Скрыпучае дрэва доўга стаіць’) [РР 337]; Ne tas medis lūžta, katras braška (‘Не тое дрэва ламаецца, якое скрыпіць’) [РР 337]

Англ.: A creaking gate hangs long on its hinges (‘Скряплівая брама доўга вісіць на петлях’) [МС 59]

Ням.: Der knarrende Baum steht am längsten (‘Скряпучае дрэва стаіць даўжэй’) [PP 337; DSL I 275; CDP 82]; Der Baum, der oft knarrt, bricht nicht leicht (‘Дрэва, якое часта рыпае, не лёгка ломіцца’) [МС 59]

Іт.: Albero cigolante due secoli vive (‘Скряпучае дрэва два стагоддзі жыве’) [МС 59]

644. Скупы два разы траціць або Скупы плаціць двойчы [СБП 356; ТСП 482; РМ; ВРС/АПФ+]

Польск.: Skąpy dwa razy traci (płaci) (‘Скупы два разы траціць (плаціць’) [НКРР III 20]

Руск.: Скупой дважды платит [БСРП 816]; Скупой платит дважды [БСРП 816]

Укр.: Скупий двічі платить, ледачий двічі робить [ПП II]

Літ.: Skūpus dukart perka, tinginys dukart dirba (‘Скупы два разы плаціць, лянiвы два разы працуе’) [PP 490]; Tinginys dukart dirba, Šykštus dukart moka (‘Лянiта два разы працуе, скупасць два разы плаціць’) [PP 490]

645. Славен бубен за гарамі [СБП 357; ТСП 483; ЭСП 110; ВРС/АПФ+]

Польск.: Głośne dzwony za górami (‘Гучныя званы за гарамі’) [PP 162]

Руск.: Славен бубен за горами [БСРП 98]; Славен бубен за горами, а к нам прйдёт что лукошко [БСРП 98]; Славен бубен за горами, к нам приплывёт – хуже лукошка живёт [БСРП 98]

Укр.: Славен бубен за горами [ПП III]; Славні бубни за горами [ПП III]; Славні бубни за горами, а прійдеш ближче – собача шкура [ПП III]

Літ.: Garsus būgnas už kalno (‘Гучныя бубны за гарамі’) [PP 162]

646. Слова вецер, а пісьмо грунт [СБП 357; ТСП 483; ВРС/АПФ]

Польск.: Dobrze mówią: pismo grunt, słowo wiatr (‘Добра кажуць: пісьмо – грунт, слова – вецер’) [НКРР III 95]; Jak to mówią: słowo wiatr, pismo grunt (‘Як кажуць: слова вецер, а пісьмо грунт’) [НКРР III 95]

Укр.: Слово – вітер, письмо – грунт [УПП 227]

647. Слова давай, дык яго і трымай [РССП 281]

Польск.: Dałem słowo i muszę dotrzymać (‘Даў слова, павiнен трымаць’) [НКРР III 91]; Słowo raz dane ma być [wiernie] dotrzymane (‘Слова адзiн раз даў, павiнен трымаць’) [SPRP 88; 786; Wójcik, Ziebart 2001, 401]

Руск.: Слово давать – так слово держать [БСРП 826]; Слово давать и слово держать должно быть одно и то же [БСРП 826]

Ням.: Das Wort muss stehen (‘Слова павiнна трымацца’) [DSL V 400]

648. Слова не верабей, вылецела (вылеціць, выпусціў, выпусціш) – не зловіш [СБП 357; ТСП 483; РМ/ПМ] або Слова як птушка: выпусціў – не вернеш [РССП 281+]

Польск.: Słowo jak wróbel: wypuść, to nie złapiesz (‘Слова як верабей: выпусціш – не зловіш’) [НКРР III 103; РР 562]

Руск.: Слово не воробей: вылетит – не поймаеть [БСРП 826; МС 23]

Укр.: Слово – не горобець: випустиш – не впіймаєш [ПП II; МС 23]

Лат.: Vārds ir kā zvirbulis: palaidis – nenokārsi (‘Слова як верабей: выпусціш – не зловіш’) [РР 562]

Літ.: Žodis – ne žvirblis, išskrido, ir neberağausi (‘Слова – не верабей, паляцела, і не зловіш’) [РР 562]; Žodis kaip paukštis; išlekia ir nebesuğausi (‘Слова як птушка; выпусціў – не вернеш’) [РР 562]

Англ.: A word spoken is beyond recalling (‘Сказанае слова не скасуеш’) [МС 23]

Ням.: Ein Wort, das entflohen, fängst du nicht mehr rein (‘Слова, што паляцела, не зловіш’) [МС 23]

Ісп.: La palabra y la piedra / bala suelta no tienen vuelta (‘Слова, як кінуты(-ая) камень / куля, не вярнуць’) [МС 23]; La palabra que sale de la boca, nunca torna (‘Слова, якое выходзіць з вуснаў, ніколі не спыніцца’) [RE 172]

Іт.: La parola detta non sa tornare indietro (‘Вымаўленае слова не ведае, як вярнуцца’) [МС 23]; La parola uscita dalla bocca non si può richiamare (‘Слова, якое выходзіць з вуснаў, нельга спыніць’) [МС 23]

Фр.: La parole n’est pas un moineau, une fois envolée, tu ne la rattraperas pas (‘Слова не верабей, вылеціць – не зловіш’) [МС 23]

649. Сляпой курыцы і жарства – пшаніца [СБП 359; ТСП 486]

Польск.: Trafiło się jak ślepej kurze ziarno (‘Трапілася як сляпой курыцы зерне’) [НКРР II 49; РР 547]; Trafi się i ślepej kokoszy ziarno (‘Трапіла і сляпой курыцы зерне’) [НКРР II 49; РР 547]

Руск.: Слепой курице всё пшеница [БСРП 466; МС 269]

Укр.: Сліпій курці усе пшеница [ПП I]; Сліпій курці добре й зеренце [ПП I]

Лат.: Gadās kā aklai vistai grauds (‘Здараецца, што і сляпой курыцы зерне’) [РР 547]; Kā aklai vistai mieža grauds (‘Як сляпой курыцы ячменнае зерне’) [РР 547]

Літ.: Pasitaikė kaip aklai vištai grūdas (‘Здараецца, што і сляпой курыцы зерне’) [РР 547]; Čia jau kaip žabalai vištai grūdas (‘Падобна на тое, як сляпой курыцы зерне’) [РР 547]

Ням.: Eine blinde Henne findet wohl auch ein Korn (‘Сляпая курыца, напэўна, таксама знаходзіць зерне’) [РР 547; DSL II 511]; Eine blinde Taube findet manchmal auch eine Erbbe (‘Сляпы голуб часам знаходзіць гарошыну’) [DSL IV 1042]

Фр.: Une poule aveugle peut quelquefois trouver son grain (‘Сляпая курыца часам знаходзіць свае зерне’) [РР 547]

650. Сляпы сляпому не павадыр [СБП 359; ТСП 486]

Польск.: Ślipey ślepego prowadzi (‘Сляпы сляпога вядзе’) [РР 517]

Руск.: Слепой слепому не поводырь [БСРП 820]

Укр.: Сліпий сліпому не поводитир [ПП ІІ; МС 225]

Лат.: Akls aklu tālu nenovedīs ('Сляпы сляпога не вядзе') [PP 517]; Akls aklam nevar ceļu rādīt ('Сляпы не можа паказаць дарогу сляпому') [PP 517]

Літ.: Aklas aklo negali vesti ('Сляпы не можа весці сляпога') [PP 517]

Англ.: The blind leading the blind ('Сляпы вядзе сляпога') [МС 225; DEP 1284]

Ням.: Ein Blinder führt (stösst) den anderen ('Адзін сляпы вядзе (падштурхоўвае) другога') [DSL I 402]; Ein Blinder weist dem anderen ('Адзін сляпы вядзе другога') [PP 517]

Фр.: C'est un aveugle qui mène l'autre ('Адзін сляпы вядзе другога') [PP 517]

651. Смелага куля баіцца [ТСП 487]

Руск.: Смелого пуля боится [БСРП 733]; Смелого пуля боится, смелого штык не берёт [БСРП 733]

Укр.: Смілого куля боіться, смілого смерть не бере [УПП 378]; Смілівого і куля не бере [УПП 309]; Відважного і куля мінає [УПП 309]

652. Смерць і радзіны не выбіраюць гадзіны [СБП 360; ТСП 487; РМ/ПМ]

Польск.: Śmierć przychodzi nieproszona ('Смерць прыходзіць няпрошаная') [МС 62]

Руск.: Смерть не предупреждает [МС 62]; Смерть берет расплохом [МС 62]; Смерть да родины не ждуг години [БСРП 834]

Укр.: Смерть і родины не чекаюць години [ПП ІІ]; Смерть і родины не питаюць лихої години [ПП ІІ]; Смерть і родины не ждуть доброї години [ПП ІІ]

Англ.: Death and marriage make term-day ('Смерць і жаніцьба прызначаюць тэрмін') [DEP 802]

Ням.: Der Tod kommt ungeladen ('Смерць прыходзіць без запрашэння') [МС 62]

Ісп.: La muerte siempre es traidora; nunca dice el día ni la hora ('Смерць заўсёды паступае падступна; ніколі не кажа ні дзень, ні гадзіну') [МС 62]

Іт.: La morte non avverte ('Смерць не папярэджае') [МС 62]; La morte arrive senza invite ('Смерць прыходзіць без запрашэння') [МС 62]; La morte arriva sempre con perfidia: lei non chiama ne il giorno, ne l'ora ('Смерць заўсёды паступае падступна; ніколі не кажа ні дзень, ні гадзіну') [МС 62]

Фр.: La mort n'attend et en demande ('Смерць не чакае і не пытае') [МС 62]; La mort arrive sans invitation ('Смерць прыходзіць без запрашэння') [МС 62]

653. Смех без прычыны – знак (прызнак) дурачыны [СБП 361; ТСП 489; РМ/ПМ]

Польск.: Po częstym śmiechu rozpoznaś głupca ('Па частым смеху пазнаеш дурня') [МС 83]; Roznać głupiego po śmiechu jego ('Пазнаць дурня па смеху') [НКРР І 214; РР 255; МС 83]; Z wielkiego śmiejchu roznać głupiego ('Па гучным смеху, пазнаць дурня') [НКРР І 214]

Руск.: Смех без причины – признак дурачины [БСРП 836; МС 83]
Укр.: Дурня визнають по сміху [ПП II]
Лат.: Muļki var pazīt pēc smiekliem ('Дурні могуць быць пазнаны па смеху') [PP 255]

Лит.: Neišmintingą iš juoko pažinsi ('Дурня пазнаюць па смеху') [PP 255]; Iš ko kvailą pažinsi, kad ne iš juoko ('Хто дурань, даведаешся, калі не смешна') [PP 255]

Англ.: By much laughter you may know a fool ('Па гучным смеху, можна пазнаць дурня') [МС 83; CDP 137]; He who laughs too much hath the nature of a fool ('Хто смяецца вельмі шмат, па прыродзе дурань') [МС 83; CDP 137]

Ням.: An vielem Lachen erkennt man den Narren ('Па гучным смеху, можна пазнаць дурня') [МС 83; CDP 137; DSL II 1742]

Ісп.: La risa demasiada, es señal de cabeza vana ('Зашмат смеху, сігнал пустой галавы') [CDP 137]; La risa abunda en boca de tontos ('Шмат смеху ў вуснах дурняў') [МС 83]; Es muy frecuente la risa en la boca del necio ('Дурань часта смяецца') [PP 255]

Іт.: Dal risa molto conosci lo stolto fool ('Па гучным смеху пазнаецца дурня') [CDP 137]; Il riso abbonda nella bocca / sulle labbra degli stolti ('Дурань часта смяецца') [МС 83]

Фр.: Rire sans propos est propre aux fols ('Смех без прычыны – паказвае дурня') [PP 255]; Au rire abundant sans cause on connaît le fol ('Часты беспадстаўны смех паказвае дурня') [МС 83]; Au rire on connaît le fou fool ('Па смеху пазнаеш дурня') [CDP 137]

654. Смех не грэх [КС 215; СБП 361; ТСП 489; РМ/ПМ]

Польск.: Śmiech to nie grzech ('Смех, то не грэх') [НКРР III 15]

Руск.: Добрый смех не грех, со смехом-то и беда в полбеды живёт [БСРП 835]

655. Сорам не дым, вачэй (вочы) не выець [КС 216, 220; СБП 361; ТСП 489; РМ/ПМ]

Польск.: Wstyd nie dym – oczu nie wygryzie ('Сорам – не дым, вочы не выець') [НКРР III 19; PP 229]

Руск.: Стыд не дым: глаз (глаза) не выест (не ест) [БСРП 882]; Смех не дым, глаза не ест [БСРП 882]

Укр.: Стыд не дим, очей не виїсть [ПП II]; Від стиду очі не повилазять [ПП II]; Стыд хоч і не дим, а очі виїсть [ПП II]; Ганьба – не дим, очі не виїсть [ПП III]

Лат.: Kauns ne dūmi – acis neizēdīs ('Сорам – не дым, вачам не страшны') [PP 229]

Лит.: Gėda – ne dūmai, akių neišėda ('Сорам – не дым, вочы не выець') [PP 229]

656. Спакой п'е воду, а неспакой – мёд [КС 217]

Руск.: Покой пьёт воду, а беспокрой (беспокойство) – мёд [БСРП 681]

Укр.: Спокій п'є воду, а неспокій – мед [УПП 312]

657. Спачатку думай, а потым рабі [РССП 281]

Польск.: Najpierw pomyśl, potem rób (mów) ('Спачатку думай, а потым рабі (кажы)') [НКРР II 20]

Руск.: Сначала думай, [а] потом делай [БСРП 310]; Сперва думай, а принялся (а надумался), так делай [БСРП 310]

Укр.: Спершу треба розсудити, а тоді робити [МС 95]

Англ.: Think before you leap ('Думай перш, чым скакаць') [МС 95]; Think first and speak afterwards ('Спачатку думай, а потым кажы') [ОДР 495]

Ням.: Erst denke, dann handle ('Спачатку думай, потым рабі') [DSL I 572]

Ісп.: En cosa alguna, pensar mucho y hacer una ('У кожнай справе спачатку добра думай, потым рабі') [МС 95]

Іт.: Pensaci prima per non pentirsi ('Падумай пра гэта спачатку, каб не пакаяцца') [МС 95]

Фр.: Il faut réfléchir à deux fois avant de faire quelque chose ('Трэба думаць двойчы, перш чым рабіць нешта') [МС 95]; Ne fais rien sans réfléchir ('Не рабі нічога, не думаючы') [МС 95]

658. Спяваць дарма – баліць гарла [СБП 362; ТСП 491; ЭСП 111]

Польск.: Śpiewać darmo boli gardło ('Спяваць дарма – баліць гарла') [НКРР I 3]

Укр.: Болить горло співаці дармо [ПП III]

659. Старасць не радасць <а горб не карысць> [КС 218; СБП 362; ТСП 491; ВПС/АПФ] або Старасць – не радасць <а смерць – не пацеха> [РССП 281+; РМ/ПМ+]

Польск.: Starość nie radość ('Старасць не радасць') [НКРР III 21; МС 52]

Руск.: Старость не радость [БСРП 871; МС 52]; Старость не радость, горб не корысть [БСРП 871]

Укр.: Старість не радість [ПП II; МС 52]; Старість не велика радість [ПП II]

660. Старога вераб'я на мякіне не зловіш (не падманеш, не правядзеш) [СБП 363; ТСП 491; ЭСП 111; ВПС/АПФ] або Старога вераб'я на мякіне не ашукаеш (не зловіш, не падманеш, не правядзеш) [РССП 281; РМ/ПМ] або Старога вераб'я на мякіну не зловіш [РССП 281]

Польск.: Starego wróbla na plewy nie złapiesz ('Старога вераб'я на зловіш на мякіне') [НКРР III 776]; Starego szpaka nie zwabisz na plewy ('Старога шпака не зловіш на мякіне') [РР 567]

Руск.: Старога воробья на мякіне не обманеш [БСРП 153]; Старога воробья на мякіне не проведеш [БСРП 153; РССП 35]

Укр.: Старого (Стрільяного) горобця на полові не обдуриш [РССП 35]

Лат.: Vecu zvirbuli ar sēnalām nepietmānīsi ('Старога вераб'я на мякіне не падманеш') [РР 567]

Лит.: Seno žvirblio ant pelų nepagausi ('Старога вераб'я на мякіне не зловіш') [PP 567]

Англ.: Old birds are not caught with chaff ('Старую птушку не зловіш на мякіне') [PССP 35; CDP 150]; You cannot catch old birds with chaff ('Нельга злавіць старую птушку на мякіне') [ODP 89]

Ням.: Alte Spatzen fängt man nicht mit Spreu ('Старога вераб'я не зловіш на мякіне') [MC 89]; Ein alter Spatz lässt sich nicht mit Spreu fangen ('Старога вераб'я нельга злавіць на мякіне') [PP 567]

Фр.: On ne prend pas les vieux moineaux avec de la paille ('Старога вераб'я не зловіш на мякіне') [PP 567]

661. Старога хвали, ды з двара гані [СБП 363; ТСП 492; ВPS/АПФ]

Руск.: Старого хвали, да с двора вали [БСРП 236]

Укр.: Старе хвали, та з двору веда [ПП II]; Старе хвали та з городу жени [ПП II]

662. Старое што (як) малое [СБП 363; ТСП 492; ВPS/АПФ] або Стары што малы [PССP 281+]

Руск.: Старый что малый [БСРП 873]; Старый что малый, а малый что глупый [БСРП 873]

Укр.: Старе – як мале [ПП II]; Старый – як малий [ПП II]; Що старе, то мале [ПП II]; Старе – як мале: що уздрить, то просить [ПП II]; Що старе, що мале, що дурне [ПП II]; Яке старе, таке й мале [ПП II]

663. Стары вол (конь) баразны не псеуе (не сапсеуе) [КС 219; СБП 365; ТСП 494; ВPS/АПФ] або Стары вол (конь) баразны не псеуе (не сапсеуе, не шкодзіць) [PССP 281+; РМ/ПМ+] або Стары вол ніколі баразну не скрывіць [PССP 281+]

Польск.: Starý wól bruzdy nie psuje ('Стары вол баразны не псеуе') [NKPP III 59; PP 252]

Руск.: Старый конь борозды не испортит (не портит) [БСРП 429]; Старый конь борозды не теряет [БСРП 429]; Старый конь борозны не портит [БСРП 429]; Старый конь борозды не испортит, да и не вспашет [БСРП 429]

Укр.: Старий віл борозни не псеуе [ПП I]; Старий віл борозни не портить [ПП I]; Старий кінь борозни не зіпсеуе [ПП I]

Лат.: Vecs zirgs vagas nezaudē ('Стары конь баразны не губляе') [PP 252]; Ar vesu zirgu var taisnu vagu dzīt ('Стары конь можа гнаць прамую баразну') [PP 252]

Лит.: Senas jautis vagos negadina ('Стары вол баразны не губляе') [PP 252]; Senas arklys vagos negadins ('Стары конь баразны не псеуе') [PP 252]; Senas jautis tiesią vagą varo ('Стары конь можа гнаць прамую баразну') [PP 252]

Англ.: An old ox makes a straight furtow ('Стары бык робіць прамую баразну') [RE 72]

Ням.: Ein alter Gaul macht gerade Furchen ('Стары конь робіць прамую баразну') [CDP 454]; Ein alter Ochs macht gerade Furchen ('Стары вол робіць прамую баразну') [CDP 454]; Alte Ochsen machen gerade Furchen ('Старыя валы робяць прамыя баразны') [DSL III 1093]

Ісп.: Buey viejo lleva sulco derecho ('Стары вол робіць прамую баразну') [CDP 454]; Buey viejo, surco derecho ('Стары вол, прамая баразна') [PP 252]

Іт.: Bue vecchio mena solco diritto ('Стары вол робіць прамую баразну') [CDP 454]

Фр.: Vieux boeuf fait sillon droit ('Стары вол робіць прамую баразну') [CDP 454]

664. Стары друг лепей (лепш) за новых двух [КС 219; СБП 366; ТСП 495; РССП 281+, РМ/ПМ+]

Польск.: Lepszy stary druh niż młodych (nowych) dwóch ('Лепш стары друг, чым два маладых (новых)') [НКРР I 4]

Руск.: Старый (Старой) друг лучше новых двух [БСРП 301]; Старый друг лучше новых двух [МС 164]

Укр.: Старий друг ліпший нових двох [ПП III]

Англ.: Old friends and old wine are best ('Старыя сябры і старое віно лепшыя') [МС 164; CDP 1488]

Ням.: Ein alter Freund ist zwei neue wert ('Стары друг лепш за новых двух') [МС 164]; Die alten Freunde sind die besten ('Старыя сябры лепшыя') [МС 164]

Ісп.: Un amigo viejo vale por cien nuevos ('Стары друг лепш за сто новых') [МС 164]

Іт.: Amico e vino vogliono esser vecchi ('Старыя сябры і старое віно лепшыя') [МС 164]

Фр.: Les vieux amis et les vieux écus sont les meilleurs ('Старыя сябры і старыя экю лепшыя') [МС 164]

665. Суджанага і канём не аб'едзеш [КС 220; СБП 366; ТСП 496; РССП 281; ВПС/АПФ] або Што каму суджана, <дык і пехотай> таго не абойдзеш <і з канём> не аб'едзеш [СБП 366; ТСП 496; ВПС/АПФ]

Польск.: Sądzonego koniem nie objedziesz ('Суджанага і канём не аб'едзеш') [НКРР I 5; МС 193]; Co komu sądzone, to go nie minie ('Што каму суджана, таго не мінеш') [НКРР II 130; МС 193]

Руск.: Суженого и конём не объедешь [БСРП 885]; От суженого на коне не уедешь [БСРП 885]; Суженого и кривыми оглоблями не объедешь [БСРП 886]; Суженого и на свинье не объедешь [БСРП 886]; Суженого конём не объедешь и водой не обойдёшь [БСРП 886]

Укр.: Долі і найбистрішим конем не об'їдеш [ПП III]; Долі й конем не об'їдеш [ПП III]; Своєї долі і конем не об'їдеш [ПП III]; Лихої долі конем не об'їдеш [ПП III]

666. Супраць (Супроць) ражна не папрэш [СБП 367; ТСП 496; ЭСП 112] *або*
Супраць ражна не папрэш [РМ/ПМ]

Руск.: Против рожна не попрёшь [БСРП 762]

Укр.: Проти рожна не працювати [ПП I]

667. Супраць фактаў не пойдзеш [КС 220; РМ/ПМ]

Англ.: There is no getting away from the facts ('Ад фактаў не ўцячы') [DEP 969]

Исп.: Contra los hechos nada se puede ('Супраць фактаў нічога не можа быць')
[DEP 969]

668. Сухая лыжка рот дзярэ [СБП 367; ТСП 497; РССП 281; РМ; ВРС/АПФ]

Польск.: Sucha łyżka gębę drze ('Сухая лыжка рот дзярэ') [НКРР II 19]

Руск.: Сухая ложка рот дерёт [БСРП 490]; Сухая ложка рот дерёт, а помажешь – и хорошо будет [БСРП 490]

Укр.: Суха ложка рот дере [ПП I]; Суха ложка губу дере [ПП I]; Немазана ложка рот дере [ПП I]

669. Сцерпіцца – злюбіцца [КС 220; СБП 367; ТСП 497; РССП 281+; РМ/ПМ+]

Руск.: Стерпится – слюбится [БСРП 874]; Что стерпится, то и слюбится [БСРП 874]

Укр.: Стерпиться – злюбитися [ПП II]

670. Сціпласць упрыгожвае чалавека [РССП 281+]

Польск.: Skromność i cnota droższa od złota ('Сціпласць і ўчыннасць даражэй золата') [НКРР III 2]

Руск.: Скромность красит человека [БСРП 815]

Укр.: Скромність прикрашає людину [ПП II]

Ням.: Bescheidenheit ein schönes (das schönste) Kleid ('Сціпласць – гэта прыгожая (самая прыгожая) сукенка') [DS 936]

671. Сытае бруха да навукі глуха [СБП 368; ТСП 498] *або* Сытае чэрава да вучэння глухое (чэрствае) [РССП 281]

Польск.: Pełny brzuch uczy się niechętnie ('Поўны страўнік вучыцца неахвотна') [МС 74]; Najedzonemu nauka nie idzie ('Сытаму навукa не ідзе') [МС 74]

Руск.: Сытое брюхо к учению глухо [МС 74]; Сытое брюхо к ученью (учению) глухо [БСРП 98]; Сытое брюхо на ученье глухо [БСРП 98]; Сытое брюхо к ученью туго [БСРП 98]

Укр.: Сите черево до науки не квапиться [МС 74]

Англ.: Belly full of gluttony will never study willingly ('Поўны живот ніколі не будзе ахвотна вучыцца') [CDP 18; MC 74]; A fat belly, a lean brain ('Тлусты живот, худы розум') [CDP 18]; Fat paunches have lean pates ('Тлустае бруха мае бедны розум') [CDP 18]

Ням.: Ein voller Bauch studiert nicht gern ('Поўны живот не можа вучыцца') [MC 74]; Ein voller Bauch erzeugt keinen witzige Gedanken ('Поўны живот не стварае дасціпных думак') [CDP 18]; Volle Bäuche, leere Köpfe ('Поўныя жываты, пустыя галовы') [CDP 18]

Ісп.: A panza llena no le gusta estudiar ('Поўны живот не хоча вучыцца') [CDP 18]; El estómago lleno no estudia de Buena gana ('Поўны страўнік не хоча вучыцца') [MC 74]; Estómago lleno, cerebro vacío ('Поўны страўнік, пусты розум') [CDP 18]

Іт.: Grosso ventre, poco ingegno ('Вялікі живот, няшмат інтэлекту') [MC 74]; Il ventre pieno fa la testa vuota ('Поўны живот, пустая галава') [CDP 18]

Фр.: Estomac plein, cerveau vide ('Поўны страўнік, пусты розум') [CDP 18]; Le ventre plein rend la cerveau paresseux ('Поўны страўнік – лянiвы розум') [CDP 18]

672. Сыты галоднага не разумее [СБП 368; ТСП 498; РССП 282; РМ; ВПС/АПФ] або Сыты галоднаму не спагадае [КС 221; СБП 368; ТСП 498; РССП 282; РМ; ВПС/АПФ]

Польск.: Syty głodnego nie rozumie ('Сыты галоднага не разумее') [MC 275]; Syty głodnemu nie wyrozumie ('Сыты галоднага не разумее') [НКРР III 6; РР 497]; Syty głodnemu nie wierzy ('Сыты галоднаму не верыць') [НКРР III 6; РР 497]

Руск.: Сытый голодного не разумеет [БСРП 897; MC 275]; Сытый голодному не спогадает [БСРП 897]; Сытый голодного не разумеет, бедный богатому не верит [БСРП 897]

Укр.: Ситий голодного не розуміє [ПП I]; Ситий голодного не спогадає [ПП I]; Ситий голодному не вірить [ПП III]; Ситий голодного не розуміє, здоровий хворого не пожаліє [MC 275]

Лат.: Paedis izsalkusu nesaprot ('Сыты галоднага не разумее') [PP 497]

Літ.: Sotus alkanu neuzjaucia ('Сыты галоднага не пашкадуе') [PP 497]; Sotus alkanu nepazysta ('Сыты галоднага не ведае') [PP 497]

Англ.: The fat man knoweth not what the lean thinketh ('Тлусты не ведае, як галодны сябе адчувае') [ODP 183]

Ням.: Der Satte versteht den (glaubt dem) Hungrigen nicht ('Сыты галоднага(-аму) не разумее (не верыць)') [PP 497; DSL III 1870]; Der Satte glaubt dem Hungrigen nicht ('Сыты галоднага не разумее') [MC 275]; Der Satte weiss nicht, wie dem Hungrigen zumute ist ('Сыты не разумее, як галодны сябе пачувае') [MC 275]

Іт.: Corpo satollo non crede al digiuno ('Сыты галоднага не разумее') [MC 275]

Фр.: Les repus ne comprennent pas affamés ('Сыты галоднага не разумее') [MC 275]; Qui a la panse pleine, il lui semble que les autres sont rassasiés ('У каго поўны живот, лічыць, што іншыя таксама сыты') [PP 497]

673. Сэрца не камень [КС 221; СБП 369; ТСП 499; ЭСП 112; РССП 281+; РМ/ПМ+]

Польск.: Serce nie kamień ('Сэрца не камень') [НКРР III 67]

Руск.: Сердце не камень [БСРП 804]; И русское сердце не камень [БСРП 803]; Сердце не камень – тает [БСРП 804]

Укр.: Серце не камінь [РССП 139]

674. Сэрцу не загадаеш [СБП 369; ТСП 499; РССП 281+; РМ/ПМ]

Польск.: Serce nie sługa ('Сэрца не слуга') [НКРР III 81]

Руск.: Сердцу не прикажешь [БСРП 804]

Укр.: Серцю не розкажеш [ПП II]; Серцю ні розказати, ні указати [ПП II]; Серце не навчити [ПП II]

675. Сядзі ціха – не будзеш ведаць ліха [КС 222; РМ/ПМ]

Польск.: Siedź cicho, nie spotka cię лихо ('Сядзі ціха, не сустрэнеш ліха') [НКРР III 144]

Укр.: Сиди тихо, як не хочеш мати лихо [УПП 313]; Сиди тихо, хай спить лихо [УПП 39]

676. Сялянскаму роду няма пераводу [СБП 369; ТСП 501]

Руск.: Казацкому роду нема (нэма, нет) переводу (пэрэводу) [БСРП 758]

Укр.: Селянському роду нема переводу [ПП III]; Козацькому роду нема переводу [ПП III]

677. Сямёра аднаго не чакаюць [СБП 369; ТСП 501; РССП 282+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ+]

Польск.: Nie czekają jednego dwa ('Двое аднаго не чакаюць') [НКРР I 32]

Руск.: Семеро одного не ждут [БСРП 333]

Укр.: Семеро одного не ждуть [ПП III]; Семеро одного не жде [ПП III]; Два третього не ждуть [ПП III]; Два третього не чекають [ПП III]

Лат.: Septiņi negaida viena ('Сем не чакаюць аднаго') [РР 322]

Лит.: Septyni vieno nelaukia ('Сем не чакаюць аднаго') [РР 322]

678. Так дык так, не так, дык памяняўшы [ТСП 502; ЭСП 113]

Руск.: Так не так, а уж этак будет [БСРП 103]; Так не так, а перетаскивать не буду (не будем) [БСРП 898]

Укр.: Чи сяк, чи так, а не буде з риби рак [УПП 65]

679. Трэба жыць, як набяжыць [КС 225; ВРС; РМ/ПМ]
Руск.: Надо (надобно) жить, как набежит [БСРП 352]
Укр.: Так жить, як набіжить: не так, як хочеться, а так, як можесться [УПП 206];
Трэба жить, як набіжить [МС 304]

680. Трэба розумам надгачыць, дзе сіла не возьме [КС 226
Руск.: Где сила наковёркала, там ум подкачал [БСРП 808]
Укр.: Де сила не бере, там треба розумом підсобити [УПП 242]

681. Трэцяга не дадзена [ТСП 507; ЭСП 114] *або* Трэцяе дарогі няма [КАБМ 103]
Польск.: Trzeciej możliwości nie ma (albo, albo) ('Няма трэцяга варыянту (або, або)') [МС 384]

Руск.: Третьего не дано [МС 384]

Укр.: Третього не має [МС 384]

Англ.: The third is not given ('Трэцяга не дадзена') [МС 384]

Ням.: Es gibt kein Drittes ('Трэцяга не дадзена') [МС 384]

Ісп.: No existe una tercera solución ('Трэцяга рашэння няма') [МС 384]

Іт.: Non è concessa una terza possibilità ('Трэцяя магчымасць не падаецца') [МС 384]

Фр.: Tertium non datur ('Трэцяга не дадзена') [МС 384]

Лат.: Tertium non datur ('Трэцяга не дадзена') [КАБМ 103]

682. Турма вялікая (мощная), але ніхто не хоча там жыць [СБП 374; ТСП 507; ЭСП 115]

Руск.: Велика, крепка тюрьма, да никто ей не рад [БСРП 918]; И крепка тюрьма, да охотников нет [БСРП 918]; Крепка тюрьма, да кто ей рад [БСРП 918]

Укр.: Тюрма шырока й крпко збудована, та чорт їй рад [УПП 31]; Тюрма – дім великий, але чорт йому рад [ПП ІІ]; Тюрма красна, та чорт їй рад [ПП ІІ]

683. Ты (Чалавек) на гару, а чорт за нагу *або* Як чалавек на гару, дык чорт за нагу [СБП 375; ТСП 508; ВРС/АПФ]

Руск.: Ты на гору, [а] чёрт – за ногу [БСРП 198]; Ты на гору – тебя за ногу [БСРП 198]

Укр.: Чоловік на гору, а чорт за ногу [ПП ІІ]

684. У <аднаго> няўмекі рукі не боляць [СБП 376; ТСП 511; ВРС/АПФ]

Руск.: Неумелому руки не болят [БСРП 773]; С неуменья руки не болят [БСРП 596]

Укр.: В невмілого руки не болять [ПП ІІ]; У вмілого руки не болять [ПП ІІ]; Невмілого руки не болять [ПП ІІ]

685. Увосень і верабей багаты [СБП 377; ТСП 512] або Увосень і кабан паросен [СБП 377; ТСП 512; ЭСП 116] або Увосень і мухі робыцца пякучымі [СБП 377; ТСП 512]

Руск.: Осенью и воробей богат [БСРП 153]; В осень [и] у воробья пиво [БСРП 628]

Укр.: Восени і горобець багатий [ПП І]; Восени і воробець ситий [ПП І]

686. Уговор даражэй за грошы [КС 228] або Дагавор (Угавор) даражэй за грошы [РССП 275+; РМ/ПМ+]

Польск.: Dobra rada lepsza jest niż pieniądze ('Добрая рада даражэй за грошы') [НКРР ІІІ 7]

Руск.: Уговор дороже (лучше) денег [БСРП 920]; Уговор лучше денег: будь на слове лишь добренек [БСРП 921]

Укр.: Договір дорожче грошей [ПП ІІІ]; Уговір ліпше грошей [ПП ІІІ]

Ням.: Ein Vertrag ist besser als Geld ('Дагавор даражэй за грошы') [СДР 10]

687. У гасцях добра, а дома лепей (лепш) [КС 229; СБП 378; ТСП 513; РССП 282+; РМ/ПМ+; ВРС/АПФ]

Польск.: U ludzi dobrze, ale doma wybornie ('У гасцях добра, а дома лепш') [НКРР І 470]

Руск.: В гостях хорошо, а дома лучше [БСРП 218]; В гостях хорошо, а дома – лучше того [БСРП 218]; В гостях хорошо, а на печке лучше [БСРП 218]

Укр.: В гостях добре, а дома найлучче [ПП ІІІ]; Добре в гостях, а дома ще ліпше [ПП ІІІ]; У гостях добре, а вдома краще [ПП ІІІ]

Лат.: Viesos labi, bet mājās vēl labāk ('У гасцях добра, а дома лепш') [РР 546]

Літ.: Svečiuose gerai, o namuose dar geriau в гостях ('У гасцях добра, а дома лепш') [РР 546]

688. У грыбы хадзіць і то лепш са шчасцем [СБП 379; ТСП 514; ВРС/АПФ]

Польск.: Ze szczęściem można iść do lasu po grzyby ('У лес па грыбы можна хадзіць са шчасцем') [НКРР ІІІ 131]

Руск.: Счастливому [и] по грибы ходить [БСРП 224]

Укр.: З щастям і по гриби пойти [ПП І]; І гриба знайти – треба мати щастя [ПП І]; Без щастя в ліс по гриби не йди [ПП І]

689. У доме павешанага не гавораць пра вяроўку [СБП 380; ТСП 515; ЭСП 116]

Польск.: W domu powieszzonego nie wspominaj o stryczku / sznurze ('У доме павешанага не ўспамінай пра шнурок / вяроўку') [МС 106]; Nie wspominaj o stryczku w domu powieszzonego ('Не ўспамінай пра вяроўку ў доме павешанага') [RE 224]

Руск.: В доме повешенного не говорят о верёвке (о верёвке не говорят) [БСРП 291]

Укр.: В хаті повішеного не говорять про мотузку [МС 106]

Англ.: Name not a rope in the house of him that was hanged ('Не ўспамінай пра вяроўку ў доме павешанага') [МС 106]; Never mention rope in the house of a man who has been hanged ('Ніколі не згадвай пра вяроўку ў доме павешанага') [RE 224]

Ням.: Im Hause des Gehängten redet man nicht vom Strick ('У доме павешанага ніхто не кажа пра вяроўку') [МС 106; RE 224]

Ісп.: En casa del ahorcado no hay que mentar la sogá ('У доме павешанага не ўспамінаюць пра вяроўку') [МС 106]; No hay que mentar [mencionar, recordar] la sogá en casa del ahorcado ('Не згадвай (ўспамінай) пра вяроўку ў доме павешанага') [RE 224]

Іт.: Non parlare di corda in casa dell'impiccato ('Не ўспамінай пра вяроўку ў доме павешанага') [МС 106]; Non si parla di funi / corda in casa dell'impiccato ('Ні слова пра шнурок / вяроўку ў доме павешанага') [RE 224]

Фр.: Il ne faut pas parler de corde dans la maison d'un pendu ('Не ўспамінай пра вяроўку ў доме павешанага') [МС 106; RE 224]

690. У душу не ўлезеш [РССП 282+] *або* У чужую душу не заглянеш [РССП 282+]

Руск.: В чужую душу не влезешь (не залезешь, не заглянешь) [БСРП 321]

Укр.: В душу не влізеш [ПП ІІ]; У чужу душу не влізеш [ПП ІІ]

691. У здаровым целе – здаровы дух [КС 230; СБП 380; ТСП 516; КАБМ 104; ЭСП 117; РССП 282+; РМ/ПМ+]

Польск.: W zdrowym ciele zdrowy duch ('У здаровым целе – здаровы дух') [РССП 157]

Руск.: Здоровая душа в здоровом теле [БСРП 319]; Здравая душа во здоровом теле [БСРП 319]

Укр.: У здоровому тілі – здоровий дух [РССП 157]; Здорове тіло – здоровий дух [РССП 157]

Англ.: A sound mind in a sound body ('У здаровым целе – здаровы дух') [РССП 157; СДР 517]; A healthy mind in a healthy body ('Здаровы дух у здаровым целе') [МС 372]

Ням.: In einem gesunden Körper wohnt ein gesunder Geist ('У здаровым целе жыве здаровы дух') [МС 372]; Gesunder Sinn im gesunden Leib ('Здаровым дух у здаровым целе') [RE 203]

Ісп.: Une mente sana en un cuerpo sano ('Здаровы дух у здаровым целе') [МС 372]; Mente sana en cuerpo sano ('Здаровы дух у здаровым целе') [RE 203]

Іт.: Mente sana in corpo sano ('Здаровы дух у здаровым целе') [МС 372; RE 203]

Фр.: Ame saine dans un corps sain ('Здаровы дух у здаровым целе') [МС 372]; Un esprit sain dans un corps sain ('Здаровы дух у здаровым целе') [RE 203]

Лац.: Mens sana in corpore sano ('У здаровым целе – здаровы дух') [КАБМ 104]

692. У каго адвага, у таго і перавага [РССП 282]

Руск.: Где отвага, там и победа [БСРП 631]

Укр.: Чия відвага, того й перемога [УПП 309]

693. У кія (У палкі) два канцы [ТСП 519; ЭСП 117] *або* У кія (У палкі) два канцы і абодва б'юць [РССП 282]

Польск.: Kij ma dwa końce ('Кій мае два канцы') [НКРР II 20; РР 323]; U kija dwa końca ('У кія два канцы') [РР 323]; U kija dwa końce: jeden na psa, a drugi na lud ('У кія два канцы: адзін для сабакі, другі для людзей') [РР 323]

Руск.: У палкі два конца [БСРП 640]

Укр.: У кия два кінці [ПП III]; У кия два кінці: один буде по мені, а другий по комусь іншому [ПП III]

Лат.: Kokam divi gali ('Палка мае два канцы') [РР 323]; Kokam divi gali: viens man rokā, otrs tev pa galvu ('Палка мае два канцы: адзін у руцэ, другі па галаве') [РР 323]

Літ.: Lazda turi du galu ('Палка мае два канцы') [РР 323]; Lazda turi du galus: vienas man, kitas tau ('Палка мае два канцы: адзін для мяне, другі для вас') [РР 323]

694. У кожнай Палашкі свае замашкі [КС 231]

Руск.: У всякой Пашки (пташки) свои замашки [БСРП 644]; У всякой Машки свои замашки [БСРП 523]

Укр.: У всякої пташки свої замашки [УПП 62]; У всякої Домашки свої замашки: одна любить ложки та чашки, а інша – сережки та прязжки [УПП 162]

695. У кожным (У любым) жарце ёсць доля праўды [СБП 383; ТСП 520] *або* Няма байкі без праўды [РССП 279]

Польск.: W każdym żarcie połowa prawdy ('У кожным жарце палова праўды') [НКРР III 936]; W każdym żarcie jest trochę (połowa) prawdy ('У кожным жарце ёсць няшмат (палова) праўды') [SPRP 38; 761; 826]

Руск.: В каждой шутке есть доля правды [БСРП 1006]; В шутках часто правда бывает [БСРП 1006]

Укр.: У жартах є багато правди [ПП II]; Нема приповідки без правди [ПП II]

Ням.: In jedem Scherz steckt ein Körnchen Wahrheit ('У кожным жарце палова праўды') [РНПС 611]

696. У маны (У хлусні) кароткія ногі [СБП 392; ТСП 534; ЭСП 122]

Польск.: Kłamstwo ma krótkie nogi ('У хлусні кароткія ногі') [НКРР II 9; МС 203]

Руск.: У лжи короткие ножки [БСРП 491]; У лжи короткие ноги [МС 203]

Укр.: Брехня має короткі ноги [ПП II; МС 203]

Англ.: Lies have short legs ('У хлусні кароткія ногі') [МС 203]

Ням.: Lügen haben kurze Beine ('У хлусні кароткія ногі') [МС 203]
Ісп.: La mentira tiene las patas muy cortas ('У хлусні вельмі кароткія ногі') [МС 203]
Іт.: Le bugie hanno le gambe corte ('У хлусні кароткія ногі') [МС 203]
Фр.: Les mensonges ont les jambes courtes ('У хлусні кароткія ногі') [МС 203]

697. Умеў пачаць, умей і скончыць [РССП 282+]

Польск.: Lepiej nie zaczynać, niżli nie masz skończyć ('Лепш не пачынай, калі не зможаш скончыць') [РР 411; НКРР III 3]

Руск.: Умел начать – умей и кончить [БСРП 586]

Укр.: Умів і почати, умії і кінчати [ПП I]

Літ.: Geriau nepradėti, kaip pradėjus nepabaigti ('Не пачынай тое, што не зможаш скончыць') [РР 411]

Англ.: It is better never to begin, than never to make an end ('Лепш не пачынаць, чым ніколі не скончыць') [РР 411]

Ням.: Besser unbegonnen als unvollendet ('Лепш не пачатае, чым няскончанае') [РР 411; DSL I 333]

Фр.: C'est folie de commencer, ce qu'on ne peut achever ('Лепш не пачынай тое, што не зможаш скончыць') [РР 411]

698. Умеў узяць – умей і аддаць [РССП 282]

Руск.: Умей взять – умей и отдать [БСРП 931]; Умел взять – умей и отдать [БСРП 931]; Любишь взять – люби и отдай [БСРП 450]

Укр.: Умії взяти – умії і віддати [ПП III]

699. У нагах праўды няма [КС 232; СБП 384; ТСП 521; ЭСП 118; РССП 282; РМ/ПМ]

Руск.: В ногах правды нет [РССП 101; БСРП 600]

Укр.: В ногах правди нема [РССП 101]

700. У полі дзве волі [СБП 384; ТСП 522; ЭСП 118; ВРС/АПФ]

Руск.: В поле две воли [БСРП 683]; В поле две воли: кому Бог поможет [БСРП 683]; В поле – две воли: победит тот, кто смел да умел [БСРП 683]

Укр.: В полі дві волі [ПП III]; В полі дві волі: чия подолає, того і право має [ПП III]

701. У сваім стане і прыстаў цар [СБП 386; ТСП 524; ЭСП 119]

Польск.: W swoim domu każdy królem ('У сваім доме кожны цар') [МС 151]

Ісп.: Mientras en mi casa estoy, rey me soy ('Пакуль я ў сябе дома, я – кароль') [МС 151]

Ит.: In casa sua ciascuno è re ('Кожны ў сябе дома кароль') [МС 151]
Фр.: Tout chien est lion dans sa maison ('Кожны сабака дома леў') [МС 151]

702. Усе мы адным мірам мазаны [РССП 282+]
Руск.: Попы все одним миром мазаны [БСРП 695]
Укр.: Всі одним миром мазані [УПП 329]; Всі вони одним миром мазані [УПП 290]
Англ.: (All are) tarred with the same brush ('Усе) мазаны адным пэндзлем') [МС 321]

703. Усе мы людзі, усе мы чалавекі [РССП 282+]
Польск.: Wszyscy jesteśmy ludźmi ('Усе мы людзі') [НКРР I 195]; Człowiek jest tylko człowiekiem ('Чалавек ёсць толькі чалавек') [SPRP 64; 506; 653; 726; 843]
Руск.: Все мы люди, все [мы] человеки [БСРП 505]; Все мы люди, [все] человеки [БСРП 505]; Все мы люди, да не все человеки [БСРП 505]
Ням.: Wir sind [doch] alle nur Menschen ('Усе мы людзі') [DSL III 1017]

704. Усе <мы> пад Богам ходзім [КС 234; СБП 387; ТСП 525; РССП 282+] *або* Усе пад Богам ходзім (ходзяць) [РМ/ПМ]
Польск.: Wszyscy jesteśmy pod Bogiem ('Усе мы пад Богам') [НКРР I 516]
Руск.: Все [мы] под Богом ходим [БСРП 73]

705. Усё добра ў пару [РССП 282]
Польск.: Wszystko się w swoim czasie przyda ('Усё карысна ў свой час') [НКРР I 64]
Руск.: Всё хорошо в пору [БСРП 697]
Укр.: Все добре у свій час [УПП 66]

706. Усё добра, што ў меру [РССП 282+]
Польск.: Wszystko dobrze w miarę ('Усё добра ў меру') [НКРР II 11]
Руск.: Всё хорошо, что в меру [МС 306]
Укр.: Знай міру у всьому – і у великому, і в малому [МС 306]
Англ.: To know one's limits ('Ведай меру') [МС 306]
Ням.: Alles hat sein Mass und Ziel ('Усё мае ўласную меру і мэту') [МС 306]
Ісп.: Bastante es mejor que demasiado ('Досыць лепш, чым занадта шмат') [МС 306]
Ит.: C'è una misura nelle cose ('Усё мае сваю меру') [МС 306]
Фр.: Il y a mesure pour tout ('Усяму ёсць мера') [МС 306]

707. Усё мінецца, а праўда застаецца [СБП 388; ТСП 527]

Руск.: Всё минется – одна правда останется [БСРП 710]

Укр.: Все минеться, одна правда зостанеться [ПП ІІІ; МС 207]

708. Усё можна, ды (толькі) асцярожна [ТСП 527; ЭСП 119; ВРС/АПФ]

Польск.: Wszystko można, lecz ostrożnie ('Усё можна, толькі асцярожна')

[НКРР ІІ 530]

Руск.: Всё можно, только осторожно [БСРП 630]; Можно, но осторожно [БСРП 630]

709. Усё на свеце мае <свой> канец [СБП 388; ТСП 528] або Усё <на свеце> мае <свой> канец [РССП 282; РМ/ПМ] або Усяму на свеце ёсць канец [СБП 388; ТСП 528] або Усяму <на свеце> ёсць канец [РМ/ПМ]

Польск.: Wszystko ma swój koniec ('Усё мае свой канец') [НКРР ІІ 22]

Руск.: Всему бывает (приходит) конец [БСРП 424]

Укр.: Всьому колись кінець буде [ПП І]

Англ.: Everything has an ending ('Усё мае канец') [СДР 643]; All good things come to an end ('Усё добрае мае канец') [СДР 311]

Ням.: Alles hat einmal ein Ende ('Усё мае канец') [СДР 643]

Ісп.: A todo le llega su fin ('Усё мае канец') [СДР 643]; Todo tiene fin en este mundo ('Усё на свеце мае канец') [СДР 643]

Іт.: Tutto ha una fine ('Усё мае канец') [СДР 643]; Tutto finisce a questo mondo ('Усё на свеце мае канец') [СДР 311]

Фр.: Il y a une fin à tout ('Усё мае канец') [СДР 643]; Toutes choses se meuvent à leur fin ('Усё рухаецца да свайго канца') [СДР 643]

710. <Усё> новае – <гэта> даўно (добра) забытае старое [ТСП 528; КАБМ 107; ЭСП 119]

Руск.: Всё новое – это хорошо забытое старое [ЭСКС 153]; Новое – это хорошо забытое старое [КАБМ 107]

Фр.: Il n'y a de nouveau que ce qui est oublié ('Няма нічога новага, акрамя таго, што забыта') [КАБМ 107]

711. <Усё цячэ,> усё змяняецца (мяняецца) [КС 234; СБП 388; ТСП 530; КАБМ 108; ЭСП 120] або Усё цячэ <і> змяняецца (мяняецца) [КАБМ 109] або Усё цячэ, усё змяняецца (мяняецца) [РССП 282; РМ/ПМ]

Польск.: Wszystko płynie ('Усё цячэ') [РНПС 535]

Руск.: Все течет, все меняется (изменяется) [РССП 158]; В жизни всё меняется [БСРП 346]

Укр.: Усе тече, все змінюється [РССП 158]; Усе іде, все минає [РССП 158]

Ням.: Alles fließt ('Усё цячэ') [LSZ 11]

Лац.: Ta panta rhei kai ouden menei ('Усё цячэ, усё змяняецца') [КАБМ 108]

712. У спрэчках (У спрэчцы) нараджаецца ісціна [КС 235; СБП 389; ТСП 530; ЭСП 120; РМ/ПМ]

Руск.: В споре рождается истина [БСРП 865]

Лац.: Nimium altercando veritas amittitur ('У празмерных спрэчках страчваецца ісціна') [ЭСП 120]

713. У старой бабы і на печы ўхабы [ВРС/АПФ]

Руск.: Старой бабе и на печи ухабы [БСРП 28]

Укр.: Старій бабі і на печі ухаби [ПП ІІ]

714. У страху вочы вялікія [КС 235; СБП 389; ТСП 531; ЭСП 120; ВРС/АПФ+] або У страху вочы вялікія (па яблыку) [РССП 282+; РМ/ПМ+]

Польск.: Strach ma wielkie oczy ('Страх мае вялікія вочы') [НКРР ІІІ 327; РССП 152]

Руск.: У страха (У страху) глаза велики [БСРП 879; РССП 152]; У страха глаза велики, да ничего не видят [БСРП 879]

Укр.: У страха великі очі [РССП 152]; Страх має великі очі [РССП 152]; У страха очі по яблуку [РССП 152]

Лат.: Bailēm lielas acis ('Страх мае вялікія вочы') [РР 146]

Літ.: Vaimė turi didelės akis ('Страх мае вялікія вочы') [РР 146]

Англ.: Fear has magnifying eyes ('Страх мае вялікія вочы') [РССП 152]

Ням.: Furcht hat große Augen ('Страх мае вялікія вочы') [МС 183]; Furcht hat tausend Augen ('Страх мае тысячу вачэй') [DSL I 1274]

Ісп.: El miedo abulta las cosas ('Страх усё перабольшвае') [МС 183; РР 146]

Фр.: La peur a de grands yeux ('У страху вочы вялікія') [МС 183]; La peur grossit les objets ('Страх усё перабольшвае') [МС 183; РР 146]

715. У студню вады не ліюць, а ў лес дроў не вязуць [РССП 282]

Польск.: Nie trzeba do studni wody lać ('Не трэба ліць вады ў студню') [НКРР ІІІ 101]; Do krynicy wody nie dolewaj ('У крыніцу вады не дадавай') [НКРР ІІІ 101]

Руск.: В лес дров не возят, а в колодец (в колодезь) воду (воды) не льют [БСРП 478]; В колодец воду не льют [БСРП 421]; В лес дров (дрова) не возят [БСРП 478]

Укр.: В ліс дров не возять, в колодязь води не льють [ПП І]; В ліс дрова не везуть, а в колодязь воду не льють [ПП І]; В ліс дров не возять [ПП І]

716. Усюды добра, а дома лепей [СБП 389; ТСП 531; BPS/АПФ+] *або* Усюды добра, а дома лепей (лепш <усяго>) [РССП 282; РМ/ПМ]

Польск.: Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej ('Усюды добра, а дома лепш') [NKPP I 470; PP 546]

Руск.: Везде хорошо, а дома лучше [БСРП 966]

Укр.: Всюди добре, а дома найліпше [ПП I]; Де-де, а дома найлучче [ПП I]; Де добре, добре, а вдома найліпше [ПП I]; Де не є добре, а вдома краще [ПП I]

Лат.: Viesos labi, bet mājās vēl labāk ('Усюды добра, а дома лепш') [PP 546]

Лит.: Visur gerai, o namie geriausia ('Усюды добра, а дома лепш') [PP 546]

Англ.: East or West home is best ('Усход ці захад, дома лепш') [МС 149; CDP]

Ням.: Ost und West, daheim das Best ('Усход ці захад, дома лепш') [МС 149; CDP]

Ит.: Nessun posto è bello come casa propria ('Няма месца лепш, чым дом') [МС 149]

Фр.: On n'est nulle part aussi bien que chez soi ('Нідзе не бывае так добра, як дома') [МС 149]

717. Усякаму цяпенню бывае канец [РССП 282]

Руск.: Всякому терпенью (терпению) бывает (приходит) конец [БСРП 904]

Укр.: Терпіння має свій кінець, йому також рветься терпець [УПП 313]

718. Усякая птушка сваё гняздо бароніць [СБП 389; ТСП 531]

Руск.: Каждая птица своё гнездо защищает [БСРП 730]

Укр.: Всяка пташка своє гніздо боронить [ПП I]

719. Усяму свой час [СБП 391; ТСП 533; ЭСП 121; РССП 282+; РМ/ПМ+] *або* На ўсё своя пара *або* На ўсё свой час [РССП 278+]

Польск.: Wszystko w swim czasie ('Усяму свой час') [РССП 37]; Wszystko ma swój czas ('Усё мае свой час') [РССП 37, 103]; Na wszystko przyjdzie czas (pora) ('На ўсё свой час (пара)') [РССП 37, 103]

Руск.: Всему своё время [БСРП 165]; Всему свое время (свой черед) [РССП 37]; Всякому своё время [БСРП 165]

Укр.: На все є час [РССП 37, 103]; Усьому свій час (своя пора) [РССП 37]

Англ.: There is a time and place for everything ('Усё мае свой час і месца') [ODP 500]

Ням.: Alles hat seine Zeit ('Усё мае свой час') [МС 297]

Исп.: Cada cosa a / en su tiempo (, y los nabos en Adviento) ('Усё мае свой час (і рэпа ў Адвэнце)') [RE 75]; Todo llega a su tiempo ('На ўсё свой час') [RE 290]

Ит.: Ogni cosa a suo tempo ('Усё мае свой час') [RE 75]

Фр.: Chaque chose en son temps ('Усё мае свой час') [RE 75]

720. У ціхай вадзе чэрці водзяцца (вядуцца) або У ціхім балоце чэрці водзяцца (вядуцца) [КС 236; СБП 392; ТСП 535; ВРС/АПФ] або У ціхай вадзе (У ціхім балоце) чэрці водзяцца (вядуцца, растуць) [РССП 282+; РМ/ПМ+]

Руск.: В тихом болоте черти водятся [БСРП 83]; В тихом омуте черти водятся [МС 29]; В тихом омуте черти водятся (живут) [БСРП 626]

Укр.: В тихому болоті чорти водяться [ПП I]; У тихому болоті чорти плодяться [ПП I]; У тихій воді водяться чорти руді [МС 29]

Лат.: Klusā atvarā velni dzīvo ('У ціхай вадзе чэрці водзяцца') [PP 423]; Dziļā ūdenī velni mājō ('У глыбокай вадзе чэрці водзяцца') [PP 423]

721. У чужой старонцы не так свеціць і сонца [СБП 393; ТСП 536]

Руск.: На чужой стороне и солнце не греет [БСРП 877]; На чужой стороне и солнышко не греет [БСРП 877]

Укр.: У чужій сторонці не так світить і сонце [ПП III]; На чужині і сонце не гріє [ПП III]

722. У чужых руках пірог вялік [СБП 394; ТСП 537; ВРС/АПФ]

Руск.: В чужих руках [всегда] пирог велик [БСРП 772]

Укр.: В чужих руках завше більший шматок [ПП II]

723. Факт застаецца фактам [СБП 395; ТСП 538]

Руск.: Факт остается фактом [МС 348]

Ісп.: Los hechos son hechos ('Факт – гэта факт') [DEP 969]

Фр.: La fait reste la fait ('Факт застаецца фактам') [МС 348]

724. Факты – рэч упартая (упартая рэч) [КС 238; СБП 395; ТСП 538; КАБМ 111; ЭСП 122; РМ/ПМ]

Руск.: Факты – упрямая вещь [БСРП 941; РССП 166]

Укр.: Факти – річ упорита [РССП 166]; Проти фактів не попреш [РССП 166]

Англ.: Facts are stubborn things ('Факты – упартая рэч') [РССП 166; ODP 178; DEP 969]

Ісп.: Los hechos son tozudos ('Факты – упартая рэч') [DEP 969]

Фр.: Les faits sont tenaces ('Факты – упартая рэч') [МС 348]

725. Хвароба калі не ўморыць, дык (то) скрывіць [СБП 398; ТСП 542; ВРС/АПФ]

Польск.: Kogo choroba nie umorzy, to wyotworzy (to skrzywi) ('Каго хвароба не ўморыць, то (скрывіць)') [NKPP I 18]

Руск.: Болезнь человека делает увечным [БСРП 82]

Укр.: Хвороба коли не вморить, то скривить [ПП II]

726. Хвароба <нікога> не красіць [СБП 398; ТСП 542; РМ; ВРС/АПФ+]
Руск.: Хвороба никого не красит [БСРП 948]; Болезнь человека не красит [БСРП 82]
Укр.: Хвороба нікого не красить [ПП І]; Слабість чоловіка не красить [ПП І]

727. Хлеб і вада – маладзецкая яда [СБП 400; ТСП 544; ВРС/АПФ]

Польск.: Chleb i woda ludzka wygoda ('Хлеб і вада – людская выгада') [НКРР І 18]; Chleb i woda kozacka wygoda ('Хлеб і вада – казацкая выгада') [НКРР І 18]

Руск.: Хлеб да вода – молодецкая еда [БСРП 952]; Хлеб да вода – блаженная еда [БСРП 952]; Хлеб да вода – богатырская еда [БСРП 952]; Хлеб да вода – бурлацкая еда [БСРП 952]; Хлеб да вода – крестьянская еда [БСРП 952]

Укр.: Хліб і вода – бідного їда [ПП І]; Хліб і вода – мужицька їда [ПП І]; Хліб та вода – козацька їда [ПП І]; Хліб та вода – селянська їда [ПП І]; Хліб та вода – бурлацька їда [ПП І]; Хліб та вода – солдатська їда [ПП І]; Хліб та вода – наймитська їда [ПП І]

728. Хлеб усяму галава [ТСП 545; РССП 282+]

Руск.: Хлеб всему голова [БСРП 952]

Укр.: Хліб усьому голова [ПП І]; Риба – вода, ягода – трава, а хліб усьому голова [УПП 128]; Борщ – усьому голова [УПП 131]

729. Хлеб (Хлеб з соллю, Хлеб-соль) еш, а правду рэж [КС 242; СБП 400; ТСП 545; ВРС/АПФ]

Руск.: Хлеб-соль ешь, а правду режь [МС 205]

Укр.: Хліб їж, а правду ріж [ПП ІІІ]; Хліб-сіль їж, і правду ріж [ПП ІІІ]; Хліб-сіль їж, правду не ріж, а говори [ПП ІІІ]

730. Хоць горшае, абы іншае [СБП 401; ТСП 547]

Руск.: Хотя бы худое, да другое (иное) [БСРП 970]

Укр.: Хай буде й гірше, аби інше [ПП ІІ]; Хоч гірше, аби інше [ПП ІІ]

731. Хоць за вала, абы дома не была [ТСП 547; ВРС/АПФ] або Хадзі за казла, абы з дому спаўзла [РССП 282] або Хоць за казла, абы замуж пайшла [РССП 283+]

Польск.: Niech idzie za woła, aby w domu nie była ('Хай ідзе за вала, абы дома не была') [НКРР І 81]

Руск.: Хотя за вола, лишь бы замужем была [БСРП 138]

Укр.: Хоч за козла, аби заміж пішла [ПП ІІ]; Хотя й за вола, аби дома не була [ПП ІІ]; Хоч за вола, аби дома не була [ПП ІІ]

732. Хоць круць-верць, хоць верць-круць – усё адно [КС 244]
Руск.: Хоть круть-верть, хоть верть-круть [БСРП 454]
Укр.: Хоч верть-круть, хоч круть-верть, а панству все одно смерть [УПП 375];
Хоч круть, хоч верть, а все найдеш у черепочку смерть [УПП 219]

733. Хочацца, але страшна [РССП 283]
Руск.: И хочется, и колется [БСРП 968]; Хочется и колется [, и матушка не велит] [БСРП 968]
Укр.: І хочеться, і колеться [ПП І]; І хочеться, і колеться, і болить, і матінка не велить [ПП І]

734. Хочацца ды не можацца [РССП 283+]
Польск.: Ani chce, ani może ('Не хочацца, не можацца') [НКРР І 2]
Руск.: Хочется, да не можется [БСРП 968]; И хочется, да не можется [БСРП 968]
Укр.: Не хочеться, так і не можется [ПП І]

735. Хочаш есці калачы, дык (так, то) не сядзі на пячы [ТСП 549]
Руск.: Хочешь есть калачи – [так] не лежи (не сиди) на печи [БСРП 396]; Есть калачи – [так] не сидеть на печи [БСРП 396]
Укр.: Коли хоч їсти калачі, то не сиди на печі [ПП І]

736. Хочаш многа знаць, трэба мала спаць [СБП 403; ТСП 549]
Руск.: Кто хочет много знать, тому надо мало спать [МС 73]; Кто хочет много знать, тому мало надо (надо мало) спать [БСРП 967]
Укр.: Хочеш більше знати, мусиш менше спати [ПП І; МС 73]; Хто хоче багато знати, тому треба мало спати [ПП І]
Англ.: If you want to know more, sleep less ('Калі хочаш ведаць больш, спі менш') [МС 73]
Ісп.: El que poco duerme, mucho aprende ('Хто мала спіць, шмат ведае') [МС 73]

737. Хрэн за рэдзьку не саладзейшы [СБП 403; ТСП 550; РМ/ПМ]
Руск.: Хрен редьки не слаще [БСРП 969]; Хрен редьки не слаще, а чёрт полена не мягче [БСРП 969]
Укр.: Хрін редьки не солодший, вугілля від сажі не біліше [ПП І]

738. <Хто> ажэніцца, <той> пераменіцца [СБП 404; ТСП 550; ВРБ/АПФ]
Польск.: Kto się ożeni, to się odmieni ('Хто ажэніцца, той пераменіцца') [НКРР ІІ 21]
Руск.: Женится – переменится (переродится) [БСРП 342]

739. Хто баіцца, таму ў вачах дваіцца [РССП 283+]

Руск.: Пьяному в глазах всегда двоится [БСРП 177]

Укр.: Хто боїться, у того в очах двоїться [ПП І]

740. Хто б дзятла ведаў (пазнаў), каб не яго <доўгі> нос [СБП 404; ТСП 550; ВПС/АПФ]

Польск.: Któż by dzięciola słyszał, gdyby nie jego nos? ('Хто б дзятла слухаў, каб не яго нос?') [НКРР І 5]

Руск.: Кто бы дятла знал, кабы не его длинный нос? [БСРП 324]

Укр.: Хто би дятла й знав, коли б не довгий ніс [ПП І]; Хто б дятла знав, якби не його ніс [ПП І]; Чорт би дятла знав, коли б не його довгий ніс [ПП І]

741. Хто гуляе змолоду, той памрэ з голоду [ТСП 551]

Руск.: Будешь гулять смолоду – старый умрешь с голоду [БСРП 194]; Гулявши много смолоду, умрешь под старость с голоду [БСРП 870]; Гулять смолоду – помирать под старость с голоду [БСРП 870]

Укр.: Хто гуляе змолоду, той помре з голоду [УНП 152]

742. Хто дбае (робіць), той і мае [КС 246; СБПКВ 143; СБП 405; ТСП 552; РМ/ПМ+] або Хто дбае, той і мае [ВПС/АПФ]

Руск.: Кто работает, тот ест хлеб [БСРП 951]

Укр.: Хто дбае, той і мае [ПП ІІ]; Хто дбае, той мае [ПП ІІ]; Хто не дбае, той не мае [ПП ІІ]

743. Хто дужшы, той прутшы [КС 246; СБПКВ 144; СБП 405; ТСП 552; ВПС/АПФ+]

Польск.: Kto silniejszy, bierze górę ('Хто дужэйшы, возьме верх') [НКРР ІІ 14]

Руск.: Кто сильнее, тот и долит [БСРП 809]

Укр.: Хто сильніший, той і правіший [ПП ІІ]

744. Хто каго любіць, той таго <i> чубіць [КС 246; СБПКВ 144; СБП 406; ТСП 553; РССП 283+; РМ; ВПС/АПФ] або Хто каго кахае, той таго і чапае [РССП 283+] або Хто любіцца, той таго і чубіцца [РССП 283+]

Польск.: Kto się lubi, ten się czubi ('Хто каго любіць, той таго чубіць') [НКРР ІІ 9; МС 144]

Руск.: Кто кого любит, тот того и голубит [БСРП 500]

Укр.: Хто кого любіць, той таго й чубіць [ПП ІІ; МС 144]

745. Хто капейкі не беражэ, таго рубель баіцца [СБП 406; ТСП 553]

Польск.: Kto grosza nie oszczędza, do złotego nie przyjdzie ('Хто капейкі не беражэ, да таго рубель не прыйдзе') [PP 265]; Kto grosza nie szanuje, ten szeląga niewart ('Хто не шануе капейку, той рубля не варт') [NKPP I 47; PP 265]

Руск.: Кто не бережёт копейки, сам рубля не стоит [БСРП 433]; Кто гривны не бережёт, сам рубля не стоит [БСРП 224]

Укр.: Хто не береже копійки, той сам не вартий карбованця [ПП III]; Хто не береже грошей, той їх не стоїть [ПП III]

Лат.: Kas netaura graša, nav vērts ne rubļa ('Хто капейкі не беражэ, той рубля не варт') [PP 265]

Літ.: Kas negerbia kapeikos, tas nevertas skatiko ('Хто капейкі не паважае, той рубля не варт') [PP 265]

Англ.: Who will not keep a penny, never shall have many ('Хто пені не беражэ, ніколі не будзе мець шмат') [PP 265]

Ням.: Wer den Pfennig nicht ehrt, ist des Guldens (Thalers) nicht werth ('Хто не паважае пені, гульдэна (талера) не варт') [PP 265; DSL III 1274]; Wer den Heller nicht spart, wird keines Pfennigs Herr ('Хто не паважае гэлера, той не будзе гаспадаром пфенінга') [DSL II 496]

746. Хто <коней> мяняе, у таго хамут гуляе [СБП 406; ТСП 553; BPS/АПФ]

Руск.: Кто коней меняет, у того хомут гуляет [БСРП 426]

Укр.: Хто часто коні міняє, у того хомут гуляе [ПП III]

747. Хто мае грошы, той і харошы [СБП 407; ТСП 555; BPS/АПФ]

Руск.: Тому и честь, у кого деньги есть [БСРП 993]

Укр.: Хто мае гроші, всюди хороший [ПП III]; Хто мае гроші, той всюди хороший, а хто бідний, той нікому не потрібний [ПП III]

748. Хто мае дочкі, той ходзіць без сарочкі [ТСП 555; ЭСП 125; BPS/АПФ]

Польск.: Gdy masz córki, winienes mieć z pieniędzmi worki ('Калі ёсць дочкі, павінны быць грошы ў мяшку') [NKPP I 6]

Укр.: У кого є дочки, той ходить без сорочки [ПП II]; Хто мае дочкі, той ходить без сорочки, а хто мае сынкі, той готуе сумкі [ПП II]

749. Хто мае тавар, той купцам рад [СБП 408; ТСП 555]

Руск.: Был бы купец, а товар есть [БСРП 463]

Укр.: Був би купець, а товар є [ПП III]

750. Хто не бачыў новага, той і старому рады [СБП 409; ТСП 556; BPS/АПФ]
або Хто новага не бачыў, той старому рад [СБП 410; ТСП 559; BPS/АПФ]

Руск.: Нового кто не видал, тот и ветоши рад [БСРП 119]; Кто нового не видал, тот и поношенному (и ветху) рад [БСРП 599]

Укр.: Хто нового не бачив, той старому рад [ПП ІІ]; Хто нового не бачив, той і ветоші рад [ПП ІІ]

751. Хто не нараджаецца, той не памірае [СБП 409; ТСП 557; ВРS/АПФ+]

Польск.: Kto się nie rodzi, ten nie umiera ('Хто не нараджаецца, той не памірае') [НКРР ІІІ 22]

Руск.: Что не родится, то [и] не умрёт [БСРП 760]; Что не родится, то и не умирает [БСРП 760]

Укр.: Хто не народився, той не буде вмирати [ПП ІІ]; Що не родиться, не вмирає [ПП ІІ]

752. Хто не рызыкуе, той не жыве (не мае, не п'е шампанскага) [СБП 409; ТСП 558; РССП 283] або Хто не рызыкуе, той не мае [РССП 283]

Польск.: Kto nie ryzykuje, nic nie ma ('Хто не рызыкуе, нічога не мае') [НКРР ІІІ 1]; Kto nie ryzykuje, nic nie zyskuje ('Хто не рызыкуе, той нічога не атрымае') [МС 186]

Руск.: Кто не рискует, тот не выигрывает [МС 186]; Кто не рискует, тот не пьёт шампанское (шампанского) [БСРП 999; МС 186]

Укр.: Хто не ризикує, той не виграє [ПП ІІ]; Хто не ризикує, той хати не збудує [ПП І]

Англ.: Nothing venture, nothing have ('Нічым не рызыкуеш, нічога не маеш') [МС 186]; Nothing risk, nothing win ('Нічым не рызыкуеш, нічога не выйграеш') [СДР; МС 186]

Ням.: Wer nicht riskiert, der nicht gewinnt ('Хто не рызыкуе, не выйграе') [МС 186]

Ісп.: Quien no arriesga, no gana ('Хто не рызыкуе, не выйграе') [МС 186]

Іт.: Chi non risica, non rosica ('Нічым не рызыкуеш, не атрымаеш') [МС 186]

Фр.: Qui ne risque ne gagne ('Хто не рызыкуе, не выйграе') [МС 186]

753. Хто не ўтрымаўся за грыву, таму і хвост не паможа [СБП 410; ТСП 558]

Руск.: Не держался (держал, удержался) за гриву – а за хвост не удержишься (удержаться) [БСРП 224]; Упустив (Упустил) гриву, трудно за хвост удержать [БСРП 224]

Укр.: Коли не вдержався за гриву, то за хвіст не вдержишся [ПП І]; Як не втримався за гриву, то й за хвіст не втримаєшся [ПП І]; Якщо за гриву не вдержався, то за хвіст вже не вдержишся [ПП І]

Лат.: Aiz astes nanūturēsi, kod krēpes palaidi vaļā ('За грыву не ўтрымаўся, хвост не паможа') [РР 132]

Літ.: Kad arklį už karčią paleidai, už uodegos neišlaikysi ('Хто не ўтрымаўся за грыву, таму хвост не паможа') [РР 132]

754. Хто парасё (парася) украў, у таго ў вушах (ўвушышу) пішчыць [КС 248; СБПКВ 145; СБП 410; ТСП 560; ЭСП 126; РССП 283; РМ; ВРС/АПФ]

Руск.: Кто поросёнка украл, у того в ушах верещит [БСРП 699]; Кто поросёнка украл, у того завсегда в ушах визг [БСРП 699]

Укр.: Хто порося вкрав, у того у вухах пишчить [РССП 36]

755. Хто плаціць грошы, той заказвае і музыку [СБП 411; ТСП 561; ЭСП 126] або Хто плаціць грошы, той заказвае <i> музыку [РМ/ПМ]

Польск.: Kto płaci grajaka, zamawia muzykę ('Хто плаціць музыке, заказвае музыку') [SPRP 219]; Kto pieniądze ma, temu duda gra ('Хто плаціць грошы, таму дуда грае') [NKPP II 871]; Kto płaci, ten każe sobie grać (ten wymaga) ('Хто плаціць, той заказвае граць (той паграбуе)') [SPRP 219; 628]

Англ.: He who pays the piper calls the tune ('Хто плаціць дудару, заказвае музыку') [ODP 389]

Ням.: Wer zahlt, bestimmt die Musik ('Хто плаціць, заказвае музыку') [DSR 18]

756. Хто позна ходзіць, <той> сам сабе шкодзіць [КС 248; СБП 412; ТСП 561; РССП 283; ВРС/АПФ+]

Польск.: Kto różno chodzi, sam sobie szkodzi ('Хто позна ходзіць, сам сабе шкодзіць') [NKPP II 108]; Kto różno przychodzi, sam sobie szkodzi ('Хто позна прыходзіць, сам сабе шкодзіць') [NKPP II 108]

Укр.: Хто пізно ходить, сам собі шкодить [ПП I]

757. Хто (пытаецца), той не блудзіць [КС 248; СБП 413; ТСП 562] або Хто пытае, той не блудзіць [ВРС/АПФ+]

Польск.: Kto pyta, nie błądzi ('Хто пытае, той не блудзіць') [NKPP II 1164]

Англ.: Better ask the way than go astray ('Лепш спытаць, чым збіцца са шляху') [РССП 179]

Ням.: Mit Fragen kommt man durch die Welt ('Пытаючы, чалавек праходзіць увесь свет') [МС 347]

758. Хто рана ўстае, таму <i> Бог дае [КС 248; СБП 413; ТСП 563; РМ; ВРС/АПФ+]

Польск.: Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje ('Хто рана ўстае, таму Бог дае') [CDP 435; МС 114]

Руск.: Кто рано встает, тому Бог дает [БСРП 66; МС 114]; Кто рано встает, тому Бог подаёт [БСРП 66]

Укр.: Хто рана встае, тому Бог дае [МС 114]

Англ.: God gives help to early risers ('Бог дапамагае таму, хто рана ўстае') [CDP 435]

Ням.: Früh auf, gut Lauf ('Рана ўстанеш, далей пройдзеш') [МС 114]

Исп.: Más vale a quien Dios ayuda que a quien mucho madruga (‘Бог больш дапамагае таму, хто рана ўстае’) [RE 192]; A quien madruga, Dios le ayuda (‘Хто ранняя пташка, Бог дапагае’) [МС 114]

Фр.: A bon gain qui se lève matin (‘Хто рана ўстае, мае добры прыбытак’) [CDP 435]; Qui se lève le matin Dieu prête la main (‘Хто рана ўстае, таму Бог працягвае руку’) [МС 114]

759. Хто рыбу вудзіць, той гаспадаром не будзець [СБП 413; ТСП 563]

Польск.: Z rybaka, myśliwego, młynarza nie będzie dobrego gospodarza (‘З рыбака, паляўнічага, млынара не будзе добрага гаспадара’) [НКРР III 28]

Укр.: Хто рибу вудить, господарем не буде [ПП I]

760. Хто спіць, <дык> той не грашыць (не грэшыць) [КС 249; СБП 414; ТСП 564]

Польск.: Kto śpi, nie grzeszy (‘Хто спіць – не грашыць’) [НКРР III 12]

Руск.: Кто спит – не грешит [БСРП 863]

Укр.: Хто спить, той не грішить [ПП III]

761. Хто старое памяне, таму распёкшы палец ды ў вока СБП 414; ТСП 565; ВПС/АПФ+] або Хто старое памяне (спамяне, успамяне), таму асцюк у вока (вока вон) [РССП 283; РМ/ПМ] або Хто старое памяне (ўспамяне, ўспомніць), таму вока вон [СБП 414; ТСП 565; ВПС/АПФ+] або Хто старое спамяне, таму асцюк у вока [КС 250]

Руск.: Кто старое помянет, тому глаз вон [БСРП 872; МС 360]

Укр.: Хто старе спом’яне, тому глаз вон [ПП II]; Хто старе спом’яне, тому палець в око [ПП II]; Хто старе поминає, той шастя, не має [ПП II]

Ням.: Wer verjährtes Unrecht nachfragt, soll ein Auge verlieren (‘Хто пра старое спытае, той страціць вока’) [CDP; МС 360]

762. Хто хлеб <з сабою> носіць, той есці не просіць [КС 252; СБП 416; ТСП 566] або Хто хлеб з сабой носіць, той есці не просіць [ВПС/АПФ]

Польск.: Kto ma chleb, niech nie szuka kotaczów (‘У каго хлеб, той не шукае калачоў’) [НКРР I 119]

Укр.: Хто з собою хліб носить, той їсти не просить [ПП I]; Хто хліб носить, той їсти не просить [ПП I]; Хто хліб носить, той не просить [ПП I]

763. Хто ціха ходзіць, той густа месіць [ТСП 567; РССП 283; ВПС/АПФ]

Руск.: Кто тихо ходит, тот густо месит [БСРП 960]

Укр.: Хто тихо ходить, той густо місить [ПП II]; Тихо ходить, та густо місить [ПП II]

764. Хто цягне, на таго і валяць (грузяць, навальваюць) [СБП 417; ТСП 567]
Руск.: Кто везёт, того и погоняют [БСРП 108]
Укр.: Хто тягне, того ще й поганяють [ПП I]; Хто тягне, того ще й б'ють [ПП I]
Лит.: Kas veža, tam ir krauna ('Хто вязе, таго грузяць') [РР 531]; Kas veža, tą ir plaka кто везет, того бьют ('Хто вязе, таго паганяюць') [РР 531];

765. Хто цярплівы, той шчаслівы [СБП 417; ТСП 568]
Польск.: Кто cierpiwy, ten szczęśliwy ('Хто цярплівы, той шчаслівы') [НКРР I 6; МС 107]
Укр.: Хто терпеливый, той шасливий [ПП II; МС 107]
Англ.: He that endures is not overcome ('Хто цярплівы, той непераможны') [МС 107]
Ням.: Wer aushält, bleibt Sieger ('Хто цярплівы, той стане пераможцам') [МС 107]

766. Хто языком штурмуе, не шмат наваюе [СБП 417; ТСП 568]
Польск.: Кто językiem brawuje, rzadko ręką wojuje ('Хто языком штурмуе, рэдка рукой ваюе') [НКРР I 43]
Руск.: Кто языком штурмует, не много навоюет [БСРП 1014]

767. Цераз сілу і конь не цягне [КС 253; СБП 419; ТСП 570; РМ; ВРS/АПФ+]
Польск.: I koń nad siłę nie osiągnie ('І конь цераз сілу не цягне') [НКРР II 44]
Руск.: Конь через силу не прынет [БСРП 428]; Конь через силу не скачет [БСРП 428]
Укр.: Через силу і кінь не потягне [ПП I]; І кінь над силу не потягне [ПП I]; Над силу і кінь не потягне [ПП I]; Не витягне й кінь понад силу [ПП I]

768. Ці за адну нагу вісець, ці за дзве – адна ласка [СБП 419; ТСП 570]
Польск.: Wisieć czy za jedną nogę, czy za dwie to już wszystko jedno ('Вісець за адну нагу, ці за дзве, то ўсё роўна') [НКРР II 7]; Albo za jedną nogę wisieć, albo za dwie ('Ці за адну нагу вісець, ці за дзве') [НКРР II 7]
Укр.: Все одно, чи за одну ногу висіти, чи за дві [ПП II]

769. Цікаўнай Варвары <сабакі> нос адарвалі [СБП 420; ТСП 571]
Польск.: [Ciekawemu] Ciekawemu nos przirwzyli (ubili) ('Цікаўнаму нос прышчыкнулі (адарвалі)') [НКРР I 2]
Руск.: Любопытной Варваре на базаре нос оторвали [БСРП 105]; Любопытной Варваре в трамвае нос оторвали [БСРП 105]
Укр.: Цікавій Варварі носа одірвали [ПП II]

770. Ці памёр Гаўрыла, ці яго скула задавила [КС 254; СБПКВ 148; СБП 420; ТСП 571]

Руск.: Не помер Данила – его болячка задавила [БСРП 233]; Не умер Данила, [а] болячка задавила [БСРП 233]; Не умер бы Данила, так болячка задавила [БСРП 233]

Укр.: Не вмер Гаврило – галушка задавила [УПП 218]; Не вмер Данило, так болячка задавила [УПП 218]

771. Ці пнём па галаве (па саве), ці галавой (савою) аб пень (па пні) [КС 255; РМ/ПМ]

Руск.: Или пень об сову, или сову об пень – всё равно ей больно [БСРП 645]

Укр.: Хоч пень об сову, хоч сову об пень, а все сові лихо [УПП 19]

772. Ціхая свіння глыбока капае (рые) *або* Ціхая свіння глыбокі корань рые [СБП 421; ТСП 572; ВРС/АПФ+]

Польск.: Ponura świnka głęboko w ziemi guje ('Ціхая свіння глыбока зямлю рые') [НКРР III 46; РР 291]

Руск.: Тихая свинья глубже (глыбже) яму коплет [БСРП 795]; Тихая свинья глыбже корень роет [БСРП 795]

Укр.: Тиха свиня глибоко копає [ПП II]; Тиха свиня глибоко корінь рие [ПП II]

Лат.: Lēna sūka dziļu sakņi rok ('Ціхая свіння глыбокі корань рые') [РР 291]

Лит.: Tyli kiaulė gilia šaknį knisa ('Ціхая свіння глыбокі корань рые') [РР 291]

773. Цярпі, Грышка, карчма блізка [СБП 423; ТСП 575; РССП 283] *або* Цярпі, казак, атаманам будзеш [КС 256; СБП 424; ТСП 576; ЭСП 129; РССП 283+; РМ/ПМ+]

Польск.: Cierp Kozacze, atamanem będziesz ('Цярпі, казак, атаманам будзеш') [SPRP 389; 482; НКРР II 3]

Руск.: Терпи казак – атаманом (атаман) будешь [БСРП 394]; Терпи, казак, атаманом будешь [РССП 68]; Терпи, казак, горе – атаманом (атаман) будешь [БСРП 395]; Терпи, казак, а то будет мак [БСРП 395]

Укр.: Терпи, козаче, отаманом будеш [ПП III; МС 107]; Терпи, хлопче, козаком будеш [ПП III]

774. Чаго (Што) не ясі, <таго> у рот не нясі [КС 257; СБПКВ 149; СБП 448; ТСП 608; ВРС/АПФ] *або* Чаго не ясі, таго ў рот не нясі [РМ/ПМ]

Руск.: Чего не ешь, того ножом не режь [БСРП 602]

Укр.: Чого не їси, того і в рот не неси [ПП I]

775. Чалавек без сяброў, што печ без дроў [РССП 283]
Руск.: Человек без друзей что (как) дерево без корней [БСРП 983]; Человек без друзей – левая рука без правой [БСРП 983]

Укр.: Людина без друзів – що дерево без коріння [ПП ІІІ]; Чоловік без друга – що їжа без солі [ПП ІІІ]

776. Чалавек да ўсяго прывыкае [КС 258; РМ/ПМ] або Да ўсяго прывыкнуць можна [РМ/ПМ]

Руск.: Со временем ко всему привыкают [БСРП 163]; Человек привыкает к палке [БСРП 984]; Наш Филипп ко всему привык [БСРП 943]; Филипп ко всему привык [БСРП 943]

Укр.: До всього чоловік привикає, лиш до біди не може [УПІІ 36]

777. Чалавек не арэх, адразу не раскусіш [СБП 427; ТСП 580]

Руск.: Крепкий орешек – сразу не раскусишь [БСРП 628]

Укр.: Чоловік – не горіх, не розкусиш [ПП ІІ]

778. Чалавек невучоны што (як) тапор нетачоны [СБП 427; ТСП 580]

Руск.: Человек неучёный, что топор неточёный [БСРП 984]

Укр.: Чоловік невчений – як топір неточений [ПП ІІ]

779. Чалавек страляе, а чорт кулю носіць [КС 259; СБП 427; ТСП 581]

Польск.: Człowiek / Słup strzela, Pan Bóg kule nosi ('Чалавек / Халоп страляе, Бог кулі носіць') [ЕР 309]

Руск.: Дурак стреляет – Бог пули носит [БСРП 312]

Укр.: Чоловік стріляє, а бог кулі носить [ПП ІІІ]; Чоловік стріляє і голосить, а бог кулі носить [ПП ІІІ]; Чорт стріляє, а бог кулі носить [ПП ІІІ]

780. Чалавек чалавеку воўк [КС 259; КАБМ 117; РССП 283+; РМ/ПМ+]

Польск.: Człowiek człowiekowi wilkiem ('Чалавек чалавеку воўк') [PP 560; SPRP 428; 505; Wójcik, Ziebart 2001, 132; 239]

Руск.: Человек человеку волк [БСРП 985]

Укр.: Людина людині вовк [ПП ІІ]

Лат.: Cilvēks cilvēka vilks ('Чалавек чалавеку воўк') [PP 560]

Лит.: Žmogus žmogui uga vilkas ('Чалавек чалавеку воўк') [PP 560]

Англ.: Man is a wolf to man ('Чалавек чалавеку воўк') [PP 560]

Ням.: Ein Mensch ist des andern Wolf ('Чалавек чалавеку воўк') [PP 560; DSL III 608]

Исп.: El hombre es el lobo del hombre ('Чалавек чалавеку воўк') [PP 560]

It.: L'uomo è lupo per l'atro uomo ('Чалавек чалавеку воўк') [МС 371]
Фр.: L'homme es loup à l'homme ('Чалавек чалавеку воўк') [РР 560]
Лац.: Homo homini lupus est ('Чалавек чалавеку воўк') [КАБМ 117]

781. Чалавек чалавеку друг [РССП 283+]
Польск.: Człowiek człowiekowi bratem ('Чалавек чалавеку брат') [SPRP 428]
Руск.: Человек человеку друг [БСРП 985]
Укр.: У нас людина людині – друг, товариш і брат [УПП 371]

782. Чаму быць, таго не мінаваць [КС 259; СБП 428; ТСП 581; ВПС/АПФ] або
Чаму быць, таго не мінаваць (не мінуць) [РССП 283+; РМ/ПМ+]
Руск.: Чему быть, того не миновать [БСРП 103]; Чему быть (бывать), того не
миновать [МС 193]
Укр.: Чому бути, тому не минути [ПП I]; Що мав бути, того не минути [ПП I];
Чому бути, тому не минути, що має бути, те й буде [ПП I]
Англ.: The fated will happen ('Суджанае, здарыцца') [DEP 881]
Ням.: Was beschert ist, entläuft nicht ('Што даруецца, не мінеш') [DEP 881]
Ісп.: Siempre fue, lo que ha de ser ('Чаму быць, павінна быць') [DEP 881]
It.: Quel che ha da essere sarà ('Што павінна быць, будзе') [DEP 881]
Фр.: Ce qui doit être, ne peut manquer ('Што павінна быць, не мінеш') [DEP 881]

783. Часам з квасам, а парою з бядою ці з вадою [КС 260]
Руск.: Порой с водой, часом с квасом [БСРП 131]; Часом с квасом, [а] порою
(порой) с водою [БСРП 406]
Укр.: Живемо так собі: часом з квасом, порою з водою [УПП 42]; Як з лихим
квасом, то ліпше з водою, аби не з бідою [УПП 38]

784. Час – вялікі (добры, лепшы, найлепшы, самы лепшы) доктар (лекар)
[КС 260; СБП 428; ТСП 582; КАБМ 119; ЭСП 131; РССП 283+; РМ/ПМ+] або Час
лечыць [КАБМ 120]
Польск.: Czas najlepszym doctor ('Час – найлепшы доктар') [NKPP I 356]; Czas
to najlepszy lekarz ('Час – найлепшы лекар') [РССП 36]
Руск.: Время – лучший врач [БСРП 164]; Время – лучший лекарь [БСРП 164;
РССП 36]
Укр.: Час – найліпший лікар [ПП I]; Час усе лікуе [ПП I; РССП 36]; Час усі
рани гоїть [РССП 36]
Англ.: Time is the best (great) healer ('Час – лепшы (вялікі) доктар') [РССП 36;
ODP 502]
Ням.: Die Zeit ist der beste Arzt ('Час – лепшы доктар') [МС 290]
Ісп.: El tiempo es médico para el alma у para el cuerpo ('Час – доктар для душы
і цела') [МС 290]

Ит.: Il tempo è un gran medico ('Час – лепшы доктар') [МС 290]
Фр.: Le temps est le médecin de l'âme ('Час – доктар для душы') [МС 290]
Грэч.: Ο χρόνος απασής εστιν οργής φαρμάκων ('Час – лепшы доктар')
[КАБМ 119]; Ο καιρός είναι γιατρος ('Час – лепшы доктар') [КАБМ 119]

785. Час – <гэта> грошы [ТСП 582; КАБМ 121; ЭСП 131]
Польск.: Czas to pieniądze ('Час – гэта грошы') [DEP 1294]
Руск.: Время – деньги [БСРП 164]
Лат.: Laiks ir nauda ('Час – гэта грошы') [DEP 1294]
Англ.: Time is money ('Час – гэта грошы') [DEP 1294]
Ням.: Zet ist Geld ('Час – гэта грошы') [DEP 1294]
Исп.: El tiempo es oro ('Час – гэта грошы') [DEP 1294]
Ит.: Il tempo è denaro ('Час – гэта грошы') [DEP 1294]
Фр.: Le temps vaut argent ('Час каштуе грошай') [DEP 1294]

786. Час не чакае [РССП 283]
Польск.: Czas ucieka, wieczność czeka ('Час мінае, вечнасць чакае') [МС 301]
Руск.: Время не ждѣт [БСРП 164]; Время не дремлет [БСРП 164]; Время не медлится [БСРП 164]; Время не остановишь [БСРП 164]
Укр.: Час минає, а не вертає [ПП I]; Час на часу не стоїть [ПП I]; Час, як вода, все йде вперед [ПП I]
Англ.: Time flies ('Час ляціць') [CDP 1400; МС 301]; Time and tide wait for no man ('Час і плынь нікога не чакаюць') [МС 301]
Ням.: Die Zeit fliegt ('Час ляціць') [CDP 1400; МС 301]
Исп.: Il tempo vuela ('Час ляціць') [CDP 1400]; Los años huyen rápidamente ('Час хутка ляціць') [МС 301]; Vuela el tiempo como el viento ('Час ляціць як вецер') [МС 301]
Ит.: Il tempo stringe ('Час не чакае') [МС 301]; Il tempo fugge ('Час ляціць') [CDP 1400]; Il tempo vola ('Час ляціць') [МС 301]
Фр.: Le temps n'attend pas ('Час не чакае') [МС 301]; Le temps fuit [CDP 1400]; Le temps passe vite ('Час хутка ляціць') [МС 301]

787. Часта абяцаюць, але рэдка датрымаюць [РССП 283]
Руск.: Кто много обещает, тот мало даёт [БСРП 612]
Укр.: Багато обіцяють, та нічого не дають [ПП II]

788. Чорт бяду перабудзе – адна згіне, дзесяць будзе [СБП 428; ТСП 583; ВПС/АПФ]
Польск.: Bies biedę przebędzie, jedna minie, druga będzie ('Чорт бяду перабудзе – адна міне, другая будзе') [НКРР I 49]
Укр.: Чорт біду перебуде, одна згіне, десять буде [ПП III]

789. Чужая болька (рана) не балиць [СБП 430] *або* Чужая болька (рана, скула) не балиць [ТСП 585; ВРС/АПФ]

Польск.: Cudza rana nie boli ('Чужая рана не балиць') [НКРР III 3; МС 275]

Руск.: Чужая рана не болит [БСРП 748]; Чужая печаль не болит [БСРП 655]

Укр.: Чужий біль нікому не болять [ПП II]

Ням.: Fremder Schmerz geht nicht ans Herz ('Чужы боль не даходзіць да сэрца') [МС 275]

790. Чужая душа – пацёмкі (цёмны лес) [СБП 431; ТСП 585]

Руск.: Чужая душа – дремуч (дремучий, тёмн, тёмный) лес (бор) [БСРП 320]; Чужая душа – тёмный лес [БСРП 320]; Чужая душа – потёмки [БСРП 320]; Чужая душа темна [БСРП 321]

Укр.: Чужа душа – темний ліс [ПП II]; Чужа душа для нас темна всередині [ПП III]

791. Чужая жонка мёдам мазана, а своя смалой [СБП 431; ТСП 586]

Руск.: Чужая жена – лебедушка, а своя жена – польны горькая [БСРП 339; МС 48]; В чужую жену черт ложку меда кладет [МС 48]

Укр.: Чужа жінка медом мазана, а своя – смолою [ПП II]

Агл.: My neighbour's wife is always the handsomest ('Жонка майго суседа самая прыгожая') [СДР 667]

792. Чужая старонка – мачаха [СБП 431; ТСП 586]

Руск.: Чужая сторона мачеха [БСРП 876]

Укр.: Рідна сторона – мати, чужа – мачуха [ПП III]

793. Чужое дабро не грэе [КС 262; СБП 432; ТСП 587; ВРС/АПФ] *або* Чужы кажух цела не грэе [СБП 433; ТСП 588; ВРС/АПФ]

Руск.: Чужое не греет [БСРП 998]

Укр.: Чуже добро не загреє [ПП III]

794. Чужое ўсё смачней [КС 262; СБП 432; ТСП 587; РМ/ПМ]

Польск.: Cudze zawsze lepsze ('Чужое заўсёды смачней') [НКРР I 10]; Cudzy chleb namaczniejszy ('Чужы хлеб смачней') [НКРР I 10]

Руск.: Чужой хлеб вкуснее [БСРП 954]

Укр.: Все чуже смачніше [ПП III]

795. Чужую бяду і пальцам (рукамі, рукой) развяду [КС 263; СБП 432; ТСП 587; ВРС/АПФ] *або* Чужую бяду <i>на пальцах (пальцам, рукамі, рукой) развяду [РССП 283+; РМ/ПМ+]

Руск.: Чужую беду руками разведу, а к своей ума не приложу [БСРП 44]; Чужую беду пальцем разведу, а к своей ума не приберу [БСРП 44]; Чужую беду руками (бобами, на бобах) разведу, а к своей ума не приложу [БСРП 44]

Укр.: Чужу біду руками розведу, а до своєї ума не прикладу [ПП ІІІ]; Чужу біду рукавом розведу, а до своєї ума не приложу [ПП ІІІ]; Чужу біду руками розведу, а свою до пуття не доведу [ПП ІІІ]

796. Чужы дурань – смех, свой дурань – сорам [КС 263; СБП 433; ТСП 588]

Руск.: Чужой дурак – смех, а свой дурак – стыд [БСРП 314]; Чужой дурак – веселье, а свой – бесчестье [БСРП 314]

Укр.: Чужий син дурний – сміх, а свій син дурний – плач [УПП 195]

797. Чужыми руками жар заграбаць добра (лёгка) [СБП 433; ТСП 588; ВПС/АПФ]

Польск.: Cudzymi rękami dobrze żar tylko grzebać ('Чужыми руками добра тільки жар заграбаць') [НКРР ІІ 15; РР 426]; Ogień cudzymi łapkami zagrzebać ('Агонь заграбаць чужыми руками') [НКРР ІІ 15; РР 426]

Руск.: Чужими руками хорошо жар грести [БСРП 771]; Чужими руками хорошо жар загревать [БСРП 771]; Хорошо чужими руками жар загревать [БСРП 771]

Укр.: Чужими руками вогонь добре загортати [ПП ІІ]; Чужими руками йно добре вогонь брати [ПП ІІ]; Добре чужими руками жар загірбати [ПП ІІ]

Лат.: Ar otra rokām var kvēlošas ogles rušināt ('Чужыми руками тільки заграбаць жар') [РР 426]

Лит.: Svetimomis rankomis tik žarijas žarstyti ('Чужыми руками тільки заграбаць жар') [РР 426]

Ням.: Mit fremden Händen ist gut Kohlen schüren ('Чужыми руками добра тільки распальваць вугаль') [РР 426]

798. Чужы хлеб – гасцінец, а чужая жонка – прыгажуня [БП 433; ТСП 589]

Руск.: Чужая жена – лебёдушка, а своя – полынь горькая [БСРП 339]; Чужая жена всегда лучше своей [БСРП 339]; Чужая жена всегда своей милее [БСРП 339]; Чужой хлеб вкуснее [БСРП 954]; Чужой хлеб [всегда] [бывает] вкусен (укусен) [БСРП 954]

Укр.: Чужа жінка медом мазана, а своя – смолою [УПП 183]

799. Чым багаты, тым і рады [КС 264; СБП 435; ТСП 590; РССП 283+; РМ/ПМ+; ВПС/АПФ] або Чым хата багата, тым і рада [КС 267; СБП 436; ТСП 593; РССП 284; РМ; ВПС/АПФ]

Польск.: Czym chata bogata, tym rada ('Чым хата багата, тым рада') [НКРР І 4]

Руск.: Чем богаты, тем и рады [БСРП 78]; Чем хата богата, тем рада [БСРП 946]

Укр.: Чим багаті, тим і раді! [ПП ІІІ]; Чим багатий, тим і радий! [ПП ІІІ]; Чим хата багата, тим і рада [ПП ІІІ]; Чим багата, тимі рада! [ПП ІІІ]; Чим хата має, тим і приймає! [ПП ІІІ]

800. Чым больш, тым лепш [РССП 283+]

Польск.: Im więcej tym lepiej ('Чым больш, тым лепш') [РССП 24]

Руск.: Чем больше, тем лучше [БСРП 84]

Укр.: Чим більше, тим краще [РССП 24]

Англ.: The more, the better ('Чым больш, тым лепш') [РССП 24; DSL II 1008]

Ням.: Je mehr, je (desto) besser ('Чым больш, тым лепш') [DSL II 1008]

801. Чым бы дзіця ні цешылася, абы (толькі б) не плакала [СБП 435; ТСП 591; ЭСП 131; РССП 284+; РМ/ПМ]

Польск.: Niech dzieciak robi (wyprawia) co chce, byleby nie płakał ('Што бы дзіця ні рабіла / чыніла, толькі б не плакала') [РССП 52]

Руск.: Чем бы дитя не (ни) тешилось, лишь бы не плакало [БСРП 276; РССП 52]

Укр.: Чим би дитина не тішилась (не бавилась), лише б вона не плакала [РССП 52]; Чим би дитина не бавилась, аби не плакала [ПП ІІ]

802. Чым чорт не араў, тым <i>сеяць не будзе (не стаў)</i> [КС 266; СБПКВ 153; СБП 437; ТСП 593; ВРС/АПФ]

Польск.: Czum czart nie orał, tym siał nie będzie ('Чым чорт не араў, тым сеяць не будзе') [НКРР І 12]

Руск.: Где чёрт не пахал, там и сеять не станет [БСРП 988]

Укр.: Де чорт не орав, там сіяти не буде [ПП ІІІ]; Кому чорт не орав, тому і сіяти не буде [ПП ІІІ]; Чим чорт не орав, тим сіяти не буде [ПП ІІІ]

803. Што будзе, то (тоє) будзе <a Грышка (Саўка) на куце не будзе> [КС 268; СБП 440; ТСП 597; ЭСП 133; ВРС/АПФ] або Што будзе, то (тоє) будзе [РМ/ПМ+]

Польск.: Co będzie, to będzie ('Што будзе, тоє будзе') [НКРР І 18]

Руск.: Что будет, то [и] будет [БСРП 103]

Укр.: Що буде, те й буде [ПП І]; Що буде, то й буде – ми все перебудем [ПП І]; Як буде, так буде [ПП І]

Англ.: What will be will be ('Што будзе, то будзе') [МС 193]

Іт.: Sarà quel che sarà ('Што будзе, тоє будзе') [ДЕР 881]

804. Што дзень – бліжэй да смерці [СБП 441; ТСП 599]

Польск.: Czas upływa, śmierć się zbliża ('Час праходзіць, бліжэй да смерці') [НКРР І 36]

Руск.: Что ни день, то ближе к смерти [БСРП 259]; День прошёл, [и] ближе к смерти [БСРП 257]

Укр.: День за днем і ближче до смерті [ПП ІІ]; Доба за добою, а до смерті ближче [ПП ІІ]; День а днем та все ближче до смерті [ПП ІІ]; День за день, ніч за ніч і к смерті ближче [ПП ІІ]

Лат.: Kad tik diena vakara, mūžs vecumā ('Калі дзень заканчваецца, жьщцё да старасці') [РР 179]

Лит.: Diena vakarop, metai galop ('Дзень скончаны – год скончаны') [РР 179]

805. Што дурны папсуе, то і разумны не выправіць [ТСП 600]

Руск.: Дурак завяжет – и умный не развяжет [БСРП 312]

Укр.: Дурний як зав'яже, то і мудрий не розв'яже [УПП 251]

806. Што задужа (залішне, занадта), то (тое) не здорова (не здорова) [КС 270; СБП 442; ТСП 600; ЭСП 134]

Польск.: Co za wiele, to niezdrowo ('Што залішне, то не здорова') [НКРР ІІ 3; РР 455]; Czego nadto, to i niezdrowo ('Што занадта, то не здорова') [РР 455]; Czego za wiele, tego i zanadto ('Чаго залішне, таго і занадта') [РР 455]

Руск.: Всё излишнее вредит [БСРП 389]

Укр.: Що забагато, то не здорово [ПП І]; Що замного, то зле [ПП І]

Лит.: Kas per daug, tas nesveika ('Што задужа, то не здорова') [РР 455]

Англ.: Too much of any thing is good for nothing ('Зашмат чаго заўгодна не добра') [РР 455]

Ням.: Allzu viel ist ungesund (Задужа – не здорова') [РР 455; DSL I 49]; Was zuviel, ist zuviel ('Што задужа, то задужа') [РР 455]

Фр.: Trop est masain (Задужа – не здорова') [РР 455]

807. Што <з воза> ўпала, то (тое) прапала [КС 270; СБП 442; ТСП 601; РССП 284+; РМ; ВРС/АПФ] або Што з воза спала, пішы прапала [РССП 284]

Польск.: Co z woza spadło, to przepadło ('Што з воза ўпала, тое прапала') [НКРР ІІІ 4; РР 530]

Руск.: Что с воза (возу) упало, то пропало [БСРП 136]

Укр.: Що з воза впало, те пропало [ПП І]; Пропало, що з воза впало [ПП І]; Що впадо, то пропало [ПП І]

Лит.: Kas nuo vežimo nupuolė, tas ir prapuolė ('Што з воза ўпала, тое прапала') [РР 530]

Ням.: Was vom Wagen heruntergefallen ist, muss man nicht mehr oben suchen ('Што з воза ўпала, не трэба шукаць') [РР 530]

808. Што каму (ў каго) баліць, той аб тым (пра тое) і гаманіць [СБП 447; ТСП 607]

Польск.: Co kogo boli, o tym mówić woli ('Што ў каго баліць, пра тое і гаманіць') [НКРР І 8; МС 26]

Руск.: Что у кого болит, тот о том и говорит [МС 26]; У кого что болит, тот о (об) том и [БСРП 83]; У кого что болит, тот про то и говорит [БСРП 83]

Укр.: Кого що болить, про те й говорить [ПП ІІ]; У кого що болить, то він про те й кричить [ПП ІІ]; У кого що болить, той про те й говорить [ПП ІІ]; Що в кого болить, той про теї говорить [ПП ІІ]

Ням.: Was einem schmerzt, davon spricht man ('Што ў каго баліць, пра тое і гаманіць') [МС 26]

809. Што <ні> край, то <і, свой> абычай (звычай) [КС 272; СБП 445; ТСП 604; РМ; ВРС/АПФ+]

Польск.: Co kraj, to obyczaj ('Што край, то звычай') [НКРР І 1; RE ІІ7]

Руск.: Что край, то обычай, что народ, то и вера [БСРП 448]; Что край, то обычай; что народ, то вера [а что кузнец, то мера] [БСРП 448]

Укр.: Що край, то інший звичай [ПП ІІІ]; Що край, то обичай [ПП ІІІ]; Кожен край має свій обичай [ПП ІІІ]; Що чоловік, той обичай [ПП ІІІ]

Лит.: Kas šalis, tai mada ('Што край, то мода') [РР 224]

Англ.: So many countries, so many customs (laws) ('Колькі країн, стільки звичаяў (законаў)') [РР 224]

Ням.: So manch Land, so manch Sitten (Weise) ('Колькі країн, стільки нормаў (звичаёў)') [DSL І 1770]; So viel Dörfer, so viel Sitten ('Шмат вёсак, шмат нормаў') [DSL І 676]

Исп.: En cada tierra su uso; y en cada casa su costumbre ('Кожная країна, свой звычай; і ў кожній хаці, свой звычай') [RE 141]

Ит.: Tanti paesi, tanti costumi ('Колькі країн, стільки нормаў') [RE 141]

Фр.: À chaque pays, sa coutume ('Кожная країна – свой звычай') [RE 141]

810. Што ні робіцца, усё на лепшае [СБП 446; ТСП 605]

Руск.: Что ни делается, всё к лучшему [БСРП 498]

Укр.: Що не робиться, то все на лучче [ПП І]; Що не робиться, ік луччому коїться [ПП І]

811. Што праўда, то не грэх [СБП 447; ТСП 605; ВРС/АПФ]

Руск.: Что правда, то не грех [БСРП 712]

Укр.: Що правда, то не гріх [ПП ІІІ]; Що правда, то не гріх, а що торба, то не міх [ПП ІІІ]; Що торба, то не міх, що правда, то не гріх [ПП ІІІ]

812. Што сказаў, тое святое [РССП 284]

Руск.: Что сказано, то свято [БСРП 796]

Укр.: Що скаже, те й свято [ПП ІІ]

813. Што ў цвярозага ў галаве (на розуме, на ўме), то (тое) ў п'янага на языку [КС 274; СБП 448; ТСП 607; ЭСП 135; ВРС/АПФ] або Што ў цвярозага на розуме (на ўме, у галаве), тое ў п'янага на языку [РССП 284+; РМ/ПМ+]

Польск.: Со u trzeźwego na myśli, to u pijanego na języku ('Што ў цвярозага на розуме, то ў п'янага на языку') [НКРР III 542]

Руск.: Что у трезвого на уме, то у пьяного на языке [БСРП 929; РССП 159]

Укр.: Що у тверезого на умі, те в п'яного на язиці [РССП 159]

Лат.: Ko nedzēris domā, to piedzēris runā ('Што ў цвярозага на розуме, то ў п'янага на языку') [PP 226]

Літ.: Ką negirtas galvoja, tą girtas pasako ('Што ў цвярозага на розуме, то ў п'янага на языку') [PP 226]

Англ.: What soberness conceals, drunkenness reveals ('Што цвярозасць хавае, п'янства раскрывае') [МС 252]

Ням.: Was man trunken gesagt, hat man nüchtern gedacht ('Што п'яны кажа, у цвярозага на розуме') [МС 252]

Ісп.: Dice el borracho lo que tiene en el rapo ('П'яны кажа, што ў яго на розуме') [МС 252]

Фр.: Ce que le sobre tient au coeur est sur la langue de buveur ('Што ў цвярозага на розуме, то ў п'янага на языку') [PP 226; МС 252]

814. Шукай цар царышу, а пастух пастушку [СБП 449; ТСП 609]

Руск.: Свой своего ищет (ищи) [БСРП 391]

Укр.: Ворона до ворони сідає, кожний рівного собі шукає [УПП 164]

815. Шчасце адно не ходзіць, бяду за сабою водзіць [КС 276; СБП 449; ТСП 609]

Польск.: Szczęście z nieszczęściem idą w parze ('Шчасце з няшчасцем ідуць разам') [МС 192]

Руск.: Счастье вечно не бывает, горе вместе с ним живёт [МС 192]; Счастье с несчастьем близко живут [МС 192]; Счастье с несчастьем близко живут [БСРП 892]

Укр.: На місце радості завжди приходиться смуток [МС 192]

Англ.: No good without pains ('Няма добрага без дрэннага') [CDP 1486]

Ням.: Glück und Unglück DSL auf einem Steg ('Шчасце і няшчасце ходзіць па адным мосце') [МС 192]

Іт.: Per un giorno di gioia se n'ha mille de noia ('За днём радасці ідзе тысяча сумных дзён') [МС 192]

Фр.: Aise et mal se suivent de près ('Шчасце і няшчасце недалёка ходзяць') [МС 192]

816. Шчасце не конь – у аглоблі не запражэш (не ўпражэш) <і не паедзеш> [СБП 449; ТСП 609]

Руск.: Счастье не конь: не взнуздаешь [МС 191]; Счастье не кобыла: не запряжешь, не занокоешь [БСРП 892]

Укр.: Щастя – не кінь, не загнуждаєш [ПП III]; Щастя – не кобила, у віз не запряжеш [ПП III]

817. Шчасце пераходзячы живе [СБП 449; ТСП 610; ВРС/АПФ]

Руск.: Счастье переходчиво, злы дни общие [БСРП 892]

Укр.: Щастя переходя живе [ПП III]

818. Шчасце прыйдзе і на печы знойдзе [РССП 284]

Руск.: Счастье придёт – и на печи найдёт [БСРП 892]

Укр.: Щастя прийде – і на печі знайде [ПП III]; Як щастя прийде, то і на печі знайде [ПП III]

819. Шылам мора не нагрэеш [СБП 449; ТСП 610]

Руск.: Шилом моря (море) не нагреешь [БСРП 1002]

Укр.: Шилом моря не нагрієш [ПП II]

820. Шыла ў мяшку (ў мяху) не схаваеш (не ўтоіш) [КС 276; СБП 450; ТСП 610; ЭСП 13; ВРС/АПФ+] *або* Шыла ў мяшку не схаваеш (не ўтоіш) [РССП 284+; РМ/ПМ+]

Польск.: Nie zatai się szydło w worku ('Не ўтоіш шыла ў мяху') [НКРР III 421]

Руск.: Шила в мешке не утаишь (не утоить) [БСРП 1001]; Правда что шило: в мешке не утаишь [БСРП 712]

Укр.: Шила в мішку не сховаєш (втаїш) [РССП 176]

Лат.: Ļēnu maisā nenoslēpsi ('Шыла ў мяху не схаваєш') [РР 245]

Лит.: Ylos maiše nepaslēpsi ('Шыла ў мяху не схаваєш') [РР 245]

Ням.: Eine Ahle lässt sich im Sacke nicht verbergen ('Шыла ў мяху не ўтоіш') [РР 245; DSL I 41]

821. Язык без касцей [СБП 452; ТСП 612; ЭСП 136; РССП 284+; РМ/ПМ+ ВРС/АПФ]

Польск.: W języku nie masz kości ('У языку няма касцей') [НКРР I 872]

Руск.: Язык без костей [БСРП 1013]; Язык без костей <: что хочет, то и лопочет > [РССП 179]

Укр.: Язык без кісток [РССП 179]

822. Язык да Кіева давядзе [КС 279; СБП 452; ТСП 613; ЭСП 137; РССП 284+; ВРС/АПФ] *або* Язык Вільні (Кіева) дапытае [РССП 284] *або* Язык да Вільні (да Кіева) давядзе [РССП 284+; РМ/ПМ+]

Польск.: Język i do Rzymu doprowadzi (Krakowa, Kijowa) ('Язык і да Рыма (Кракава, Кіева) давядзе') [НКРР I 866]

Руск.: Язык до Киева доведёт [БСРП 1013; РССП 179]

Укр.: Язык до Киева (і до Кия) доведе [РССП 179]

Исп.: Quien boca ha, a Roma va ('Хто мае язык, будзе ў Рыме') [МС 347]

Ит.: Chi lingua ha a Roma va ('Хто мае язык, будзе ў Рыме') [МС 347]

Фр.: Qui langue a, à Rome va ('Хто мае язык, будзе ў Рыме') [МС 347]

823. Язык мой – враг мой [КС 279; СБП 452; ТСП 613; ЭСП 137; РССП 284+; РМ/ПМ+]

Польск.: Język mój – wróg mój ('Язык мой – враг мой') [МС 15]

Руск.: Язык мой – враг мой [БСРП 1014; РССП 179]; Язык мой – враг мой: вперёд ума глаголет [БСРП 1014]

Укр.: Язык мій – ворог мій [РССП 179]

Англ.: My tongue is my enemy ('Язык мой – враг мой') [МС 15]

Фр.: Ma langue edt mon ennemi ('Язык мой – враг мой') [МС 15]

824. Языком гавары, а рукам волі не давай [СБП 453; ТСП 613]

Польск.: Językiem, jak chcesz, ate ręką się strzeż ('Языком, што хочаш, але рукі стрымлівай') [НКРР III 68]; Mów, co chcesz, tylko ręce przy sobie trzymaj ('Кажы, што хочаш, а рукі трымай пры сабе') [НКРР III 68]

Руск.: Языком болтай, а рукам воли не давай [БСРП 1015]; Брани, как хочешь, а рукам воли не давай [БСРП 1015]

Укр.: Языком мели, а рукам волі не давай [ПП II]; Языком клепай, а рукам волі не давай [ПП II]; Языком що хоч роби, а рукам волі не давай [ПП II]; Языком що хоч мели, а рукам волі не давай [ПП II]; Языком що хоч говори, а рукам дай покой [ПП II]; Языком що хоч кажи, а руки при собі держи [ПП II]

825. Яйка мудрэйшае за курыцу [РССП 284]

Польск.: Jajo mędrsze od kury ('Яйка мудрэйшае за курыцу') [НКРР I 816]; Mądrzejsze jaja od kury ('Яйка мудрэйшае за курыцу') [НКРР I 816]

Руск.: Яйца хотят курицу учить [БСРП 1016]

Укр.: Мудріше яйце від курки [ПП II]; Розумніші яйця за кури [ПП I]

Лат.: Ola grib gudrāka būt par vistu ('Яйка хоча быць мудрэй за курыцу') [РР 292]

Лит.: Mokina kaip kiaušinis vištą ('Яйка курыцу вучыць') [РР 292]

Ням.: Das Ei ist (will) klüger denn die henne (sein) ('Яйка мудрэйшае за курыцу') [РР 292; DSL I 752]; Das Ei will klüger sein als die Henne ('Яйка хоча быць мудрэй за курыцу') [МС 53]

826. Якая заслуга, такая і пашана [СБП 454; ТСП 615]

Руск.: По заслугам и почёт [БСРП 364]; По заслугам и честь [БСРП 364]

Укр.: Яка честь, така й подяка [ПП II]

827. Якая на свінні шэрсць, такая ёй і чэсць [СБП 454; ТСП 615]

Польск.: Jaki pan, taki ukłon ('Які пан, такая чэсць') [RE 50]

Руск.: Какая на собаке шерсть, такая ей честь [БСРП 842]

Укр.: Яка на свині шерсть, така і їй честь [ПП І]

Ням.: Wie der Herr, so's Geschert ('Які пан, такая чэсць') [RE 50]

Ісп.: A tal señor, tal honor ('Які пан, такая чэсць') [RE 50]

Іт.: A tal signore, tale onore ('Які пан, такая чэсць') [RE 50]

Фр.: À tout seigneur, tout honneur ('Які пан, такая чэсць') [RE 50]

828. Якая птушка, такое і гняздзечка [СБП 454; ТСП 615]

Польск.: Jaki ptak, takie gniazdo ('Якая птушка, такое гняздо') [PP 387]

Укр.: По гнізді пізнати, яка пташка [ПП І]; По гнізді пізнати, який птах у нім водиться [ПП І]

Лат.: Kāds putns, tāda ligzda ('Якая птушка, такое гняздо') [PP 387]

Літ.: Koks paukštis, toks ir lizdas ('Якая птушка, такое гняздо') [PP 387]

Англ.: A little bird wants but a little nest ('Маленькая птушка хоча маленькае гняздо') [PP 387]

Ням.: Kleine Vögel machen klein Nestlin ('Маленькая птушка робіць маленькае гняздо') [PP 387]

Фр.: Tel oiseau, tel nid ('Якая птушка, такое гняздо') [PP 387]

829. Якая справа, такая і слава [ТСП 616; РССП 284] або Як дбаеш, так і павагу маеш [РССП 284]

Польск.: Jaki żywot, taka sława ('Як жывеш, такая слава') [SPRP 159]

Руск.: Каковы дела, такова и слава [БСРП 245]; Что дело, то и слава [БСРП 252]

Укр.: По роботі – честь, по заслугі – й слава [ПП І; УПП 105]; Який Сава, така його слава [ПП І]

830. Як быка ні кармі, малака не дасць [ТСП 616]

Руск.: Сколько с бычком ни биться, а молока не добьется [БСРП 104]; Сколько с козлом ни биться, а молока не добьется [БСРП 419]

Укр.: Не доб'єшся від нього правди, як від бика молока [УПП 46]

831. Як гукнеш, так і адгукнецца [СБП 455; ТСП 617; РССП 284; РМ; ВПС/АПФ] або Як гукнецца, так і адзавецца [РССП 284+]

Польск.: Jak kto krzyka, tak mu się odzywa ('Як крыкнеш, так і адкажуць') [НКРР II 1; РР 320]

Руск.: Как аукнешь, так и откликнется [БСРП 23]; Как кликнешь, так и откликнется [БСРП 23]

Укр.: Як гукнеш, так і відгукнеться [ПП ІІ]; Як аукається, так і відкликається [ПП ІІ]; Як зовуть, так і одкликаються [ПП ІІ]; Як гукають, так і одгукуються, як зовуть, так і обзиваються [ПП ІІ]

Лат.: Kā sauc, tā atskan ('Як гукнецца, так адгукнецца') [PP 320]

Лит.: Kaip kas šaukia, taip ir atsiliepia ('Як крыкнеш, так і адкажуць') [PP 320]

Англ.: As the call, so the echo ('Як гукнецца, так адгукнецца') [PP 320]

Ням.: Wie man in den wald schreiet, also schallet es wider herauss ('Як крыкнеш у лес, так табе адкажуць') [PP 320; DSL IV 1769]

Фр.: Tel bruit, tel écho ('Як гукнецца, так адгукнецца') [PP 320]

832. Які пан, такі і слуга [ТСП 619]

Польск.: Jakі pan, такі kram ('Які гаспадар, такі і слуга') [CDP 527]

Руск.: Каков господин, таков и слуга [БСРП 210]

Укр.: Який пан, такий його й крам [УПП 28]; Який пан, такий й паненята [УПП 28]

Англ.: Like master, like man ('Які гаспадар, такі слуга') [CDP 527]; Like mistress, like maid ('Якая гаспадыня, такая служанка') [CDP 527]

Ням.: Wie der Herr, so der Knecht ('Які гаспадар, такі слуга') [CDP 527; MC 325]

Исп.: Cual el dueño, tal el perro ('Які гаспадар, такі сабака') [CDP 527; MC 325]

Ит.: Tale padrone, tale servitore ('Які гаспадар, такі слуга') [CDP 527; MC 325]

833. Які поп, такі і прыход [СБП 456; ТСП 619; РССП 284; ВРС/АПФ] або Які пастух, такая і чарада [РССП 284]

Руск.: Каков поп, таков и приход [MC 324]

Укр.: Який піп, такий прихід [ПП ІІІ]; Який піп, така його й парафія [ПП ІІІ]; Як добрий влади́ка, то й паства велика [MC 324]

Англ.: Like priest, like people ('Які поп, такі людзі (прыход)') [MC 324; CDP 1410]

Ням.: Wie das Haupt, so die Glieder ('Які кіраўнік, такое грамадства') [MC 324]

Фр.: Tel curé, telle paroisse ('Які поп, такі прыход') [MC 324; CDP 1410]

834. Які прывет, такі прыём [СБП 457; ТСП 619] або Які госць, такое і частаванне [ТСП 618]

Польск.: Jaka cześć, taka i dzięka ('Які прывет, такі і дзякуй') [NKPP І]

Руск.: Каков привет, таков [и] ответ [БСРП 718]; Какой привет, такой ответ [БСРП 718]; Каков гость, таково ему и угощение [БСРП 215]; Каков гость, таково и угощение [БСРП 215]

Укр.: Який привіт, такий і одвіт [ПП ІІІ]; Який привіт, такий і одвіт! [ПП ІІІ]; Який «добрий день!», такий і «будь здоров!» [ПП ІІІ]

Лат.: Kā tu citus sveiksi, tā tevi viņi apsveiks ('Як другіх вітаеш, так і вас вітаюць') [PP 382]

Лит.: Kaip pasveikinsi, taip tave atsveikins ('Як вітаеш, так адкажуць') [PP 382]

Англ.: Such welcome, such farewell ('Які прывет, такое развітанне') [PP 382]

Ням.: Wie, du grüßest, so dankt man dir ('Як вітаєш, так дякуюць') [PP 382];
Wie man dich grüsst, also antwort ('Як вітаєш, так адказваюць') [PP 382]

835. Які <чорт> Хомка, такая яго жонка [КС 282; СБПКВ 157; СБП 457; ТСП 620; ВРС/АПФ]

Польск.: Jak diabeł Chomka, tak jego żonka ('Які чорт Хомка, такая яго жонка') [НКРР I 285]

Укр.: Який Хомка, така в нього жонка [ПП II]; Який дідько Хомка, така його жонка [ПП III]

836. Якія самі, такія і сани [КС 282; СБП 457; ТСП 620; ВРС/АПФ] або Якія самі – такія і сани [РМ/ПМ]

Руск.: Какие сани, такие и сами [БСРП 782]; Каковы сами, таковы и сани [БСРП 783]; Каковы сани, таковы и сами [БСРП 783]

Укр.: Які сани, такі й самі [ПП I]; Які самі, такі й сани [ПП I]

837. Якія сани, такі і гаспадар [СБП 457; ТСП 620]

Руск.: Каковы сани, таковы и сами [ТСД 6078]

Укр.: Які сани, такі й самі [УПП 96]

838. Як набыта махам, так і пойдзе прахам [ТСП 623; ВРС/АПФ]

Польск.: Co się źle nabędzie, to się źle odbędzie ('Што дрэнна набыта, то дрэнна страчана') [DEP 962]

Руск.: Пришло махом, [и] пошло прахом [БСРП 523]; Пришло махом, и ушло прахом [БСРП 523]

Укр.: Прийшло махом – пішло прахом [УПП 305]

Англ.: Ill-got, ill-spent ('Дрэнна набыта, дрэнна страчана') [DEP 962; МС 179]; Ill gotten gain never thrives ('Дрэнна набыты прыбытак ніколі не мае поспеху') [DEP 962]

Ням.: Böser Gewinn fährt bald dahin ('Дрэнны прыбытак хутка пойдзе') [DEP 962; МС 179]; Wie gewonnen, so zerronnen ('Як здабыў, так і пайшло') [DEP 962; МС 179]

Ісп.: Lo mal adquirido, se va como ha venido ('Дрэнна набыта, пойдзе як прыйшло') [МС 179]

Фр.: Mal gagné, mal dépensé ('Дрэнна набыта, дрэнна страчана') [DEP 962; МС 179]

839. Як няма рыбы без косці, так і няма чалавека без злосці [СБП 460; ТСП 625]

Польск.: Nie ma ryby bez kości, nie ma człowieka bez złości ('Няма рыбы без косці, няма чалавека без злосці') [НКРР III 13]; Ni ma mięsa bez kości, a człowieka bez złości ('Няма мяса без косці, а чалавека без злосці') [НКРР III 13]

Руск.: Нет рыбы без кости, а человека без злости [БСРП 777]

Укр.: Нема риби без ості, а чоловіка – без злості [ПП ІІ]; Риба без кості, чоловік без злості [ПП ІІ]; Риба не без ості, а чоловік не без злості [ПП ІІ]; Нема м'яса без кості, риби без ості, а чоловіка без злості [ПП ІІ]

Англ.: There's no fish without bones ('Няма рибы без косці') [CDP 1147]

Ням.: Kein Fleisch ohne Bein, kein Fisch ohne Grät ('Няма ціла без костак, рибы без косці') [CDP 1147]

Ісп.: No hay carne sin hueso ('Няма ціла без костак') [RE 216]

Іт.: Non c'è carne senza osso ('Няма ціла без костак') [RE 216]

Фр.: Il n'y a pas de viande sans os ('Няма ціла без костак') [CDP 1147]

840. Якое карэнне, такое і насенне [КС 283; СБПКВ 158; СБП 461; ТСП 626; РМ/ЛМ+]

Польск.: Jakie nasienie, takie korzenie ('Якое насенне, такое карэнне') [НКРР І 1]; Jakie korzenie, takie owoce ('Якое карэнне, такі плод') [МС 148]

Руск.: Каков корень, таков и плод [БСРП 435; МС 148] Каков корень, таков и отпрыск [БСРП 435]; Каков корень, таков и отросель [БСРП 435]

Укр.: Яке коріння, таке й насіння [ПП І; МС 148]; Яке коріннячко, таке й насіннячко [ПП І]; Яке насіння, таке й коріння [ПП І]

Лат.: Kāds koks, tādi augļi ('Якое дрэва, такі плод') [РР 338]; Kāds koks, tādi zari ('Якое дрэва, такія галінкі') [РР 338]

Літ.: Koks medis, toks ir vaisius ('Якое дрэва, такі плод') [РР 338]

Англ.: Like tree, like fruit ('Якое дрэва, такі плод') [РР 338]

Ням.: Wie der bäum, also die frucht ('Якое дрэва, такі плод') [РР 338 DSL I 282]

Ісп.: De tal árbol, tal fruto ('Якое дрэва, такі плод') [МС 148]

Іт.: Quale albero, tale frutto ('Якое дрэва, такі плод') [МС 148]

841. Якое семя, такое і племя [СБП 461; ТСП 626]

Руск.: Какое семя, такое и племя [БСРП 800]

Укр.: Яке насіння, такий урожай [ПП І]

842. Як ясі, так і робіш [РССП 284+] або Які ў ядзе, такі і ў працы [РССП 284+]

Руск.: Каков у хлеба, таков и у дела (в работе) [БСРП 954]

Укр.: Який до роботи, такий і до їжі [ПП І]; Який до їжі, то такий і до роботи [ПП І]

843. Яшчэ той не радзіўся, каб усяму свету згадзіўся [КС 286; СБП 465; ТСП 630] або Яшчэ той не радзіўся, каб (які б) усяму свету згадзіўся [РМ/ЛМ]

Польск.: Jeszcze się ten nie urodził, który by wszystkim dogodził ('Яшчэ той не радзіўся, які б усім дагадзіў') [НКРР І 9]

Руск.: Ещё тот человек не родился, который бы на всякого (всякому) угодил (уноровил) [БСРП 981]

Укр.: Ще ся той не вродив, щоби всім догодив [ПП II]; Іще той ся не вродив, щоби йому догодив [ПП II]; Іще той ся не уродив, аби всім догодив [ПП II]

Англ.: He who pleased everybody died before he was born ('Хто дагаджаў усім, памёр да сваіх народзінаў') [CDP 1116]

ПАРЭМІЯГРАФІЧНЫЯ КРЫНІЦЫ

АПФ+ — Ядро асноўнага парэміялагічнага фонду беларускай мовы (афарыстычныя адзінкі) / Я. Я. Іваноў // Афарыстычныя адзінкі ў беларускай мове / Я. Я. Іваноў. — Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2017. — С. 93–98.

БСРП — Мокиенко, В. М. Большой словарь русских пословиц / В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина, Е. К. Николаева. — Москва : ОЛМА Медиа Групп, 2010. — 1024 с.

Гром — Гром [Электронный ресурс] // Китайский онлайн-словарь. — 2015. — Режим доступа : <http://bkrs.info/slovo.php?ch=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC> — Дата доступа : 25.05.2015.

Дождь — Дождь, облака и туманы, роса и град [Электронный ресурс] // Приметы. — 2015. — Режим доступа : http://primeti.smeha.net/dozhd_tuman_rosa_grad/ — Дата доступа : 25.05.2015.

КАБМ — Іваноў, Я. Я. Крылатыя афарызмы ў беларускай мове: з іншамоўных літаратурных і фальклорных крыніц VIII ст. да н. э. — XX ст.: тлумачальны слоўнік / Я. Я. Іваноў. — Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2011. — 164 с.

КС — Шкраба, І. Р. Крынічнае слова : беларускія прыказкі і прымаўкі / І. Р. Шкраба, Р. В. Шкраба ; прад. і ўступ. артыкул Р. В. Шкрабы. — Мінск : Мастацкая літаратура, 1987. — 286 с.

МС — Мудрость слова сквозь века и народы : десятиязычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под ред. Н. А. Гончаровой. — 2-е изд., испр. и доп. — Минск : Беларуская навука, 2015. — 480 с.

ПМ+ — Найбольш вядомыя (ужывальныя) афарыстычныя адзінкі ў парэміялагічным мінімуме сучаснай беларускай мовы / Я. Я. Іваноў // Афарыстычныя адзінкі ў беларускай мове / Я. Я. Іваноў. — Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2017. — С. 103–105.

ПІ І — Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність / упоряд. М. М. Пазяк. — Київ : Наукова думка, 1989. — 480 с. — (Українська народна творчість).

ПІ ІІ — Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Рисы характеру / упоряд. М. М. Пазяк. — Київ : Наукова думка, 1990. — 528 с. — (Українська народна творчість).

ПІ ІІІ — Прислів'я та приказки: Взаемини між людьми / упоряд. М. М. Пазяк. — Київ : Наукова думка, 1991. — 436 с. — (Українська народна творчість).

РАНСП — Адамія, Н. Л. Русско-англо-немецкий словарь пословиц, поговорок, крылатых слов и Библиейских изречения / Н. Л. Адамія. — 2-е изд., испр. — Москва : Наука : Флинта, 2006. — 344 с.

РНПС — Walter, H. Русско-немецко-польский словарь активных пословиц (с иноязычными параллелями и историкокультурологическими комментариями) / H. Walter, W. M. Mokienko, E. Komorowska, K. Kusal. — Greifswald ; Szczecin : Volumina, 2014. — 433 S.

РССП — Котова, М. Ю. Русско-славянский словарь пословиц (с английскими соответствиями) / М. Ю. Котова ; под ред. П. А. Дмитриева. — Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУ, 2000. — 360 с.

СБП — Лепешаў, І. Я. Слоўнік беларускіх прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – [2-е выд., дап.]. – Мінск : Беларуская навука, 2002. – 511 с.

СБПКВ — Слоўнік беларускіх прыказак, прымавак і крылатых выразаў : лінгвакраіназнаўчы дапаможнік / С. Іванова, Я. Іваноў. – Мінск : Беларускі Фонд Сораса, 1997. – 262 с. – (Абнаўленне гуманітарнай адукацыі ў Беларусі).

СРП — Словарь русских пословиц / В. М. Мокиенко [и др.] ; под ред. В. М. Мокиенко. – Москва : Астрель : АСТ, 2007. – 381 с.

ТСД — Даль, В. И. Толковый словарь живого великорусского языка / В. И. Даль. – Москва : Директ-Медиа, 2014. – 7602 с.

ТСП — Лепешаў, І. Я. Тлумачальны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – Гродна : ГрДУ імя Янкі Купалы, 2011. – 695 с.

УП — Українські прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток / упоряд. М. М. Пазяк. – Київ : Наукова думка, 2001. – 392 с. – (Українська народна творчість).

УПН — Українські приказки, прислів'я, и таке инше / спор. М. Номис. – Санкт-Петербург : В друкарнях Тиблена и комп. и Куліша, 1864. – VII, 304, XVII с.

УПП — Українські прислів'я та приказки / упоряд. С. В. Мишанич, М. М. Пазяк. – Київ : Дніпро, 1983. – 390 с.

ФРФС — Французско-русский фразеологический словарь (онлайн-версія) [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа : <http://www.classes.ru/all-french/dictionary-french-russian-phrase-term-12616.htm> – Дата доступа : 25.05.2015.

ЭСКС — Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений : более 4000 статей / авт.-сост. В. В. Серов. – 2-е изд. – Москва : Локид-Пресс, 2005. – 880 с.

ЭСП — Лепешаў, І. Я. Этымалагічны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Вышэйшая школа, 2014. – 139 с.

BPS — Ivanov, E. E. Paremiological Minimum and Basic Paremiological Stock (Belarusian and Russian) / E. E. Ivanov. – Prague : RSS, 2002. – 136 p.

CDP — Strauss, E. Concise Dictionary of Proverbs / E. Strauss. – 1 ed. – London : Routledge, 1998. – 502 pp.

DEP — Strauss, E. Dictionary of European proverbs : 3 vol. / E. Strauss. – London & New York : Routledge, 1994. – Vol 2. – 789 pp.

DPGR — Anuțej, M. Dicționar de proverbe german-român / M. Anuțej. – Bucureșți : Editure științifică și enciclopedică, 1978. – 231 pp.

DPSL — Bartoszewicz, I. Deutsch-polnisches Sprichwörterlexikon: Eine repräsentative Auswahl (Deutsch im Kontrast). – Heidelberg : Julius Groos Verlag, 1998. – 159 S.

DS — Simrock, K. Die Deutschen Sprichwörter. Einleitung von Wolfgang Mieder / K. Simrock. – Düsseldorf : Albatros, 2003. – 631 S.

DSA — Deutsche Sprichwörter für Ausländer / C. Frey [et al.]. – 9. unveränd. Aufl. – Leipzig : Verlag Enzyklopädie VEB, 1988. – 123 S.

DSL — Wander, K. F. W. Deutsches Sprichwörter-Lexikon : Vol. I–V / K. F. W. Wander. – Leipzig : F. A. Brockhaus, 1867–1880.

DSR — Koshemjako, W. S. Deutsche Sprichwörter und russische Äquivalente / W. S. Koshemjako, L. I. Podgornaja. – Sankt-Peterburg : Karo, 2003. – 114 ; 78 S.

EP — Paczolay, G. *European Proverbs in 55 Languages, with Equivalents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese, and Japanese* / G. Paczolay. – Veszprém (Hungary) : Veszprémi Nyomda, 1997. – 528 pp.

FFDP — Manser, M. H. *The Facts on File Dictionary of Proverbs* / M. N. Manser. – New York : Infobase Publishing, 2007. – 499 pp.

GBS — Fritz, K. A. *Das große illustrierte Buch der Sprichwörter und Spruchweisheiten: Sprichwörter und Sagworte, Bauern- und Wetterregeln, Handwerksweisheiten, Trink- und Wirtshaussprüche, Grab-, Haus- und Gerätschaften, Stammbuch- und Poesieverse* / K. A. Fritz. – Köln : Parkland Verlag, 2003. – 310 S.

GDRW — *Das große Deutsch-Russische Wörterbuch* : in 2 bd. / E. I. Leping [et al.]. – Moskau : Verlag Russische Sprache, 1980. – 760+656 s.

KPP — Adalberg, S. *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich* / S. Adalberg. – Warszawa : Drukarnia E. Skiwskiego, 1889–1894. – XVIII, 31 [32], 805 S.

KSB — Müller-Hegemann, A. *Das kleine Sprichwörter-Buch* / A. Müller-Hegemann, L. Otto. – 9. überarb. u. erw. Aufl. – Leipzig : VEB Bibliographisches Institut, 1978. – 164 s.

LED — *Latvian-English Dictionary* : Vol. 1–2 / comp. by L. Zusne. – USA : Xlibris, 2008. – 825 pp.

LSZ — Weidenfeld, K. S. *Lexikon der schönsten Sprichwörter und Zitate* / K. S. Weidenfeld. – Berlin : Bassermann Verlag, 2000. – 399 S.

NKPP — Krzyżanowski, J. *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich* : T. I–IV / red. naczelny J. Krzyżanowski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978.

ODP — Speake, J. *Oxford Dictionary of Proverbs* / J. Speake. – 5th ed. – Oxford University Press, 2008. – 625 pp.

PM — Ivanov, E. E. *Paremiological Minimum and Basic Paremiological Stock (Belarusian and Russian)* / E. E. Ivanov. – Prague : RSS, 2002. – 136 p.

PP — Grigas, K., *Patarlių paralelės. Lietuvių patarlės su latvuių, baltarusių, rusų, lenkų, vokiečių, anglų, lotynų, prancūzų, ispanų, atitikmenimis* / K. Grigas. – Vilnius : Leydykla Vaga, 1987. – 662 S.

RE — Muñoz, J. S. *1001 refranes españoles con su correspondencia en ocho lenguas (alemán, árabe, francés, inglés, italiano, polaco, provenzal y ruso)* / J. S. Muñoz. – S. A. Eiuinsa : Ediciones Internacionales Universitarias, 2001. – 444 pp.

REDPS — Margulis, A. *Russian-English Dictionary of Proverbs and Sayings* / A. Margulis, A. Holodnaya. – Jefferson, North Carolina, and London : McFarland, 2000. – 487 pp.

SFNP — Czochralski, J. *Słownik frazeologiczny niemiecko-polski* / J. Czochralski, K. D. Ludwig. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 2004. – 644 S.

SL — Beyer, H., *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter und sprichwörtliche Ausdrücke aus deutschen Sammlungen vom XVI. Jahrhundert bis zur gegenwart.* / H. Beyer, A. Beyer. – Leipzig : Bibliographisches Institut, 1985. – 712 S.

SP — Świerczyńska, D. *Słownik przysłów w ośmiu językach* / D. Świerczyńska, A. Świerczyński. – Warszawa : PWN, 1998. – 437 s.

SPNP — Wójcik, A. Słownik przysłów niemiecko-polski, polsko-niemiecki / A. Wójcik, H. Ziebart. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 2001. – 547 S.

SPRP — Stypuła, R. Słownik przysłów i powiedzeń rosyjsko-polski, polsko-rosyjski / R. Stypuła. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 2003. – 999 s.

SRD — Zwilling, M. J. Sprichwörter. Sprichwörtliche Redensarten. Russisch-Deutsches Wörterbuch. Über 700 Einheiten / M. J. Zwilling. – 2. unv. Aufl. – Moskau : Verlag „Russkij jazyk“, 2001. – 216 S.

ЗМЕСТ

ПРАДМОВА.....	3
ЛІТАРАТУРА	7
СПІС СКАРАЧЭННЯЎ МОЎНЫХ КРЫНЦ	17
СЛОЎНІК	18
УНІВЕРСАЛЬНЫЯ ПРЫКАЗКІ	88
ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ПРЫКАЗКІ	106
ПАРЭМІЯГРАФІЧНЫЯ КРЫНЦЫ.....	310